

**BRIHAT
KALPA SUTRA**

AND
ORIGINAL NIRUKTI
OF
STHAVIR ARYA BHADRABAHU SWAMI

AND
A Bhashya by Shri Sanghadas Gani Kshamashramana thereon
with a Commentary begun by Acharya Shri Malayagiri and Completed by
Acharya Shri Kshemakirti

Volume VI
SHASHTHA UDDESHA
[With Thirteen Parashishtas Etc]

EDITED BY
GURU SHRI CHATURVIJAYA
AND HIS
SHISHYA PUNYAVIJAYA

THE FORMER BEING THE DISCIPLE OF
PRAVARTAKA SHRI KANTIVIJAYAJI

INITIATED BY
NYAYAMBHONIDHI SHRINAD VIJAYANANDA SURJI
1ST ACHARYA OF
BRIHAT TAPA GACHCHHA SAMVIGNA SHAKHA

Publishers—SHRI ATMANAND JAIN SABHA, BHAVNAGAR

Vir Samvat 2468 }
Vikrama Samvat 1998 }

Copies 500

{ Atma Samvat 46
{ A. D 1942

*Printed by Ramohandra Yeshu Shindego,
at the Nirnaya Sagar Press,
26-28, Kolbhat Street,
Bombay.*

*Published by Vallabhadas Tribhuvandas
Gandhi, Secretary, Shree Jain
Atmananda Sabha,
Bhavnagar.*

ન્યાયાભોનિધિ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી વિજયનન્દસુરિ
(પ્રસિદ્ધનામ ધીયાત્મારામભટ્ટ મહાગણ)

સ્વામી-પ્રાચાર્યમણિજીજીવ્ય શ્રી ૧૦૦૮
શ્રી-૧૦૦૮ શ્રી-૧૦૦૮ શ્રી-૧૦૦૮

શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી-૧૦૦૮ શ્રી-૧૦૦૮
શ્રી-૧૦૦૮ શ્રી-૧૦૦૮ શ્રી-૧૦૦૮

श्रीआत्मानन्द-जैनग्रन्थरत्नमालायां नवतितमं रत्नम् (९०)

स्थविर-आर्यभद्रबाहुस्वामिप्रणीतस्वोपज्ञनिर्युक्त्युपेतं

बृहत् कल्पसूत्रम् ।

श्रीसङ्घदासगणिकमाश्रमणसङ्कलितमाप्योपवृंहितम् ।

जैनागम-प्रकरणाद्यनेकग्रन्थातिगृह्यार्थप्रकटनप्रौढटीकाविधानसमुपलब्ध-

‘समर्थटीकाकारे’तिख्यातिभिः श्रीमद्भिर्मलयगिरिसूरिभिः

प्रारब्धया बृद्धपोशालिकतपागच्छीयैः श्रीक्षेमकीर्त्या-

चार्यैः पूर्णकृतया च धृत्या समलङ्कितम् ।

तस्यायं

प षो वि भा गः ।

षष्ठ उद्देशः

समग्रग्रन्थसत्कत्रपोदशपरिशिष्टप्रभृतिभिरलङ्कितश्च

तत्सम्पादकौ—

संकलागमपरमार्थप्रपञ्चनप्रवीण-बृहत्तपागच्छान्तर्गतसंविम्रशास्त्रीय-आद्याचार्य-

न्यायान्मोनिधि-श्रीमद्विजयानन्दसूरीशः (प्रसिद्धनाम-श्रीआत्मारामजी-

महाराज) शिष्यरत्नप्रवर्त्तक-श्रीमत्कान्तिविजयमुनिपुङ्गवानां

शिष्य-प्रशिष्यौ मुनी चतुरविजय-मुण्यविजयौ ।

प्रकाश प्रापयित्री—

भावनगरस्था श्रीजैन-आत्मानन्दसभा ।

{
वीरसंवर १९१८
ईसी सन १९१९ }

प्रथम ५००

{
विष्णुसंवर १९१८
अप्यसंवर ४९ }

इदं पुस्तकं मुम्बय्यां कोलभाटवीथ्यां
२६-२८ तसे गृहे निर्णयसागर-
मुद्रणालये रामचन्द्र येसु शेडगे-
द्वारा मुद्रापितम्

प्रकाशितं च तत् “वल्लभदास त्रिभुवनदास
गांधी, सेक्रेटरी श्रीआत्मानन्द जैन
सभा, भावनगर” इत्यनेन

बृहत्कल्पसूत्रसंशोधनकृते सङ्गृहीतानां प्रतीनां सङ्केताः ।

- मा० पचनस्यमाभापाटकसत्कविक्रीया मति ।
 डे० अमदाबादहेलाठपाभयभाण्डागारसत्का मति ।
 भो० पचनान्तर्गतभौकानोदीभाण्डागारसत्का मति ।
 ले० पचनसागरगच्छोपाभयगतलेहेरुवक्रीलसत्कज्ञानकोशगत मति ।
 कां० प्रवर्तकथीनरुन्तिविजयसत्का मति ।
 ताम्र० पचनीयभीसङ्गमाण्डागारसत्का ताडपत्रीया भूयःप्रति ।
 ताटी० पचनीयभीमङ्गमाण्डागारसत्का ताडपत्रीया टीकापतिः ।
 तामा० पचनीयभीसङ्गमाण्डागारसत्का ताडपत्रीया भाष्यमति ।

महादयमानेऽस्मिन् मन्येऽस्माभिर्येऽशुद्धा पाठा मतिपुस्तकपाठेऽसत्कल्पनया संशोध्य () एतादृ-
 गृचकोष्ठकान्त सापिवा सन्ति, इदयतां पृष्ठ १० पङ्क्ति २६, पृ० १७ प ३०, पृ० २५ प० १२,
 पृ० ३१ प० १७, पृ० ४० प० २४ इत्यादि । ये चास्माभिर्गलिता पाठा सम्भावितपाठे []
 एतादृक्चद्वारसकोष्ठकान्त परिपूरिता सन्ति, इदयतां पृष्ठ ३ पङ्क्ति ९, पृ० १५ प० ६, पृ० २८ प०
 ५, पृ० ४९ प० २६ इत्यादि ।

टीकाकृताऽस्माभिर्वा निर्दिष्टानामवतरणानां स्यानदर्शकाः सङ्केताः ।

अनुयो०
 आचा० शु० अ० उ०
 आव० हारि० वृत्तौ
 आव० नि० गा० }
 आव० निर्यु० गा० }
 आव० मू० मा० गा०
 उ० सू०
 उत्त० अ० गा०
 ओघनि० गा०
 कल्पवृहद्भाष्य
 गा०
 चूर्णि
 जीत० भा० गा०
 तत्त्वार्थ०
 दश० अ० उ० गा०
 दश० अ० गा० }
 दशवै० अ० गा० }
 दश० चू० गा०
 देवेन्द्र० गा०
 नाट्यशा०
 पञ्चव० गा०
 पिण्डनि० गा०
 प्रज्ञा० पद
 प्रशम० आ०
 मल०
 महानि० अ०
 विशे० गा०
 विशेषचूर्णि
 य० भा० पी० गा०
 यव० उ० मा० गा०

अनुयोगद्वारसूत्र
 आचारान्नसूत्र श्रुतस्कन्ध अध्ययन उद्देश
 आवश्यकसूत्र हारिमद्रीयवृत्तौ
 आवश्यकसूत्र निर्युक्ति गाथा
 आवश्यकसूत्र मूलभाष्य गाथा
 उद्देश सूत्र
 उत्तराध्ययनसूत्र अध्ययन गाथा
 ओघनिर्युक्ति गाथा
 बृहत्कल्पवृहद्भाष्य
 गाथा
 बृहत्कल्पचूर्णि
 जीतकल्पभाष्य गाथा
 तत्त्वार्थाधिगमसूत्राणि
 दशवैकालिकसूत्र अध्ययन उद्देश गाथा
 दशवैकालिकसूत्र अध्ययन गाथा
 दशवैकालिकसूत्र चूलिका गाथा
 देवेन्द्र-नरकेन्द्रप्रकरणगत देवेन्द्रप्रकरण गाथा
 भरतनाट्यशास्त्रम्
 पञ्चवस्तुक गाथा
 पिण्डनिर्युक्ति गाथा
 प्रज्ञापनोपाङ्गसटीक पद
 प्रशमरति आर्या
 मलयगिरीया टीका
 महानिशीथसूत्र अध्ययन
 विशेषावश्यकमहाभाष्य गाथा
 बृहत्कल्पविशेषचूर्णि
 व्यवहारसूत्र भाष्य पीठिका गाथा
 व्यवहारसूत्र उद्देश भाष्य गाथा

श० उ०

शु० अ० उ०

सि० }

सिद्ध० }

सि० हे० औ० सू०

हेमाने० द्विस०

शतक उद्देश

श्रुतस्कन्ध अध्ययन उद्देश

सिद्धहेमशब्दानुशासन

सिद्धहेमशब्दानुशासन औणादिक सूत्र

हेमानेकार्यसङ्ग्रह द्विस्तरफण्ड

यत्र टीकाकृद्भिर्मन्यामिधानादिक निर्दिष्ट स्यात् तत्रास्माभिरुल्लिखित श्रुतस्कन्ध-अध्ययन-उद्देश-गाथादिकं स्थानं तत्तद्व्यसक्तं ज्ञेयम्, यथा पृष्ठ १५ प० ९ इत्यादि । यत्र च तन्मोल्लिखितं भवेत् तत्र सामान्यतया सूचितशब्देयादिकं स्थानमेतत्प्रकाश्यमानबृहत्कल्पसूत्रग्रन्थसक्तमेव ज्ञेयम्, यथा पृष्ठ २ पक्ति २-३-४ पृ० ५ प० ३, पृ० ८ प० २७, पृ० ११ प० २७, पृ० ६७ प० १२ इत्यादि ।

प्रमाणत्वेनोद्धृतानां प्रमाणानां स्थानदर्शक-

ग्रन्थानां प्रतिकृतयः ।

अनुयोगद्वारसूत्र—

अनुयोगद्वारसूत्र चूर्णी—

अनुयोगद्वारसूत्र सटीक }

(मलभारिया टीका) }

आचाराङ्गसूत्र सटीक—

आवश्यकसूत्र चूर्णी—

आवश्यकसूत्र सटीक }

(श्रीमल्लगिरिकृत टीका) }

आवश्यकसूत्र सटीक }

(आचार्य श्रीहरिमद्रकृत टीका) }

आवश्यक निर्युक्ति—

ओपनिर्युक्ति सटीक—

कल्पचूर्णि—

कल्पवृद्ध्याप्य—

कल्पविशेषचूर्णि—

कल्पन्यवहार-निशीथसूत्राणि—

शेठ देवचन्द लालभाई जैन पुस्तकोद्धार फण्ड सुरत ।

रतलाम श्रीनृपमदेवजी केशरीमलजी श्वेताम्बर संस्था ।

शेठ देवचन्द लालभाई जैन पुस्तकोद्धार फण्ड सुरत ।

आगमोदय समिति ।

रतलाम श्रीनृपमदेवजी केशरीमलजी श्वेताम्बर संस्था ।

आगमोदय समिति ।

आगमोदय समिति ।

आगमोदय समिति मकाशित हारिमद्रीय टीकागत ।

आगमोदय समिति

हस्तलिखित ।

”

”

जैनसाहित्यसंशोधक समिति ।

जीवाजीवमिगमसूत्र सटीक—
 दशवैकालिक निर्युक्ति टीका सह—
 दशाश्रुतस्कन्ध अष्टमाध्ययन } —
 (कल्पसूत्र)
 देवेन्द्रनरकेन्द्र प्रकरण सटीक—
 नन्दीसूत्र सटीक } —
 (मलयगिरिकृत टीका)
 नाट्यशास्त्रम्—
 निशीथचूर्णि—
 पिण्डनिर्युक्ति—
 प्रज्ञापनोपाङ्ग सटीक—
 बृहत्कर्मविपाक—
 महानिशीथसूत्र—
 राजप्रश्नीय सटीक—
 विपाकसूत्र सटीक—
 विशेषणवती—
 विशेषावश्यक सटीक—
 व्यवहारसूत्रनिर्युक्ति भाष्य टीका—
 सिद्धप्राप्त सटीक—
 सिद्धहेमशब्दानुशासन—
 सिद्धान्तविचार—
 सूत्रकृताङ्ग सटीक—
 स्थानाङ्गसूत्र सटीक

आगमोदय समिति ।
 शेठ देवचन्द लालभाई जैन पुस्तकोद्धार फण्ड सुरत ।
 शेठ देवचन्द लालभाई जैन पुस्तकोद्धार फंड सुरत ।
 श्रीजैन आत्मानन्दसभा भावनगर ।
 आगमोदय समिति ।
 निर्णयसागर प्रेस मुंबई ।
 हस्तलिखित ।
 शेठ देवचन्द लालभाई जैन पुस्तकोद्धार फंड सुरत ।
 आगमोदय समिति ।
 श्रीजैन आत्मानन्द सभा भावनगर ।
 हस्तलिखित ।
 आगमोदय समिति ।

”

रतलाम श्रीऋषभदेवजी केशरीमलजी श्वेताम्बर संस्था ।
 श्रीयशोविजय जैन पाठशाला बनारस ।
 श्रीमाणिकसुनिजी सम्पादित ।
 श्रीजैन आत्मानन्द सभा भावनगर ।
 शेठ मनसुखभाई मगुभाई अमदावाद ।
 हस्तलिखित ।
 आगमोदय समिति ।

”

श्री आत्मानन्द जैन ग्रन्थरत्नमाला आद्यसम्पादक अने संगोष्धक—

जन्म वि. संवत् १९२६ छाणी. :: दीक्षा वि सं. १९४६ डभोई

५। आत्मानन्द जैन ग्रन्थ रत्नमाला सम्पादक आरम्भ १९६६ मुम्बई

परम पूज्य महाराजश्री १००८ श्री चतुरविजयजी
स्वर्गवास वि सं. १९९६ पाटण.

प्रेम-भावनगर

અર્હમ્

પ્રાતઃસ્મરણીય

ગુણગુરુ પુણ્યધામ પૂજ્ય ગુરુદેવનું

હાર્દિક પૂજન

પૂજ્યપાદ પ્રાતઃસ્મરણીય ગુણમહાર પુણ્યનામ અને પુણ્યધામ તથા શ્રીઆત્માનંદ જૈન પ્રન્થરત્નમાલાના ઉત્પાદક, સંશોધક અને સમ્પાદક ગુરુદેવ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીચતુર-વિજયગી મહારાજ ત્રિ સં ૧૯૯૬ ના કાર્તિક વદિ ૫ ની પાછલી રાત્રે પરલોકવાસી થયા છે, ૫ સમાચાર જાણી પ્રત્યેક ગુણપ્રાદી સાહિત્યરસિક વિદ્વાનને હું જ થયા સિવાય નહિ જ રહે । તે છતાં ૫ વાત નિર્ધિવાદ છે કે-જગતના ૫ અટલ નિયમના અપવાદરૂપ કોઈ પણ પ્રાણધારી નથી । આ સ્થિતિમા વિજ્ઞાનવાન્ સત્પુરુષો પોતાના અનિત્ય જીવનમાં તેમનાથી વને સેટલાં સત્કાર્યો કરવામા પરાયણ રહી પોતાની આસપાસ વસનાર મહાનુભાવ અનુયાયી વર્ગને વિશિષ્ટ માર્ગ વિષયતા આપ છે ।

પૂજ્યપાદ ગુરુદેવના જીવન સાથે સ્વગુરુચરણવાસ, શ્રાવ્યસંશોધન અને જ્ઞાનોદ્ધાર ૫ વસ્તુઓ પૃથ્વરૂપે ઘણાઈ ગઈ હતી । પોતામા સ્થગમગ પચાસ વર્ષ જેટલા ચિર પ્રમજ્યાપર્યાયમાં અપવાદ-રૂપ,—અને તે પણ સફારજ,—વર્ષો નાદ કરીએ તો આત્મી જિંદગી તેઓશ્રીએ ગુરુચરણસેવામાં જ ગાળી છે । પ્રથમુદ્ગળના યુગ પહેલાં તેમણે સંસ્થાવધ શાસ્ત્રોના સ્થાવા—સ્થાવવામાં અને સંશો-ધનમાં વર્ષો ગાળ્યા છે । પાટણ, વહોદરા, લીંબડી આદિના વિશ્વાલ જ્ઞાનમહારોના ઉદ્ધાર અને તેને સુરક્ષિત તેમ જ સુન્યવસ્થિત કરવા પાછલ વર્ષો સુધી શ્રમ યઠાભ્યો છે । શ્રીઆત્માનંદ જૈન; પ્રન્થરત્નમાલાની તેમણે થરાવર ત્રીસ વર્ષ પર્યંત અગ્રમચમાવે સેવા કરી છે । આ.-જે. પ્ર. ર મા.ના તો તેઓથી આત્મસ્વરૂપ જ હતા ।

પૂજ્યપાદ ગુરુદેવના જીવન સાથે છગદાનો રૂઝ જ મેલ રહ્યો છે । અને એ અંકથી અંકિત વર્ષોમાં તેમણે વિશિષ્ટ કાર્યો સાધ્યાં છે । તેઓશ્રીનો જન્મ વિ. સં. ૧૯૨૬માં થયો છે, દીક્ષા ૧૯૪૬ માં લીધી છે, (હું જો મૂલતો ન હોઉં તો) પાટણના જૈન મંડારોની સુવ્યવસ્થાનું કાર્ય ૧૯૫૬ માં હાથ ધર્યું હતું, “શ્રીઆત્માનંદ જૈન ગ્રન્થરત્નમાલા” ના પ્રકાશનની શરૂઆત ૧૯૬૬ માં કરી હતી અને સતત કર્તવ્યપરાયણ અપ્રમત્ત આદર્શમૂત સંયમી જીવન વીતાવી ૧૯૯૬ માં તેઓશ્રીએ પરલોકવાસ સાધ્યો છે ।

અસ્તુ, હવે પૂજ્યપાદ ગુરુદેવ શ્રીમાન્ ચતુરવિજયજી મહારાજની ટૂંક જીવનરેખા વિદ્વાનોને જરૂર રસપ્રદ થશે, એમ માની કોઈ પણ જાતની અતિશયોક્તિનો ઓપ આપ્યા સિવાય એ અહીં તદ્દન સાદી માણમાં દોરવામાં આવે છે ।

જન્મ—પૂજ્યપાદ ગુરુદેવનો જન્મ વઢોદરા પાસે આવેલ છાણી ગામમાં વિ. સં. ૧૯૨૬ ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૧ ને દિવસે થયો હતો । તેમનું પોતાનું ઘન્ય નામ માઈં ચુનીલાલ રાસવામાં આવ્યું હતું । તેમના પિતાનું નામ મલુકચંદ અને માતાનું નામ જમનાબાઈ હતું । તેમની જ્ઞાતિ વીશાપોરવાડ હતી । તેઓ પોતા સાથે ચાર માઈં હતા અને ત્રણ વહેનો હતી । તેમનું કુટુંબ ઘણું જ રાનદાન હતું । ગૃહસ્થપણનો તેમનો અભ્યાસ તે જમાના પ્રમાણે ગૂજરાતી સાત ચોપઢીઓ જેટલો હતો । વ્યાપારાદિમાં ઉપયોગી હિસાબ આદિ વાવતોમાં તેઓશ્રી હુશિયાર ગણાતા હતા ।

ધર્મસંસ્કાર અને પ્રવ્રજ્યા—છાણી ગામ સ્વામાવિક રીતે જ ધાર્મિકસંસ્કારપ્રધાન ક્ષેત્ર હોઈ માઈં શ્રીચુનીલાલમાં ધાર્મિક સંસ્કાર પ્રથમથી જ હતા અને તેથી તેમણે પ્રતિક્રમણ-સૂત્રાદિને લગતો યોગ્ય અભ્યાસ પણ પ્રથમથી જ કર્યો હતો । છાણી ક્ષેત્રની જૈન જનતા અતિ-માતુક હોઈ ત્યાં સાધુ-સાધ્વીઓનું આગમન અને તેમના ઉપદેશાદિને લીધે લોકોમાં ધાર્મિક સંસ્કાર હ્રસ્મેશાં પોષાતા જ રહેતા । એ રીતે માઈં શ્રીચુનીલાલમાં પણ ધર્મના દૃઢ સંસ્કારો પડ્યા હતા । જેને પરિણામે પૂજ્યપાદ પ્રાતઃસ્મરણીય અનેકગુણગણનિવાસ શાન્તજીવી પરમગુરુદેવ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીપ્રવર્તકજી મહારાજ શ્રીકાન્તિવિજયજી મહારાજશ્રીને સંયોગ થતાં તેમના પ્રમાવસમ્પન્ન પ્રતાપી વરદ શુભ હસ્તે તેમણે ડમોઈ ગામમાં વિ. સં. ૧૯૪૬ના જેઠ વદિ ૧૦ ને દિવસે શિષ્ય તરીકે પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરી અને તેમનું શુભ નામ મુનિ શ્રીચતુરવિજયજી રાસવામાં આવ્યું ।

વિહાર અને અભ્યાસ—દીક્ષા લીધા પછી તેમનો વિહાર પૂજ્યપાદ ગુરુદેવ શ્રીપ્રવર્તકજી મહારાજ સાથે પંજાબ તરફ થતો રહ્યો અને તે સાથે ક્રમે ક્રમે અભ્યાસ પણ આગલ વધતો રહ્યો । શરૂઆતમાં સાધુયોગ્ય આવશ્યકક્રિયાસૂત્રો અને જીવચિંતાર આદિ પ્રકરણોનો અભ્યાસ કર્યો । તે વસતે પંજાબમાં અને સ્વાસ કરી તે જમાનાના સાધુવર્ગમાં વ્યાકરણમાં મુસ્યસ્ત્રે

સારસ્વત પૂર્વાર્ષ અને ચન્દ્રિકા ઉપરાર્ષનો પ્રચાર હતો તે મુજબ તેઓશ્રીએ તેનો અભ્યાસ કર્યો અને તે સાથે કાવ્ય, વાગમટાલકાર, શ્રુતબોધ આદિનો પણ અભ્યાસ કરી લીધો । આ રીતે અભ્યાસમાં ઠીક ઠીક પ્રગતિ અને પ્રવેશ થયા બાદ પૂર્વાચાર્યકૃત સંહ્યાબન્ધ શાસ્ત્રીય પ્રકરણો,— જે જૈન આગમના પ્રવેશદ્વાર સમાન છે,—નો અભ્યાસ કર્યો । અને તર્કસંગ્રહ તથા મુક્તાવલીનું પણ આ દરમ્યાન અધ્યયન કર્યું । આ રીતે કમિક સજીવ અભ્યાસ અને વિહાર થને ય કાર્ય પૂર્ણ સાથે ચાલતાં રહ્યાં ।

ઉપર જણાવવામાં આવ્યું તેમ પૂજ્યપાદ ગુરુદેવ શ્રીચતુરવિજયજી મહારાજ ક્રમે ક્રમે સજીવ અભ્યાસ થયા પછી ઈર્ષા ઈર્ષા પ્રસંગ મળ્યો ત્યાં ત્યાં તે તે વિદ્વાન્ મુનિવરાદિ પાસે તેમ જ પોતાની મેળે પણ શાસ્ત્રોનું અધ્યયન વાચન કરતા રહ્યા । મગવાન્ શ્રીદેમચન્દ્રાચાર્યે કહ્યું છે કે—“ અભ્યાસો દિ કર્મસુ કૌશલમાવહતિ ” એ મુજબ પૂજ્યવર શ્રીગુરુદેવ શાસ્ત્રીય ધર્મેર વિષયમાં આગળ વધતા ગયા અને અનુક્રમે કોઈનીયે મદદ સિવાય સ્વતન્ત્ર રીતે મહાન્ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ પ્રવર્તવા લાગ્યો । જેના ફલરૂપે આપણે “ આરમાનદ્ જૈન પ્રત્યક્ષરનમાલા ” ને આજે જોઈ શકીએ છીએ ।

શાસ્ત્રલેખન અને સંગ્રહ—વિશ્વવિસ્થાપકીર્તિ પુનીતનામધેય પદ્માવેશોદ્ધારક ન્યાયાન્મોનિધિ જૈનાચાર્ય શ્રીરિઝયાનદસ્યરિવરની અવર્ણનીય અને અલૂટ જ્ઞાનગંગાના પ્રવાહનો વારસો પમની વિશાળ શિષ્યસંપત્તિમા નિરાશાપ રીતે વહેતો રહ્યો છે । એ કારણસર પૂજ્યમંત્ર મત્-સ્મરણીય પ્રમાણપૂર્ણ પરમગુરુદેવ પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રી ૧૦૦૮ શ્રીકાન્તિરિઝયજી મહારાજશ્રીમાં પણ એ જ્ઞાનગંગાનો નિર્મલ પ્રવાહ સતત્ જીવતો વહેતો રહ્યો છે । જેના પ્રતાપે સ્થાન સ્થાનમા જ્ઞાનમહારોમાથી શ્રેષ્ઠ શ્રેષ્ઠતમ શાસ્ત્રોનું લેખન, તેનો સંગ્રહ અને અધ્યયન આદિ ચિર-કાલથી ચાલુ હતા અને આજ પર્વત પણ એ પ્રવાહ અવિચ્છિન્નપણે ચાલુ જ છે ।

ઉપર જણાવેલ શાસ્ત્રલેખન અને સંગ્રહવિષયક સમ્પૂર્ણ પ્રવૃત્તિ પૂજ્યપાદ ગુરુવર શ્રીચતુરવિજયજી મહારાજના સૂક્ષ્મ પરીક્ષણ અને અમિયામને અનુસરીને જ હમ્મેશાં ચાલુ રહ્યા હતાં । પુણ્યનામધેય પૂજ્યપાદ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીપ્રવર્તકજી મહારાજે સ્થાપન કરેલા ઘઘોદરા અને છાણીના જૈન જ્ઞાનમહિરોમાંના તેઓશ્રીના વિશાળ જ્ઞાનમહારોનું ચારીકાર્દથી ખવલોકન કરનાર પટલ સમની શક્યો કે, એ શાસ્ત્રલેખન અને સંગ્રહ કેટલી સૂક્ષ્મ પરીક્ષાપૂર્વક કરવામા આવ્યો છે અને તે કેવા અને કેટલા વૈવિધ્યથી યરપૂર છે ।

શાસ્ત્રલેખન એ શી વસ્તુ છે એ વાચતનો વાસ્તવિક સ્વાલ એકાએક કોઈને ય નહિ આવે । એ વાચતમાં મલમલ વિદ્વાન્ ગણાતા માણસો પણ કેવાં ગોવાં સાર્દાં થેસે છે એનો સ્વાલ પ્રાચીન

જ્ઞાનમંદિરોર્માનાં અમુક અમુક પુસ્તકો તેમ જ ગાયકવાડ ઓરિએન્ટલ હન્ડીટગ્રુટ આદિમાંનાં નવાં લખાણ પુસ્તકો જોવાથી જ આવી શકે છે ।

સહજ જોતાં શાસ્ત્રલેખન એ વસ્તુ છે કે-તેને માટે જેમ મહત્ત્વના ઉપયોગી ગ્રંથોનું પૃથક્કરણ અંતિ ક્ષીણવટપૂર્વક કરવામાં આવે એટલી જ ચારીકાઈથી પુસ્તકને લખનાર લહિયાઓ, તેમની લિપિ, ગ્રંથ લખવા માટેના કાગળો, શાહી, કલમ, વગેરે દરેકે દરેક વસ્તુ કેવી હોવી જોઈએ પની પરીક્ષા અને તપાસને પણ એ માગી લે છે ।

જ્યારે ઉપરોક્ત વાતોની સરેસરી જાણકારી નથી હોતી ત્યારે ઘણીવાર એવું બને છે કે-લેખકો ગ્રંથની લિપિને ઘરાવર ડકેલી શકે છે કે નહિ ! તેઓ શુદ્ધ લખનારા છે કે મૂલો કરનારા વધારનારા છે ! તેઓ લખતાં લખતાં વચમાંથી પાઠો છૂટી જાય તેમ લખનારા છે કે કેવા છે ! ફરાદાપૂર્વક ગોટાલો કરનારા છે કે કેમ ! તેમની લિપિ સુંદર છે કે નહિ ! એક સરસી રીતે પુસ્તક લખનારા છે કે લિપિમાં ગોટાલો કરનારા છે ! इत्यादि પરીક્ષા કર્યા સિવાય પુસ્તકો લખાવવાથી પુસ્તકો અશુદ્ધ, અમૂર્ણ અને સરાવ લખાય છે । આ ઉપરાંત પુસ્તકો લખાવવા માટેના કાગળો, શાહી, કલમ વગેરે લેખનનાં વિવિધ સાધનો કેવાં હોવાં જોઈએ પની માહિતી ન હોય તો પરિણામ એ આવે છે કે-સારામાં સારી પદ્ધતિએ લખાણનાં શાસ્ત્રો-પુસ્તકો અલપ કાઢમાં જ નાશ પામી જાય છે । કેટલીક વાર તો પાંચપચીસ વર્ષમાં જ એ ગ્રંથો મૃત્યુના મોમાં જઈ પડે છે ।

પૂજ્યપાદ ગુરુવર્યશ્રી ઉપરોક્ત શાસ્ત્રલેખનવિષયક પ્રત્યેક વાતની ક્ષીણવટને પૂર્ણપણે સમજી શકતા હતા એટલું જ નહિ, પણ તેઓશ્રીના હસ્તાક્ષરો એટલા સુંદર હતા અને એવી સુંદર અને સ્વચ્છ પદ્ધતિએ તેઓ પુસ્તકો લખી શકતા હતા કે-મૂલમૂલ લેખકોને પણ આંટી નાણે । એ જ કારણ હતું કે, ગમે તેવા લેખક ઉપર તેમનો પ્રભાવ પડતો હતો અને ગમે તેવા લેખકની લિપિમાંથી તેઓશ્રી કાંઈ ને કાંઈ વાસ્તવિક ધાંચધાંચ કાઢતા જ ।

પૂજ્યપાદ ગુરુદેવની પવિત્ર અને પ્રભાવયુક્ત છાયા તલ્લે એકી સાથે ત્રીસ ત્રીસ, ચાલીસ ચાલીસ લહિયાઓ પુસ્તકો લખવાનું કામ કરતા હતા । તેઓશ્રીના હાથ નીચે કામ કરનાર લેખકોની સર્વત્ર સાધુસમુદાયમાં કિમ્મત અંકાતી હતી ।

દૂંકામાં એમ કહેવું પડશે કે જેમ તેઓશ્રી શાસ્ત્રલેખન અને સંગ્રહ માટેના મહત્ત્વના ગ્રંથોનો વિભાગ કરવામાં નિષ્ણાત હતા, એ જ રીતે તેઓશ્રી લેખનકલાના તરુત્પર્શી હાર્દને સમજવામાં અને પારખવામાં પણ હતા ।

પૂજ્યપાદ ગુરુવરની પવિત્ર ચરણછાયામાં રહી તેમના ચિરકાલીન લેખનવિષયક અનુભવોને

આળીને અને સંગ્રહીને જ હુ મારો “ભારતીય જૈન ધર્મગણસંસ્કૃતિ અને લેક્ચનફલા” નામનો પ્રથમ ઠસી શક્યો છુ । સરુ ઓર્તા ઇ પ્રથલેક્ચનનો પૂર્ણ યજ્ઞ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને જ ઘટે છે ।

જ્ઞાનસંશોધન—પૂજ્યપાદ ગુરુવરશ્રીપ્ર શ્રીપ્રવર્તકજી મહારાજશ્રીના જ્ઞાનસંપ્રદમાના નવા ઇસાવેલ અને પ્રાચીન પ્રયો પૈકી સંસ્માનઘ મહત્ત્વના પ્રયો અનેકાનેક પ્રાચીન પ્રત્યન્તરો સાથે સરસાવીને સુધાર્યા છે । જેમ પૂજ્ય ગુરુદેવ લેક્ચનકલાના રહસ્યને ઘરાઘર સમજતા હતા ઇ જ રીતે સંશોધનકલામા પણ તેઓશ્રી પારંગત હતા । સંશોધનકલા, તેને માટેનાં સાધનો, સંકિતો ઘગેરે પ્રત્યેક ઘસ્તુને તેઓશ્રી પૂર્ણ રીતે જાણતા હતા । ઇમના સંશોધનકલાને જગતા પાઠિત્ય અને અનુમઘના પરિપાકને આપણે તેઓશ્રીપ્ર સંપાદિત કરેલ શ્રીમારમાનદ-જૈન-ગ્રન્થરત્નમાલામા પ્રત્યક્ષપણે જોઈ જાકીપ છીપ ।

જૈન જ્ઞાનમંદારોનો ઉદ્ધાર—પાટણમા વિજ્ઞાત જૈન જ્ઞાનમંદારો ઇક કાલે અતિ અઘ્ય-ઘસ્થિત ઘઘામા પડ્યા હતા । ઇ મંદારોનુ ઘર્ષન પણ ઇકઘર ઘુર્લમ જ હતુ, ઇમાંથી ઘાંઘન, અઘ્યયન, સંશોધન જાદિ માટે પુસ્તકો મેઝઘઘા અતિ ઘુપ્કર હતા, ઇની ટીપો-છીરો પણ ઘરાઘર જોઈપ તેથી માહિતી આપનારાં ન હતાં અને ઇ મંદારો જગમગ જોઈપ તેથી સુરક્ષિત અને સુઘ્યઘસ્થિત ઘઘામા ન હતા । ઇ સમયે પૂજ્યપાદ પ્રવર્તકજી મહારાજ શ્રીકાન્તિવિજયજી (મારા પૂજ્ય ગુરુદેવ) શ્રીચતુરવિજયજી મહારાજાદિ શિષ્યપરિઘાર સાથે પાટણ પધાર્યા અને પાટણના જ્ઞાનમંદારોની ઘ્યઘસ્થા કરઘા માટે કાર્યઘાહકોનો વિઘ્વાસ સંપાદન કરી ઇ જ્ઞાન-મંદારોના સાર્ઘત્રિક ઉદ્ધારનુ કામ હાય ઘર્યું અને ઇ કાર્યને સર્ઘાંગપૂર્ણ ઘનાઘઘા જ્ઞાપ્ય સર્ઘ પ્રયત્નો પૂજ્યપાદ શ્રીપ્રવર્તકજી મહારાજશ્રીપ્ર અને પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રીચતુરવિજયજી મહારાજશ્રીપ્ર કર્યા । આ ઘ્યઘસ્થામા ઘીઘિક અને અપ્રઘજન્ય કાર્ય કરઘામા પૂજ્યપાદ ગુરુદેવનો અકસ્મ્ય કાલો હોઘા છર્તા પોતે શુઘ રહી જ્ઞાનમંદારના ઉદ્ધારનો સંપૂર્ણ ઘજ્ઞ તેઓશ્રીપ્ર શ્રીગુરુઘરણે જ સમર્પિત કર્યો છે ।

લીમ્બઘી શ્રીસઘના વિજ્ઞાત જ્ઞાનમંદારની તઘા ઘઘોઘરા-છાળીમા સ્થાપન કરેલ પૂજ્યપાદ શ્રીપ્રવર્તકજી મહારાજશ્રીના અતિવિજ્ઞાત જ્ઞાનમંદારોની સર્ઘાંગપૂર્ણ સુઘ્યઘસ્થા પૂજ્ય ગુરુઘરે ઇકલે હાયે જ કરી છે । આ ઘપરાંત પૂજ્યપ્રઘર જ્ઞાન્તમૂર્તિ મહારાજશ્રી ૧૦૦૮ શ્રીહસવિજયજી મહારાજશ્રીના ઘઘોઘરામાના વિજ્ઞાત જ્ઞાનમંદારની ઘ્યઘસ્થામા પણ તેમની મઘાન્ મઘઘ હતી ।

શ્રીઘાત્માનદ જૈન ગ્રન્થરત્નમાલા—પૂજ્ય શ્રીગુરુશ્રીપ્ર જેમ પોતાના જીવનમા જૈન જ્ઞાનમંદારોનો ઉદ્ધાર, જ્ઞાનલેક્ચન અને જ્ઞાનસંશોધનને જગતાં મઘાન્ કાર્યો કર્યા છે ઇ જ રીતે તેમણે શ્રીઘા. જૈ. ઘં. ર. મા.ના સમ્પાદન અને સંશોધનનુ મઘાન્ કાર્ય પણ હાય ઘર્યું હતુ ।

આ ગ્રંથમાલ્યામાં આજસુધીમાં યથા મઠીને વિવિધ વિષયને લગતા નાના મોટા મહત્ત્વના નેત્રું ગ્રંથો પ્રકાશિત થયા છે, જેમાંનાં ઘણાસરા પૂજ્ય ગુરુદેવે જ સમ્પાદિત કર્યા છે ।

આ ગ્રંથમાલ્યામાં નાનામાં નાના અને મોટામાં મોટા અજોડ મહત્ત્વના ગ્રંથો પ્રકાશિત થયા છે । નાનાં-મોટાં સંખ્યાબંધ શાસ્ત્રીય પ્રકરણોનો સમૂહ આ ગ્રંથમાલ્યામાં પ્રકાશિત થયો છે એ આ ગ્રંથમાલ્યાની ખાસ વિશેષતા છે । આ પ્રકરણો દ્વારા જૈન શ્રમણ અને શ્રમણીઓને સ્ત્રુવ જ લામ થયો છે । જે પ્રકરણોનાં નામ મેલઢવાં કે સાંમલઢવાં પળ એકાએક મુઢકેલ હતા એ પ્રકરણો પ્રત્યેક શ્રમણ-શ્રમણીના હસ્તગત થઈ ગયાં છે । આ ગ્રંથમાલ્યામાં એકંદર જૈન આગમો, પ્રકરણો, ઐતિહાસિક અને ઔપદેશિક પ્રાકૃત, સંસ્કૃત કથાસાહિત્ય, કાવ્ય, નાટક આદિ વિષયક વિવિધ સાહિત્ય પ્રકાશ પામ્યું છે । આ ઉપરથી પૂજ્યપાદ ગુરુદેવમાં કેટલું વિશાલ જ્ઞાન અને કેટલો અનુમવ હતો એ સહેજે સમજી શકાય તેમ છે । અને એ જ કારણસર આ ગ્રંથમાલ્યા દિનપ્રતિદિન દરેક દષ્ટિએ વિકાસ પામતી રહી છે ।

છેલ્લામાં છેલ્લી પદ્ધતિએ ગ્રંથોનું સંશોધન, સંપાદન અને પ્રકાશન કરતા પૂજ્યપાદ ગુરુદેવે જીવનના અસ્તકાલ પર્યંત અથાગ પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે । નિશીથસૂત્રચૂર્ણિ, ફલ્પચૂર્ણિ, મહય-ગિરિવ્યાકરણ, દેવમદ્રસૂરિકૃત કથારત્નકોશ, વસુદેવહિંદી દ્વિતીયલંઢ આદિ જેવા અનેક પ્રાસાદમૂલ ગ્રંથોના સંશોધન અને પ્રકાશનના મહાન્ મનોરથોને હૃદયમાં ધારણ કરી સ્વહસ્તે ંની પ્રેસકોપીઓ અને ંનું અર્ધસંશોધન કરી તેઓશ્રી પરલોકવાસી થયા છે । અસ્તુ । મૃત્યુદેવે કોના મનોરથ પૂર્ણ થવા દીધા છે । । । ।

આમ છતાં જો પૂજ્યપાદ ગુરુપ્રવર શ્રીપ્રવર્ત્તકજી મહારાજ, પૂજ્ય ગુરુદેવ અને સમસ્ત મુનિગણની આર્શીય વરસતી હશે-છે જ તો પૂજ્ય ગુરુદેવના સત્સંકલ્પોને મૂર્તસ્વરૂપ આપવા અને તેમણે ચાલુ કરેલી ગ્રંથમાલ્યાને સવિશેષ ઉજ્જ્વલ બનાવવા યથાશક્ત્ય અલ્પ સ્વરૂપ પ્રયત્ન હું જરૂર જ કરીશ ।

ગુરુદેવનો પ્રમાવ—પૂજ્યપાદ ગુરુદેવમાં દરેક યાવતને લગતી કાર્યદક્ષતા ંટલી ઘધી હતી કે કોઈ પળ પાસે આવનાર તેમના પ્રમાવથી પ્રમાવિત થયા સિવાય રહેતો નહિ । મારા જેવી સાધારણ વ્યક્તિ ઉપર પૂજ્ય ગુરુદેવનો પ્રમાવ પડે ંમાં કહેવાપણું જ ન હોય; પળ પંઢિતપ્રવર શ્રીયુત સુખલાલજી, વિદ્વન્માન્ય શ્રીમાન્ જિનવિજયજી આદિ જેવી અનેકાનેક સમર્થ વ્યક્તિઓ ઉપર પળ તેઓશ્રીનો અપૂર્વ પ્રમાવ પડ્યો છે અને તેમની વિશિષ્ટ પ્રવૃત્તિનું સજીવ ંજારોપણ અને પ્રેરણા પૂજ્યપાદ ગુરુદેવના સદ્વાસ અને સંસર્ગથી પ્રાપ્ત થયાં છે ।

જૈન મંદિર અને જ્ઞાનમંઢાર વગેરેના કાર્ય માટે આવનાર શિલ્પીઓ અને કારીગરો પળ

શ્રીગુરુદેવની કાર્યદક્ષતા જોઈ તેમના આગઠ થાઠમાથે વર્ષતા અને તેમના કામને સ્મૃતી વિશિષ્ટ કઠ્ઠા અને જ્ઞાનમાં રમેરો કરી જતા ।

પૂજ્યપાદ ગુરુશ્રીપ પોતાના વિનિષ અનુમતિના પાઠ મળાવી પાટણનિવાસી ત્રિવેદી ગોવર્ધનદાસ લક્ષ્મીશંકર જેવા અગ્રોહ લેસકને તૈયાર કરેલ છે । જે આજનાં જમાનામાં પણ સોના પાંદીની શાદી બનાવી સુદરમા સુદર લિપિમાં સોનેરી કિમ્મતી પુસ્તકો રસવાની વિશિષ્ટ કઠ્ઠા તેમ જ લેસનકઠ્ઠાને અંગે સરસ્પર્શી અનુમતિ ધરાવે છે ।

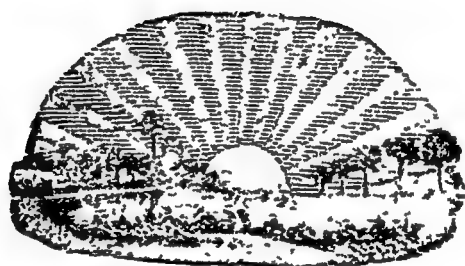
પાટણનિવાસી મોજક માઈ અમૃતલાલ મોહનલાલ અને નાગોરનિવાસી રહિયા મૂલ-
ર્થદંડી બ્યાસ બગેરેને સુદરમાં સુદર પ્રેસકોપીઓ કરવાનું કામ તેમ જ લેસન સંધોધનને
સ્મૃતી વિશિષ્ટ કઠ્ઠા પણ પૂજ્ય ગુરુદેવે ધીસવાળાં છે, જેના પ્રતાપે તેઓ આજે પશ્ચિમી
કોટીમાં સ્થપે છે ।

દક્ષદર આજે દરેક ટેકાને દેવ દવી કાચની છાપ છે કે પૂજ્યપાદ મવર્તકજી મહારાજ
અને પૂજ્ય ગુરુદેવની છાપામાં કામ કરનાર લેસક, પશ્ચિમ કે કારીગર હુશિયાર અને
સુયોગ્ય જ હોય છે ।

ઉપસહાર—અંતમાં હું કોઈ પણ મફારની અતિશયોક્તિ સિવાય દમ કદી શરૂં છું કે—
પાટણ, વડોદરા, લીમ્બડીના જ્ઞાનમહારોના પુસ્તકો અને વ જ્ઞાનમહારો, શ્રીઆત્માનંદ એમ પ્રમ્વ-
રલમાઠા અને દના વિદ્વાન્ વાચકો, અને પાટણ, વડોદરા, છાપી, માવનગર, ડીવડી બગેરે
ગામ શહેરો અને ત્યાંનાં શ્રીસંધો પૂજ્યપાદ પરમગુરુદેવ શ્રીચતુરવિજયજી મહારાજના પવિત્ર
અને સુમગલ નામને કવીચ મૂલી નહિ શકે ।

લિ॰ પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રીચતુરવિજયજી મહારાજના પવિત્ર ચરણોનો અનુચર
અને તેજોધીની સાહિત્યસેવાનો મદાનો સહચર
સુનિ પુણ્યવિજય

॥ अर्ह्य ॥

बृहत्कल्पसूत्रना छद्वा विभागना प्रकाशनमां सहायको

प्रस्तुत निर्युक्ति-भाष्य-वृत्ति सहित बृहत्कल्पसूत्रना छद्वा विभागना प्रकाशनमां पञ्चाषी साप्तीजी प्रवर्तिनी श्री १००८ श्री देवभीजी महाराजनी विदुषी शिष्या साप्ती रान श्री १००८ श्रीदानभीजी महाराजनी शिष्यायो साप्तीजी महाराज श्री १०८ श्री वसन्तभीजी महाराज तथा साप्तीजी महाराज श्रीदमयन्तीभीजी महाराजना सद्गुपदेशपी नीचे जणाबेल धर्मात्मा माई बहेनोए सहाय करी छे ।

रु ४८१) मिनदास कोबरना उपाभयनी भाविकाओ तरफपी

रु १०१) माणैकचदजी बेताह नागोरबाछ तरफपी

रु. १०१) आणदमळपी श्रीमाछनी धर्मपत्नी सौभाग्यवती माई देवजी तरफपी

रु. १००) गुणचदजी कोबरनी पत्नीए करेल उन्नमणा निमित्ते.

रु. १००) परचुरण भाविकाओ तरफपी

रु ५१) बीजराजजी बोयरानी भागजी तरफपी

रु. ५१) मोहनछाछजी समदहीयानी धर्मपत्नी तरफपी

रु. ५१) गोपीछाछजी बोयरानी धर्मपत्नी तरफपी

रु. २५) गुडाचपदजी समदहीया तरफपी

रु २५) वसन्ताबाई तरफपी

रु ११) झुगणचन्दजी बोयरानी धर्मपत्नी तरफपी

रु ७) जीवणबाई दुगढ तरफपी

उपर जणाब्या मुजब पूअ साप्तीजी महाराजभी वसन्तभीजी महाराज तथा साप्ती श्रीदमयन्तीभीजी महाराजना सद्गुपदेशपी प्रस्तुत छद्वा विभागना प्रकाशनमां रु ११०१नी सहाय आवी छे । ए बद्द उक्त बन्नेय साप्तीजी महाराजना आमर मानीए छीए अने सहाय करनार माई-बहेनोने हार्दिक धन्यवाद आवीए छीए ।

लि० श्री जैन आत्मानन्द सभाना सेक्रेटरी,
बल्लभदास त्रिभुवनदास गांधी-भावनगर.

॥ जयन्तु वीतरागाः ॥

आमुख

बृहत्कल्पसूत्रનો पांचમો भाग बहार पड्या पછी घणे लावे गाळे आजे तेनो छट्टो भाग विद्वानोना करकसलमां उपहृत करवामां आवे छे । आ विभाग साथे आखो बृहत्कल्पग्रंथ संपूर्ण थाय छे ।

प्रस्तुत महाशास्त्रनुं सर्वांगपूर्ण संशोधन मारा परमपूज्य गिरिञ्छत्र परमाराध्य गुरुदेव श्री १००८ श्रीचतुरविजयजी महाराज अने में, एम अमे गुरु-शिष्ये मळीने कर्युं छे । परन्तु आजे प्रस्तुत विभागनुं प्रकाशन जोवा तेओश्री संसारमां विद्यमान नथी । तेम छतां प्रस्तुत महाशास्त्रना संशोधनमां आविथी अंत सुधी तेओश्रीनो बघारेमां बघारे हिस्सो छे, ए सत्य हकीकत छे ।

प्रस्तुत विभागनी प्रस्तावनामां निर्युक्तिकार अने तेमना समय विषे प्रमाणपुरस्सर घणी लांबी चर्चा करीने जे निर्णयो रजू करवामां आव्या छे ते विषे जे महत्त्वनी नवी हकीकतो मळी आवी छे तेनो उल्लेख अहीं करी देवो अति आवश्यक छे ।

प्रस्तुत छट्टा विभागनी प्रस्तावनाना चोथा पृष्ठमां “निर्युक्तिकार चतुर्दशपूर्वधर स्थविर आर्यभट्टबाहुस्वामी छे ” ए मान्यताने रजू करता जे उल्लेखो आपवामां आव्या छे तेमां सौथी प्राचीन उल्लेख आचार्य श्रीशीलांकनो छे । परन्तु ते पछी आ ज मान्यताने पुष्ट करतो भगवान् श्रीजिनभद्र गणि क्षमाश्रमणनो एक उल्लेख विशेषावश्यक महाभाष्यनी स्वोपद्र टीकामांथी मळी आव्यो छे ।

निर्युक्तियो, तेनुं प्रमाण अने रचनासमय.

‘निर्युक्तिकार श्रीभट्टबाहुस्वामी, वाराहीसंहिताना प्रणेता श्रीवराहमिहिरना ताना भाई हता ’ ए जातनी किंवदन्तीने लभ्रमां राखी श्रीवराहमिहिरे पोताना पंचसिद्धान्तिका ग्रन्थना अंतमां उल्लेखेली प्रशस्तिना आवारे में मारी प्रस्तावनामां निर्युक्तिकार अने निर्युक्तियोनी रचना विक्रमना छट्टा सैकामां थयानी कइना करी छे ए बराबर नथी, ए ल्यारपछी मळी आवेली वीगतोथी निश्चित थाय छे, जे आ नीचे आपवामां आवे छे ।

खरतरगच्छीय युगप्रधान आचार्य श्रीजिनभद्रसूरिसंस्थापिन जेसलमेरना प्राचीनतम ताडपत्रीय ज्ञानभंडारमांथी स्थविर आर्य वज्रस्वामिनी शाखांमां थएल स्थविर श्रीअगस्त्य-सिंहविरचित दशवैकालिकसूत्रनी प्राचीन चूर्णी मळी आवी छे । आ चूर्णी, आगमोद्धारक

પૂજ્ય શ્રીસાગરાનન્દસૂરિ મહારાજે પ્રસિદ્ધ કરેલ ચૂર્ણી કરતાં જુદી અને પ્રાચીનતમ હોવા સ્પષ્ટ જૈન આગમસાહિત્ય અને તેના ઇતિહાસમા માત્ર પાઠનાર તેમ જ ફેટલીયે મહત્ત્વની હકીકતો સ્પષ્ટ પ્રકાશ નાસનાર છે. સૌ કરતા અવિચલિતતાની વાત તો એ છે કે—સ્થવિર આર્ય દેવર્ધિગણિ ક્ષમાશ્રમણે વલ્લભીમા ધીર સવત્ ૯૮૦ અથવા ૯૯૧ માં જો અંતિમ સૂત્રવ્યવસ્થા અને પુસ્તકલેખનરૂપ આગમવાચના કરી તે પહેલાં આ ચૂર્ણી રચાણી છે. અને એ જ કારણમર પ્રસ્તુત ચૂર્ણીમા, દસબૈકાલિકસૂત્રમા આપણી પાછા પરિપાટી કરતાં ઘણા ઘણા ગાથામેદો અને પાઠમેદો છે કે જે પાછાઠથી રચાણી દસ બૈકાલિકસૂત્રની નવીન ચૂર્ણીમા કે ચાકિનીમહાપુત્ર આચાર્ય શ્રીહરિમત્રની ટીકામા નથી. આચાર્ય શ્રીહરિમત્રસૂરિ તો પોતાની ટીકામાં જણાવી જ રીધું છે કે “ કહ હ, કયા હ, કહ હ ” इत्यादि अदृश्य-अलभ्य पाठभेदोंने जवा करी इदं-छदं पाठोनी ज व्याख्या करवामा आवे छे. जानो अर्य ए भयो के-बार बरसी दुकाळ आदि कारणोंने छई छिन्नभिन्न थई गयला आगमोना पाठोद निर्णित पाठनु स्वरूप लीधुं न हतु त्यासुधी तेना स्वर व्याख्या करनार व्याख्याकारो पोवा पाछे जे पाठपरंपरा होय तेने ज मुख्य मानीने काम लेवा अने तेना स्वर व्याख्यामयो रचवा हवा. स्थविर श्रीभगवत्प्रसिद्ध विरचित प्रस्तुत दशबैकालिकचूर्णिमय ए जानो अलभ्य-दुर्लभ भय छे के जे वल्लभीमां श्रीदेवर्धिगणि क्क्षमाश्रमणे संघ एकत्र करी पाठनिर्णय क्यो ते पहेलाना प्राचीन काळमां जैन आगमोना पाठोमां केधी विषमता थई गई हवी तेनो आलोपासको क्याळ आपणने आपे छे. जाने पण इहत्स्वरूपसूत्र, निशीयसूत्र, भगवतीसूत्र बगेरेना प्राचीन आदर्शों जे आपणा समस्त विद्यमान छे ते जोवा आपणने पाठभेदोनी विविधता अने विषमतानो तथा भाषास्वरूपनी विविधतानो क्याळ आवी शके छे. अस्तु दशबैकालिकसूत्र स्वरूपी स्थविर श्रीभगवत्प्रसिद्धनी चूर्णी जोवा आपणने क्याळ आवी जाय छे के वल्लभी पाठनिर्णय तथा अगाव जैन आगमो स्वर व्याख्यामयो अथवा वृत्ति-चूर्णिमयो रचवा शक थई चूक्या हवा. स्थविर श्रीभगवत्प्रसिद्ध पण पોતાની चूर्णिमा अनेक स्थळे प्राचीन वृत्तिपाठोનો संश्लेष करे छे। आ स्પષ્ટ “ हिमवनघેરાવલી ”માં नीचे प्रमाणेनो संश्लेष छे—

१ प्रस्तुत चूर्णिने आचार्य श्रीहरिमते दशबैकालिकसूत्रनी पोतानी टीकांम^१ इदविरण “ना नामयी ज जोळपावी छे, अने इहं धीनागमनदसूरि संशोधन करीने छवारी छे।

२ “ कहं पु पुत्रस्यादि । अथ व्याख्या—इदं च सदिन दिक्केषु प्रणिमूत्र व्याख्याने प्राचीनविधि वारिस्त्रिभुवनार्थं भाषार्थमात्रमुच्यते । तत्राति कथं कदाई कथम^२ इत्यादिपठान्तरपरिचयानेन इर्य व्याख्यावते । ” इति० हरि० वृत्ति पत्र ८५-१ ।

३ “ एयं इमातो वृत्तिगतानो पदुरभेत्तयावो । तत्रा—“ दुकय च इत्यमाए० ” इत्यादि विविधवृत्तिधायाम् ॥

“ આર્યેરેવતીનક્ષત્રાણાં આર્યસિંહાલ્યાઃ શિષ્યા અભૂવન્, તે ચ ત્રણ્દ્વીપિકાશાસ્ત્રોપ-
લક્ષિતા અભૂવન્ । તેપામાર્યસિંહાનાં સ્થવિરાણાં મધુમિત્રા-ડડ્યસ્કન્દિલાચાર્યનામાનો દ્વો
શિષ્યાવભૂતામ્ । આર્યમધુમિત્રાણાં શિષ્યા આર્યગન્ધર્વસ્તિનોડતીવ વિદ્વાંસઃ પ્રભાવકાશ્ચામૂવન્ ।
તૈશ્ચ પૂર્વસ્થવિરોત્તંસોમાસ્વાતિવાચકરચિતતત્ત્વાર્થોપરિ અશીતિમહન્નશ્લોકપ્રમાણં મહાભાષ્યં
રચિતમ્ । એકાદશાક્ષોપરિ ચાર્યસ્કન્દિલસ્થવિગણામુપરોઘતસ્તૈર્વિવરણાનિ રચિતાનિ ।
યદુક્તં તદ્રચિતાચારાજ્જવિવરણાન્તે યથા—

“ થેરસ્સ મહુમિત્તસ્સ, સંહેહિં તિપુવ્વનાણજુત્તેહિં ।

મુણિગણવિવંદિએહિં, વવગયરાગાદ્દોસેહિં ॥ ૧ ॥

વંમદીવિયસાદ્દામડહેહિં ગંધહસ્થિવિવુહેહિં ।

વિવરણમેયં રૂયં દોમ્મયવાસેસુ વિક્રમઓ ॥ ૨ ॥ ”

અર્થાત્ “ આર્યેરેવતીનક્ષત્રના આર્યસિંહનામે શિષ્ય હતા, જે ત્રણ્દ્વીપિકાશાસ્ત્રીય
તરીકે ઓલ્લાતા હતા । સ્થવિર આર્યસિંહના મધુમિત્ર અને આર્યસ્કન્દિલ નામે વે શિષ્યો
હતા । આર્યમધુમિત્રના શિષ્ય આર્યગંધર્વસ્તી હતા, જેઓ ઘણા વિદ્વાન્ અને પ્રભાવક હતા ।
તેમણે વાચક ડમાસ્વાતિહૂન તત્ત્વાર્થ ઉપર ઇંસી હજાર શ્લોકપ્રમાણ મહાભાષ્યની રચના
કરી હતી અને સ્થવિર આર્યસ્કન્દિલના આપ્રહથી અગીઆર અંગો ઉપર વિવરણો રચ્યાં
હતાં । જે હકીકત તેમણે રચેલા આચારાંગસૂત્ર વિવરણના અંતમાગથી જણાય છે ।
જે આ પ્રમાણે છે.

“ સ્થવિર આર્યમધુમિત્રના શિષ્ય, મુનિગણમાન્ય, ત્રણ પૂર્વેનું જ્ઞાન ધરાવનાર ત્રણ-
દ્વીપિકાશાસ્ત્રીય સ્થવિર ગંધર્વસ્તીએ વિક્રમથી વસો વર્ષ વીત્યા વાદ આ (આચારાંગસૂત્રનું)
વિવરણ રચ્યું છે । ”

જો કે ઉપર હિમવંતથેરાવલીમાં જણાવેલ અગીઆર અંગનાં વિવરણો પૈકી એક પણ
વિવરણ આજે આપણા સામે નથી, તે છતાં આચાર્ય શ્રીશીલાંકે પોતાની આચારાંગસૂત્ર
ઉપરની ટીકાના પ્રારંભમાં “ શસ્ત્રપરિજ્ઞાવિવરણમતિવહુગહનં ચ ગન્ધર્વસ્તિકૃતમ્ । ” એમ
જણાવ્યું છે તે જોતાં હિમવંતથેરાવલીમાંનો હલ્લેલ તરછોડી નાલવા જેવો નથી । અસ્તુ ।
આ વસ્તુ વિચારતાં તેમજ ઉપલબ્ધ થયેલી સ્થવિર અગત્યસિંહની દશવૈકાલિકની ચૂર્ણી
અને તેમાં આવતો પ્રાચીન વૃત્તિનો હલ્લેલ જોતાં ગદ્ય વિવરણગ્રંથો રચાવાની શરૂઆત
વલ્લભીમાં સૂત્રવ્યવસ્થાપન થયું તેથી ય વે ત્રણ સૈકા પૂર્વેની હોવાનું સાવિત થાય છે ।
સ્થવિર અગત્યસિંહની ચૂર્ણિનો રચનાસમય વિક્રમની ત્રીજી સદીથી અર્વાચીન હોવાનો
સંભવ જરા ય નથી અને તેથી પહેલાંનો પણ સંભવિત નથી । સ્થવિર અગત્યસિંહે પોતાની
ચૂર્ણિના અંતમાં નીચે મુજબની પ્રશસ્તિ આપી છે.

ધીરવરસ્સ મગવજો નિત્યે કોદીગણે સુનિપુતમ્મિ ।

ગુણગણવદ્દામસ્સા વેરમામિસ્સ સાદાણ ॥ ૧ ॥

મહરિમિમ્મરિમ્મમાવા માવાઽમાવાણ સુણિતપરમત્થા ।

રિમિગુચ્છમ્મમામ્મમ્મો(વા ?) સ્તમામ્મમાણં નિધી આમિ ॥ ૨ ॥

તેમિ સીલેણ રૂમા કલમ્મમ્મમ્મદ્દવામધેલેણ ।

દસકાલિયસ્સ સુણ્ણી પપાણ રપ્પાલો ઠવ્વજત્થા ॥ ૩ ॥

પ્રત્યુત્પન્ન પ્રજાતિ જીવો અને સ્થવિર અગમ્યસિંહ, મગવાન્ બીરચ્છામિની સામગ્રીમાં થઈ હોઈ બોલાતા બોલુ બીજી ત્રીજી પેઢીય થઈ હોવાનો સંભવ હોવાથી, તેમ જ તેમને બોલતી પૂર્વગામી પ્રાચીન વૃત્તિનો અભેદ કરેલો હોઈ વિક્રમની ત્રીજી સદીમાં તેમનું હોયુ અને પૂર્વગામી રચયુ સગત થાને છે

હવે જાણ્યા મુજબ આજે આપણા સામે પ્રાચીન કોઈ પણ વિચરણ, વૃત્તિ કે ક્યાક્યામય નથી, તેમ છતાં પ્રત્યુત્પન્ન અગમ્યસિંહકુળ પૂર્વિ કે જે આજે ઉપલબ્ધ થતા તથા ક્યાક્યામયોમાં મૌખી પ્રાચીન હોવા ઉપરાંત સ્થવિર બીરચ્છામિની સમાપ્તમગની આગમ-કથરથા અને પ્રથલેગ્ગન પૂર્વે રચાયેલ છે તેમાં નિર્બુદ્ધિમયને મમાવીને ક્યાક્યા કરવામાં આવી છે, પરંતુ મારી પ્રજાજનામાં જે નિર્બુદ્ધિરચનાનો મમય વિક્રમનો ઉદ્ભવેલો હોવાની જે સંભાવના કરી છે તથા તે માથે વસ્ત્રધીવાપનાના સૂચકચર્યાપન થવા થાઈ નિર્બુદ્ધિઓ રચાવાની સંભાવના કરી છે, એ અભેદ વિધાનો વરાવર નથી, પરંતુ નિર્બુદ્ધિઓની રચના વિક્રમના બીજા મેકા પૂર્વેની છે ।

પ્રાચીન કાલથી જે એક પ્રજાદ થાને છે કે ' નિર્બુદ્ધિવાર જનુરૂપપૂર્વપર સ્થવિર આર્ય મદ્દવાદ્દામી છે ' એનો મરો અર્થ અત્યારે વરાવર મમજાલો નથી, તેમ છતાં સંભવ છે કે તેમને કોઈ વિદિષ્ટ નિર્બુદ્ધિઓનું સંકલન કર્યું હોય જેના અગ્રુક અંતો વર્તમાન નિર્બુદ્ધિમયોમાં મમાવી દેવામાં આવ્યા હોય । માટે આપણા સામે જે નિર્બુદ્ધિઓ છે તેમાં ભો જયોરોર વચારો થયો રહ્યો હોઈ એના મૌલિક સ્વરૂપને મટી કરવાનું કાર્ય-અતિદુષ્કર છે અને એના મરોના કે કથરથાપરકુ તામ મટી કરાયુ એ વા અતિ અવલ-કામ છે । આપણા વર્તમાન નિર્બુદ્ધિમયોમાં પાઉટપી કેટલો ક્રમેરો થયો છે, એ જાણવા માટે સ્થવિર અગમ્યસિંહની પૂર્વિ અતિ મદ્દવાનુ માપન છે । સ્થવિર અગમ્યસિંહની પૂર્વિમાં દસવેકાલિકના પ્રથમ અપ્પવનની નિર્બુદ્ધિગાથાઓ માત્ર જોવન છે, ક્યારે આપણે બી દરિમટ્ટની ટીકામાં પ્રથમ અપ્પવનની નિર્બુદ્ધિગાથાઓ એક મો ને ઉપ્પન હેટલી છે । આગા દસવેકાલિકમૂલની નિર્બુદ્ધિગાથાનો વિચાર કરીએ તો આપણે દરિમટ્ટની ટીકામાં અગમ્ય ગાથાસંકથા વેવર્તી કરતાં વન થયારે મદ્દાવા । અહીં એક થાઈ એ પ્પાવનની

રાસવા લેવી છે કે-પૂજ્ય શ્રીસાગરાનન્દસુરિજીએ પ્રસિદ્ધ કરેલી દશવૈકાલિક ચૂર્ણી, કે જે વલ્લભીસૂત્રવ્યવસ્થાપન પછી રચાણી છે તેમાં સૂત્રપાઠ વલ્લભીવાચનાસમ્મત હોવા છતાં નિર્યુક્તિગાથાઓ અગત્યસિંહની ચૂર્ણીમાં છે તેટલી ઘટલે કે માત્ર ચોપન જ છે । આ ઉપરથી સમજાશે કે સમયના વહેવા સાથે નિર્યુક્તિપ્રંથોમાં પાછળથી ઘણાં ઘણાં પરિવર્તન અને વૃદ્ધિ થયાં છે । આ વધું વિચારતાં જો કે નિર્યુક્તિપ્રંથો કોના રચેલા ? તેનું મૌલિક સ્વરૂપ કેવું ? ઘગેરે પ્રશ્નો અણઉઠત્યા રહે છે, તે છતાં જૈન આગમો ઉપર નિર્યુક્તિઓ રચાવાનો પ્રારંભ ઘણો પ્રાચીન છે । મગવાન્ શ્રીમલ્લવાદીએ પણ પોતાના નયચક્ર ગ્રંથમાં નિર્યુક્તિગાથાઓનાં ઉદ્ધરણો આપેલાં છે । જેમાંનું ઉદાહરણ તરીકે એક ઉદ્ધરણ આપવામાં આવે છે ।

“ એકેક્ષો ય સત્તવિધો ત્તિ શતસદ્ધયં પ્રભેદમેવમ્ભૂતં વ્યાપ્રોતિ પતલશ્રણમ્ । તત્સા-
ક્ષીભૂતં તત્સંવાદિ ” નિર્યુક્તિ ” લક્ષણમાહ-“ વત્યૂણં સંકમણં હોતિ અવત્યૂ ણયે સમમિ-
રુદે । ” इति । इत्यादि ।

મગવાન્ શ્રીમલ્લવાદિનો સત્તાસમય વિક્રમની પાંચમી સદી અને વલ્લભી સૂત્રવ્યવ-
સ્થાપનવાચના પહેલાંનો છે । નન્દીસૂત્ર ઘગેરે મૌલિક આગમોમાં પણ નિર્યુક્તિપ્રંથની
ગાથાઓ હોવાનું માનવામાં આવે છે ।

અંતમાં ઘટલું જ નિવેદન છે કે-ઘણા વર્ષોને અંતે એક મહાશાસ્ત્રને બની શકે તેટલા
વ્યવસ્થિત સ્વરૂપમાં વિદ્વાન્ મુનિગણ આદિ સમક્ષ હાજર કરવામાં આવે છે । પ્રસ્તુત
મહાશાસ્ત્ર જૈન ગીતાર્થ સ્થવિરોની મહાપ્રસાદી છે । શ્રમણ વીર-વર્દ્ધમાન પરમાત્માના
અતિગંભીર અને અનાવાધ ધર્મમાર્ગની સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મતર સૂક્ષ્મતમ વ્યવસ્થા અને તેની
સમાલોચનાને રજૂ કરતું આ એક મહાશાસ્ત્ર છે । એનું અધ્યયન સૌને વીરપરમાત્માના
શુદ્ધ માર્ગનું દર્શન કરાવનાર બનો ।

લિ०

મુનિ પુણ્યવિજય

જેનથાઓના મહાન ઉદ્ધારક, સંયોધક, સાક્ષર શિરોમણિ—

સુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ.

(તે મહાપુણ્યે દાદમા જેસવજીના પ્રાચીન જ્ઞાનભાસિનો અનુપમ ઉદ્ધાર, સન્નિવ, વ્યવસ્થા
યોગે કરી જેન સમાજ કયર મહાન ઉપકાર થયો તે.)

અર્પણ.

સતત જ્ઞાનોપાસના એ જેમનું પ્રિય જીવનસૂત્ર છે, પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય, આગમો અને પુરાતન લિપિ જ્ઞાનના એક સિદ્ધહસ્ત સંશોધન તરીકે જેમની કૃપાતિ મારત્તવર્ષ અને વિદેશમાં જૈન-જૈનેતર વિદ્વાનોમાં સુપ્રસિદ્ધ છે હસ્ત લિખિત પ્રાચીન મહારોનો ઉદ્ધાર એ જેમનો પ્રિય વ્યવસાય છે, જૈન ધર્મના પ્રાણ સમા આગમ-સાહિત્યના અર્પણ સંશોધન માટે જેઓની નિરંતર મગીરથ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે અને તાજેતરમાં જ અવિશ્વાન્ત અમર્ણ્યક જેસલમેરના પ્રાચીન જૈન આગમ, સાહિત્ય મહારોનો અષ્ટતન ઍલિપ્ ઉદ્ધાર કરી જેઓના જ્ઞાનની મહામૂલી સેવા વખાવી છે, તેમજ આ સમા સરકારી પ્રકાશન પામેલા વસુદેવ હિન્દી આદિ અનેક અર્પણ પ્રાકૃત-સંસ્કૃત સાહિત્ય પ્રયોગ સંશોધન સંપાદન વગેરે કાર્યો કરી જેઓ આ સમા ઉપર અનુપમ મહાન ઉપકાર કરી રહ્યા છે, તે પરમ કૃપાલુ ગુરુદેવ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના કરકમન્દમાં તેઓનીના જ અમથી સન્નિધિ આ શ્રુતકલ્પસૂત્ર છટ્ટો વિભાગ પ્રથમ અર્પણ કરતા અમો કૃતજ્ઞતાનો અર્પણ આનંદ અનુભવીએ છીએ

શ્રી આત્મચાન્તિ જ્ઞાનમંદિર
(શ્રી આત્માનંદ મંચન)
સં. ૧૯૯૧, જ્ઞાનપત્રવી

મહાત્મા આચારી
શ્રી જૈન આત્માનંદ મંચન,
મહાનગર

॥ अर्हत् ॥

ग्रन्થકારોનો પરિચય ।

પ્રસ્તુત વૃહત્કથપ્રસૂત્ર મહાશય, જેનું ચક્ર નાન વળ્યો છે તેના મળાદન સાથે તેના ઉપરની નિયુક્તિ માધ્ય અને ટીકાનું સમ્પાદન કરેલ હોયે એ જ્ઞાત્યના પ્રવેશાનો કોચ છે-હતા તેને જાણી શક્ય ઇતિહાસિક પરિચય આ નીચે કરાવવામા આવે છે

હેદસૂત્રકાર અને નિર્યુક્તિકાર

જૈન સમ્પ્રદાયમા ધળા પ્રાચીન કાલથી હેદસૂત્રકાર અને નિર્યુક્તિકાર તરીકે ચતુર્દશ-પૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્રવાહુસ્વામી જાણીતા છે આ માન્યતાને કેટલાય પ્રાચીન પ્રયકારોપ તેમના પ્રયોમા જણાવી છે, અને એ જ માન્યતા આજે જૈન સમ્પ્રદાયમા સર્વત્ર પ્રચલિત છે, પરંતુ નિર્યુક્તિ, જૂર્ણિ થગેરે પ્રાચીનતમ પ્રયોજી સૂક્ષ્મ અભ્યયન કરતાં તેમા આવતા ઉદ્દેશો સરક ધ્યાન આપતા ઉપરોક્ત સૂદ માપદાયાિક માન્યતા વાધિત થાય છે. પટલે આ પરિચ-યમા ઉપર જળાવેલી જાણુ સાપ્રદાયિક માન્યતાની વચ્ચે પશ્ચના માધકનાયક પ્રમાણો દ્વારા સમીક્ષા કરવામા આવે છે

“ હેદસૂત્રોના પ્રણેતા ચતુર્દશપૂર્વધર મગવાન મદ્રવાહુસ્વામી છે ” એ વિષે કોઈ પણ જાણનો વિસવાદ નથી જો કે હેદસૂત્રોમા તેના આરંભમાં, અતમા અગર કોઈ પણ ઠેકાણે સુદ પ્રમ્યકારે પોતાના નામ આદિ કજ્ઞાયનો ઉદ્દેશ્ય કર્યો નથી, તેમ છતાં તેમના પછી થયેલ પ્રમ્યકારોપ જે ઉદ્દેશો કર્યા છે તે જોતા સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકાય છે કે—હેદસૂત્રકાર, ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્રવાહુસ્વામી જ છે.

દશાશ્રુતસ્કથપ્રસૂત્રની નિર્યુક્તિના પ્રારંભમા નિર્યુક્તિકાર જણાવે છે—

વદામિ મદ્રવાહુ, પાર્દિષ ચરિમસગલસુચનાર્ણિ ।

હુતસ્સ કારગમિસિં, દસાસુ કપ્પે ચ વવહારે ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—“ પ્રાચીનગોત્રીય, અતિમ શ્રુતકેવલી તેમ જ દશાશ્રુતસ્કથ, કસ્પ અને ક્યવહારસૂત્રના પ્રણેતા, મહર્ષિ મદ્રવાહુને હુ નમસ્કાર કરુ છુ ”

આ જ પ્રમાણેનો ઉદ્દેશ પંચકલ્પની આદિમા પણ છે આ વચ્ચે ઉદ્દેશો જોતા તેમજ યીજી કોઈ પણ વાચક પ્રમાણ ન હોવાથી સ્પષ્ટ રીતે કહી શકાય કે—“ હેદસૂત્રોના નિર્માતા ચતુર્દશપૂર્વધર અતિમ શ્રુતકેવલી સ્થવિર આર્ય મદ્રવાહુસ્વામી છે અને તેમણે દશા, કસ્પ

૧ દશાશ્રુતસ્કથ, કસ્પ (વૃહત્કથપ્રસૂત્ર), ચવહાર, વિગીષ (આચારપ્રકર), મહાનિગીષ અને પચકલ્પ આ છ પ્રન્થોને ‘ હેદસૂત્ર ’ તરીકે જોડવામાં આવે છે પ્રસ્તુત લેખમાં હેદસૂત્રકાર સાથે સંબંધ થયેલનાર પ્રથમનાં ચાર સૂત્રો જ સમજાવામાં છે ૨ જાતસવકમ્પ, દસવેદસિદ્ધમ્પ આદિ યાજ્ઞો ઉપરની ગાથાવદ્ વ્યાકયલે નિયુક્તિ તરીકે જોડવામાં આવે છે

અને વ્યવહાર એ ગ્રંથે હેમસૂત્રોની રચના કરી છે. ' આ ઉદ્દેશમાં નિર્યુક્તિરચના કરવાને લગતો તેમજ તેઓશ્રી "નૈમિત્તિક-સ્થવિર" હોવાને લગતો કશોય ઉદ્દેશ નથી એ ધ્યાનમાં રાખવા જેવું છે.

ઉપર અમે જે ગાથા ટાંકી છે તેના ઉપર પંચકલ્પમહાભાષ્યકારે જે મહાભાષ્ય કર્યું છે તેમાં પણ નિર્યુક્તિપ્રત્યોની રચના કર્યાને લગતો કશોય ઉદ્દેશ નથી. પંચકલ્પ મહા-ભાષ્યની એ ગાથાઓ આ નીચે આપવામાં આવે છે—

કૃષ્ણં નિ જામણિષ્કૃષ્ણં, મહત્થં વત્તુકામતો ।
 ણિજ્જૂઠ્ઠગસ્સ ભર્ત્તીય, મંગલદ્વાણ સંથુતિ ॥ ૧ ॥
 તિત્થગરણમોક્કારો, સત્થસ્સ તુ આદણ સમવત્તાઓ ।
 રૂઢ પુણ જેણડ્ઝ્ઞયણં, ણિજ્જૂઠ્ઠં તસ્સ કીરતિ તુ ॥ ૨ ॥
 સત્થાણિ મંગલપુરસ્સરાણિ સુહસવણગહણધરણાણિ ।
 જન્હા ભવંતિ જંતિ ય, સિત્સપસિસ્સેહિં પચયં ચ ॥ ૩ ॥
 ભર્ત્તી ય સત્થકચરિ, તત્તો ડગઓગ ગોરવં સત્થે ।
 પપ્પણ કારણેણં, કીરદ્ આદી ણમોક્કારો ॥ ૪ ॥
 ' વદ ' અભિવાદ-ધુતીણ, સુમસદ્દો જેગહા તુ પરિગીતો ।
 વંદણ પૂચણ ણમણં, ધુણણં સક્કારમેગદ્ધા ॥ ૫ ॥
 મદ્દં તિ સુંદરં તિ ય, તુલ્લત્થો જત્થ સુંદરા વાહુ ।
 સો હોતિ મદ્દવાહુ, ગોણં જેણં તુ ચાલત્થે ॥ ૬ ॥
 પાપણ ણ લક્ખિત્થજ્ઞદ્ધ, પેસલભાવો તુ વાહુજુચલસ્સ ।
 ડવવણમતો જામં, તસ્સેયં મદ્દવાહુ ત્તિ ॥ ૭ ॥
 અપ્પેણં વિ મદ્દવાહુ વિસેસણં ગોણગહણ પાર્હિણં ।
 અપ્પેણં પડવિસિદ્ધે, વિસેસણં ચરિમસગલસુતં ॥ ૮ ॥
 ચરિમો અપચ્છિમો સ્સલુ, ચોદસપુન્ના તુ હોતિ સગલસુતં ।
 સેસણ વુદ્ધાસદ્ધા, સુત્તકરડ્ઝ્ઞયણમેયસ્સ ॥ ૯ ॥
 કિં તેણ કયં તં તૂ, જં મણ્ણતિ તસ્સ કારતો સો ડ ।
 મણ્ણતિ ગણધારીહિં, સન્નસુર્યં ચેવ પુત્તકયં ॥ ૧૦ ॥
 તત્તો ચિય ણિજ્જૂઠ્ઠં, અણુગહદ્ધાણ સંપયજતીણં ।
 તો સુત્તકારતો સ્સલુ, મ ભવતિ દશકલ્પવવહારે ॥ ૧૧ ॥

આ ઉદ્દેશમાં મહાભાષ્યકારે ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્દવાહુસ્વામીને માત્ર સૂત્ર-કાર નીત્રીને જ ડગાડ્યા છે એ નવમી ગાથાના ઉત્તરાર્ધથી સ્પષ્ટ થાય છે.

ઉપર નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય અને મહાભાષ્યના ઉદ્દેશમાં ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્દવાહુ-સ્વામીને દ્વિગ, કલ્પ, વ્યવહાર એ ત્રણ હેમસૂત્રોના જ રચયિતા જણાવવામાં આવ્યા છે;

પરંતુ પચકલ્પમાખ્યની ચૂર્ણિમા તેઓમીને નિશીથસૂત્રના પ્રણેતા તરીકે પણ જણાવ્યા છે. એ હલ્લેસ અહીં આપવામા આવે છે—

“તેણે મગવતા આચારપકલ્પ-દસા કલ્પ વ્યવહારા ચ નવમપુત્રનીસદમૂતા નિચ્છૂદા ।”

પચકલ્પચૂર્ણી પૃષ્ઠ ૧ (લિખિત)

અર્થાત્—તે મગવાને (મદ્રવાહુસ્વામીએ) નવમા પૂર્વમામી સારરૂપે આચારપકલ્પ, દસા, કલ્પ અને વ્યવહાર એ ચાર સૂત્રો રચ્યા છે—રચ્યા છે

આ હલ્લેસમા જે આચારપકલ્પ નામ છે એ નિશીથસૂત્રનું નામાન્તર છે એટલે અત્યારે ગણાતા છ છેદસૂત્રો પૈકી ચાર મૌલિક છેદસૂત્રોની અર્થાત્ દસા, કલ્પ, વ્યવહાર અને નિશીથસૂત્રની રચના ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્રવાહુસ્વામીએ કરી છે

વિત્થોગાલિય પ્રકીર્ણક,—જેની રચના વિક્રમની પાંચમી શતાબ્દિની શરૂઆતમા થયેલી હોવાનું વિદ્વદ્વર્ગે મીમાન્સકલ્પાણવિજયજી “ ધીરનિર્વાણ સવત્ ઔર જૈન કાલગણના ” (૫૦ ૧૦, ટિ. ૨૭)માં સપ્રમાણ જણાવે છે,—તેમા મીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે—

સતમતો ચિરવાહુ જાણુવસીસુપરિચ્છિય મુવાહુ ।

નામેણ મદ્રવાહુ અવિહી સાધમ્મ સદોષિ (૨) ॥ ૧૪ ॥

સો વિ ચ ચોદસપુષી ચારસવાસાદ ઝોગપરિવજો ।

સુતરેણ નિવમ્મ અત્થ અજ્ઞયણવવસ્સ ॥ ૧૫ ॥

ત્રીપોત્તારપ્રકીર્ણકના પ્રસ્તુત હલ્લેસમા ચતુર્દશપૂર્વધર મગવાન્ મદ્રવાહુસ્વામીને સૂત્રકાર તરીકે જ વર્ણવ્યા છે, પરંતુ તેથી આગળ વધીને ‘તેઓ નિર્યુક્તિકાર’ હોવા વિષે કે તેમના નૈમિત્તિક હોવા વિષે સૂચના સરસીચે કરવામા આવી નથી

અવર દૂકમાં જે પ્રમાણો નોંધાયા છે એ ઉપરથી સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકાયો કે—છેદ સૂત્રોના પ્રણેતા, અતિમ શ્રુતકેવલી સ્થવિર આર્ય મદ્રવાહુસ્વામી જ છે. આ માન્યતા વિષે કોઈને કશો ય વિરોધ મથી વિરોધ તો આજે ‘ નિર્યુક્તિકાર કોણ ? અંધવા ક્યા મદ્રવાહુસ્વામી ? ’ એમો જ છે, એટલે આ લખે એ વિષેની જ ચર્ચા અને સમીક્ષા કરવાની છે

જૈન સંપ્રદાયમાં આજે એક એવો મહાન્ વર્ગ છે અને પ્રાચીન કાલમાં પણ હતો, જે “ નિર્યુક્તિઓના પ્રણેતા ચતુર્દશ પૂર્વવિદ્ છેદસૂત્રકાર સ્થવિર આર્ય મદ્રવાહુસ્વામી જ છે ” એ પરંપરાને માન્ય રાખે છે અને પોપે છે એ વર્ગની માન્યતાને લગતા અર્વાચીન પ્રમાણોને—નિરર્થક લેક્ષનું સ્વરૂપ યોદુ થઈ ન આવે એ માટે—જતા કરી, એ વિષેના જે પ્રાચીન હલ્લેસો મળે છે એ સૌનો હલ્લેસ કર્યા પછી “ નિર્યુક્તિકાર મદ્રવાહુસ્વામી, ચતુર્દશ-પૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્રવાહુસ્વામી નથી પણ તે કરતાં કોઈ જુદા જ સ્થવિર છે ” એ પ્રામાણિક માન્યતાને લગતા પ્રમાણો અને વિચારસરણી રજૂ કરવામા આવશે

૧ પ્રાચીન માન્યતા મુજબ દશાશ્રુતસ્કંધ અને કલ્પને એક સૂત્ર તરીકે માનવામાં આવે અર્થવા કલ્પ અને વ્યવહારને એક સૂત્રરૂપે માની કહીએ તો ખાતે બદલે ત્રણ સૂત્રો થાય

અમે અહીં અમારી નવીન છતાં પ્રામાણિક માન્યતાને અંગે જે પ્રમાણો અને વિચારો રજૂ કરીએ છીએ તેને વિદ્વાનો ધ્યાનપૂર્વક વિચારે અને તેની સાધક-વાધકતાને લગતા વિચારો તેમજ પ્રમાણોને સૌમ્યતાથી પ્રગટ કરે. અહીં નોંધવામાં આવતી નવીન વિચાર-સરણીને અંગે કોઈ પણ મહાશય પ્રામાણિક દલીલો તેમજ ઐતિહાસિક પ્રમાણોદ્ધારા ઝઘાપોહ કરશે તો અમે તેના ઉપર જરૂર વિચાર કરીશું. અમારી માન્યતા વિદ્વદ્વર્ગમાં ચર્ચાઈને તેનો વાસ્તવિક નિર્ણય ન આવે ત્યાં સુધી અમે એના ઉપર નિર્મર રહેવા નથી ઇચ્છતા. અને એ જ કારણથી ‘હેદસૂત્રકાર મદ્રવાહુસ્વામી’ કરતાં નિર્યુક્તિકાર આચાર્ય તદ્દન મિત્ર હોવાની અમારી દૃઢ માન્યતા હોવા છતાં અમે અમારા તરફથી પ્રકાશન પામેલા પ્રસ્તુત બૃહત્કલ્પ-સૂત્ર ગ્રન્થનાં શીર્ષકોમાં લાંબા વચ્ચતથી ચાલી આવતી રૂઢ માન્યતા મુજબ પૂજ્યશ્રીમદ્રવાહુ-સ્વામિવિનિર્મિતસ્વોપજ્ઞનિર્યુક્તયુપેતં બૃહત્કલ્પસૂત્રં એ પ્રમાણે જ લખ્યું છે.

૧

હવે અમે અમારી પ્રતિજ્ઞા અનુસાર પ્રારંભમાં “નિર્યુક્તિકાર ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્રવાહુ સ્વામી છે” એ માન્યતાને લગતા પ્રાચીન ડહેલો આપીએ છીએ.

૧. “અનુયોગદાયિનઃ—સુધર્મસ્વામિપ્રશ્નૃતયઃ યાવદસ્ય મગવતો નિર્યુક્તિકારસ્ય મદ્ર-વાહુસ્વામિનશ્ચતુર્દશપૂર્વધરસ્યાચાર્યોઽતસ્તાન્ સર્વાનિતિ ॥” આચારાક્ષસૂત્ર શીલાઢ્યાચાર્ય-કૃત ટીકા-પત્ર ૪.

૨. “ન ચ કેપાશ્ચિદિહોદાહરણાનાં નિર્યુક્તિકાલાદર્વાકાલાભાવિતા ઇત્યન્યોક્તત્વમા-શઙ્કનીયમ્, સ હિ મગવૌશ્ચતુર્દશપૂર્વવિત્ શ્રુતકેવલી કાલત્રયવિપયં વસ્તુ પશ્યત્યેવેતિ કથમન્યકૃતત્વાશઙ્કા ? ઇતિ ।” ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર શાન્તિસૂરિકૃતા પાઙ્ચટીકા-પત્ર ૧૩૯.

૩. “ગુણાધિકસ્ય વન્દનં કર્તવ્યમ્ ન ત્વધમસ્ય, યત ઉક્તમ્—“ગુણાહિ એ વંદનયં” । મદ્રવાહુસ્વામિનશ્ચતુર્દશપૂર્વધરત્વાદ્ દશપૂર્વધરાદીનાં ચ ન્યૂનત્વાત્ કિં તેપાં નમસ્કારમસૌ કરોતિ ? ઇતિ । અત્રોચ્યતે—ગુણાધિકા એવ તે, અવ્યવચ્છિન્નિગુણાધિક્યાત્, અતો ન દોષ ઇતિ ।” ઓધનિર્યુક્તિ દ્રોણાચાર્યકૃત ટીકા-પત્ર ૩.

૪. “ઇહ ચરણકરણક્રિયાકલાપતરુમૂલકલ્પં સામાયિકાદિપઢધ્યયનાત્મકશ્રુતસ્કન્ધ-રૂપમાવશ્યકં તાવદર્થતસ્તીર્યકરૈઃ સૂત્રતસ્તુ ગણધરૈર્વિરચિતમ્ । અસ્ય ચાર્તીવ ગમ્મીરાર્થતાં સકલસાધુ-શ્રાવકવર્ગસ્ય નિલોપયોગિતાં ચ વિજ્ઞાય ચતુર્દશપૂર્વધરેણ શ્રીમદ્ભદ્રવાહુનૈત-દ્વારૂપાનરૂપા “આમિણિવોહિયનાણં” ઇત્યાદિપ્રસિદ્ધગ્રન્થરૂપા નિર્યુક્તિઃ કૃતા ।” વિશેષાવશ્યક મલધારિદ્દેમચન્દ્રસૂરિકૃત ટીકા-પત્ર ૧.

૫. “સાધૂનામનુગ્રહાય ચતુર્દશપૂર્વધરેણ મગવતા મદ્રવાહુસ્વામિના કલ્પસૂત્રં વ્યવ-હારસૂત્રં ચાકારિ, ઉભયોરપિ ચ સૂત્રસ્પર્શિકનિર્યુક્તિઃ ।” બૃહત્કલ્પપીઠિકા મલયગિરિ-કૃત ટીકા-પત્ર ૨.

૬. “ઇહ શ્રીમદાવશ્યકાદિસિદ્ધાન્તપ્રતિવદ્ધનિર્યુક્તિશાસ્ત્રસંસૂત્રણસૂત્રધારઃ.....શ્રી-

મદ્રવાદુસ્વામી કલ્પનામધેયમધ્યયન નિર્યુક્તિયુક્ત નિર્યુદવાન્ । ” શ્લોકત્વ-
પીઠિકા શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિઅનુમન્વિતા ટીકા પૃષ્ઠ ૧૭૭ ।

અહીં જે છ શાસ્ત્રીય હદેસો આપવામા આવ્યા છે એ વચાય પ્રાચીન માન્ય આચાર્ય
વરોના છે અને એ “ નિર્યુક્તિકાર ચતુર્દશપૂર્વવિદ્ મગવાન મદ્રવાદુસ્વામી છે ” એ માન્ય-
તાને ટેકો આપે છે આ હદેસોમાં સૌથી પ્રાચીન હદેસ્ય આચાર્ય શ્રીશીલાંકનો છે જે
વિક્રમની આઠમી શતાબ્દિના ઉત્તરાર્ધનો અથવા નવમી શતાબ્દિના આરમ્ભનો છે આ કરતા
પ્રાચીન હદેસ્ય સ્વયંપૂર્વક સપાસ કરવા છતાં અમારી નજરે આવી શક્યો નથી

ઉપર મોઘેલ છ હદેસો પૈકી આચાર્ય શ્રીમાન્સ્યાચાર્યસૂરિનો હદેસ યાદ કરતાં થાકીમા
થવા એ હદેસોમા મામાન્ય રીતે ભટલી જ દ્વીકન છે કે-“ નિર્યુક્તિકાર ચતુર્દશપૂર્વવિદ્
મદ્રવાદુસ્વામી છે-હતા ” પણ શ્રીમાન્સ્યાચાર્યના હદેસમા એટલી વિશેષ દ્વીકન છે કે-
“ પ્રસ્તુત (ઉત્તરાધ્યયનમસૂચની) નિર્યુક્તિમા કેટલાંક ઉદાહરણો અર્થાચીન અર્થાન્ ચતુર્દશ-
પૂર્વધર નિર્યુક્તિકાર મગવાન્ મદ્રવાદુસ્વામી કરતા પાછલના સમયમા થપલા મહાપુરુષોને
લગતા છે, માટે ‘ એ કોઈ બીજાના કહેલા-અમેરેલાં છે ’ એવી શકા ન હાવવી, કારણ કે
મગવાન્ મદ્રવાદુસ્વામી ચતુર્દશપૂર્વવિદ્ ભુલકેવલી હોઈ ગળે કાઢના પદાર્થોને સાક્ષાત્
જાણી શકે છે એટલે એ ઉદાહરણો કોઈ બીજાના અમેરેલાં છે એવી શકા કેમ
થઈ શકે ? ”

નિર્યુક્તિ આદિમા જાણતી વિરોધાત્મક વાવતોનો રદિયો આપવા માટેની જો કોઈ
મજબૂતમાં મજબૂત દલીલ કહો કે શાસ્ત્રીય પ્રમાણ કહો તો તે આ જ શ્રીમાન્સ્યાચાર્ય
આપેલ સમાધાન છે અત્યારે માંટે માંગે દરેક જણ માત્ર આ જ દલીલને અનુસરીને જ
સંતોષ માની છે છે, પરંતુ ઉપરોક્ત સમાધાન આપનાર પૂજ્ય શ્રીમાન્સિસૂરિ પોતે જ તરે
પ્રસંગે ઠઠા વિધારમાં પહીં પહીંમર કેવા યોમી લાય છે ? અને પોતે આપેલ સમાધાન
સ્વામીવાલુ માસલા કેવા વિકલ્પો કરે છે, એ આપમે આગટ ઉપર જોઈશું

ઉપર છ વિભાગમા આપેલ હદેસોને અગે અમારે અહીં આ કરતાં વિશેષ કાઈ જ
પરંવાનુ નથી જે કાઈ કહેવાનુ છે તે આગલ ઉપર પ્રસંગે પ્રસંગે કહેવામાં આવશે

૨

હવે અમે ઉપરોક્ત અર્થાન્ “ નિર્યુક્તિકાર ચતુર્દશપૂર્વવિદ્ મદ્રવાદુસ્વામી છે ” એ
માન્યતાને વાધિત કરનાર પ્રમાણોનો હદેસ કરી તે પહીં તેને સચોટ યોગ્ય પર્વા રજૂ કરીશું

૧. (ક) મૂલજય મુય કાલિય તુ ય જવા સમોવરંતિ દદ ।

અપુદુષે સમોયારો, નતિ પુદુષે સમોયારો ॥ ૭૬૨ ॥

જાવતિ અઙ્ગવદરા, અપુદુષ કાલિયાણુમોગે ય ।

તેણાડરેણ પુદુષ, કાલિયમુય દિદિવાણ ય ॥ ૭૬૩ ॥

- (ख) तुंववणसन्निवेसाओ, निग्गयं पिउसगासमल्लीणं ।
 छम्मासियं छसु जयं, माऊय समन्नियं वंदे ॥ ७६४ ॥
 जो गुज्झएहिं वालो, निमंतिओ भोयणेण वासंते ।
 पेच्छइ विणीयविणओ, तं वहररिसिं णमंसांमि ॥ ७६५ ॥
 उज्जेणीए जो जंभगेहिं आणक्खिऊण थुयमहिओ ।
 अक्खीणमहाणसियं सीहगिरिपसंसियं वंदे ॥ ७६६ ॥
 जस्स अणुण्णाए वायगत्तणे दसपुरम्मि णयरम्मि ।
 देवेहिं कया महिमा, पयाणुसारिं णमंसांमि ॥ ७६७ ॥
 जो कन्नाइ घणेण य, णिमंतिओ जुव्वणम्मि गिहवइणा ।
 नयरम्मि कुंसुमनामे, तं वहररिसिं णमंसांमि ॥ ७६८ ॥
 जेणुद्धरिआ विज्जा, आगासगमा महारिण्णाओ ।
 वंदामि अज्जवइरं, अपच्छिमो जो सुयहराणं ॥ ७६९ ॥

* * *

- (ग) अपुंहुत्ते अणुओगो, चत्तारि दुवार मासई एगो ।
 पुहुताणुओगकरणे, ते अत्थ तओ उ वोच्छिन्ना ॥ ७७३ ॥
 देविदवंदिपहिं, महाणुभागेहिं रक्खिअज्जेहिं ।
 जुगमांसज्ज विभत्तो, अणुओगो तो कओ चउहा ॥ ७७४ ॥
 माया य रुइसोमा, पिया य नामेण सोमदेव ति ।
 माया य फग्गुरक्खिय, तोसलिपुत्ता य आयरिआ ॥ ७७५ ॥
 निज्जवणं भइगुत्ते, वीसुं पढणं च तस्स पुव्वगयं ।
 पन्नाविओ य माया, रक्खिअस्वमणेहिं जणओ य ॥ ७७६ ॥

* * *

- (घ) बहुरय पएस अन्वत्त समुच्छ दुग तिग अवद्धिगा चेव ।
 सत्तेए णिण्हगा खल्ल, तित्थम्मि उ वद्धमाणस्स ॥ ७७८ ॥
 बहुरय जमालिपमवा, जीवपएसा य तीसगुत्ताओ ।
 अन्वत्ताऽऽसाढाओ, सामुच्छेयाऽऽसमित्ताओ ॥ ७७९ ॥
 गंगाओ दो किरिया, छल्लगा तेरासियाण उप्पत्ती ।
 थेरा य गोट्टमाहिल, पुट्टमवद्धं परूविति ॥ ७८० ॥
 सांवत्थी उसमंपुरं, सेयविया मिहिल उल्लुगातीरं ।
 पुरिमंतरंजि दसपुर, रहवीरपुरं च णयराइं ॥ ७८१ ॥
 चोइस सोलंस वासा, चोइस वीसुत्तरा य दोणिण सया ।
 अट्ठावीसा य दुवे, पंचेव सया उं चोयाला ॥ ७८२ ॥

पचसया जुलसीया, छ जेव सया जवोतरा हुति ।
जाणुप्पसी य हुवे, उप्पण्णा जिन्नुए सेसा ॥ ७८३ ॥

* * *

मिच्छादिद्वीयाण, न तेसिं कारिय जहि जत्थ ।
सन्वपि तय सुद्ध, मूले तह उत्तराणुणे य ॥ ७८८ ॥

* * *

पाडलिपुत्त महागिरि, अज्जसुहली य सेट्ठि वसुमती ।
बइदिस उज्जेणीए, निमपडिमा एलकच्छ च ॥ १२८३ ॥

भावश्रयनिर्युक्ति ।

२ अरहते बदिषा, चउदसपुन्नी तहेव दसपुन्नी ।
एकारसगसुत्तवचारए, सन्वसाह य ॥ १ ॥
ओदेण उ णिज्जुत्ति, बुच्छ चरणकरणाणुओमाओ ।
अप्पक्खर महत्थ, अणुगाहत्थ सुविहियाण ॥ २ ॥

ओषनिर्युक्ति ।

३ अपुहुत्त पुहुत्ताह, निदिसिउ एत्थ होइ अहिमारो ।
अरणकरणाणुओगेण तस्स दारा इमे हुति ॥ १ ॥

दशवैकालिकनिर्युक्ति ॥

४ जह जह पएसिणी जाणुगग्गि पालित्तओ भगाडेइ ।
तह तह सीसे विमणा, पणस्सइ मुरुडरायस्स ॥ ४९८ ॥

* * *

नह कण्ह-विन्न दीवे, पचसया तावसाण भिवसति ।
पव्वदिवसेसु कुलबइ, पालेवुत्तार सक्कारे ॥ ५०३ ॥
जण सावगाण तिसण, समियक्खण माइठाण सेवेण ।
सावय पयत्तकरण, अविजय छोए चलण घोए ॥ ५०४ ॥
पडिलागिअ वचंता, निवुद्ध नइक्कलमिलण समियाओ ।
विम्बिय पच सया तावसाण पव्वज्ज साहा य ॥ ५०५ ॥

पिण्डनिर्युक्ति ।

५ (क) मगव पि धूलमहो, तिकखे चक्कमिओ न उण छिओ ।
अगिसिहाए वुत्तो, चाउम्मासे न उण दङ्को ॥ १०४ ॥
उज्जेणि कालखमणा सागरत्तमणा सुवण्णय्मीए ।
इदो आउयसेत्तं, पुच्छइ सादिक्करण च ॥ १२० ॥

* * *

(ય) ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ચાતુરંગીય અધ્યયનમાં ' વહુરય પાસ અવત્ત સમુચ્છ૦ ' ઇત્યાદિ-(નિર્યુક્તિ ગાથા ૧૬૪ થી ગાથા ૧૭૮ સુધી)માં સાત નિહ્વો અને દિગંવરમતનું,— આવશ્યક-નિર્યુક્તિ ગાથા. ૭૭૮ થી ૭૮૩ માં છે તે કરતાં,—વિસ્તૃત વર્ણન છે.

(ગ) રહવીપુરં નયરં, દીવગમજ્ઞાણ અજ્ઞકળ્હે ય ।

સિવભૂદૃસ્સુવહિમ્, પુચ્છા થેરાણ કહણા ય ॥ ૧૭૮ ॥

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનિર્યુક્તિ ।

૬ એગમવિષ્ણુ ય વદ્ધાઉષ્ણુ ય અભિમુહિયનામગોષ્ણુ ય ।

એતે તિન્નિ ત્રિ દેસા, દલ્લમ્મિ ય પોંડરીયસ્સ ॥ ૧૪૬ ॥

વૃત્તિ:—‘એ’ત્યાદિ । એકેન ભવેન ગતેન અનન્તરભવ એવ ય: પૌંડરીકેપુ ઉત્પ-
સ્યતે સ એકમવિક: । તથા તદાસન્નતર: પૌંડરીકેપુ વદ્ધાયુષ્ક: । તતોડપ્યાસન્નતમ: ‘અભિ-
મુલ્લનામગોત્ર:’ અનન્તરસમયેપુ ય: પૌંડરીકેપુ ઉત્પદ્યતે । ‘એતે’ અનન્તરોક્તા: ત્રયોડપ્યાદે-
શ્વિશેષા દ્રવ્યપૌંડરીકેડવગન્તવ્યા ઇતિ ॥ સૂત્રકૃતાંગનિર્યુક્તિ શ્રુત૦ ૨, અધ્ય૦ ૧,
પત્ર ૨૬૭-૬૮ ।

આ વિભાગમાં આપેલ આધારો ‘નિર્યુક્તિકાર ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય ભદ્રવાહુ-
સ્વામી’ હોવાની માન્યતાનો વિરોધ કરનારા છે. જે સુદ નિર્યુક્તિ અને ચૂર્ણિગ્રન્થોમાંના છે
પદલું જ નહિ પણ નિર્યુક્તિકાર ‘ચતુર્દશપૂર્વધર ભદ્રવાહુસ્વામી’ હોવાની માન્યતાને લગતા
પ્રથમ વિભાગમાં આપેલા પુરાવાઓ કરતાં વધારે પ્રાચીન તેમજ વિચારણીય છે. હવે અમે
આ પ્રમાણોની ચર્ચા કરતી વિચારસરણી રજૂ કરીએ છીએ.

નિર્યુક્તિકાર ભદ્રવાહુસ્વામી, એ જો ચતુર્દશપૂર્વધર ભદ્રવાહુસ્વામી જ હોય તો તેમણે
રચેલા નિર્યુક્તિગ્રંથોમાં નીચેની વાતનો ન જ હોવી જોઈએ, જે અત્યારે નિર્યુક્તિગ્રંથોમાં પ્રત્ય-
ક્ષપણે જોવામાં આવે છે.—

૧. (ક) આવશ્યકનિર્યુક્તિ ગાથા ૭૬૪ થી ૭૭૬ સુધીમાં સ્થવિર ભદ્રગુપ્ત (વજ્ર-
સ્વામીના વિદ્યાગુરુ), આર્ય સિંહગિરિ, શ્રીવજ્રસ્વામી, તોસલિપુત્રાચાર્ય, આર્યરક્ષિત, ફલ્ગુ-
રક્ષિત આદિ અર્વાચીન આચાર્યોને લગતા પ્રસંગોનું વર્ણન. (જુઓ ઉલ્લેખ ૧ ય).

(ય) પિંડનિર્યુક્તિ ગાથા. ૪૯૮ માં પાદલિપ્તાચાર્યનો પ્રસંગ અને ગાથા ૫૦૩ થી
૫૦૫ માં વજ્રસ્વામીના મામા આર્ય સમિતસૂરિનો સંવંધ, ત્રણદ્વીપિક તાપસોની પ્રવ્રજ્યા
અને ત્રણદ્વીપિક શાસ્ત્રાની ઉત્પત્તિનું વર્ણન (જુઓ ઉલ્લેખ ૪).

(ગ) ઉત્તરાધ્યયનનિર્યુક્તિ ગાથા ૧૨૦ માં કાલિકાચાર્યની કથા (જુઓ ઉલ્લેખ ૫ ક).

૨. ઓઘનિર્યુક્તિ ગાથા. ૧ માં ચૌદપૂર્વધર, દશપૂર્વધર અને અગિયાર અંગજ્ઞાતાઓને
સામાન્ય નમસ્કાર કર્યો છે, એ પૂજ્ય શ્રીદ્રોણાચાર્યે જણાવ્યું છે તેમ અળઘટતો નથી પણ
આવ૦ નિ૦ ગાથા ૭૬૪ થી ૭૬૯ સુધીમાં દશપૂર્વધર શ્રીવજ્રસ્વામીને નામ લઈને
નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે તે યોગ્ય નથી. (જુઓ ઉલ્લેખ ૧ તથા ૨ ય).

૩ (ક) આવ૦ નિ૦ ગાથા ૭૬૩ અને ૭૭૪ માં જણાવ્યું છે કે—આર્ય યજ્ઞસ્વામીના જમાના મુર્ધા કાલિકસૂત્રાદિની જુદા જુદા અનુયોગરૂપે વહેંચણી થઈ ન હતી પણ તે શાદ ૫ વહેંચણી થઈ છે, અને ૫ વેવેંદ્રવદિત મગવાન્ આર્યરક્ષિતે કાઢ અને પોતાના દુર્પલિકા—પુષ્પમિત્ર નામના વિદ્વાન્ શિષ્યની સ્મરણશક્તિના હાસને જોઈને કરી છે (જુઓ ઉદ્દેશ ૧ ક અને ગ)

(લ) દક્ષવૈકાલિકનિર્યુક્તિ ગાથા ૪ માં અનુયોગના પૃથક્ત્વ અપૃથક્ત્વનો ઉદ્દેશ છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે—આ શાસ્ત્રનો સમાવેશ ચરણચરણાનુયોગમા થાય છે (જુઓ ઉદ્દેશ ૩)

(મ) ઓપનિર્યુક્તિ ગાથા ૨ માં પનો પોતાનો સમાવેશ ચરણચરણાનુયોગમા હોવાનું જણાવ્યું છે (ઉદ્દેશ ૨)

૪ આવ૦ નિ૦ ગાથા ૭૭૮ થી ૭૮૩ માં અને ઉત્ત૦ નિ૦ ગાથા ૧૬૪ થી ૧૭૮ મુખીમા માત્ર નિહવાયે અને આઠમા દિગ્વરમતની હત્પતિ અને તેમની માન્યતાઓનું વર્ણન કરવામા આવ્યું છે, જેમાના ઘણાપરા ચતુર્દશપૂર્વધર મદ્રવાહુસ્વામી પછી ઘણા છે અર્થાત્ દરેકદર મગમગવાન્ મદ્રાવીરના નિર્વાણ પછીના સાત સૈફા મુખીમા ઘનેલ પ્રસંગો આ ઘને નિર્યુક્તિમયમા નોંધાણ છે (જુઓ ઉદ્દેશ ૧ ઘ તથા ૫ સ્વ)

૫ સૂત્રકૃત્રાગનિર્યુક્તિ ગાથા ૧૬૪ માં દ્રવ્યનિશ્લેષને લગતા ત્રણ આદેશો અર્થાત્ ત્રણ માન્યતાઓનો ઉદ્દેશ છે, જે ચતુર્દશપૂર્વધર મગવાન્ મદ્રવાહુ પછી થયેલ સ્થવિર આર્ય મુદત્તી આદિ અર્વાચીન સ્થવિરોની માન્યતારૂપ હોઈ તેનો ઉદ્દેશ નિર્યુક્તિમન્યમાં સગત ન હોઈ શકે (ઉદ્દેશ ૬)

ઉપર જણાવેલ બાવતો ચતુર્દશપૂર્વધર મદ્રવાહુકૃત નિર્યુક્તિમન્યોમા હોય ૮ કોઈ પણ રીતે પદમાન ન કહેવાય પૂજ્ય શીશાત્યાચાર્યના કહેવા પ્રમાણે ‘ નિર્યુક્તિકાર ત્રિકાઢહાની હતા પટલે નિર્યુક્તિમા ૫ બાવતોનો ઉદ્દેશ હોયો અયોગ્ય નથી ’ ૫ બાતને આપણે માની હોઈ તેમ છતાં નિર્યુક્તિમન્યોમા નામ હોઈને શ્રીયજ્ઞસ્વામીને નમસ્કાર, અનુયોગની પૃથક્તા, નિહવાયેની હત્પતિ, પોતાના પછી હત્પત્ત થયેલ આચાર્યોની માન્યતાઓનો સમ્રહ આદિ બાવતોનો ઉદ્દેશ કોઈ પણ રીતે સગત માની શકાય નહિ, કારણ કે—

(ક) કોઈપણ મહાન્ વ્યક્તિ “ નમો તિત્થસ્થ, નમો આચરિયાળ, નમો ઉવજ્ઞાયાળ, નમો મઠ્ઠસાહુળ ” રૂપાદિ વાક્યો દ્વારા ધર્મ પ્રત્યેનો અથવા ગુણો પ્રત્યેનો આદર પ્રગટ કરવા માટે મામાન્ય નમસ્કાર કરે ૮ અયોગ્ય નથી, પણ ૮ જ વ્યક્તિ પોતા કરતાં હુણુ ઘરલે રહેલ વ્યક્તિને નામ હોઈને નમસ્કાર કરે ૫ ૩ કોઈપણ રીતે ડચિત ન માન્યા અને ઇમ ઘની શકે પણ નહિ થોડે પૂર્વધર મગવાન્ મદ્રવાહુસ્વામી, ઓપનિર્યુક્તિના મગલા-ચરણમા વર્ત્યું છે તેમ ગુણો પ્રત્યે ઘદુમાન દર્નાવવા માનર દક્ષપૂર્વધર આદિને કે મામાન્યતયા સાધુમમુદાયને નમસ્કાર કરે પ્રમા અજપટતુ વગુ ઝ નથી, પણ ઘઓશ્રી સ્થવિર આર્ય યજ્ઞસ્વામીને “ સ ઘશરિસિ નમઘામિ, ઘદામિ અઝઘશર ” ૫ રીતે માધ્યાત્ નામ હોઈ

અથવા ૧ આગમોની શાંતના શાંતિ કર્યા આદિને જગના વિવિધ ગ્રંથોને મળે છે, તેમ નિર્યુક્તિ પ્રશ્નોને વ્યવસ્થિત કરવાને જગનો જગ પળ ગ્રંથો મળતો નથી, તેમ છતાં ઉપરોક્ત સમાધાનને આપને કચૂલ કરી જઈએ તો જગ ૫ મમાધાન મામે જગ વિરોધ તો જગો જ છે કે—

સ્થિર આર્યરક્ષિતના જમાનામા આચારાગ અને સૂત્રકૃતાગ ૫ જે અંગઆગમોનુ પ્રમાણ તે જ હતુ જે ચતુર્વંશપૂર્વધર સ્થિર આર્ય મદ્રવાહુસ્વામીના જમાનામાં હતુ, પટલે ૫ નિર્યુક્તિપ્રથો પાર અનુયોગમય હોવાને વડલે મળે જગ અનુયોગાનુસારી હો, પરંતુ ૫ નિર્યુક્તિપ્રથોનુ પ્રમાણ તો સૂત્રપ્રથોની વિજ્ઞાનતાને અનુમતી વિજ્ઞાન જ હોવુ જોઈએ, જગ તેમ નહોતા આપના મામે વિદ્યમાન નિર્યુક્તિપ્રથો માધુરી આદિ શાંતનાઓ દ્વારા અતિસરસ્કાર પામેલ અને જૈન સામ્પ્રદાયિક માન્યતાનુસાર અતિ દુર્કાર્જ ગણેલ અંતિમ સૂત્રસકલનાને જ આપાદ અનુમતે છે.

અનુયોગની પૃથક્કા આદિને જગતી શાંતો વિષે કદાચ એમ કહેવામાં આવે કે—
“૫ ગ્રંથોનો સ્થિર આર્ય રક્ષિતે નિર્યુક્તિપ્રથોની પુતલ્યવસ્થા કરી ત્યારે ઝમેરેલ છે” તો જગ નિર્યુક્તિપ્રથોમા ગોષ્ઠામાદિલ નિહુવ અને વિગદરમતની ઉત્પત્તિને જગતી દ્વીકૃત નિર્યુક્તિપ્રથમા કયાથી આવી ? કે જે જગેવતી ઉત્પત્તિ સ્થિર શ્રીઆર્યરક્ષિત મગધાનના સ્વર્ગશાસ પછી થયેલ છે આ શાંતને ઝમેરનાર કોઈ પ્રીજા જ સ્થિરને શોધવા જગુ પહે પડુ છે

વસ્તુત વિષાર કરવામા આવે તો કોઈ જગ સ્થિર મહર્ષિ પ્રાચીન આચાર્યના મયને અનિ-
વાર્ય રીતે વ્યવસ્થિત કરવાની જાણવડતા જગી થતા તેમા સ્વયં જોડવા પુરતો પડતો ઝમેરો કે સદ્જ કેરફાર કરે ૫ સદ્જ હોઈ શકે, જગ તેને વડલે તે મૂલ પ્રયકારમા જમા માગો પછી થનેછી પડનાઓને કે તેવી કોઈ બીજી શાંતોને મૂલ પ્રથમા નવેસર પેસાઢી દે પછી ૫ પ્રથમ મૌલિકપણુ, ગૌરવ કે પ્રામાણિકતા જલવાય સ્વરા ? આપને નિર્ધિશાદપણે કચૂલ કરવુ જોઈએ કે મૂઠ પ્રથમા પવો મગો ઝમેરો ક્યારે ૫ જગ વાસ્તવિક તેમજ માન્ય ન કરી જાણવ કોઈ જગ સ્થિર મહર્ષિ જગપડતો ઝમેરો મૂલ પ્રથમા ન જ કરે અને જો કોઈ કરે તો તેવા ઝમેરાને તે જ જમાનાના સ્થિરો મજૂર ન જ રાહે અને તેમ થને તો તેની મૌલિકતામા જરૂર જગણ આવે

અહીં પ્રમગ્ધજ્ઞાત્ જગ શાંત સ્પષ્ટ કરી જઈએ કે, ચતુર્વંશપૂર્વધર મગધાત્ મદ્ર-
વાહુમા જમાનાના નિર્યુક્તિપ્રથોને આર્યરક્ષિતના યુગમા વ્યવસ્થિત કરાય અને આર્યરક્ષિ-
તના યુગમાં વ્યવસ્થિત કરાવેલ નિર્યુક્તિપ્રથોને તે પછીના જમાનામાં વ્યવસ્થિત કરવામાં આવે, પટલુ જ નહિ જગ ૫ નિર્યુક્તિપ્રથોમા ઉત્તરોત્તર ગાદા ને ગાદા મરીને વધારો પડાદો કરવામાં આવે, આ જાતની કલ્પનાઓ જરાય મુક્તિસંગત નથી કોઈ જગ મૌલિક પ્રથમાં આવા કેરફારો કર્યા પછી ૫ પ્રથમે મૂલ પુરુષના નામથી પ્રસિદ્ધ કરવામા જરૂર જ જગ પ્રણેતા મૂલ પુરુષની તેમજ તે પછીના સ્થિરોની પ્રામાણિકતા દૂષિત જ થાય છે.

ઉપર જણાવવામાં આવ્યુ તે નિશ્ચય નિર્યુક્તિપ્રથોમા જગ શાંતો જગી છે કે જે નિર્યુ-
ક્તિદ્વાર ચતુર્વંશપૂર્વધર દોષાની માન્યતા ધરાવતા આપને અટકાવે છે

૧ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં અકામગર્ભીય નામના અધ્યયનમાં નીચે પ્રમાણેની નિર્યુક્તિ ગાથા છે:—

સત્ત્વે એ દારા, મરણવિમત્તીઃ વર્ણિયા ક્રમસો ।

સગલણિડળે પયથે, જિણ ચડદસપુત્તિ માસંતિ ॥ ૨૩૩ ॥

અર્થાત્—મરણવિમત્તિને લગતાં વધાં દ્વારોને અનુક્રમે વર્ણવ્યાં, (પરંતુ) પદાર્થોને સંપૂર્ણ અને વિશદ રીતે જિણ દટ્ટે કેવલજ્ઞાની અને ચતુર્દશપૂર્વી (જ) કહે છે—કહી શકે છે.

આ ગાથામાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે—“ પદાર્થોને સંપૂર્ણ અને વિશદ રીતે કેવલજ્ઞાની અને ચૌદપૂર્વધર જ કહે છે ” જો નિર્યુક્તિકાર પોતે ચૌદપૂર્વી હોય તો ગાથામાં “ ચડદસપુત્તિ ” એમ ન લખે.

શ્રીમાન્ શાન્ત્યાચાર્યે પરીપહાધ્યયનના અંતમાં જણાવ્યું છે કે—“ ભગવાન્ ભટ્ટવાહુ-સ્વામી ચતુર્દશપૂર્વવિદ્ શ્રુતકેવલો હોઈ ત્રણે કાલના પદાર્થોને સાક્ષાત્ જાણી શકે છે માટે અર્વાચીન વદાહરણો જોઈ એ માટે વીજાનાં કરેલાં હશે એમ શંકા ન કરવી ” પરંતુ આ પ્રમાણે મનાધાન આપનાર પૂજ્યશ્રી શાન્ત્યાચાર્યને ઉપરોક્ત ગાથાની ટીકા કરતાં વઢીભર વિચારમગ્ન થવા માથે કેવું મૂંઝાવું પડ્યું છે એ આપણે નીચે આપેલા એમની ટીકાના અંશને ધ્યાનમાં લેતાં નમઝી જાકીએ છીએ—

“ સમ્પ્રત્યતિગમ્ભીરતામાગમન્ય દર્શયન્નાત્મૌદ્ધત્પરિહારાયાહ ભગવાન્ નિર્યુક્તિકાર:—

સત્ત્વે એ દારા ૦ ગાથાવ્યાख्या—‘ સર્વાણિ ’ અશેપાણિ ‘ ઇતાનિ ’ અનન્તરમુપદર્શિ-તાનિ ‘ દ્વાગણિ ’ અર્થપ્રતિપાદનમુત્તાનિ ‘ મરણવિમત્તે:’ મરણવિમત્તયપરનાન્તોડ્ઠ્યવાધ્યયનસ્ય ‘ વર્ણિતાનિ ’ પ્રરૂપતાનિ. મયેતિ શેષ:; ‘ ક્રમસો ’ત્તિ પ્રાગ્વત્ ક્રમત: । આહ એવં સક-લાડપિ મરણવત્કલ્પના ઠક્કા ઇન ન ? ઇત્યાહ—સકલાશ્ચ-સમસ્તા નિપુણાશ્ચ-અશેપવિશે-પકલિતા: સકલનિપુણા: તાન્ પદાર્થાન્ ઇહ પ્રશસ્તમરણાદીન્ જિનાશ્ચ-કેવલિન: ચતુર્દશ-પૂર્વિણશ્ચ-પ્રભવાદયો જિનચતુર્દશપૂર્વિણો ‘ માપન્તે ’ વ્યક્તમભિદ્યતિ, અહં તુ મન્દમતિ-ત્વાન્ તથા વર્ણયિતું શ્રમ ઇત્તમિપ્રાચ: । સ્વયં ચતુર્દશપૂર્વિત્વેડપિ ચચતુર્દશપૂર્વુપાદાનં તન્ તેપામપિ પદ્મધ્યાનપતિતન્વેન શેષમાહાત્મ્યરૂપાપનપરમદુષ્ટમેવ, માપ્યગાથા વા દારગાથાદ્યાદારમ્ય લક્ષ્યન્ન ઇતિ પ્રેર્યાનવકાશ એવેતિ ગાથાર્થ: ॥ ૨૩૩ ॥ ”

ઉત્તરાધ્યયન પાઠ્યટીકા પત્ર. ૨૪૦.

ઉપરોક્ત ટીકાનાં શ્રીમાન્ શાન્ત્યાચાર્યે વે રીતે સમાધાન કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે—“ ૧. નિર્યુક્તિકાર પોતે ચૌદપૂર્વી હોવા છતાં “ચડદસપુત્તિ” એમ લખ્યું છે તે ચૌદપૂર્વધરો આપસ આપનમાં અર્થજ્ઞાનની અપેક્ષા પદ્મધ્યાનપતિત અર્થાત્ ઓછાવત્તી સમજવાઝા હોવાથી પોનાર્થી અધિકરું માહાત્મ્ય મૂત્તવવા માટે છે. ૨. અથવા દારગાથાથી લઈને અહીં સુધીની વધારી માપ્યગાથા દ્વોષી જોઈએ દટ્ટે શંકાને સ્થાન નથી. ”

આર્યું વ્યક્તિષ્ઠ અને નિરાધાર સમાધાન એ ક્યારેય પણ વાસ્તવિક ન ગણાય, તેમજ

આ મમાધાનને ધૂર્ણિકારનો ટેકો પણ નથી જ્યારે કોઈ પણ સ્થલે વિરોધ જેવું આવે ત્યારે તેને સ્વેચ્છાથી “ આપ્યગાથા છ ” इत्यादि कही निराधार ममाधान आपवाधी काम चाली शके नहि एतले पूर्यभी शान्तिमूर्तिजीनु उपरोक्त वैकल्पिक समाधान,—जेना माटे सुद्ध पोते पण शंकित छे,—मान्य राखी शक्य नहि

२ सूत्रकृतगमूत्रना बीजा श्रुतस्कधना पहेंला पुढरीकाध्ययनमा ‘ पुढरीक ’ पदना निक्षेपोनु निरूपण करता द्रव्यनिक्षेपना जे त्रण आदेशोનો नियुक्तिकारे समह कयों छे ए चूहत्करूपसूत्रधूर्णिकारना कहेवा प्रमाणे स्थविर आर्यमगु, स्थविर आर्यममुद्र अने स्थविर आर्यसुहृन्ती ए त्रण स्थविरोनी जुदी जुदी त्रण मान्यत्वारूप छे धूर्णिकारे जणावेळ वात माफी होय,—बाधित होवा माटेनु कोई प्रमाण नथी,—तो आपणे एम मानगु जोईए के चतुर्दशपूर्वविद् भद्रबाहुकृत नियुक्तिप्रथोमा तेमना पछी थएळ स्थविरोना आदेशोનો अर्थात् एममी मान्यताओनो उल्लेख होई, ज न शके अने जो ए स्थविरोना मठोनों समह नियुक्तिप्रथोमा होय तो ‘ ए कवि चतुर्दशपूर्वधर भद्रबाहुनी नथी पण कोई बीजा ज स्थविरनी छे ’ एम कहेनु जोईए ‘ तो पाछळथएळ स्थविरोनी कहेबाटी, मान्यताओनों समह चतुर्दशपूर्वधरनी कृतिमा होय तो ए मान्यताओ आर्यमगु आदि स्थविरोनी कहेवाय ज नहि जो कोई आ प्रमाणे प्रयत्न करे तो ए सामे विरोध ज ऊमो थाय अगु, नियुक्तिमा पाछठना स्थविरोना उपरोक्त द्रव्यनिक्षेपना त्रण आदेशो जोवा नियुक्तिकार चतुर्दशपूर्वधर भद्रबाहुस्वामी होबानी मान्यता बाधित थाय छे

३ उपर अमे जे जे प्रमाण टाकी व्याख्या ते करता बीजु प्रमाण बघारे सपळ छे अने ए दक्षाश्रुतस्कधनी नियुक्तिनु छे दक्षाश्रुतस्कधनी नियुक्तिना प्रारंभमा नीचे प्रमाणे गाथा छे—

बंदामि भद्रबाहु, पाईण परिमसगल्मुबनाणि ।

सुचस्त कारगमिति, दक्षासु कप्पे य बहारे ॥ १ ॥

दक्षाश्रुतस्कधनियुक्तिना आरंभमा छेदमूत्रकार चतुर्दशपूर्वधर स्थविर भद्रबाहुने उपर प्रमाणे नमस्कार करवामा आवे ए उपरથી मी कोई नमजी शकें तेम छे કે—“ नियुक्तिकार चतुर्दश पूर्वधर भद्रबाहुस्वामी होय तो पोते पोताने आ रीते नमस्कार न જ કર ’ एतले आ उपरથી અર્થાત જ એમ સિદ્ધ થાય છે કે—નિયુક્તિકાર ચતુર્દશપૂર્વધર ભદ્રબાહુસ્વામી નથી પણ कोई बीजी ज व्यक्ति छे

૧ મનદરધરવન વા, આપસા મુદ્દવાગમનો વા ।

સુવચસ્વિસનતો વા, અવાગ્ગમેનુ અપ્પત ॥ ૧૪૪ ॥

ધર્મિ —કિ ચ આપસા ગદા અસ્રમગૂ નિર્વિદ્ મર્ચ દ્વચ્છનિ—અમરિય વદાડવ અભિમુદનમગોત વ ।
અસ્રમમુદા રુપિદ—વદાડવ અભિમુદનમગાલ વ । અસ્રમુદરથી અમ—અભિમુદનમગોત દ્વચ્છનિ ॥

અપ્પમાપ્યગાથા અન ધર્મિ (ડિગિન પ્રતિ)

અહીં કોઈએ એમ કહેવાનું સાહસ ન કરવું કે—“ આ ગાથા માપ્યકારની અથવા પ્રક્ષિપ્ત ગાથા હશે ” કારણ કે—સુદ ચૂર્ણિકારે જ આ ગાથાને નિર્યુક્તિગાથા તરીકે જણાવી છે. આ સ્થળે સૌની જાણસાતર અમે ચૂર્ણિના એ પાઠને આપીએ છીએ—

ચૂર્ણિ—તં પુણ મંગલં નામાદિ ચતુર્વિધં આવસ્સગાણુક્કમેણ પરુવેયન્વં । તત્થ માવમંગલં નિજ્જુત્તિકારો આહ—વંદામિ ભદ્રવાહું, પાર્ણેણં ચરિમસગલસુયણાણિ । સુત્તસ્સ કારગમિસિં, દસાસુ કપ્પે ય વવહારે ॥ ૧ ॥

ચૂર્ણિ:—ભદ્રવાહૂ નામેણં । પાર્ણો ગોત્તેણં । ચરિમો અપચ્છિમો । સગલાઈં ચોદસપુ-
વાઈં । કિંનિમિત્તં નમોક્કારો તસ્સ કજ્જતિ ? ઉચ્ચતે—જેણ સુત્તસ્સ કારઓ ણ અત્થસ્સ,
અત્થો તિત્થગરાતો પસૂતો । જેણ મળ્લતિ—અત્થં માસતિ અરહાં ગાથા । કતરં સુત્તં ?
દસાઓ કપ્પો વવહારો ય । કતરાતો ઉદ્દત્તમ્ ? ઉચ્ચતે—પશ્ચક્ષાણપુવ્વાતો । અહવા માવ-
મંગલં નન્દી, સા તદેવ ચડન્વિહા ॥

—દશાશ્રુતસ્કંધનિર્યુક્તિ અને ચૂર્ણિ (લિખિત પ્રતિ)

અહીં અમે ચૂર્ણિનો જે પાઠ આપ્યો છે એમાં ચૂર્ણિકારે “ માવમંગલ નિર્યુક્તિકાર કહે છે ” એમ લખીને જ “ વંદામિ ભદ્રવાહું ” એ મંગલગાથા આપી છે એટલે કોઈને વીજી કલ્પના કરવાને અવકાશ રહેતો નથી.

મગવાન્ ભદ્રવાહુની કૃતિરૂપ છેદસૂત્રોમાં દશાશ્રુતસ્કંધસૂત્ર સૌથી પહેલું હોઈ તેની નિર્યુક્તિના પ્રારંભમાં તેમને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે એ છેદસૂત્રોના પ્રણેતા તરીકે અત્યંત ઔચિત્યપાત્ર જ છે.

જો ચૂર્ણિકાર, નિર્યુક્તિકાર તરીકે ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય ભદ્રવાહુને માનતા હોત, તો તેઓશ્રીને આ ગાથાને નિર્યુક્તિગાથા તરીકે જણાવવા પહેલાં મનમાં અનેક વિકલ્પો ડહાળ્યા હોત. એટલે એ વાત નિર્વિવાદપણે સ્પષ્ટ થાય છે કે—“ ચતુર્દશપૂર્વધર ભદ્રવાહુસ્વામી નિર્યુક્તિકાર નથી ”

અમને તો લાગે છે કે નિર્યુક્તિકારના વિષયમાં ડહાવેલો ગોટાલો ચૂર્ણિકારના જમાના પછીનો અને તે નામની સમાનતામાંથી જન્મેલો છે.

ઉપર અમે પ્રમાણપુરઃસર ચર્ચા કરી આવ્યા તે કારણસર અમારી એ દૃઢ માન્યતા છે કે—આજના નિર્યુક્તિગ્રંથો નથી ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય ભદ્રવાહુસ્વામીના રચેલા કે નથી એ, અનુયોગપૃથક્સ્વકાર સ્થવિર આર્યરક્ષિતના યુગમાં વ્યવસ્થિત કરાણ; પરંતુ આજના આપણા નિર્યુક્તિગ્રંથો ઉપરાઉપરી પઢતા મયંકર ટુકાલો અને શ્રમણવર્ગની યાદશક્તિની સ્લામીને કારણે સંદિગ્ધ થઈ આગમોની સ્થવિર આર્યસ્કંદિલ, સ્થવિર નાગાર્જુન આદિ સ્થવિરોએ પુનઃસંકલના અથવા વ્યવસ્થા કરી તેને અનુસરતા હોઈ તે પછીના છે.

ઉપર અમે જણાવી આવ્યા તે મુજબ આજના આપણા નિર્યુક્તિગ્રંથો ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય ભદ્રવાહુસ્વામિકૃત નથી—ન હોય, તો એક પ્રશ્ન સહેજે જ ઉપસ્થિત થાય છે

કે ત્યારે એ નિર્યુક્તિપ્રત્યો કોણે રચેલા છે ? અને એનો રચનાસમય કયો હોવો જોઈએ ? આ પ્રશ્નને હમણાં સમ્યક પ્રમાણે અને અનુમાનો અમે આ મીઠે રજૂ કરીએ છીએ—

‘ છેદસૂત્રકાર ચતુર્દશપૂર્વધર મગવાન્ ભીમદ્રવાહુસ્વામી એ જ નિર્યુક્તિકાર છે ’ એ શ્રાન્ત માન્યતા જો સમાન નામમાંથી ઝળી હોય,—અને એ પ્રકારની નામસમાનતાની શ્રાન્તિમાંથી સ્થવિર આર્ય કાલક, આચાર્ય શ્રીસિદ્ધસેન, આચાર્ય શ્રીહરિમદ્ર વગેરેના સવધમાં જેમ અનેક ગોટાલાખરી શ્રાન્ત માન્યતાઓ ડૂમી ચડે છે તેમ તેવો સમય જ વધારે છે,—તો એમ અનુમાન કરવું અયોગ્ય નહિ મનાય કે—છેદસૂત્રકાર કરતા કોઈ ધીજા જ મદ્રવાહુ નામના સ્થવિર નિર્યુક્તિકાર હોવા જોઈએ—છે

આ અનુમાનના સમર્થનમાં અમે એક ધીજી અનુમાન રજૂ કરીએ છીએ—દશા, કલ્પ વ્યવહાર અને નિશીઘ એ ચાર છેદસૂત્રો, આશ્વવકાવિ દશ શાસ્ત્રો પરની નિર્યુક્તિઓ, ત્વસ-ગ્ધરસ્તોત્ર અને મદ્રવાહુસંહિતા યઝ્ઞી એકદર સોઠું પ્રત્યો ભીમદ્રવાહુસ્વામીની કૃતિ તરીકે શ્વેતાચર સપ્રદાયમાં સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ છે આમાના ચાર છેદસૂત્રો ચતુર્દશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્રવાહુકૃત તરીકે સર્વમાન્ય છે, એ અમે પહેલા કહી આવ્યા છીએ નિર્યુક્તિપ્રત્યો અને અનુમાન કર્યું છે તે મુજબ ‘ છેદસૂત્રકાર ભીમદ્રવાહુસ્વામી કરતાં જુદા જ મદ્રવાહુસ્વામીએ રચેલા છે ’ એ અમારું કથન જો વિદ્વન્માય હોય તો એમ કહી શકાય કે—દશનિર્યુક્તિપ્રત્યો, ત્વસર્ગદ્ધરસ્તોત્ર અને મદ્રવાહુસંહિતા એ ચારે પ્રત્યો એક જ મદ્રવાહુકૃત હોવા જોઈએ આ મદ્રવાહુ ધીજા કોઈ નહિ પણ જેઓ વારાહસંહિતાના પ્રણેતા જ્યોતિર્વિદ્ વરાહમિહિરના પૂર્ણાભમના સહોદર તરીકે ત્રેન સપ્રદાયમાં આખીતા છે અને જેમને અષ્ટાગનિમિષ અને મન્નવિધાના પારગામી અર્થાત્ નૈમિષિક તરીકે ઓછસવામાં આવે છે, તે છે એમણે માર્ક સાથે ધાર્મિક સ્વર્ણમાં આવતાં મદ્રવાહુસંહિતા અને ત્વસર્ગદ્ધરસ્તોત્ર જેવા માન્ય પ્રત્યોની રચના કરી હતી અથવા એ પ્રત્યો રચવાની એમને અનિવાર્ય રીતે આશ્વવકતા જણાઈ હતી મિત્રમિત્ર સપ્રદાયના ઉપાસક માર્કોમાં સંહિતાપદાલકૃત પ્રથમ રચવાની માલના જન્મે એ પારસ્પરિક સ્વર્ણો સિવાય ભાગ્યે જ સમયે

૧. ઓપનિયુક્તિ, પિંદનિયુક્તિ અને પદ્યરૂપનિર્યુક્તિ આ ત્રણ નિર્યુક્તિરૂપ પ્રત્યો અનુક્રમે આશ્વવક નિર્યુક્તિ, દશદેકાકિરિનિર્યુક્તિ અને કલ્પનિર્યુક્તિના અંતરૂપ હોઈ તત્ત્વીયતરીકે અમ આ ઠેકાણે જુદા પ્રથ તરીકે આપી નથી સંસકનિર્યુક્તિ, પ્રદક્ષાપિત્તોત્ર, સપાદકસમુદેવદિંદી આદિ પ્રત્યો મદ્રવાહુસ્વામિકૃત હોવા સામે અનેક વિરોધો હોઈ એ પ્રત્યોનો નામની નોંધ પણ અહીં લીધી નથી

૨ મદ્રવાહુસંહિતા પ્રથ આને સમ્યક નથી આવે યઝ્ઞો મદ્રવાહુસંહિતા પ્રથ કૃત્રિમ છે એમ તેના આજ્ઞાકારો કહે છે

૩ પાવયળી ૧ ધમ્મકહી ૨ વાર્દ ૩ જેમિસિયો ૪ તવસ્ત્રી ૫ વ ।

વિજ્યા ૬ સિદ્ધો ૭ વ કર્દ ૮ અદ્વૈત પમાનય અધિવા ૯ ૧ ॥

અવરવય ૧ નદિતેષ્વે ૨ સિરિયુતનિષેવ ૩ મદ્રવાહુ ૪ વ ।

સવળ ૫ ડમ્મસુહ ૬ સમિયા ૭ દિવાવરો ૮ વા દ્વાડમ્મરમા ૯ ૨ ॥

નિર્યુક્તિકાર અને ઉપસર્ગહરસ્તોત્રાદિના રચયિતા એક જ ભદ્રવાહુ અને તે પળ નૈમિત્તિક ભદ્રવાહુ હોવાનું અનુમાન અમે એટલા ઉપરથી કરીએ છીએ કે—આવશ્યકનિર્યુક્તિમાં ગાથા ૧૨૫૨ થી ૧૨૭૦ સુધીમાં ગંધર્વ નાગદત્તનું કથાનક આપવામાં આવ્યું છે તેમાં નાગનું વિષ ઉતારવા માટે ક્રિયા કરવામાં આવી છે અને ઉપસર્ગહરસ્તોત્રમાં પળ વિસહરફુલ્લિગ-મંતં ઇત્યાદિ દ્વારા નાગનો વિષોત્તાર જ વર્ણવવામાં આવ્યો છે. એ સમાનતા એકકર્તૃમૂલક હોય એમ માનવાને અમે સ્વાભાવિક રીતે પ્રેરાઈએ છીએ. નિર્યુક્તિગ્રન્થમાં મંત્રક્રિયાના પ્રયોગ સાથે ‘સ્વાહા’ પદનો નિર્દેશ એ તેના રચયિતાના એ વસ્તુ પ્રત્યેના પ્રેમને અથવા એની જાણકારીને સૂચવે છે અને એવા અપ્રાંગનિમિત્ત અને મંત્રવિદ્યાના પારગામી નૈમિત્તિક ભદ્રવાહુ ય્યોતિર્વિદ્ વરાહમિહિરના માઈ સિવાય બીજા કોઈ જાણીતા નથી. એટલે એમ અનુમાન કરવાને કારણ મઠ્ઠે છે કે—ઉપસર્ગહરસ્તોત્રાદિના પ્રણેતા અને નિર્યુક્તિકાર ભદ્રવાહુ એ એક જ વ્યક્તિ હોવી જોઈએ.

નિર્યુક્તિકાર ભદ્રવાહુ નૈમિત્તિક હોવા માટે એ પળ એક સૂચક વસ્તુ છે કે—તેમણે આવશ્યકસૂત્ર આદિ જે મુખ્ય દશ શાસ્ત્રો ઉપર નિર્યુક્તિઓ રચી છે તેમાં ‘સૂર્યપ્રહ્લપ્તિ’ શાસ્ત્રને સામેલ રાખેલ છે. આ ઉપરથી આપણે નિર્યુક્તિકારની એ વિદ્યા વિષેની કુશલતા અને પ્રેમને જોઈ શકીએ છીએ અને તેમના નૈમિત્તિક હોવાનું અનુમાન કરી શકીએ છીએ.

આ કરતાં ય નિર્યુક્તિકાર આચાર્ય નૈમિત્તિક હોવાનું સવલ પ્રમાણ આચારાંગનિર્યુક્તિ-માંથી આપણને મળી આવે છે. આચારાંગનિર્યુક્તિમાં ‘દિક્’ પદના ભેદો અને એ ભેદોનું વ્યાખ્યાન કરતાં નિર્યુક્તિકાર ‘પ્રજ્ઞાપકદિશાની વ્યાખ્યા નીચે પ્રમાણે આપે છે—

જથ્થ ય જો પળ્ણવઓ, કસ્સ વિ સાહઈ દિસાસુ ય ણિમિત્તં ।

જતોમુહો ય ઠાઈ, સા પુઠ્ઠા પચ્છઓ અવરા ॥ ૫૧ ॥

અર્થાત્—જ્યાં રહીને જે પ્રજ્ઞાપક—વ્યાખ્યાતા જે દિશામાં મુલ રાસીને કોઈને “નિમિત્ત” કહે તે તેની પૂર્વ દિશા અને પાછળની વાજુમાં પશ્ચિમદિશા જાણવી.

૧. ગંધર્વનાગદત્તો, ઇચ્છઈ સપ્પેહિં સિદ્ધિં ઇહયં ।

તં જદ્દ કહંચિ સ્વજડ, ઇત્ય હુ દાંસો ન કાયબ્બો ॥ ૧૨૫૨ ॥

એ તે પાવાદી, ચત્તારિ વિ કોહમાણમચ્છોમા ।

જેહિ સયા સંસત્તં, જસિયમિવ જયં કલકેલઈ ॥ ૧૨૬૨ ॥

એહિં અહં સઈઓ, ચડહિ વિ આસીવિપ્પેહિં પાવેહિં ।

વિસનિગ્ગાયણહેટં, ચરામિ વિવિહં તવોરુમ્મં ॥ ૧૨૬૪ ॥

*

*

*

સિદ્ધે નમંસિક્કળં, સંગારતયા ય જે મહાવિજ્ઞા ।

બોચ્છામિ દંડકિરિયં, સબ્બવિસનિવારણિં વિઝં ॥ ૧૨૬૯ ॥

સન્નં પાણદ્વાયં, પન્નવસ્સાઈ મિ અલિયવયયં ચ ।

સવ્વગદત્તાદાણં અન્નંમ પરિમ્મહં સ્વાહા ॥ ૧૨૭૦ ॥

આ ગાયમાં નિર્યુક્તિકારે “ કસ્તહ સાહુ દિસામુ ચ યિમિત્ત ” એમ જણાવ્યું છે એ ઉપરથી આપણને યાત્રી થાય છે કે તેના પ્રણેતાને નિમિત્તના વિષયમાં ભારે શોધ હતો. નહિતર આવા આચારામસૂત્ર જેવા ધરણકરણાનુયોગના તાત્ત્વિક પ્રશ્નનું વ્યાખ્યાન કરતાં યીજા કોઈ તાત્ત્વિક પદાર્થનો નિર્દેશ ન કરતા નિમિત્તનો નિર્દેશ કરવા ઉપર તેના પ્રણેતાનું ધ્યાન જાય જ ઝી રીતે ?

કેટલાક પ્રાચીન વિદ્વાનો છેદસૂત્ર, નિર્યુક્તિ, મદ્રબાહુસંહિતા, ઉપસર્ગહરસ્તોત્ર એ ધ્યાનમાં પ્રણેતા ચૌદપૂર્વધર મદ્રબાહુસ્વામી છે એ કહેવા સાથે એમ પણ માને છે કે એઓની વારાહીસંહિતા આદિના પ્રણેતા જ્યોતિર્બિંદુ વરાહમિહિરના સહોદર હતા, પરંતુ આ કથન કોઈ રીતે સંગત નથી કારણ કે વરાહમિહિરનો સમય પચસિદ્ધાન્તિકાના અંતમાં પોતે નિર્દેશ કરે છે તે પ્રમાણે શક સવત ૪૨૭ અર્થાત્ વિક્રમ સવત ૫૬૭ છઠ્ઠી શતાબ્દિ ઉત્તરાર્ધ નિર્ણય છે એટલે છેદસૂત્રકાર ચતુર્વંશપૂર્વધર મદ્રબાહુ અને ઉપસર્ગહરસ્તોત્રાદિના રચયિતા તેમજ જ્યોતિર્બિંદુ વરાહમિહિરના સહોદર મદ્રબાહુ સદન મિત્ર જ નહીં થાય છે

ઉપસર્ગહરસ્તોત્રકાર મદ્રબાહુ અને જ્યોતિર્બિંદુ વરાહમિહિરની પરસ્પર સહકાળીતા બે કથા ચૌદમી શતાબ્દિમાં નોંધપોથીને પાને ચઢેલી છે એ સ્પષ્ટ હોય તેમ સમજ છે એટલે ઉપસર્ગહરસ્તોત્રકાર મદ્રબાહુસ્વામીને ચતુર્વંશપૂર્વધર તરીકે ઓળખાવવામાં આવે છે એ વગર નથી તેમ જ મદ્રબાહુસંહિતાના પ્રણેતા તરીકે એ જ ચતુર્વંશપૂર્વધરને કહેવામાં આવે છે એ પણ વજૂવદાર નથી રહેતું કારણકે મદ્રબાહુસંહિતા અને વારાહીસંહિતા એ સમાનનામક પ્રશ્નો પારસ્પરિક વિશિષ્ટ સ્પર્ધાના સૂચક હોઈ જાણેના સમકાલમાંથી હોવાની વાતને જ ધ્યાને લેતો આવે છે આ રીતે બે મદ્રબાહુ ધ્યાનમાં ફલિત થાય છે એક છેદસૂત્રકાર ચતુર્વંશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્રબાહુ અને યીજા દ્વંસ નિર્યુક્તિઓ, મદ્રબાહુસંહિતા અને ઉપસર્ગહરસ્તોત્રના પ્રણેતા મદ્રબાહુ, જેઓ જૈન સમપ્રદાયમાં નૈમિષિક તરીકે જાણીતા છે

આ જાણે સમર્થ પ્રયકારો મિત્ર હોવાનું એ ઉપરથી પણ કહી શકાય કે—વિશ્વોગા-લિપ્રકીર્ણક, આશ્વપદચૂર્મિ, આશ્વચક્ર દારિમત્રીવા ટીકા, પરિશિષ્ટપર્વ આદિ પ્રાચીન માન્ય ગ્રંથોમાં વ્યા ચતુર્વંશપૂર્વધર સ્થવિર આર્ય મદ્રબાહુનું ચરિત્ર વર્ણવવામાં આવ્યું છે ત્યાં પારવરસી દુકાલ, તેઓમીનું નેપાલ દેસમાં વસવું, મહાપ્રાણધ્યાનનું આરાધન, સ્થૂલમદ્ર આદિ મુનિઓને વાષના આપવી, છેદસૂત્રોની રચના કરવી इत्यादि इकीकत આવે છે પણ વરાહમિહિરના માર્દ હોવાનો, નિર્યુક્તિપ્રશ્નો, ઉપસર્ગહરસ્તોત્ર, મદ્રબાહુસંહિતા આદિની રચના કરવી આદિને લગતો તેમજ તેઓ નૈમિષિક હોવાને લગતો કશોય ઉલ્લેખ નથી આથી એમ સહેજે જ લાગે કે—છેદસૂત્રકાર મદ્રબાહુસ્વામી અને નિર્યુક્તિ આદિના પ્રણેતા મદ્રબાહુસ્વામી જાણે એ જુદી જુદી વ્યક્તિઓ છે

નિર્યુક્તિકાર ભદ્રવાહુ એ વિક્રમની છઠ્ઠી સદીમાં થયેલ જ્યોતિર્વિદ્ વરાહમિહિરના સહોદર હોઈ નિર્યુક્તિપ્રંથોની રચના વિક્રમના છઠ્ઠા સૈકામાં થઈ છે એ નિર્ણય કર્યા પછી અમારા સામે એક પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે કે—પાક્ષિકસૂત્રમાં સૂત્રકીર્તનના પ્રત્યેક આલપકમાં અને નંદીસૂત્રમાં અંગપ્રવિષ્ટ શ્રુતજ્ઞાનના નિરૂપણમાં નીચે પ્રમાણેના પાઠો છે—

“ સમુત્તે સઅત્થે સગંથે સનિજ્જુતિણ સસંગહણિણ ” પાક્ષિકસૂત્ર.

“ સંલેજ્ઞાઓ નિજ્જુત્તીઓ સંલેજ્ઞાઓ સંગહણીઓ ” નંદીસૂત્ર.

અહીં આ વચ્ચે ય સૂત્રપાઠો આપવાનો આશય એ છે કે—આ વચ્ચે ય સૂત્રો, જેની રચના વિક્રમના છઠ્ઠા સૈકાના આરંભમાં જ અથવા પાંચમી શતાબ્દિના ઉત્તરાર્ધમાં થઈ ચૂકવાનો સંભવ વધારે છે, તેમાં નિર્યુક્તિનો ઉલ્લેખ થયેલો છે. ઉપર જણાવવામાં આવ્યું છે તેમ જો નિર્યુક્તિકાર વિક્રમના છઠ્ઠા સૈકાના પહેલા ચરણ કે બીજા ચરણ લગભગ થયા હોય તો તે પહેલાં ગૂંથાણ આ વચ્ચે ય સૂત્રોમાં નિર્યુક્તિનો ઉલ્લેખ કેમ થયો છે ? એ પ્રશ્નનું સમાધાન નીચે પ્રમાણે થઈ શકે છે—

પાક્ષિકસૂત્ર અને નંદીસૂત્રમાં નિર્યુક્તિનો જે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે એ અત્યારે આપણા સામે વર્તમાન દશ શાસ્ત્રની નિર્યુક્તિને લક્ષીને નહિ કિન્તુ ગોવિંદનિર્યુક્તિ આદિને ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવ્યો છે.

નિર્યુક્તિકાર, સ્યવિર ભદ્રવાહુસ્વામી થયાની વાત સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ છે પરંતુ એમના સિવાય બીજા કોઈ નિર્યુક્તિકાર થયાની વાતને કોઈ વિરલ વ્યક્તિઓ જ જાણતી હશે. નિશીથ-ચૂર્ણિના ૧૧ માં ઉદ્દેશમાં ‘ જ્ઞાનસ્તેન ’ નું સ્વરૂપ વર્ણવતાં ભાષ્યકારે જણાવ્યું છે કે—“ગોવિંદજ્ઞો નાણે—અર્થાત્—જ્ઞાનની ચોરી કરનાર ગોવિંદાચાર્ય જાણવા.” આ ગાથાની ચૂર્ણિમાં ચૂર્ણિકારે ગોવિંદાચાર્યને લગતા એક વિશિષ્ટ પ્રસંગની ટૂંક નોંધ લીધી છે, ત્યાં લખ્યું છે કે—“ તેમણે એકંદ્રિય જીવને સિદ્ધ કરનાર ગોવિંદનિર્યુક્તિની રચના કરી હતી. ” આ ઉલ્લેખને આધારે સ્પષ્ટ રીતે જાણી શકાય છે કે—એક વસ્તુના વૌદ્ધ મિશ્ર અને પાછલથી પ્રતિવોધ પામી જૈન દીક્ષા સ્વીકારનાર ગોવિંદાચાર્ય નામના સ્યવિર નિર્યુક્તિકાર થઈ ગયા છે, તેઓશ્રીએ કયા આગમ ઉપર નિર્યુક્તિની રચના કરી હશે એ જાણવા માટેનું આપણા સામે સ્પષ્ટ પ્રમાણ કે સાધન વિદ્યમાન નથી; તેમ છતાં ચૂર્ણિકારના ઉલ્લેખના ઔચિત્યને ધ્યાનમાં લેતાં શ્રીમાન્ ગોવિંદાચાર્યે બીજા કોઈ આગમ ગ્રંથ ઉપર નિર્યુક્તિની રચના કરી હોય તેમ હો, તે છતાં આચારંગસૂત્ર ઉપર ધ્યાન કરી તેના શબ્દપરિજ્ઞાનામક પ્રથમ અધ્યયન ઉપર તેમણે નિર્યુક્તિ રચી હોવી જોઈએ. શબ્દપરિજ્ઞા અધ્યયનમાં મુલ્યવત્તા પાંચ સ્વાવરોનું—એકંદ્રિય જીવોનું અને ત્રણ જીવોનું જ નિરૂપણ છે. અત્યારે આપણા સમક્ષ ગોવિંદાચાર્યકૃત ગોવિંદનિર્યુક્તિ ગ્રંથ નથી તેમજ નિશીથભાષ્ય, નિશીથચૂર્ણિ, કલ્પચૂર્ણિ આદિમાં આવતા ગોવિંદનિજ્જુત્તિ એટલા સામાન્ય નામનિર્દેશ સિવાય કોઈ પણ ચૂર્ણિ આદિ પ્રાચીન ગ્રંથોમાં એ નિર્યુક્તિમાંની ગાથાદિનો પ્રમાણ તરીકે ઉલ્લેખ થયેલો જોવામાં નથી

आव्यो, एतले अमे मात्र उपरोक्त अनुमान करीने ज अटकीय छीए अही अमे सौनी जाण रातर उपरोक्त निशीयचूर्णिनो पाठ आपीए छीए.

गोविंदसौ नाणे, दसणे सुचत्यहेउअद्दा वा ।

पावचियउवचरगा, उदायिवधंगादिमा चरणे ॥

गोविंद० गाहा—गोविंदो नाम भिक्खु । सो व एणेण आयरिएण वादे जितो अद्दा-रसवारा । ततो तेण चित्ति-सिद्धतसरूप जाव एतेसि नो उन्मति तावेते जेतु ण सधेति । वाहे सो माणहरणद्दा तस्सेवाऽऽयरियस्स सगासे निक्खवो । तस्स व सामायियादिपढत-स्स सुद्ध सम्मत्तं । ततो गुरु वदिचा मणसि-देहि मे वते । आयरिओ भणाति-नणु वत्ताणि ते वत्ताणि । तेण सम्माओ कहिओ । वाहे गुणा वत्ताणि से वत्ताणि । पच्छा तेण एगिदियजीवसाहण गोविंदनिज्जुत्ती कया ॥ एस नाणतेणो ॥ निशीयचूर्णि उद्देस ११

भाषार्थ—गोविंद नामे भौद्ध भिक्षु हवो ते एक जैनाचार्य साथे अठार वरत वादमां हावों तेणे विचार्युं के-व्या सुधी आमना सिद्धावना रहत्यने जाण्यु नथी त्यां सुधी आमने जीती शकाये नहि ते भिक्षुए ज्ञानमी चोरी करवा माटे ते ज आचार्य पासे दीक्षा लीधी सामायिकादि सूत्रोने अभ्यास करवां तेने शुद्ध सम्यक्त्व प्राप्त ययु तेणे श्रवने कहुं के-मने प्रवोने स्वीकार करावो आचार्य कहुं के-तने प्रवोने स्वीकार करान्यो ज छे तेणे पोचानो आशय जणाव्यो गुरुए गौमे पुन प्रवो आप्पा तेणे एकैद्रिय जीवोने सावित करनार गोविंदनिर्युक्तिनी रचना करी. ”

गोविंदनिर्युक्तिने निशीयचूर्णि आदिमा दर्शनप्रभावकत्वात् तरीके जणाववामां आवेछ छे-
णाणद्द० गाया—आयाराही णाण, गोविंदणिज्जुत्तिभाही दंसणं, जत्य विसए चरित्त ण सुगमति ततो निग्गमण चरित्तद्दा ॥ निशीयचूर्णि उ० ११

सगुरुकुरु-सदेसे वा, नाणे गहिए सई व सामत्ये ।

यचइ उ अन्नदेसे, दसणजुसाइ अत्यो वा ॥ २८८० ॥

चूर्णिः—सगुरु० गाहा । अप्पणो आयरियस्स जत्तिओ आगमो तस्मि सम्बन्धि गहिए एवदेशे योऽप्येपामाचार्याणामागमस्तस्मिन्नपि गृहीते ‘दसणजुत्तादि अरयो व’ ति गोविं-दनिर्युक्त्याद्यर्थहेतोरन्यदेश प्रवर्तति ॥ कल्पचूर्णि पत्र ११६—पाठन क्षपना भटारनी पाठपत्रीय प्रति ॥

‘दंसणजुसाइ अत्यो व’ ति दर्शनविशुद्धिकारणीया गोविन्दनिर्युक्तिः, आदिशब्दात् सम्मत्तिवत्त्वार्थप्रभृतीनि च शास्त्राणि तदर्थं सत्प्रयोजन प्रमाणशास्त्रकुशलानामाचार्याणा समीपे गच्छेत् ॥

कल्पटीका पत्र ८१६

गोविंदनिर्युक्तिप्रणेतार गोविंदाचार्य मारी समज प्रमाणे बीजा कोई नहि पण जेमने नदी-सूत्रमां अनुयोगपर तरीके वर्णववामा आख्या छे अने जेओ युगप्रधानपट्टावलीमा अट्टावीसमा युगप्रधान होवा साथे जेओ माथुरी वाचनाना प्रवर्तक स्वविर आर्य रूद्रिलधी पोया युग-

પ્રધાન છે તે જ હોવા જોઈએ. ઇશ્વરી વિક્રમના પાંચમા સૈકાના પૂર્વાર્ધમાં વિદ્યમાન હતા. એમણે રચેલ ગોવિંદનિર્યુક્તિને લક્ષીને જ પાશ્વિકસૂત્ર તથા નંદીસૂત્રમાં નિર્યુક્તિનો ઉલ્લેખ કરાવ્યો છે એમ માનવું મને વધારે સંગત લાગે છે. મારું આ વક્તવ્ય જો વાસ્તવિક હોય તો પાશ્વિકસૂત્ર અને નંદીસૂત્રમાં થયેલ નિર્યુક્તિના ઉલ્લેખને લગતા પ્રશ્નનું સમાધાન સ્વયમેવ થઈ જાય છે.

અંતમાં અમે અમારું પ્રસ્તુત વક્તવ્ય સમાપ્ત કરવા પહેલાં ટૂંકમાં એટલું જ જણાવીએ છીએ કે છેદસૂત્રકાર અને નિર્યુક્તિકાર સ્થવિરો ભિન્ન હોવા માટેના તેમજ ભદ્રવાહુસ્વામી અનેક થવા માટેના સ્પષ્ટ ઉદ્દેશો ભલે ન મળતા હોય, તે છતાં આજે આપણા સામે જે પ્રાચીન પ્રમાણો અને ઉદ્દેશો વિદ્યમાન છે તે ઉપરથી એટલું ચોક્કસ જણાય છે કે—છેદસૂત્રકાર સ્થવિર અને નિર્યુક્તિકાર સ્થવિર એક નથી પણ જુદા જુદા જ મહાપુરુષો છે. આ વાત નિર્ણીત છતાં છેદસૂત્રકાર અને નિર્યુક્તિકાર એ વચ્ચેના એકકર્તૃત્વની શ્રાન્તિ સમાન નામમાંથી જન્મી હોય, અને એવો સંભવ પણ વધારે છે એટલે આજે અનેકાનેક ચિદ્વાનો આ અનુમાન અને માન્યતા તરફ સહેજે જ દોરાય છે કે—છેદસૂત્રકાર પણ ભદ્રવાહુસ્વામી છે અને નિર્યુક્તિકાર પણ ભદ્રવાહુસ્વામી છે. છેદસૂત્રકાર ભદ્રવાહુ ચતુર્દશપૂર્વધર છે અને નિર્યુક્તિકાર ભદ્રવાહુ નૈમેત્તિક આચાર્ય છે. અમે પણ અમારા પ્રસ્તુત લેખમાં આ જ માન્યતાને સપ્રમાણ પુરવાર કરવા સવિશેષ પ્રયત્ન કર્યો છે.

ભાષ્યકાર શ્રીસંઘદાસગણિ ક્ષમાશ્રમણ.

પ્રસ્તુત કલ્પભાષ્યના પ્રણેતા શ્રીસંઘદાસગણિ ક્ષમાશ્રમણ છે. સંઘદાસગણિ નામના જે આચાર્યો થયા છે. એક વસુદેવહિંદિ—પ્રથમ સંઘના પ્રણેતા અને વીજા પ્રસ્તુત કલ્પલઘુભાષ્ય અને પંચકલ્પભાષ્યના પ્રણેતા. આ વચ્ચે આચાર્યો એક નથી પણ જુદા જુદા છે, કારણ કે વસુદેવહિંદિ—મધ્યમસંઘના કર્તા આચાર્ય શ્રીધર્મસેનગણિ મહત્તરના કથનાનુસાર વસુદેવહિંદિ—પ્રથમ સંઘના પ્રણેતા શ્રીસંઘદાસગણિ, ‘વાચક’ પદાલંકૃત હતા જ્યારે કલ્પભાષ્યપ્રણેતા સંઘદાસગણિ ‘ક્ષમાશ્રમણ’ પદવિભૂષિત છે. ઉપરોક્ત વચ્ચે સંઘદાસગણિને લગતી શાસ વિશેષ હકીકત સ્વતંત્ર રીતે ક્યાંય જોવામાં નથી આવતી એટલે તેમના અંગેનો પરિચય આપવાની વાતને આપણે ગૌણ કરીએ તો પણ વચ્ચે જુદા છે કે નહિ તેમજ ભાષ્યકાર અથવા મહાભાષ્યકાર તરીકે ઓળખાતા ભગવાન્ શ્રીજિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણ કરતાં પૂર્વ-વર્તી છે કે તેમના પછી થયેલા છે એ પ્રશ્નો તો સહજ રીતે ઉત્પન્ન થાય છે. ભગવાન્ શ્રીજિન-ભદ્રગણિએ તેમના વિશેષણવતી ગ્રંથમાં વસુદેવહિંદિ ગ્રંથના નામનો ઉલ્લેખ અનેક વાર કર્યો છે એટલું જ નહિ કિન્તુ વસુદેવહિંદિ—પ્રથમ સંઘમાં આવતા ઋષભદેવચરિત્રની સંગ્રહણી

૧ સુવ્વદ્ ય કિર વસુદેવેણ વાસસતં પરિભમંતેણં ઇમમ્મિ મરહે વિજાહરિંદણરવતિવાણરકુલવંસસંભવાણં કળ્યાણં સતં પરિણીતં, તત્ત્વ ય સામા-વિચયમાદિયાણં રોહિણીપજ્જવસાણાણં ગુણતીસ લંભતા સંઘદાસવાયપણં ઉબણિવદ્ધા

ગયાઓ યનાધીને પણ તેવા દાખલ કરી છે પટલે ચમુદેવદિદિ પ્રથમ રહના પ્રણેતા
 શીસંપદાસગણિ વાચક તો નિર્વિવાદ રીતે તેમના પૂર્વમાથી આચાર્ય છે પરંતુ માપ્યકાર
 શીસંપદાસગણિ ક્ષમાશ્રમણ તેમના પૂર્વમાથી છે કે નહિ એ કોયદો તો અણતકલ્પો જ રહી
 જાય છે આમ છતાં પ્રાસંગિક હોય કે અપ્રાસંગિક હોય તો પણ આ ઠેકાણે એ વાત
 કહેવી જોઈએ કે—

માપ્યકાર આચાર્ય એક નહિ પણ અનેક થઈ ગયા છે એક મગવાનું શ્રીજિનમદ્રગણિ
 ક્ષમાશ્રમણ શ્રીજા શીસંપદાસગણિ ક્ષમાશ્રમણ શ્રીજા વ્યવહારમાપ્ય આદિના પ્રણેતા અને
 ચોથા કલ્પવૃદ્ધાપ્ય આદિના કર્તા, આ પ્રમાણે સામાન્ય રીતે ચાર માપ્યકાર આચાર્ય
 યવાની મારી માન્યતા છે પહેલાં એ આચાર્યો તો મામવાર જ છે ચોથા કલ્પવૃદ્ધ-
 માપ્યના પ્રણેતા આચાર્ય, જેમનું નામ જાણી શકાયું નથી એ આચાર્ય તો મારી ધારણા
 પ્રમાણે કલ્પપૂર્ણિકાર અને વિશેષપૂર્ણિકાર કરતાં એ પાછલ્લ થળ્લા આચાર્ય છે તેનું કારણ
 એ છે કે—મુદ્રિત કલ્પલઘુમાપ્ય, જેના પ્રણેતા આચાર્ય શીસંપદાસગણિ ક્ષમાશ્રમણ છે, તેની
 ૧૬૬૧ શ્રી ગાયમા પ્રતિલેખનાના કાલનું—ચરતનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે તેનું
 વ્યાખ્યાન કરતા પૂર્ણિકાર અને વિશેષપૂર્ણિકારે જે આદેશાવરોનો અર્થાત્ પહિલેહનાના
 સમયને છગતી વિષ વિષ માન્યતાઓનો સંદેશ કર્યો છે તે કરતાં એ નથી નથી વધારાની
 માન્યતાઓનો સમજ કલ્પવૃદ્ધમાપ્યકારે ઉપરોક્ત ગાથા ઉપરના મહામાપ્યમાં કર્યો છે, જે
 યાકિનીમહત્તરાસનું આચાર્ય શ્રીહરિમદ્રસૂરિ વિરચિત પચવસ્તુક પ્રકરણની સ્થોપજ્ઞહુતિમાં
 ઉપલબ્ધ થાય છે આ ઉપરથી એ વાત નિશ્ચિત રીતે કહી શકાય કે કલ્પવૃદ્ધાપ્યના
 પ્રણેતા આચાર્ય, કલ્પપૂર્ણિ-વિશેષપૂર્ણિકાર પછી થયેલા છે અને યાકિનીમહત્તરામનું આચાર્ય
 શ્રીહરિમદ્રસૂરિથી કાંઈક પૂર્વેથી અથવા મમમયમાથી છે આ ઉપરથી એક થીજી વાત
 ઉપર સહેજે પ્રકાશ પડે છે કે—યાકિનીમહત્તરાસનું આચાર્ય શ્રીહરિમદ્ર મગવાનને અતિ
 પ્રાચીન માનવાનો જે આમટ રાવરમાં આવે છે તે પ્રમાણિકતાથી દૂર જાય છે

આટલું જણાવ્યા પછી એક વાત એ કહેવી થાય છે કે—વ્યવહાર માપ્યના પ્રણેતા
 કોણ આચાર્ય છે તે કયાય મળતું નથી, તેમ છતાં એ આચાર્ય પટલે કે વ્યવહારમાપ્યકાર,
 શ્રીજિનમદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણથી પૂર્વમાથી હોવાની મારી હજી માન્યતા છે તેનું કારણ એ છે
 કે—મગવાન શ્રીજિનમદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણે પોતાના વિશેષગણિ પ્રથમા—

સિદ્ધો સુદાદનાગો, આસમીવો ચ હોદ્ અણેસિં .

સિદ્ધો મિગદ્ધઓ તિ ચ, હોદ્ ચમુદેવચરિયમ્મિ ॥ ૩૩ ॥

૧ પ્રતિલેખનાના આદેશોને સમજા ઉપરોક્ત કલ્પપૂર્ણિ વિશેષપૂર્ણિ, મહામાપ્ય અને પચવસ્તુક સ્થોત્ર
 ટીકના ઉપરથી આવા રૂપનારને પ્રત્યુત્તર મનિગુણ-કલ્પમાપ્ય-તુતિનરિન વૃદ્ધાપ્યમદ્ર શ્રીકૃષ્ણ
 વિમાળ વત્ર ૪૮૮-૮૯ થાથ ૧૬૬૧ નો ટીકા અને તે ઉપરનો રિપ્તનો ગ્રંથ મમમય છે

સીહો ચેવ સુદાદો, જં રાયગિહમ્મિ કવલિવહુઓ તિ ।

સીસદ્ વવહારં ગોયમોવસમિઓ સ ણિક્સંતો ॥ ૩૪ ॥

આ વે ગાથા પૈકી બીજી ગાથામાં વ્યવહારના નામનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, એ વિષય વ્યવહારસૂત્રના છઠ્ઠા ઉદ્દેશના માપ્યમાં—

સીહો તિવિદ્ધ નિહતો, મમિડં રાયગિહ કવલિવહુઓ તિ ।

જિણવર કહણમણુવસમ, ગોયમોવસમ દિક્સા ય ॥ ૧૯૨ ॥

આ પ્રમાણે આવે છે. આ ઉપરથી ‘શ્રીજિનમદ્રગણિ કરતાં વ્યવહારમાપ્યકાર પૂર્વ-વર્તી છે’ એમાં લેણ પળ શંકાને સ્થાન નથી. આ ઉપરાંત થીજું એ પળ કારણ આપી શકાય કે—ભગવાન્ શ્રીજિનમદ્રની મહામાપ્યકાર તરીકેની પ્રસિદ્ધિ છે એ તેમના પૂર્વવર્તી માપ્ય-કાર અથવા લઘુમાપ્યકાર આચાર્યોને જ આભારી હોય.

આજે જૈન આગમો ઉપર નીચે જણાવ્યા પ્રમાણેના માપ્યપ્રશ્નો જોવામાં તેમજ સાંમઝવામાં આવ્યા છે.

૧-૨ કલ્પલઘુમાપ્ય તથા કલ્પવૃહદ્માપ્ય, ૩ મહત્ પંચકલ્પમાપ્ય, ૪-૫ વ્યવહાર-લઘુમાપ્ય તથા વ્યવહારવૃહદ્માપ્ય, ૬-૭ નિશીથલઘુમાપ્ય તથા નિશીથવૃહદ્માપ્ય, ૮ વિશેષાવશ્યકમહામાપ્ય, ૯-૧૦ આવશ્યકસૂત્ર લઘુમાપ્ય તથા મહામાપ્ય, ૧૧ ઓધનિર્યુ-ક્તિમાપ્ય ૧૨ વૃક્ષવૈકાલિકમાપ્ય, ૧૩ પિંદનિર્યુક્તિમાપ્ય.

આ પ્રમાણે એકંદર વાર માપ્યપ્રશ્નો અત્યારે સાંમઝવામાં આવ્યા છે. તે પૈકી કલ્પ-વૃહદ્માપ્ય આજે અપૂર્ણ જ અર્થાત્ ત્રીજા ઉદ્દેશ અપૂર્ણ પર્યંત મઝે છે. વ્યવહાર અને નિશીથ ઉપરના વૃહદ્માપ્ય પ્રશ્નો ક્યાંય જોવામાં આવ્યા નથી. તે સિવાયનાં વધાંય માપ્યો આજે ઉપલબ્ધ થાય છે જે પૈકી મહત્પંચકલ્પમાપ્ય, વ્યવહારલઘુમાપ્ય અને નિશીથ લઘુમાપ્ય વાદ કરતાં વધાંય માપ્યો છપાઈ ચૂક્યાં છે. અહીં આપેલી માપ્યોનાં નામોની નોંધ પૈકી ફક્ત કલ્પલઘુમાપ્ય, મહત્ પંચકલ્પમાપ્ય અને વિશેષાવશ્યક મહામાપ્યના પ્રણેતાને જ આપણે જાણીએ છીએ. તે સિવાયના માપ્યકારો કોણ હતા એ વાત જો અત્યારે અંધારામાં જ પડી છે. આમ છતાં જો કે મારા પાસે કહું એ પ્રમાણ નથી. છતાં એમ લાગે છે કે કલ્પ, વ્યવહાર અને નિશીથ લઘુમાપ્યના પ્રણેતા શ્રીસંઘદાસગણિ શ્રમાશ્રમણ હોય તેવો જ સંભવ વધારે છે. કલ્પલઘુમાપ્ય અને નિશીથલઘુમાપ્ય એ વેમાંની માપ્યગાથાઓનું અતિ સામ્યપણું આપણને આ વચ્ચે એ માપ્યકારો એક હોવાની માન્યતા તરફ જ દોરી જાય છે ।

અંતમાં માપ્યકારને લગતું વક્તવ્ય પૂર્ણ કરવા પહેલાં એક વાત તરફ વિદ્વાનોનું લક્ષ્ય દોરવું યોગ્ય છે કે—પ્રસ્તુત બૃહત્કલ્પલઘુમાપ્યના પ્રથમ ઉદ્દેશની સમાપ્તિમાં માપ્યકારે—

“ઉદિણ્ણજોહાહલસિદ્ધસેણો, સ પત્થિવો ણિજ્ઞિયસત્તુસેણો ।”

(ગાથા ૩૨૮૯)

આ ગાથામાં, કે જે આનું પ્રકરણ અને આ ગાથા નિશીથલઘુમાપ્ય સોઝમા ઉદ્દેશમાં

છે, તેમા છેલ્લે 'સિદ્ધસેનો' નામ સાથે મગવાન્ શ્રીસવદાસગણિ ક્ષમાશ્રમણને કોઈ નામાન્તર સરીકેનો સવધ તો નથી ? જો કે ચૂર્ણિકાર, વિશેષચૂર્ણિકાર આદિ આ સવ-
ધમા સાસ કચ્છુ જ સૂચન કર્યું નથી, તેમ છતાં 'સિદ્ધસેન' સ્વર્ એવો છે કે જે સદ્જ-
ભાવે આપણુ ધ્યાન લેંચે છે. ઇટલે કોઈ વિદ્વાનને કોઈ એવો વહેલ વગેરે થીજે ક્યાયથી
મછી જાય કે જે સાથે આ નામનો કાઈ અન્વય હોય તો જરૂર ધ્યાનમા રાહે કારણ
કે સિદ્ધસેનગણિ ક્ષમાશ્રમણના નામની સામી નિઝીચૂર્ણી પચકલ્પચૂર્ણિ આવશ્યક હારિ
મટ્ટી શ્રુતિ આદિ પ્રથોમા અનેક વાર આવે છે ઇ નામાદિ સાથે માધ્યકારનો શિષ્ય
પ્રશિષ્યાદિ સવધ હોય અથવા માધ્યકારનુ કોઈ નામાતર હોય અસ્તુ, ગમે તે હો વિદ્વા-
નોને ઉપયોગી જાગે તો તેઓ આ શાવલ હક્ષમા રાહે

ટીકાકાર આચાર્યો.

પ્રસ્તુત ગ્રહત્કલ્પસૂત્ર મહાશાસ્ત્ર ઉપર જે સમર્થ આચાર્યોં મછીને ટીકા રચી છે તે
પૈકી એક પ્રસિદ્ધ પ્રાચલ્નિક અને સમર્થ ટીકાકાર આચાર્ય શ્રીમલ્લયગિરિસુરિ છે અને
બીના તપોગચ્છીય આચાર્ય શ્રીદેવકીર્તિસુરિ છે આચાર્ય શ્રીમલ્લયગિરિસુરિબરે પ્રસ્તુત
મહાશાસ્ત્ર ઉપર ટીકા રચવાની શરૂઆત કરી છે પરંતુ ઇ ટીકાને તેઓમી આવશ્યકસૂત્ર
શ્રુતિની જેમ પૂર્ણ કરી શક્યા નથી ઇટલે આચાર્ય શ્રીમલ્લયગિરિજીવ રચેલી ૪૬૦૦ શ્લોક
પ્રમાણ ટીકા (મુદ્રિત પૃષ્ઠ ૧૭૬) પછીની આપ્તાવ પ્રથની સમર્થ ટીકા રચવા સરીકેના
ગૌરવવતા મેરુ જેવા મહાકાર્યને તપોગચ્છીય આચાર્ય શ્રીદેવકીર્તિસુરિવ પવાલી લીધુ છે
અને ટીકાનિર્માણના મહાન્ કાર્યને પાઢિલ્લમરી રીતે સાતોપાંગ પૂર્ણ કરી તેમણે પોતાની
જૈન પ્રાચલ્નિક ગીતાર્થ આચાર્ય સરીકેની યોગ્યતા સિદ્ધ કરી છે અહીં આ વક્ત્રેય સમર્થ
ટીકાકારોનો દૂકમા પરિચય કરાવવામા આવે છે

આચાર્ય શ્રીમલ્લયગિરિસુરિ

ગુણવતી શૂઝરાતની ગૌરવવતી વિમૂલિસમા, સમમ જૈન પરમ્પરાને માન્ય, શૂઝરેશ્વર
મહારાજ શ્રીકુમારપાલદેવપ્રતિબોધક મહાન્ આચાર્ય શ્રીદેવચન્દ્રના વિદ્યાસાધનાના સદ્ગર,
ભારતીય સમમ સાહિત્યના ઉપાસક, જૈનાગમજ્ઞશિરોમણિ, સમર્થ ટીકાકાર, શૂઝરાતની
ભૂમિમા અભાન્તવણે જારો શ્લોકપ્રમાણ સાહિત્યગાને રેઝાવનાર આચાર્ય શ્રીમલ્લયગિરિ
કોણ હતા ? તેમની જન્મમૂમી, જ્ઞાતિ, માતા-પિતા, ગચ્છ, દીક્ષાગુરુ, વિદ્યાગુરુ વગેરે
કોણ હતા ? તેમના વિદ્યાધ્યાસ, મન્થરચના અને વિહારભૂમિના કેન્દ્રસ્થાન કયા હતા ?
તેમને શિષ્યપરિવાર હતો કે નહિ ? इत्यादि દરેક વાત આજે લગભગ અંધારામા જ છે,
છતાં શોષ અને અવલોકનને અંતે જે કાઈ અલ્પ સ્વલ્પ સામગ્રી પ્રાપ્ત થઈ છે તેના આધારે
" મહાપુરુષનો અહીં પરિચય કરાવવામા આવે છે ।

આચાર્ય શ્રીમલ્લયગિરિવ પોતે પોતાના મન્થોના અંતની પ્રશસ્તિમા " યદ્યાપિ મલ-
યગિરિણા, સિદ્ધિ તેતાશ્રુતા લોક ॥ " ઇટલા સામાન્ય નામોદ્દેશ સિવાય પોતા અંગેની

વીજી કોઈ પણ સ્વાસ હકીકતની નોંધ કરી નથી । તેમ જ તેમના મમસમયભાવી કે પાછળ થનાર લગભગ વધા ય એતિહાસિક ગ્રન્થકારોએ મુદ્દાં આ જૈનશાસનપ્રભાવક આગ-મજ્જધુરન્ધર સંદ્ધાન્તિક સમર્થ મહાપુરુષ માટે મૌન અને ઝડાસીનતા જ ધારણ કર્યા છે । ફક્ત પંદરમી સદીમાં થયેલા શ્રીમાન્ જિનમણ્ડનગણિએ તેમના કુમારપાલપ્રવચનમાં ‘ આચાર્ય શ્રીહેમચન્દ્ર વિદ્યાસાધન માટે જાય છે ’ એ પ્રસંગમાં આચાર્ય શ્રીમલયગિરિને લગતી વિશિષ્ટ વાચતનો ઉલ્લેખ કર્યો છે; જેનો ઉતારો અહીં આપવામાં આવે છે—

“ એકદા શ્રીગુરુનાપૃચ્છ્યાન્યગચ્છીયદેવેન્દ્રસૂરિ-મલયગિરિભ્યાં સદ્ કલાકલાપકૌ-શલાચર્થ ગૌડદેશં પ્રતિ પ્રસ્થિતાઃ સ્વિલ્લૂરગ્રામે ચ ત્રયો જના ગતાઃ । તત્ર ગ્લાનો મુનિર્વૈયા-વૃત્તાદિના પ્રતિચરિતઃ । સ શ્રીરૈવતકૃતીર્થે દેવનમસ્કરણકૃતાર્તિઃ । યાવદ્ પ્રામાધ્યક્ષપ્રાદ્ધે-ભ્યઃ સુત્તાસનં પ્રગુણીકૃત્ય તે રાત્રૌ સુપ્તાસ્તાવત્ પ્રત્યૂપે પ્રવુદ્ધાઃ સ્વં રૈવતકે પश्यन्ति । શાસન-દેવતા પ્રત્યક્ષીભૂય કૃતગુણસ્તુતિઃ ‘ ભાગ્યવતાં ભવતામત્ર સ્થિતાનાં સર્વં ભાવિ ’ इति ગૌડદેશે ગમનં નિપિધ્ય મહૌપધીરનેકાન્ મન્ત્રાન્ નામ-પ્રભાવાદ્યાલ્યાનપૂર્વમાલ્યાય સ્વસ્થાનં જગામ ।

એકદા શ્રીગુરુભિઃ સુમુદૂર્તે દ્વીપોત્સવચતુર્દશીરાત્રૌ શ્રીસિદ્ધચક્રમન્ત્રઃ સાન્નાયઃ સમુપ-દિષ્ટઃ । સ ચ પશ્ચિનીભ્રીકૃતોત્તરનાથકત્વેન સાધ્યતે તતઃ સિધ્યતિ, યાચિતં વરં દત્તે, નાન્યથા । X X X X X તે ચ ત્રયઃ કૃતપૂર્વકૃત્યાઃ શ્રીઅમ્બિકાકૃતસાન્નિધ્યાઃ શુભધ્યા-નવીરધિયઃ શ્રીરૈવતકદૈવતદૃષ્ટૌ ત્રિયામિન્યામાહ્વાના-સ્વગુણન-મુદ્રાકરણ-મન્ત્રન્યાસ-વિમર્જ-નાદિભિરુપચારૈર્ગુરુકવિધિના સમીપસ્થપશ્ચિનીભ્રીકૃતોત્તરસાધકક્રિયાઃ શ્રીસિદ્ધચક્રમન્ત્રમ-સાધચન્ । તત્ત ઇન્દ્રસામાનિકદેવોડ્યાધિષ્ઠાતા શ્રીવિમલેશ્વરનામા પ્રત્યક્ષીભૂય પુણ્યવૃદ્ધિ વિધાય ‘ સ્વેપ્સિતં વરં વૃણુત ’ इत्युवाच । તતઃ શ્રીહેમસૂરિણા રાજપ્રતિવોધઃ, દેવેન્દ્ર-સૂરિણા નિજાવદ્રાતકરણાય કાન્તીનગર્યાઃ પ્રાસાદ એકરાત્રૌ ધ્યાનચલેન સેરીસકગ્રામે સમાનીત इति जनप्रसिद्धिः, મલયગિરિસૂરિણા સિદ્ધાન્તવૃત્તિકરણવર इति । त्रयाणां वरं दत्त्वा देवः स्वस्थानमगात् । ”

જિનમણ્ડનીય કુમારપાલપ્રવચન પત્ર ૧૨-૧૩ ॥

ભાવાર્થ—આચાર્ય શ્રીહેમચન્દ્રે ગુરુની આજ્ઞા લઈ અન્યગચ્છીય શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિ અને શ્રીમલયગિરિ સાથે કલાઓમાં કુશલતા મેઝવવા માટે ગૌડદેશ તરફ વિહાર કર્યો । રસ્તામાં આવતા સ્વિલ્લૂર ગામમાં એક સાધુ માંદા હતા તેમની ત્રણે જણાએ સારી રીતે સેવા કરી । તે સાધુ ગિરનાર તીર્થની યાત્રા માટે સૂવ ઝંઘતા હતા । તેમની અંતસમયની આવના પૂરી કરવા માટે ગામના લોકોને સમજાવી પાલણી વગેરે સાધનનો વંદોવસ્ત કરી રાત્રે સૂઈ ગયા । સવારે ઝઠીને જુએ છે તો ત્રણે જણા પોતાની જાતને ગિરનારમાં જુએ છે । આ વચ્ચે શાસનદેવતાએ આવી તેમને કહ્યું કે—આપ સૌજું ધારેલું વધું ય કામ અહીં જ માર પડી જશે, હવે આ માટે આપને ગૌડદેશમાં જવાની જરૂરત નથી । અને વિધિ નામ માહાત્મ્ય કહેવાપૂર્વક અનેક મન્ત્ર, ઔપચી વગેરે આપી દેવી પોતાને ઠેકાણે ચાલી ગઈ ।

एक वसंत गुरुमहाराजे तेमने सिद्धचक्रनो मंत्र आम्नाय साये आप्यो, जे काळी चौदशी राते पद्मिनी लीना उत्तरसायकपयायी सिद्ध करी सकाय । X X X X X X X त्रणे जणाए विद्यासाधनाना पुरस्सरणने सिद्ध करी, अम्बिकादेवीनी सहायथी भगवान् श्रीनेमिनाथ सामे वेसी सिद्धचक्रमंत्रनी आराधना करी । मन्त्रना अधि-
ष्टायक श्रीविमलेश्वरदेवे प्रसन्न गई त्रणे जणाने कष्ट के—तमने गमस्तु वरदान मागो ।
त्यारे श्रीहेमचन्द्रे राजाने प्रतिबोध करवावु, श्रीदेवेन्द्रसरिए एक रातमा कान्तीनगटीयी
सेरीसामा मंदिर लाववावु अने श्रीमलयगिरिए जैन सिद्धान्तोनी वृत्तिओ रचवावुं वर
माग्यु । त्रणेने तेमनी इच्छा प्रमाणेनु वर आपी देव पोवाने स्थाने चात्यो गयो । ”

उपर कुमारपालप्रबन्धमांथी जे उतारो आपचामा आम्बो छे एमा मलयगिरि
नामनो जे उल्लेख छे ए बीजा कोई नहि पण जैन आगमोनी वृत्तिओ रचवावुं वर माग-
नार होई प्रस्तुत मलयगिरि ज छे । आ उल्लेख दूको होवा छता एमा नीचेनी महस्वनी
वापसोतो उल्लेख थपको आपणे जोई क्षकीए छीए—१ पूरव श्रीमलयगिरि भगवान्
श्रीहेमचन्द्र सामे विद्यासाधन माटे गया हवा । २ तेमणे जैन आगमोनी टीकाओ
रचवा माटे वरदान मेळव्यु इतु अथवा ए माटे पोठे जस्तुक होई योग्य साहाय्यनी
मागणी करी हती । ३ ‘मलयगिरिसरिणा’ ए उल्लेखयी श्रीमलयगिरि आचार्यपद-
विभूषित हवा ।

श्रीमलयगिरि अने तेमस्तु सरिपद—पूरव श्रीमलयगिरि महाराज आचार्यपद-
भूषित हवा के नहि ? ए प्रश्नो विचार आववा, जो आपणे सामान्य रीते तेमना रवेला
प्रश्नोना अंतनी प्रशस्तिओ तरफ नजर करीशु तो आपणे तेमा तेओभी माटे ” यद्वापि
मलयगिरिणा ” एटला सामान्य नामनिर्देश सिवाय बीजो कसो व त्वास विशेष उल्लेख
जोई क्षकीशु नहि । तेमज तेमना पछी लगभग एक सैका बाद एटले के श्रीरमी सदीनी
शरजावमा धनार तपागळीय आचार्य श्रीक्षेमकीर्तिसरिए श्रीमलयगिरिबिरचित बृह-
त्कल्पसूत्रनी अपूर्ण टीकामा अनुसन्धामना भगैलाचरण अने छैद्यानिकामा पण एमने
माटे आचार्य तरीकेनो स्पष्ट निर्देश कयों नथी । ए बिषेनो स्पष्ट उल्लेख तो आपणने पद-
रमी सदीमा धनार श्रीजिनमण्डनगणिना कुमारपालप्रबन्धमा ज मळे छे । एटले सौ

१ बृहत्कल्पसूत्रनी टीका आचार्य श्रीक्षेमकीर्ति । ॥ ४ १३३२ मां पूर्ण करी छे ॥

२ ‘आगमदुग्मपदसंशयवित्तो निमोयते विदुषाम् । यश्चननन्दनरगैर्मलयगिरिः य अयनि
यथार्थ ॥ ५ ॥ श्रीमलयगिरिप्रसक्तो, यं कस्तुमुपभ्रम्यत मतिमन्त । सा कल्पशास्त्रटीका, मयाऽनु-
संधीयतेऽस्तथिवा ॥ ८ ॥

३ -धर्मिष्ठना शृंगिरास्थिता तपासि सा निविष्टप्रतिमवन्ध्यालज्जटालानामस्नारणी वदन्तां न
तथाविधमन्त्रोपनिष-वनमुपयासत इति परियान्न शास्त्रानुयासमादिशिनियमितामदश્યોनि पुत्रप्रमाणुपटित
श्रुतिभिः श्रीमलयगिरिस्तुनो-र्ध्वगदै विवरणमुपचक्ष्ये ॥

કોઈને એમ લાગશે કે તેઓશ્રી માટે આચાર્ય તરીકેનો સ્પષ્ટ નિર્દેશ કરવા માટે આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિ જેવાં બે વચ્ચે એક પાસે જોઈ શકાય તેવી રીતે આચાર્યપદવિભૂષિત હોય કે કેમ ? અને અમને પણ એ માટે તર્ક-વિતર્ક થતા હતા । પરંતુ તપાસ કરતાં અમને એક એવું પ્રમાણ જાણી ગયું કે જેથી તેઓશ્રીના આચાર્યપદવિભૂષિત હોવા માટે યોગ્ય કોઈ પ્રમાણની આવશ્યકતા જ રહે નહિ । એ પ્રમાણ તો શ્રીમલયગિરિચરિત્ર સ્વોપજ-શબ્દાનુશાસનમાં છે, જેનો ઉલ્લેખ અહીં કરવામાં આવે છે—

“ એવં કૃતમદ્વલ્લરક્ષાવિધાનઃ પરિપૂર્ણમત્પ્રગ્ન્યં લઘૂપાય આચાર્યો મલયગિરિઃ શબ્દાનુશાસનમારમ્ભતે । ”

આ ઉલ્લેખ જોયા પછી કોઈને પણ તેઓશ્રીના આચાર્યપણા વિષે શંકા રહેશે નહિ ।

શ્રીમલયગિરિસૂરિ અને આચાર્ય શ્રીહેમચન્દ્રનો સમ્બન્ધ—અહીં આપણે જોઈ આવ્યા છીએ કે શ્રીમલયગિરિસૂરિ અને ભગવાન્ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય વિદ્યાભ્યાસને વિકસાવવા માટે તેમજ મંત્રવિદ્યાની સાધના માટે સાથે રહેતા હતા અને સાથે વિદ્યારાત્રિ પણ કરતા હતા । આ ઉપરથી તેઓ પરસ્પર અતિ નિકટ સમ્બન્ધ ધરાવતા હતા, તે છતાં એ સંબંધ કેટલી હદ સુધીનો હતો અને તેણે કેવું રૂપ લીધું હતું એ જાણવા માટે આચાર્ય શ્રીમલયગિરિ પોતાની આવશ્યકવૃત્તિમાં ભગવાન્ શ્રીહેમચન્દ્રની કૃતિમાંનું એક પ્રમાણ ટાંકતાં તેઓશ્રી માટે જે પ્રકારનો વહુમાનમર્થો ઉલ્લેખ કર્યો છે તે આપણે જોઈએ । આચાર્ય શ્રીમલયગિરિનો એ ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે—

“ તથા ચાહુઃ સ્તુતિષુ ગુરવઃ—

અન્યોન્યપક્ષપ્રતિપક્ષભાવાદ્, યથા પરે મત્સરિણઃ પ્રવાદાઃ ।

નયાનદોષાનવિદોષમિચ્છન્, ન પક્ષપાતી સમયસ્તથા તે ॥ ”

હેમચન્દ્રકૃત અન્યયોગવ્યવચ્છેદદ્વાત્રિચ્છિકા શ્લોક ૩૦ ॥

આ ઉલ્લેખમાં શ્રીમલયગિરિ ભગવાન્ શ્રીહેમચન્દ્રનો નિર્દેશ “ગુરવઃ” એવા અતિ વહુમાનમર્થો સ્પષ્ટ થઈ ગયો છે । આ ઉપરથી ભગવાન્ શ્રીહેમચન્દ્રના પાણ્ડિત્ય, પ્રભાવ અને ગુણોની છાપ શ્રીમલયગિરિ જેવા સમર્થ મહાપુરુષ પર કેટલી ઝંઘી પડી હતી એની કલ્પના આપણે સહેલે કરી શકીએ છીએ । સાથે સાથે આપણે એ પણ અનુમાન કરી શકીએ કે—શ્રીમલયગિરિ શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિ કરતાં વયમાં મલે નાના મોટા હોય, પરંતુ વ્રતપર્યાયમાં તો તેઓ શ્રીહેમચન્દ્ર કરતાં નાના જ હતા । નહિ તો તેઓ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય માટે ગમે તેટલાં ગૌરવતાસૂચક વિશેષણો લેતા પણ “ ગુરવઃ ” એમ તો ન જ લેતા ।

મલયગિરિની ગ્રન્થરચના—આચાર્ય શ્રીમલયગિરિ કેટલા ગ્રન્થો રચ્યા હતા એ વિષેનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ ક્યાંય જોવામાં નથી આવતો । તેમ છતાં તેમના જે ગ્રન્થો અત્યારે મળે છે, તેમ જ જે ગ્રન્થોનાં નામોનો ઉલ્લેખ તેમની કૃતિમાં મળ્યા છતાં અત્યારે એ મળતા નથી, એ વધાવની યથાપ્રાપ્ત નોંધ આ નીચે આપવામાં આવે છે ।

મજાના ઘન્ટો

કામ

^૧ ઘન્ટકરોચરમા

૧	મગરની મૂત્ર દિર્ઘાવ્યાવકાશ	૩૭૫૦	
૨	મગરની મોગાદીવા	૩૭૦૦	મુદિત
૩	ગીલામિતમોગાદીવા	૩૬૦૦૦	મુદિત
૪	મગરની મોગાદીવા	૩૬૦૦૦	મુદિત
૫	મગરની મોગાદીવા	૫૫૦૦	
૬	મૂર્ધનમોગાદીવા	૬૫૦૦	મુદિત
૭	મગરની મૂત્રવા	૭૭૩૦	મુદિત
૮	મગરની મૂત્રવા	૩૪૦૦૦	મુદિત
૯	મૂર્ધનમોગાદીવા—મૂર્ધન	૪૬૦૦	મુદિત
૧૦	મગરની મૂત્રવા—મૂર્ધન	૧૮૦૦૦	મુદિત
૧૧	મિત્રમિત્રિત્રિત્રિવા	૬૦૦૦	મુદિત
૧૨	મગરની મોગાદીવા	૫૦૦૦	મુદિત
૧૩	મગરની મૂત્રવા	૧૦૦૦૦	મુદિત
૧૪	મગરની મૂત્રવા	૮૦૦૦	મુદિત
૧૫	મગરની મૂત્રવા	૧૮૮૫૦	મુદિત
૧૬	મગરની મૂત્રવા	૩૦૦૦	મુદિત
૧૭	મગરની મૂત્રવા	૩૦૮૦	મુદિત
૧૮	મૂર્ધનમોગાદીવા	૫૦૦૦	મુદિત
૧૯	મૂર્ધનમોગાદીવા	૬૫૦૦	મુદિત
૨૦	મગરની મૂત્રવા—મૂર્ધન	૫૦૦૦ (૧)	

મજાના ઘન્ટો

૧	મગરની મૂત્રવા દીવા	૨	મગરની મૂત્રવા દીવા
૩	મિત્રમિત્રિત્રિત્રિવા દીવા	૪	મગરની મૂત્રવા દીવા
૫	મગરની મૂત્રવા દીવા	૬	મગરની મૂત્રવા દીવા

મગી જે મગરની મૂત્રવા દીવા મગરની મૂત્રવા દીવા જે મગરની મૂત્રવા દીવા

૧ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૨ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા

૩ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૪ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૫ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૬ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૭ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૮ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૯ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૦ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૧ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૨ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૩ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૪ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૫ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૬ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૭ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૮ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૧૯ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા ૨૦ મગી મગરની મૂત્રવા દીવા

શાસન સિવાયના ત્રણ ય ગ્રન્થો ટીકાત્મક જ છે । એટલે આપણે આચાર્ય મલયગિરિને ગ્રન્થકાર તરીકે ઓળખીએ તે કરતાં તેમને ટીકાકાર તરીકે ઓળખવા એ જ મુસંગત છે ।

આચાર્ય શ્રીમલયગિરિની ટીકારચના—આજ સુધીમાં આચાર્ય શ્રીહરિમદ્, ગંધહસ્તી સિદ્ધસેનાચાર્ય, શ્રીમાન્ કોટ્યાચાર્ય, આચાર્ય શ્રીગીલાઢ્ક, નવાદ્વીવૃત્તિકાર શ્રી-અમયદેવસૂરિ, મલધારી આચાર્ય શ્રીહેમચન્દ્ર, તપા શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિ આદિ અનેક સમર્થ ટીકાકાર આચાર્યો થઈ ગયા છે તે છતાં આચાર્ય શ્રીમલયગિરિની ટીકાનિર્માણના ક્ષેત્રમાં એક જુદી જ માત્ર પાડી છે । શ્રીમલયગિરિની ટીકા એટલે તેમના પૂર્વવર્તી તે તે વિષયના પ્રાચીન ગ્રન્થો, ચૂર્ણી, ટીકા, ટિપ્પણ આદિ અનેક શાસ્ત્રોના ઢોહન ઉપરાંત પોતા તરફના તે તે વિષયને લગતા વિચારોની પરિપૂર્ણતા સમજવી જોઈએ । ગંભીરમાં ગંભીર વિષયોને ચર્ચતી વચ્ચે પળ માપાની પ્રાસાદિકતા, પ્રૌઢતા અને સ્પષ્ટતામાં જરા સરચી પણ ઝળપ નજરે પડતી નથી અને વિષયની વિશદતા એટલી જ કાયમ રહે છે ।

આચાર્ય મલયગિરિની ટીકા રચવાની પદ્ધતિ ટૂંકમાં આ પ્રમાણેની છે—તેઓશ્રી સૌ પહેલાં મૂલસૂત્ર, ગાથા કે શ્લોકના શબ્દાર્થની વ્યાખ્યા કરતાં જે સ્પષ્ટ કરવાનું હોય તે સાથે જ કહી દે છે । ત્યારપછી જે વિષયો પરસ્વે વિશેષ સ્પષ્ટીકરણની આવશ્યકતા હોય તેમને “અયં માવઃ, કિમુક્તં ભવતિ, અયમાશયઃ, હ્રદમત્ર હ્રદયમ્” ઇત્યાદિ લખી આપ્યા વચ્ચેન્યનો સાર કહી દે છે । આ રીતે પ્રત્યેક વિષયને સ્પષ્ટ કર્યા પછી તેને લગતા પ્રાસંગિક અને આનુપંગિક વિષયોને ચર્ચવાનું તેમજ તદ્વિષયક અનેક પ્રાચીન પ્રમાણોનો ઉલ્લેખ કરવાનું પણ તેઓશ્રી ચૂકતા નથી । એટલું જ નહિ પણ જે પ્રમાણોનો ઉલ્લેખ કર્યો હોય તેને અંગે જરૂરત જણાય ત્યાં વિષય શબ્દોના અર્થો, વ્યાખ્યા કે માવાર્થ લખવાનું પણ તેઓ ભૂલતા નથી, જેથી કોઈ પણ અભ્યાસીને તેના અર્થ માટે મુઝાવું ન પડે કે ક્યાંક મારવાં ન પડે । આ કારણસર તેમજ ઉપર જણાવવામાં આવ્યું તેમ માપાની પ્રાસાદિકતા અને અર્થ તેમજ વિષયપ્રતિપાદન કરવાની વિશદ પદ્ધતિને લીધે આચાર્ય શ્રીમલયગિરિની ટીકાઓ અને ટીકાકારપણું સમગ્ર જૈન સમાજમાં ખૂબ જ પ્રતિષ્ઠા પામ્યાં છે ।

આચાર્ય મલયગિરિનું વહુશ્રુતપણું—આચાર્ય મલયગિરિજીવ મહાન્ ગ્રન્થરાગિનું અવગાહન કરતાં તેમાં જે અનેક આગમિક અને દાર્શનિક વિષયોની ચર્ચા છે, તેમજ પ્રસંગે પ્રસંગે તે તે વિષયને લગતાં તેમણે જે અનેકાનેક કલ્પનાતીત શાસ્ત્રીય પ્રમાણો ટાંકેલાં છે; એ જોતાં આપણે સમજી શકીશું કે—તેઓશ્રી માત્ર જૈન વાઙ્મયનું જ જ્ઞાન ધરાવતા હતા એમ નહોતું, પરંતુ ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ કક્ષાના ભારતીય જૈન-જૈનેતર દાર્શનિક સાહિત્ય, જ્યોતિર્વિદ્યા, ગણિતશાસ્ત્ર, લક્ષણશાસ્ત્ર આદિને લગતા વિવિધ અને વિશિષ્ટ શાસ્ત્રીય જ્ઞાનનો વિશાળ વારસો ધરાવનાર મહાપુરુષ હતા । તેઓશ્રીએ પોતાના ગ્રન્થોમાં જે રીતે પદાર્થોનું નિરૂપણ કર્યું છે એ તરફ આપણે સૂક્ષ્મ રીતે ધ્યાન આપીશું તો આપણને લાગશે કે એ મહાપુરુષ વિપુલ વાઙ્મયવારિધિને ઘુંટીને પી જ ગયા હતા । અને આમ કહેવામાં આપણે જરા પણ

અવિશ્યોક્તિ નથી જ કરતા । પૂજ્ય આચાર્ય શ્રીમલયગિરિચિરિચરમા મહે ગમે વેટલુ વિશ્વવિધાવિષયક પાઠિત્ય હો તે છતા તેઓશ્રી ઇકાન્ત નિર્વૃત્તિમાર્ગના ધોરી અને નિર્વૃત્તિ-માર્ગપરાયણ હોઈ તેમને આપણે નિર્વૃત્તિમાર્ગપરાયણ જૈનધર્મની પરિમાપામા આગમિક કે સૈદ્ધાન્તિક યુગપ્રધાન આચાર્ય તરીકે ઓછાસીએ એ જ વધારે ઘટમાન વસ્તુ છે ।

આચાર્ય મલયગિરિનું આન્તર જીવન—વીરવર્દ્ધમાન—જૈન—પ્રવચનના અલંકાર-સ્વરૂપ યુગપ્રધાન આચાર્યપ્રવર શ્રીમલયગિરિ મહારાજની જીવનરેલા વિષે ઇકાએક કોઈ પણ પોઢવુ કે હમ્વયુ એ રસે જ એક અચળ કામ છે તે છતા એ મહાપુરુષ માટે દુષ્કમા પણ હરુમા સિવાય રહી શકાય તેમ નથી ।

આચાર્ય શ્રીમલયગિરિચિરિચર જે વિજ્ઞાલ પ્રત્યક્ષાશિ આજે આપણી નજર સામે વિષ્ણમાન છે એ પોતે જ ૪ પ્રમાલક પુરુષના આન્તર જીવનની રેલા ધોરી રહેલ છે । એ પ્રત્યક્ષાશિ અને તેમા વર્ણવાયલા પદાર્થો આપણને કહી રલા છે કે—એ પ્રમાપ્રધાન પુરુષ મહાન્ જ્ઞાનયોગી, કર્મયોગી, આત્મયોગી અમર જે માનો તે હતા । એ ગુણધામ અને પુણ્યનામ મહાપુરુષે પોતાની જાતને ઘટલી છૂપાવી છે કે ઇમના વિજ્ઞાલ સાહિત્યરાશિમા કોઈ પણ ઢેકાળે ઇમણે પોતાને માટે “વદવાપિ મલયગિરિના” ઘટલા સામાન્ય નામનિર્દેશ સિવાય કશુ એ હલ્લુ નથી । બાર બાર વમ્દન હો એ માન-મદ્ધિરહિત મહાપુરુષના પાવપદ્મને ।।।

આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિ—

આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિ તપાગચ્છની વરવરામા થપલ મહાપુરુષ છે ઇમના વ્ય-ક્તિત્વ વિષે વિશિષ્ટ પરિચય આપવાના સાધનોમા માત્ર તેમની આ એક સમર્થ પ્રથરવના જ છે આ નિધાય તેમને વિશે ધીજો કશો જ પરિચય આવી શકાય તેમ નથી તેમજ આજ સુધીમા તેમની ધીજી કોઈ નાની કે મોટી કૃતિ લપલચ્છ પણ થઈ નથી પ્રત્નુલ પ્રયત્ની—ટીકામી રવના તેમણે વિ સ. ૧૩૩૭ માં કરી છે એ વપરધી તેઓશ્રી વિક્રમની ઠેરમી—પૌદમી સદીમા થપલ આચાર્ય છે તેમના ગુરુ આચાર્ય શ્રીવિજયથન્દ્રસૂરિ હતા, જેઓ તપગચ્છના આલ પુરુષ આચાર્ય શ્રીજગથદ્રસૂરિવરના શિષ્ય હતા અને તેઓ વૃહત્પો-શાલિક તરીકે ઓઢગમતા હતા આચાર્ય શ્રીવિજયથન્દ્રસૂરિ વૃહત્પોશાલિક કેમ કહેવાતા હતા તે વિષેની વિશેષ હકીકત જાણવા શ્ચ્છનારને આચાર્ય શ્રીમુનિમુદ્રસૂરિચિરિપિત ત્રિદક્ષતરંગિણી—ગુર્વાલટી સ્પે. ૧૦૦ થી ૧૩૪ તથા વન્યામ શ્રીમાન્ કન્યાળવિજયત્રી સપાદિત વિશ્વત ગૂર્જરાનુવાદ સહિત તપાગચ્છ પટ્ટાલટી વૃષ ૧૫૩ જોવા મલામળ છે

વૃહત્કલ્પસૂત્રની પ્રતિઓનો પરિચય ।

આજે વિદ્વાન્ મુનિગણના પવિત્ર કરકમલોમાં વૃહત્કલ્પસૂત્ર મહાશાસ્ત્રનો છટ્ટો ભાગ ઉપહારરૂપે અર્પણ કરવામાં આવે છે । આ ભાગ સાથે ૪૨૦૦૦ શ્લોકપ્રમાણ નિર્ણય-ભાષ્ય-વૃત્તિયુક્ત કલ્પ મહાશાસ્ત્ર સમાપ્ત થાય છે । આ મહાશાસ્ત્રના સંપાદન અને સંશોધન માટે અમે તેની નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે સાત પ્રતિઓ એકત્ર કરી હતી ।

- ૧ તા૦ પ્રતિ-પાટણ-શ્રીસંઘના મંડારની તાડપત્રીય પ્રતિ સ્વંદ્ર વીજો તથા વ્રીજો ।
- ૨ મો૦ પ્રતિ-પાટણ મોદીના મંડારની કાગલની પ્રતિ સ્વંદ્ર ચાર સંપૂર્ણ ।
- ૩ લે૦ પ્રતિ-પાટણ લેહરુ વકીલના મંડારની કાગલની પ્રતિ સ્વંદ્ર ચાર સંપૂર્ણ ।
- ૪ ભા૦ પ્રતિ-પાટણ ભામાના પાટાના મંડારની કાગલની પ્રતિ સ્વંદ્ર ત્રણ સંપૂર્ણ ।
- ૫ ત૦ પ્રતિ-પાટણ તપગચ્છના મંડારની કાગલની પ્રતિ સ્વંદ્ર પ્રથમ દ્વિતીય અપૂર્ણ ।
- ૬ ઢે૦ પ્રતિ-અમદાવાદ ઢેલાના મંડારની કાગલની પ્રતિ એક વિભાગમાં સંપૂર્ણ ।
- ૭ કાં૦ પ્રતિ-વડોદરા-પ્રવર્ત્તક શ્રીકાન્તિવિજયજી મહારાજના મંડારની કાગલની નવીન પ્રતિ એક વિભાગમાં સંપૂર્ણ ।

પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રના સંશોધનમાં અમે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની સાત પ્રતિઓનો સાચાંત્ ઉપયોગ કર્યો છે । આ સાત પ્રતિઓ પૈકી ભામાના પાટાની પ્રતિ સિવાયની વધીયે પ્રતિ-ઓમાં વિવિધ પ્રકારના પાઠભેદો હોવા છતાં ય એ વધીય પ્રતિઓને એક વર્ગમાં મૂકી શકાય । તેનું કારણ એ છે કે આ છ પ્રતિઓમાં, જેમાં તાડપત્રીય પ્રતિનો પણ સમાવેશ થાય છે, તેમાં એક ઠેકાણે લેખકના પ્રમાદથી ૫૦ શ્લોક જેટલો અતિ મહાન્ ગ્રંથસંદર્ભ પડી ગયેલો-લખવામાં રહી ગયેલો એક સરસી રીતે જોવામાં આવે છે, જ્યારે માત્ર ભા૦ પ્રતિમાં એ આશો ય ગ્રંથસંદર્ભ અસ્વંદ્ર રીતે જલ્લવાયેલો છે । પ્રસ્તુત સંપાદનમાં અમે જે સાત પ્રતિ-ઓનો ઉપયોગ કર્યો છે તે ઉપરાંત પાટણ આદિના મંડારની વીજી સંખ્યાબંધ પ્રતિઓને અમે સરસાવી જોઈ છે । પરંતુ તે પૈકીની એક પણ પ્રતિ અમારા જોવામાં આવી નથી આવી જે અસ્વંદ્ર પાઠપરમ્પરા ધરાવનાર ભા૦ પ્રતિ સાથે મળી શકે । આ રીતે ઉપર જણાવેલી સાત પ્રતિઓના બે વર્ગ પડે છે । પરંતુ આથી આગળ વધીને ઉપર્યુક્ત પ્રતિઓના વિવિધ પાઠો અને પાઠભેદ તરફ નજર કરીએ તો સંશોધન માટે એકત્ર કરેલી અમારી સાત પ્રતિઓ સામાન્ય રીતે ચાર વિભાગમાં વહેંચાઈ જાય છે—એક વર્ગ તા૦ મો૦ લે૦ પ્રતિઓનો, વીજો વર્ગ ત૦ ઢે૦ પ્રતિઓનો, વ્રીજો વર્ગ ભા૦ પ્રતિઓ અને ચોથો વર્ગ કાં૦ પ્રતિઓ । આ

૧ જુઓ મુદ્રિત ચોથા વિભાગના ૧૦૦૦ પત્રની ૨૪મી પંક્તિથી ૧૦૦૨ પત્રની ૨૦મી પંક્તિ સુધીનો અર્થાત્ ૨૬૦૧ ગાથાની અર્ધી ટીકાથી ૩૬૦૦ ગાથાની અર્ધી ટીકા સુધીનો હસ્તચિહ્નના વચ્ચા રહેલો પાઠ । આ સમગ્ર ટીકા અંશ, જેમાં વીજા ઉદ્દેશાનું સોઢનું સૂત્ર પણ સમાય છે, એ આજના જૈન જ્ઞાનમંદારોમાંની લગભગ વધીય ટીકા પ્રતિમાઓમાં પડી ગયેલો છે; જે ફક્ત પાટણ-ભામાના પાટાની પ્રતિમાં જ અસ્વંદ્ર રીતે જલ્લવાયેલો મળ્યો છે ॥

ચાર વર્ગ પૈકી માં પ્રતિ મોટે માગે ૪૦ હે૦ પ્રતિ સાથે મઝતાપણુ ધરાવે છે ગ્યારે કા૦ પ્રતિ મોટે માગે મો૦ હે૦ પ્રતિ સાથે મઝતી થાય છે । આમ છતાં ૫ વસ્તુ ત્રાસ પ્યાન રાસલા જેવી છે કે-મા૦ પ્રતિમા અને કા૦ પ્રતિમા ટીકાના સદર્મોના સદર્મો વધારાના-વધારે પદતા જોવામા આવે છે । ગ્યારે મા૦ પ્રતિ કોઈ પાઠભેદ આપતી હોય છે ત્યારે કા૦ પ્રતિ મોટે માગે વીજી વધી પ્રતિબો સાથે મઝતી થઈ જાય છે । અને ગ્યારે કા૦ પ્રતિ પાઠભેદ આપતી હોય છે ત્યારે મા૦ પ્રતિ વીજી પ્રતિબો સાથે મઝી જાય છે । મા૦ પ્રતિ અને કા૦ પ્રતિ પરસ્પર મઝી જાય એવું તો કોઈ વિરલ વિરલ સ્થલે જ બનવા પામ્યું છે ।

હવેર જણાવેલી સાથ પ્રતિબો ઉપરાંત પ્રસ્તુત કલ્પ મહાશાસ્ત્રના સંશોધન માટે અને મુલના આદિ માટે અમે નીચે જણાવેલી પ્રતિબોને પણ સામે રાખી હતી—

૧ પાટળ શ્રી સૂચના મંદારની મૂલસૂત્રયુક્ત કલ્પમાધ્યની સાહપત્રીય પ્રતિ ।

૨ પાટળ મીસૂચના મંદારની કાગલની કલ્પમુદ્રાધ્યની અપૂર્ણ પ્રતિ ।

૩ પાટળ મીસૂચના મંદારની મૂલસૂત્રયુક્ત કલ્પચૂર્ણની સાહપત્રીય પ્રતિ ।

૪ પાટળ મોંકા મોંકીના મંદારની કલ્પચૂર્ણની કાગલની પ્રતિ ।

૫ પાટળ લેહક વકીલના મંદારની કલ્પવિશેષચૂર્ણની કાગલની પ્રતિ ।

પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રના સંશોધનમા હવેર જણાવેલી નિર્મુક્તિ-માધ્ય-દૃષ્ટિયુક્ત કલ્પની સાથ પ્રતિબો અને સૂત્ર, માધ્ય, મહામાધ્ય, ચૂર્ણ, વિશેષચૂર્ણની પાંચ પ્રતિબો મઝી પદ્ધતિ વાર પ્રતિબોનો અમે સાદત્વ પરિપૂર્ણ રીતે ઉપયોગ કર્યો છે । અને આ રીતે ઉપરોક્ત વધીયે પ્રતિબોનો સાગોવાળ ઉપયોગ કરી આ આપ્તા મહાશાસ્ત્રમા વિવિધ પાઠભેદો આપનામા આવ્યા છે, ત્યાં ૫ પાઠભેદોની ચૂર્ણ, વિશેષચૂર્ણ અને મુદ્રાધ્ય સાથે મુલના પણ કરવામા આવી છે । આ વારે પ્રતિબો અને તેના સહો વગેરેનો વિસ્તૃત પરિચય કલ્પશાસ્ત્રના મુદ્રિત પાંચ ભાગોમા વધાસ્થાન આપવામા આવેલો છે । યદ્યપે આ વિભાગમા જે વિશેષ વસ્તુ છે તે જ કહેવામા આવશે ।

વધારાના પાઠો, પાઠભેદો આદિ—પ્રસ્તુત મુદ્રાધ્યસૂત્રના મુદ્રિત પ્રથમ ભાગમા જેમ મા૦ ૪૦ હે૦ પ્રતિમા વધારાના પાઠો, પાઠભેદો અને અવતરણો આવતા રહ્યા છે ૫ જ રીતે આગલના દરેક વિભાગોમા મો૦ હે૦ પ્રતિમા,—કે જે પ્રતિબો તા૦ પ્રતિ સાથે મઝતી છે તેમા,—વળે ઠેકાણે વધારાના પાઠો, પાઠભેદો અને અવતરણો આવતા રહ્યા છે,—જે મો૦ હે૦ પ્રતિ સિવાય વીજી કોઈ પ્રતિમા નથી,—તે દરેક પાઠ આદિને અમે < > આવા ચિહ્નોના વચમાં મુકી તેનો તે દરેક સ્થલે અમે ટિપ્પણીમાં નિર્દેશ કરેલો છે । ૫ જ રીતે ૪૦ હે૦ પ્રતિમા કેટલાક વધારાના પાઠો છે, જે વીજી કોઈ પ્રતિમા નથી, અને મા૦ પ્રતિમા અને કા૦ પ્રતિમા પણ એક વીજાથી તદ્દન સ્વત્ત્વ પ્રકારના અનેક વધારાના પાઠો અને પાઠભેદો આવે છે ૫ વધારા પાઠો અમે વધારાગમ્ય મૂળમા કે ટિપ્પણમા આપ્યા છે અને તે દરેક સ્થલે અમે તે તે પ્રતિબોના નામનો નિર્દેશ પણ કરેલો છે । આ વધા પાઠ-

મેદો પૈકી કેટલાક પાઠો ચૂર્ણને અનુસરતા અને કેટલાક પાઠો વિશેષચૂર્ણને અનુસરતા હોઈ તે દરેક પાઠોની તુલના માટે તે તે સ્થળે ચૂર્ણ અને વિશેષચૂર્ણના પાઠો પણ અમે ટિપ્પણીમાં આપેલા છે । માં પ્રતિમાં અને કાં પ્રતિમાં પટલા વધા પાઠમેદો આવતા રણા છે, જેથી આ ટેકાળે એમ કહીએ તો જરા ય વધારે પડતું નહિ ગણાય કે—આ આશો ય ગ્રંથ મોટે ભાગે માં પ્રતિ અને કાં પ્રતિમાં આવતા પાઠોમેદોથી જ ભરેલો છે; જાસ કરી પાછળના વિભાગો જોઈએ તો તો કાં પ્રતિના પાઠમેદોથી જ મુખ્યત્વે ભરેલો છે । આ વે પ્રતિઓના પાઠમેદ આદિ વિષે અમને એમ લાગ્યું છે કે માં પ્રતિના દરેક પાઠો, પાઠમેદો આદિ બુદ્ધિમતાભરેલા અને વિશદ છે જ્યારે કાં પ્રતિમાંના કેટલાક વધાગના પાઠો ગ્રંથના વિષયને વિશદ અને સ્પષ્ટ કરતા હોવા છતાં કેટલાય પાઠો અને પાઠમેદો પુનરુક્તિભર્યા અને કેટલીક વાર તો તદન સામાન્ય જેવા જ છે; એટલું જ નહિ પણ કેટલીક વાર તો એ પાઠોમાં સુધારો—વધારો કરનારે ભૂલો પણ કરી છે, જે અમે તે તે સ્થળે ટિપ્પણમાં પાઠો આપી જણાવેલ છે । આ ટેકાળે કાં પ્રતિના પાઠમેદોને અંગે અમારે વે વાવતો જાસ સૂચવવાની છે । જે પૈકી એક એ કે—કાં પ્રતિના કેટલાક અનિસામાન્ય પાઠમેદોની અમે નોંધ લીધી નથી । અને બીજી એ કે—પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંપાદનની શરૂઆતમાં પ્રતિઓના પાઠમેદોને અંગે જોઈએ તેવો વિવેક નહિ કરી શકવાને લીધે કાં પ્રતિના કેટલાક વધારાના પાઠો અમે મૂઝામાં દાખલ કરી દીધા છે, જે મૂઝામાં આપવા જોઈએ નહિ । અમે એ દરેક પાઠોને < > આવા ચિહ્નના વચમાં આપીને ટિપ્પણીમાં સૂચના કરેલી છે એટલે પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રના વાંચનાર વિદ્વાન્ મુનિવર્ગને મારી વિજ્ઞાપિ છે કે—તેમણે આ પાઠોને મૂઝ તરીકે ન ગણતાં ટિપ્પણીમાં સમજી લેવા ।

પ્રસ્તુત નિર્યુક્તિ-ભાષ્ય-વૃત્તિસમેત વૃહત્કલ્પ મહાશાસ્ત્રના સંશોધન માટે એકત્ર કરેલી સાત પ્રતિઓમાં આવતા વધારાના પાઠો અને પાઠમેદોને અંગે કેટલીક વસ્તુ જણાવ્યા પછી એ વસ્તુ જણાવવી જોઈએ કે ઉપરોક્ત સાત પ્રતિઓમાં પાઠોને અંગે એવી મમ-વિષમતા છે કે જેથી એની મૌલિકતાનો નિર્ણય કરવામાં મઝમઝા બુદ્ધિમાનો પણ ચક્રાઈ જાય । કેટલીક વાર અમુક ગાથાનાં અવતરણો તંહેંકાં પ્રતિમાં હોય તો એ અવતરણો માંમોંહેં પ્રતિમાં ન હોય, કેટલીક વાર અમુક ગાથાનાં અવતરણો મોંહેંકાં પ્રતિમાં હોય તો એ અવતરણો માંતંહેં પ્રતિમાં ન હોય, કેટલીક વાર તંહેં પ્રતિમાં હોય તો બીજી પ્રતોમાં ન હોય કેટલીક વાર મોંહેં પ્રતિમાં હોય તો તે સિવાયની બીજી પ્રતિઓમાં ન હોય, કેટલીક વાર માં પ્રતિમાં કે કાં પ્રતિમાં અમુક અવતરણો હોય તો તે સિવાયની બીજી પ્રતિઓમાં એ ન હોય । આ જ પ્રમાણે આ ગ્રંથની પ્રતિઓમાં પાઠો અને પાઠમેદોને લગતી એવી અને એટલી વધી વિષમતાઓ છે, જેને જોઈ સતત શાસ્ત્રવ્યાસંગી વિદ્વાન્ મુનિવરો પણ પાઠોની મૌલિકતાનો નિર્ણય કરવામાં મુશ્કાઈ જાય ।

આ ઉપરાંત આ ગ્રંથમાં એક મોટી વિષમતા ગાથાઓના નિર્દેશને અંગે છે । તે એ

પ્રકારની કે-ટીકાની જ અમુક પ્રતિ કે પ્રતિઓમાં અમુક ગાથાઓને નિર્યુક્તિગાથા તરીકે જણાવી છે, ત્યારે અમુક પ્રતિઓમાં એ જ ગાથાઓને પુરાતનગાથા, સમઘાથા, દ્વારગાથા કે સામાન્યગાથા તરીકે જણાવી છે । એ જ રીતે અમુક પ્રતિ કે પ્રતિઓમાં અમુક ગાથાઓને પુરાતનગાથા તરીકે જણાવી છે ત્યારે એ જ ગાથાઓને બીજી પ્રતિ કે પ્રતિઓમાં નિર્યુક્તિગાથા, સમઘાથા આદિ તરીકે જણાવી છે । આ રીતે આ આજ્ઞા એ પ્રથમા ગાથાઓના નિર્દેશના વિષયમાં સ્પષ્ટ જ ગોટાઓ થયો છે । આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિવરના જમાના પહેલાં ઊભા-પેઢી કલ્પલઘુમાપ્ય અને મહામાપ્યની પ્રાચીન પ્રતિઓમાં તેમજ ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણીમાં પણ નિર્યુક્તિગાથા આદિનો જે વિવેક કરવામાં આવ્યો નથી એવવા થઈ શક્યો નથી, એ વિવેક આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિવરે જ્ઞાના આપારે કર્યો એ વસ્તુ વિચારણીય છે । મગધાન્ શ્રીમલ્લ-ગિરિ મહારાજે તો એમ જ કહી શીખે છે કે “નિર્યુક્તિ અને માપ્ય એ બંને એકમયરૂપે પરિણમી ગયા છે ” જ્યારે આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિવરે નિર્યુક્તિગાથા, માપ્યગાથા આદિના વિવેકમાટે સ્વતંત્ર પ્રયત્ન કર્યો હોઈ એમની ટીકા કરી શકાય છે ત્યાંથી અંતર્પર્યન્ત આ નિર્દેશોનો ગોટાઓ પાડવા જ કર્યો છે (આ માટે જુઓ પ્રસ્તુત વિભાગને અંતે આપેલું થોડું પરિશિષ્ટ) । જો જોતાં આ વિષે આપણને એમ જાણવા સિવાય નથી રહેતું કે આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિ મહારાજે પૂજ્ય આચાર્ય શ્રીમલ્લગિરિ સૂરિવરના શીર્ષદષ્ટિમર્ચા રાહને છોડીને પ્રસ્તુત પ્રથમાં નિર્યુક્તિ-ગાથા આદિને જુદી પાઠવાનો જે નિરાધાર પ્રયત્ન કર્યો છે એ જરા એ ઔચિત્યપૂર્ણ નથી । એ જ કારણ છે કે-પ્રસ્તુત ટીકા પ્રતિઓમાં ગાથાઓના નિર્દેશ અંગે મહાન્ ગોટાઓ થયો છે ।

આ ઉપરાંત પૂજ્ય આચાર્ય શ્રીમલ્લગિરિસૂરિવર ટીકાવિભાગમાં મધારાના પાઠો કે પાઠભેદ આદિ યાજ્ઞ કરતું જ નથી, જ્યારે આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિવર ટીકામાં વિષમ પાઠ-ભેદો, વિષમ ગાથાનિર્દેશો, વિષમ ગાથાક્રમો, બોલીવંતી ગાથાઓ અને ટીકાઓ વિગેરે ઘણું જ છે । એ જોતાં એમ કહેવું જરા એ અવિચલ્યોક્તિમયું નથી કે પ્રસ્તુત મધની ટીકામાં કુદ મથકારે જ વારંવાર ઘણો ઘણો ફેરફાર કર્યો હશે । અમારું આ કથન નિરાધાર નથી, પરંતુ પ્રસ્તુત સડીક વૃહત્કલ્પસૂત્રની પ્રચકારના જમાનાના નજીકના સમયમાં ઢાલાપેલી સંસ્થાપક પ્રાચીન પ્રતિઓને નજરે ઝોઈને અને આ ધાત કહીએ છીએ ।

સપાદનપદ્ધતિ અને પાઠભેદોનો પરિચય

પ્રસ્તુત સડીક વૃહત્કલ્પસૂત્ર મહાજ્ઞાનના સંશોધન માટે ઉપર જણાવ્યું તેમ નિર્યુક્તિ-લઘુમાપ્ય-ટીકામુક્ત પ્રાચીન અર્વાચીન લાઠપત્રીય અને કાગળની મઢીને સાત પ્રતિઓ ઉપરાંત કેવલ સૂત્ર, કેવલ લઘુમાપ્ય અને કેવલ ચૂર્ણીની લાઠપત્રીય પ્રતિઓ તેમ જ વિશેષચૂર્ણી અને મહામાપ્યની કાગળ ઉપર લેખેલી પ્રાચીન પ્રતિઓને, પૂર્ણ કે અપૂર્ણ જેવી મઢી તેવીને, આદિથી અંતમુખી અને અમારા સામે રાખી છે । આમ છતાં સૌને જાણીને આશ્ચર્ય થયો કે

પાટળ, અમદાવાદ, સુરત, વઢોદરા, લીંવડી, જૈસલમેર વિગેરે સંખ્યાબંધ સ્થળોના જ્ઞાનમંદારો અને તેમાંની સંખ્યાબંધ તાડપત્રીય પ્રતિઓને તપાસવા છતાં ગલિતપાઠ વિનાની કહીએ તેવી એક પળ પ્રતિ અમને મઝી નથી । પરંતુ કોઈમાં ક્યાંય તો કોઈમાં ક્યાંય, એ રીતે દરેકે દરેક પ્રતિમાં સેંકડો ઠેકાણે પાઠોની અશુદ્ધિઓની વાતને તો આપણે દૂર રાખીએ, પણ પંક્તિઓની પંક્તિઓ અને સંદર્ભોના સંદર્ભો ગઢી ગયા છે । આ ગઢી ગયેલા સંદર્ભોની પૂર્તિ અને અશુદ્ધ પાઠોના સાંગોપાંગ પરિમાર્જન માટે ચપર જણાવેલ સાધન-સામગ્રીનો અમે સંપૂર્ણપણે ઉપયોગ કર્યો છે, એમાં અમે કેટલા સફળ થયા છીએ, એ પરીક્ષાનું કાર્ય ગીતાર્થ મુનિવરો અને વિદ્વાનોને જ સોંપીએ છીએ । આમ છતાં પ્રસ્તુત ગ્રંથના સંશોધનમાં અમે જે પદ્ધતિ સ્વીકારી છે અને અમને જે સમ-વિપમતાઓનો અનુભવ થયો છે તેનો સમપ્રમાણે અહીં ઉલ્લેખ કરવો એ સમુચિત લાગે છે, જેથી ગંભીરતાપૂર્ણ સંશોધનમાં રસ લેનાર વિદ્વાનોને પ્રત્યંતરોની મદદતા, પાઠભેદોનું વિભજન, સંશોધનને લગતી પદ્ધતિ અને વિવિધ સામગ્રી આદિનો જ્ઞાલ આવી શકે ।

૧ અમારા સંશોધનમાં પ્રતિઓને સાદ્યન્તોપાન્ત તપાસીને જ તેના વર્ગ પાઠ્યા છે । આ રીતે જે જે પ્રતિ અમને જુદા વર્ગની અથવા જુદા કુલની જણાઈ છે તે દરેકે દરેક પ્રતિને અમે આદિથી અંત સુધી અક્ષરશઃ મેઢવી છે । આ રીતે પ્રસ્તુત સંશોધનમાં અમે તાટી૦ મો૦ ઢે૦ મા૦ કાં૦ આ પાંચ પ્રતિઓને આદિથી અંતસુધી અક્ષરશઃ મેઢવી છે, અને એમાંના વિવિધ પાઠભેદોની યોગ્ય રીતે સંપૂર્ણપણે નોંધ લીધી છે ।

૨ જ્યાં જ્યાં અમુક પ્રતિઓમાં અમુક પાઠો અશુદ્ધ જણાયા કે લેખક આદિના પ્રમા-દથી પઢી ગયેલા અર્થાત્ લખવા રહી ગયેલા લાગ્યા, એ વધાય પાઠોનું પરિમાર્જન અને પૂર્તિ અમે અમારી પાસેનાં પ્રત્યંતરોને આધારે અને તદુપરાંત ચૂર્ણી, વિશેષચૂર્ણી, વૃહદ્ભાષ્ય અને વીજાં શાસ્ત્રોને આધારે કરેલ છે । પ્રસ્તુત મુદ્રિત કલ્પશાસ્ત્રમાં એવાં સંખ્યાબંધ સ્થળો છે કે જ્યાં, નિર્યુક્તિ-લઘુમાખ્ય-ટીકાયુક્ત વૃહત્કલ્પસૂત્રની પ્રતિઓમાં પાઠો પઢી ગયેલા છે અને અશુદ્ધ પાઠો પણ છે, તેવે સ્થળે અમે ચૂર્ણી, વિશેષચૂર્ણી આદિના આધારે પાઠપૂર્તિ અને અશુદ્ધિઓનું પરિમાર્જન કર્યું છે । દરેક અશુદ્ધ પાઠોને સ્થાને સુધારેલા શુદ્ધ પાઠોને અમે () આવા ગોઠ કોષ્ટકમાં આપ્યા છે અને પઢી ગયેલા પાઠોને [] આવા ચોરસ કોષ્ટકમાં આપ્યા છે અને એ પાઠોના સમર્થન અને તુલના માટે તે તે સ્થળે નીચે પાદ-ટિપ્પણીમાં ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી આદિના પાઠોની નોંધ પણ આપી છે ।

૩ સૂત્ર અને નિર્યુક્તિ-લઘુમાખ્યને લગતા પાઠભેદો ચૂર્ણી, વિશેષચૂર્ણી અને ટીકામાં આપેલાં પ્રતીકો અને તેના વ્યાખ્યાનને આધારે મઢી શકે (જુઓ પરિશિષ્ટ ૮ મું) તે કરતાં એ વધારે અને સંખ્યાબંધ પાઠભેદો, સ્વતંત્ર સૂત્રપ્રતિઓ અને સ્વતંત્ર લઘુમાખ્યની

પ્રતિબોમાથી સ્પષ્ટ થયા છે । તે પૈકી વિશિષ્ટ અને મહત્વના પાઠભેદોની નોંધ અને તે તે સ્થળે પાદટિપ્પણીમા આપી છે ।

૪ ટીકામા આવતા અનેકાનેક પાઠભેદોનુ સમર્થન ચૂર્ણી, વિશેષચૂર્ણી કે સમયદ્વારા થતુ હોય ત્યા તે તે ચૂર્ણી આદિના પાઠોની નોંધ અને અવશ્ય આપી છે । તેમ જ ચૂર્ણી આદિમાં વિશિષ્ટ વ્યાખ્યાભેદ, વિશિષ્ટ પદાર્થનુ વર્ણન આદિ જે કાંઈ જોવામાં આવ્યુ તે દરેકની નોંધ અને પાદટિપ્પણીમાં કરવા ચૂક્યા નથી ।

૫ કયા પાઠને મૌલિક સ્થાન આપવું ? ૫ માટે અને મુખ્યપણે પ્રયત્નકારની સહજ માપાંશેલી અને પ્રતિપાદનશેલીને સહમા રાખ્યા છે । પરતુ કયા છેલ્લકના પ્રમાદાદિ કારણને હાં પાઠો મળી જ ગયા હોય અને અમુક પદાર્થ પ્રતિ દ્વારા જ ૫ પાઠનુ અનુસંધાન થતુ હોય ત્યા તે જે પ્રકારનો પાઠ મળી આવ્યો તેને જ સ્વીકારી લેવામા આવ્યો છે ।

૬ પાઠભેદોની નોંધમા ક્ષિપ્રભેદના ભ્રમથી સ્પષ્ટ થયેલા પાઠભેદો, અર્થભેદો અને પ્રાકૃતમાપા પ્રયોગ વિષય પાઠભેદ આદિ આપવા અને પ્રયત્ન કર્યો છે ।

૭ પ્રસ્તુત શાસ્ત્રના સ્પષ્ટન માટે અને જે અનેક પ્રતિબો પદ્ય કવિ છે તેના સહો સહગ પદ્ય જ કુલના છે એમ કહેવાને કષ્ટ થ સાધન અમારા સામે નથી । કારણ કે કેટલીક વાર એમ પણ થનવા સમ્ભવ છે કે અમુક પ્રતિબો સ્થાપનારે પ્રસ્તુત શાસ્ત્રના અમુક સહો અમુક કુલની પ્રતિ સ્પરથી સ્થાપ્યા હોય અને અમુક સહો કુલની પ્રતિ સ્પરથી સ્થાપ્યા હોય । ૫ ગમે તે હો, તે છતા અમારા સામે જે રૂપે પ્રતિબો વિષમાન છે તેના વર્તમાન સ્વરૂપ અને વિમાગોને સહીને જ વર્ગ કે કુલ પાઠવામા આવેલ છે ।

૮ પ્રસ્તુત નિર્વૃત્તિમાધ્વશિષ્ટિવિદ્ય કલ્પશાસ્ત્રના સંશોધન માટે અને જે ચાર જુદા જુદા કુલની પ્રતિબો પદ્ય કવિ છે તેમાંની તાત્પર્ય પ્રતિ પદ્યમા સૈકામા સ્પરાર્થમાં સ્થાપી છે । વાકીની કાઠ સિવામી વધીપ્ર પ્રતિબો સોલમા-સંસ્કરમા સૈકામા કાગલ સ્પર સ્થાપેલી છે । અમારા પ્રસ્તુત મુદ્રવ વાદ આ પ્રથમી વીજી ત્રણ તાત્પર્ય પ્રતિબો જોવામા આવી છે । જેમાની એક પૂર્વપાદ સૂરિસમ્રાટ આચાર્યમગવાઈ મીવિજયનેમિસૂરીચરજી મહારાજના જ્ઞાનમહારમાં છે અને તે નકલો જેસલમેરના કિશાના મીજિનમસૂરિજ્ઞાનમંદારમાં છે । આ ત્રણેય નકલો વિક્રમના પદ્યમા સૈકામા સ્પરાર્થમાં સ્થાપેલી છે અને ૫ અને પાઠેલા કુલ કે વર્ગ પૈકી મોઠે ૦ વાટીઠે કુલની જ પ્રતિબો છે । આ સ્પરાવ સ્પર મુક જેસલમેરના મહારમાં વિક્રમ સંવત્ ૧૩૭૮ મા સ્થાપલ એક પ્રથમ રાહની પ્રતિ છે, જે આજે મલતી પ્રસ્તુત પ્રથમી નકલોમા પ્રાચીનમાં પ્રાચીન ગણાય । આ પ્રતિને અને અમારિ મુદ્રિત નકલ માયે અસરદાઃ મેલવી છે અને તેથી જણાય છે કે આ પ્રતિમા અમુક અમુક પાઠોમા સવિશેષ કરક હોવા છતા પદ્ય ૫ પ્રતિ સ્પર જણાવેલ મોઠે ૦ વાટીઠે

કુલની જ પ્રતિ છે । અમે પણ અમારા પ્રસ્તુત સંપાદનમાં મુખ્યત્વે કરીને આ કુલને જ આદિથી અંત સુધી સ્થાન આપ્યું છે અને મૌલિક કુલ પણ આ જ છે । આમ છતાં માં પ્રતિ કે જેમાં ટીકાના સંદર્ભોના સંદર્ભોનું વધારેપણું, વ્યાખ્યાભેદો, ગાથાઓનું ઓછાવત્તાપણું હોવા છતાં જેમાં સંખ્યાબંધ સ્થળે પાઠોની અલંકાર પરંપરા જઞ્ઞત્રાયેલી છે કે જે પરંપરા અમારી પાસેની માં સિવાયની વધીયે પ્રતિઓમાં તેમ જ ઉપર જણાવેલી શ્રીવિજયનેમિસૂરિ મં અને જેસલમેરના શ્રીજિનમદ્રીય જૈન જ્ઞાનમંડારની તાહપત્રીય પ્રતિઓ સુદ્ધામાં નથી, જેની નોંધ અમે આગળ ઉપર આપીશું, એ પ્રતિનું કુલ પણ પ્રાચીન છે । જો કે અમારા પાસે જે માં પ્રતિ છે તે સંવત્ ૧૬૦૭ માં લખાયેલી છે, તેમ છતાં અમારા પ્રસ્તુત મુદ્રણ ઘાદ પૂર્વપાદ આગમોદ્ધારક આચાર્યભગવાન્ શ્રીભાગરાનંદસૂરિપ્રવરના સુરતના જૈનાનંદ જ્ઞાનમંડારને જોતાં તેમાંથી વિક્રમના ચૌદમા સૈકાના ઉત્તરાર્ધમાં અથવા પંદરમા સૈકાના પ્રારંભમાં લખાણની નિર્યુક્તિભાષ્યટીકાયુક્ત વૃહત્કલ્પની પ્રતિનો એક અલંકાર મળી આવ્યો છે જે માં કુલના પૂર્વજ સમાન પ્રતિ છે । આ પ્રતિ માં પ્રતિ સાથે અક્ષરશઃ મળતી છે, ઘટલે આ કુલની પ્રતિમાં મળતી પાઠોની સમવિષમ પરંપરા અતિ પ્રાચીન છે । આ જ પ્રમાણે ૭૦ તં પ્રતિની પરંપરા અર્વાચીન તો ન જ ગણાય અને કાં પ્રતિની પરંપરા પણ અર્વાચીન નથી । આ હકીકત વિચારતાં આટલું વધું વિષમતામયું પરિવર્તન પ્રસ્તુત ટીકામાં શા કારણે થયું ? કોણે કર્યું ? વિગેરે પ્રશ્નો અણતકલ્યા જ રહી જાય છે ।

સંપાદનપદ્ધતિ અને પ્રતિઓના પરિચય વિષે ઉપલબ્ધ દ્રષ્ટિએ આટલું જણાવ્યા પછી એ પ્રતિઓની વિવિધ વિષમતાનો અ્યાલ આપવો સવિશેષ ઉચિત છે । જેથી વિદ્વાનોને પ્રથના સંશોધનમાં પ્રત્યંતરોનું શું સ્થાન છે ? એ સમજાય અને પાઠોનો વિવેક કેમ કરવો તેનું સાર્ગદર્શન થાય ।

સૂત્રવિષયક પાઠભેદો ।

પ્રસ્તુત પ્રકાશનમાં કલ્પનું (વૃહત્કલ્પસૂત્રનું) મૂળ સૂત્ર છપાણું છે । જેની અમારા સામે ઉપર જણાવેલ કલ્પલઘુભાષ્ય અને કલ્પચૂર્ણની તાહપત્રીય પ્રતિઓ પાછળ લખાણની વે પ્રતિઓ છે । આની અમે તામૂં અથવા તાં સંજ્ઞા રાખી છે । ઇમાં અને નિર્યુક્તિભાષ્ય-ટીકાયુક્ત વૃહત્કલ્પસૂત્રની દરેક પ્રતિઓમાં મુદ્રિતના ક્રમ પ્રમાણે સૂત્ર લખાણું છે ઇમાં, તથા કલ્પભાષ્ય, કલ્પચૂર્ણ અને કલ્પવિશેષચૂર્ણમાં જે સમવિષમ સૂત્રપાઠભેદો છે તેની નોંધ આપવામાં આવે છે ।

૧ તામૂં માંથી મળેલ સૂત્રપાઠભેદ—પૃ. ૧૦૨૩ ટિ. ૧ (વિચૂં સમ્મત) ।

૨ ભાષ્યકારે નોંધેલ સૂત્રપાઠભેદ—પૃ. ૩૪૧ ટિ. ૧ ।

૩ ટીકાપ્રતિઓમાંથી મળતો સૂત્રપાઠમેદ—પૃ ૧૨૩ ટિ. ૪ । આ ટેકાણે માં સિવાયની ટીકા પ્રતિઓમાં જે ટીકાપાઠમેદ છે તેને અનુસરતો સૂત્રપાઠ માત્ર હે० પ્રતિમાં જ છે અને બીજી પ્રતિઓમાં જે સૂત્રપાઠ છે તેને અનુસરતી ટીકા ફક્ત માં પ્રતિમાં જ છે । આનો અર્થ એ થયો કે હે० પ્રતિ અને માં પ્રતિમાં જે પ્રકારનો સૂત્રપાઠ છે તેને જ અનુસરતી ટીકા છે, પરંતુ બીજી પ્રતિઓમાં સૂત્રપાઠ જુદો છે અને ટીકા જુદી છે ।

૪ માં પ્રતિમાં સૂત્રપાઠમેદ—પૃ ૧૧૩૭ ટિ ૧-૪ । ૧૧૪૮ ટિ ૧ । માં પ્રતિમાં ટીકા પણ આ પાઠમેદને અનુસરતી જ છે ।

૫ કાં પ્રતિમાં સૂત્રપાઠમેદ—પૃ ૧૧૨૯ ટિ ૩ । ૧૫૬૦ ટિ. ૨ । ૧૫૬૩ ટિ ૪ । ૧૫૭૮ ટિ. ૨ । ૧૫૮૩ ટિ. ૨ । ૧૫૮૭ ટિ. ૩ । કાં માં ટીકા પણ આ પાઠમેદને અનુસરતી જ છે ।

૬ કાં પ્રતિમાં છુટ્કા સૂત્રપાઠ અને ટીકા—પૃ ૧૫૮૩ ટિ ૧ ।

૭ કાં પ્રતિમાં પૂર્ણ સૂત્રપાઠ—પૃ ૯૦૬ ટિ ૧ ।

૮ ટીકા-પ્રતિઓમાં પૂર્ણ સૂત્રપાઠ અને મૂળ સૂત્રપ્રતિઓમાં અપૂર્ણ—પૃ. ૯૭૦ ટિ ૯ ।

૯ ટીકાપ્રતિઓમાં સૂત્રપાઠ અપૂર્ણ અને મૂળ સૂત્રપ્રતિઓમાં પૂર્ણ—પૃ. ૯૭૦ ટિ ૧૦ । પૃ ૧૪૫૬ સૂત્ર ૨૭ । આ ટેકાણે ટીકા પ્રતિઓમાં સૂત્ર અપૂર્ણ છે અને અમે પણ પ્રમાણથી સૂત્રને અપૂર જ છવાયુ છે, યથી વિદ્વાનોએ પણ ૧૪૫૬ ની ૧૮ મી પંક્તિમાં “ઉદિસાવિષય” પછી “તે ય સે વિતરતિ યથ સે કપ્પતિ જાવ ઉદિસાવિષય । તે ય સે જો વિતરતિ યથ સે નો કપ્પતિ આવ ઉદિસાવિષય” આટલો પાઠ કમેરી લેવો ।

૧૦ ટીકાકાર, ચૂર્ણિકાર અને વિશેષચૂર્ણિકાર એ ત્રણેયે સાન્ય કરેલ સૂત્રપાઠ વર્ણાયથી મળ્યો નથી—પૃ ૧૧૨૮ ટિ ૨-૩-૪ ।

૧૧ માં પ્રતિમાં સૂત્રની જે વિભાગે ક્યાક્યા અને ક્યાક્યામેદ—પૃ ૮૪૮ ટિ ૧-૩ । પૃ ૧૧૪૮ ટિ ૧ (જૂ વિજૂ સન્માવ) ।

માખ્યવિષયક પાઠમેદો

પ્રસ્તુત સપાદનમાં કલ્પલઘુમાખ્ય છપાયેલ છે । એ માખ્યની સ્વતંત્ર સાહપત્રીય અને કાગળની પ્રતિઓમાં, જેની અમે સામાં અથવા સાં સદા રાસી છે તેમાં તેમજ પૂર્ણ વિશેષપૂર્ણ અને વૃત્તિની પ્રતિઓમાં માખ્યગાથાઓને જગતા જે સ્વતંત્ર તેમજ વૃત્તિ, પૂર્ણ, વિશેષપૂર્ણ આદિને અનુસરતા પાઠમેદો, ગાયમેદો, બોલીવણી ગાયાઓ અને ગાયાક્રમમેદો છે તેની નોંધ આ નીચે આપવામાં આવે છે ।

ભાષ્યના સ્વતંત્ર પાઠભેદો

૧ સ્વતંત્ર કલ્પભાષ્યની પ્રતિઓમાંથી ઉપલબ્ધ થયેલા સ્વતંત્ર ભાષ્યપાઠભેદો—પૃષ્ઠ ૫
 ટિ. ૨।૬ ટિ. ૩-૪।૭ ટિ. ૧-૩।૮ ટિ. ૬।૯ ટિ. ૩।૧૫ ટિ. ૫।૨૦
 ટિ. ૧।૨૨ ટિ. ૧।૨૮ ટિ. ૧।૩૦ ટિ. ૩।૩૩ ટિ. ૨।૩૪ ટિ. ૧-૪।૫.
 ૩૫ ટિ. ૧।૩૬ ટિ. ૩।૬૪ ટિ. ૮।૬૬ ટિ. ૧।૭૦ ટિ. ૧-૨-૪।૭૬ ટિ.
 ૧।૮૩ ટિ. ૫।૯૪ ટિ. ૬।૧૦૪ ટિ. ૧ થી ૫।૧૧૯ ટિ. ૨।૧૩૩ ટિ. ૨।
 ૧૩૯ ટિ. ૧।૧૪૩ ટિ. ૧।૧૪૪ ટિ. ૧-૨।૧૪૯ ટિ. ૧-૨।૧૫૦ ટિ. ૧-૨-૩।
 ૧૫૮ ટિ. ૨।૧૬૫ ટિ. ૧।૧૬૬ ટિ. ૧-૨-૩।૨૦૩ ટિ. ૩।૨૬૪ ટિ. ૧।
 ૨૬૫ ટિ. ૨।૩૨૧ ટિ. ૧।૩૨૬ ટિ. ૧।૩૫૫ ટિ. ૨।૩૬૭ ટિ. ૩।૩૮૫
 ટિ. ૧।૩૮૯ ટિ. ૧-૨।૪૦૫ ટિ. ૧।૪૧૭ ટિ. ૧।૪૨૭ ટિ. ૧-૨।૪૫૫
 ટિ. ૨।૪૫૮ ટિ. ૨।૬૦૩ ટિ. ૬।૬૭૩ ટિ. ૨।૮૦૭ ટિ. ૪।૮૬૫ ટિ.
 ૧।૮૯૫ ટિ. ૫।૯૭૮ ટિ. ૧।૧૦૦૬ ટિ. ૨।૧૦૩૨ ટિ. ૩ કૃમા૦ સમ્મત।
 ૧૦૩૭ ટિ. ૨।૧૦૪૯ ટિ. ૧।૧૦૬૦ ટિ. ૧।૧૦૬૩ ટિ. ૧।૧૦૬૪ ટિ. ૧।
 ૧૦૭૦ ટિ. ૧।૧૦૯૦ ટિ. ૨।૧૧૧૬ ટિ. ૧-૨।૧૧૪૧ ટિ. ૧-૨-૩-૪-૬।
 ૧૧૪૨ ટિ. ૧।૧૧૪૪ ટિ. ૧।૧૩૦૭ ટિ. ૫।૧૩૭૯ ટિ. ૧-૩-૪।૧૩૯૦
 ટિ. ૨।૧૪૨૫ ટિ. ૪।૧૪૨૬ ટિ. ૧-૨।૧૪૩૨ ટિ. ૪।૧૪૫૮ ટિ. ૧।
 ૧૪૬૩ ટિ. ૨ ચૂ૦ વિચૂ૦ માન્ય। ૧૪૭૦ ટિ. ૨।૧૪૭૭ ટિ. ૧।૧૫૦૫ ટિ.
 ૨।૧૫૦૯ ટિ. ૩।૧૫૧૩ ટિ. ૧।૧૫૨૮ ટિ. ૨-૪।૧૫૨૯ ટિ. ૧।
 ૧૫૩૬ ટિ. ૩।૧૫૪૪ ટિ. ૨।૧૫૬૧ ટિ. ૪-૫।૧૫૭૦ ટિ. ૧।૧૫૮૨
 ટિ. ૧।૧૫૮૪ ટિ. ૩।૧૫૮૫ ટિ. ૧-૨।૧૫૯૩ ટિ. ૧।૧૫૯૬ ટિ. ૩।
 ૧૫૯૭ ટિ. ૨।૧૬૧૬ ટિ. ૨-૩।૧૬૨૦ ટિ. ૧।૧૬૨૬ ટિ. ૨।૧૬૩૫ ટિ.
 ૧।૧૬૪૧ ટિ. ૧।૧૬૪૭ ટિ. ૧।૧૬૫૧ ટિ. ૧।૧૬૭૦ ટિ. ૧।

૨ મા૦ ત૦ હે૦ મો૦ લે૦ પ્રતિઓમાંથી ભાષ્યગાથાઓમાં મળેલો સ્વતંત્ર
 પાઠભેદ—પૃ૦ ૯૦૧ ટિ. ૨।

૩ મા૦ તામા૦ પ્રતિઓમાંથી ભાષ્યગાથાઓમાં મળેલા સ્વતંત્ર પાઠભેદો—પૃ. ૫૨૮
 ટિ. ૧।૧૧૪૮ ટિ. ૪।૧૨૦૨ ટિ. ૧।

૪ મો૦ તાટી૦ પ્રતિઓમાંથી ભાષ્યગાથાઓમાં મળેલો સ્વતંત્ર પાઠભેદ—પૃ. ૧૧૨૫
 ટિ. ૩।

૫ હે૦ પ્રતિમાંથી ભાષ્યગાથામાં મળેલ સ્વતંત્ર પાઠભેદ—પૃ. ૫૩૯ ટિ. ૧।

६ मो० डे० प्रतिमोमांशी भाष्यगाथाओमा मळेळ स्वतत्र पाठभेद—पृ १३०७ टि २ ।

७ का० प्रतिमांशी भाष्यगाथाओमा मळेळा स्वतत्र पाठभेदो—पृ १५६३ टि १ । १५८१ टि २ ।

‘स्वतत्र पाठभेदो’ एम कहेवानो आश्रय ए छे के-जे पाठभेदो विषे भाष्यकार, बृहद्भाष्यकार, चूर्णीकार के वृत्तिकारो कष्टु य व्याख्यान के सूचन न करता होय तेवा पाठभेदो । वृत्ति चूर्णी आदिने अनुसरता भाष्यपाठभेदो

१ भा० प्रतिमांशी मळेळा एक ज भाष्यगाथामा के पाठभेदो—पृ १०४५ टि ३-४ ।
२ का० प्रतिमांशी मळेळा एक ज भाष्यगाथामा के पाठभेदो—पृ १६८४ टि १-२ ।
३ चूर्णीकार तथा विशेषचूर्णीकारे दर्शावेळा एक ज गाथामा के पाठभेदो—पृ १४६३ टि २ ।

४ बृहत्कल्पसूत्रवृत्तिना प्रत्यन्तर आदिमांशी भाष्यगाथाने लगता वपलव्य वएळा व्रण व्रण पाठभेदो—

पृ. ५६५ टि ५ (१ त० डे०, २ मो० डे०, ३ भा० का०) ।
पृ १०७३ टि २ (१ वामा० वाटी०, २ भा० डे०, ३ मो० डे० त०) ।
पृ १३०८ टि० २ (१ वाटी० मो० डे० भा० त० डे०, २ वामा०, ३ का०) ।
पृ १५९१ टि २ । (१ मो० डे० त० डे० का, २ वामा०, ३ भा०) ।
पृ १६१७ टि १ । (१ सर्व टीकाप्रति, २ वामा०, ३ चू० विचू०) ।
पृ १६७४ टि १ । (१ का० विना चू० विचू०, २ का०, ३ वामा०) ।

५ बृहत्कल्पसूत्रवृत्तिना प्रत्यन्तर आदिमांशी भाष्यगाथामां मळी आवेळ पाच पाठभेदो—पृ ११२१ टि ३ (१ वामा०, २ मो० त०, ३ भा० डे०, ४ वाटी० का०, ५ वृमा०) ।

६ लिपिभेदजनित भाष्यपाठभेदो—पृ १००५ टि १ । १५०९ टि ३ (ग्रीह्य-अश्राचार्ये स्वीकारेळ उठ्ठे तुळ्ठे प्रयोग)

७ स्वतत्र भाष्यप्रतिमांशी मळेळा टीकाकारमान्य भाष्यपाठो—पृ ६ टि १ । १९ टि ४ । ६४ टि ४ । ८४ टि १ । ६७८ टि १ । ७११ टि ३ । ९६० टि २ । पृ १००४ टि १ । १०३८ टि. २ । ११०० टि ४ । १२४९ टि १ ।

८ वामा० का० प्रतिमांशी मळेळ वृत्तिकारमान्य भाष्यपाठ—पृ १६१९ टि १ ।

૧ ટીકાકારમાન્ય માળ્યપાઠોની અનુપલબ્ધિ—પૃ. ૪૦ ટિ. ૨ । ૨૫૧ ટિ. ૧ । ૩૦૬ ટિ. ૧ । પૃ. ૩૧૬ ટિ. ૧ । ૩૪૭ ટિ. ૫ । ૩૯૧ ટિ. ૫ । ૬૫૨ ટિ. ૫ । ૬૭૮ ટિ. ૧ । પૃ. ૧૦૫૩ ટિ. ૨ । ૧૨૭૫ ટિ. ૨ । ૧૩૨૫ ટિ. ૨ । ૧૩૫૧ ટિ. ૨-૩ । ૧૪૧૪ ટિ. ૩ । પૃ. ૧૬૮૪ ટિ. ૧ । આ સ્થલોમાં વૃત્તિકારે જે પાઠ માનીને વ્યાખ્યા કરી છે તે પાઠ કોઈ પ્રતિમાંથી મળ્યો નથી.

૧૦ સ્વતંત્ર માળ્યપ્રતિમાંથી ઉપલબ્ધ થયેલા ચૂર્ણિકારસમ્મત માળ્યપાઠો—*પૃ. ૧ ટિ. ૧ । ૧૪ ટિ. ૩ । *પૃ. ૨૪ ટિ. ૨ । *૨૬ ટિ. ૨ । ૨૮ ટિ. ૮ । ૩૮ ટિ. ૭ । પૃ. ૫૧ ટિ. ૨ । ૬૦ ટિ. ૨ । ૬૩ ટિ. ૪ । *૬૫ ટિ. ૪ । ૩૧૫ ટિ. ૧ । ૩૮૭ ટિ. ૨ । પૃ. ૮૫૮ ટિ. ૫ । ૯૦૫ ટિ. ૧ । ૯૬૯ ટિ. ૮ । ૧૦૨૫ ટિ. ૧ । ૧૫૯૫ ટિ. ૧ । ૧૬૬૦ ટિ. ૧ ।

૧૧ સ્વતંત્ર માળ્યપ્રતિમાંથી મળી આવેલા વિશેષચૂર્ણિકારસમ્મત માળ્યપાઠો—પૃ. ૬૨૪ ટિ. ૨ । ૭૨૯ ટિ. ૪ । ૯૭૭ ટિ. ૨ ।

૧૨ સ્વતંત્ર માળ્યપ્રતિમાંથી મળી આવેલા ચૂર્ણી-વિશેષચૂર્ણિકારસમ્મત માળ્યપાઠો—પૃ. ૫૦૪ ટિ. ૧ । ૮૫૮ ટિ. ૫ । ૧૦૦૫ ટિ. ૧ । ૧૨૭૩ ટિ. ૧ । ૧૫૬૯ ટિ. ૨ । ૧૫૮૧ ટિ. ૨ ।

માળ્યગાથાઓની અધિકતા અને ન્યૂનતા

લઘુમાળ્ય, વૃદ્ધમાળ્ય, ચૂર્ણી, વિશેષચૂર્ણી અને વૃત્તિની જુદી જુદી પ્રતિઓમાં ગાથાઓ અને તેની વ્યાખ્યાનું આધિક્ય અને ન્યૂનતા છે, જેની નોંધ આ નીચે આપવામાં આવે છે—

૧ ચૂર્ણીમાં અધિક ગાથા—પૃ. ૨૪ ટિ. ૩ । પૃ. ૧૨૩ ટિ. ૧ ।

૨ વિશેષચૂર્ણીમાં અધિક ગાથા—પૃ. ૬૪૧ ટિ. ૩ । પૃ. ૪૯૦ (૧૬૬૪ ગાથાની ટીકામાં)

૩ ત૦ હે૦ મો૦ હે૦ ચૂર્ણીમાં અધિક ગાથા—પૃ. ૭૧૧ ટિ. ૪ । આ ગાથા મા૦ કાં૦ વિશેષચૂર્ણી અને વૃદ્ધમાળ્યમાં નથી ।

૪ મા૦ તામા૦ માં અધિક ગાથા—પૃ. ૭૨૪ ટિ. ૩ ।

૫ ચૂર્ણીમાં ન્યૂનગાથા—પૃ. ૨૬ ટિ. ૩ । ૧૩૪ ટિ. ૧ । ૧૪૨ ટિ. ૫ । ૨૮૨ ટિ. ૧ । પૃ. ૩૧૭ ટિ. ૧ । ૭૧૧ ટિ. ૧ ।

૬ વિશેષચૂર્ણીમાં ન્યૂન ગાથા—પૃ. ૩૫૫ ટિ. ૧ । ૩૬૧ ટિ. ૩-૪ । ૪૪૨ ટિ. ૧ । પૃ. ૪૪૩ ટિ. ૧ । ૫૩૬ ટિ. ૨ ।

૮ ચૂર્ણી-વિશેષચૂર્ણી સમયમા ન્યૂનગાથા—પૃ ૩૬૮ ટિ ૧ । ૬૫૧ ટિ ૧ ।
 ૯ માં ચૂર્ણી અને વિશેષચૂર્ણીમાં ન્યૂનગાથા—પૃ ૫૬૬ ટિ ૩ । ૫૭૪
 ટિ. ૭ । પૃ ૬૧૧ ટિ ૩ । ૯૬૭ ટિ. ૨ આ ગાથા શ્રદ્ધાપ્તમા છે ।

૧૦ ચૂં વિચૂં હુમાં મા ન્યૂન ગાથા—પૃ. ૫૫૮ ટિ ૩ ।

૧૧ કાં ચૂર્ણી, વિશેષચૂર્ણી અને હુમાં માં ન્યૂન ગાથા—પૃ ૮૭૩ ટિ ૩ ।

૧૨ માં પ્રતિમાં ન્યૂન ગાથા—પૃ ૮૭૪ ટિ. ૧ ।

લઘુમાપ્યની ગાથાઓના પાઠમેદો.

(ક) ચૂર્ણીમાં ગાથાના પાઠમેદો—પૃ ૯ ટિ. ૧ । ૨૬ ટિ ૨ । ૬૫ ટિ. ૪ ।
 ૧૪૬ ટિ ૧ । ૩૬૦ ટિ ૨ ।

(લ) વિશેષચૂર્ણીમાં ગાથાપાઠમેદ—પૃ ૩૬૦ ટિ ૨ ।

(ગ) ચૂર્ણી-વિશેષચૂર્ણીમાં ગાથાપાઠમેદ—પૃ ૩૬૦ ટિ ૩-૪ ।

માપ્યગાથાક્રમમેદ આદિ—ટીકા, લઘુમાપ્ય, ચૂર્ણી અને વિશેષચૂર્ણીમાં આવતો
 પદમેદથી જુદો પદતો માપ્યગાથાઓનો ક્રમમેદ અને તેને લીધે થતા અર્થમેદ અને
 ટીકામેદને દર્શાવતા સ્થાનોની મોંઘ અહીં આપવામાં આવે છે ।

(ક) ચૂર્ણીમાં ગાથાક્રમમેદ—*પૃ ૨૩ ટિ. ૩ । ૨૫ ટિ ૩ । ૩૬ ટિ. ૧ ।
 * ૯૨ ટિ ૨ । * ૯૪ ટિ ૨-૬ । * ૧૧૯ ટિ. ૧ । ૧૫૩ ટિ. ૧ ।
 ૧૬૫ ટિ ૧ । ૨૭૭ ટિ ૨ । * ૫૭૨ ટિ ૧ । ૬૫૧ ટિ. ૪ ।
 ૭૦૪ ટિ. ૨ ।

(લ) વિશેષચૂર્ણીકારનો ગાથાક્રમમેદ—પૃ ૪૪૩ ટિ ૨ । ૫૧૭ ટિ ૧ । ૬૪૦
 ટિ ૮ । ૭૫૪ ટિ ૩ ।

(ગ) ચૂર્ણીકાર અને વિશેષચૂર્ણીકાર સમયમાન્ય ગાથાક્રમમેદ પૃ ૫૪૯ ટિ ૧ ।
 ૧૫૨૫ ટિ ૧ ।

(પ) માં પ્રતિ અને ચૂર્ણી સમયમાન્ય ગાથાક્રમમેદ પૃ ૫૧૮ ટિ. ૩ । ૫૨૦
 ટિ ૧ । ૫૭૨ ટિ. ૧ । ૬૬૩ ટિ ૨ । ૭૧૨ ટિ. ૧ । ૭૨૪ ટિ. ૩ ।

(ઙ) માં વિચૂં સમયમાન્ય ગાથાક્રમમેદ—પૃ ૭૧૧ ટિ ૧ ।

(ચ) માં પ્રતિમાં ગાથાનો ક્રમમેદ અને ટીકામેદ—પૃ ૮૧૩ ટિ ૨ । ૯૪૭ ટિ ૨ ।

(ઠ) ટીકા, ચૂર્ણી અને વિશેષચૂર્ણી પ ત્રણેમાં ગાથાક્રમમેદ—પૃ ૫૧૮ ટિ ૩ ।

(જ) તાલપત્રીય માપ્યપ્રતિમાં ગાથાક્રમભેદ—પૃ. ૭૨૪ ટિ. ૩ ।

(ઘ) ટીકાકાર-ચૂર્ણિકારમાન્ય ગાથાક્રમની કોઈ પણ પ્રતિમાંથી અગ્રાપ્તિ—પૃ. ૬૪ ટિ. ૨ ।

માપ્યપાઠભેદો અને વ્યાખ્યાભેદો

વૃત્તિ, ચૂર્ણી, વિશેષચૂર્ણી આદિમાં માપ્યગાથામાં જે પાઠભેદો અને વ્યાખ્યાભેદો છે તેની નોંધ અહીં આપવામાં આવે છે—

(ક) ચૂર્ણીમાંથી મઝેલા માપ્યગાથામાં પાઠભેદો અને વ્યાખ્યાભેદો—પૃ. ૨૫ ટિ. ૧ ।
૩૮ ટિ. ૭ । ૬૦ ટિ. ૨ । ૬૩ ટિ. ૪ । ૩૧૫ ટિ. ૧ । ૩૮૭ ટિ. ૨ । ૧૫૯૫ ટિ. ૧-૨ ।

(સ) ચૂર્ણી અને વિશેષચૂર્ણીમાંથી મઝેલા માપ્યગાથામાં પાઠભેદો અને વ્યાખ્યાભેદો—
પૃ. ૧૦૦૪ ટિ. ૧ । ૧૦૦૫ ટિ. ૧ । ૧૨૭૩ ટિ. ૧ । ૧૪૬૩ ટિ. ૨ ।

(ગ) મા૦ ચૂર્ણીમાંથી મઝેલા માપ્યગાથામાં પાઠભેદ અને વ્યાખ્યાભેદ—પૃ. ૩૦૬ ટિ. ૧ ।

(ઘ) મા૦માંથી મઝેલા માપ્યગાથાપાઠભેદો અને વ્યાખ્યાભેદો—પૃ. ૩૧૨ ટિ. ૩ ।
૩૪૪ ટિ. ૪-૬ । ૧૪૪ ટિ. ૧-૨ । ૧૬૩ ટિ. ૩-૪ । ૧૧૫૭ ટિ. ૧ ।

(ઙ) મો૦માંથી મઝેલો માપ્યગાથાપાઠભેદ અને વ્યાખ્યાભેદ—પૃ. ૧૩૨૧ ટિ. ૨-૪ ।

ટીકાના પાઠભેદો

જેમ પ્રસ્તુત કલ્પશાસ્ત્રની મૂળ, સૂત્ર, લઘુમાપ્ય, બૃહદ્માપ્ય, ચૂર્ણી અને વિશેષચૂર્ણીની સ્વતંત્ર લિખિત પ્રતિઓ મઝે છે તે રીતે કલ્પવૃત્તિની સ્વતંત્ર હસ્તલિખિત પ્રતિઓ છે જ નહીં । પરન્તુ વૃત્તિની દરેકે દરેક પ્રતિઓ, પ્રસ્તુત પ્રકાશન પામતા બૃહત્કલ્પના માગોની જેમ સૂત્ર, નિર્યુક્તિ, લઘુમાપ્ય અને વૃત્તિ સાથેની જ મઝે છે । વૃત્તિની આ પ્રતિઓને અમે વૃત્તિપ્રત્યન્તરો તરીકે ઓળખાવી છે । આવી સાત પ્રતિઓ અમે અમારા સંશોધન માટે અમારા સામે રાખી છે, જે જુદા જુદા ચાર વર્ગમાં વહેંચાઈ જાય છે । એમાં અનેકવિધ પાઠભેદો ઉપરાંત સેંકડો ટેકાણે જુદી જુદી જાવના ટીકાસંદર્ભો પણ ઉપલબ્ધ થાય છે; છટું જ નહીં પણ સેંકડો ટેકાણે એ પ્રતિઓમાં, તાલપત્રીય પ્રાચીન પ્રતિઓ સુદ્ધામાં, પાઠોના પાઠો સંદિગ્ધ થઈ ગયા છે, જે અમને અમુક પ્રતિ કે પ્રતિઓમાંથી મઝી આવ્યા છે । તેમજ કેટલે ય ટેકાણે અવતરણોની ન્યૂનાધિકતા અને વ્યાખ્યાન્તરો વગેરે પણ છે । આ વધી વિવિધતાની નોંધ અમે અમારા મુદ્રણમાં પાદટિપ્પણીઓમાં તે તે ટેકાણે નોંધી છે, જેની યાદી આ નીચે ક્રમશઃ આપવામાં આવે છે ।

अवतरणीनी न्यूनाधिकता ।

मीचे जणावेला स्थळोमा टीकानी सात प्रतिभो पैकी छ प्रतिभोमा अवतरण होवा छर्वा फक्त मा० प्रतिमा ए अवतरण नथी—पृष्ठ ५७८ टि० १। ६१८ टि २। ६२३ टि ७। ६२५ टि ६। ६२६ टि. २। ६३४ टि १-२। ६४१ टि २। ६४९ टि ४। ६९७ टि ३। ७१५ टि. ४। ७३० टि ४। ८३३ टि २। ८६६ टि ५। ८७१ टि ४। ८७२ टि २। ८७३ टि १। ९२५ टि ३। ९२९ टि ५। ९३२ टि २। ९३४ टि १। ९३८ टि २। ९५५ टि १। ९७५ टि ३। ९८६ टि ५-७। ९८७ टि २। १०४८ टि ३। १०८८ टि १। १०९१ टि. २-४। १०९३ टि १। १०९५ टि २। ११०० टि ३-५। ११५५ टि १। ११५९ टि २। ११८५ टि. २। ११८६ टि २। ११८७ टि २। ११९४ टि ५। १२०६ टि १। १२३४ टि १। १२४० टि १। १२४८ टि २। १२५४ टि १। १२५९ टि १। १२६८ टि १। १३१५ टि १-२।

टीकानी पाच प्रतिभोमा अवतरण होवा छर्वा फक्त मा० कां० प्रतिमा अवतरण नथी—पृ ९७५ टि ३। १३१८ टि १।

मा० सो० छे० प्रतिभोमा अवतरण नथी—पृ ६२७ टि १।

मा० त० छे० प्रतिभोमा अवतरण नथी—पृ ६९३ टि २-३। ७१५ टि ५। ७९४ टि १। ८०० टि. २। ८२३ टि ५। ८२५ टि १। ८३५ टि. १। ८३९ टि. १। ८५५ टि ३। ८८१ टि ३। ८९२ टि ३। ८९५ टि ४। ८९६ टि २।

मा० प्रतिमा क अवतरण छे—पृ ५११ टि १। १३५८ टि ३।

मा० कां० प्रतिमा क अवतरण छे—७५९ टि ५। ७९१ टि १। १२४२ टि २। आ स्थळोमा मात्र मा० कां० प्रतिभोमा क अवतरण छे, बीजी प्रतिभोमा नथी।

कां० प्रतिमा क अवतरण छे—पृ ६८५ टि १। ६८६ टि ३। ७०७ टि २। ७२६ टि १-२। ७२८ टि ४। ७३३ टि १। ७६० टि. १। ७८४ टि. १। ७९२ टि ३। ८०८ टि ५। ८१५ टि ६। ८१६ टि ३। ८२३ टि २। ८३५ टि. २। ८४४ टि १। ८४६ टि ३। ८४९ टि १। ८५१ टि ५। ८५४ टि. २। ८६९ टि २। ८७० टि ५। ८७१ टि ४। ८७७ टि ५। ८८७ टि ५-७। ८९१ टि २। ८९७ टि. १। ८९९ टि. १-२। ९०० टि ७। ९०४ टि ६। ९३३७ टि ५। ९३५४ टि. २। ९४२७ टि २। ९४३२ टि. १। ९४३८ टि. २। ९४४० टि १। ९४४३ टि १। ९४४७ टि १। ९४४८ टि १। ९४४९ टि १-३। ९४५८ टि. ३। ९४७० टि १। ९४९३ टि ४। ९५०४ टि. १-४।

૧૫૧૧ ટિ. ૧ । ૧૫૪૦ ટિ. ૩ । ૧૫૪૮ ટિ. ૧ । ૧૫૫૨ ટિ. ૫ । ૧૫૫૮ ટિ. ૨ । ૧૫૭૧ ટિ. ૧ । ૧૫૮૮ ટિ. ૨-૩ । ૧૫૯૮ ટિ. ૧-૫ । ૧૫૯૯ ટિ. ૨ । ૧૬૩૦ ટિ. ૪ । ૧૬૬૭ ટિ. ૧ । ૧૬૮૫ ટિ. ૧ । ૧૬૯૯ ટિ. ૨ । ૧૭૦૦ ટિ. ૫ ।

આ સ્થલોમાં કાં० સિવાયની છ પ્રતિઓમાં અવતરણ નથી । આ અવતરણ પૈકી જે અવતરણો અમને યોગ્ય લાગ્યાં છે તે અમે મૂલમાં સ્વીકાર્યાં છે અને બાકીનાં પાદટિપ્પણી-માં નોંધ્યાં છે ।

મા० પ્રતિમાં અસંગત અવતરણ—પૃ. ૧૦૫૮ ટિ. ૨ ।

હે० માં અવતરણ મિત્ર—૩૭૧ ટિ. ૨ ।

સ્તંદિત-અસ્તંદિત ટીકાપાઠો—

પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રના સંજોષન માટે અમે જે પ્રતિઓ સામે રાખી છે તે પૈકીની દરેકે દરેક પ્રતિમાં સેંકડો ઠેકાણે નાના મોટા ટીકાપાઠો અને ટીકાસંદર્ભો પઢી ગયા છે । ૫ દરેક સ્તંદિત પાઠોની પૂર્તિ અમે અમારા પાસેની જુદા જુદા વર્ગની પ્રતિઓના આધારે કરીને પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રને અસ્તંદ બનાવ્યું છે । ૫૮૭ કયા કયા વર્ગની પ્રતિઓમાંથી કેવા સમ અને વિષય રીતે અસ્તંદ પાઠો મળી આવ્યા છે તે સમજવા માટે તેની યાદી આ નીચે આપવામાં આવે છે ।

મા० પ્રતિમાંથી મળી આવેલા અસ્તંદ ટીકાપાઠો અને સંદર્ભો—પૃ. ૫૬૨ ટિ. ૪ । ૫૮૪ ટિ. ૧ । ૬૭૩૦ ટિ. ૩ । ૭૫૨ ટિ. ૨ । ૭૬૭ ટિ. ૧ । *૧૦૦૦ ટિ. ૪ । (અતિ મહાન્ ટીકા સંદર્ભ) ૧૦૧૧ ટિ. ૧ । ૧૦૩૮ ટિ. ૭ । ૧૦૪૬ ટિ. ૨-૩ (ચૂ. સમ્મત) । *૧૦૯૦ ટિ. ૧ । ૧૧૦૫ ટિ. ૨ । ૧૧૫૭ ટિ. ૪ । *૧૨૮૩ ટિ. ૩ । ૧૩૪૦ ટિ. ૧ । ૧૩૫૧ ટિ. ૩ (ચૂં વિચૂં સમ્મત) । ૧૩૬૮ ટિ. ૫ । ૧૪૫૨ ટિ. ૧ । ૧૪૭૪ ટિ. ૧ । *૧૪૮૫ ટિ. ૨ ।

મા० પ્રતિમાં સ્તંદિત પાઠો—પૃ. ૫૫૨ ટિ. ૨ । ૫૫૭ ટિ. ૧ । ૫૫૮ ટિ. ૨ । ૫૬૨ ટિ. ૨ । ૫૮૯ ટિ. ૧ । ૬૧૨ ટિ. ૫ । ૬૨૦ ટિ. ૫ । ૬૩૦ ટિ. ૧ । ૬૪૧ ટિ. ૧ । ૬૪૭ ટિ. ૫ । ૬૪૯ ટિ. ૧ । ૬૫૩ ટિ. ૧-૨-૩-૫ । ૬૫૮ ટિ. ૫ । ૬૭૧ ટિ. ૩ । ૬૭૩ ટિ. ૩ । ૬૭૭ ટિ. ૧-૨ । ૬૭૭ ટિ. ૩ (ચૂર્ણીઅનુસારી) । ૬૯૭ ટિ. ૩ । ૭૧૭ ટિ. ૪ । ૭૪૬ ટિ. ૧ । ૭૫૨ ટિ. ૫ । ૭૮૦ ટિ. ૨ । *૮૦૩ ટિ. ૧ । ૮૦૯ ટિ. ૧ । ૮૧૩ ટિ. ૩ । ૮૨૪ ટિ. ૨ । ૮૪૨ ટિ. ૨ । ૮૬૯ ટિ. ૭ (ચૂ. વિચૂ. અનુસારી) । ૮૬૯ ટિ. ૧૧-૧૨ (ચૂ. વિચૂ. અનુસારી) । ૮૭૧ ટિ.

५। ८८९ टि २। ९२६ टि ३-४ (चू विचू सम्मत)। ९९३० टि, ३। ९४२ टि, १। ९४३ टि ३। ९४९ टि १। ९५१ टि २-३-४ (चू विचू सम्मत) ९६७ टि २। (चू विचू सम्मत)। ९६८ टि ४। ९७० टि २-३। ९७१ टि १। ९७२ टि १-२। ९७६ टि २-३। ९७९ टि ५। ९८५ टि ३। ९९८ टि १। ९९९ टि २। १०१० टि १। १०१६ टि १। १०६५ टि, १। १०६६ टि १। १०६७ टि १। १०७२ टि, २। १११२ टि २। (चू विचू सम्मत)। ११२९ टि १-२। ११३३ टि २। ११३४ टि १। ११३८ टि, १। ११३९ टि ३ (चू विचू सम्मत)। ११६१ टि, २-३। ११६८ टि ३-४। ११७० टि ३। ११७५ टि, ४। ११८३ टि ५। ११८४ टि १। ११९४ टि २। ११९६ टि, १। ११९८ टि २। १२०१ टि १-२। १२२३ टि १। १२७३ टि, ३। १२११ टि २। १५३० टि १।

का० प्रतिमांयी कपलम्य अण्डा असह टीकापाठो-पू ६६७ टि, ४। ६७१ टि, ५। ६९७ टि, १। ६९८ टि २। ७२६ टि २। ७३५ टि, १। ७४१ टि १। ७४२ टि १। ७४५ टि १। ७४८ टि २। ७५६ टि, २। ७६४ टि, १। ७७१ टि, १-४। ७७५ टि ३-४। ८२० टि १। ८२१ टि ५। ८२७ टि ६-७। ८२८ टि, १। ८३३ टि ३। ८३६ टि १। ८४० टि ३-४। ८४५ टि १। ८६९ टि, ५। ८७९ टि ५। ८८१ टि, ४। ८८३ टि २। ८९४ टि १। ९०८ टि, ८। ९२८ टि, ५। ९५७ टि २ (चू अनुसारी)। ९९० टि १। १३१९ टि ३-५। १३२९ टि, २। १३३२ टि २। १३४२ टि १। १३५९ टि, १। १३६१ टि २। १३७० टि, १। १३७४ टि २। १३८३ टि २। १३८९ टि ४। १३९६ टि, ५। १४०३ टि, १। १४३२ टि, ५। १४३३ टि १-२। १४७० टि ४। १४७८ टि १। १५११ टि ३। १५२३ टि, १। १५८९ टि, ३। १६५३ टि १।

भा० का०मांयी मली आवेला असह टीकापाठो-पू ६७८ टि ५। ६९८ टि, १। ७४५ टि ३ (चू विचू सम्मत)। ७४७ टि ३। ७५० टि ४। ७५५ टि २४। ७८९ टि १। ८२७ टि ३। ८३६ टि, ३। ८४० टि ६। ८४२ टि, ६। ८४७ टि १। ८६८ टि १-७। ८६९ टि १-६ (चू विचू सम्मत)। ८७० टि २। ८७५ टि ६। ८७६ टि १। ८८२ टि २-४। ८८३ टि ३। ८८५ टि ३। ९०४ टि १। ९०६ टि, ४। ९८६ टि, ४। १००७ टि २। १०३८ टि ६। १०३९ टि २। १०५७ टि २-३। १०६९ टि, १-४। १०८३ टि ६। १०८४ टि २ (चू विचू अनुसारी)। १०८५ टि २। १०८६ टि १। १०९४ टि ४।

૧૦૯૫ ટિ. ૧ । ૧૦૯૭ ટિ. ૧ । ૧૧૦૯ ટિ. ૧ । ૧૧૧૦ ટિ. ૩ । ૧૧૨૧ ટિ. ૧ ।
 ૧૧૨૫ ટિ. ૨ । ૧૧૬૫ ટિ. ૧-૨ । ૧૧૬૬ ટિ. ૧-૪-૫ । ૧૧૬૭ ટિ. ૨ । ૧૧૬૮
 ટિ. ૧-૨ । *૧૧૭૪ ટિ. ૧ । ૧૧૮૩ ટિ. ૨ । ૧૧૯૪ ટિ. ૬ । ૧૫૨૬ ટિ. ૫ ।
 ૧૫૩૪ ટિ. ૮ ।

મા૦ કાં૦ માં સંહિત ટીકાપાઠો—પૃ. ૫૪૬ ટિ. ૨ । ૫૫૭ ટિ. ૨ । ૬૧૨
 ટિ. ૧ । ૬૭૪ ટિ. ૨-૩ । ૬૭૮ ટિ. ૫ । ૬૮૬ ટિ. ૪ । ૬૯૮ ટિ. ૧ । ૯૬૯
 ટિ. ૪ । ૧૩૦૮ ટિ. ૧ । ૧૩૧૯ ટિ. ૪ । ૧૩૨૦ ટિ. ૫-૮ । ૧૩૨૨ ટિ. ૩ ।
 ૧૩૨૫ ટિ. ૧ । ૧૩૨૬ ટિ. ૧ । ૧૩૨૭ ટિ. ૧-૩ । ૧૩૨૯ ટિ. ૧-૪ । ૧૩૩૧
 ટિ. ૨ । ૧૩૩૯ ટિ. ૧-૨ । ૧૩૪૦ ટિ. ૨-૩ । ૧૩૪૮ ટિ. ૩ । ૧૩૫૨ ટિ. ૧ ।
 ૧૩૫૩ ટિ. ૨-૩ ।

મા૦ ત૦ પ્રતિમાંથી મલ્લેલા અસંહ ટીકાપાઠો—*પૃ. ૨૩૦ ટિ. ૪ । *૨૩૧ ટિ.
 ૭ । ૨૩૫ ટિ. ૩-૫ । ૨૩૬ ટિ. ૧ ।

ત૦ હે૦ પ્રતિમાંથી મલ્લેલા અસંહ ટીકાપાઠો—પૃ. ૨૩૨ ટિ. ૧ । ૨૩૩ ટિ. ૫ ।
 ૨૩૭ ટિ. ૧ । ૫૨૬ ટિ. ૩ । ૬૬૦ ટિ. ૧૧ ।

ત૦ કાં૦ પ્રતિમાંથી મલ્લેલો અસંહ ટીકાપાઠ—*પૃ. ૨૧૨ ટિ. ૧૦ ।

મો૦ લે૦ પ્રતિઓમાંથી મલ્લેલા અસંહ ટીકાપાઠો—*પૃ. ૨૪૪ ટિ. ૩ । *૨૪૫
 ટિ. ૩ । *પૃ. ૨૯૪ ટિ. ૧ । ૩૮૩ ટિ. ૫ । *૪૯૯ ટિ. ૨ । ૫૬૯ ટિ. ૫-૬ ।
 ૫૭૫ ટિ. ૫-૬ । ૫૭૬ ટિ. ૨ । ૫૮૦ ટિ. ૧ । ૫૮૨ ટિ. ૧-૨ । ૫૮૩ ટિ. ૨-૩ ।
 ૫૮૫ ટિ. ૧ । ૫૮૬ ટિ. ૩ । ૫૯૩ ટિ. ૩ । ૫૯૪ ટિ. ૨ । ૫૯૫ ટિ. ૧-૨ ।
 ૫૯૮ ટિ. ૧ । ૫૯૯ ટિ. ૧ । ૬૦૪ ટિ. ૪ । ૬૦૫ ટિ. ૧ । ૬૦૯ ટિ. ૨ । ૬૫૧
 ટિ. ૩ । ૬૭૦ ટિ. ૨ । ૬૭૯ ટિ. ૪ ।

મા૦ ત૦ હે૦ પ્રતિમાંથી પ્રાપ્ત થયેલા અસંહ ટીકાપાઠો—*પૃ. ૨૦૭ ટિ. ૭ ।
 ૨૦૯ । ૨૧૦ । ૨૨૧ । ૨૨૨ । ૨૨૩ । ૨૨૪ । ૨૨૫ । ૨૨૬ । *૨૨૮ (ચૂર્ણી
 અનુસારી મહાન્ ટીકાસંદર્ભ જુઓ ટિ. ૨) । *૨૩૧ (ચૂર્ણી અનુસારી જુઓ ટિ. ૨) ।
 ૨૩૨ । ૨૩૩ । ૨૩૬ । ૨૪૦ । *૨૪૧ । પૃષ્ઠ ૨૦૭ થી પૃષ્ઠ ૨૪૧ સુધીના આ પાઠો
 હસ્તચિહ્નના વચમાં આપેલા છે । ૬૪૯ ટિ. ૩ । ૯૬૦ ટિ. ૩ ।

તાટી૦ મા૦ ત૦ હે૦ પ્રતિઓમાં સંહિત અને મો૦ લે૦ કાં૦ પ્રતિઓમાં અસંહિત
 ટીકાપાઠો—પૃ. ૨૬૧ ટિ. ૬ । ૫૪૨ ટિ. ૧ । ૬૫૯ ટિ. ૧ । ૬૬૦ ટિ. ૫-૭-૮-૯-
 ૧૦ । ૬૬૫ ટિ. ૫ । ૭૧૪ ટિ. ૧ । ૭૨૦ ટિ. ૨-૪-૫ । ૭૨૧ ટિ. ૩ । ૭૪૩ ટિ. ૬ ।

૭૭૨ ટિ ૧ । ૭૮૧ ટિ ૪-૫ । ૮૦૪ ટિ ૨ । ૮૧૬ ટિ ૨ । ૮૧૮ ટિ ૩ ।
૮૨૩ ટિ ૪ । ૮૨૪ ટિ ૩ । ૮૨૬ ટિ ૫ । ૮૨૭ ટિ ૪-૫ । ૮૩૧ ટિ ૨-૪ ।
૮૩૨ ટિ ૨-૩ । ૮૫૫ ટિ ૧ । ૮૫૭ ટિ ૧ । ૮૫૮ ટિ ૪ । ૮૬૨ ટિ ૩ । ૮૬૩
ટિ ૪-૫ । ૮૬૯ ટિ ૮ । ૮૭૮ ટિ ૧-૨ । ૮૮૦ ટિ ૨-૩-૫ । ૮૮૧ ટિ ૩ ।
૮૮૫ ટિ ૧ । ૮૮૯ ટિ ૩ । ૮૯૩ ટિ ૪ । ૯૦૦ ટિ ૩-૪ । ૯૦૪ ટિ ૩ ।
૯૦૭ ટિ ૨ ।

મા૦ ત૦ કા૦ પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ પાઠેલા અલ્પ ટીકાપાઠો—*૫ ૨૧૧ ટિ ૩ ।
*૨૨૩ ટિ ૩ (ચૂર્ણી અનુમારી પાઠ) । ૨૩૩ ટિ ૮ । ૨૪૧ ટિ ૧ । *૧૧૧૮ ટિ ૩ ।

મા૦ મો૦ હે૦ પ્રતિજ્ઞાથી અલ્પ અલ્પ ટીકાપાઠો—૫ ૨૪૬ ટિ ૨ ।
૩૧૩ ટિ ૧ । ૫૨૬ ટિ ૨ । ૫૬૫ ટિ ૧ । ૫૭૪ ટિ ૬ । ૫૮૫ ટિ ૪ । ૫૮૭
ટિ ૨ । ૬૦૦ ટિ ૨ ।

મા૦ મો૦ હે૦ પ્રતિજ્ઞામાં અલ્પ ટીકાપાઠો—૫ ૬૩૩ ટિ ૧-૨ । ૬૩૭ ટિ ૩ ।

મો૦ હે૦ ત૦ હે૦ મા અલ્પ પાઠો—૫ ૮૭૯ ટિ ૫ ।

ટીકાસંદર્ભના પૂર્ણોચર અલ્પોની સ્થિતિ

પ્રસ્તુત મધ્યની ટીકાપ્રતિજ્ઞામાં કેટલીક કાર ટીકાસંદર્ભનો પૂર્ણ અનુક્રમ પ્રતિજ્ઞામાં
હોય તો હવે અંશ અનુક્રમ પ્રતિજ્ઞામાં હોય છે । ક્યારે પૂર્ણપાઠ કોઈ યકાદમાં જ હોય છે
તેમાં સ્થળો—૫ ૧૦૬૦ ટિ ૨ । ૧૦૩૧ ટિ ૧ । (આ સ્થળે પૂર્ણ અંશ મા૦ પ્રતિજ્ઞા
નથી અને હવે અંશ ટાટી૦ ત૦ હે૦ મો૦ હે૦ પ્રતિજ્ઞામાં નથી, ક્યારે અલ્પ પાઠ ફક્ત
કા૦ પ્રતિજ્ઞા છે) । ૧૦૬૧ ટિ ૧-૩ (જાણી પૂર્ણ અંશ મા૦માં નથી અને હવે અંશ
ટાટી૦ મો૦ હે૦ હે૦માં નથી, ક્યારે પૂર્ણ પાઠ ત૦ કા૦ મા છે) । ૧૦૯૦ ટિ ૧
(આ સ્થળે સંપૂર્ણ પાઠ માત્ર મા૦ પ્રતિજ્ઞા છે, કા૦ પ્રતિજ્ઞા અલ્પ સ્વરૂપે એક જુદો જ
પાઠ છે, ક્યારે બીજી પ્રતિજ્ઞામાં આ પાઠ મર્ચા છે જ નહીં) ।

શુદ્ધ અને અશુદ્ધ ટીકાપાઠો

પ્રસ્તુત શાસ્ત્રની વૃત્તિમાં એક અનેક સ્થળોપ પાઠોનો છે તેમ જ લેગ્ગરના પ્રમાણ
કારણોને ધ્યાનમાં લઈ પાઠો ગણી ગયા છે અથવા અલ્પ રહી ગયા છે ત જ રીતે ટીકાની જુદી
જુદી પ્રતિજ્ઞામાં પાઠો અશુદ્ધ પણ થઈ ગયા છે । એ પાઠોની શુદ્ધ પરંપરા કોઈ અગમ્ય
કારણને ધ્યાનમાં લઈ અનુક્રમ યકાદ પ્રતિજ્ઞામાં અલ્પ રહી છે । એવા સ્થળોનો નિર્દેશ આ નીચે
કરવામાં આવે છે ।

મા૦ પ્રતિજ્ઞાથી અલ્પ પાઠો ૫ ૬૮ ટિ ૪ । ૭૧ ટિ ૩ । ૮૬ ટિ ૪ ।
૧૦૧ ટિ ૨-૩ । ૧૧૨ ટિ ૬ । ૧૧૩ ટિ ૧ । ૧૫૩ ટિ ૨ ।

કાં૦ પ્રતિમાં શુદ્ધ પાઠ-પૃ. ૧૨૧ ટિ. ૧ ।

મો૦ પ્રતિમાંથી મઠેલો શુદ્ધ પાઠ-પૃ. ૩૫૦ ટિ. ૧ ।

હે૦ મો૦ પ્રતિમાંથી મઠેલો શુદ્ધ પાઠ-પૃ. ૧૦૯ ટિ. ૧ ।

મા૦ કાં૦ પ્રતિઓમાં શુદ્ધ પાઠ-પૃ. ૮૮૧ ટિ. ૨ । ૧૦૬૩ ટિ. ૨ ।

વધીય પ્રતિઓમાં અશુદ્ધ ટીકાપાઠ-૧૨૮૮ ટિ. ૧ ।

ટીકાકારે પ્રમાણ તરીકે વઢવેલા ગ્રન્થાન્તરોના પાઠોની અનુપલબ્ધિ અને રૂપાંતરતા—
પૃ. ૩૯ ટિ. ૨ । ૨૯૭ ટિ. ૪ । ૪૯૫ ટિ. ૧ । ૫૦૫ ટિ. ૧ ।

વૃત્તિપ્રત્યન્તરોમાં જુદા જુદા ટીકાસંદર્ભો

પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રની વૃત્તિનાં પ્રત્યન્તરોમાં નાના પાઠભેદો તો હજારોની સંખ્યામાં છે, પરન્તુ સૈકહો ઠેકાણે ટીકાના સંદર્ભોના સંદર્ભો પળ પાઠભેદરૂપે છે । આ રીતના પાઠભેદો મોટેભાગે એ પ્રકારના છે કે કોઈ અમુક કુલની પ્રતિ કે પ્રતિઓમાં અમુક પાઠભેદ હોય તો બીજો પાઠભેદ અમુક કુલની પ્રતિ કે પ્રતિઓમાં હોય; આમ છતાં કેટલીક વાર એમ પણ વળ્યું છે કે અમારા સંગ્રોધન માટે પરીક્ષાપૂર્વક એકત્ર કરેલી જુદા જુદા કુલની પ્રતિઓમાંથી ત્રણ ત્રણ અને ચાર ચાર પ્રકારના સંદર્ભરૂપ ટીકાપાઠભેદો પણ મળી આવ્યા છે । આ વધાની નોંધ અહીં આપવામાં આવે છે—

મા૦ પ્રતિમાં ટીકાસંદર્ભમાં મિશ્રતા—પૃ. ૧૮૬ ટિ. ૨ । *પૃ. ૨૦૬ ટિ. ૩ । ૨૦૭ ટિ. ૫ । ૨૦૮ ટિ. ૧-૮ । ૨૧૧ ટિ. ૫ । ૨૧૨ ટિ. ૧ । ૨૧૪ ટિ. ૧ । ૨૧૭ ટિ. ૨ । ૨૨૨ ટિ. ૨ । ૨૨૪ ટિ. ૭ । ૨૨૫ ટિ. ૬ । ૨૨૬ ટિ. ૪ । ૨૨૮ ટિ. ૧ । ૨૩૫ ટિ. ૫ । ૨૭૩ ટિ. ૧ । ૨૭૯ ટિ. ૨-૩ । ૩૦૨ ટિ. ૩ । ૩૦૪ ટિ. ૧ । ૩૦૫ ટિ. ૩ । *૩૩૪ ટિ. ૨ । ૩૮૦ ટિ. ૨ । ૩૯૮ ટિ. ૪ । ૪૩૦ ટિ. ૨ । ૪૫૫ ટિ. ૧ । ૪૮૨ ટિ. ૨-૩ । ૪૮૬ ટિ. ૩ । *૫૨૦ ટિ. ૧ । *૫૨૧ ટિ. ૨ । *૫૨૨ ટિ. ૬ । ૫૪૩ ટિ. ૪ । *૫૮૭ ટિ. ૧ । ૫૯૦ ટિ. ૩ । ૫૯૧ ટિ. ૪ । ૬૦૨ ટિ. ૨ । *૬૦૩ ટિ. ૧૦ । ૬૦૪ ટિ. ૨ । ૬૨૨ ટિ. ૧ । ૬૫૬ ટિ. ૬ । ૬૫૯ ટિ. ૩ । *૬૬૦ ટિ. ૧૧ । ૬૭૨ ટિ. ૨ । ૭૧૦ ટિ. ૧-૩ । *૭૧૨ ટિ. ૧-૪ । ૭૪૪ ટિ. ૫ । ૭૫૪ ટિ. ૨ । ૮૨૫ ટિ. ૩ । ૮૨૬ ટિ. ૩ । ૮૭૪ ટિ. ૧ । ૯૨૪ ટિ. ૩ । ૯૬૦ ટિ. ૧ । ૧૧૯૫ ટિ. ૧ । ૧૨૧૨ ટિ. ૧ । ૧૩૨૬ ટિ. ૩ । ૧૫૧૬ ટિ. ૧ ।

કાં૦ પ્રતિમાં ટીકાસંદર્ભમાં મિશ્રતા—પૃ. ૭૩૭ ટિ. ૨ । ૮૭૧ ટિ. ૬ । ૧૩૬૫ ટિ. ૧-૨ । ૧૩૮૬ ટિ. ૧ । ૧૩૯૬ ટિ. ૧-૨-૩-૪ । ૧૪૦૦ ટિ. ૧ । ૧૪૨૫ ટિ. ૧ । ૧૪૫૪ ટિ. ૧ । ૧૫૨૯ ટિ. ૨ । ૧૫૩૫ ટિ. ૨ । ૧૫૫૪ ટિ. ૧ । ૧૫૬૮ ટિ. ૨ ।

१५७२ टि २ । १५७३ टि २ । १५७४ टि. २ । १५८७ टि. ६ । १५८८ टि. ४ ।
१५९० टि २ । १५९७ टि ४ । १६७५ टि १ । १६८२ टि १ (भाष्यगाथानी
स्पष्ट व्याख्या) ।

मो० ले० का० डे० प्रतिभोमा सदर्ममा मिमता—पृ २१६ टि. ३ ।

मो० ले० त० डे० का० प्रतिभोमा टीकासदर्ममा मिमता—पृ ७३३ टि ४ ।

टीकाना जुदा जुदा प्रत्यन्तरोमा एक ज गाथानी व्याख्यामा उपलब्ध यता त्रण त्रण
पाठभेदवाक्या स्थळो—पृ १८९ टि १ (१ भा० ले० का० २ त० मो० ३ डे०) ।

पृ १९९ टि २ (१ डे० त० २ भा० ३ मो० ले० का०) ।

२०० टि १ (१ मो० ले० का० २ डे० त० ३ भा०) ।

२०४ टि ३ (१ मो० ले० का० २ डे० त० ३ भा०) । २०८ टि ७
(१ डे० त० २ मो० ले० ३ भा०) ।

२०९ टि. ९-१० (१ डे० त० २ मो० ले० का० ३ भा०) ।

२१० टि २ (१ डे० त० २ मो० ले० का० ३ भा०) ।

२११ टि २ (१ डे० त० २ मो० ले० का ३ भा०) ।

२१२ टि ३ (१ डे० त० २ मो० ले० का० ३ भा०) ।

२१४ टि ७ (१ डे० त० २ मो० ले० ३ भा०) ।

२२९ टि ६ (१ डे० त० २ मो० ले० का० ३ भा०) ।

२३१ टि ६ (१ डे० मो० ले० का० २ त० ३ भा०) ।

२४१ टि ३ (१ त० २ भा० ३ डे०) टि ५ (१ त० २ भा० ३ डे० मो०
ले० का०) ।

२४५ टि ६-७ (१ डे० त० का० २ डे० मो० ३ भा०) ।

३०७ टि ४ (१ मो० ले० २ भा० त० डे० ३ का०) ।

३१४ टि १ (१ मो० ले० २ भा० ३ त० डे० का०) ।

३२८ टि १ (१ भा० २ त० ३ मो० ले० का०) ।

३९२ टि १ (१ त० डे० का० २ मो० ले० ३ भा०) ।

४३१ टि २ (१ मो० ले० २ भा० ३ त० डे० का०) ।

४३४ टि १ (१ त० डे० २ भा० ३ मो० ले०), टि २ (१ मो० ले० त०
डे० २ भा० ३ का०) ।

४५२ टि. ४-५ (१ मो० ले० २ त० डे० का० ३ भा०) ।

४८० टि. ६ (१ मो० ले० २ भा० चू विचू अनुसारी ३ त० डे० का०) ।

- ५४७ टि. ३ (१ मो० ले० कां० २ त० डे० ३ भा०)
 ५६१ टि. ४ (१ मो० ले० २ त० डे० कां० ३ भा०) ।
 ५९१ टि. २-३ (१ मो० ले० २ भा० ३ त० डे० कां०) ।
 ६१६ टि. ३ (१ ताटी० मो० ले० २ त० डे० कां० ३ भा०) ।
 ६४७ टि. ३ (१ मो० ले० २ त० डे० कां० ३ भा०) ।
 ६५२ टि. १ (१ मो० ले० २ त० डे० ३ भा०) ।
 ६५६ टि. ३ (१ मो० ले०, २ भा०, ३ त० डे०) ।
 * ६६० टि. १ (१ मो० ले० २ त० डे० ३ भा० चू. विचू. अनुसारी ।
 ७३७ टि. १ (१ त० डे० मो० ले० २ भा० चू. विचू. अनुसारी ३ कां० ।
 ७५६ टि. ३ (१ त० डे० मो० ले० २ भा० ३ कां०) ।
 ८६६ टि. ३ (१ मो० ले० २ भा० त० डे० ३ कां०) ।
 ८९७ टि. ३ (१ ताटी० त० डे० मो० ले० २ भा० ३ कां०) ।
 ९०० टि. २ (१ ताटी० त० डे० मो० ले० २ भा० ३ कां०) ।
 ९०८ टि. २ (१ ताटी० त० डे० मो० ले० २ भा० ३ कां०) ।
 ९०९ टि. ३ (१ भा० २ ताटी० मो० कां० ३ त० डे० ले०) ।
 ९३७ टि. १ (१ मो० ले० २ त० डे० ३ ताटी० भा० कां०) ।
 ९४० टि. २ (१ ताटी० कां० २ त० डे० मो० ले० ३ भा०) ।
 ९८५ टि. २ (१ भा० कां० २ मो० ले० ३ ताटी० त० डे०) ।
 ९८८ टि. ४. (१ ताटी० भा० कां० २ मो० ले० डे० ३ त०) ।
 ९९७ टि. १ (१ भा० कां० २ त० ३ ताटी० मो० ले० डे०) ।
 ९९९ टि. ३ (१ मो० ले० त० डे० २ भा० कां० चूर्ण्यनुसारी ३ ताटी०) ।
 १००९ टि. ६ (१ ताटी० कां० मो० ले० २ भा० ३ त० डे०) ।
 १०२१ टि. १ (१ मो० ले० २ त० डे० ३ भा० कां०) ।
 १०३३ टि. १ (१ भा० कां० २ मो० ले० ३ त० डे०) ।
 १०५५ टि. २ (१ ताटी० भा० २ मो० ले० ३ त० डे० कां०) ।
 १०६७ टि. २ (१ भा० ताटी० २ त० डे० मो० ले० ३ कां०) ।
 १०८२ टि. ३ (१ कां० २ मो० ले० ताटी० त० डे० ३ भा०) ।
 १२७८ टि. ३ (१ कां० २ भा० ३ ताटी० मो० डे०) ।
 १२८४ टि. २ (१ भा० २ कां० ३ ताटी० मो० डे०) ।
 १३१७ टि. ५ (१ भा० २ ताटी० मो० डे० ३ कां०) ।
 १३२० टि. ३-६ (१ ताटी० मो० डे० २ भा० ३ कां०) ।

૧૩૩૫ ટિ ૪-૫-૬ (૧ વાટી૦ મો૦ ઢે૦ ૨ મા૦ ૩ કા૦) ।

૧૩૫૩ ટિ ૧ (૧ વાટી૦ મો૦ ઢે૦ ૨ મા૦ ૩ કા૦) ।

૧૬૬૯ ટિ ૩ (૧ વાટી૦ ઢે૦ ૨ મો૦ ૩ મા૦ ૪ કા૦) ।

ટીકાપ્રતિબોમાં એક જ ગાથાની વ્યાખ્યાના અપલબ્ધ થવા ચાર ચાર પાઠમેદવાઝાં થયેલો—પૃ ૯૦૪ ટિ ૪ (૧ મો૦ ૩ મા૦ ૪ કા૦ ૨ વાટી૦ ૩ વ૦ ઢે૦ ૪ મા૦) ।

પૃ ૧૦૧૨ (૧ મા૦ ૨ વ૦ ઢે૦ મો૦ ૩ કા૦ ૪ વાટી૦) ।

પૃ. ૧૦૬૪ ટિ ૨ (૧ મા૦ ૨ કા૦ ૩ મો૦ ૪ વાટી૦ ૫ વ૦ ઢે૦) ।

ટીકાપાઠમેદો સાથે ચૂર્ણી-વિશેષચૂર્ણીની તુલના—

પ્રસ્તુત પ્રયત્ના સંશોધન માટે અને દુષિના જે પ્રસંગ્યરો એકત્ર કર્યા છે તેમા નાના મોટા અને સર્વર્મરૂપ વિવિધ પાઠમેદો છે । એ પાઠમેદો પૈકીના કેટલાક પાઠમેદો ચૂર્ણી-કારની વ્યાખ્યાને અનુસરતા છે અને કેટલાક વિશેષચૂર્ણીને અનુસરતા છે, જ્યારે કેટલાક પાઠમેદો ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી અમળે અનુસરતા છે । આ દરેક સ્થળોપ અને તુલના માટે ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણીના પાઠો પારદિપ્તીમા તે તે પાઠમેદાદિ સાથે આપેલા છે, જેની વાંચી આ નીચે આપવામા આવે છે—

ચૂર્ણી સાથે તુલના—

મા૦ પ્રતિના ટીકાપાઠમેદ અને સંદર્ભમેદની ચૂર્ણી સાથે તુલના—૧૯૩ ટિ ૧ । ૨૦૦ ટિ. ૬ । ૨૦૮ ટિ ૮ । ૨૦૯ ટિ ૨ । ૨૨૩ ટિ ૬ । ૨૩૧ ટિ ૮ । ૨૪૫ ટિ ૧ । ૨૪૬ ટિ ૩ । ૩૦૦ ટિ ૧ । ૩૦૬ ટિ ૧-૨ । ૩૧૩ ટિ ૨ । ૩૧૯ ટિ ૩ । ૩૨૦ ટિ ૨ । (ટિપ્પણી ૩૧૯ થી પાછુ) । ૪૭૨ ટિ ૧ । ૪૫૬૩ ટિ. ૧ । ૬૭૯ ટિ ૧ । ૭૭૩ ટિ ૩ । ૭૭૫ ટિ ૨ । ૧૦૪૬ ટિ ૨-૩ । ૧૨૮૧ ટિ ૩ ।

કા૦ પ્રતિના પાઠમેદની ચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ ૭૭૧ ટિ ૩ । ૮૯૫ ટિ ૩ ।

મા૦ કા૦ પ્રતિના ટીકાપાઠમેદ અને સંદર્ભમેદની ચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ ૮૧૪ ટિ ૪ । ૯૯૯ ટિ ૩ । ૧૩૧૦ ટિ. ૨ ।

મા૦ વ૦ કા૦ પ્રતિબોના પાઠમેદની ચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ ૨૨૩ ટિ ૩ । ૨૩૧ ટિ ૨ ।

મો૦ ૩ મા૦ ૪ કા૦ પ્રતિબોના પાઠમેદની ચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ ૨૩૫ ટિ. ૬ । ૭૮૦ ટિ ૫ ।

વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—

મા૦ પ્રતિના પાઠમેદ આદિની વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ ૫૦૭ ટિ ૩ । ૬૦૩

દિ. ૪। ૬૪૨ દિ. ૧। ૬૫૮ દિ. ૧। * ૭૧૨ દિ. ૧। ૭૮૦ દિ. ૧। ૮૪૩ દિ. ૧।

મોં લેં પ્રતિના ટીકાપાઠભેદની વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ. ૫૯૫ દિ. ૨।

મોં લેં તં હેં કાંં પ્રતિઓના પાઠભેદની વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના પૃ. ૫૦૭ દિ. ૩। ૫૭૩ દિ. ૩।

મોં લેં માં કાંં ના પાઠભેદની વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ. ૬૨૫ દિ. ૩।

માં તં હેં કાંં પ્રતિઓના પાઠભેદની વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ. ૧૦૯૪ દિ. ૨।

ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી ઉમય સાથે તુલના—

માં પ્રતિના ટીકાપાઠભેદ અને સંદર્ભભેદની ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી એ ઉમય સાથે સરસામણી—પૃ. ૩૪૧ દિ. ૪। ૩૪૭ દિ. ૫। ૩૯૧ દિ. ૨। ૩૯૨ દિ. ૩-૫। ૪૫૨ દિ. ૩। ૪૬૭ દિ. ૧। * ૪૭૨ દિ. ૧। ૪૭૪ દિ. ૬। * ૪૮૦ દિ. ૬। ૪૯૯ દિ. ૧। ૫૦૪ દિ. ૩। ૫૧૦ દિ. ૨। * ૫૧૮ દિ. ૩। * ૫૬૬ દિ. ૩। ૫૭૩ દિ. ૭। ૫૭૪ દિ. ૭। ૬૧૨ દિ. ૬। * ૬૩૦ દિ. ૪। ૬૪૫ દિ. ૯। * ૬૬૧ દિ. ૧। ૬૬૨ દિ. ૬। ૬૭૯ દિ. ૬। ૭૪૪ દિ. ૪। ૮૩૫ દિ. ૭। ૯૦૧ દિ. ૩। ૧૦૫૫ દિ. ૩।

કાંં પ્રતિના ટીકાપાઠોની ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ. ૪૩૪ દિ. ૨। ૧૩૨૦ દિ. ૩। ૧૩૯૪ દિ. ૩।

તં હેં કાંં પ્રતિઓના પાઠભેદની ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ. ૫૭૩ દિ. ૫।

માં મોં લેં પ્રતિઓના પાઠભેદની ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ. ૬૪૬ દિ. ૩।

તામાં માં તં હેં કાંં પ્રતિઓના પાઠભેદની ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ. ૬૪૦ દિ. ૭। ૧૦૯૪ દિ. ૨।

મોં લેં માં તં હેં પ્રતિઓના પાઠભેદની ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ. ૧૩૧૯ દિ. ૨। ૧૩૫૨ દિ. ૨। ૧૪૫૯ દિ. ૧। ૧૫૫૯ દિ. ૧। ૧૫૯૭ દિ. ૩।

મોં લેં તં હેં કાંં પ્રતિઓના પાઠભેદની ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના—પૃ. ૪૧૪ દિ. ૨। ૮૬૫ દિ. ૭।

જુદા જુદા કુલનાં પ્રત્યન્તરોમાંથી મઠી આવતા જુદા જુદા પાઠભેદો પૈકી અમુક પાઠભેદ ચૂર્ણી સાથે સરસામણી ધરાવતો હોય છે, બ્યારે બીજો પાઠભેદ વિશેષચૂર્ણી સાથે તુલના ધરાવે છે। આ જાતના પાઠોની તુલના માટે તે તે સ્થલે પાદટિપ્પણીમાં ચૂર્ણી

विशेषपूर्णना पाठो आपबामा आम्हा छे । आ प्रकारना पाठमेदोने दर्शवता स्पष्टोनी नोप आ नीरे आपबामा आवे छे—पृ ६२४ टि १ (भा० पाठ विशेषपूर्णनुमाटी, मो० ले० व० टे० का० पाठ पूर्णनुमाटी) । पृ ७११ टि १ (भा० पाठ विचू० अनुमाटी, मो० ले० व० टे० का० पाठ स्वयन्त्र, चूर्मीपाठ त्रीना ज प्रकारनो) । ८४७ टि ९ (भा० पाठ विचू० मम्मत, व० टे० का० मो० ले० पाठ चूर्मीष्टद्वय-मम्मत) । ९६२ (भा० का० पाठ चूर्मीसम्मन, चाटी० मो० ले० व० टे० पाठ विशेषचूर्मीसम्मन) ।

हीकाना अमुद्ध के ग्रहित पाठोने सुधारबामा पू० विचू०नो आधार—पृ ११०३ टि १ । ११६१ टि ४ ।

महर्षनी पादटिप्पणीओ—

प्रस्तुत दृढरक्कर महासाधना विषयने स्पष्ट करवा माटे अथवा अर्थ के वस्तुवर्णनमां नवीनतानी दृष्टिप स्थाने स्थाने जे चूर्मी, विशेषचूर्मी के समयना पाठोनी अमे पाद-टिप्पणीमां नोप जापी छे तेकां स्पष्टोनी यादी अदी आपबामा आवे छे ।

चूर्मीपाठोना स्पष्टो—पृ २ टि. १ । ७ टि ४ । ११ टि १ । १४ टि १ । १५ टि ३ । १६ टि. १ । १७ टि ५-६ । २१ टि ३ । २२ टि २ । २३ टि. १-२-६ । २४ टि ३ । २५ टि ३ । २६ टि २ । २७ टि १ । २८ टि ४ । ४९ टि १-२ । ६१ टि २ । ६८ टि ९ । ७५ टि २ । ८२ टि १ । ८३ टि २-४ । ८५ टि ७ । ८६ टि ३ । ८७ टि १ । ८९ टि १-३-४ । ९४ टि. २ । ९९ टि १ । १०३ टि ३ । १२८ टि १ । १३३ टि १ । १४१ टि ३ । १८४ टि ३ । १९४ टि १ । २०१ टि ३ । २०५ टि १ । २३२ टि ४ । २४१ टि २ । २४२ टि. ७ । २५३ टि. १ । २६० टि १-२ । २६२ टि. २ । २६६ टि १ । २७९ टि १ । २८८ टि १ । २८९ टि १ । २९७ टि ४ । २९८ टि ७ । ३०३ टि २ । ३०८ टि २ । ३०५ टि १-२ । ३३० टि २ । ३४३ टि १ । ३५६ टि २ । ३६६ टि १ । ३६८ टि ४-५ । ३८३ टि. ४ । ३८४ टि १ । ३९९ टि १ । ४१३ टि १ । ५०५ टि. १ । ५०९ टि ५ । ६०० टि १ । ६३८ टि २ । ८७० टि ३ । ९७१ टि. ९ । १०३२ टि १ । १३४१ टि १ । १५७० टि. २ । १६१० टि ३ ।

विशेषचूर्मीपाठोनां स्पष्टो—पृ ३६८ टि ७ । ३९९ टि ७ । ४०७ टि ४ । ४३९ टि १ । ४४७ टि १ । ४४३ टि १ । ४८८ टि. १ । ५३४ टि १ । ५९७

ટિ. ૪। ૬૫૪ ટિ. ૧। ૬૭૫ ટિ. ૩। * ૭૨૬ ટિ. ૩। ૭૮૪ ટિ. ૩। ૯૧૭ ટિ. ૧।
૯૧૯ ટિ. ૧। ૧૦૯૦ ટિ. ૩। ૧૦૯૩ ટિ. ૨। ૧૨૩૨ ટિ. ૨। ૧૪૯૩ ટિ. ૧।

ચૂર્ણી-વિશેષચૂર્ણી સમયપાઠોનાં સ્થલો—પૃ. ૩૪૨ ટિ. ૧। ૩૪૩ ટિ. ૧। ૩૪૯
ટિ. ૨। ૩૬૮ ટિ. ૨-૭। ૩૬૯ ટિ. ૧-૨। ૩૭૬ ટિ. ૧। ૩૮૧ ટિ. ૧। ૩૮૪
ટિ. ૨। ૩૯૨ ટિ. ૪। ૩૯૭ ટિ. ૧। ૩૯૯ ટિ. ૫। ૪૦૮ ટિ. ૨। ૪૩૩ ટિ. ૩।
૪૭૧ ટિ. ૨। ૪૯૭ ટિ. ૧। ૫૦૫ ટિ. ૨। ૫૦૮ ટિ. ૬। ૫૧૦ ટિ. ૧। ૫૨૧
ટિ. ૧। ૫૩૪ ટિ. ૧। ૫૫૬ ટિ. ૫। ૫૭૩ ટિ. ૫-૭।* ૬૧૬ ટિ. ૫। ૬૩૮
ટિ. ૧। ૬૬૬ ટિ. ૨। ૬૭૫ ટિ. ૧। ૭૫૩ ટિ. ૪। ૭૮૧ ટિ. ૯। ૮૪૩ ટિ.
૫। ૯૦૬ ટિ. ૨। ૯૨૬ ટિ. ૩-૬-૭। ૯૨૮ ટિ. ૩। ૯૮૩ ટિ. ૨-૩। ૯૮૪
ટિ. ૨। ૧૦૧૮ ટિ. ૨। ૧૦૩૨ ટિ. ૧। ૧૦૮૯ ટિ. ૩। ૧૧૫૮ ટિ. ૧। ૧૧૬૯
ટિ. ૧। ૧૧૭૫ ટિ. ૩। ૧૨૩૨ ટિ. ૧। ૧૩૮૧ ટિ. ૨। ૧૩૯૭ ટિ. ૭। ૧૪૮૪
ટિ. ૨। ૧૫૫૭ ટિ. ૨। ૧૫૬૦ ટિ. ૧। ૧૫૭૦ ટિ. ૨। ૧૫૭૫ ટિ. ૧। ૧૬૦૧
ટિ. ૧। ૧૬૧૦ ટિ. ૧। ૧૬૧૨ ટિ. ૧। ૧૬૩૬ ટિ. ૨।

બૃહદ્ગ્રાહ્યના પાઠોનાં સ્થલો—પૃ. ૪૮૮ ટિ. ૧। ૬૧૧ ટિ. ૩। ૧૧૬૯ ટિ. ૨।

ગ્રંથ પરિચય ।

ગ્રંથકારો અને ગ્રંથની પ્રતિબો વિષે લખ્યા પછી પ્રસ્તુત ગ્રંથના વાહ્ય અને અંતરંગ સ્વરૂપ વિષે થોડું વતાવી દેવું અહીં યોગ્ય મનાશે । પ્રસ્તુત બૃહત્કલ્પસૂત્ર અને તેના ઉપરની વ્યાખ્યાઓ વગેરેનો પરિચય આપવા પહેલાં, પ્રસ્તુત શાસ્ત્ર હેદ આગમોમાંનું એક હોઈ હેદ આગમ સાહિત્ય કેટલું છે એનો સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે । સામાન્ય રીતે જૈન આગમોની સંખ્યા પીસ્તાલીસની ગણાય છે । એ પીસ્તાલીસ આગમોમાં હેદઆગમોનો સમાવેશ થઈ જાય છે અને એ હેદઆગમો છ છે । તેના ઉપર જેટલું વ્યાખ્યાસાહિત્ય રચાયું છે અને આજે જેટલું ઉપલબ્ધ થાય છે તે આ નીચે જણાવવામાં આવે છે ।

હેદઆગમ સાહિત્ય—

નામ	કર્તા.	શ્લોકસંખ્યા.
૧ દશાશ્રુતસ્કન્ધ	મદ્રવાહુસ્વામી	૨૧૦૬
" નિર્યુક્તિ	"	ગા. ૧૪૪
" ચૂર્ણી		૨૨૨૫
" શ્રુતિ	ત્રસાર્ધિ પાર્શ્વચન્દ્રીય	૩૧૦૦
" સ્તવક (માપાનુવાદ)		

૨	કવ્વો (શ્લોકરૂપસૂત્ર)	મત્રવાહુસ્વામી	૩૭૫
॥	નિર્વૃત્તિ-હ્રસ્વમાપ્ય માપ્ય-સપદાસગણિ ક્ષમામનજ	ગા. ૬૪૨૦ સ્તો. ૭૫૦૦	
”	” શ્લોકરૂપ અપૂર્ણ		
”	પૂર્ણી		૧૧૦૦૦
”	વિશેષપૂર્ણી		૧૪૦૦૦
”	હૃતિ	મહામિરિ-ક્ષેમકીર્તિ	૧૫૦૦૦
”	અવપૂરી	સૌમાન્યસાગર	૧૫૦૦
”	સ્તવક		
”	પદ્યરૂપમહામાપ્ય	સપદાસગણિ ક્ષમામનજ ગા. ૨૫૭૪ સ્તો. ૧૧૩૫	
”	પૂર્ણી		૩૨૪૫
૩	અવહાર સૂત્ર	મત્રવાહુસ્વામી	૬૮૮
”	માપ્ય	ગા. ૪૬૨૯ સ્તો. ૫૭૮૬	
”	પૂર્ણી		૧૦૩૬૦
”	હૃતિ	મહામિરિ	૨૯૦૦૦
”	સ્તવક		
૪	નિશીથસૂત્ર	મત્રવાહુસ્વામી	૮૨૫
”	માપ્ય	ગા. ૬૫૨૯ સ્તો. ૭૫૦૦	
”	વિશેષપૂર્ણી	ત્રિનશસ મહાનર	૨૮૦૦૦
”	” વિશેષેશકચ્ચાકચા	શીવન્દ્રસૂરિ	
”	સ્તવક		
૫	મહાનિશીથસૂત્ર		૪૫૪૪
”	સ્તવક		
૬	જીતકરૂપસૂત્ર	ત્રિનમત્રગણિ ક્ષમામનજ	ગા. ૧૦૩
”	માપ્ય		ગા. ૨૬૦૬
”	પૂર્ણી	સિદ્ધસેનાપાર્ય	૧૦૦૦
”	” ટિપ્પનક	શીવન્દ્રસૂરિ	૧૧૨૦
”	હૃતિ	સિદ્ધકાપાર્ય	૧૮૦૦

કરૂપપદ્યરૂપ—અહીં જે છ ઉદાહરણોને લગતી નોંધ આવતામાં આવી છે તેમાં “કરૂપપદ્યરૂપ અપૂર્ણ” એમ લખાયા છે તેનું કારણ એ છે કે—વાટય, જેસલમેર, માળશરફર ફન્ડીટપટ પૂના વિગેરે શ્રેષ્ઠ સ્થાને આ મથની હસ્તપ્રતિઓ અપૂરી મ મળે છે । જેસલમેરમાં છાદપત્ર ઉપર છગાવડી જે નક્કો છે પણ તે વગેરે પ્રથમવાદ છે ।

ધીજો खंड क्यांय जोवामां आव्यो नथी । आचार्य श्री क्षेमकीर्तिण वृहत्कल्पनी टीका रची त्यारे तेमना सामे आ वृहद्भाष्यनी पूर्ण नकल हती ए तेमणे टीकामां आपेलां वृहद्भाष्यनां उद्धरणोधी निश्चितपणे जाणी शकाय छे ।

कल्पचूर्णी अने विशेषचूर्णी—कल्पचूर्णी अने कल्पविशेषचूर्णीनी जे वं ताडपत्रीय प्राचीन प्रतीओ आजे मळे छे तेमां लखावनाराओनी गरवडथी एटले के चूर्णी—विशेषचूर्णीना खंडोनो विवेक न करवाथी केटलीक प्रतिओमां चूर्णी—विशेषचूर्णीतुं मिश्रण थई गयुं छे ।

पंचकल्पमहाभाष्य—पंचकल्पमहाभाष्य ए ज पंचकल्पसूत्र छे । घणाखरा विद्वान् साधुओ एवी भ्रमणामां छे के—पंचकल्पसूत्र उपरनुं भाष्य ते पंचकल्पभाष्य अने ते उपरनी चूर्णी ते पंचकल्पचूर्णी, परंतु आ तेमनी मान्यता भ्रान्त अने भूलभरेली छे । पंचकल्प नामनुं कोई सूत्र हतुं नहीं अने छे पण नहीं । वृहत्कल्पसूत्रनी केटलीक प्राचीन प्रतिओना अंतमां “पंचकल्पसूत्रं समाप्तम्” आवी पुष्पिकामात्रथी भूलावामां पढीने केटलाको एम कहे छे के—में अमुक भंडारमां जोयुं छे पण आ भ्रान्त मान्यता छे । खरी रीते, जेम पिंडनिर्युक्ति ए दशवैकालिकनिर्युक्तिनो अने ओयनिर्युक्ति ए आवश्यकनिर्युक्तिनो पृथक् करेलो अंश छे, ते ज रीते पंचकल्पभाष्य ए कल्पभाष्यनो एक जुड़ो पाडेलो विभाग छे; नहीं के स्वतंत्र कोई सूत्र । आचार्य श्रीमलयगिरि महाराज अने श्रीक्षेमकीर्तिसूरि महाराज प्रस्तुत वृहत्कल्पसूत्रनी टीकामां बारंबार आ रीते ज उल्लेख करे छे ।

निशीथविशेषचूर्णी—आजे जेने सौ निशीथचूर्णी तरीके ओळखे छे ए निशीथसूत्र उपरनी विशेषचूर्णी छे । निशीथचूर्णी होवी जोईए परंतु आजे एनो क्यांय पत्तो नथी । आजे तो आपणा सामे निसीहविसेसचुण्णी ज छे ।

छेद आगमसाहित्यने जाण्या पछी आपणे ग्रंथना मूल विषय तरफ आवीए ।

ग्रंथनुं मूल नाम—

प्रस्तुत ‘वृहत्कल्पसूत्र’नुं मूल नाम ‘कप्पो’ छे । तेनी प्राकृत—संस्कृत व्याख्या—टीकाओने पण कप्पभासं, कप्पस्स चुण्णी आदि नामोथी ज ओळखवामां आवे छे । एटले निष्कर्ष ए थयो के—आ ग्रंथनुं ‘वृहत्कल्पसूत्र’ नाम पाछळथी शरू थयुं छे । तेनुं कारण ए छे के दशाश्रुतस्फंधना आठमा अध्ययनरूप पर्युपणाकल्पसूत्रनी जाहेर वाचना वध्या पछी ए कल्पसूत्र अने प्रस्तुत कल्पशास्त्रने अलग अलग समजवा माटे एकनुं नाम कल्पसूत्र अने प्रस्तुत कल्पशास्त्रनुं नाम वृहत्कल्पसूत्र राखवामां आव्युं छे । आजे जैन जनतानो मोटो भाग ‘कल्पसूत्र’ नामथी पर्युपणाकल्पसूत्रने ज समजे छे, वल्के ‘कल्पसूत्र’ नाम पर्युपणाकल्पसूत्र माटे रूढ थई गयुं छे । एटले आ शास्त्रने भिन्न समजवा माटे ‘वृहत्कल्प-

સૂત્ર' નામ આપ્યું છે તે યોગ્ય જ છે । પ્રસ્તુત સૂત્ર પ્રમાણમાં નાનું પડેલે કે માત્ર ૪૭૫ શ્લોકપ્રમાણ હોવા છતાં એમાં રહેલા ગામીયેની દૃષ્ટિ અને એક મહાશાસ્ત્ર જ કહેવું જોઈએ । આ એક પ્રાચીનતમ આધારશાસ્ત્ર છે અને જૈન ધર્મશાસ્ત્રોમાં તેનું સ્થાન ઘણું ઊંચું છે । તેમાં જૈન ધર્મનો માટે તો એ જીવનધર્મનું મહાશાસ્ત્ર છે । આની માધ્યા પ્રાચીન પ્રાકૃત અથવા અર્ધમાગધી હોવા છતાં તેમ વીમાં જૈન આગમો માટે મન્યું છે તેમ આની માધ્યાને પણ ટીકાકાર આચાર્ય શ્રીમલ્લપગિરિ અને શ્રીલેખકીર્તિસૂરિય વડલી નાલી છે । જાહ બોલતા આનું પરિવર્તન કેટલે અંશે હવિત છે એ એક પ્રશ્ન જ છે, તેમ છતાં સાથે સાથે આજે એ પણ એક મોટો સલાહ છે કે—તે તે આગમોની પ્રાચીન પ્રાચીનતમ વિવિધ પ્રતિઓ કે તેના પ્રત્યન્તરો માને રાક્ષીય સ્થાને તેમાં જે માધ્યા અને પ્રયોગો વિષયક વૈવિધ્ય જોવામાં આવે છે તે, સમર્થ માધ્યાશાસ્ત્રીને મળે પણ હજુરો વાલી દે તેવા હોય છે । તેમાં પણ નિર્યુક્તિ, માધ્ય, મહામાધ્ય, પૂર્ણા, વિશેષપૂર્ણા વગેરે વ્યાખ્યાકારોના અપરિમિત અને સ્વચ્છાલીત પાઠમેશો અને પાઠવિકારો મળે સ્થાને તો જાકર આવી જાય તેવું અને એવી વાત છે । આ પરિસ્થિતિમાં અમુક જવાબદારી હોઈને બેઠેલા ટીકાકાર આદિ વિષે આપને એકાએક થોડા જોડું કશું જ નથી રહેતું ।

વ્યાખ્યાસાહિત્ય—

કલ્પમહાશાસ્ત્ર હવર વ્યાખ્યાનરૂપે નિર્યુક્તિ—માધ્ય, પૂર્ણા, વિશેષપૂર્ણા, મહામાધ્ય, દૃષ્ટિ, અવધૂરી અને સ્વયંક પ્રયોગી રચના થઈ છે । તે વૈકી આ પ્રકાશનમાં મૂલસૂત્ર, નિર્યુક્તિ—માધ્ય અને દૃષ્ટિને પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલ છે, જેનો પરિચય અહીં આપવામાં આવે છે ।

નિર્યુક્તિ—માધ્ય—

આવશ્યકનિર્યુક્તિમાં શુદ્ધ નિર્યુક્તિકારમગવાને “કલ્પસ્મ વ ગિઝ્ઝુતિ” (ગાથા ૧૫) એમ જણાવેલ હોવાથી પ્રસ્તુત કલ્પમહાશાસ્ત્ર હવર નિર્યુક્તિ રચવામાં આવી છે । તેમ છતાં આજે નિર્યુક્તિ અને માધ્ય, એ બન્ને એ પરસ્પર મલો જોઈને એક પ્રથરૂપ થઈ જવાને લીધે તેનું પૃથક્કરણ પ્રાચીન પૂર્ણાકાર આદિ વગ કરી શક્યા નથી । ટીકાકાર આચાર્ય શ્રીમલ્લપગિરિય પણ “સૂત્રપરિશ્કનિર્યુક્તિર્માધ્ય વૈકો પ્રન્થો જ્ઞાતઃ” એમ જણાવી નિર્યુક્તિ અને માધ્યને જુદા પાઠવાનું જરૂર કર્યું છે, સ્થાને આચાર્ય શ્રીલેખકીર્તિય એ પ્રયત્ન કર્યો છે । તેમ છતાં તેમાં તેઓ સફળ નથી થયા વસ્તે એવી માટાલો જ વયો છે । એ જ કારણ છે કે ટીકાના પ્રત્યન્તરોમાં તથા પૂર્ણા—વિશેષપૂર્ણામાં એ માટે વિવિધ નિર્દેશો મળે છે (જુઓ પરિશિષ્ટ ચોથું) । સ્વયં પ્રાચીન માધ્યપ્રતિઓમાં પણ આ અંગેનો કશો વિવેક નજરે નથી આવતો । આ કારણસર અને અમારા પ્રમુત પ્રકાશનમાં નિર્યુક્તિ—માધ્ય

મંથની ગાથાઓના અંકો સહજ જ રાહ્યા છે । અને એ રીતે વધી મઝીને ૬૪૯૦ ગાથાઓ થઈ છે । પ્રાચીન માધ્યપ્રતિઓમાં અનેક કારણસર ગાથાઓ વેવઢાવાથી તેમ જ અસ્તવ્યસ્ત ગાથાઓ અને ગાથાંકો હોવાથી તેની ગાથાસંખ્યાની અમે ઉપેક્ષા કરી છે । અમારો ગાથાક્રમ અતિ વ્યવસ્થિત, પ્રામાણિક અને અતિ મુસંગત છે । માપાદૃષ્ટિ પ્રાચીન માધ્યપ્રતિઓની ગાથાની માપામાં અને આચાર્ય શ્રીમલયગિરિ-ક્ષેમકીર્તિએ આપેલી માધ્ય-ગાથાની માપામાં ઘણો ઘણો ફરક છે; પરંતુ અમારે ટીકાકારોને ન્યાય આપવાનો હોવાથી તેમણે પોતાની ટીકામાં જે સ્વરૂપે ગાથાઓ લખી છે તેને જ પ્રમાણ માનીને અને કામ ચલાવ્યું છે । આમ છતાં સ્થાને સ્થાને અનેકવિધ મહત્ત્વના પાઠભેદો વગેરે નોંધવામાં અમે આઝસ કર્યું નથી । માધ્યની માપા મુખ્યત્વે પ્રાકૃત જ છે, તેમ છતાં ઘણે સ્થળે ગાથાઓમાં માગધી અને શૌરસેનીના પ્રયોગો પણ જોવામાં આવે છે । કેટલીક ગાથાઓ પ્રસંગવશ માગધી કે શૌરસેની માપામાં પણ રચાયેલી છે । હંદની દૃષ્ટિ આનું માધ્ય પ્રધાનપણે આર્યાહંદમાં રચાયું છે, તેમ છતાં સંખ્યાવંધ સ્થળે ઔચિત્ય પ્રમાણે ધીજા ધીજા હંદો પણ આવે છે ।

દૃષ્ટિ—

પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રની દૃષ્ટિનો પ્રારંભ આચાર્ય શ્રીમલયગિરિએ કર્યો છે અને તેની મમાત્તિ લગભગ સત્રાસો વર્ષ વાદ તપા આચાર્યપ્રવર શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિએ કરી છે । દૃષ્ટિની માપા મુખ્યત્વે સંસ્કૃત હોવા છતાં તેમાં પ્રસંગોપાત આવતી કથાઓ પ્રાકૃત જ છે । દૃષ્ટિનું પ્રમાણ સૂત્ર-નિર્યુક્તિ-માધ્ય મઝીને ૪૨૫૦૦ શ્લોક લગભગ છે, પદ્ધતિ જો આમાંથી સૂત્ર નિર્યુક્તિ-માધ્યને વાદ કરીએ તો દૃષ્ટિનું પ્રમાણ ૩૪૫૦૦ શ્લોક લગભગ થાય છે । આમાંથી લગ-ભગ ૪૦૦૦ શ્લોકપ્રમાણ ટીકા આચાર્ય શ્રીમલયગિરિની છે અને ધાકીની આત્મીય ટીકા આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિપ્રણીત છે ।

ચૂર્ણી-વિશેષચૂર્ણી—

ચૂર્ણી અને વિશેષચૂર્ણી, એ વૃદ્ધસ્કલ્પસૂત્ર ઉપરની પ્રાચીન પ્રાચીનતમ વ્યાખ્યાઓ છે । આ વ્યાખ્યાઓ સંસ્કૃતમિશ્રિત પ્રાકૃતપ્રધાન માપામાં રચાઈ છે । આ વ્યાખ્યાઓની પ્રાકૃતભાષા આચાર્ય શ્રીક્ષેમચન્દ્રાદિવિરચિત પ્રાકૃતવ્યાકરણાદિના નિયમોને વશવર્તી માપા નથી, પરંતુ એક જુદા કુલની જ પ્રાકૃતભાષા છે । આ વ્યાખ્યાઓમાં આવતા વિવિધ પ્રયોગો જોતાં એની માપાનું નામ હું આપું એ પ્રશ્ન એક કોયડારૂપ જ છે । હું માનું છું કે આને કોઈ સ્વતંત્ર માપાનું નામ આપવું તે કરતાં “મિશ્રપ્રાકૃતભાષા” નામ આપવું એ જ વધારે સંગત વસ્તુ છે । માપાના વિષયમાં રસ લેનાર પ્રત્યેક માપાશાસ્ત્રીને માટે જૈન આગમો અને તેના ઉપરના નિર્યુક્તિ-માધ્ય-ચૂર્ણી-વિશેષચૂર્ણી મંથોનું અધ્યયન અને અવ-લોકન પરમ આવશ્યક વસ્તુ છે ।

વૃહદ્ગાપ્ય—

નિર્યુક્તિ, બ્રાહ્મ અને વૃહદ્ગાપ્ય ૫ ત્રણેય જૈન આગમ સ્વરૂપના વ્યાસ્યામયો હૃન્મેશો પદ્યમય જ હોય છે । પ્રસ્તુત વૃહદ્ગાપ્ય પણ ગાથામય છે । ટીકાકાર આચાર્ય શ્રીશ્વેમકીર્તિ-મહારાજ સામે પ્રસ્તુત વૃહદ્ગાપ્ય સંપૂર્ણ હોવા છતાં જાને અને સંપૂર્ણ મેલવવા અમે માગ્ય-શાહી થઈ શક્યા નથી । જાને ક્યાં ક્યાં આ મહામાહ્યની પ્રતિબો છે ત્યાં પ્રથમ લંઘ માત્ર છે । જેસલમેરદુર્ગના શ્રીજિનમદ્સૂરિ જૈન જ્ઞાનમંદારમાં ક્યારે આ મથના મે લઘો જોયા ત્યારે મનમાં આશા જન્મી કે આ મથ પૂર્ણ મળ્યો, પણ વપાસ કરતાં નિરાશા સાથે જોડુ કે ક્ષેત્રેય પ્રથમ લઘની જ નહોતો છે । જાની માયા પણ પ્રાચીન મિત્ર પ્રાકૃતભાષા છે અને મુલ્યસ્ત્રે આપો છદ્ હોવા છતાં પ્રસંગોપાત્ત ધીજા ધીજા પણ છદો છે ।

અવચૂરી—

વૃહદ્ગાપ્ય સ્વરૂપે ઉપર એક અવચૂરી (અવિસંક્ષિપ્ત ટીકા) પણ છે । એના પ્રણેતા શ્રીસોમાગ્યસાગરસૂરિ છે અને ૫ ૧૫૦૦ શ્લોકપ્રમાણ છે । મૂળ મથના શબ્દાર્થને સ્પષ્ટ રીતે સમજવા રૂઝનાર માટે આ અવચૂરી મદદરૂપની છે અને ૫, ટીકાને અનુસરીને જ રચાયેલી છે । પ્રસ્તુત અવચૂરીની પ્રતિ સ્વત્ ૧૬૨૮ માં છાપાયેલી હોઈ ૫ તે પહેલાં રચાયેલી છે ।

આન્તર પરિચય

પ્રસ્તુત વૃહદ્ગાપ્ય મહાશાસ્ત્રના આન્તર પરિચય માટે અને દરેક ભાગમાં વિસ્તૃત વિવચાનુક્રમણિકા આપી છે, જે કથા જ ભાગોની મળીને ૧૫૨ પૃષ્ઠ જોડેલી થાય છે, તે જ પર્યાપ્ત છે । આ અનુક્રમણિકા જોવાથી જાણા મથના છુ છે તે, દરેકે દરેક વિદ્વાન્ મુનિશ્વર આદિ મુગમલાથી જાણી-સમજી શકશે । તેમ છતાં પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્ર ૫, એક છેવડાશ્વ સરીકે બોલ્યાતુ હોઈ તે વિષે અને તેના અનુસંધાનમાં જે જે જ્ઞાસ ઉચિત્ત હોય તે બંને વિચાર કરવો અતિ આવશ્યક છે ।

છેદ આગમો—

છેદ આગમો મર્થા મળીને છની સંખ્યામાં છે, જેનો હક્ષેસ અને તેને હગતા વિશાલ વ્યાખ્યાસાહિત્યની નોંધ અને સ્વરૂપ કરી આપ્યા છીય । આ છેદઆગમોમાં, મનસા વાચા કર્મણા અવિસ્રવાદી જીવન જીવનાર પરમજ્ઞાની સીર્ષકર, ગણશ્વર, સ્વચિર આદિ મહર્ષિઓપ જગત્તના મુમુક્ષુ નિર્મય-નિર્મયીઓને એકાત કલ્યાણ સાધના માટે જે મૌલિક અહિંસા, સત્ય, અષોર્ય, મદ્યપર્ય, અપરિમદ્યપ્રતારિરૂપ માર્ગે દર્શાવ્યો છે તે બંને તે તે દેશ, કાલ તેમ જ તે તે યુગના માનવોની સ્વાભાવિક શારીરિક અને માનસિક કૃત્તિઓ અને વલણને ધ્યાનમાં હઈ વાચક નિયમોનુ વિધાન કરવામાં આવ્યું છે, જેને શાસ્ત્રીય પરિમાણમાં

अपवाद कहेयामां आवे छे । आ अपवादो अर्थात् बाधक नियमो उत्सर्ग एटले के मौलिक मार्गना विधान सामे होवा छनां ए, मौलिक मार्गना बाधक न होतां तेना बाधक छे । आथी समजाये के छेदआगमोमां अतिगंभीर भावे एकान्त आत्मलक्ष्मी बनीने मौलिक अहिंसादि नियमो अंगे ते ते अनेकविध वर्तमान परिस्थितिने लक्ष्मां नई बाधक नियमो अंगे विधान अने विचार करवामां आव्या छे । तात्त्विक दृष्टि ए विचारतां एम कही शक्य के जैन छेदआगमो ए, एकान्त उच्च जीवन जीवनार गीतार्थ जैन भवविरो अने आचार्योंनी सूक्ष्मेक्षिका अने तेमनी प्रौढ प्रतिमानो सर्वोच्च परिचय आपनार महान् शास्त्रो छे ।

उत्सर्ग अने अपवाद—

प्रस्तुत वृहत्कल्पसूत्र, ए छेदआगमोमांनुं एक होई एमां उत्सर्ग अने अपवाद मार्गनुं अर्थात् साधक-बाधक नियमोनुं विधान करवामां आव्युं छे । ए उत्सर्ग-अपवादो कया केटला अने कई कई वायत विषे छे ? ए ग्रंथनुं अवलोकन करनार जोई जाणी सकसे । परंतु ए उत्सर्ग अने अपवादाना निर्माणनो मूल पायो शो छे ? अने जीवनतत्त्वोनुं रहस्य समजनारे अने तेनुं मुख्य मूलजनारे पोताना जीवनमां तेनो उपयोग कई रीते करवानो छे-करवो जोईए ? ए विचारवुं अने समजवुं अति आवश्यक छे । आ वस्तु अति महत्त्वनी होई खुद निर्युक्ति-भाष्यकार भगवंतोए अने तदनुगामी प्राकृत-संस्कृत व्याख्या-कारोए सुद्धां प्रसंग आवतां ए विषे घणा ऊंढाणथी अनेक स्थले विचार कर्यो छे ।

जगतना कोई पण धर्म, नीति, राज्य, प्रजा, संघ, समाज, सभा, संस्था के मंडळो,— त्यागी हो के संसारी,—ए तेना एकधारा मौलिक बंधारण उपर नभी के जीवी शके ज नहि; परंतु ए सौने ते ते सभ-विषय परिस्थिति अने संयोगोने ध्यानमां राखीने अनेक साधक बाधक नियमो बढवा पड़े छे अने तो ज ते पोताना अस्मिन्त्वने चिरकाल सुधी टकावी राखी पोताना उद्देशोने सफल के चिरंजीव बनावी शके छे । आम छतां जगतना धर्म, नीति, राज्य, प्रजा, संघ, समाज वगैरे मात्र तेना नियमोना निर्माण उपर ज जाग्या जीव्या नथी, परंतु ए नियमोना प्रामाणिक शुद्ध एकनिष्ठ पालनने आधारे ज ते जीव्या छे अने जीवनने उन्नत वनाव्युं छे । आ शाश्वत नियमने नजर मामे राखीने, जीवनमां वीतरागभावनाने मूर्तरूप आपनार अने ते माटे एकधारो प्रयत्न करनार जैन गीतार्थ महर्षिओए उत्सर्ग-अपवादनुं निर्माण कर्युं छे ।

‘उत्सर्ग’ शब्दनो अर्थ ‘मुख्य’ थाय छे अने ‘अपवाद’ शब्दनो अर्थ ‘गौण’ थाय छे । प्रस्तुत छेदआगमोने लक्ष्मीने पण उत्सर्ग-अपवाद शब्दनो ए ज अर्थ छे । अर्थात् वृत्तमर्ग एटले आन्तर जीवन, चारित्र अने गुणोनी रक्षा, शुद्धि के वृद्धि माटेना मुख्य नियमोनुं विधान अने अपवाद एटले आन्तर जीवन आदिनी रक्षा, शुद्धि के वृद्धि

માટેના વાષક નિયમોનુ વિધાન । હસ્તર્ગ-અપવાદના બદલે વિશેષના મૂલ હશે તરફ જોતાં પ્રત્યેક મહત્ત્વ કે મુલ્યવસ્તુ એક સમાન છે । ઘટલે સર્વમાધારણને સહજમાથે એમ લાગ્યા વિના નહિ રહે કે એક જ હેતુ માટે આવુ દ્વિવિધ્ય કેમ ? । પરંતુ જગતનુ સૂક્ષ્મ રીતે અવલોકન કરનારને એ વસ્તુ સમજાયા વિના નહિ રહે કે-માનવજીવનમા સહજ માથે સવાને માટે જે શારીરિક અને શ્વાસ કરીને માનસિક નિર્બલતાએ અધિકાર જમાવ્યો છે એ જ આ દ્વિવિધ્યનુ મુલ્ય કારણ છે । આ પરિસ્થિતિને પ્રત્યક્ષ જોયા જાણ્યા પછી ધર્મ, મીલિ, સંપ, સમાજ, પ્રજા આદિમા નિર્માતાઓ પોતાની સાથે રહેનાર અને શાહનારની શાહ અને આંતર પરિસ્થિતિને ધ્યાનમા ન લે અને સાધક-વાષક નિયમોનુ વિધાન ન કરે તો એ ધર્મ, મીલિ, રાજ્ય, પ્રજા, સંપ વગેરે વહેલામા વહેલા જ પછી ભાગે । આ મીલિક સૂક્ષ્મ વસ્તુને હલમા રાહી જૈન સંપનુ નિર્માણ કરનાર જૈન સ્થવિરોએ એ સંપ માટે હસ્તર્ગ-અપવાદનુ નિર્માણ કરી પોતાના સર્વોચ્ચ જીવન, ગમીર જ્ઞાન, અનુભવ અને પ્રતિભાનો પરિષદ આપ્યો છે ।

હસ્તર્ગ-અપવાદની મર્યાદામાંથી વ્યારે પરિણામિપણું અને છુદ્ધ શુષ્કિ પરચારી આવ છે ત્યારે એ હસ્તર્ગ અને અપવાદ, હસ્તર્ગ-અપવાદ ન રહેવા અનાચાર અને જીવનનાં મહાદ્ દૂષણો થતી આવ છે । આ જ કારણથી હસ્તર્ગ-અપવાદનુ નિરૂપણ અને નિર્માણ કરવા પહેલાં માધ્યકાર ભગવતે પરિણામી, અપરિણામી અને અતિપરિણામી શિષ્યો ઘટલે કે અનુયાયી જોનુ નિરૂપણ કર્યું છે (જુઓ ગાથા ૭૧૨-૧૭ પૃ ૧૪૯-૫૦) અને જણાવ્યું છે કે- વધાવરિષદ વસ્તુને સમજનાર જ હસ્તર્ગમાર્ગ અને અપવાદમાર્ગની આરાધના કરી શકે છે । જેમ જ આવા જિનાશ્ચાર્યશર્ચી મહાનુભાવ શિષ્યો-સ્થાળી અનુયાયીઓ જ ટેર આગમજ્ઞાવના અધિકારી છે અને પોતાના જીવનને નિરાચાર રારી શકે છે । ત્યારે પરિ-ણામિમાત્ર અદ્યથા આવ છે અને જીવનમાં છુદ્ધ સાધિક સાધુગાને વલે સ્વાર્થ, સ્પષ્ટતા અને વપેશાશુષ્કિ જન્મે છે ત્યારે હસ્તર્ગ અપવાદનુ વાસ્તવિક જ્ઞાન અને પવિત્ર-વાવન શીતરાગ-ધર્મેની આરાધના દૂર ને દૂર જ આવ છે અને એ આરાધના કરનાર પછી ભાગે છે ।

આટલો વિચાર કર્યા પછી આપને સમજાશે કે હસ્તર્ગ અને અપવાદનુ જીવનમાં શુ જ્ઞાન છે અને છુ મહત્ત્વ કેવું, કેટલું અને વર્ષ દષ્ટિએ છે ? । પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રમાં અનેક વિષયો અને પ્રસંગોને અનુક્રમીને આ અંગે સુષ્ટ વિચાર કરવામા આવ્યો છે । આંતર કે વાહ જીવનની ઘડી કોઈ પણ વાચક નથી કે જે અંગે હસ્તર્ગ-અપવાદ લાગુ ન પડે । એ જ કારણથી પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રમાં કહેવામા આવ્યું છે કે “ જેટલા હસ્તર્ગ-મૌલિક નિયમો છે તેટલા અને તે જ અપવાદો-વાષક નિયમો છે અને જેટલા વાષક નિયમો-અપ વાદો છે તેટલા અને તે જ મૌલિક નિયમો-હસ્તર્ગો છે ” (જુઓ ગા ૩૨૨) । આ જ

હકીકતને સવિશેષ સ્પષ્ટ કરતાં ભાષ્યકાર ભગવંતે જણાવ્યું છે કે—“ઉત્તર્ગના સ્થાનમાં ઇટલે કે ઉત્તર્ગમાર્ગના અધિકારી માટે ઉત્તર્ગ એ ઉત્તર્ગ છે અને અપવાદ એ અપવાદ છે, પરંતુ અપવાદના સ્થાનમાં અર્થાત્ અપવાદ માર્ગના અધિકારી માટે અપવાદ એ ઉત્તર્ગ છે અને ઉત્તર્ગ એ અપવાદ છે । આ રીતે ઉત્તર્ગ અને અપવાદ પોત-પોતાના સ્થાન અને પરિસ્થિતિ પરત્વે શ્રેયસ્કર, કાર્યસાધક અને ઘડવાનું છે ” (જુઓ ગા૦ ૩૨૩-૨૪) । ઉત્તર્ગ અપવાદની સમતુલાનું આટલું સૂક્ષ્મ નિદર્શન એ, જૈનદર્શનની મહાન્ તત્ત્વજ્ઞતા અને અનેકાન્ત-દર્શનની સિદ્ધિનું વિશિષ્ટ પ્રતીક છે ।

ઉત્તર્ગ અપવાદની સમતુલાનું નિદર્શન કર્યા પછી તેને એકધારું વ્યાપક અને વિધેય માની લેવું જોઈએ નહિ, પરંતુ તેમાં સત્યદર્શિપણું અને વિવેક હોવા જોઈએ । ઇટલા જ માટે ભાષ્યકાર ભગવંતે કહ્યું છે કે—

ण वि किंचि अणुणायं, पडिसिद्धं वा वि जिणवरिंदेहि ।

एसा तेसि आणा, कजे सच्चेण होतव्वं ॥ ૩૩૩૦ ॥

અર્થાત્—જિનેન્દ્રોએ કશાય માટે એકાંત વિધાન કે નિપેધ કર્યો નથી । તેમની આજ્ઞા ઇટલી જ છે કે કાર્ય પ્રસંગે સત્યદર્શી અર્થાત્ સરલ અને રાગ-દ્વેષરહિત થવું જોઈએ ।

સ્થવિર શ્રીધર્મેદાસગણિએ ઉપદેશમાલાપ્રકરણમાં પણ આ જ આશયની વસ્તુ કહી છે—

तम्हा सवाणुत्ता, सन्ननिसेहो य पवयणे नत्थि ।

आयं वयं तुलिज्जा, लाहाकंखि व वाणियओ ॥ ૩૯૨ ॥

અર્થાત્—જિનાગમમાં કશાય માટે એકાન્ત આજ્ઞા કે એકાન્ત મનાઈ છે જ નહિ । ફક્ત દરેક કાર્ય કરતાં લાભનો વિચાર કરનાર વાણિજ્યાની માફક આવક અને સ્વર્ચની ઇટલે કે નફા-ટોટાની સરસામણી કરવી ।

ઉપર જણાવવામાં આવ્યું તે ઉપરથી સમજી શકાશે કે ઉત્તર્ગ અપવાદની મૂળ જીવાદોરી સત્યદર્શિતા છે । જ્યાં એ ચાલી જાય કે તેમાં ડૂંગળ આવે ત્યાં ઉત્તર્ગ એ ઉત્તર્ગ નથી રહેતો અને અપવાદ એ અપવાદ પણ નથી રહી શકતો । ઇટલું જ નહિ, પરંતુ જીવન-માંથી સત્યનો અભાવ થતાં પારમાર્થિક જીવન જેવી કોઈ વસ્તુ જ નથી રહેતી । આચારંગસૂત્ર શ્રુ૦ ૧ અ૦ ૩ ઉ૦ ૩ માં કહેવામાં આવ્યું છે કે—“પુરિસા ! સચ્ચમેવ સસ-મિજાણાહિ, સચ્ચસ આણાએ ઉવટ્ટિએ સે મેહાવી મારં તરહ—અર્થાત્ હે આત્મન્ । તું સત્યને વરાવર ઓઢાલ, સત્યની મર્યાદામાં રહી પ્રયત્ન કરનાર વિદ્વાન જ સંસારને પાર કરે છે ” । આનો અર્થ એ છે કે—ઉત્તર્ગ—અપવાદસ્વરૂપ જિનાજ્ઞા કે જિનપ્રવચનની આરાધના કરનારનું જીવન દર્પણ જેવું સ્વચ્છ અને સ્ફટિકની જેમ પારદર્શી હોવું જોઈએ ।

ઉત્સર્ગ-અપવાદના ગાંધીર્ષને જાણનારે જીવનમાં સહચારની ધાર ઉપર અથવા અજમારોમાં (જેની જે વાતુ ડહી મીળો બાધી હોય તેવા અતિ સાકડા પહાડી માર્ગમાં) ચાલવું પડે છે । જીવનના દૈવીમાત્ર કે સ્વાર્થને અહીં ચરા જેટલું જ સ્થાન નથી । ઉત્સર્ગ-અપવાદના શુદ્ધ સર્પૂર્ણ જ્ઞાન અને જીવનની એકધારતા, એ ધમેકેને સદા માટે એક સાથે જ ચાલવાનું હોય છે ।

હવે આપણે ઉત્સર્ગ-અપવાદના સ્વરૂપ અને મર્યાદા વિષે જે વિચાર્યું અને જાણ્યું છે તે ઉપરથી આ વસ્તુ તરી આવે છે કે-ઉત્સર્ગમાર્ગ જીવનની મધ્યલતા ઉપર ડમો છે, જ્યારે અપવાદમાર્ગનું વિધાન જીવનની નિર્બંધતાને આધારી છે । અહીં દરેકને સહજ માથે એ પ્રશ્ન થયા વિના નહિ રહે કે-જેમ ગીતાર્થે સ્પષ્ટિર મળવોએ અપવાદમાર્ગનું વિધાન કરીને માનવજીવનની નિર્બંધતાને કેમ પોથી ? । પરંતુ યારી રીતે એ વાત એમ છે જ નહિ । સાચી ફકીરુત એ છે કે-જેમ પગપાછા મુસાફરી કરનાર મૂલ્ય, વરસ કે ધાક વગેરે હાગતા રસ્તામાં પડાવ નાલે છે અને જરૂરત જણાતા આ રાત્રિવાસો પણ કરે છે, તે છતાં જેમ એ મુસાફરનો રાત્રિવાસ એ એના આગલ પહોંચવામાં અતરાયરૂપ નથી, પરંતુ જહી આગલ વચવામાં સહાયરૂપ છે । તે જ રીતે અપવાદમાર્ગનું વિધાન એ જીવનની મુશ્કેલીને નિર્બંધ થનાવવા માટે નથી, પણ વમળા વેગથી આગલ વધારવા માટે છે । અલ વલ જેમ માર્ગમાં પડાવ નાતનાર મુસાફરને જગલ જેવા મયાનક સ્થાનો હોય ત્યારે સાવ-ધાન, અપ્રમત્ર અને સજાગ રહેવું પડે છે, તેમ આંતર જીવનના માર્ગમાં આવતાં મયરમાનો-માં અપવાદમાર્ગનું આસેવન કરનાર ત્યાગી નિર્ગંધ નિર્ગંધીઓને પણ સતત સાવધાન અને સજાગ રહેવાનું હોય છે । જો આંતર જીવનની સાવના કરનાર આ વિષે મોઝો પડે તો તેમાં પત્રિત્રપાવન જીવનનો મુશ્કો જ થોડી જાય, એમાં જે મત્ર જ નથી । યદેલે જ અપવાદમાર્ગનું આસેવન કરનાર માટે “વાકી મયેલા શુમદાવાલા માણસ”નું ઉદાહરણ આપવામાં આવે છે । જેમ શુમદુ વાકી મયા પછી તેમાંની રસી કાઢવા તે માણસ પોતાને જોડામાં જોડું દરદ ધાય તેથી થોડસાઈપૂર્વક સાવરીને દવારીને રસી કાઢે છે, તે જ રીતે અપવાદમાર્ગનું આસેવન કરનાર મહાનુમાવ નિર્ગંધ નિર્ગંધીઓ વગેરે પણ પોતાના સયમ અને પ્રતોને જોડામાં જોડું દૂવળ હાને કે દાનિ પહોંચે તેમ જ-છૂટકે જ અપવાદમાર્ગનું આસેવન કરે ।

પ્રસ્તુત શુદ્ધસ્વસુત્ર ઉદભાગમમાં અને થોડા ઉદ્ આગમોમાં જેન નિર્ગંધનિર્ગંધી-ઓના જીવનને સ્પર્શવા મૂલ નિયમો અને ઉત્તરનિયમોને હાગતા પ્રસંગોને છપ્પીને ગમીર-માથે વિવિધ વિચારણાઓ, મર્યાદાઓ, અપવાદો વગેરેનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે । એ નિરૂપણ પાટલ જે વાત્તિવક્તા વામ કરી રહી છે તેને ગીતાર્થો અને વિદ્યાનો આત્મ-છપ્પી વર્તે મમ્મત્ર માથે વિચારે અને જીવનમાં ઢટારે ।

નિર્ગ્ન્ય-નિર્ગ્ન્યસંઘ—

પ્રાચીન કાળમાં જૈન માધુ-માધ્વીઓ માટે નિર્ગ્ન્ય નિર્ગ્ન્ય, મિશ્રુ મિશ્રુણી, ચત્તિ ચત્તિની, પાપંડ પાપંડિની વગેરે શબ્દોનો પ્રયોગ થતો । આજે આ ઘણા શબ્દોનું સ્થાન મુલ્યસ્વે કરીને સાધુ અને સાધ્વી શબ્દે લીધું છે । પ્રાચીન યુગના ઉપર્યુક્ત શબ્દો પૈકી ચત્તિશબ્દ ચત્તિસંન્યાના જન્મ પછી અળગમતો અને ભ્રષ્ટાચારમૂલક બની ગયો છે । પાપણ્ડ-શબ્દ પણ દરેક સમ્પ્રદાયના માન્ય આગમાદિ ગ્રંથોમાં વપરાયા છતાં આજે એ માત્ર જૈન સાધુઓ માટે જ નહિ પણ દરેક સમ્પ્રદાય માટે અપમાનજનક બની ગયો છે ।

નિર્ગ્ન્યનિર્ગ્ન્યસંઘની વ્યવસ્થા અને વંધારણ વિષે, મયંકર દુષ્કાળ આદિ કારણો-ને લઈ છિન્નમિત્ર દશામાં આવી પડેલાં આજનાં મૌલિક જૈન આગમોમાં પણ ધૈયાનિક-ઢંગની હકીકતોનાં જે વીજો મઝી આવે છે અને તેને પાછળના સ્થિતિરોષ વિકસાવીને પુનઃ પૂર્ણ રૂપ આપવા જે પ્રયત્ન કર્યો છે, એ જોનાં આપણને જણાશે કે તે કાલે નિર્ગ્ન્ય-નિર્ગ્ન્ય સંઘની વ્યવસ્થા અને વંધારણ કેટલાં વ્યવસ્થિત હતાં અને એક નાર્યમૌમ રાજ-મત્તા જે રીતે શાસન ચલાવે તેટલા શુદ્ધ નિર્ગ્ન્યતાના ગૌરવ, ગાંભીર્ય, ધીરજ અને દમ્ભ-પૂર્વક તેનું શાસન નમતું હતું । આ જ કારણથી આજનાં જૈન આગમો શ્રેષ્ઠાંશર જૈન શ્રીસંઘ,—જેમાં મુર્તિપૂજક, સ્થાનકવાસી અને તેરાપંથી ત્રણેયનો સમાવેશ થાય છે,—ને એક સરસી રીતે માન્ય અને પરમ આદરણીય છે ।

દિગંધર જૈન શ્રીસંઘ “મૌલિક જૈન આગમો સર્વથા નાશ પામી ગયાં છે” એમ માનીને પ્રસ્તુત આગમોને માન્ય કરતો નથી । દિગંધર શ્રીસંઘે આ આગમોને ગમે તે કાલે અને ગમે તે કારણે જતાં કર્યાં હો; પરંતુ એથી તેણે ઘણું સ્વોયું છે એમ આપણને સહજ ભાવે લાગે છે અને કોઈ પણ વિચારકને એમ લાગ્યા વિના નહિ રહે । કારણ કે જગતની કોઈ પણ સંસ્કૃતિ પાસે તેના પોતાના ચઢતર માટેનું મૌલિક વાહ્યમય હોવું એ અનિવાર્ય વસ્તુ છે । એના અભાવમાં એના નિર્માણનો વીજો કોઈ આધારસ્તંભ જ ન બને । આજે દિગંધર શ્રીસંઘ સામે એ પ્રશ્ન અણકલ્પો જ પડ્યો છે કે જગતમરના થર્નો અને સંપ્રદાયો પાસે તેના આધારસ્તંભરૂપ મૌલિક સાહિત્ય છિન્ન-મિત્ર, અપૂર્ણ કે વિકૃત, ગમે તેવા સ્વરૂપમાં પણ વિદ્યમાન છે, બ્યારે માત્ર દિગંધર સંપ્રદાય પાસે તેમના મૂળ પુરુષોએ એટલે કે સૌંદર્યમગ્ધ અને ગણધરોએ નિર્મિત કરેલ મૌલિક જૈન આગમનો એક અક્ષર સરસો ચ નથી રહ્યો ! ।

આ જાતની કલ્પના બુદ્ધિસંગત કે યુક્તિસંગત નથી એટલું જ નહિ, પણ ગમે તેવા શ્રદ્ધાલુને પણ અકલ્પમણ પેદા કરે કે મુસવી મૂકે તેવી છે । કારણ કે સમગ્ર જૈનદર્શન-માન્ય અને જનતત્ત્વજ્ઞાનના પ્રાણમૂત મહાવન્ધ (મહાવલ સિદ્ધાન્ત) વગેરે મહાન્ પ્રંયોનું

નિર્માણ જેના આધારે યદ્ ઈકે યદ્દા મૌલિક પ્રયોગ અતિ પ્રમાણિત જ્ઞાન અને તેજુ પાર-
મ્પર્ય તે જમાનાના નિર્મયો પાસે રહ્યું અને જૈન આગમોજુ જ્ઞાન એકી સાથે સર્વથા નાજા
પામી ગયું, તેમાના દ્વાદશ અંગ, શ્રુતસ્કથ, અભ્યયન કે વહેણ જેટલું ય જ્ઞાન કોઈ પાસે
ન રહ્યું, યટલું જ નહિ, એક ગાથા કે અક્ષર પણ વાદ ન રહ્યો, આ વસ્તુ કોઈ પણ રીતે
કોઈને ય ગળે કઢતરે તેવી નથી । અસ્તુ । વિગણર મીસપના અમળી સ્થવિર મગવતોદ ગમે
તે કારણે જૈન આગમોને જતા કર્યાં હોય, તે છતાં એ વાત ચોક્કસ છે કે તેમણે જૈન
આગમોને જતા કરીને પોતાની મૌલિક જ્ઞાનસપત્તિ સોવા અપગત વીજુ ઘણુ ઘણુ સોયુ છે,
એમાં કે મત નથી ।

આજના જૈન આગમો માત્ર સાંપ્રદાયિક દૃષ્ટિએ જ પ્રાચીન છે તેમ નથી, પણ પ્રથમી
ઘોડી, આપાજ્ઞાજ્ઞ, ઇતિહાસ, સમાજજ્ઞાજ્ઞ, તે તે યુગની સંસ્કૃતિના સૂચન આદિ દ્વારા
પ્રાચીનતાની કસોટી કરનારા ભારતીય અને પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનો અને સ્કોલરો પણ જૈન
આગમોની મૌલિકતાને માન્ય રાખે છે । અહીં એક વાત ત્રાસ ધ્યાનમા રાખવા જેવી છે કે
આજનાં જૈન આગમોમા મૌલિક અણો ધણા ધણા છે એમા શકા નથી, પરંતુ જેટલું અને
જે કાદું છે એ ધણુ ય મૌલિક છે, એમ માનવા કે મનાવવા પ્રયત્ન કરવો એ સર્વજ્ઞ
મગવતોને દૂષિત કરવા જેવી વસ્તુ છે । આજના જૈન આગમોમા યદ્દા ધણા ધણા અણો
છે, જે જૈન આગમોને પુસ્તકાકુલ કરવામા આવ્યા ત્યારે કે તે આસપાસમા ક્રમેરાપકા
કે પૂર્ણ કરાવકા છે, કેટલાક અણો યદ્દા પણ છે કે જે જૈનેવર જ્ઞાજ્ઞોમે આધારે
ક્રમેરાપકા હોઈ જૈન દૃષ્ટિથી દૂર પણ આવે છે, ઇત્યાદિ અનેક વાતો જૈન આગમના
અભ્યાસી ગૌતાર્ય ગમીર જૈન મુનિગણે વિવેકથી ધ્યાનમા રાખવા જેવી છે ।

નિર્ગ્રન્થ-નિર્ગ્રન્થીસપના મહામાન્ય સ્થવિરો—

આપણા રાષ્ટ્રીય જાયાન માટેની હીલચાલોના યુગમા જેમ હજારો અને લાખોની
સંસ્થામા વેદના મહાનુભાવો બહાર નીકળી પડ્યા હતા, એ જ રીતે એ પણ એક યુગ હતો
જ્યારે જનતામાનો અમુક મોટો વર્ગ સસારના વિવિધ ત્રાસોથી હમયીને અમળ-ચીર-વર્ધમાન
અમવાનના ત્યાગમાર્ગે વરજ વલ્યો હતો । આથી ત્યારે નિર્ગ્રન્થસપના રાજાઓ, મંત્રીઓ,
ધનાઢ્યો અને સામાન્ય કુટુંબીઓ પોતાના પરિવાર માથે હજારોની સંસ્થામા લાગલ થવા
લાગ્યા ત્યારે તેમની બચવસા અને નિયંત્રણ માટે તે યુગના સપ્રસથવિરોદ દીર્ઘદર્શિતાપૂર્વક
સપના નિયંત્રણ માટેના નિયમોજુ અને નિયંત્રણ રાખનાર મહાનુભાવ યોગ્ય વ્યક્તિઓ અને
તેમને વિષેના નિયમોજુ નિર્માજ કર્યું હતું । આ વિષેજુ વિસ્તારથી વિવેચન કરવા માટે એક
સ્વતંત્ર પુસ્તક જ લખવું જોઈએ, પરંતુ અત્યારે તો અહીં પ્રસંગોપાત માત્ર તે વિષેની સ્પૂહ

૫ રત્નાધિક એ નિર્મય-નિર્મયીસંઘમાના ત્રિશિષ્ટ આગમજ્ઞાનસપ્ત, વિજ્ઞ, વિવેકી, ગમીર, મગયસૂચકતા આદિ ગુણોથી અલકૃત નિર્મયો છે । ચ્યારે ચ્યારે નિર્મય-નિર્મયી સપને લગતા નાનાં કે મોટા ગમે તે જાતનાં વિવિધ કાર્યો આવી પડે ત્યારે તેનો નિર્વાહ કરવાને આચાર્ય આદિ સપસ્યવિરોની આજ્ઞ થવા આ મહાનુભાવો ફનકાર ન જતા હમ્મેશાંને માટે રાહે પગે તૈયાર હોય છે । કૃપમ્ વરીકે ઓઢાચાતા વલ્લભાન્ અને ધૈર્યશાલી સમર્થ નિર્મયો કે જેઓ ગમીર મુશ્કેલીના પ્રસંગોમા પોતાના જ્ઞાતીરિક વલ્લની કસોટીદ્વારા અને ઓવનના મોગે પણ આપ્તા નિર્મય-નિર્મયીસપને હમ્મેશ્વા સાચવવા માટેની જવાબ-દારી ધરાવે છે, એ કૃપમોનો સમાવેશ આ રત્નાધિક નિર્મયોમા જ થાય છે ।

ઉપર સામાન્ય રીતે સપસ્યવિરોની જવાબદારી અને તેમની કરતો વિષે દૂકમાં જોણ કરવામાં આવ્યો છે, તે છતાં કારણ વહવા વફવીજા વફમેકને કોઈ પણ કાર્યમા સપૂર્ણ જવાબદારીપૂર્વક મહકાર આપવા માટે તૈયાર જ હોય છે અને એ માટેની શ્રેષ્ઠ યોગ્યતા વટલે કે પ્રભાવિત ગીતાચૈતા, ત્રિશિષ્ટ પારિત્ર, રિચનપ્રજ્ઞતા, ગાંધીર્ય, સમયસૂચકતા આદિ ગુણો એ પ્રમાણશાલી સંપપુરુષોમાં હોય છે-હોવા જ ઓઈએ ।

ઉપર આપાર્યને માટે જે અધિકાર જણાવવામાં આવ્યો છે તે માત્ર શિષ્યાખ્યજ્ઞ વાવનાપાર્યને અનુલક્ષીને જ સમજવો ઓઈએ । વટલે વાવનાપાર્ય સિવાય દિગાચાર્ય વગેરે બીજા આચાર્યો પણ છે કે જેઓ નિર્મય-નિર્મયીઓ માટે વિહારપ્રદેશ, અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ ક્ષેત્ર વગેરેની વપાસ અને વિવિધ પ્રકારની વ્યવસ્થાઓ કરવામાં નિપુણ અને સમર્થ હોય છે ।

ગચ્છ, કુલ, ગણ, સપ અને તેના સ્યવિરો—

માત્ર ગણવતીના જ નિર્મય-નિર્મયીઓનો સમુદાય હોય ત્યારે સો ઉપર જણાવ્યા મુજબના વાવ સપસ્યવિરોથી કામ પાટી શકે । પરંતુ ચ્યારે હજારોની સંખ્યામાં સાપુઓ હોય ત્યારે સો ઉપર જણાવેલા માત્ર ગણવતીના સપપુરુષો વ્યવસ્થા જાલરી ન શકે તે માટે ગચ્છ, કુલ, ગણ અને સપની વ્યવસ્થા કરવામા આવી હતી અને તે શ્રેષ્ઠમાં વર્ચસ્વ વાવ સપસ્યવિરોની ગોઠવણ રહેતી અને તેઓ અનુક્રમે ગચ્છાચાર્ય, કુલાચાર્ય, ગણા-ચાર્ય અને સપાચાર્ય આદિ નામોથી ઓઢાયાતા ।

ઉપર જણાવેલા આચાર્ય આદિ વાવ સપપુરુષો કોઈ પણ જાતની અગવહ સિવાય લેટલા નિર્મય-નિર્મયીઓની શ્રેષ્ઠ વ્યવસ્થાને જાલરી શકે લેટલા નિર્મય-નિર્મયીઓના સપને ગચ્છ કરવામાં આવતો । વવા અનેક ગચ્છોના મમૂરને કુન્ન કરેલા । અનેક કુલોના જૂથને મળ અને અનેક મગોના મમૂરવાને સપ વરીકે ઓઢાવવા । કુન્ન-ગા-સપની જવાબદારી ધરાવનાર આપાર્ય વજાખ્યાય આદિ તે તે વપવનામયી

અર્થાત્ કુલાચાર્ય કુલોપાધ્યાય કુલપ્રવર્તક કુલસ્થવિર કુલરત્નાધિક આદિ નામથી બોલ્યાતા । ગચ્છો અને ગચ્છાચાર્ય આદિ કુલાચાર્ય આદિને જવાબદાર હતા, કુલો ગણાચાર્ય આદિને જવાબદાર હતાં, ગણો સંઘાચાર્ય આદિને જવાબદાર હતા । સંઘાચાર્ય તે યુગના સમગ્ર નિર્મ્નથ—નિર્મ્નથીસંઘ ઉપર અધિકાર ધરાવતા અને તે યુગનો સમસ્ત નિર્મ્નથ—નિર્મ્નથીસંઘ સંઘાચાર્યને સંપૂર્ણપણે જવાબદાર હતો । જે રીતે ગચ્છ કુલ ગણ સંઘ એક વીજાને જવાબદાર હતા તે જ રીતે એક વીજાને એક વીજાની જવાબદારી પણ અનિવાર્ય રીતે લેવી પડતી હતી અને લેતા પણ હતા ।

ઉદાહરણ તરીકે કોઈ નિર્મ્નથ કે નિર્મ્નથી લાંબા સમય માટે વીમાર રહેતા હોય, અપંગ થઈ ગયા હોય, ગાંઢા થઈ ગયા હોય, મળતા—ગળતા ન હોય કે મળવાની જરૂરત હોય, આચાર્ય આદિની આજ્ઞા પાલતા ન હોય, જઢ જેવા હોય, હાંડ હોય, નિર્મ્નથ—નિર્મ્નથીઓમાં ફગડો પડ્યો હોય, એક વીજાના શિષ્ય—શિષ્યાને નસાડી ગયા હોય, દીક્ષા છોડવા ઉત્સુક હોય, કોઈ ગચ્છ આદિ એક વીજાની મર્યાદાનો લોપ કર્યો હોય અથવા એક વીજાના ક્ષેત્રમાં નિવાસસ્થાનમાં જવરદસ્તીથી પ્રવેશ કર્યો હોય, ગચ્છ આદિના સંચાલક સંઘપુરુષો પોતાની ફરજો વજાવી શકે તેમ ન હોય અથવા યોગ્યતાથી કે ફરજોથી ખરૂટ હોય, હ્યાદિ પ્રસંગો આવી પડે તે સમયે ગચ્છ, કુલને આ વિપેની જવાબદારી સોંપે તો તે કુલાચાર્યે સ્વીકારવી જ જોઈએ । તેમ જ પ્રસંગ આવે કુલ, ગળને આ જાતની જવાબદારી મળાવે તો કુલાચાર્યે પણ તે લેવી જોઈએ । અને કામ પડતાં ગળ, સંઘને કહે ત્યારે તે જવાબદારીનો નીકાલ સંઘાચાર્યે લાવવો જ જોઈએ ।

નિર્મ્નથીસંઘની મહત્તરાઓ—

જેમ શ્રમણ વીર—વર્ધમાન ભગવાનના નિર્મ્નથસંઘમાં અગ્રગણ્ય ધર્મવ્યવસ્થાપક સ્થવિરોની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે એ જ રીતે એ ભગવાનના નિર્મ્નથીસંઘ માટે પણ પોતાને લગતી ઘણીસરી ધર્મવ્યવસ્થા જાલવવા માટે મહત્તરાઓની ઇટલે નિર્મ્નથીસંઘ-સ્થવિરાઓની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે ।

અહીં પ્રસંગોપાત મહત્તરાશબ્દ વિષે જરા વિચાર કરી લઈએ । નિર્મ્નથીસંઘની વઢીલ સાધ્વી માટે મહત્તરાપદ પસંદ કરવામાં આવ્યું છે, મહત્તમા નહિ—એ સહેતુક છે એમ લાગે છે અને તે એ કે શ્રમણ વીર—વર્ધમાનપ્રમુખના સંઘમાં નિર્મ્નથીસંઘને નિર્મ્નથ-સંઘની અધીનતામાં રાખવામાં આવ્યો છે, ઇટલે એ સ્વતંત્રપણે ક્યારેય મહત્તમ ગણાયો નથી, કે તેને માટે ‘મહત્તમા’ પદની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે । એ જ કારણ છે કે—નિર્મ્નથસંઘની જેમ નિર્મ્નથીસંઘમાં કોઈ સ્વતંત્ર કુલ—ગળ—સંઘને લગતી વ્યવસ્થા પણ કરવામાં નથી આવી । અહીં કોઈએ એવી કલ્પના કરવી જોઈએ નહિ કે—‘આ રીતે તો

નિર્મળીસંપત્તે પરાધીન જ બનાવવામાં આવ્યો છે । કારણ કે સ્વઠ જોતા મમળ ધીર-
વર્ધમાન મળવતના સંપત્ત કોઈને ય માટે મની લીધેલી સ્વતંત્રતાને સ્થાન જ નથી—પર
કહેવાઈ ગયું છે । અને ય જ કારણને લીધે નિર્મળસંપત્તના અમુક દરજ્જાના ગીતાર્થે માટે
પળ મહત્તરપદ જ માન્ય કરવામાં આવ્યું છે ।

નિર્મળસંપત્તમાં પ્રવર્તિની, મળાવચ્છેદિની, અમિપેકા અને પ્રતિહારી—આ ચાર
મહત્તરઓ પ્રમાવયુક્ત અને જવાબદાર વ્યક્તિઓ મનાઈ છે । નિર્મળસંપત્તમાં આચાર્ય,
સપાધ્યાય, પ્રવર્તક અને સ્થવિર અથવા રત્નાધિકૃતપ્રમનો જે દરજ્જો છે તે જ દરજ્જો
નિર્મળસંપત્તમાં પ્રવર્તિની, મળાવચ્છેદિની, અમિપેકા અને પ્રતિહારીનો છે । પ્રવર્તિનીને
મહત્તર તરીકે, મળાવચ્છેદિનીને સપાધ્યાય તરીકે, અમિપેકાને સ્થવિર તરીકે અને
પ્રતિહારી નિર્મળને પ્રતિથયપાલી, દ્વારપાલી અથવા દૂકે નામે પાલી તરીકે ઓળખવા-
માં આવતી હતી । આ ચારે નિર્મળ—નિર્મળસંપત્તમાન્ય મહાનુભાવ પદસ્થ નિર્મળીઓ નિર્મળ
સંપત્તના અમળવ્ય સંપત્તવિરોની જેમ જ જ્ઞાનાદિગુણપૂર્ણ અને પ્રમાવસંપન્ન વ્યક્તિઓ હતી—
પર વસ્તુનો ક્યાક પ્રસ્તુત કલ્પમાપ્તની નીચેની ગાથા પરથી આવી શકશે ।

કાપળ ઉવધિયા સ્વઠ પ્રતિહારી સમર્પણ ગીયસ્થા ।

પરિણય હુત કુલીના અમીય વાયામિયસરીરા ॥ ૨૩૩૪ ॥

આ ગાથામાં થવાલેલા પ્રતિહારી—પાલી નિર્મળીના કલ્પન પરથી સમગ્રી શકાશે
કે નિર્મળસંપત્ત વિરોની સવિશેષ જવાબદારી ધરાવનાર આચાર્ય પ્રવર્તિની વગેરે કેવી
પ્રમાવિત વ્યક્તિઓ હતી ? ।

નિર્મળસંપત્તના અમુક પ્રકારનાં મહત્તરના કાર્યો ઓળખામાં ઓળખા હોવાથી અને ય કાર્યો
વિરોની જવાબદારી નિર્મળસંપત્તના અમળવ્ય આચાર્ય આદિસ્થવિરો પર હોવાથી, ય સંપત્ત
સ્થવિર અને રત્નાધિકાઓ તરીકેની સ્વતંત્ર વ્યવસ્થા નથી । પરંતુ તેને વલે પ્રમસ્થાનીય
પાલી—પ્રતિહારી સાધ્વીની વ્યવસ્થાનેજ મહત્તર આપવામાં આવ્યું છે । આ પાલી—પ્રતિહારી
સાધ્વીની યોગ્યતા અને તેની કરજનુ પ્રસંગોપાત્ત જે દિગ્દર્શન કરાવવામાં આવ્યું છે (જુઓ
કલ્પમાપ્ત ગાથા ૨૩૩૪ થી ૪૧ તથા ૫૨૫૧ આદિ) તે જોતાં આપણને નિર્મળી—
સંપત્તના ધધારણના ઘટલેલા સંપત્તવિરોની વિશિષ્ટ કુશલતાનુ માન થાય છે ।

પર જળાભ્યા પ્રમાણે નિર્મળસંપત્તની મહત્તરિકાઓની વ્યવસ્થા પાછક મહત્તરનો
અક ક્યાલ ય પળ છે કે નિર્મળસંપત્તની અંગત વ્યવસ્થા માટે તેમને કળે ને પળે પર-
વશતા ન રહે । તેમ જ દરેક વાચત માટે અક થીજાના સહવાસમાં કે અતિપ્રસંગમાં
આવ્યું ન પડે । અહીં ય વસ્તુ જ્ઞાનમાં રહે કે—જેન સક્ષતિના પ્રણેતાઓ નિર્મળસંપત્ત

અને નિર્ગ્રન્થીસંઘના પ્રારંભથી જ અલગ કરી દીધેલ છે અને આજે પણ વન્ને ય અલગ જ છે । ત્યાસ કારણે અને નિયત સમયે જ તેમને માટે પરસ્પર મઠવાની મર્યાદા બાંધવામાં આવી છે । બ્રહ્મવ્રતની મર્યાદા માટે આ વ્યવસ્થા અતિમહત્ત્વની છે અને આ જાતની મર્યાદા, જગતનો ઇતિહાસ જોતાં, જૈન શ્રમણમંઘના મહત્તરોની દીર્ઘદર્શિતા પ્રત્યે માન પેદા કરે તેવી વસ્તુ છે ।

આટલું જાણ્યા પછી આપણે એ પણ સમજી લેવું જોઈએ કે નિર્ગ્રન્થમંઘના મહત્તરોની વ્યવસ્થા જેમ જ્ઞાનક્રિયાત્મક મોક્ષમાર્ગની આરાધના, રક્ષા અને પાલન માટે કરવામાં આવી છે તે જ રીતે નિર્ગ્રન્થીસંઘની મહત્તરિકાઓની વ્યવસ્થા પણ એ જ ઉદ્દેશને ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવી છે । તેમ જ નિર્ગ્રન્થસંઘ અને સંઘમહત્તરો જે રીતે એક વીજાને પોતપોતાની ફરજો માટે જવાબદાર છે તે જ રીતે નિર્ગ્રન્થીસંઘ અને તેની મહત્તરો પણ પોતપોતાની ફરજો માટે પરસ્પરને જવાબદાર છે । અહીં એ ધ્યાનમાં રહે કે શ્રમણ વીર-વર્ધમાન ભગવાનના સંઘમાં સ્ત્રીસંઘને જે રીતે જવાબદારીભર્યા પૂજ્યસ્થાને વિરાજમાન કરી અનાવાય જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે તેમ જ સ્ત્રીસંઘમાટેના નિયમોનું જે રીતે નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે તે રીતે સ્ત્રીસંઘ માટે જગતના કોઈ પણ સંપ્રદાયમાં હોવાનો ભાગ્યે જ સંભવ છે ।

ઉપર નિર્ગ્રન્થ-નિર્ગ્રન્થીસંઘના અપ્રગણ્ય પાંચ સ્થવિર ભગવંતો અને સ્થવિરાઓનો સંક્ષેપમાં પરિચય કરાવવામાં આવ્યો છે, તેમની યોગ્યતા અને ફરજો વિષે જૈન આગમોમાં ઘણું ઘણું કહેવામાં આવ્યું છે । એ જ રીતે નિર્ગ્રન્થ-નિર્ગ્રન્થીસંઘ વિષે અને તેમની યોગ્યતા આદિ વિષે પણ ઘણું ઘણું કહેવામાં આવ્યું છે ।

નિર્ગ્રન્થ-નિર્ગ્રન્થીસંઘ—

શ્રમણ ભગવાન્ સહાવીરના નિર્ગ્રન્થ-નિર્ગ્રન્થીસંઘમાં તે તે યોગ્યતા અને પરિસ્થિતિને લક્ષીને તેમના ઘળા ઘળા વિભાગો પાડવામાં આવ્યા છે । તેમ જ તેમની યોગ્યતા અને પારસ્પરિક ફરજો વિષે પણ કલ્પનાતીત વસ્તુની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે । બાલ, વૃદ્ધ, ગ્લાન, તપસ્વી, અધ્યયન-અધ્યાપન કરનારા, વૈયાવૃત્ય-સેવા કરનારા, નિર્ગ્રન્થનિર્ગ્રન્થીસંઘની વિવિધ પ્રકારની સગવડો જાલવવાની પ્રતિજ્ઞા લેનાર આભિપ્રદિક વૈયાવૃત્યકરો, ગચ્છવાસી, કલ્પધારી, પ્રતિમાધારી, ગંભીર, અગંભીર, ગીતાર્થ, અગીતાર્થ, સહનશીલ અસહનશીલ વગેરે અનેક પ્રકારના નિર્ગ્રન્થો હતા ।

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેના શ્રમણ મહાવીર ભગવાનના સમસ્ત નિર્ગ્રન્થનિર્ગ્રન્થીસંઘ માટે આન્તર અને બાહ્ય જીવનને સ્પર્શતી દરેક નાની-મોટી વાવતો પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રમાં અને વ્યવહારસૂત્ર આદિ અન્ય હેતુપ્રત્યોમાં રજૂ કરવામાં આવી છે । જેમ કે-૧ ગચ્છ-કુલ-

ગણ—સપના સ્થવિરો—મહત્તરો—પદ્મચોની ચોગ્યતા, તેમજ ગૌરવ અને તેમની પોતાને તેમ જ નિર્મન્યનિર્મન્યીસપને ડગતી અધ્યયન અને આચાર વિષયક સારણા, વારણા, નોંધનાદિ વિષયક વિવિધ ફરજો, ૨ સપમહત્તરોની પારસ્પરિક ફરજો, જવાબદારીઓ અને મર્યાદાઓ, ૩ નિર્મન્યનિર્મન્યીસપની વ્યવસ્થા જાલકવા માટે અને ઉપરવટ ચઢી મર્યાદા બહાર વર્તનાર સપસ્થવિરોથી હઠી દૂરેક નિર્મન્યનિર્મન્યીના અપરાધોનો વિચાર કરવા માટે સપસમિતિઓની રચના, તેની મર્યાદાઓ—કાયદાઓ, સમિતિઓના મહત્તરો, જુદા જુદા અપરાધોને લગતી શિક્ષાઓ અને અયોગ્ય રીતે ન્યાય લેવાનાર અર્થાત્ ન્યાય મગ કરનાર સમિતિમહત્તરો માટે સામાન્ય શિક્ષાથી હઠી અમુક મુદત સુધી કે સદાને માટે પદબ્રષ્ટ કરવા સુધીની શિક્ષાઓ, ૪ નિર્મન્યનિર્મન્યીસપમા શાસ્ત્ર કરવા યોગ્ય વ્યક્તિઓની ચોગ્યતા અને પરીક્ષા, તેમના અધ્યયન, મહાત્મનોની રક્ષા અને જીવનશુદ્ધિને સાચવી સાદ્વિક ક્રિયાઓ, ૫ નિર્મન્ય-નિર્મન્યીઓની શ્વગચ્છ, પરગચ્છ આરિને લખીને પારસ્પરિક મર્યાદાઓ અને ફરજો । આ અને આ જાતની સચવાવજાવ જાવતો જૈન આગમોમા અને પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રમા શીખવડથી છળવામાં આવી છે, પટલ જ નહિ પણ તે દૂરેક માટે સૂક્ષ્મેશ્વિકા અને ગમીરતામર્યાદાસર્ગ—અપવાદરૂપે વિધાન પણ કરવામા આવ્યું છે અને પ્રાયશ્ચિત્તોનો નિર્વેશ પણ કરવામા આવ્યો છે । હજીકમા હજીક અને પાપીમાં પાપી નિર્મન્યો તરફ પ્રસંગ આવતા સપમહત્તરો કેવી રીતે કામ લેયું ? કેવી શિક્ષાઓ કરવી ? અને કેવી રહેમ રાક્ષવી ? વગેરે પણ ગમીરતાવે જણાવવામાં આવ્યું છે । પ્રસ્તુત મહાશાસ્ત્રને સ્થિતપ્રજ્ઞ અને પારિણામિક કુશિલી અલોકન કરનાર અને વિચારનાર, જૈન સપપુરુષો અને તેમની સપવધારણવિષયક કુશલતા માટે જરૂર આજ્ઞાદિત થશે યમા લેશ પણ શકા નથી ।

ઉપર નિર્મન્ય—નિર્મન્યીસપના વધારણ વિષે જે કાંઈ દુકમા જણાવવામાં આવ્યું છે, ૫ થી પ્રકાશયુગની નામદોષ લીમતો છે । ૫ પ્રકાશયુગ ભ્રમણ મહાવીર મગવાન્ બાદ અમુક સૈકાઓ સુધી ચાલ્યો છે । યમાં સૌ પહેલાં મગાણ પઢ્યાણ આપણને સ્થવિર આર્યમહાગિરિ અને સ્થવિર આર્યમહસ્તિના યુગમા જાણવા મળે છે । મગાણજી અણુસધાન પુરત જ ચઢી ગયું છે પરંતુ તે પછી ધીરે ધીરે સૂત્રવાચના આદિ કારણસર અમુક સદીઓ બાદ થળુ મોટું મગાણ પઢી ગયું છે । સમજ છે કે—વધી મુશ્કેલી લતા આ સપસૂત્ર—સપ-વધારણ જોહામા જોહુ, છેવટે મગવાન્ શ્રીદર્શકર્ણિણિ સમાભ્રમણ આદિ સ્થવિરોય આગમોને પુસ્તકારૂઢ કરવા નિમિત્તે વહુમી—વહામા સપમેલ્લાપક કર્યો ત્યા સુધી ફાઈક નમ્યુ હોય (?) । આ પછી તો જૈનસપજી આવું વધારણ છિન્નમિત્ર અને અસ્તવ્યસ્ત ચઢી ગયું છે । આપણને જાણીને આશ્ચર્ય થશે કે—આ માટે સુદ કલ્પમાપ્યકાર મગવાન્ શીસપ દાસગણિ ક્ષમાભ્રમણે પણ પોતાના જમાનામા, જૈન સપમાં લગમગ અતિ નાહાયક ધળા ધળા સપમહત્તરો રૂમા વજા માટે ફરિયાદ કરી છે । તેઓમીય જણાવ્યું છે કે—

आयरियत्तणत्तुरितो, पुवं सीसत्तणं अकाऊणं ।

हिंढति चोप्पायरितो, निरंकुसो मत्तहत्थि व ॥ ३७३ ॥

अर्थ—पोते पहेलां शिष्य वन्था सिवाय (अर्थात् गुरुकुलवासमां रही गुरुसेवा-पूर्वक जैन आगमोनो अभ्यास अने यथार्थ चारित्रनुं पालन कर्या विना) आचार्यपद लेवाने माटे तलपापड थई रहेल साधु (आचार्य वन्था पछी) मद्दोन्मत्त हस्तीनी पेटे निरंकुश थईने चोक्खा मूर्ख आचार्य तरीके भटके छे ॥ ३७३ ॥

छन्नालयम्मि काऊण, कुंडियं अभिमुहंजली सुढितो ।

गेरु पुच्छति पसिणं, किन्नु हु सा वागरे किंचि ॥ ३७४ ॥

अर्थ—जेम कोई गैरकपरित्राजक त्रिदंड उपर कुंडिकाने मूकीने तेना सामे वे हाथ जोड़ी ऊभो रही पगे पडीने काई प्रश्न पूछे तो वे कुंडिका काई जवाब आपे खरी ? । जेवुं आ कुंडिकानुं आचार्यपणुं छे तेवुं ज उपरोक्त आचार्यनुं आचार्यपणुं छे ॥ ३७४ ॥

सीसा वि य तूरंती, आयरिया वि हु लहुं पसीयंति ।

तेण दरसिक्खियाणं, भरिओ लोओ पिसायाणं ॥ ३७५ ॥

अर्थ—[मानभूखा] शिष्यो आचार्य आदि पदवीओ मेळववा माटे ऊतावळा थाय छे अने जिनागमोना मर्मोनो विचार नहि करनार आचार्यो एकदम शिष्योने मोटाईनां पूतळां बनाववा महेरवान थई जाय छे । आ कारणथी कशुं य नहीं समजनार अनघड जाचार्यपिशाचोथी आखो लोक भराई गयो छे ॥ ३७५ ॥

प्रस्तुत भाष्यगाथाओथी जणाशे के भाष्यकारना जमाना पहेलां ज जैन संघबंधा-रणनी अने निर्ग्रन्थनिर्ग्रन्थीओना ज्ञाननी केवी दुर्देश थई गई हती ? । इतिहासनां पानां उयलावतां अने जैन संघनी भूतकालीन आखी परिस्थितिनुं दिग्दर्शन करतां जैन निर्ग्रन्थोनी ज्ञानविषयक दुर्देश ए अतिसामान्य धरगथ्यु वस्तु जेवी जणाय छे । चतुर्देशपूर्वधर भगवान् श्रीमद्राहुस्वामी अने श्रीकालिकाचार्य भगवान् समक्ष जे प्रसंगो बीती गया छे, ए आपणने दिग्मूढ बनावी दे तेवा छे । भगवान् श्रीमद्राहुस्वामी पासे विद्याध्ययन माटे, ते युगना श्रीसंघनी प्रेरणाथी “ थूलभइस्सामिपमुक्खाणि पंच मेहावीणं सताणि गताणि ” अर्थात् स्थूलभद्रस्वामी आदि पांच सो बुद्धिमान् निर्ग्रन्थो गया हता, परंतु आवश्यक्कचूणिमां पूज्यश्री जिनदासगणि महत्तरे जणाव्या मुजव “ मासेण एकेग दोहिं तिहिं ति सव्वे ओसरिता ” (सा. २, पत्र १८७) एटले के एक, वे अने त्रण सहिनामां तो भावी संघपुरुष भगवान् श्रीस्थूलभद्रने वाद करतां वाकीना वधा य बुद्धिनिधानो पलायन थई गया । भगवान् श्रीमद्राहुस्वामीने “ जो संघस्स आणं अतिक्रमति तस्स को ढंडो ? ” पूछनार जैनसंघे

स्पर्शक बुद्धिनिधानो जवाव लीधानो क्याय कसो य उद्देश नयी । अने आटला मोटा दर्गने पूछवा जेटली सपनी गुलाबझ कल्पयी पण मुश्केल छे । २ स्थविर आर्यकालक माटे पण कहेवामा आवे छे के सेमना सिन्धो सेमनी पासे मणवा नहोता, ए माटे तेओ सेमने छोडीने पोते एकन्ना चाली नीकल्या हवा । ३ आ उपराव माध्यकार भगवाने पण भाष्यमा पोताना जमानाना निर्मन्थोना ज्ञान माटे मयकर अपमानसूचक " इरसिस्त्रियाण विसायाण " शब्दयी ज आरपी परिस्थितिनु दिग्दर्शन करान्यु छे । ४ वृद्धभीमां पुस्तकारूढ ध्याने मात्र छ सैका यथा चाद् धनार नशागवृत्तिहार पूज्यभी अभयदेवाचार्य महाराजने भगसूत्रो चपर टीका करखी बरखे जैन आगमोनी निवान्त अने एकान्त अशुद्ध ज प्रतिओ मल्ली सेम ज पोताना आगमटीकामधोनु सन्तोषन करवा माटे जैन आगमोनु विशिष्ट पारम्पर्य धराधनार योग्य व्यक्ति मात्र बैद्यवासी भ्रमणोमायी भगवान् श्रीद्रोणाचार्य एक ज मल्ली आख्या । आ अने आबी बीजी अनेक ऐतिहासिक इकीकरो जैन निर्मन्थोनी विचारवि माटे करियाद् करी जाय छे । आ परिस्थिति छता जैन निर्मन्थमपना सङ्ग्रह्ये सेना नामने सज्जन करनार अने सदीओनी मलिनता अने अवधारने भूमी नाथनार, गमे वेटली नानी सवयामा छता हुनिआना कोई पण इतिहासमा न जडे सेवा समर्थ युगपुरुषो पण युग युगावरे प्रगट भन ज रह्या छे, जेम्मे जैन निर्मन्थ निर्मन्थीसभ माटे सदीओनी गोट पूरी करी छे । जैननिर्मन्थनिर्मन्थीसभ सवा माटे ओपतो-दीपतो रखो छे, ए आ युगपुरुषोनो ज प्रताप छे । परंतु आजे पुन ए समय आबी लाग्यो छे के परिमित मर्यादा रहैला जैन निर्मन्थनिर्मन्थीओनु मयसूत्र अहन्ता-ममता, असहनशीलता अने पोकल धर्मेने नामे चाल्खी पारस्परिक ईर्ष्या छीये टिन्नभिन्न, अस्तव्यस्त अने पागलु भयी गयु छे । आपणे अतरयी एबी शुभ कामना राखीए के परिश्रमावन जैन आगमोना अध्ययन आदिद्वारा सेमानी पारमार्थिक तत्त्वचिन्तना आपणा सौमा महापापोने कोई नाखो अने पुनः प्रकाश प्राप्त भाओ ।

प्रकीर्णक इकीकरो—

प्रस्तुत महाशास्त्र अमुक दृष्टि जैन साम्प्रदायिक धर्मशास्त्र होवा छतां ए, एक एबी सांख्यिक जीवनदृष्टिने लग्नीने छयापलु छे के—गमे ते सम्प्रदायनी व्यक्तिने आ महा-शास्त्रमायी प्रेरणा जाग्या बिना नहि रहै । आ उपराव बीबी अनेक बाह्य दृष्टि पण आ प्रय उपयोगी छे । ए उपयोगिताने दर्शावनार एवा तेर परिशिष्टो अने आ विभागने अने भाष्यां छे, जेनो परिचय आ पढी आपवामा आवये । आ परिशिष्टोना अवलोकनधी विविध विद्याकलानु तलस्पर्शी अध्ययन करनारे समजी ज छेबु जोईए के प्रस्तुत प्रथमा ज

નહિ, દરેક જૈન આગમમાં અથવા સમગ્ર જૈન વાઙ્મયમાં આપણી પ્રાચીન સંસ્કૃતિને લગતી વિપુલ સામગ્રી ભરી પડી છે. અમે અમારો તેર પરિશિષ્ટોમાં જે વિસ્તૃત નોંધો અને ઝૂતારા આપ્યા છે તે કરતાં પણ અનેકગુણી સામગ્રી જૈન વાઙ્મયમાં ભરી પડી છે, જેનો સ્થાલ પ્રસ્તુત ગ્રંથના દરેકે દરેક વિભાગમાં આપેલી વિષયાનુક્રમણિકા જોવાથી આવી જશે.

પરિશિષ્ટોનો પરિચય

પ્રસ્તુત ગ્રંથને અંતે ગ્રંથના નવનીતરૂપ તેર પરિશિષ્ટો આપ્યાં છે, જેનો પરિચય આ નીચે આપવામાં આવે છે—

૧ પ્રથમ પરિશિષ્ટમાં મુદ્રિત કલ્પશાસ્ત્રના છ વિભાગો પૈકી કયા વિભાગમાં કયાંથી કયાં મુધીનાં પાનાં છે, કયો અર્થાધિકાર હદેશ આદિ છે અને ભાષ્ય કઈ ગાથાથી કયાં મુધીની ગાથાઓ છે, ૫ આપવામાં આવેલ છે, જેથી વિદ્વાન્ મુનિવર્ગ આદિને પ્રસ્તુત શાસ્ત્રના અધ્યયન, સ્થાનઅન્વેષણ આદિમાં મુગમતા અને અનુકૂળતા રહે.

૨ વીજા પરિશિષ્ટમાં કલ્પ (પ્રા. કળ્પો) મૂળશાસ્ત્રનાં સૂત્રો પૈકી જે સૂત્રોને નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂર્ણી, વિશેષચૂર્ણી કે ટીકામાં જે જે નામથી ઓળખાવાં છે તેની અને તેનાં સ્થાનોની નોંધ આપવામાં આવી છે.

૩ ત્રીજા પરિશિષ્ટમાં આશ્વાય મૂળ કલ્પશાસ્ત્રનાં વધાંય સૂત્રોનાં નામોની,—જેનાં નામો નિર્યુક્તિ-ભાષ્યકારાદિ આપ્યાં નથી તે મુદ્ધાંતી-યોગ્યતા વિચારીને ક્રમવાર સઠંગ નોંધ આપવામાં આવી છે. તેમ જ સાથે સાથે જે જે સૂત્રોનાં નામોમાં અમે ફેરફાર આદિ કરેલ છે તેનાં કારણો વગેરે પણ આપવામાં આવ્યાં છે.

૪ ચોથા પરિશિષ્ટમાં કલ્પમહાશાસ્ત્રની નિર્યુક્તિગાથાઓ અને ભાષ્યગાથાઓ એકાકાર થઈ જવા છતાં ટીકાકાર આચાર્ય શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિએ તે ગાથાઓને જુદી પાડવા માટે જે પ્રયત્ન કર્યો છે તેમાં જુદાં જુદાં પ્રત્યન્તરો અને ચૂર્ણી વિશેષચૂર્ણી જોતાં પરસ્પરમાં કેવી સંવાદિતા અને વિસંવાદિતા છે તેની વિભાગશઃ નોંધ આપી છે.

૫ પાંચમા પરિશિષ્ટમાં કલ્પભાષ્યની ગાથાઓનો અકારાદિક્રમ આપ્યો છે.

૬ છઠ્ઠા પરિશિષ્ટમાં કલ્પટીકાકાર આચાર્ય શ્રીમલયગિરિ અને શ્રીક્ષેમકીર્તિસૂરિએ ટીકામાં સ્થાને-સ્થાને જે અનેકાનેક શાસ્ત્રીય ઉદ્ધરણો આપ્યાં છે તેનો અકારાદિક્રમ, તે તે ગ્રંથોના યથાપ્રાપ્ત સ્થાનાદિનિર્દેશપૂર્વક આપવામાં આવ્યો છે.

૭ સાતમા પરિશિષ્ટમાં ભાષ્યમાં નથા ટીકામાં આવતા લૌકિક ન્યાયોની નોંધ આપવામાં આવી છે. ૧ નોંધ, નિર્ણયસાગર પ્રેસ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલ “લૌકિકન્યાયા-

છાલિ” જેવા સમ્રાજ્યકારોને વપયોગી થાય, એ દૃષ્ટિએ આપવામાં આવી છે । કેટલીક ધાર આવા પ્રાચીન ગ્રંથોમાં પ્રસંગોપાત જે લૌકિક ન્યાયોનો હક્કેન્ન કરવામાં આવ્યો હોય છે તે વપરથી તે તે લૌકિક ન્યાયો કેટલા પ્રાચીન છે તેનો સ્વિહાસ મળી આવે છે । તેમ જ તેવા ન્યાયોનું વિવેચન પણ આવા ગ્રંથોમાંથી પ્રાપ્ત થઈ જાય છે ।

૮ આઠમા પરિશિષ્ટમાં વૃત્તિકારોએ વૃત્તિમાં વર્ણવેલ સૂત્ર તથા માધ્યવિષયક પાઠ-મેદોના સ્પષ્ટોની નોંધ આપવામાં આવી છે ।

૯-૧૦ નવમા વ્થમા પરિશિષ્ટોમાં વૃત્તિકારોએ વૃત્તિમાં ઉલ્લિખિત ગ્રન્થ અને ગ્રન્થકારોના નામોની ચાથી આપવામાં આવી છે ।

૧૧ અગીયારમા પરિશિષ્ટમાં કસ્પમાપ્ય, વૃત્તિ, ટિપ્પણી આદિમાં આવતા વિશેષ નામોનો અકારાવિક્રમથી કોણ આપવામાં આવ્યો છે ।

૧૨ બારમા પરિશિષ્ટમાં કસ્પસાક્ષમા આવતા અગીયારમા પરિશિષ્ટમાં આપેલા વિશેષનામોની વિભાગવાર નોંધ આપવામાં આવી છે ।

૧૩ તેરમા પરિશિષ્ટમાં આજ્ઞા કસ્પમહાશાક્ષમા આવતા, પુરાતત્ત્વવિદોને વપયોગી અનેકવિધ હક્કેલોની વિસ્તૃત નોંધ આપવામાં આવી છે । આ પરિશિષ્ટ અતિવપયોગી હોઈ પત્રી વિસ્તૃત વિષયાનુક્રમણિકા, ગ્રન્થના પ્રારંભમાં આપેલ વિષયાનુક્રમમાં આપવામાં આવી છે । આ પરિશિષ્ટને ઓગાથી પુરાતત્ત્વવિદોના જ્ઞાનમાં એ વસ્તુ આવી જણે કે જૈન આગમોના વિસ્તૃત માધ્ય, પૂર્ણી, વિશેષપૂર્ણી, ટીકા ચતોરેમાં તેમને વપયોગી થાય તેવી પેલિદ્વાસિક, ઔગોલિક, મામાજિક, સામવાયિક તેમ જ વિવિધ વિષયને લગતી કેવી અને કેટલી વિપુલ સામગ્રી મળી પડી છે । અને કથાસાહિત્ય માપાસાહિત્ય બાદિને લગતી પણ ઘણી સામગ્રી છે । પ્રસ્તુત પરિશિષ્ટમાં મેં તો માત્ર મારી દૃષ્ટિએ જ અનુક હક્કેલોની વારવળી આપી છે । પરંતુ હું પુરાતત્ત્વવિદોને જાત્રી બાપુ હું કે આ મહાશાક્ષરતાકરમાં આ કરતાંય વિપુલ સામગ્રી મળી પડી છે ।

અંતમાં ગીવાર્થ જૈન મુનિવરો અને વિદ્વાનોની સેવામાં પ્રાર્થના છે કે—અમે ગુરુ—શિષ્યે પ્રસ્તુત મહાશાક્ષને સર્વાંમ પૂર્ણ વનાવવા કાલક્રીમયોં પ્રયત્ન કર્યો છે તે છતાં અમારી સમજની જ્ઞામીને લીધે જે જે સ્વલનાઓ થઈ હોય તેની ક્ષમા કરે, સુધારે અને અમને સૂચના પણ આપે । અમે તે તે મહાનુભાવોના સદા માટે ઋણી રહીશું ।

સવત્ ૨૦૦૮ કાર્તિક સુદિ ૧૩ } છે. ગુરુદેવ શ્રીચતુરવિજયત્રીમહારાજચરણસેવક
વીકાનેર (રાજસ્થાન) } મુનિ પુણ્યવિજય

॥ अहम् ॥

समग्रस्य बृहत्कल्पसूत्रस्य शुद्धिपत्रम्.

प्रथमो विभागः

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धिः	शुद्धिः
१	८	चूर्णिकृत्	चूर्णीकृत्
२	९	मूलगणे-	मूलगुणे
३	२९	वा	च
६	१३	स्थापना मङ्गल-	स्थापनामङ्गलं मङ्गल-
६	२६	वारिपूर्णाः	वारिपरिपूर्णाः
८	२४	ने य	नेय
९	३	' ज्ञानी '	' ज्ञानी ' (' तज्ज्ञानी ')
९	८	जीवात् चेत-	जीवात् (जीवस्य) चेत-
९	२६	इति, आह	इत्याह
९	२९	प्रकृते	कृते
१०	२६-२७	पुनरपि ॥ २१ ॥ आह	॥ २१ ॥ पुनरप्याह-
११	२३	सुष्ठुतर-	सुष्ठुतम-
११	३०	संखवार-	संखव्वार-
१२	२१	-मनोभिरक्षस-	-मनोभिः उक्षा-स-
१३	२२	होति	होति
१४	८	-न्नाण परि-	-न्नाणपरि-
१५	२९	णर्द्द	ण्णाइ
१७	६	-तिष्ठकारः	-तिः ठकारः
२२	१९	अगुरुलघु-	अगुरु[य]लघु-
२७	१	-निद्राहितेन	निद्रासहितेन
४५	३४	आएसा.....	आएसा [सुयअबद्धा]
४६	२४	पविभावगं	परिभावगं
५१	११	निर्जैरार्थता	कर्मनिर्जैरार्थता
५१	१२	शिष्यपर-	शिष्य-प्रशिष्यपर-

५४	२	—कारण वेरिञ्चो	—कारणवेरिञ्चो
५४	४	परिस ।	परिस० ।
५४	२६	कोवे	कोवो
६०	१२	बन्ही	बन्ही
६३	२३	दरिसिय ।	दरिसिय ति
६५	३०	जोग नि०	जोग नि०
६४	८	उ दुगाई	दु-तिगाई
१००	२२	पीठकस्यो—	पीठस्यो—
१०३	२९	भागस्य	भागस्य
१०६	१५	कोमुहया सगामि[य]या	कोमुहया [तह] सगामिया
१०७	१	मुह	मुह
१०९	७	॥ ३६२ ॥	॥
१०९	९	॥ ३६३ ॥	॥ ३६२ ॥ ३६३ ॥
१०९	२१	छट्टा	छट्टी
११०	२८	एवमुक्ते स मौनमध्यतिष्ठत् ।	०
११०	२९	श्रीकाकः । ततो	श्रीकाक । एवमुक्ते स मौनम- ध्यतिष्ठत् । ततो
११०	३४	४ कोष्ठकान्त० इत्यादि द्विषणी	०
१२६	४	दोसाओ	दोसा उ
१२६	२६	दोमाओ	दोसा उ
१५५	२८	च;	च, चत्र
१५७	३०	“भावापरिणते शोण्ड	भावापरिणते “ शोण्ड
१६०	२४	छट्टणिका उट्टाहो	छट्टणि काउट्टाहो
१७२	२	उपस्थापना	उपस्थाना
१७२	८	उपस्थापनायां	उपस्थानाया
१७६	२	मध्यमस्य	मध्यमस्य
१८७	१५	—नेर्पोल्ल—	—नेर्पोल्ल
१९६	२५	अपगासे	अ पगासे
२०६	१०	संस्मारक	संस्मारके
२१७	२७	पडिमिलति	पडिमिलिति
२२६	१७	—मनर्थक	मनर्थकस्य

२३७	१३	-मेधाविभ्यां	-मेधाभ्यां
२४७	९	गेरुकाः-	अत्र च गेरुकाः-
२४९	९	अत्राचार्ये-	अत्र चाचार्ये-
२५१	१९	एरिसाई	एरिसाई

द्वितीयो विभागः

२९४	१५	चेदं	चेदं च
३००	२७	-कल्प-	-कल्प-
३००	३१	'विविधम्'	'विधिवं'
३०२	१५	प्रवर्त्तते	वर्त्तते
३१४	२४	-दत्ता,	-दत्ताः,
३१७	१८	-द्वतेन	-द्वतेन
३१९	१२	भाणियं	भणियं
३१९	२३	मत्तुम्'	मत्तुम्'
३२५	३०	पुनर्यावत्	पुनर्विभाषागाथाभिर्यावत्
३३३	१६	पुरतो	पुरतो
३३६	१७	संस्तरति	संस्तरन्ति
३३९	१३	-कर्म-कर्मौद्दे-	-कर्मिकमौद्दे-
३३९	१५	सर्वेऽप्यौघौद्दे-	सर्वेऽप्यौघौद्दे-
३५१	५	यथा नन्द-	यथाऽऽनन्द-
३५५	८	ति	तु
३७७	३२	तदा स्वाद-	तदास्वाद-
३७८	३	सञ्जायते	सञ्जायेत
३८२	३३	वीज्ञा-	विज्ञा-
३८५	१०	प्रीणितायाः	-प्रणीतायाः
३८५	१२	इत्युच्यते	उच्यते
३९१	२०	-च्छेत् ।	-च्छेत् ।
३९१	३१	२ अतो	२ ° त् । अतो
३९१	२१	-अतः	-अतः
३९२	३१	एयं	पयं
३९५	२	प्रतीच्छकान्	प्रतीच्छकान्
४०३	१०	-नाय विशेष-	-नाय यद् विशेष-

४०४	१	पृच्छकाय	प्रच्छकाय
४१३	२३	अ दोसु	गह दोसु
४१९	१८	गोणाई	गोणाट
४२६	१५	—मानत्वात् । नवर	मानत्वात् । [वत्कृष्टपदेऽपि सहस्रप्रयत्नमेव,] नवर-
४२८	१४	—सुपमा	—सुपमा
४३४	३३	मद्° मा०	‘मद्° मा०
४३४	३३	मद्° कां०	‘मद्° कां०
४४७	१७	‘नीहरण’	‘नीहरण’
४५३	१६	छप्पईअ-	छप्पईअ
४५८	२२	व (वि)	वि
४६५	२९	महिष	महिष सः
४६७	८	वेयावृत्त्य-	वेयावृत्त्य-
४७२	१४	सीवा	सीमा
४७२	२३	(१)	(यथा वा)
४७४	७	दवाई	ठवाइ
४७४	२९-३०	अथ च प्रक्षिप्तप्राय एव, अनन्त रगाथाटीकायामेतदर्शनिरूपणात् ॥	॥
४७८	४	पातमसलो	पातसलो
४९१	१७	नग्धा	नधां
४९५	१०	कुसुमा वि व	पसवा वि व
५०२	३	—भाष्यमाणः	—भाषमाणः
५०६	७	होति	होति
५१०	९	जीविष्य-	—जीविष्य-
५१५	२५	ममचि कतर	ममचिकतर
५२१	२८	इत्यपि	इति
५२४	२६	कारितानि अमृत-	कारितानि छानि अन्तर्भू-
५३४	२८	कथ	कथ वा
५५१	२३	मूर्त्तौ यो	मूर्त्तौ यो
५५१	३२	३ मूर्त्तौ यो नाम मा० कां० चूर्णौ च ॥	३ मूर्त्तौ यो नाम मा० कां० चूर्णौ च विना ॥

५५२	८	प्रतिचार-	प्रतिचर-
५५७	१४-१५	[विशेषचूर्णि]	विशेषचूर्णि-
५६०	११	'प्रियधर्मिणः'	'प्रियधर्मणः'
५६६	१६	जुत्तं	जुत्तं"ति
५८३	८	-वन्ध इ-	-वद्ध इ-
५८३	३०	-पङ्क्तिनि-	-पक्तिनि-
५८८	८	संस्तरति	संस्तरन्ति
५९१	१०	यन्निद-	यद् 'आहरणं' निद-
५९५		-नीकाद्युपस-	-नीकाद्युपस-
५९६		उच्यन्ते	उच्यते

तृतीयो विभागः

६१८	२१	कृषीवलानां	कृषीवलानां
६१९	२०	'आदीपित'	'आदीपित'
६१९	२९	-स्मिन् याऽपि	-स्मिन् एवंविधेऽर्थे याऽपि
६२२	५	-र्मलीमसशरीरस्य	-र्मलमलीमसशरीरस्य
		समागमनं (समागमः-)	समागमः-
६४३	२४	गृहेषु विश्रान्ते	गृहेषु प्रतिश्रान्ते विश्रान्ते
६४५	१४	वृन्देन	वृन्दशब्देन
६६५	३	॥ २३४४ ॥	॥ २३४४ ॥ किञ्च-
६६७	२८	निवार-	वार-
७११	२४-२५	चूर्णो पुनर्नयं "रणो य इत्थि- याए०" इति गाथाऽत्राग्रे वा व्याख्याता दृश्यते ॥	चूर्णो पुनः "रणो य इत्थि- याए०" इत्यादि २५१३- १४-१५ गाथात्रिकं "तेरिच्छं पि य०" २५३४ गाथायाः प्राग्व्याख्यातं दृश्यते ॥
८०७	२६	मत्तवाल-	मत्तवाल-
८०७	२६	[गिरिकं(ज)न	[गिरिजन्
८८७	१०	मंजई	मंजई
९०६	२२	२४	२९
९०६	२८	२४	२९
९१३	२१	मास पुरिवद्धा	मासपुरि वद्धा

चतुर्थो विभागः

२८६	२५	अण्णायं च	अण्णाउळ
१०६९	२०	हृ,	हृ,
१०७३	२९	-मादिहृ ।	मादिहृ ।
१०९४	१५	-इडिण्,	-इडीण्,
११७६	१७	३३४७	४३४७
११९३	१०	एति	एति
११९८	२९	सुप्रतीत्वात्	सुप्रतीवत्वात्
१२०७	१९	-नमति,	नमति १,
१२१६	२०	-च्छेद,	-च्छेदो,
१२४९	४	च	च
१२६२	३१	अपूर्	अपूर्
१२७१	८	४२७४	४७२४
१२९१	१३	थडिळ	थडिळ-
१२९१	१७	-स्थण्डिळ	स्थण्डिळ-

पञ्चमो विभागः

१३१३	२९	पट्टावरादि	पट्टावरादी
१३२५	६	लङ्गुम मासो	लङ्गुममासो
१३७४	८	सचनियस्स	सचनियस्स
१४५६	१८	उदिसाविचण् । नो से	उदिसाविचण् । ते य से विच रति एवं से कप्पति जाव उदि- साविचण् । ते य से नो विच- रति एवं से नो कप्पति जाव उदिसाविचण् । नो से
१५३६	१४	धूमाईता	धूमाईता
१५९१	१९	सयसहस्स	सयसाहस्सं

षष्ठो विभागः

१६३१	२२	मगिणि	मगिणी
१६३४	३३	वाभावा-	वा आभा-

१६५३	२८
१६५३	३१
१६६१	१८
१६६१	१९
१६६७	१२
१६७५	१९
१७०४	२८
१७१०	१७
१७११	१४

॥ ६२२५ ॥^३—पण^०

तदनन्ता

महतरं

ऐर्या-

प्रतिप्रश्न-

उ चिति

प्राप्त्यां

-सारैः

॥ ६२२५ ॥ अन्यथ

०

तदनन्तरं

महता

ऐर्या-

प्रतिप्रश्न-

उचिति

प्राप्त्यां (१)

-सारैः

पष्ठविभागपरिशिष्टानि

७	३५
२५	३६
३६	१७
१२०	१-१०
१२०	१-१२
१२०	२-१४
१२१	२-३५
१२२	१-२४
१२३	२-३३
१२४	२-३९
१९५	४

२५

१००० बहिया

अवधारिया

[]

२-१-४९

[]

[भिषग्वरशास्त्रे]

[]

[]

[]

१

२२

९९९-१००० बहिया

अवधारिया

[याज्ञवल्क्यस्मृतौ १ । ३ ।

विष्णुपुराणे ३ । ६ ।]

५-१-४९

[अनुयोगद्वारसूत्रे]

[भिषग्वरशास्त्रे-साधवनिदाने]

[भरतनाट्यशास्त्रे अ० १७

श्लो० ६]

०

[कल्पवृद्धशास्त्रे]

६

॥ अर्हम् ॥

बृहत्कल्पसूत्र पष्ठ विभागनो विषयानुक्रम ।

पष्ठ उद्देश ।

गाथा	विषय	पत्र
६०६०-६१२८	वचनप्रकृत सूत्र १	१६०१-१९
	निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीभोजे अलीकवचन, हीलि- तवचन, लिंसितवचन, परुषवचन, अगा- रस्थितवचन अने व्यवशमिदोदीरणवचन ए छ प्रकारना अवचनो-दुर्बचनो बोझवा कल्पे नहि	
६०६०-६२	वचनप्रकृतनो पूर्वसूत्र साये सम्बन्ध	१६०१-२
	वचनसूत्रनी व्याख्या	१६०२
६०६३-६१२८	वचनसूत्रनी विस्तृत व्याख्या	१६०२-१९
६०६३	छ प्रकारना अवचन्य वचनो	१६०२
६०६४-८७	अलीकवचननुं स्वरूप	१६०३-२
६०६४	अलीकवचनना व्याख्यानविषयक द्वारगाथा	१६०२
६०६५	अलीकवचनना वक्षा अने वचनीय- अलीकवचनना विषयरूप आचार्य आदि अने तेमने लक्ष्मीने प्रायश्चित्तो	१६०३
६०६६-८७	अलीकवचनना १ प्रकटा २ आर्ह ३ भरुफ ४ प्रताक्यान ५ गमन ६ पर्याय ७ समुद्देश ८ सखडी आदि सत्तर स्थानो, ९ स्थानोनु स्वरूप अने तेने लगता प्रायश्चित्तो	१६०३-९
६०८८-८९	हीलित, लिंसित आदि अवचनने लगता प्रायश्चित्तो	१६०९
६०९०	हीलितवचननुं स्वरूप	१६०९
६०९१-९८	लिंसितवचननुं स्वरूप अने तद्विषयक यथाधोपश्रुतग्राहक साधुनु दृष्टान्त	१६१०-११
६०९९-६११४	परुषवचननुं स्वरूप	१६११-१६
६०९९-६१०९	लोकिकरूपवचननु स्वरूप अने ते अने व्याप अने कौटुविकपुत्रीभोजोनु दृष्टान्त	१६११-१२

ગાથા	વિષય	પૃષ્ઠ
૬૧૦૨-૪	લોકોત્તરપરુપવચનનું સ્વરૂપ, તેના આલમ્બ, વ્યાહત આદિ પાંચ સ્થાનકો અને તે વિષે ચણ્ડરુદ્રાચાર્યનું દૃષ્ટાન્ત	૧૬૧૨
૬૧૦૫-૧૧	લોકોત્તરપરુપવચનના તુળ્ણીક, હુઢ્કાર આદિ પાંચ પ્રકાર, તેને લગતાં પ્રાયશ્ચિત્તો અને તે પ્રાયશ્ચિત્તોની અલીકભાપી અને અલીકભાપનીય આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, મિશ્રુ, સ્થવિર અને હુલ્લક એ પાંચ નિર્ગન્ધપુરુષો તેમજ પ્રવર્તિની, અમિપેકા, મિશ્રુળી, સ્થવિરા અને હુલ્લિકા એ પાંચ નિર્ગન્ધીઓને આશ્રી ચારણિકા	૧૬૧૩-૧૫
૬૧૧૨-૨૦	નિષ્ઠુર-કર્કશ, અગારસ્થિત અને વ્યવ-શમિતોદીરણવચનનું સ્વરૂપ અને તદ્વિષયક પ્રાયશ્ચિત્તો	૧૬૧૬-૧૭
૬૧૨૧-૨૮	છ પ્રકારનાં અવક્તવ્ય વચનને લગતો અપવાદ યતનાઓ	૧૬૧૮-૧૯

૬૧૨૯-૬૨

પ્રસ્તારપ્રકૃત સૂત્ર ૨

૧૬૧૯-૨૭

૬૧૨૯	સાધ્વાચારવિષયક છ પ્રસ્તારોનું-પ્રાયશ્ચિત્તરચનાના પ્રકારોનું નિરૂપણ	૧૬૨૦
૬૧૩૦-૩૨	પ્રસ્તારપ્રકૃતનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સંવંધ પ્રસ્તારસૂત્રની વ્યાખ્યા	૧૬૨૦
૬૧૩૩	પ્રસ્તારસૂત્રગત 'પ્રસ્તાર' અને 'સમ્પન્ન અપહિ-પૂરેમાળે' પદની વ્યાખ્યા	૧૬૨૦-૨૧
૬૧૩૪-૪૧	છ પ્રસ્તારપદો	૧૬૨૧
૬૧૪૨-૪૮	પ્રાણવધવાદવિષયક પ્રાયશ્ચિત્તપ્રસ્તારો અને તદ્વિષયક દર્દુર, શુનકાદિ દૃષ્ટાન્તો	૧૬૨૧-૨૩
૬૧૪૫-૫૨	મૃપાવાદ અને અદત્તાદાનવાદવિષયક પ્રાયશ્ચિત્તપ્રસ્તાર અને તે વિષે અનુક્રમે સંસ્પહિ અને મોદકનાં દૃષ્ટાન્તો	૧૬૨૩-૨૪
૬૧૪૬-૫૨	અવિરતિવાદવિષયક પ્રાયશ્ચિત્તપ્રસ્તાર	૧૬૨૪-૨૫

શાખા	વિષય	પાન
૬૧૫૩-૫૬	અપુરુષવાદવિષયક પ્રાયશ્ચિત્તપ્રસાર	૧૬૨૫-૨૬
૬૧૫૭-૬૧	દાસવાદવિષયક પ્રાયશ્ચિત્તપ્રસાર	૧૬૨૬
૬૧૬૨	પ્રસારવિષયક અપવાદો	૧૬૨૭

૬૧૬૩-૮૧	કળ્પકાણુદ્ધરણપ્રકૃત સૂત્ર ૩-૬ નિર્મન્ય-નિર્મન્યીવિષયક કળ્પકાણુદ્ધરણ જાત્રી સૂત્રપત્રુદય	૧૬૨૭-૩૩
૬૧૬૩-૬૫	કળ્પકાણુદ્ધરણસૂત્રનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સંબંધ	૧૬૨૭-૨૮
૬૧૬૬-૮૧	કળ્પકાણુદ્ધરણસૂત્રપત્રુદયની વ્યાખ્યા નિર્મન્ય-નિર્મન્યી જાત્રી કળ્પકાણુદ્ધરણવિષ- યક હસ્તગમ્યાર્થ, તેના વિષયોસપ્તી સમ- વતા દોષો, તે દોષોનું સ્વરૂપ, પ્રાયશ્ચિત્તો, અપવાદ અને યતનાઓ	૧૬૨૮-૬૩

૬૧૮૨-૯૩	દુર્ગપ્રકૃત સૂત્ર ૭-૧ નિર્મન્યીવિષયક દુર્ગસૂત્ર પદસૂત્ર અને ગૌસૂત્ર	૧૬૩૩-૩૬
૬૧૮૨	દુર્ગોદિસૂત્રનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સંબંધ	૧૬૩૩
	દુર્ગોદિસૂત્રોની વ્યાખ્યા	૧૬૩૩
૬૧૮૩-૯૩	દુર્ગોદિસૂત્રોની વિસ્તૃત વ્યાખ્યા, તદ્વિષયક પ્રાયશ્ચિત્ત અને યતના	૧૬૩૪-૩૬

૬૧૯૪-૬૩૧૦	ક્ષિપ્તચિત્તાદિપ્રકૃત સૂત્ર ૧૦-૧૮	૧૬૩૬-૬૫
૬૧૯૪-૬૨૪૦	૧૦ ક્ષિપ્તચિત્તાસૂત્ર	૧૬૩૬-૪૬
૬૧૯૪	ક્ષિપ્તચિત્તાસૂત્રનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સંબંધ	૧૬૩૬
	ક્ષિપ્તચિત્તાસૂત્રની વ્યાખ્યા	૧૬૩૭
૬૧૯૫-૬૨૪૦	ક્ષિપ્તચિત્તાસૂત્રની વિસ્તૃત વ્યાખ્યા	૧૬૩૭-૪૬
૬૧૯૫	ક્ષિપ્તચિત્ત ધરાનાં કારણો	૧૬૩૭
૬૧૯૬	હૃદયિકક્ષિપ્તચિત્ત અને તેને છગવા સોમિ- તજાણણ વાદિનાં ધ્યાન્યો	૧૬૩૭

શાધા	વિષય	પત્ર
૬૧૯૭-૯૯	લોકોત્તરિકક્ષિપ્તચિત્તા અને તે વિષે રાજકુ- લ્લિકાનું દષ્ટાન્ત	૧૬૩૭
૬૨૦૦-૯	વિવિધ કારણોને લઈ ક્ષિપ્તચિત્ત થયેલ નિર્ગ્રન્થીને સમજાવવાના પ્રકારો-યુક્તિઓ	૧૬૩૮-૪૦
૬૨૧૦-૪૦	ક્ષિપ્તચિત્તા નિર્ગ્રન્થીની સારસંમાલ્લનો વિધિ, તેમ નહિ કરનારને પ્રાયશ્ચિત્તો, દોષો અને તે અંગેની ચતનાઓ	૧૬૪૦-૪૬
૬૨૪૧-૫૫	૧૧ દીપ્તચિત્તાસૂત્ર	૧૬૪૭-૫૦
૬૨૪૧-૫૫	દીપ્તચિત્તાસૂત્રની વિસ્તૃત વ્યાખ્યા	૧૬૪૭-૫૦
૬૨૪૧-૪૨	દીપ્તચિત્ત થવાનાં કારણો	૧૬૪૭
૬૨૪૩-૪૯	લૌકિકદીપ્તચિત્ત અને તે વિષે રાજા શાલિવાહનનું દષ્ટાન્ત	૧૬૪૭-૪૯
૬૨૫૦-૫૫	લોકોત્તરિક દીપ્તચિત્તા અને તે અંગેની ચતનાઓ	૧૬૪૯-૫૦
૬૨૫૬-૬૨	૧૨ ચક્ષાવિષ્ટાસૂત્ર	૧૬૫૧-૫૨
૬૨૫૬-૫૭	ચક્ષાવિષ્ટાસૂત્રનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સંબંધ	૧૬૫૧
૬૨૫૮-૬૨	ચક્ષાવિષ્ટ થવાનાં કારણો, તે વિષે ૧ સપત્ની ૨ મૃતક અને ૩ સન્નિલકનાં દષ્ટાન્તો અને તે અંગેની ચતનાઓ	૧૬૫૧-૫૨
૬૨૬૩-૬૭	૧૩ ઝન્માદપ્રાપ્તાસૂત્ર	૧૬૫૩-૫૪
૬૨૬૩-૬૭	ઝન્માદના પ્રકારો, તેનું સ્વરૂપ અને તે અંગેની ચતનાઓ	૧૬૫૩-૫૪
૬૨૬૮-૭૬	૧૪ ઉપસર્ગપ્રાપ્તાસૂત્ર	૧૬૫૪-૫૬
૬૨૬૮	ઉપસર્ગપ્રાપ્તાસૂત્રનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સંબંધ	૧૬૫૪
૬૨૬૯-૭૬	દિવ્ય, માનુષિક અને આમિયોગ્ય એ ત્રણ પ્રકારના ઉપસર્ગનું સ્વરૂપ અને ઉપસર્ગપ્રા- પ્તાની રક્ષા ન કરવાને લગતાં પ્રાયશ્ચિત્તો	૧૬૫૪-૫૬
૬૨૭૬-૭૮	૧૫ સાધિકરણાસૂત્ર	૧૬૫૬-૫૭
	સાધિકરણાસૂત્રનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સંબંધ અને અધિકરણ-કેશનું ઉપશમન આદિ	

શાખા	વિષય	પાન
૬૨૭૧-૮૦	૧૬ સપ્રાયશ્ચિત્તાસૂત્ર સપ્રાયશ્ચિત્તાસૂત્રનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સવધ અને તેને ઊગતી યતના	૧૬૬૭
૬૨૮૧-૮૪	૧૭ મહાપાનપ્રત્યાશ્વાતાસૂત્ર	૧૬૬૭-૬૮
૬૨૮૧	મહાપાનપ્રત્યાશ્વાતાસૂત્રનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સવધ	૧૬૬૮
૬૨૮૨-૮૪	મહાપાનપ્રત્યાશ્વાતાસૂત્રની વ્યાખ્યા	૧૬૬૮
૬૨૮૫-૬૩૧૦	૧૮ અર્થજાતાસૂત્ર	૧૬૬૮-૬૬
૬૨૮૫	અર્થજાતાસૂત્રનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સવધ	૧૬૬૯
૬૨૮૬-૬૩૧૦	અર્થજાતાસૂત્રની વિસ્તૃત વ્યાખ્યા અર્થજાતાને છોડાવવાના ઉપાયો, યતના વગેરે	૧૬૬૯-૬૫
૬૩૧૧-૪૮	પરિમન્યપ્રકૃત સૂત્ર ૧૧	૧૬૬૬-૭૬
	સાધ્વાચારના છ પરિમન્યો-વ્યાપાતો	
૬૩૧૧-૧૩	પરિમન્યપ્રકૃતનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સવધ	૧૬૬૬
	પરિમન્યસૂત્રની વ્યાખ્યા	૧૬૬૭
૬૩૧૪-૪૮	પરિમન્યસૂત્રની વિસ્તૃત વ્યાખ્યા	૧૬૬૭-૭૬
૬૩૧૪-૧૬	પરિમન્યપદના નિષ્કેપો	૧૬૬૭-૬૮
૬૩૧૭-૨૦	કૌકુચિક, મૌલરિક, ખમ્બુલોલ અને વિંતિ- મિક પદની વ્યાખ્યા, મેદ, પ્રાયશ્ચિત્ત અને દોષો	૧૬૬૮-૬૯
૬૩૨૧-૨૨	આનકૌકુચિકનું સ્વરૂપ અને તેને ઊગતા દોષો	૧૬૬૯
૬૩૨૩	દ્વારીરકૌકુચિકનું સ્વરૂપ	૧૬૬૯
૬૩૨૪-૨૬	માપાકૌકુચિકનું સ્વરૂપ, તેને ઊગતા દોષો અને તે અંગે શ્રેષ્ઠી, મૃત અને મુક્તનાં દષ્ટાન્તો	૧૬૭૦
૬૩૨૭-૨૮	મૌલરિકનું સ્વરૂપ, દોષો અને તેને ઊગતું લેસહારકનું દષ્ટાન્ત	૧૬૭૧
૬૩૨૯-૩૧	ખમ્બુલોલનું સ્વરૂપ, દોષ આદિ	૧૬૭૧
૬૩૩૨-૩૪	વિંતિમિકનું સ્વરૂપ	૧૬૭૨
૬૩૩૫-૪૮	સાધ્વાચારના છ પરિમન્યને ઊગતા અપવાદ આદિ	૧૬૭૨-૭૬

ગાંથા

વિષય

પત્ર

૬૩૪૯-૬૪૯૦

કલ્પસ્થિતિપ્રકૃત સૂત્ર ૨૦

૧૬૭૬-૧૭૦૭

૬૩૪૯

સાધુઓના છ કલ્પો

૧૬૭૬

કલ્પસ્થિતિપ્રકૃતનો પૂર્વસૂત્ર સાથે સંબંધ

૧૬૭૭

કલ્પસ્થિતિસૂત્રની વ્યાખ્યા

૧૬૭૭-૧૭૦૭

૬૩૫૦-૬૪૯૦

કલ્પસ્થિતિસૂત્રની વિસ્તૃત વ્યાખ્યા

૬૩૫૦-૫૬

‘કલ્પ’ અને ‘સ્થિતિ’ પદની વ્યાખ્યા

૧૬૭૭-૭૮

૬૩૫૭

પદ્ધતિ કલ્પસ્થિતિ

૧૬૭૮

૬૩૫૮-૬૨

૧ સામાયિકકલ્પસ્થિતિનું નિરૂપણ

૧૬૭૮-૭૯

૬૩૬૩-૬૪૪૬

૨ હેદોપસ્થાપનીયકલ્પસ્થિતિનું નિરૂપણ

૧૬૮૦-૯૭

૬૩૬૩-૬૪

હેદોપસ્થાપનીયસંયતની કલ્પસ્થિતિનાં દશ

સ્થિત સ્થાનો

૧૬૮૦

૬૩૬૫-૭૪

૧ અચેલક્યકલ્પદ્વાર

૧૬૮૦-૮૨

અચેલકનું સ્વરૂપ, તીર્થકરોને આશ્રી અચે-
લક-સચેલકપણાનો વિભાગ, વસ્ત્રોનું
સ્વરૂપ, વસ્ત્ર ધારણ કરવાના વિધિવિપર્યા-
સને લગતાં પ્રાયશ્ચિત્તો

૬૩૭૫-૭૭

૨ ઔદેશિકકલ્પદ્વાર

૧૬૮૨-૮૩

૬૩૭૮-૮૦

૩ શર્યાતરપિણ્ડકલ્પદ્વાર

૧૬૮૩-૮૪

૬૩૮૧-૯૭

૪ રાજપિણ્ડકલ્પદ્વાર

૧૬૮૪-૮૭

૬૩૮૧

રાજપિણ્ડકલ્પવિષયક દ્વારગાથા

૧૬૮૪

૬૩૮૨-૮૩

રાજાનું સ્વરૂપ

૧૬૮૪

૬૩૮૪

આઠ પ્રકારનો રાજપિણ્ડ

૧૬૮૪

૬૩૮૫-૯૫

રાજપિણ્ડ લેવાને લગતા દોષો

૧૬૮૫-૮૬

૬૩૯૬-૯૭

રાજપિણ્ડ ગ્રહણ કરવાને લગતો અપવાદ
અને યત્ન

૧૬૮૭

૬૩૯૮-૬૪૦૧

૫ કૃતિકર્મકલ્પદ્વાર

૧૬૮૭

નિર્ગ્રન્થ-નિર્ગ્રન્થી આશ્રી વન્દનવ્યવહાર-
વિષયક કલ્પ

૬૪૦૨-૭

૬ વ્રતકલ્પદ્વાર

૧૬૮૮-૮૯

ચોવીસ તીર્થકરોના નિર્ગ્રન્થ-નિર્ગ્રન્થીને આશ્રી
પંચવ્રતાત્મક અને ચતુર્વ્રતાત્મક ધર્મની
વ્યવસ્થા અને તેનાં કારણો

૬૪૦૮-૨૪

૭ જ્યેષ્ઠકલ્પદ્વાર

૧૬૮૯-૯૨

ગાથા	વિષય	પદ
	ચોવીસ સીર્યકરના નિર્મન્ય-નિર્મન્યને આશી કૃતિકર્મવિષયક જ્યેષ્ઠ-રુપુત્વ જ્યનહાર, છેદોપસ્થાપનચારિત્રારોપણને લગતા ગ્રણ આદેશો અને ૫ ગ્રણે આદેશોનું વર્ણન	
૬૪૨૫-૩૦	૮ પ્રતિકમળકલ્પદ્વાર	૧૬૯૨-૯૩
૬૪૩૧	૯ માસકલ્પકલ્પદ્વાર	૧૬૯૪
૬૪૩૨-૩૬	૧૦ પર્યુપણાકલ્પદ્વાર	૧૬૯૪-૯૫
૬૪૩૭-૪૧	દશવિધ કલ્પવિષે પ્રભાદ કરનારને લાગતા દોષો	૧૬૯૫-૯૬
૬૪૪૨-૪૬	સ્થાપનાકલ્પ અને તેના અકલ્પસ્થાપનાકલ્પ અને રોક્ષસ્થાપનાકલ્પ ૫ જે મેદોનું વ્યાખ્યાન	૧૬૯૬-૯૭
૬૪૪૭-૮૧	૩ નિર્વિદ્યમાન અને ૪ નિર્વિદ્યકાયિક કલ્પસ્થિતિનું નિરૂપણ	૧૬૯૭-૧૭૦૪
૬૪૮૦-૮૪	પરિહારવિદ્યુદ્ધિકકલ્પનું નિરૂપણ	
૬૪૮૫-૮૬	૫ સ્થિનકલ્પસ્થિતિનું નિરૂપણ	૧૭૦૪-૫
૬૪૮૭-૮૮	૬ સ્થવિરકલ્પસ્થિતિનું નિરૂપણ	૧૭૦૫
૬૪૮૯-૯૦	કલ્પાખ્યયનોક વિધિના વિષયોસપી અને તેના પાઠનથી થતા હાનિ અને હામ	૧૭૦૫-૬
	કલ્પાખ્યયનસાક્ષના અધિકારી અને અનધિ- કારીનું નિરૂપણ	૧૭૦૬
	જ્ઞાનનય અને ક્રિયાનયનું નિરૂપણ અને કલ્પદ્વારની સમાપ્તિ	૧૭૦૭-૯
	કલ્પવૃત્તિના અનુસંધાનકાર અને પૂર્ણ કરનાર આપાર્ય શ્રીશ્વેમજીર્ષિસુરિચરની પ્રશસ્તિ	૧૭૧૦-૧૨

પરિશિષ્ટાનિ

૧-૧૧૮

૧ પ્રથમ પરિશિષ્ટમ્

૩

મુદ્રિતસ્ય નિર્યુક્તિ-માખ્ય-વૃત્ત્યુપેતસ્ય શુદ્ધ-
ત્ત્વસૂત્રસ્ય વિભાગા

૨ દ્વિતીય પરિશિષ્ટમ્

૪-૮

શુદ્ધત્ત્વસૂત્રસ્ય નિર્યુક્તિ-માખ્ય-પૂર્ણ-વિદ્યેષ-
પૂર્ણ વૃત્તિક્રિતિર્નિર્દિષ્ટાના પ્રકૃતનામ્ના સૂત્ર-
નામ્નાં પાનુક્રમણિકા

૩ તૃતીય પરિશિષ્ટમ્

૯-૧૧

સમયસ્ય શુદ્ધત્ત્વસૂત્રસ્ય પ્રકૃતનામ્નાં સૂત્ર-

नाम्नां तद्विषयस्य चानुक्रमणिका

४ चतुर्थं परिशिष्टम्

२०-२९

बृहत्कल्पसूत्रचूर्णि-विशेषचूर्णि-वृत्तिकृद्भिर्वि-
भागशो निर्दिष्टानां निर्युक्तिगाथा-सद्वद्गाथा-
पुरातनगाथादीनामनुक्रमणिका

५ पञ्चमं परिशिष्टम्

३०-३१९

बृहत्कल्पसूत्रस्य निर्युक्ति-भाष्यगाथानाम-
कारादिवर्णक्रमेणानुक्रमणिका

६ षष्ठं परिशिष्टम्

१२०-१३२

बृहत्कल्पसूत्रवृत्त्यन्तः वृत्तिकृद्भ्यामुद्धृतानां
गाथादिप्रमाणानामनुक्रमणिका

७ सप्तमं परिशिष्टम्

१३३

बृहत्कल्पसूत्रभाष्य-वृत्त्यन्तर्गता लौकिकन्यायाः

८ अष्टमं परिशिष्टम्

१३३

बृहत्कल्पसूत्रस्य वृत्तौ वृत्तिकृद्भ्यां निर्दिष्टानि
सूत्र-भाष्यगाथापाठान्तरावेदकानि स्थलानि

९ नवमं परिशिष्टम्

१३४

बृहत्कल्पसूत्रवृत्त्यन्तर्गतानां ग्रन्थकृतां नामानि

१० दशमं परिशिष्टम्

१३५-१३७

बृहत्कल्पसूत्रभाष्य-वृत्त्यन्तः प्रमाणत्वेन
निर्दिष्टानां ग्रन्थानां नामानि

११ एकादशं परिशिष्टम्

१३८-१४८

बृहत्कल्पसूत्र-निर्युक्ति-भाष्य-वृत्ति-टिप्पण्या-
द्यन्तर्गतानां विशेषनाम्नामनुक्रमणिका

१२ द्वादशं परिशिष्टम्

१४९-१५४

बृहत्कल्पसूत्र-तन्निर्युक्ति-भाष्य-वृत्त्याद्यन्त-
र्गतानां विशेषनाम्नां विभागशोऽनुक्रमणिका

१३ त्रयोदशं परिशिष्टम्

१५५-१९८

बृहत्कल्पसूत्र-तन्निर्युक्ति-भाष्य-टीकादिगताः
पुरातत्त्वविदामुपयोगिनो विभागशो विविधा

उल्लेखाः

- (१०) कुगालानगरी
 (११) कुसुमनगरम्
 (१२) कोरुणदेशः
 (१३) कोण्डलसिन्धुपुरम्
 (१४) कोशलापुरी
 (१५) गोल्लविषयः
 (१६) चीनाजनपदः
 (१७) डिम्भरेलकम्
 (१८) ताम्रलिप्तीनगरी
 (१९) तोसलिदेशः
 (२०) तोसलिनगरम्
 (२१) दक्षिणापथः
 (२२) इविडजनपदः
 (२३) द्वारिकापुरी
 (२४) द्वीपवैलाकुलम्
 (२५) धर्मचक्रभूमिका
 (२६) नेपालविषयः
 (२७) पाटलीपुत्रनगरम्
 (२८) पाण्डुमथुरा पाश्चात्यजनपदश्च
 (२९) पूर्वदेशः
 (३०) प्रतिष्ठानपुरम्
 (३१) प्रभासतीर्थम्
 (३२) मित्रमालदेशः
 (३३) मृगुकच्छपुरम्
 (३४) मगधाजनपदः
 (३५) मथुरानगरी
 (३६) मलयदेशः
 (३७) महाराष्ट्रदेशः
 (३८) यवनविषयः
 (३९) राजगृहनगरम्
 (४०) लाटविषयः
 (४१) शैलपुरम्
 (४२) सिन्धुदेशः
 (४३) सिन्धुसौवीरदेशः
 (४४) सुमनोमुखनगरम्
 (४५) सुराष्ट्रदेशः
 (४६) स्थणानगरी
 [११ गिरि-नदी-सरः-तडागादि]
 (१) अर्बुदपर्वतः
 (२) इन्द्रपदः-गजाम्रपदगिरिः

- (३) उज्जयन्तगिरिः सिद्धिथिला धारोदकं च
 (४) ऐरावती नदी
 (५) गङ्गा-सिन्धू नद्यां
 (६) प्राचीनवाहः सरस्वती च
 (७) वज्रास-महिरावणनद्यां
 (८) ऋषितडागं सरः
 (९) भूततडागम्
 (१०) ज्ञातचण्डम्
 [१२ सङ्गडी-यात्रा-अष्टाहिकामहादि]
 (१) सङ्गडिशब्दस्यार्थः
 (२) देशविदेशेषु जनेतरदर्शनसङ्गडि-यात्रादि
 (३) देशनिदेशेषु जनदर्शनमहद्वि-यात्रादि
 (४) आवाहमह-पर्वतमह-विवाहमह-तडागमह-
 नदीमह-मण्डीरयथायात्रा-श्रूमहाः
 [१३ आपणाः-हङ्गाः]
 (१) पणि-विपणी
 (२) कुत्रिकापणाः तत्र च मूल्यविभागादि
 (३) काल्पलिकापणाः-पणितशाला
 (४) रसापणाः
 (५) कोट्टकम्
 [१४ नाणकानि-सिकाकाः]
 [१५ वस्त्रादिसम्बद्धो विभागः]
 (१) वस्त्रपत्रकम्
 (२) सुरायाः प्रकाशः
 (३) सहसानुपातिविषयम्
 [१६ प्राकृतन्याकरणविभागः]
 [१७ मागधभाषामयानि पद्यानि]
 [१८ लौकिका न्यायाः]
 (१) कोट्टकचक्रपरम्परन्यायः
 (२) छगलन्यायः
 (३) वणिगन्यायः
 [१९ आयुर्वेदसम्बद्धो विभागः]
 (१) महावैद्यः अष्टाङ्गायुर्वेदस्य निर्माता च
 (२) रोग-औषधादि
 [२० शकुनशास्त्रसम्बद्धो विभागः]
 [२१ कामशास्त्रसम्बद्धो विभागः]
 [२२ ग्रन्थनामोल्लेखाः]

॥ अहम् ॥

पूज्यश्रीभद्रबाहुस्वामिविनिर्मितस्वोपज्ञनिर्युक्त्युपेतं
बृहत् कल्पसूत्रम् ।

श्रीसङ्खदासगणिकमाश्रमणसूत्रितेन लघुभाष्येण भूषितम् ।
आचार्यश्रीमलयगिरिपादविरचितयाऽर्घ्यपीठिकावृत्त्या तपाश्रीक्षेमकीर्त्या-
चार्यवरानुसन्धितया शेषसमग्रवृत्त्या समलङ्कितम् ।

पष्ठ उद्देशकः

समग्रग्रन्थसत्त्वानि त्रयोदश परिशिष्टानि च ।

॥ अर्द्धम् ॥

पष्ठोद्देशप्रकृतानामनुक्रमः ।

सूत्रम्	प्रकृतनाम	पत्रम्
१	वचनप्रकृतम्	१६०१-१९
२	प्रस्तारप्रकृतम्	१६१९-२७
३-६	कण्टकाद्युद्धरणप्रकृतम्	१६२७-३३
७-९	दुर्गप्रकृतम्	१६३३-३६
१०-१८	क्षिप्तचित्तादिप्रकृतम्	१६३६-६५
१९	परिमन्थप्रकृतम्	१६६६-७६
२०	कल्पस्थितिप्रकृतम्	१६७६-१७१२

—————

॥ श्रीमद्विजयावन्द्यसरिवरेभ्यो नमः ॥

पूज्यश्रीभद्रबाहुस्वामिविनिर्मितस्वोपज्ञनिर्युक्त्युपेतं

बृहत् कल्पसूत्रम् ।

श्रीसङ्खदासगणिकक्षमाश्रमणसूत्रितेन लघुभाष्येण भूषितम् ।

तपाश्रीक्षेमक्रीत्याचार्यविहितया वृत्त्या समलङ्कृतम् ।

षष्ठ उद्देशकः ।

—**य च न प्र कृतम्**—

भ्यासमात्रं पञ्चमोद्देशकं, सम्प्रति षष्ठं आरभ्यते, तत्त्वेदमादिश्वम्—

नो कप्यद् निगंधाण वा निगंधीण वा इमाङ् छ
अवयणाङ् वञ्चय । तं जहा—अलियवयणे हीलि-
यवयणे खिलियवयणे करुसवयणे गारस्थियवयणे
विओसवियं वा पुणो उदीरित्य १ ॥

अथास सूत्रस्य क सम्बन्धः इत्याह—

कारणे गंधपुलाङ्गं, पाठं पलविज मा हु सक्खीवा ।

इह पंचम छद्धान्, येन सर्वंमिच्छन्ति ॥ ६०६० ॥

कारणे कदाचिदार्थिकं गन्धपुलाङ्गं पीत्वा सखीवा सती मा अलिकादिवचनानि प्रकरोत्,
अत इह सूत्रमारभ्यते । 'इति' एव पञ्चम-पञ्चोद्देशकयोः सम्बन्धं 'स्वविरा.' श्रीभद्रबाहु- 10
स्वामिन इच्छन्ति ॥ ६०६० ॥ अथ प्रकारान्तरेण सम्बन्धमाह—

दुष्परिममुचे मुचं, वादं परिहारिओ करेमाणो ।

मुद्धी परिभूय परे, सिद्धतावेत सर्वंघो ॥ ६०६१ ॥

१ "नो कप्यति उभयस्य वि इच्छे छ मुलाह उच्चार्यमाह । उद्देशानिर्बन्धयो—आरण्यं गाथाश्रयम् ।"
इति चूर्णो । "नो कप्यद् इमाद् छ मुलाह उच्चार्यमाह । उद्देशानिर्बन्धयो—आरण्यं गाथाश्रयम् ।" इति
विशेषचूर्णो ॥ २ अलिक-हीलितादि" अं० ॥ ३ "नोः यथाक्रममन्तिमा ऽऽदिश्वविषयं
सम्प" अं० ॥ ४ मुदि परि" यावा० ॥

पञ्चमोद्देशके द्विचरिमसूत्रे इदमुक्तम्—‘परिहारिकः’ प्रवचनवैयावृत्यमवलम्बमानो वादं कुर्वन् ‘परस्य’ वादिनो बुद्धिं ‘परिमूय’ पराजित्य ‘सिद्धान्तापेतं’ सूत्रोत्तीर्णमपि त्र्यात्, परमिमौनि पटप्यवचनानि मुक्त्वा । एष प्रकारान्तरेण सम्बन्धः ॥ ६०६१ ॥ अथवा—

दिव्वेहिं छंदिओ हं, भोगेहिं निच्छिया मए ते य ।

5

इति गारवेण अलियं, वइज्ज आईय संवंधो ॥ ६०६२ ॥

पञ्चमोद्देशकस्यादिसूत्रं उक्तम्—“देवः स्त्रीरूपं कृत्वा साधुं भोगैर्निमग्नयेत्,” स च तान् मुक्त्वा गुरुसकाशमागत आलोचयेत्—‘दिव्यैर्भोगैः’ ‘छन्दितः’ निमग्नितोऽहं परं मया ते भोगा नेप्सिताः ‘इति’ एवं गौरवेण कश्चिदलीकं वदेत् । अत ईदं पष्ठोद्देशकस्यादिसूत्रमारभ्यते । एष उद्देशकद्वयस्याप्यादिसूत्रयोः परस्परं सम्बन्धः ॥ ६०६२ ॥

- 10 अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य व्याख्या—“नो कप्पइ” चि वचनव्यत्ययाद् नो कल्पन्ते निर्ग्रन्थानां वा निर्ग्रन्थीनां वा ‘इमानि’ प्रत्यक्षासन्नानि ‘पइ’ इति पट्सङ्ख्याकानि ‘अवचनानि’ नजः कुत्सार्थत्वाद् अप्रशस्तानि ‘वचनानि’ ‘वदितुं’ भाषितुम् । तद्यथा—अलीकवचनम्, हीलितवचनम्, खिसितवचनम्, परुपवचनम्, अगारस्थिताः—गृहिणस्तेषां वचनम्, ‘व्यवशमितं वा’ उपशमितमधिकरणं ‘पुनइ’ मूयोऽप्युदीरयितुं न कल्पत इति प्रक्रमः, अनेन 15 व्यवशमितस्य पुनरुदीरणवचनं नाम पष्ठमवचनमुक्तमिति सूत्रसङ्क्षेपार्थः ॥

अथ भाष्यकारो विस्तरार्थमभिधित्सुराह—

छ चैव अवत्तन्वा, अलिगे हीला य खिस फरुसे य ।

गारत्थ विओसविए, तेसिं च परुवणा इणमो ॥ ६०६३ ॥

पठेव वचनानि ‘अवक्तव्यानि’ साधूनां वक्तुमयोग्यानि । तद्यथा—अलीकवचनं हीलित- 20 वचनं खिसितवचनं परुपवचनं गृहस्थवचनं व्यवशमितोदीरणवचनम् । ‘तेषां च’ पण्णामपि यथाक्रममर्थं प्ररूपणा ॥ ६०६३ ॥ तामेव प्ररूपणां चिकीर्षुरलीकवचनविपर्यां द्वारगाथासाह—

वत्ता वयणिज्जो या, जेसु य ठाणेसु जा विसोही य ।

जे य भणओ अवाया, सप्पडिपक्खा उ षेयन्वा ॥ ६०६४ ॥

यः ‘वक्ता’ अलीकवचनभाषकः, यश्च ‘वचनीयः’ अलीकवचनं यमुद्दिश्य भण्यते, तेषु च 25 स्थानेष्वलीकं सम्भवति, यादृशी च तत्र ‘शोषिः’ प्रायश्चित्तम्, ये चालीकं भणतः ‘अपायाः’ दोषास्ते ‘सप्रतिपक्षाः’ सापवादो अत्र भणनीयतया ज्ञातव्या इति द्वारगाथासमासार्थः ॥ ६०६४ ॥

१ ‘चरिमे-उपान्यसूत्रे कां० ॥ २ वादं कर्तुं गच्छेत्, स च वादं कुर्वन् मा० ॥ ३ ‘मानि अलीकादीनि पट’ कां० ॥ ४ ‘त्—‘दिव्यैः’ देवसम्बन्धिभिः भोगैः कां० ॥ ५ इदं तत्प्रतिषेधकं प्रस्तावाद् तज्जातीयहीलिताद्येव वचनपञ्चकप्रतिषेधकं ‘च पष्ठो’ कां० ॥ ६ अनेनानेकविधेन सम्बन्धं कां० ॥ ७ ‘नम् अगारस्थं’ कां० ॥ ८ ‘मपि वचनानां यथा’ कां० ॥ ९ ‘कीर्षुः’ प्रथमतोऽलीकवचनविपर्यां तावद् द्वार’ कां० ॥ १० ‘वादाः । एतानि द्वाराणि अत्र भणनीयतया ज्ञातव्यानि इति द्वारगाथासमासार्थः ॥ ६०६४ ॥ साम्प्रतमे-नामेव त्रिवरीपुः प्रथमतो वक्ता वचनीयो वेति द्वारद्वयं युगपद् विवृणोति—आय’ कां० ॥

साम्प्रतमेनामेव विवृणोति—

आयरिण अमिसेगे, मिक्खुमि य धेरए य खुडे य ।

गुरुगा लहुगा गुरु लहु, मिण्णे पडिलोम विइएण ॥ ६०६५ ॥

इहाचार्यादिर्वेक्षा वचनीयोऽपि स एवैकतरस्त इदमुच्यते—आचार्य आचार्यमलीक मणति चतुर्गुरु, अमिपेके मणति चतुर्लघु, मिक्खु मणति मासगुरु, स्वविरे मणति मासलघु, सुल्लक^६ मणति मिन्नमास । “पडिलोम विइएण” ति द्वितीयेनाऽऽदेशेनैतदेव प्रायश्चित्तं पडिलोमं वक्तव्यम् । तद्यथा—आचार्य आचार्यमलीक मणति मिन्नमास, अमिपेक मणति मासलघु, एवं यावत् सुल्लक मणतश्चतुर्गुरु । एवममिपेकादीनामप्यलीक मणता स्वस्थाने परस्थाने च प्रायश्चित्तमिदमेव मन्तव्यम् । अमिलापश्चेत् कर्तव्य—अमिपेक आचार्यमलीक मणति चतुर्गुरु, अमिपेक मणति चतुर्लघु इत्यादि ॥ ६०६५ ॥ तत्तालीकवचन येषु स्थानेषु सम्भवति १० तानि समायमिषानि दर्शयितुकामो द्वारगाथाद्वयमाह—

पयला उल्ले मरुए, पयल्लाणे य गमण परियाए ।

समुदेस सत्तडीओ, खुड्ढग परिहारिय मुहीओ ॥ ६०६६ ॥

अवत्सगमणं दिसाहुं, एगकुले वेव एगदप्पे य ।

पडियाखिचा गमण, पडियाखिचा य भुंजणं ॥ ६०६७ ॥

प्रचलापदमार्द्रपद मरुकपद प्रत्याख्यानपद गमनपद पर्यायपद समुद्देशपद सत्तडीपद सुल्लक-पद पारिहारिकपद “मुहीठ” चि पदैकदेशे पदसमुदायोगाचारम् षोडशमूलीपदम् ॥ ६०६६ ॥

अवश्यममपद दिग्विषयपद एककुलगमनपद एकत्रयग्रहणपद प्रत्याख्याय गमनपद प्रत्या-ख्याय भोजनपद वेति द्वारगाथाद्वयसमासार्थ ॥ ६०६७ ॥ अथैतदेव प्रतिद्वारं विवृणोति—

पयल्लांसि किं दिवा ण पयलामि लहु दुचनिण्हवे गुरुगो ।

अजहाइत निण्हवे, लहुगा गुरुगा बहुतराणं ॥ ६०६८ ॥

कोऽपि साधुर्विधा प्रचल्यते, स चान्येन साधुना मणित—किमेव दिवा प्रचलायसे, स प्रत्याह—न प्रचलाये, एव प्रथमवारं निद्वानस मासलघु । सतो मूयोऽप्यसौ प्रचलायितु प्रवृत्तत्वेन साधुना मणित—आ प्रचलयिष्या, स प्रत्याह—न प्रचलाये, एव द्वितीमवारं निद्वे मासगुरु । त्रतस्तथैव प्रचलायितु प्रवृत्तत्वेन च साधुनाऽप्यसौ साधोर्दर्शित, यथा—२७

१ मुच्यते—आचार्येऽमिपेके मिन्नौ च स्वविरे च सुल्लके वचनीये आचार्यादेरेव पर्युषाकम शुक्रका लघुका गुरुमासो लघुमासो मिन्नमासश्चेति प्रायश्चित्तम् । तद्यथा—आचार्यं चं० ॥ २ मिन्नमास । अमिपेकादीनामाचार्यापेक्षया यथाकम प्रमाणतायां हीन हीनतर-हीनतमाऽत्यन्तहीनतमत्वात् । “पडिलोम चं० ॥ ३ गुरु । अत्र चादेरे इद कारणमागमयन्ति वृद्धाः—शिष्टैरात्मना समानेन सह वक्तव्यम् नासमानेनेति विद्वत्प्रवादः, अतो यथा यथाऽऽचार्य आचार्य आत्मनोऽसदृश प्रत्यलीक भूते तथा तथा प्रायश्चित्तं गुरुतरम् सदृशं प्रति मणतः स्वव्यतरमिति । एवममिपे” चं० ॥ ४ लायति किं दिवा तामा० ॥ ५ यत्ते, उपविष्टः सन् निद्रायत इत्यर्थः, स च” चं० ॥

एष प्रचलायते परं न मन्यते; ततस्तेनान्येन साधुना भणितोऽपि यदि निहुते तदा चतुर्लघु ।
अथ तेन साधुना 'बहुतराणां' द्वि-त्रादीनां साधूनां दर्शितस्तैश्च भणितोऽपि यदि निहुते
तदा चतुर्गुरु ॥ ६०६८ ॥

निह्वयणे निह्वयणे, पच्छित्तं बहुए य जा सपयं ।

लहु-गुरुमासो सुहुमो, लहुगादी बायरो होति ॥ ६०६९ ॥

एवं निह्वने निह्वने प्रायश्चित्तं वर्द्धते यावत् 'स्वपदं' पाराञ्चिकम् । तद्यथा—पञ्चमं वारं
निह्वानस्य षड्लघु, षष्ठं वारं षड्गुरु, सप्तमं छेदः, अष्टमं वारं मूलम्, नवममनवस्थाप्यम्,
दशमं वारं निह्वानस्य पाराञ्चिकम् । अत्र च प्रचलादिषु सर्वेष्वपि द्वारेषु यत्र यत्र लघुमासो
गुरुमासो वा भवति तत्र तत्र सूक्ष्मो मृषावादः, यत्र तु चतुर्लघुकादिकं स वादरो मृषावादो
भवति ॥ ६०६९ ॥ गतं प्रचलाद्वारम् । अथार्द्रद्वारमाह—

किं नीसि वासमाणे, ण णीमि नणु वासविंदो एए ।

भुंजंति णीह मरुगा, कहिं ति नणु सव्वगेहेसु ॥ ६०७० ॥

कोऽपि साधुर्वर्षे पतति प्रस्थितः, स चापरेण भणितः—किं 'वासमाणे' वर्षति निर्ग-
च्छसि ?; स प्राह—नाहं वासन्ते निर्गच्छामि; एवं भणित्वा तथैव प्रस्थितः । तत इतरेण
साधुना भणितः—कथं 'न निर्गच्छामि' इति भणित्वा निर्गच्छसि ?; स प्राह—“वास शब्दे”
इति धातुपाठात् 'वासति' शब्दायमाने यो गच्छति स वासति निर्गच्छति इत्यभिधीयते, अत्र
तु न कश्चिद् वासति किन्तु वर्षविन्दव एते तेषु गच्छामि । एवं छलवादेन प्रत्युत्तरं दानस्य
तथैव प्रथमवारादिषु मासलघुकादिकं प्रायश्चित्तम् । अथ मरुकद्वारम्—तत्र कोऽपि साधुः
कारणे विनिर्गत उपाश्रयमागम्य साधून् भणति—निर्गच्छत साधवः ! यतो भुज्जते मरुकाः;
एवमुक्ते ते साधव उद्वाहितभाजना भणन्ति—“कहिं ति” चि क ते मरुका भुज्जते ?; इतरः
प्राह—ननु सर्वेऽप्यात्मीयगृहेषु । एवं छलेनोत्तरं प्रयच्छति ॥ ६०७० ॥

अथ प्रत्याख्यानद्वारमाह—

भुंजसु पच्चक्खातं, महं ति तक्खण पभुंजिओ पुट्ठो ।

किं व ण मे पंचविहा, पच्चक्खाया अविरई उ ॥ ६०७१ ॥

कोऽपि साधुः केनापि साधुना भोजनवेलायां भणितः—‘मुहक्ख’ संमुदिश; स प्राह—
प्रत्याख्यातं मया इति; एवमुक्त्वा मण्डल्यां तत्क्षणादेव 'प्रमुक्तः' भोक्तुं प्रवृत्तः । ततो द्वितीयेन
साधुना पृष्टः—आर्य ! त्वयेत्थं भणितं 'मया प्रत्याख्यातम्'; स प्राह—किं वा मया प्राणा-
तिपातादिका पञ्चविधाऽविरतिर्न प्रत्याख्याता येन प्रत्याख्यानं न घटते ? ॥ ६०७१ ॥

अथ गमनद्वारमाह—

१ °कं पाराञ्चिकान्तं प्रायश्चित्तं स वाद् कां० ॥ २ °वारादिषु दशमवारांत्येषु मास-
लघुकादिकं पाराञ्चिकान्तं प्रायश्चित्तम् । एवमुत्तरेष्वपि द्वारेषु मासलघुकादिका प्राय-
श्चित्तयोजना स्वयमेवानयैव रीत्या कर्तव्या । अथ मरुकद्वारम् कां० ॥ ३ °णति—भो
भोः साधवः ! निर्गच्छत यतो कां० ॥

वचसि नाहं वधे, तवसृण वचंति पुच्छिजो भणइ ।

सिद्धंतं न विजाणसि, ननु गम्माइ गम्मामाणं तु ॥ ६०७२ ॥

केनापि साधुना चैत्यवन्दनादिप्रयोजने ब्रजस्य कोऽपि साधुरुक्त — किं त्वमपि ब्रजसि ?, आगच्छसि इत्यर्थः, स प्राह—नाहं ब्रजामि, एवमुक्त्वा सत्सङ्गादेव ब्रजितुं प्रवृत्तः, ततस्तेन पूर्वप्रक्षितसाधुना भणितः—कथं 'न ब्रजामि' इति भणित्वा ब्रजसि ?, स भणति—सिद्धान्तः न विजानीषि त्वम्, 'ननु' इत्याक्षेपे, ओ मुग्ध ! गम्भमानमेव गम्भते नागम्भमानम्, यस्मिन् समये त्वयाऽहं घृष्टस्त्वस्मिन्नाहं गच्छामीति ॥ ६०७२ ॥ अथ पर्यायद्वारमाह—

दस एयस्स य मज्झ य, पुच्छिय परिआम पेइ उ छलेण ।

मम नच पर्यदिपमि, भणाइ वे पंचगा दस उ ॥ ६०७३ ॥

कोऽपि साधुरात्मद्वितीयः केनापि साधुना बन्दित्रकामेन घृष्ट — कति वर्षाणि भवतां १० पर्याय ? इति । स एवघृष्टो भणति—एतस्य साधोर्मम च दस वर्षाणि पर्याय इति । एवं छलेन तेनोक्ते स प्रच्छकसाधुः 'मम नच वर्षाणि पर्याय' इत्युक्त्वा 'प्रवन्दित' बन्दित्रकमस्तत इतरच्छकवादी भणति—उपविशत भगवन्त ! भूयमेव वन्दनीया इति । 'कथं पुनराह वन्दनीय ?' इति तेनोक्ते छलवादी भणति—मम पञ्च वर्षाणि पर्याय, एतस्मापि साधो पञ्च, एष द्वे पञ्चके मीलिते दस भवन्ति, अतो भूयमावयोरुभयोरपि वन्दनीया इति भणति ॥ ६०७३ ॥ १३

अथ समुद्देशद्वारमाह—

घइइ उ समुदेसो, किं अच्छइ कथं एस गगणम्मि ।

घइंति संखडीजो, घरेसु णणु आउसंडणया ॥ ६०७४ ॥

कोऽपि साधु कामिकादिभूमौ निर्गत आदित्य राहुणा असमान इष्टा साधून् स्वसानासीनान् भणति—आर्या ! समुद्देशो वर्तते, किमेवमुपविष्टासिष्ठय ?, ततस्ते साधवः 'नायमडीक २० भूते' इति कृत्वा गृहीतमाजना उखित्वा पृच्छन्ति—कुत्रासी समुद्देशो भवति ? स प्राह—गन्धेय गगनमार्गे सूर्यस्य राहुणा समुद्देशः प्रत्यक्षमेव दृश्यते । अथ सङ्खडीद्वारम्—कोऽपि साधुः प्रथमालिका पानकादिनिर्गता प्रत्यागतो भणति—प्रचुरा सङ्खब्बो वर्तन्ते, किमेव तिष्ठय ?, ततस्ते साधवो गन्तुकामा पृच्छन्ति—कुत्र ता सङ्खब्ब ? स छलवादी भणति—ननु तेषु तेषु गृहेषु सङ्खब्बो वर्तन्त एव, साधवो भणन्ति—कथं ता अपसिद्धा सङ्खब्ब १३ उच्यन्ते ? छलवादी भणति—'ननु आउसंडणय' यि 'ननु' इत्याक्षेपे, दृष्टिन्यादिनीवा-नामांशुषि गृहे गृहे रन्धनादिमिरारम्भे सङ्खब्बन्ते ते कथं न सङ्खब्बो भवन्ति ? ॥ ६०७४ ॥

अथ सुल्लकद्वारमाह—

खुइग ! जणणी ते मता, परुण्णो जिघइ चि अण्ण भणितम्मि ।

माइचा सन्नजिया, भविंसु तेणेष ते माता ॥ ६०७५ ॥

कोऽपि साधुरुपाश्रयसमीपे मृतां शुनीं दृष्ट्वा सुल्लकं कथयति—सुल्लक ! जननी तव

१ *यूपि दण्ड्यन्ते यकास्तु आरम्भपटतिषु (१) ता सङ्खब्ब इति श्रुत्युत्पत्त्यर्थसम्भवाद् भवन्तीति भावः ॥ ६०७४ ॥ अथ कां० ॥

मृता; ततः स क्षुल्लकः 'प्ररुदितः' रोदितुं लभः, तमेवं रुदन्तं दृष्ट्वा स साधुराह—मा रुदिहि, जीवति ते जननी; एवमुक्ते क्षुल्लकोऽपरे च साधवो भणन्ति—कथं पूर्वं मृतेत्युक्त्वा सम्प्रति जीवतीति भणसि?; स प्राह—एषा शुनी मृता सा तव माता भवति । क्षुल्लको ब्रूते—कथमेषा मम माता?; सृषावादिसाधुराह—सर्वेऽपि जीवा अतीते काले तव मातृत्वेन बभूवुः ।

५ तथा च प्रज्ञप्तिः—

एगमेगस्स णं भंते ! जीवस्स सब्वजिया माहत्ताए पिइत्ताए भाइत्ताए भज्जत्ताए पुत्तत्ताए धूयत्ताए भूतपुन्वा ! हंता गोयमा ! एगमेगस्स जाव भूतपुन्वा (शत० उ०) ।

तेनैव कारणेनैषा शुनी त्वदीया माता इति ॥ ६०७५ ॥ अथ पारिहारिकद्वारमाह—

ओसण्णे दइणं, दिट्ठा परिहारिग ति लहु कहणे ।

१० कत्थुजाणे गुरुओ, वयंत-दिट्ठेसु लहु-गुरुगा ॥ ६०७६ ॥

छल्लहुगा उ णियत्ते, आलोएंतम्मि छग्गुरु होंति ।

परिहरमाणा वि कहं, अप्परिहारी भवे छेदो ॥ ६०७७ ॥

किं परिहरन्ति णणु खाणु-कंटए सब्वे तुव्वे हं एगो ।

सब्वे तुव्वे बहि पवयणस्स पारंछिओ होति ॥ ६०७८ ॥

१५ कोऽपि साधुरुद्याने स्थितानवसज्जान् दृष्ट्वा प्रतिश्रयमागत्य भणति—मया पारिहारिका दृष्टा इति; साधवो जानते यथा—शुद्धपारिहारिकाः समागतौ; एवं छलाभिप्रायेण कथयत एव मासलघु । भूयस्ते साधवः (ग्रन्थाग्रम् ७००० । सर्वग्रन्थाग्रम्—४०८२५ ।) पारिहारिकसाधुदर्शनेच्छुकाः पृच्छन्ति—कुत्र ते दृष्टाः?; स प्राह—उद्याने; एवं भणतो मासगुरु । ततः साधवः पारिहारिकदर्शनार्थं चलिता ब्रजन्तो यावद् न पश्यन्ति तावत् तस्य कथयत-

२० अतुर्लघु । तत्रगतैर्दृष्टेष्वावसज्ञेषु कथयतश्चतुर्गुरु ॥ ६०७६ ॥

‘अवसज्ञा अमी’ इति कृत्वा निवृत्तेषु तेषु कथयतः पइलघवः । ते साधव ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य गुरुणामालोचयन्ति—विप्रतारिता वयमनेन साधुनेति; एवं ब्रुवाणेषु तस्य पङ्क्तु । आचार्यैरुक्तम्—किमेवं विप्रतारयसि?; स वष्टोत्तरं दातुमारब्धः—परिहरन्तोऽपि कथमपरिहारिणो भवन्ति?; एवं ब्रुवतश्छेदः ॥ ६०७७ ॥

२५ साधवो भणन्ति—किं ते परिहरन्ति येन परिहारिका उच्यन्ते?; इतरः प्राह—स्थानुः कण्टकादिकं तेऽपि परिहरन्ति; एवमुत्तरं ददतो मूलम् । ततस्तैः सर्वैरपि साधुभिरुक्तः—घृष्टोऽसि यदेवंगतेऽप्युत्तरं ददासीति; ततः स प्राह—सर्वेऽपि यूयमेकत्र मृता अहं पुनरेकोऽसहायो अतः पराजीये, न पुनः परिफल्यु मदीयं जल्पितम्; एवं भणतोऽनवस्थाप्यम् । अथ ज्ञानमदावल्लिप्त एवं ब्रवीति—सर्वेऽपि यूयं प्रवचनस्य बाह्याः; एवं सर्वानधिक्षिपन् पारा-

३० श्रिको भवति ॥ ६०७८ ॥ इदमेवान्त्यपदं व्याचष्टे—

१ धूयत्ताए सुण्हत्ताए सुहि-सयण-संबंध-संयुयत्ताए उववण्णपुन्वा ? हंता गोयमा ! एगमेगस्स णं जीवस्स सब्वजीवा जाव उववण्णपुन्वा । अत एतेनैव क्रारं कां० ॥ २ ताः अतो वन्दनीयास्ते भगवन्तः; ‘इति’ एवं कां० ॥

किं छागलेण जंपह, किं म होप्पेह एवऽजाणंता ।

बहुएहिं को विरोहो, सलमेहि व नागपोतस्स ॥ ६०७९ ॥

किमेव छागलेन न्यायेन जल्पव ? नोक्तद्वन्मूर्खतया किमेवमेव प्रलपव ? इत्यर्थः । किं वा मामेवमजानन्तोऽपि “होप्पेह” गत्ते भूत्वा प्रेरयन् ? । अथवा ममापि बहुमि. सह को विरोधः ? शलमैरिव नागपोतस्तेति ॥ ६०७९ ॥ अथ घोटकमुत्तीक्ष्णमाह—

मणइ य दिट्ठ नियचे, आलोएँ आमं ति घोटगण्डीओ ।

माणुस सच्चे एगे, सच्चे बाहिं पवयणस्स ॥ ६०८० ॥

मातो लहुओ गुरुओ, चउरो मासा इवंति लहु-गुरुगा ।

छम्मासा लहु गुरुगा, छेओ मूलं तह दुगं च ॥ ६०८१ ॥

एक साधुर्विचारमूौ गत उषानोद्देशे बहवाभ्यन्तीरवलोच्य प्रतिभयमागत साधूनां 10
विसितमुख कथयति—शृणुत आर्याः । अथ मया यादृशमाभ्यर्थं दृष्टम्, साधवः पृच्छन्ति—
कीदृशम् ? । स प्राह—घोटकमुत्स्य सियो दृष्टा, एव मणतो मासलपु । ते साधवः कञ्जुलमा-
वाक्षिन्त्यन्ति यथा—घोटककारमुत्सा मनुष्यसियोऽनेन दृष्टा इति, ततस्ते पृच्छन्ति—कुत्र
सात्त्वया दृष्टा ? , स प्राह—उषाने, एव भुवतो मासगुरु । साधवः ‘ब्रह्म्यास्ता’ इत्यभि-
प्रायेण ब्रजन्ति तदानीं कथयतश्चतुर्लपु । दृष्टासु बहवासु चतुर्गुरु । प्रतिनिष्टेपु साधुपु पद- 15
लपु । गुरुणामालोचिते बहुर । ततो गुरुभिः पृष्ठो यदि भणति—आमस्, घोटकमुत्स्य
पवैता, यतो घोटकवद् दीर्घमधोमुख च मुख बहवाना मवतीति, एव ब्रवीति तदा छेद । तत
साधुभिर्भणित—कथं ता स्त्रिय उच्यन्ते ? , इतर प्राह—यदि न स्त्रियस्तर्हि किं मनुष्या ? ,
एव भुवाणस्स मूलम् । ‘सर्वे यूयमेकत्र मिलिता, अह पुनरेक एव’ एव मणतोऽनवसाप्यम् ।
‘सर्वेऽपि प्रवचनस्य बाधा’ इति भणतः पाराधिकम् ॥ ६०८० ॥ ६०८१ ॥ 20

अथान्त्य प्रायश्चित्तत्रय प्रकारान्तरेणाह—

सम्भवेगत्था मूलं, अहं इकछगो य अणवट्ठो ।

सच्चे बहिमावा पवयणस्स वयमारोँ चरिमं तु ॥ ६०८२ ॥

‘यूय सर्वेऽप्येकत्र मिलिता’ इति भणतो मूलमेव । ‘अहमेकक किं करोमि’ इति भण-
तोऽनवसाप्यम् । ‘सर्वेऽपि यूय प्रवचनस्य बाधा’ इति भवति पाराधिकम् ॥ ६०८२ ॥ 25

इवमेवान्त्यपद व्याख्याति—

किं छागलेण जंपह, किं म होप्पेह एवऽजाणंता ।

बहुएहिं को विरोहो, सलमेहि व नागपोयस्स ॥ ६०८३ ॥

गतार्था ॥ ६०८३ ॥ अथावश्यज्ञमनद्वारमाह—

गच्छसि ण ताव गच्छ, किं खु ण जासि चि पुच्छितो भणति । 30

वेला ण ताव जायति, परलोग वा वि मोक्स वा ॥ ६०८४ ॥

कोऽपि साधु केनापि साधुना पृष्ट—आर्य । गच्छसि मिश्रार्थम् ? , स प्राह—अवश्य

१ होप्पेह तामा- ॥ २ होप्पेह अ- ॥

गमिष्यामि; इतरेण साधुना भणितः—यद्येवं तत् उत्तिष्ठ ब्रजावः; स प्राह—न तावदद्यापि गच्छामि; इतरेण भणितम्—किं “खुः” इति वितर्के ‘न यासि’ न गच्छसि? त्वया हि भणितम्—अवश्यं गमिष्यामि; एवंपृष्टो भणति—न तावदद्यापि परलोकं गन्तुं वेला जायते अतो न गच्छामि, यद्वा मोक्षं गन्तुं नाद्यापि वेला अतो न गच्छामि; “अपिः” सम्भावने, ५ किं सम्भावयति? अवश्यं परलोकं मोक्षं वा गमिष्यामीति ॥ ६०८४ ॥

अथ “दिसासु” चि पदं व्याख्याति—

कर्तरि दिसं गमिस्ससि, पुञ्चं अवरं गतो भणति पुट्टो ।

किं वा ण होति पुञ्चा, इमा दिसा अवरगामस्स ॥ ६०८५ ॥

एकः साधुरेकेन साधुना पृष्टः—आर्य ! कतरां दिशं भिक्षाचर्यां गमिष्यसि?; स एवं-
10 पृष्टो ब्रवीति—पूर्वां गमिष्यामि । ततः प्रच्छकः साधुः पात्रकाण्युद्वाद्यापरां दिशं गतः, इतरोऽपि पूर्वदिग्गमनप्रतिज्ञाता तामेवापरां दिशं गतः, तेन साधुना पृष्टः—‘पूर्वां गमिष्यामि’ इति भणित्वा कस्मादपरामायातः?; स प्राह—किं वाऽपरस्य ग्रामस्येयं दिक् पूर्वा न भवति येन मदीयं वचनं विरुध्येत? ॥ ६०८५ ॥ अथैककुलद्वारमाह—

अहमेककुलं गच्छं, वच्चह बहुकुलपवेसणे पुट्टो ।

15 भणति कहं दोणिण कुले, एगसररीरेण पविसिस्सं ॥ ६०८६ ॥

कश्चित् केनचिद् भिक्षार्थमुत्थितेनोक्तः—आर्य ! एहि ब्रजावो भिक्षाम्; स प्राह—ब्रजत यूयं अहमेकमेव कुलं गमिष्यामि; एवमुक्त्वा बहुषु कुलेषु प्रवेष्टुं लभः ततोऽपरेण साधुना पृष्टः—कथम् ‘एककुलं गमिष्यामि’ इति भणित्वा बहूनि कुलानि प्रविशसि?; स एवं पृष्टो भणति—द्वे कुले एकेन शरीरेण युगपत् कथं प्रवेक्ष्यामि?; एकमेव कुलमेकस्मिन् काले प्रवेष्टुं
20 शक्यम् न बहूनीति भावः ॥ ६०८६ ॥ अथैकद्रव्यग्रहणद्वारमाह—

वच्चह एगं दच्चं, वेच्छं णेगगह पुच्छितो भणती ।

गहणं तु लक्खणं पोग्गलाण णऽण्णेसि तेणेगं ॥ ६०८७ ॥

कोऽपि साधुर्भिक्षार्थं गच्छन् कमपि साधुं भणति—ब्रजावो भिक्षायाम्; स प्राह—ब्रजत यूयम्, अहमेकमेव द्रव्यं ग्रहीष्यामि; एवमुक्त्वा भिक्षां पर्यटन् अनेकानाम्—ओदन-द्वितीयाङ्गा-
25 दीनां बहूनां द्रव्याणां ग्रहणं कुर्वन् साधुभिः पृष्टो भणति—“गहणं तु” इत्यादि, गतिलक्षणो धर्मास्तिकायः, स्थितिलक्षणोऽधर्मास्तिकायः, अवगाहलक्षण आकाशास्तिकायः, उपयोगलक्षणो जीवास्तिकायः, ग्रहणलक्षणः पुद्गलस्तिकायः, एषां च पञ्चानां द्रव्याणां मध्यात् पुद्गलानामेव ग्रहणरूपं लक्षणम् नान्येषां धर्मास्तिकायादीनाम्, तेनाहमेकमेव द्रव्यं गृह्णामि न बहूनीति ॥ ६०८७ ॥

3) व्याख्यातं द्वितीयद्वारगाथायाः (गा० ६०६७) पूर्वाद्धम् । अथ “पडियाखित्ता गमणं, पडियाखित्ता य भुंजणय” चि पश्चाद्धं व्याख्यायते—“प्रत्याख्याय” ‘नाहं गच्छामि’ इति प्रति-

१. ततो बहुकुलप्रवेशनेऽपरेण कां० ॥ २ पृष्टः—कथम् ‘एकमेव द्रव्यं ग्रहीष्ये’ इत्युक्त्वा यद्बहूनि द्रव्याणि गृह्णामि?; ततोऽसौ भणति—“गहणं तु” कां० ॥

विषय गमन करोति, 'प्रत्याख्यान च' 'नाहं मुञ्जे' इति ममिता मुञ्जे; अपरेण च साधुना पृष्टो ब्रवीति—'गम्यमानं गम्यते मागम्यमानम्, मुञ्ज्यमानमेव मुञ्जते नामुञ्ज्यमानम् । अनेन च पञ्चा-
द्वेन गमनद्वार-प्रत्याख्यानद्वारे व्याख्याते इति प्रतिपद्यन्त्यम् । इह च सर्वत्रापि प्रथमवार मणतो
मासलघु । अयमिनिवेशेन तदेव निष्काचयति तदा पूर्वोक्तनीत्या पाराधिक यावद् द्रष्टव्यम् ॥

तदेव येषु स्थानेष्वलीक सम्भवति गृह्ये च तत्र शोधितदमिहितम् । सम्प्रति 'येऽप्याया ३
सापवादा' (गा० ६०६४) इति द्वारम्—तत्राजन्तरोक्तान्यलीकानि मणतो द्वितीयसाधुना
सहासकृदाधुल्लेचे. संयमाऽऽत्मविराचनारूपा समपद्य सुविद्या वक्तव्याः । अपवादपद तु
पुरस्ताद् मणिष्यते ॥

गतमलीकवचनम् । अथ हीलितादीन्यभिहितम् प्रथमतः प्रायश्चित्तमतिदिशति—

एमेव च हीलाय, सिंसा-फरुसवयणं च वदमाणो ।

10

गारस्थि विजोसविते, इम च जं तेसि जाणचं ॥ ६०८८ ॥

एवमेव हीलावचनं सिंसावचनं फरुसवचनं गारस्थवचनं व्यवशमितोदीरणवचनं च वदतः
प्रायश्चित्त मन्तव्यम् । यच्च तेषां नानात्वं तद् इदं भवति ॥ ६०८८ ॥

आदिहेतुं चतसु चि, सोही गुरुमाति भिन्नमासंता ।

पशुषीसतो विमाओ, विसेसितो विदिय पडिलोमं ॥ ६०८९ ॥

11

'आदिनेषु चतुर्वर्षि' हीलितं सिंसित-परुप-गृहसवचनेषु शोधितदुर्गुणकादिका भिन्न-
मासान्ता आचार्यादीनां प्राग्बद् मन्तव्या । तत्राया—आचार्य आचार्य हील्यति चतुर्गुण १
उपाध्याय हील्यति चतुर्गुण २ भिक्षु हील्यति मासगुरु ३ स्वविरं हील्यति मासलघु ४ भुक्त
हील्यति भिन्नमास ५ । एतान्याचार्यस्य तप-काळाम्या गुरुकाणि भवन्ति । एते आचार्यस्य पञ्च
संयोगा उक्ता, उपाध्यायादीनामपि चतुर्गुणैवमेव पञ्च पञ्च संयोगा भवन्ति, सर्वसंज्ञयैते १०
पञ्चविंशतिर्भवन्ति । अत एवाह—'पञ्चविंशतिक' पञ्चविंशमन्त्रपरिमाणो विभागोऽत्र
भवति । स च तप-काळाम्यां विशेषितं कर्तव्यम् । द्वितीयादेशेन चैतदेव प्रायश्चित्त प्रति-
क्षेप विज्ञेयम्, भिन्नमासाद्य चतुर्गुणकमन्तमित्यर्थः । एव सिंसित-परुप-गृहसवचनेष्वपि
शोधिमन्तव्या ॥ ६०८९ ॥ अथ हीलितवचनं व्याख्याति—

गणि वायए बहुस्सुएँ, मेहावाऽऽयरिष घम्मकहि वादी ।

12

अप्पकसाए धूले, तणुए दीहे य महहे य ॥ ६०९० ॥

इह गणि-वाचकादिभिः पदे सूत्रयाऽसूत्रया वा परं हील्यति । सूत्रया यथा—यय न
गणि-नृपमा अत को नाम गणि-नृपमैः सहास्यक विरोधः १ । असूत्रया यथा—कस्त्व गणी-
नामसि ? किं वा त्वया गणिना निष्पद्यते ? यद्वा—गणीभवन्नपि त्व न किञ्चिद् जानासि,
केन वा त्व गणि कृतः ? इति । एव वाचकादिष्वपि पदेषु यावनीयम् । नवरम्—'वाचक' १०
पूर्वगतश्रुतधारी, 'बहुश्रुत' अधीतनिविज्रश्रुत, 'भिक्षावी' ग्रहण-भारणा-मर्यादाभेदाविभेदाद्
त्रिधा, 'आचार्य' गच्छाधिपतिः, 'धर्मकथी वादी च' प्रतीतः । "अप्पकसाए" ति बहुक-

पाया वयम्, को नामात्यकपायैः सह विरोधः ? । “थूले तणुए” चि स्थूलशरीरां वयम्, कस्तनुदेहैः सह विरोधः ? । “दीहे य मडहे य” चि दीर्घदेहा वयं सदैवोपरि शिरोघट्टनं प्राप्नुमः, को मडभदेहैः समं विरोधः ? । एषा सूचा । असूचायां तु—बहुकपायस्त्वम्, स्थूल-शरीरस्त्वम् इत्यादिकं परिस्फुटमेव जल्पति । एवमसूचया सूचया वा यत् परं हीलयति तदेतद् ५ हीलितवचनम् ॥ ६०९० ॥ अथ खिसितवचनमाह—

गहियं च अहाघोसं, तहियं परिपिण्डियाण संलाचो ।

अमुएणं सुत्तथो, सो वि य उवजीवितुं दुक्खं ॥ ६०९१ ॥

एकेन साधुना ‘यथाघोषं’ यथा गुरुभिरभिलाषा भणिताः तथा श्रुतं गृहीतम् । स चैवं-गृहीतसूत्रार्थः प्रतीच्छकादीन् वाचयति । यदा च प्रतीच्छक उपतिष्ठते तदा तस्य जाति-
10 कुलादीनि पृष्ठा पश्चात् तैरेव खिसां करोति । इतश्च अन्यत्र साधूनां ‘परिपिण्डितानां’ स्वाध्यायमण्डल्या उत्थितानां संलापो वर्तते—कुत्र सूत्रार्थो परिशुद्धौ प्राप्येते ? । तत्रैकत्वं यथाघोपश्रुतग्राहकं साधुं व्यपदिशति, यथा—अमुकेन सूत्रार्थो शुद्धौ गृहीतौ परं स ‘उपजीवितुं’ सेवितुं ‘दुःखं’ दुष्करः ॥ ६०९१ ॥ कथम् ? इत्याह—

जह कोति अमयरुक्खो, विसकंटगवह्निवेदितो संतो ।

15 ण चइज्झइ अंल्लीतुं, एवं सो खिसमाणो उ ॥ ६०९२ ॥

यथा कोऽप्यमृतबुद्धो विपकण्टकवल्लीभिर्वेष्टितः सन् ‘आलीतुं’ आश्रयितुं न शक्यते एव-मसावंपि साधुः प्रतीच्छकान् खिसन् नाश्रयितुं शक्यः ॥ ६०९२ ॥ तथाहि—

ते खिसणापरद्धा, जाती-कुल-देस-कम्मपुच्छाहिं ।

आसागता णिरासा, वच्चंति विरागसंजुत्ता ॥ ६०९३ ॥

20 यस्तस्योपसम्पद्यते तं पूर्वमेव पृच्छति—का तव जातिः ? किं नामिका माता ? को वा पिता ? कस्मिन् वा देशे सज्जातः ? किं वा कृष्यादिकं कर्म पूर्वं कृतवान् ? ; एवं पृष्ठा पश्चात् तान् पठतो हीना-ऽधिकाक्षराद्युच्चारणादेः कुतोऽपि कारणात् कुपितस्तैरेव जात्यादिभिः खिसति । ततः ‘ते’ प्रतीच्छका जाति-कुल-देश-कर्मपृच्छाभिः पूर्वं पृष्ठाः ततः खिसनया मारब्धाः—त्याजिताः सन्तः ‘सूत्रार्थो गृहीष्यामः’ इत्याशयाऽऽगताः ‘निराशाः’ क्षीणमनोरथा विरागसंयुक्ताः—

25 “दिट्ठा सि कसेरुमई, अणुमूया सि कसेरुमई ।

पीयं च ते पाणिययं, वरि तुह नाम न दंसणयं ॥”

इति भणित्वा खगच्छं व्रजन्ति ॥ ६०९३ ॥

सुत्त-ऽत्थाणं गहणं, अहगं काहं ततो पडिनियत्तो ।

जाति कुल देस कम्म, पुच्छति खल्लाड घण्णागं ॥ ६०९४ ॥

30 एवं तदीयवृत्तान्तमाकर्ण्य कोऽपि साधुर्मेणति—अहं तस्य सकाशे गत्वा सूत्रार्थयोर्ग्रहणं करिष्ये, तं चाचार्यं खिसनादोषाद् निवर्तयिष्यामि । एवमुक्त्वा येषामाचार्याणां स शिष्यस्ते-

१ “मडहं सिद्धत्ययमेतं” इति चूर्णौ विशेषचूर्णौ च ॥ २ अल्लियतुं तामा० ॥ ३ पीतं तुह पाणिययं, वरि तज्ज णामु णं दंसणयं ॥ इति पाठः चूर्णौ ॥

प्राप्तिके गत्वा पृच्छति—योऽसौ युष्माकं शिष्यः स कुत्र युष्मामि प्राप्तः । आचार्याः
 प्राहुः—वद्दिसनामकस्य नगरसासने गोर्वरग्रामे । ततोऽसौ साधुसूतः प्रतिनिवृत्तो गोर्वरग्रामं
 गत्वा पृच्छति—अमुकनामा युवा युष्मदीये ग्रामे पूर्वं किमासीत् । ग्रामेयैरुक्तम्—आसीत् ।
 ततः—का तस्य माता ? को वा पिता ? किं वा कर्म ? तैरुक्तम्—“सह्याड घण्गाण” ति
 नापितस्य घणिका नाम दासी, सा सत्त्वाटकोलिकेन सममुपितवती, तस्या सम्बन्धीऽ
 पुत्रोऽसौ ॥ ६०९४ ॥

एव श्रुत्वा तस्य साधोः सक्रान्त गत्वा भणति—अहं तवोपसम्पदं प्रतिपद्ये । ततस्तेन
 प्रतीच्छ्य पृष्टः—कुत्र स्व जातः ? का वा ते माता ? इत्यादि । एवंपृष्टोऽसौ न किमपि ब्रवीति ।
 तत इतरस्मिन्व्यति—नूतमेयोऽपि हीनवातीयः । ततो निर्वन्धे कृते स साधु प्राह—

याणम्मि पुच्छियम्मि, ह शु दाणि कहेमि ओहिता मुणघा । 10

साहिस्सऽण्णे कस्स च, इमाहं तिक्खाहं दुक्खाहं ॥ ६०९५ ॥

स्थाने भवद्भिः पृष्टे सति “ह शु दाणि” ति तत इदानीं कथयामि, अवहिता शृणुत
 यूयम्, कस्यान्यस्य ‘इमानि’ ईदृशानि तीक्ष्णानि दुःस्थानि कथयिष्यामि ॥ ६०९५ ॥

वद्दिस गोव्वरग्रामे, सह्याडग घुच कोलिय रयेरो ।

ण्हाविय घणिय दासी, येसिं मि सुतो कुणह गुन्सं ॥ ६०९६ ॥ 15

वद्दिसनगरासने गोर्वरग्रामे घूर्ण कोलिकं कश्चिद् सत्त्वाट सविर, तस्य नापितवासी
 घणिका नाम भार्या, तयो सुतोऽस्मदहम्, एतद् गुणं कुरुत, मा कस्यापि प्रकाशयतेत्यर्थः ।
 ॥ ६०९६ ॥

जेट्ठो मज्झं य माया, गम्भरये फिर ममम्मि पव्वइतो ।

तमहं छद्दसुत्तीओ, अणु पव्वइतोऽणुरामेण ॥ ६०९७ ॥ 20

मम ज्येष्ठो आता गर्भसे किञ्च मयि प्रभविता इति मया श्रुतम् । ततोऽहमेव लक्ष्यश्रुतिको
 आनुरागणेन समनु—तस्य पश्चात् प्रभविता ॥ ६०९७ ॥

एव श्रुत्वा स सिंसनकारी साधु किं कृतवान् ? इत्याह—

आगारविसंवइयं, सं नाठं सेसचिंचसंवदियं ।

णित्ठोवायच्छलितो, आतंठण दाणमुमयस्स ॥ ६०९८ ॥ 25

‘न मदीयस्य आतुरेनविच आकारो भवति’ इत्याकारविसंवदितं ज्ञात्वा शेषैश्च—आत्यादि-
 मिश्रिहै संवदितं ज्ञात्वा चिन्तयति—अहो ! अमुना निपुणोपायेन छलितोऽहम्, यदेव-
 मन्यव्यपदेशेन मम आत्यादिकं प्रकटितम् । तत ‘आवर्तनं’ मिथ्यादुष्कृतदानपूर्वं ततो दोषा-
 दुपरमणम् । ततस्तसौ सूत्रा-ऽर्थरूपसोमयस्य दानं कृतमिति ॥ ६०९८ ॥

गतं सिंसितवचनम् । अथ परुषवचनमाह—

दुविहं च करुसवयणं, ओइयं ओठचरं समासेणं ।

ओठपरियं ठणं, ओइयं वोच्छं तिमं पातं ॥ ६०९९ ॥

द्विविधं परुषवचनं समासतो भवति—औकीर्णं औकोचरिकं च । तत्र औकीचरिकं स्याप्यम्,

पश्चाद् भणियते इत्यर्थः । लौकिकं तु परुषवचनेमिदानीमेव वक्ष्ये । तत्र चेदं ज्ञातं भवति ॥ ६०९९ ॥

अन्नोन्न समनुरक्ता, वाहस्स कुडुवियस्स वि य धूया ।

तासिं च फरुसवयणां, आमिसपुच्छा समुप्पणं ॥ ६१०० ॥

5 „ व्याधस्य कुटुम्बिनोऽपि च “वृत्ताः” दुहितरौ अन्योन्यं समनुरक्ते, परस्परं सख्यौ इत्यर्थः । तयोश्च परुषवचनमामिपपृच्छया समुत्पन्नम् ॥ ६१०० ॥ कथम् ? इति चेद् उच्यते—

केणोऽऽणीतं पिसियं, फरुसं पुण पुच्छिया भणति वाही ।

किं खू तुमं पिताए, आणीतं उत्तरं वोच्छं ॥ ६१०१ ॥

व्याधदुहित्रा पुद्गलमानीतम्, ततः कुटुम्बिदुहित्रा सा भणिता—केनेदं पिशितमानीतम् ? ।

10 ततो ‘व्याधी’ व्याधदुहिता पृष्टा सती परुषवचनं भणति—किं खू ? त्वदीयेन पित्राऽऽनीतम् । कुटुम्बिदुहिता भणति—किं मदीयः पिता व्याधः येन पुद्गलमानयेत् ? । एवं लौकिकं परुष-वचनम् । अथ ‘उत्तरं’ लोकोत्तरिकं वक्ष्ये ॥ ६१०१ ॥ प्रतिज्ञातमेवाह—

फरुसम्मि चंडरुदो, अवन्ति लाभे य सेह उत्तरिए ।

आलत्ते वाहित्ते, वावारिय पुच्छिय णिसिद्धे ॥ ६१०२ ॥

15 परुषवचने चण्डरुद्र उदाहरणम्, अवन्त्यां नगर्यां शैक्षस्य लाभः तस्य सज्जात इति तदुदाहरणस्यैव सूत्रा कृता । एतल्लोकोत्तरिकं परुषवचनम् । एतच्चैतेषु स्थानेषूपपद्यते—“आलत्ते” इत्यादि, ‘आलप्तो नाम’ ‘आर्यः । किं तव वर्त्तते ?’ इत्येवमाभाषितः १, ‘व्याहतः’ ‘इत एहि’ इत्येवमाकारितः २, ‘व्यापारितः’ ‘इदमिदं च कुरु’ इति नियुक्तः ३, ‘पृष्टः’ ‘किं कृतं ? किं वा न कृतम् ?’ इत्यादि पर्यनुयुक्तः ४, ‘निसृष्टः’ ‘गृहाण, मुञ्च, पिब’ इत्येव-
20 मादिष्टः ५ । एतेषु पञ्चसु स्थानेषु परुषवचनं सम्भवति इति निर्युक्तिगाथासमासार्थः ॥ ६१०२ ॥

अथैनौ विवरीपुश्चण्डरुद्रदृष्टान्तं तावदाह—

ओसरणे सवयंसो, इब्भसुतो वत्थभूसियसरीरो ।

दायण त चंडरुदे, एस पवंचेति अम्हे चि ॥ ६१०३ ॥

भूतिं आणय आणीते दिक्खितो कंदिउं गता मित्ता ।

25 वत्तोसरणे पंथं, पेहा वय दंडगाऽऽड्डो ॥ ६१०४ ॥

उज्जयिन्यां नगर्यां रथयात्रोत्सवे ‘ओसरणं’ वह्नां साधूनामेकत्र मीलकः समजनि । तत्र सवयस्यो वस्त्रभूषितशरीरः इभ्यसुतः साधूनामन्तिके समायातो भणति—मां प्रवाजयत । ततः साधवश्चिन्तयन्ति—एषः ‘प्रपञ्चयति’ विप्रतारयत्यस्मानिति । तैश्चण्डरुद्राचार्यस्य दर्शनं कृतम् “घृष्ट्यां कलिना कलिः” इति कृत्वा ॥ ६१०३ ॥

१ “वाहधूताए पोगलं आणीतं । कुडुवियधूताए भणिता—केण तं आणीतं ? । इतराए भणितं—किं तुमं आणेहिस्सि ? । कुडुवियधूता भणति—किं अहं वाहधूता ? । एवं अंसखंडं जातम् ।” इति चूर्णौ विशेष-चूर्णौ च ॥ २ किमनावाधं वर्त्तते तव ? इत्येवमाचार्यादिनाऽऽभाषि कां० ॥ ३ नामेव भाष्यकारो विव० कां० ॥

ततश्चण्डरुद्रस्योपसित — प्रमाजयत मामिति । ततस्तेनोक्तम्—‘मूर्ति’ क्षारमानय । तत-
स्तेन भूतावानीताया लोच कृत्वा दीक्षित । ततस्तदीयानि मित्राणि ‘क्रन्दित्वा’ प्रभूत रुदित्वा
स्वस्थान गतानि । इत्थे च समवसरणे चण्डरुद्रेण शैलो मणितः—पन्थान प्रत्युपेक्षस्य येन
प्रमाते प्रजामः । तत प्रत्युपेक्षिते पथि प्रमाते पुरतः शैलः पृष्ठतश्चण्डरुद्रः “वय” चि
ब्रजति । स च शैलो गच्छन् स्थाणावास्फिटित । ततश्चण्डरुद्रो रुष्टः ‘दुष्टशैल’ इति मणन्
शिरसि दण्डकेन ताडयति । शैलो मित्यादुपकृत करोति मणति च—सम्भगायुक्तो गमि-
ष्यामि । ततश्चण्डरुद्रस्तदीयोपसमेनावृतश्चिन्तयति—अहो ! अस्याभिनवदीक्षितस्यापि कियान्
क्षमप्रकर्षं ? मम तु मन्दमाम्यस्य चिरप्रमजितस्याप्येवविष परमकोटिमुपगत क्रोधः, इति
परिभावयत क्षपकश्रेणिमधिरूढस्य केवलज्ञानमुत्पेदे ॥ ६१०४ ॥

एव चण्डरुद्रस्य ‘दुष्टशैल’ इत्यादिमणनमिव परुषवचन मन्तव्यम् । अथ ‘आलुप्तादिषु १०
पदैषु परुष भवति’ इति यदुक्तं तस्य व्याख्यानमाह—

तुसिणीय हुंकारे, किं ति व किं चटकारं करोसि चि ।

किं निष्कृतिं न देसी, केयतिथं वा वि रक्षसि चि ॥ ६१०५ ॥

आचार्यादिभिराल्लो व्याहृतो व्यापारित शृष्टो निवृष्टो वा तूष्णीको भवति, हुंकारं वा
करोति, ‘किम्’ इति वा मणति, ‘किं वा चटकारं करोषि’ इति ब्रवीति, ‘किं निर्वृतिं न
ददासि’ इति भूते, ‘कियद्वा रटिष्यसि’ इति मणति । एते सर्वेऽपि परुषवचनप्रकाराः ।
॥ ६१०५ ॥ अधीतेष्वेव भाष्यविषयमाह—

मासो लहुजो गुरुजो, चउरो मासा इवंति लहु-गुरुगा ।

छम्मासा लहु-गुरुगा, छेदो भूलं तह दुग च ॥ ६१०६ ॥

लघुको मासो गुरुको मासश्चत्वारो मासा लघवश्चत्वारो मासा गुरुवः षण्मासा लघवः २०
षण्मासा गुरुवः छेदो भूलं तथा ‘द्विकम्’ अनवस्थाप्य पाराधिक्येति ॥ ६१०६ ॥

एतदेव भाष्यविषयं चारणिकया गायान्त्वेन दर्शयति—

आपरिण्याऽऽल्लो, आपरितो चैव तुसिणितो लहुजो ।

रक्षसि चि छगुरुं, वाहितं गुरुगादि छेदं ॥ ६१०७ ॥

लहुगाई वागारिते, भूलत चतुगुरुगाइ पुच्छिण जवमं ।

णीसद्ध छसु पतेछ, छल्लहुगादी तु चरिमंतं ॥ ६१०८ ॥

आचार्येण आल्ल आचार्य एव तूष्णीको भवति मासलघु । अथ हुंकारादिकं रक्षसीति
पर्यन्तं करोति तदा पञ्चरुक्तान्तम् । तथा—हुंकारं करोति मासगुरु, ‘किम्’ इति मापते
न ‘मस्तकेन बन्दे’ इति ब्रवीति चतुर्लघु, ‘किं चटकारं करोषि’ इति ब्रुवाणस्य चतुर्गुरु, ‘किं
निर्वृतिं न ददासि’ इति भाषमाणस्य षडलघु, ‘कियन्त वा काळ रक्षसि’ इति ब्रुवत पञ्चरु ॥ १०

१ वाः । इह च परेणामापितस्य यत् तूष्णीकस्य तत् तस्यासमाधाननियन्धनतया
परुषवचनमिव परुषवचनमित्युपमानाद् द्रष्टव्यम् ॥ ६१०५ ॥ अथे वा- ॥ २ वाये
‘आर्ये ! यस्मैऽनायाय मयत्तम्’ इत्युक्ताः सन् एव तूष्णी- वा- ॥

व्याहृतस्य तूष्णीकतादिषु पदेषु मासगुरुकादारब्धं छेदान्तं ज्ञेयम् ॥ ६१०७ ॥

व्यापारितस्य चतुर्लघुकादारब्धं मूलान्तम् । पृष्टस्य चतुर्गुरुकादारब्धं 'नवमम्' अनवस्याप्यम् । 'निसृष्टस्य' 'इदं गृहाण, सुद्धं' इत्यायुक्तस्य 'पदस्वपि' तूष्णीकादिपदेषु षड्लघुकादारब्धं चरमं—पाराश्रिकं तदन्तं ज्ञातव्यम् ॥ ६१०८ ॥ एवमाचार्येणार्थास्त्यासादिपदेषु शोधिरुक्ता ।
५ अथाऽऽचार्येणैवालसादीनामुपाध्यायप्रभृतीनां शोधिं दर्शयितुमाह—

एवमुवज्ज्ञाएणं, भिक्खु थेरेण खुट्टुएणं च ।

आलचाइपएहिं, इक्किक्कपयं तु हासिजा ॥ ६१०९ ॥

'एवम्' आचार्यबहुपाध्यायेन भिक्षुणा स्वविरेण झुल्लकेन च समं आलसादिपदैः प्रत्येकं तूष्णीकतादिप्रकारपटके यथाक्रममेकैकं प्रायश्चित्तपदं हासयेत् । तद्यथा—आचार्य उपाध्याय-
10 मनुल्लेपेणामिलपेनालपति ततो यदि उपाध्यायस्तूष्णीक आस्ते तदा गुरुभिन्नमासः, हुङ्कारं करोति मासलघुं, एवं यावत् 'किमेतावन्मात्रमारटसि ?' इति भणतः षड्लघु । व्याहृतस्यैतेष्वेव तूष्णीकादिषु पदेषु लघुमासादारब्धं पञ्चरुक्कान्तम्, व्यापारितस्य गुरुमासादिकं छेदान्तम्, पृष्टस्य चतुर्लघुकादिकं मूलान्तम्, निसृष्टस्य चतुर्गुरुकादिकमनवस्याप्यान्तं द्रष्टव्यम् । एवमा-
चार्येणैव भिक्षोरालसादिषु पदेषु लघुभिन्नमासादारब्धं मूलान्तम्, स्वविरस्य गुरुर्विशतिरात्रि-
15 न्दिवादारब्धं छेदान्तम्, झुल्लकस्य लघुर्विशतिरात्रिन्दिवादारब्धं पञ्चरुक्कान्तं प्रायश्चित्तं प्रति-
पत्तव्यम् ॥ ६१०९ ॥ एवं तावदाचार्यस्याचार्यादिभिः पञ्चभिः पदैः समं चारणिका दर्शिता ।
साम्प्रतमुपाध्यायादीनां चतुर्णामप्याचार्यादिपदपञ्चकेन चारणिकां दर्शयति—

आयरियादभिसेगो, एकगहीणो तदिक्किणा भिक्खु ।

थेरो तु तदिक्केणं, थेरा खुट्टो वि एगेणं ॥ ६११० ॥

20 आचार्याद् 'अभिपेकः' उपाध्याय आलपादिपदानि कुर्वाणश्चारणिकायामेकेन प्रायश्चित्त-
पदेन हीनो भवति । तद्यथा—उपाध्याय आचार्यमालपति 'क्षमाश्रमणाः ! कथं वर्तते ?'
इत्यादि, एवमालस आचार्यस्तूष्णीक आस्ते भिन्नमासो गुरुकः, हुङ्कारं करोति मासलघु, एवं

१ 'व्याहृतस्य तु' 'इत आगच्छत' इत्येवमाकारितस्य तूष्णीकतादिषु पदेषु मासगुरु-
कादारब्धं छेदान्तं ज्ञेयम् ॥ 'व्यापारितस्य' 'इदं कुरु इदं मा कुरु' इति नियुक्तस्य चतु-
र्लघुकादारब्धं मूलान्तम् । 'पृष्टस्य' 'किं कृतम् ? किं वा न कृतम्' इत्यादिपर्यनुयुक्तस्य
चतुर्गुरुकादारब्धं कां० ॥ २ 'त्याद्यादिष्टस्य' 'प' कां० ॥ ३ 'णालपितादेराचार्यस्य तूष्णी-
कतादिपदेषु कां० ॥ ४ 'नां तूष्णीकतादिपदेषु शो' कां० ॥ ५ 'धु, 'किम्' इति भाषते
मासगुरु । 'किं चटकरं करोषि ?' इति ब्रुवाणस्य चतुर्लघु । 'किं निर्वृतिं न ददासि ?'
इति जल्पतश्चतुर्गुरु । 'किमेताव' कां० ॥ ६ 'पु प्रत्येकं तूष्णीकतादिभिः पदैर्लघु' कां० ॥
७ मासलघु, 'किम् ?' इति भाषते मासगुरु, 'किं चटकरं करोषि ?' इति भणति
चतुर्लघु, 'किं निर्वृतिं न ददासि ?' इति ब्रुवतश्चतुर्गुरु, 'कियद्वाऽऽरटसि ?' इति जल्पतः
षड्लघु । एवं व्याहृत-व्यापारित-पृष्ट-निसृष्टपदेष्वपि यथाक्रमं मासलघु-मासगुरु-चतु-
र्लघु-चतुर्गुरुकरारब्धमनैवैव चारणिकां कां० ॥

तेनैव चारणिकाक्रमेण तावद् नैव यावद् उपाध्यायेनाचार्येण निरुद्धस्य 'किमेतावदारदंति' इति श्रुवाणस्यानवस्थाप्यम् । अथोपाध्याय उपाध्यायमालपति तत आलसादिषु पञ्चसु पदेषु तूष्णीकतादिमि पङ्क्ति पदै प्रत्येक चार्यमाणैर्लघुभिन्नमासादारब्ध मूले तिष्ठति । एवमुपाध्यायेनैव मिश्रोरात्रादिषु पदेषु तूष्णीकतादिभिरेव पदैर्गुरुविंशतिरात्रिन्दिवादाराब्ध छेदान्तम्, सविरस्य लघुविंशतिरात्रिन्दिवादाराब्ध पङ्क्त्यन्तम्, शुद्धकस्य गुरुपञ्चदशरात्रिन्दिवादाराब्ध 5 पङ्क्त्युक्तान्तं द्रष्टव्यम् । यदा तु मिशुराचार्यादीनालपति तदा तत—उपाध्यायादेकेन पदेन हीनो भवति, सर्वचारणिकाप्रयोगेण लघुपञ्चदशरात्रिन्दिवादाराब्ध प्रायश्चित्त मूले तिष्ठतीत्यर्थः । यदा तु सविर आलपति तदा तत—मिश्रोरेकेन पदेन हीनो भवति, सर्वचारणिकाप्रयोगेण गुरुदशरात्रिन्दिवादाराब्ध छेदे तिष्ठतीत्यर्थः । यदा तु शुद्धक आचार्यादीनालपति तदा सोऽप्येकेन पदेन हीनो भवति । तद्यथा—शुद्धक आचार्यमालपति यदि आचार्यस्तूष्णीका-10 दीनि पदानि करोति तत आलसादिषु पञ्चसु पदेषु लघुविंशतिरात्रिन्दिवादाराब्ध पङ्क्त्युक्ते तिष्ठति । एव शुद्धकेनैवोपाध्यायस्यालसादिषु पदेषु तूष्णीकतादिमि पङ्क्ति पदै प्रत्येक चार्यमाणैर्गुरुपञ्चदशकादाराब्ध पङ्क्त्युक्तान्तम्, मिश्रोर्लघुपञ्चदशकादाराब्ध चतुर्गुरुकान्तम्, सविरस्य गुरुदशकादाराब्ध चतुर्लघुकान्तम्, शुद्धकस्य लघुपञ्चकादाराब्ध मासगुरुकान्त प्रायश्चित्त भवति । एव सर्वचारणिकाप्रयोगेण लघुपञ्चकादाराब्ध पङ्क्त्युक्ते तिष्ठतीति ॥ ६११० ॥ 15

एव तावन्निर्मन्थानामुक्तम् । अत्र निर्मन्थीनामतिदिशमाह—

मिक्षुसरिसी तु गणिणी, धेरसरिच्छी तु होइ अभिसेगा ।

मिक्षुणि सुहसरिच्छी, गुरुलघुपञ्चगाह दो इपरा ॥ ६१११ ॥

इह निर्मन्थीवर्गोऽपि पञ्च पदानि, तद्यथा—प्रवर्तिनी अभिषेका मिश्रुणी सविरा शुद्धिका च । तत्र 'गणिनी' प्रवर्तिनी सा मिश्रुसदृशी मन्तव्या । किमुक्तं भवति—प्रवर्तिनी प्रवर्तिनी-20 प्रमृतीनां पञ्चानामन्यतरामालसादिमि प्रकरैरालपति, सा चाऽऽलप्यमाना तूष्णीकादिपदपङ्क्तं करोति ततो मिश्रावालपति यदाचार्यादीना प्रायश्चित्तमुक्तं तत् तासां प्रवर्तिनीप्रमृतीना मन्तव्यम् । अथभिषेका प्रवर्तिन्यादीनामन्यतरामालपति सा च तूष्णीकादिपदानि करोति तत सविरै आलपति यदाचार्यादीनां प्रायश्चित्तमुक्तं तत् तासां द्रष्टव्यम्, अत एवाह—सविरसदृशा अभिषेका भवति । अत्र मिश्रुणी प्रवर्तिनीप्रमृतिकामालपति सा च तूष्णी-25 कादीनि करोति तत शुद्धके आलपति यदाचार्यादीना प्रायश्चित्तमुक्तं तत् तासामपि यथाक्रमं ज्ञेयम्, अत एवाह—मिश्रुणी शुद्धकसदृशी । अत्र सविरा प्रवर्तिनीप्रमृतिकामालपति तत प्रवर्तिन्यास्तूष्णीकादिपदपङ्क्तं कुर्वन्नाया गुरुपञ्चदशकादिकं पङ्क्त्युक्तान्तम्, अभिषेकाया लघुपञ्चदशकादिकं चतुर्गुरुकान्तम्, मिश्रुण्या गुरुदशकादिकं चतुर्लघुकान्तम्, सविराया लघुपञ्चदशकादिकं मासगुरुकान्तम्, शुद्धिकाया गुरुपञ्चकादिकं मासलघुकान्तं ज्ञेयम् । अत्र शुद्धिका 30

१ ताव्नालप्यमानास्तूष्णीकतादिपदपङ्क्तं कुर्वन्ति ततो मिश्रावालपति यदाचार्यादीनां प्रायश्चित्तमुक्तं तत् तासां द्रष्टव्यम् । अथभिषेकया आलपितादिप्रकारपञ्चकेन प्रवर्तिनी-प्रमृतयः पञ्चापि उत्पिताः सन्तस्तूष्णीकतादिपदपङ्क्तं कुर्वन्ति ततः सविरे अ० ॥

प्रवर्तिनीप्रवृत्तिकामालयति सा च तूष्णीकादीनि पदानि करोति ततः प्रवर्तिन्या लघुपञ्चदशकादिकं चतुर्गुरुकान्तम्, अमिषेकाया गुरुदशकादिकं चतुर्लघुकान्तम्, मिश्रण्या लघुदशकादिकं मासगुरुकान्तम्, स्वविराया गुरुपञ्चकादिकं मासलघुकान्तम्, क्षुल्लिकाया लघुपञ्चकादिकं गुरुमित्रमासान्तं मन्तव्यम् । अत एवाह—“गुरुलघुपणगाह दो इयर” चि “इतरे” स्वविरा-
 5 क्षुल्लिके तयोर्द्वयोरपि यथाकनं गुरुपञ्चकादिकं लघुपञ्चकादिकं च प्रायश्चित्तं भवति ॥६१११॥

इह परपग्रहणेन निष्ठुर-कर्कशो अपि सूचिते, तत्तत्तयोः प्रायश्चित्तं दर्शयितुं परुषस्य च प्रकारान्तरेण शोधनमिधातुमाह—

लङ्घ्यो य लहुसगम्भि, गुरुगो आगाढ फरुस वयमाणे ।

णिदुर-ककसवयणे, गुरुगा य पतोसञो जं च ॥ ६११२ ॥

10 ‘लहुसके’ श्लोके परपग्रहणे सामान्यतोऽमिषीयमाने मासलघु । आगाढपरुषं वदतो मास-
 गुरु । निदुरवचने कर्कशवचने चत्वारो गुरुवः । यच्च ते परुषं मणिताः प्रद्वेषतः करिष्यन्ति
 तन्निमित्तं प्रायश्चित्तम् ॥ ६११२ ॥

अथ किमिदं निदुरं ? किं वा कर्कशम् ? इत्याशङ्क्यकाशं विलोक्याऽऽह—

निर्वेदं पुच्छितम्भि, उग्भामइल चि णिदुरं सव्वं ।

15 मेहुण संसङ्गं ककसाहं णिव्वेग साहेति ॥ ६११३ ॥

कयाऽपि नहेल्या कोऽपि साधुः पृष्ठः—केन निर्वेदेन त्वं प्रव्रजितः ? । स प्राह—मदीया
 भोजिका ‘उद्गामिका’ दुःशीला अतोऽहं प्रव्रजितः । एवमादिकं सर्वमपि निदुरमुच्यते । तथा
 मैद्येन ‘संवृष्टं’ विलीनमात्रं दृष्ट्वा प्रव्रजितोऽहम् । एवं निर्वेदं यत् कथयति तदेवमादीनि
 वचांसि कर्कशानि मन्तव्यानि ॥ ६११३ ॥ इदमेव व्याचष्टे—

20 मयं च जं होइ रयावसाणे, तं चिक्रणं गुज्झ मलं झरंतं ।

अंगेमु अंगाहं णिगूहयंती, णिव्वेयमेयं मम जाण सोमे ! ॥ ६११४ ॥

सखेदणीसङ्गविमुक्कगत्तो, भारेण छिन्नो ससई व दीहं ।

हीओ मि जं आसि रयावसाणे, अणेगसो तेणं दमं पवण्णो ॥६११५॥

यद् रतावसाने मृतमिव भवति तदेवंविधं गुह्यं चिक्रणं मलं ‘क्षरत्’ परिगल्ह, भार्या
 25 चात्मीयेष्वद्वेषेण चात्मीयान्येवाज्ञानेन जुगुप्सनीयतया निगूहयन्ती मया दृष्टा, एतद् मे ‘निर्वेदं’
 निर्वेदकारणं हे सौम्ये ! जानीहि ॥ ६११४ ॥ तथा—

सखेदं “नीसङ्गं” अत्यर्थं विमुक्कगात्रः शिथिलीकृताङ्गो भारेण ‘छिन्नः’ बुद्धितो भार-
 वाहको यथा दीर्घं निःश्वसिति तथाऽहमपि रतावसाने यदनेकञ्च एवंविधः ‘आसन्’ अमूर्त्तं तद्
 अतीव ‘हीनः’ लज्जितः, एतेन निर्वेदेन ‘दमं’ संयमं पाठान्तरेण व्रतं वा प्रपन्नोऽहम् ॥६११५॥

१ ‘वति ॥ ६१११ ॥ नदेवं दर्शितं परपग्रहणविषयं प्रायश्चित्तनिकुलम्बम् । इह च
 परपग्रहणं ॥ २ ‘ओ व ससं व नामा ॥ ३ ‘ण वतं प’ वाना ॥ ४ स साधुस्यया पृष्ठः
 भवन् इन्धमात्मीयं निर्वेदमाह—यद् रतां कां ॥ ५ ‘हमिति । एवमादिकं निर्वेदं यत्
 कथयति तत् कर्कशवचनं मन्तव्यम् ॥ ६११५ ॥ कां ॥

मर्तं परमवचनम् । अंशग्नरसितवचनमाह—

अरे हरे वंमण पुत्ता, जेन्वो बप्पो चि माय मामो चि ।

महिय सामिय गोमिय, लहुओ लहुआ य गुरुआ य ॥ ६११६ ॥

अरे इति वा हरे इति वा ब्राह्मण इति वा पुत्र इति वा यदि आत्मप्रवचनं श्रुते तदा मासक्यु । अज्ञो बप्पो आत्मा मामक उपलक्षणत्वाद् अग्न्यग्निनेय इत्यादीन्यपि यदि वक्ति ५ तदा चतुर्थेयु । अथ महिन् सामिन् गोमिन् इत्यादीनि गौरवगर्भाणि वचांसि श्रुते तदा चतुर्थेयुक्तं आज्ञादयश्च दोषा ॥ ६११६ ॥

संयवमादी दोसा, हवंति धी मंड ! को य तुद धंयु ।

मिच्छत्तं दिय धयणे, ओमावणता य सामि चि ॥ ६११७ ॥

आह-आत्मकादीनि वचनानि ध्रुवाणेन संस्रव-पूर्वसंस्त्रवादिरूपं कृतो भवति, ततश्च मति-10 वन्मादयो बह्व्यो दोषा भवन्ति । अग्न्यग्नि इत्यादि भुवतः सुत्वा लोकश्चिन्तयेत्—अहो ! एतेषामपि माता-पित्रादयः पूजनीयाः । अविरतिष्वाध्यात्मप्रवचनो भूयस्वता दोषा । यद्वा स गृहस्थलोकात्समुत्तमन्वोद्धृतेन गृहो ब्रूयात्—पित्रं मुण्ड ! कस्यवात्र 'बन्धुः' स्वमनोऽस्ति येनैव प्रलपति ! । उपलक्षणमिव, अरे हरे इत्यादि भुवतः परो ब्रूयात्—त्व तावद् मां न जानीषे कोऽप्यहमस्मि ततः किमेवम् अरे इत्यादि भवन्ति । एवमसंस्तुतादयो दोषाः 15 'द्विजवचने च' ब्राह्मण इत्येवमभिधाने च मिथ्यात्व भवति । सामिन् इत्याद्यभिधाने च प्रवचनस्याप्राप्त्या भवति ॥ ६११७ ॥ गतमग्नरसितवचनम् । अथ व्यवधमितोदीरणवचनमाह—

खामित-बोसवितार्ह, अचिकरणां तु जे उरैरंति ।

ते पावा जायन्वा, तेसिं च परुवणा इणमो ॥ ६११८ ॥

क्षामितानि-वचसा मिथ्यातुच्छप्रधानेन क्षमितानि, बोसवितानि-विविधमनेकधा भगवता 20 व्युत्पद्यमानि, क्षामितानि च तानि व्युत्पद्यमानि चेति क्षामित व्युत्पद्यमानि । एवविधान्यधिकरणानि ये भूय उदीरयन्ति ते 'पावाः' साधुधर्मबाधा ज्ञातव्याः । तेषां च ईय प्ररूपणा ॥ ६११८ ॥

उप्पायग उप्पण्णे, संभदे ककसदे य बाहू य ।

आवहुणा य मुच्छण, समुघायअतिवायणा येव ॥ ६११९ ॥

लहुओ लहुगा गुरुगा, छम्मामा होति लहुग गुरुगा य ।

छेदो मूलं च उहा, अणवहुप्पो य पारपी ॥ ६१२० ॥

ह्यौ साधू पूर्वं बर्ह इत्यन्तौ, तत्र च क्षामित-व्युत्पद्येऽपि तस्मिन्निधिकरणेऽप्युदा सयोरैक एव भवति—एव नाम स्वयं तदानीमहमितमित्य च भवति, एव उत्पादक उच्यते, अथ

१ अहो बप्पो तामा । धूर्णो अप्पो बप्पो इति इत्येते ॥ २ अत्रान्तरे प्रख्यातम्—८००० ५० ॥ ३ 'यति, ब्रह्म धरतीति ब्राह्मण इति व्युत्पत्त्यर्थम्य तत्राभटनम् । सामिन् इत्याद्यभिधाने च प्रवचनस्याप्राप्त्या भवति, अहो ! साधुकारिणोऽस्मी इत्यादि ॥ ६११७ ॥ ४० ॥ ४ 'ईय' परममात्रलक्षणा प्ररूपणा ॥ ६११८ ॥ सामेयाह—उप्पायग ४० ॥ ५ इदं गाथादयश्चापि पदानां वधात्सह्य योजना कार्या । सधया—ह्यौ साधू ४० ॥ ५० २०४

च मासलघु । इतरोऽपि मृते—अहमपि त्वया तदानीं किं न्योक्तं भणितः ?; एवमुक्त उत्सादकः प्राह—यदि तदानीं त्वमगणिष्यस्तदा किमहमेवमेव त्वामगोक्ष्यम् ?; एवमधिकरणमुत्पन्न-मुच्यते, तत्र द्वयोरपि चतुर्लघु । सम्बद्धं नाम—वचसा परस्परमाक्रोशनं कर्तुमारब्धं तत्र चतुर्लघु । कर्कशं नाम—तदक्षितैरुपगम्यमानावपि नोपशान्तस्तदा पृच्छु । “बाहु” चि रोपभरपर-वशतया बाहुबाह्वि बुद्धं कर्तुं लज्जा तत्र पद्विरुक्ताः । आवर्तना नाम—एकेनापरो निहत्य पातितस्तत्र च्छेदः । योऽसौ निहतः स नृच्छो यदि प्राप्तस्तदा मूलम् । गारणान्तिकममुद्राते समवहतेऽनपलाप्यम् । अतिपातना—मरणं तत्र पाराधिकम् ॥ ६११९ ॥ ६१२० ॥

अथ द्वितीयपदगाह—

पढमं विगिंचणह्वा, उवलंम विगिंचणा य दोमु भवे ।

10 अणुसासणाय देसी, छट्ठे य वगिंचणा भणिता ॥ ६१२१ ॥

‘प्रथमम्’ अलीकवचनमयोग्यशैक्षस्य विवेचनार्थं वदेत् । ‘द्वयोस्तु’ हीलित-हिसिनवचन-योर्यथाक्रममुपालम्भ-विवेचने कारणे भवतः, शिक्षादानमयोग्यशैक्षपरित्यागधेत्यर्थः । परस्वचनं तु खरसाध्यस्यानुशासनां दुर्धेन् नृयात् । गृहस्वचनं पुनः ‘देशी’ देशगतापामाश्रित्य भवेत् । ‘पष्ठे च’ व्यवशमितोदीरणवचने शैक्षस्य विवेचनं कारणं भणितम् । गाथायां स्तीत्वनिर्देशः

15 प्राहृतत्वादिति^१ द्वारगाधासमासार्थः ॥ ६१२१ ॥ अथैनां विचरीपुगाह—

कारणियदिक्खितं तीरियम्मि कळे जहंति अणलं व् ।

संजम-जसरक्खट्ठा, होढं दाऊण य पलादी ॥ ६१२२ ॥

कारणे—अशिवादौ अनलः—अयोग्यः शैक्षो दीक्षितः, ततः ‘तीरिते’ सनापिते तस्मिन् कार्ये तं अनलं ‘जहन्ति’ परित्यजन्ति । कथम् ? इत्याह—‘संयम-यशोरक्षार्थं’ संयमस्य प्रवचनयशः-
20 प्रवादस्य च रक्षणार्थं ‘होढं’ गाढमलीकं दत्त्वा पलायन्ते, शीघ्रमन्यत्र गच्छन्तीत्यर्थः ॥ ६१२२ ॥

यः पुनराचार्यः सामाचार्या सारणादिप्रदाने वा सीदति तमुद्दिश्येत्थं हीलितवचनं वदेत्—

केणेस गणि चि कतो, अहो ! गणी भणति वा गणिं अगणिं ।

एवं विसीतमाणस्स कुणति गणिणो उवालंमं ॥ ६१२३ ॥

केनासमीक्षितकारिणैष गणी कृतः ?; यद्वा अहो ! अयं गणी, अथवा गणिनमप्यगणिनं
25 भणति । एवं गणिनः सामाचार्या शिक्षादाने वा विपीदत उपालम्भं करोति ॥ ६१२३ ॥

अगणिं पि भणाति गणिं, जति नाम पढेज्ज गारवेण वि ता ।

एमेव सेसएसु वि, वायगमादीसु जोएज्जा ॥ ६१२४ ॥

यदि कोऽपि बहुशोऽपि गण्यमानो न पठति ततस्तमगणिनमपि गणिनं भणति यदि नाम गौरवेणापि पठेत् । एवमेव शेषेष्वपि वाचकादिषु पदेषु द्वितीयपदं ‘योजयेत्’ योजनां
30 कुर्यात् ॥ ६१२४ ॥

१ गतं व्यवशमितोदीरणवचनम् । अथ द्विती^० इतिरूपमवतरणं कां० ॥ २ ‘ति निर्युक्ति-गाथास्तमास्तार्थः ॥ ६१२१ ॥ अथैनामेव भाष्यकारो विचरीपु’ कां० ॥ ३ ‘वाचकादिषु’ वाचक-बहुश्रुत-मेधाविप्रवृत्तिषु पदेषु कां० ॥

विंसावयणविहाणां, जे चिष जाती-कुलादि पुच्छुत्ता ।

कारणियदिक्खित्ताणं, ते खेव विगिचणोवामा ॥ ६१२५ ॥

विंसावचनविधानानि अन्येव चाति-कुलादीनि पूर्वमुक्तानि त एव 'कारणिकदीक्षितानां' अयोग्यानां कारणप्रमाजितानां विवेचने-परिष्ठापने उपाया मन्तव्या ॥ ६१२५ ॥

खरसज्जं मउयवइ, अगणेमाणं मणंति फरुस पि ।

5

दब्बफरुसं च वयणं, वयंति देसिं समासज्जा ॥ ६१२६ ॥

इह यं कठोरवचनमणनमन्तरेण शिक्षां न प्रतिपद्यते स सरसाध्य उच्यते, त सरसाध्यं शृद्धीं वाचमगणयन्त परुषमपि मणन्ति । यद्वा 'देसी' देशभाषा समासाद्य द्रव्यत परुषवचनमपि वदन्ति । द्रव्यतो नाम-न दुष्टभावतया परुष मणन्ति किन्तु तत्सामाभ्याम्, यथा मालदाः परुषवाक्या भवन्ति ॥ ६१२६ ॥

10

महि पि अमुगमहि, पि वा वि एमेव गोमि सामि चि ।

जह णं मणाति छोगो, मणाति तह देसिमासज्जा ॥ ६१२७ ॥

महिन् इति वा अमुगमहिन् इति वा एवमेव गोमिन् इति वा सामिन् इति वा यथा यथा लोको मणति तथा तथा 'देसी' देशभाषामामित्य साधवोऽपि मणन्ति ॥ ६१२७ ॥

खामिप-बोसविपाइ, उप्पाएऊण दब्बतो रुट्ठो ।

15

कारणदिक्खित्तय अनलं, आसंसिडिठ पि घादेति ॥ ६१२८ ॥

य कारणे अनलो दीक्षितत्वेन समं समापिते कार्ये क्षामित-भ्युत्पन्नान्यधिकरणान्मुत्साध 'द्रव्यत' दुष्टभाष विना 'रुष्ट' कुपित, महि कुभिमान् कोपविकारान् दर्शयन्तित्यर्थः, आसन्नदिकोऽय इति दोषमुत्साध समनरु शैल 'धादयति' गच्छाद् निष्काशयति ॥ ६१२८ ॥

॥ वचनप्रकृतं समाप्तम् ॥

20

प्र स्तार प्र कृ त म्

सूत्रम्—

छ कप्पस्स पत्थारा पणत्ता, तं जहा—पाणाइवा-

यस्स वायं वयमाणे, मुसावायस्स वायं वयमाणे,

अदिण्णादाणस्स वायं वयमाणे, अविरइयावायं

वयमाणे, अपुरिसवायं वयमाणे, दासवायं वयमाणे ।

25

१ 'लादिया पुत्ता ताभा' अं० विना ॥ २ 'सि त देसि' ताभा० ॥ ३ इति वा "जह" सि इह उच्यते च यीप्साया गम्यमानत्वाद् यथा यथा लोको मणति "अ" इति तद् वचनं प्रपीति तथा तथा अं० ॥

इच्छेते छ कप्पस्स पत्थारे पत्थरित्ता सम्मं अप्प-
डिप्परेमाणे तट्टाणपत्ते सिया २ ॥

अस्य सूत्रस्य सम्वन्धमाह—

तुल्लहिकरणा संखा, तुल्लहिगारो व वादिओ दोसो ।

अहवा अयमधिगारो, सा आवत्ती इहं दाणं ॥ ६१२९ ॥

‘द्वयोरपि’ अनन्तर-प्रस्तुतसूत्रयोस्तुल्याधिकरणा सद्यथा, समानः पदसदृशालक्षणोऽधिकार इत्यर्थः । यद्वा वाचिको दोषस्तुल्याधिकारः, उभयोरपि सूत्रयोर्येवचनदोषोऽधिकृत इति भावः । अथवाऽयमपरोऽधिकार उच्यते—‘सा’ पूर्वसूत्रोक्ता शोधिरापत्तिरूपा, इह तु तस्या एव शोधेर्दानमधिक्रियते ॥ ६१२९ ॥

10 अनेन सम्वन्धेनायातस्यास्य व्याख्या—कल्पः—साधुसमाचारस्तस्य सम्वन्धेन तद्विशुद्धि-
कारणत्वात् ‘प्रस्ताराः’ प्रायश्चित्तरचनाविशेषाः पदं प्रज्ञप्ताः । तद्यथा—प्राणातिपातस्य ‘वादं’
वार्ता वाचं वा वदति साधौ प्रायश्चित्तप्रस्तारो भवतीत्येकः १ । एवं मृपावादस्य वादं वदति
द्वितीयः । अदत्तादानस्य वादं वदति तृतीयः । अविरतिः—अब्रह्म, यद्वा न विद्यते विरतिरस्याः
सा अविरतिका—स्त्री तद्वादं वदति चतुर्थः । अपुरुषः—नपुंसकस्तद्वादं वदति पञ्चमः । दासवादं
15 वदति षष्ठः । ‘इति’ इत्युपप्रदर्शने । एवंप्रकारानेतान् पदं कल्पस्य ‘प्रस्तारान्’ प्रायश्चित्तरचना-
विशेषान् ‘प्रक्षीर्य’ अभ्युपगमत आत्मनि प्रस्तुतान् विधाय ‘प्रस्तारयिता वा’ अभ्याख्यानदाता
साधुः सम्यग् ‘अप्रतिपूरयन्’ अभ्याख्येयार्थस्यासद्भूततया अभ्याख्यानसमर्थनं कर्तुमशक्नुवन्
तस्यैव—प्राणातिपातादिकर्तुरिव स्थानं प्राप्तस्तत्स्थानप्राप्तः स्यात्, प्राणातिपातादिकारीव दण्ड-
नीयो भवेदिति भावः । अथवा प्रस्तारान् ‘प्रक्षीर्य’ विरचय्याऽऽचार्येणाभ्याख्यातदाता
20 ‘अप्रतिपूरयन्’ अपरापरप्रत्ययवन्नैस्तमर्थं सत्यमकुर्वन् तत्स्थानप्राप्तः कर्तव्य इति शेषः, यत्र
प्रायश्चित्तपदे विवदमानोऽवतिष्ठते न पदान्तरमारमते तत् पदं प्रापणीय इति भावः । एष
सूत्रार्थः ॥ अथ भाष्यकारो विषमपदव्याख्यामाह—

पत्थारो उ विरचणा, सो जोतिस छंदं गणित पच्छित्ते ।

पच्छित्तेण तु पगयं, तस्स तु भेदा बहुविगप्पा ॥ ६१३० ॥

25 प्रस्तारो नाम विरचना, स्थापना इत्यर्थः । स च चतुर्द्धा—ज्योतिषप्रस्तारः छन्दःप्रस्तारो
गणितप्रस्तारः प्रायश्चित्तप्रस्तारश्चेति । अत्र प्रायश्चित्तप्रस्तारेण प्रकृतम् । ‘तस्य च’ प्रायश्चित्तस्यामी
‘बहुविकल्पाः’ अनेकप्रकारा भेदा भवन्ति ॥ ६१३० ॥ तद्यथा—

उग्घातमणुग्घाते, भीसे य पसंगिं अप्पसंगी य ।

आवज्जणं-दाणादं, पडुच्च वत्थुं दुपक्खे वी ॥ ६१३१ ॥

30 इह प्रायश्चित्तं द्विधा—उद्घातमनुद्घातं च । उद्घातं—लघुकम्, तच्च लघुमासादि । अनु-
द्घातिकं—गुरुकम्, तच्च गुरुमासादि । तदुभयमपि द्विधा—मिश्रं चशब्दाद् अमिश्रं च । मिश्रं

१ ‘नि’ ह्येति अपसंगी । आव° तामा° ॥

नाम—लघुमासादिक तप-कालयोरैकत्रयेण द्वाभ्यां वा शुक्लम्, शुक्लमासादिक वा तपसा
कालेन वा द्वाभ्यां वा लघुकम् । अमिषं तु लघुमासादिक तप-कालाभ्यां द्वाभ्यामपि लघु-
कम्, शुक्लमासादिक वा द्वाभ्यामपि शुक्लम् । उभयमपि च तप-कालविशेषपरहितं पुनरपि
द्विधा—प्रसक्ति अप्रसक्ति च । प्रसक्ति नाम—यद् अवीक्षणप्रतिसेवारूपेण द्वाहा-भोजिका-घाटि-
कादिपरम्परारूपेण वा प्रसक्तेन युक्तम्, तद्विपरीतमप्रसक्ति । भूयोऽप्येतदैकं द्विधा—आपरि-
प्रायश्चित्तं दानप्रायश्चित्तं च । एतत् सर्वमपि प्रायश्चित्तं 'द्विपक्षेऽपि' अमणपक्षे अमणीपक्षे
च वस्तु प्रतीत्य मन्तव्यम् । वस्तु नाम—आचार्यादिक प्रवर्तिनीमश्रुतिकं च, ततो यस्य वस्तुनो
यत् प्रायश्चित्तं योग्यं सत् सत्यं भवतीति भावः । एष प्रायश्चित्तप्रसार उच्यते ॥ ६१३१ ॥

“सम्प्र अग्रद्विपूरेमाणे” एि पद व्याजहे—

आरिसपण्डमित्तो, स चाधिकारी ण तस्स ठाणस्स ।

10

सम्प्रं अपूरयंतो, पंचगिरमण्यणो कुणति ॥ ६१३२ ॥

‘आहशेन’ द्दुर्दुरमारणादिनोऽभ्याख्यानेन ‘स’ साधु ‘अमिषसः’ अम्यासपातः स तस्य
स्थानस्य ‘आधिकारी’ न योग्यः अममत्तत्वात्, अतोऽभ्याख्यानं दत्त्वा सम्प्रं ‘अमतिपूरयन्तु’
अमिर्बाहयन् आसनः प्रत्यक्षिर्न क्रूरोति, स दोषमात्मनो लययतीत्यर्थः ॥ ६१३२ ॥

कृता विषमपदभ्याख्या आत्मकृता । सम्प्रति निर्युक्तिविस्तरः—

11

छ शेषं च परपारा, पाणवहं मुसे अदत्तदाणे च ।

अविरति-अपुरिसवाते, दासावावं च वतमाणे ॥ ६१३३ ॥

पक्षे प्रैक्षारं अस्मिन् । तत्राथा—माणवधवादं मृगवधवादं जडदाधानवादमविरतिक-
वादमपुरुषवादं दासवादं च वदति इति ॥ ६१३३ ॥

तत्र भाष्यत्रयवादे प्रसारं साधयमिच्छुराह—

20

यदुर सुणयं सप्ये, भूसग पाणातिवादुदाहरणा ।

एतेसि परपारा, भोच्छामि अहाणुपुब्बीए ॥ ६१३४ ॥

भाषातिपति एतानि ‘उदाहरणानि’ निदर्शनानि भवन्ति—यदुरं शुभकं सर्पं मूषक-
श्वेति । ‘एतेषाम्’ एतद्विषयमित्यर्थं ‘प्रसारं’ प्रायश्चित्तचरित्राविशेषं यथानुपूर्व्यां वक्ष्यामि
॥ ६१३४ ॥ तत्र दर्दुरविषयं सावदाह—

25

ओमो चोदिजंतो, दुपेहियादीसु संपसारेति ।

अहमपि णं चोदिस्सं, न च लम्भति तारिस्सं छेडं ॥ ६१३५ ॥

‘अहमं’ अहमरासिको शक्तिकेन दुःप्रत्युपेक्षितादिषु स्समितेषु मूषो मूषो नोद्यमानः
‘सम्प्रसारयति’ मनसि पर्यालोचयति—अहमपि “अ” एन शक्तिकं नोदयिष्यामि । एव

१ ‘वानिप्पत्तेन’ द्वाहा-भोजिका-घाटिकादिपरम्परानिष्पत्तेन वा प्रसक्तप्राय-
श्चित्तेन युक्तम्, कं० ॥ २ ‘ना चक्ष्यमाणलक्षणेनाऽभ्याख्या’ कं० ॥ ३ ‘प्रस्तापः’
प्रायश्चित्तचरित्राविशेषो मयन्ति, न पञ्च न वा सप्त इत्येवकारार्थः । तद्यथा कं० ॥
४ प्रतिज्ञातमेव निर्याहयन् दर्दुरविषयं प्रसारं साधयामि इति अभ्यवतरणं कं० ॥

पर्यालोच्य प्रयत्नेन गवेपयन्नपि तादृशं छिद्रं रात्रिकल्प न लभते ॥ ६१३५ ॥

अन्नेण घातिए दहुरम्मि दहुं चलणं कतं ओमो ।

उद्वित्तो एस तुमे, ण मि त्ति वित्तिं पि ते णत्थी ॥ ६१३६ ॥

अन्यदा च भिक्षादिपर्यटने अन्येन केनापि ददुरे घातिते रात्रिकेन च तस्योपरि 'चलनं'
5 पादं कृतं दृष्टाऽवमो ब्रवीति—एव ददुरस्त्वयाऽपद्रावितः । रात्रिको वक्ति—न मयाऽपद्रा-
वितः । अवमः प्राह—“द्वितीयमपि” मृषावादं व्रतं ‘ते’ तव नास्ति ॥ ६१३६ ॥

एवंमणतस्तस्येयं प्रायश्चित्तरचना—

वच्चति भणाति आलोय निकाए पुच्छिते णिसिद्धे य ।

साहु गिहि मिलिय सन्वे, पत्थारो जाव वयमाणे ॥ ६१३७ ॥

10 मासो लहुओ गुरुओ, चउरो लहुगा य होति गुरुगा य ।

छम्मासा लहु-गुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥ ६१३८ ॥

स एवमुक्त्वा ततो निवृत्त्याऽऽचार्यसकाशं व्रजति मासलघु । आगत्य भणति यथा—तेन
ददुरो मारितः, एवंमणतो मासगुरु । योऽसावभ्याख्यानतः स गुरुणां सकाशमागतः, आचा-
र्यैश्चोक्तम्—“आलोय” चि आर्य । सम्यगालोचय, किं सत्यं भवता ददुरो मारितः ? स
15 प्राह—न मारयामि, एवमुक्तेऽभ्याख्यानदातुश्चतुर्लघु । “निकाए” चि इतरो निकाचयति
रात्रिकस्तु मूयोऽपि तावदेव भणति तदा चतुर्गुरु । अवमरात्रिको भणति—यदि न प्रत्यय-
स्ततस्तत्र गृहस्थाः सन्ति ते पृच्छ्यन्ताम्, ततो वृषमा गत्वा पृच्छन्ति, पृष्टे च सति पद्लघु ।
गृहस्थाः पृष्टाः सन्तः “णिसिद्धं” निषेधं कुर्वन्ति—नात्माभिर्ददुरव्यपरोपणं कुर्वन् दृष्ट इति
पहुह । “साहु” चि ते साधवः समागता आलोचयन्ति नापद्रावित इति तदा छेदः ।
20 “गिहि” चि अथासावभ्याख्यानदाता भणति—“गृहस्थाः” असंयता यत् प्रतिभासते तद्
अलीकं सत्यं वा ब्रुवते, एवंमणतो मूलम् । अथासौ भणति—“मिलिय” चि गृहस्थाश्च यूयं
चैकत्र मिलिता अहं पुनरेक इतिब्रुवतोऽनवस्थाप्यम् । सर्वेऽपि यूयं प्रवचनस्य बाह्या इति-
मणतः पाराञ्चिकम् । एवमुच्चरोत्तरं वदतः पाराञ्चिकं यावत् प्रायश्चित्तप्रस्तारो भवति
॥ ६१३७ ॥ ६१३८ ॥ अथेदमेव भावयति—

25 किं आगओ सि णाहं, अडामि पाणवहकारिणा सद्धिं ।

सम्मं आलोय चि य, जा तिण्णि तमेव वियडेति ॥ ६१३९ ॥

रात्रिकं विना स एकाकी समायातो गुरुभिरुक्तः—किमेकाकी त्वमागतोऽसि ? । स
प्राह—नाहं प्राणवहकारिणा सार्द्धमटामि । एवमुक्ते रात्रिक आगतो गुरुभिरुक्तः—सम्य-
गालोचय, कोऽपि प्राणी त्वया व्यपरोपितः ? न वा ? इति । स प्राह—न व्यपरोपितः ।
30 एवं त्रीन् वारान् यावदालोचाप्यते । यदि त्रिष्वपि वारेषु तदेव ‘विकटयति’ आलोचयति
तदा परिष्फुटमेव कथ्यते ॥ ६१३९ ॥

तुमए किर दहुरओ, हओ चि सो वि य मणाति ण मए चि ।

तेण पर तु पसगो, चावति एके व नितिए वा ॥ ६१४० ॥

किञ्च इति द्वितीयस्य साधोर्गुणादस्यामि श्रुतम्—स्वया वर्द्धर 'हत्' विनाशितं । स प्राह—न मया हत् इति । 'तत्. परम्' एवमननन्तरं 'प्रसङ्ग' प्रायश्चित्तवृद्धिरूप 'एकस्मिन्' रात्रिके 'द्वितीये वा' अवमरात्रिके चावति । किमुक्तं भवति ?—यदि तेन रात्रिकेन सत्तेनैव वर्द्धरो व्यपरोपितः सतो यदि 'सम्भगालोचय' इति मण्यमानो भूयो भूयो निहुते तदा तस्य प्रायश्चित्तवृद्धिः । अथ तेन न व्यपरोपितः सत्. 'इतरस्य' अभ्याख्यानं निकाचयत् प्रायश्चित्तं वर्द्धते ॥ ६१४० ॥ इदमेव भावयति—

एकस्स मुसावादो, काउं णिण्हादणो दुवे दोसा ।

तरय वि य अप्पसंगी, भवति य एको व एको वा ॥ ६१४१ ॥ 10

'एकस्य' अभ्याख्यानवास्तुरेक एव शृषावाद्दोषणो दोषः । यस्तु वर्द्धरवप कृत्वा निहुते तस्य द्वौ दोषौ—एकः प्राणातिपातदोषो द्वितीयो शृषावाद्दोष इति । 'तत्रापि च' अभ्याख्याने प्राणातिपाते वा कृतेऽपि 'एको वा' अवमरात्रिक 'एको वा' रात्रिकौ यदि अपसङ्गी भवति तदा न प्रायश्चित्तवृद्धिः । किमुक्तं भवति ?—यदि अवमरात्रिकोऽभ्याख्यानं कृत्वा न निकाचयति यो वाऽभ्याख्यातः सोऽपि न कृष्यति तदा न प्रायश्चित्तवृद्धिः । अथाभ्याख्याता 18 भूयो भूयः समर्धयति इतरोऽपि भूयो भूयो कृष्यति तदा प्रायश्चित्तवृद्धिः । एव वर्द्धरविषयः प्रसारो भावितः । शुनक-सर्प-भूपकविषया अपि प्रसारा एवमेव भावनीया ॥ ६१४१ ॥

गत प्राणातिपातेप्रसारः । सम्प्रति शृषावादा-ऽवज्ञादानयोः प्रसारमाह—

मोसम्मि संखडीए, भोयगगहणं अदुददाणम्मि ।

आरोवणपत्थारो, तं येव इमं तु णाणचं ॥ ६१४२ ॥ 20

शृषावादे सङ्खडीविषयं निदर्शनम् । अवज्ञादाने मोदकग्रहणम् । एतयोर्द्वयोरप्यारोपणाया प्रायश्चित्तस्य प्रसारः स एव मन्तव्यः । इदं तु 'नास्त्य' विशेषः ॥ ६१४२ ॥

दीण-कलुणेहि जायति, पडिसिद्धो विसति एसणं हणति ।

अपति मुहप्पियाणि य, जोग-तिगिच्छा-निमिचाहं ॥ ६१४३ ॥

कस्यापि सङ्खत्वाभिकालत्वात् प्रतिपिद्धौ साधू अन्यत्र गतौ, ततो मुहूर्तान्तरे रक्षाधिके-25 नोक्तम्—त्रयम् सङ्खत्वात्, इदानीं मोहनकालं सम्भाव्यते । अवगो भवति—प्रतिपिद्धोऽहं न भवामि । ततोऽसौ निवृत्त्याऽऽचार्यायेदमालोचयति, यथा—अयं दीन-कल्पवचनैर्योचते, प्रतिपिद्धोऽपि च प्रविद्यति, एषणा च 'हन्ति' प्रेरयति, अथवा एष गृहं प्रविष्टो मुग्धमि-

१ 'तः' । सोऽपि च रक्षाधिक 'भवति' प्रतिबुद्धे—न मया कं० ॥ २ 'एषातः' प्राणातिपातं वा कृतवान् सोऽपि यदि न कृष्यति न वा निहुते तदा कं० ॥ ३ 'अप्यति' स्वापराधं निहुते वा तदा कं० ॥ ४ 'तद्विषयः प्रसारः' कं० ॥ ५ अथ रक्षाधिको दीन-कल्पवचनैर्योचते, प्रतिपिद्धोऽपि च गृहपतिवृद्धं प्रायोग्यलम्पटतया भूयोभूयो प्रविद्यति, एषणां कं० ॥

याणि योग-चिकित्सा-निमित्तानि जल्पति । एवंविधमृषावादवातं वदतः प्रायश्चित्तप्रस्तारो भवति ॥ ६१४३ ॥ स चायम्—

वच्चह भण्णाह आलोय णिकाए पुच्छिए निसिद्धे य ।

साहु गिहि मिलिय सव्वे, पत्थारो जाव वदमाणे ॥ ६१४४ ॥

5.

मासो लहुओ गुरुओ, चउरो लहुगा य होति गुरुगा य ।

छम्मासा लहु-गुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥ ६१४५ ॥

गांधाद्वयमपि गतार्थम् (गा० ६१३७—३८) ॥ ६१४४ ॥ ६१४५ ॥

अथादत्तादाने मोदकग्रहणदृष्टान्तं भावयति—

जा फुसति भाणमेगो, वितिओ अण्णत्थ लहुते ताव ।

10

लद्धूण णीति इयरो, ते दिस्स इमं कुणति कोई ॥ ६१४६ ॥

एकत्र गेहे भिक्षा लब्धा, सा चावमेन गृहीता । यावद् असौ 'एकः' अवमरान्तिको भोजनं 'स्पृशति' सम्पार्ष्टिं तावद् 'द्वितीयः' रत्नाधिकः 'अन्यत्र' सङ्गृह्या लहुकान् लब्धवान्, लब्ध्वा च निर्गच्छति । 'इतरः पुनः' अवमः 'तान्' मोदकान् दृष्ट्वा कश्चिदीर्ष्यालुरितं करोति ॥ ६१४६ ॥ किम् ? इत्यत आह—

35

वच्चह भण्णाह आलोय निकाए पुच्छिए निसिद्धे य ।

साहु गिहि मिलिय सव्वे, पत्थारो जाव वयमाणे ॥ ६१४७ ॥

मासो लहुओ गुरुओ, चउरो लहुगा य होति गुरुगा य ।

छम्मासा लहु-गुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥ ६१४८ ॥

“वच्चह” चि स निवृत्त्य गुरुसकाशं व्रजति । आगम्य च भणति आलोचयति—रत्नाधिकेना-
20 दत्ता मोदका गृहीता इति । शेषं प्राग्वत् (गा० ६१३७—३८) ॥ ६१४७ ॥ ६१४८ ॥

अथाविरतिकावादेः प्रस्तारमाह—

रातिणितवाइतेणं, खल्लिय-मिलिय-पेछणाए उदएणं ।

दैउल मेहुणम्मि, अन्मक्खारणं कुडंगे वा ॥ ६१४९ ॥

कश्चिदवमरान्तिको रत्नाधिकेनामीक्षणं शिष्यमाणश्चिन्तयति—एषः 'रत्नाधिकवातेन' 'रत्ना-
25 धिकोऽहम्' इति गर्वेण मां दशविधचक्रवालसामाचार्यामस्वलितमपि कषायोदयेन तर्जयति, यथा—हं दुष्टशैक्षक ! स्वलितोऽसीति । तथा मां निम्नतरमपि पदं पदेन विच्छिन्नं सूत्र-मुच्चारयन्तं 'हा दुष्टशैक्षक ! किमिति मिलितमुच्चारयसि ?' इति तर्जयति । तथा 'पेछण' चि अन्यैः सांधुभिर्वार्यमाणोऽपि कषायोदयतो मां हस्तेन प्रेरयति । अथैवैषा सामाचारी—
30 रत्नाधिकस्य सर्वं क्षन्तव्यमिति, तत्तत्कथा करोमि यथा एष मम लघुको भवति । ततोऽन्यदा
देवकुले 'कुडङ्गे वा' वृक्षविपमे प्रथमालिकां कृत्वा पानीयं पास्याम इति; एवं चिन्तयित्वा तौ तदभिमुखं प्रस्थितौ । अत्रान्तरेऽवमरत्नाधिकः परिव्राजिकामेकां तदभिमुखमागच्छन्तीं

दृष्टा सितः, 'लब्ध एष इदानीम्' इति चिन्तयित्वा तं रक्षाधिकं वदति—अहो ज्येष्ठार्ये !
कुरु त्वं प्रथमालिकां पानीयं वा, अहं पुनः संज्ञां न्युत्तदयामि ॥ ६१४९ ॥ एवमुक्त्वा त्वरितं
वसतावागत्य मेयुनेऽभ्यासवान् वातुं यया आलोचयति तथा दर्शयति—

जेद्वजेण अकजं, सजं अजापरे कयं अजं ।

उवजीवितो य मते !, मयं वि ससद्वृकप्योऽस्त्य ॥ ६१५० ॥

ज्येष्ठार्येणाप्य 'सद्य' इदानीमार्यागृहे कृत 'अकार्य' मेयुनसेवालक्षणम्, ततो भदन्त !
तत्संसर्गतो मयाऽपि 'संसद्वृकप्य' मेयुनप्रतिसेवा 'अत्र' अस्मिन् प्रस्तावेऽपजीवितः ॥ ६१५० ॥

अत्राप्ययं प्रायश्चित्तप्रस्तावः—

पथति मणाति आलोय निकाए पुच्छिए गिसिदे य ।

साहु गिदि मिलिय सन्वे, पत्थारो जाव वयमाणे ॥ ६१५१ ॥

भासो लहुओ गुरुओ, चठरो लहुगा य होति गुरुमा य ।

छन्मासा लहु-गुरुगा, छेदो मूलं तह दुर्गं च ॥ ६१५२ ॥

अवमराक्षिको निवृत्त्य गुरुसंकाशं व्रजति लघुमास । आगम्य च गुरुन् मणति—
ज्येष्ठार्येण मया चाकृत्यमासेवितम्, अतो मम तावद् महामत्यान्यारोपयत्, एवं रक्षाधिकस्य
लघूमवनाभिप्रायेण मणतो गुरुमास । रक्षाधिक आगतं सुरिणा मणितं—किं स्वयां
संसद्वृकप्य आसेवितः ! स माह—नासेवित, ततश्चतुर्गुणः । इतरो निकाययति, चतुर्गुण
इत्यादि प्रायश्चित्तं द्रष्टव्यम् (गा० ६१३७-३८) ॥ ६१५१ ॥ ६१५२ ॥

गतोऽविरतिकाशोदः । अथापुरुषवादमाह—

तइओ चि कयं जानासि, दिहा जीया सें तेहि मी जुचो ।

वडुति ततिओ तुमं, पन्थावेतुं मम वि संका ॥ ६१५३ ॥

दीसति य पाठिरुवं, ठित-चकम्भित-सरीर-भासाहिं ।

यहुसो अपुरिसवयणे, सवित्थराऽऽरोचणं कुजा ॥ ६१५४ ॥

कौऽपि साधुसन्धेयं छिद्रान्वेषी मिश्रातो निवृत्त्य रक्षाधिकमुद्दिष्टयाऽऽचार्यं मणति—
एष साधु 'तृतीय' त्रैराक्षिकः । आचार्यं माह—कथं जानासि । स माह—मयैतस्य
निजका दृष्टा तैरदमुक्त—वर्तते युष्माकं तृतीयं प्रव्रजयितुम्, ततो मयापि हृदये
दृष्टा जाता ॥ ६१५३ ॥ अपि च—

अन्य साधो, 'प्रतिरूप' नपुंसकानुरूप रूपं सित-चकम्भित-शरीर-भाषादिभिर्लक्षणैर्दृश्यते ।
एष यहुसः, 'अपुरुषवचने' नपुंसकवादे वर्तमानस्य सवित्थराऽऽरोचणां कुर्यात् ॥ ६१५४ ॥

तद्यथा—

पथति मणाति आलोय निकाए पुच्छिए गिसिदे य ।

साहु गिदि मिलिय सन्वे, पत्थारो जाव वयमाणे ॥ ६१५५ ॥

१ 'नीमुपाय इति चिन्त' अ० ॥ २ 'यात्रयिष्यः प्रस्तावः । अथापुरुषवादे प्रस्तावमाह
इतिरूपमवतरणं अ० ॥ ३ 'यम्' 'आरोचणां' प्रायश्चित्तविरचनारूपां कुर्यात्' अ० ॥

मासो लहुओ गुरुओ, चउरो लहुगा य होंति गुरुगा य ।

छम्मासा लहु गुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥ ६१५६ ॥

स निवृत्त्य एकाकी प्रतिश्रयं व्रजति लघुमासः । आगतो गुरुन् भणति—एष साधुसै-
राशिक एतदीयसज्ञातकैरुक्तः, अत्र गुरुमासः । शेषं प्राग्वत् (गा० ६१३७-३८)
॥ ६१५५ ॥ ६१५६ ॥ अथ दासवादमाह—

खरओ चि कहं जाणसि, देहायारा कहिति से हंदी ! ।

छिकोवण उव्मंडो, णीयासी दारुणसभावो ॥ ६१५७ ॥

कोऽपि साधुस्तथैव रत्नाधिकमुद्दिश्याचार्यं भणति—अयं साधुः 'खरकः' दास इति ।
आचार्यं आह—कथं जानासि ? । इतरः प्राह—एतदीयनिजकैर्मम कथितम् । तथा 'देहाकाराः'
१० कुक्कातादयः, "से" तस्य "हंदी" इत्युपप्रदर्शने दासत्वं कथयन्ति । तथा "छिकोवण" चि
शीघ्रकोपनोऽयम्, "उव्मंडो नाम" असंवृतपरिधानादिः, 'नीचासी' नीचतरे आसने उपवेश-
नशीलः, दारुणस्वभाव इति प्रकटार्थम् ॥ ६१५७ ॥ अथ "देहाकार" चि पदं व्याख्याति—

देहेण वा विरुवो, खुजो वडमो य बाहिरप्पादो ।

फुडमेव सें आयारा, कहिति जह एस खरओ चि ॥ ६१५८ ॥

१६ स प्राह—देहेनाप्ययं विरूपः, तद्यथा—कुजो वडमो बाह्यपादो वा । एवमादयस्तस्याऽऽ-
काराः स्फुटमेव कथयन्ति, यथा—एषः 'खरकः' दास इति ॥ ६१५८ ॥ अथाऽऽचार्यः प्राह—

केइ सुरुव दुरुवा, खुज्जा वडभा य बाहिरप्पाया ।

न हु ते परिभवियन्वा, वयणं व अणारियं वोत्तुं ॥ ६१५९ ॥

इह नामकर्मादयैवचिन्वतः 'केचिद्' नीचकुलोत्पन्ना अपि दासादयः सुरुपा भवन्ति,
५० 'केचित् तु' राजकुलोत्पन्ना अपि दूरूपाः भवन्ति, तथा कुक्का वडभा बाह्यपादा अपि भवन्ति,
अतः 'नहि' नैव ते परिभवितव्याः 'अनार्यं वा वचनं' 'दासोऽयम्' इत्यादिकं वक्तुं योग्याः
॥ ६१५९ ॥ अत्रापि प्रायश्चित्तप्रस्तारः—

वच्चति भणाति आलोय निकाए पुच्छिए निसिद्धे य ।

साहु गिहि मिलिय सव्वे, पत्थारो जाव वयमाणे ॥ ६१६० ॥

२५ मासो लहुओ गुरुओ, चउरो लहुगा य होंति गुरुगा य ।

छम्मासा लहु गुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥ ६१६१ ॥

[व्याख्या प्राग्वत्] ॥ ६१६० ॥ ६१६१ ॥ गतो दासवादः । अथ द्वितीयपदमाह—

१ 'रुकोऽस्सीत्यत्र गुरुमासः । शेषं प्राग्वत् ॥ ६१५५ ॥ ६१५६ ॥ उक्तोऽपुरुषवादे
प्रस्तारः । अथ दासवादे प्रस्तारमभिधानुकाम इदमाह कां० ॥ २ वयणं अवगारियं वोत्तुं
तामा० ॥ ३ स निवृत्त्य एकाकी वसतिं व्रजति लघुको मासः । वसतिमागम्य गुरुणा-
मन्तिके रत्नाधिकमुद्दिश्य भणति—अयं साधुर्दास इव लक्ष्यते इति भणतो गुरुमासः ।
इत्यादि प्रागुक्तनीत्या (गा० ६१३७-३८) सर्वमपि यथायोग्यं वक्तव्यम् ॥ ६१६० ॥ ६१६१ ॥
तदेवं दर्शिताः प्रदपि प्रस्ताराः । अथ द्वितीयपदमाह कां० ॥

विद्यपयमणामोगे, सहसा वोचूष वा समासहे ।

जाणतो वा वि पुणो, विविचणद्धा वदेज्जा वि ॥ ६१६२ ॥

द्वितीयपदे अनामोगेन सहसा वा प्राणवधादिविषय वादमुक्त्वा मय. 'समावर्तेत' प्रत्या-
वर्तेत, मिथ्यादुष्कृतमपुनःकरणेन दद्यादित्यर्थः । अथवा ज्ञानमपि, पुनःशब्दो विशेषणे, स
चैतद् विशिनष्टि—योऽयमेष श्लेषः प्रजावितस्तस्य विवेचनार्थं प्राणातिपातादिवादमपि
वदेद् येनासावुद्भूजितो गणाद् निर्गच्छति ॥ ६१६२ ॥

॥ प्रस्तारप्रकृतं समाप्तम् ॥

क ण्ट का सु र ण प्र क त म्

दशम्—

निग्गंयस्स य अहेपादंसि क्खाणू वा कंटगे वा हीरे
वा सक्करे वा परियावज्जेज्जा, तं च निग्गंथे नो संचाइ-
ज्जा नीहरित्तए वा विसोहित्तए वा, तं निग्गंथी
नीहरमाणी वा विसोहेमाणी वा नाइक्कमइ ३ ॥

10

निग्गंयस्स य अर्च्छिसि पाणे वा वीए वा रए वा
परियावज्जेज्जा, तं च निग्गंथे नो संचाइज्जा नीहरि-
त्तए वा विसोहित्तए वा, तं निग्गंथी नीहरमाणी वा
विसोहेमाणी वा नाइक्कमइ ४ ॥

15

निग्गंथीए अहेपादंसि क्खाणू वा कंटए वा हीरए
वा सक्करे वा परियावज्जेज्जा, तं च निग्गंथी नो संचा-
इज्जा नीहरित्तए वा विसोहित्तए वा, तं च निग्गंथे
नीहरमाणे वा विसोहेमाणे वा नाइक्कमइ ५ ॥

20

निग्गंथीए अर्च्छिसि पाणे वा वीए वा रए वा
जाव निग्गंथे नीहरमाणे वा विसोहेमाणे वा नाइ-
क्कमइ ६ ॥

अस्य सूत्रचतुष्टयस्य सम्बन्धमाह—

25

पायं गत्वा अकम्पा, इयाणि वा कम्पिता इमे भुत्ता ।

मारोपणा गुरु धि य, तेण तु अण्णोण्य समणुण्णा ॥ ६१६३ ॥

‘प्रायः’ प्रायेण ‘अकल्पिकानि’ ‘नो कल्पन्ते’ इति निषेधप्रतिपादकानि सूत्राणि इहा-
ध्यर्थेने गतानि । ‘इदानीम्’ इत ऊर्द्धमिमानि कल्पिकसूत्राणि भण्यन्ते । ‘वा’ विभाषायाम्,
सूत्रेणानुज्ञायाथर्थतः प्रतिषेधः क्रियते, एवं वैकल्पिकान्यनुज्ञासूत्राणीत्यर्थः । अथ किमर्थमत्र
सूत्र एवानुज्ञा कृता ? इत्याह—“आरोपणा” इत्यादि । यदि कारणे निर्ग्रन्थस्य निर्ग्रन्थी
५ निर्ग्रन्थ्या वा निर्ग्रन्थः कण्टकादिकं न नीहरति तदा चतुर्युक् । एवमारोपणा ‘गुरुका’ महती
तेन कारणेन ‘अन्योन्यं’ परस्परं समनुज्ञा सूत्रेषु कृता ॥ ६१६३ ॥

आह—यदि सूत्रेणानुज्ञातं ततः किमर्थमर्थतः प्रतिषिध्यते ? इति अत आह—

जह चेव य पडिसेहे, होंति अणुन्ना तु सव्वसुत्तेसु ।

तह चेव अणुण्णाए, पडिसेहो अत्थतो पुव्वं ॥ ६१६४ ॥

10 यथैव कण्ठतः सूत्रपदैः प्रतिषेधे कृते सर्वसूत्रेष्वप्यर्थतोऽनुज्ञा भवति तथैव येषु सूत्रेषु
साक्षात् ‘अनुज्ञातम्’ अनुज्ञा कृता तेषु पूर्वमर्थतः प्रतिषेधस्ततोऽनुज्ञा क्रियते ॥ ६१६४ ॥

अथवा प्रकारान्तरेण सम्बन्धः, तमेवाह—

तट्ठाणं वा वुत्तं, निगंथो वा जता तु ण तरेज्जा ।

सो जं कुणति दुहड्ढो, तदा तु तट्ठाणमावजे ॥ ६१६५ ॥

15 अथवा ‘तत्स्थानं’ तस्य—प्राणातिपातादिकर्तुः स्थानं—प्रायश्चित्तं सम्यगप्रतिपूरयतोऽभ्या-
स्यानदातुर्मवति इत्युक्तम् । अत्रापि निर्ग्रन्थः कण्टकादिकं यदा उद्धर्तुं ‘न तरेत्’ न शक्नु-
यात् तदा यदि निर्ग्रन्थी तस्य कण्टकादिनीहरणं न करोति तदा स निर्ग्रन्थः ‘दुःखार्तः’
पीडितो यद् आत्मविराधनां संयमविराधनां वा करोति ‘तत्स्थानं’ तन्निष्पन्नं प्रायश्चित्तं सा
निर्ग्रन्थी आपर्धते । अत इदं सूत्रमारभ्यते ॥ ६१६५ ॥

20 अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य व्याख्या—निर्ग्रन्थस्यै ‘अधःपादे’ पादतले स्थाणुर्वा कण्टको
वा हीरो वा शर्करो वा ‘पर्यापतेत्’ अनुप्रविशेत्, ‘तच्च’ कण्टकादिकं निर्ग्रन्थो न शक्नुयात्
‘नीहर्तुं वा’ निष्काशयितुं वा ‘विशोधयितुं वा’ निःशेषमपनेतुम्, तद् निर्ग्रन्थी नीहरन्ती
वा विशोधयन्ती वा नातिक्रामति, आज्ञामिति गम्यते इति प्रथमसूत्रम् ॥

12 द्वितीयसूत्रे—निर्ग्रन्थस्य ‘अक्षिण’ लोचने ‘प्राणा वा’ मशकादयः सूक्ष्माः ‘वीजानि वा’
25 सूक्ष्माणि श्यामाकादीनि ‘रजो वा’ सचित्तमचित्तं वा पृथिवीरजः ‘पर्यापतेत्’ प्रविशेत्,

१ ‘यने उद्देशपट्टकेऽपि गतानि । ‘इदानीम्’ इत ऊर्द्धमिमानि ‘वा’ इति विकल्पेन
कल्पिकानि सूत्राणि भण्यन्ते । सूत्रेणानुज्ञायाथर्थतः कां० ॥ २ ‘स्परं निर्ग्रन्थस्य निर्ग्रन्थ्याश्च
कण्टकोद्धरणदौ समनुज्ञा एतेषु चतुर्विधेऽपि सूत्रेषु कां० ॥ ३ ‘प्वपि, ‘अर्थतः’ निर्युक्तौ
भाष्ये वाऽनुज्ञा कां० ॥ ४ ‘द्यते । उपलक्षणमिदम्, तेन निर्ग्रन्थ्या अशक्नुवत्याः कण्टका-
द्युद्धरणं यदि निर्ग्रन्थो न कुरुते तदा निर्ग्रन्थी यत् परितापादिकमवाप्नोति तन्निष्पन्नं
निर्ग्रन्थस्य प्रायश्चित्तम् इत्यत्र सूत्रचतुष्टयेऽभिधीयते ॥ ६१६५ ॥ अनेन कां० ॥ ५ ‘स्य,
चशब्दोवाक्योपपन्नास्ते, ‘अधः’ कां० ॥ ६ ‘म् ॥ तथा—निर्ग्रं कां० ॥

‘तद्य’ प्राणादिक निर्मन्थो न शक्त्यानीहर्तुमित्यादि प्राम्बत् ॥

तृतीय-चतुर्थसूत्रे निर्मन्थ्याविषये एवमेव व्याख्यातव्ये । इति सूत्रचतुष्टयार्थः ॥

अथ निर्युक्तिविस्तरः—

पाप अञ्छि विलम्बे, समणीणं संजएहि कायध्वं ।

समणीणं समणीहिं, वोचस्ये होति चउगुरुगा ॥ ६१६६ ॥

पादे अक्षिण वा विलम्बे कण्टक-कणुकादौ भ्रमणात्ता संयतेर्नाहरण कर्तव्यम्, भ्रमणीनां पुनः भ्रमणीभिः कार्यम् । अथ व्यत्यासेन कुर्वन्ति तदा चतुर्गुणव ॥ ६१६६ ॥

एते चापरे दोषा—

अण्णचो चिय कुंटसि, अण्णचो कंटओ खतं जातं ।

दिट्ठं पि हरति दिट्ठिं, किं पुण अदिट्ठ इतरस्स ॥ ६१६७ ॥

संपतः संयत्ता पार्श्वत् कण्टकमाकर्षयन् कैतवेन यथाभावेन वा अपावृत उपविशेत् ततः सा त तथास्ति पश्यन्ती कण्टकस्थानादन्वगम्यन्तश्चक्षुषोद्वरणादिना कुण्टयेत्, लज्जा-दित्यर्थः । ततः साधुर्भूयात्—अन्यत एव त्व कुण्टयसि कण्टकस्थान्यत्र समसि एव मे हतं सज्जातम् । सा प्राह—‘इतरस्स’ पुरुषस्य सम्बन्धि सागारिक इष्टमपि मुक्तभोगिन्या क्षिया अनेकशो विछोक्तमपि इष्टिं हरति किं पुनरदृष्टममुक्तभोगिन्याः, तस्मा मुक्ता इष्टिं हरतीत्यर्थः । एव मितकथायां प्रतिगमनादयो दोषा ॥ ६१६७ ॥

यदा तु निर्मन्थो निर्मन्थ्या कण्टकमुदरति तदाऽयं दोषः—

कंटग-कणुए उदर, धणितं अवलंभ मे भमति भूमी ।

छल च भरियसीसे, पेहेहिं घणं घणो फुरति ॥ ६१६८ ॥

काचिदार्थिका कैतवेनेद भूयात्—‘कण्टक-कणुके’ पादे कण्टक बहुषु च कणुकमुदर, २० ‘धणिव’ अत्यर्थं नामधेयस्य, यतो मम भ्रमिवशेन भूमिर्भ्रमति । शूलं वा शक्तिशीर्षं मम समायाति तेन स्तन स्फुरति, अतो घनमेव । एव मितकथायां सपञ्चारित्रविनाश ॥ ६१६८ ॥

एष चैव य दोसा, कहिया बीवेद आदिसुचेसु ॥

अयपाल-जंजु-सीउण्हापाढणं लोगिगी रोहा ॥ ६१६९ ॥

‘एत एव’ अनन्तरौ दोषा बीवेदविषया ‘आदिसुचेसु’ सूत्रकृताङ्गान्तर्गतस्त्रीपरि- २५

१ ‘याग्रिहर्तुं या विशोधयितुं वा, निर्मन्थी निर्हरन्ती वा विशोधयन्ती वा नातिशय-स्यामिति द्वितीयसूत्रम् ॥ तथा निर्मन्थ्याश्च ‘अथ पादे’ पादतले स्थाणुर्वा कण्टको वा क्षीरो वा शर्करो वा ‘पर्यापयेत्’ अनुप्रविशेत् ‘तद्य’ कण्टकादिक निर्मन्थी न शक्त्यात् निर्हर्तुं वा विशोधयितुं वा, तद् निर्मन्थो निर्हरन् वा विशोधयन् वा नातिशयमतीति तृतीयसूत्रम् ॥ निर्मन्थ्याश्चाक्षिण प्राणा वा रीजानि वा रजो वा पर्यापयेत्, ‘तद्य’ प्राणादिक निर्मन्थी न शक्त्यात् निर्हर्तुं वा विशोधयितुं वा, त निर्मन्थो निर्हरन् वा विशोधयन् वा नातिशयमतीति चतुर्थसूत्रम् । इति सूत्रचतुष्टयार्थः अं० ॥ २ ‘यतेरेष तस्य कण्टकादेद्वरण कर्त’ अं० ॥ ३ ‘का’ चकाराद् अपरे च भूयो दोषाः अं० ॥

ज्ञाध्ययनादिषु सविस्तरं कथिताः । अत्र चाजापालक-शीतोष्ण-जम्बूपातनोपलक्षिता लौकिकी रोहायाः कथा । तद्यथा—

रोहा नामं परिच्चाइया । ताए अयावालगो दिट्ठो । सो ताए अभिरुईओ । तीए चित्तियं—विच्चाणं से परिक्रामि । सो य तया जंबूतरुवरारुढो । तीए फलाणि पणईओ ।
 ५ तेण भन्नई—किं उण्हाणि देमि ? उयाहु सीयलाणि ? चि । तीए भण्णइ उण्हाणि । तओ तेण घूलीए उवरिं पाडियाणि, भणिया—खाहि चि । तीए फूमिउं घूलिं अवणेउं खइयाणि । पच्छा सा भणइ—कहं भणसि उण्हाणि ? । तेण भन्नइ—जं उण्हयं होइ तं फूमिउं सीयली-कज्जइ । सा तुट्ठा । पच्छा भणति माइट्ठणेणं—कंटओ मे लगो चि । सो उद्धरिउमारद्धो । तीए सणियंसणियं हासियं । सो वि तुसिणीओ कंटगं पुलोएत्तां भणइ—न दीसइ कंटगो
 १० चि । तीए तस्स पण्ही दिण्णा । एवं सो कइयवकंटउद्धरणेणं तीए खलीकओ । एवं साहुणो वि एवंविहा दोसा उप्पज्जंति ॥ ६१६९ ॥ किञ्च—

मिच्छते उड्डाहो, विराहणा फास भावसंबन्धो ।

पडिगमणादी दोसा, भुत्तमभुत्ते य णेयव्वा ॥ ६१७० ॥

मिथ्यात्वं नाम—निर्ग्रन्थ्याः कण्टकमुद्धरन्तं संयतं दृष्ट्वा लोको ब्रूयात्—यथा वादिनस्तथा
 १५ कारिणोऽमी न भवन्ति । उड्डाहो वा भवेत्—अहो ! यद् एवमियं पादे गृहीता तद् नून-
 मन्यदाऽप्यनयोः साङ्गत्यं भविष्यति । विराधना वा संयमस्य भवति, कथम् ? इत्याह—
 'स्पर्शतः' शरीरसंस्पर्शेनोभयोरपि भावसम्बन्धो भवति । ततो मुक्तभोगिनोरमुक्तभोगिनोर्वा
 तयोः प्रतिगमनादयो दोषा ज्ञातव्याः ॥ ६१७० ॥ अथ मिथ्यात्वपदं भावयति—

दिट्ठे संका भोइय, घाडिग णाती य गामवहिया य ।

२० चत्तारि छ च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥ ६१७१ ॥

आरक्खियपुरिसाणं, तु साहणे पावती भवे मूलं ।

अणवट्ठो सेट्ठीणं, दसमं च णिवस्स कथितम्मि ॥ ६१७२ ॥

तस्याः कण्टकमुद्धरन् केनचिद् दृष्टः, तस्य च 'शङ्का' 'किं मन्ये मैथुनार्थम् ?' इति-
 लक्षणा यदि भवेत् तदा चतुर्लघु । भोजिकायाः कथने चतुर्गुरु । घाटितनिवेदने पङ्कलघु ।
 २५ ज्ञातिज्ञापने पञ्चरु । ग्रामाद् बहिः कथने छेदः ॥ ६१७१ ॥

मूलादित्रयं पुनरित्थं मन्तव्यम्—

आरक्षिकपुरुषाणां कथने मूलं प्राप्नोति । श्रेष्ठिनः कथितेऽनवस्थाप्यं भवेत् । नृपस्य कथने
 'दशमं' पाराञ्चिकम् । एते संयतानां संयतीनां च परस्परं कण्टकोद्धरणे दोषा उक्ताः ॥ ६१७२ ॥

एए चेव य दोसा, अस्संजतिकाहि पच्छकम्मं च ।

१ °स्तरं परमगुरुभिः कथिताः । तदर्थिना सूत्रकृताङ्गटीकैवावलोकनीया । अत्र चाजा°
 कां० ॥ २ °वती तद्वा मूलं भा० ॥ ३ निर्ग्रन्थस्य निर्ग्रन्थी निर्ग्रन्थ्या वा निर्ग्रन्थः कण्टक
 मुद्धरन्तो यदि केनचिद् दृष्टौ, तस्य च कां० ॥ ४ अथाऽसंयतैरसंयतीभिश्च कण्टको-
 द्धारणं कारयतां दोषानाह इत्यवतरणं कां० ॥

मित्यर्थः ॥ ६१७६ ॥ के पुनस्ते द्वे ? इत्याह—

गिहि अण्णतिस्थि पुरिसा, इत्थी वि य गिहिणि अण्णतिस्थीया ।

संवंधि एतरा वा, वइणी एमेव दो एने ॥ ६१७७ ॥

गृहस्थपुरुषोऽन्यतीर्थिकपुरुषश्चेति द्वयम्, गृहस्थी अन्यतीर्थिकी चेति वा द्वयम्, सम्बन्धिनी 'इतरा वा' असम्बन्धिनी व्रतिनी एवं वा द्वयम् । एतेषां द्विकानामन्यतरेण कुशलं न आगाढे कारणे कारयितव्यम् ॥ ६१७७ ॥ आह—'श्रमणानामभावे सूत्रनिपातो भवति' (गा० ६१७४) इत्युक्तम्, कदा पुनरसौ साधूनामभावो भवति ? इत्याह—

तं पुण सुण्णारण्णे, दुट्ठारण्णे व अकुसलेहिं वा ।

कुसले वा दूरस्थे, ण चएइ पदं पि गुंतं जे ॥ ६१७८ ॥

10 'साधवो न भवन्ति' इति यदुक्तं तत् पुनरित्थं सम्भवति—'शून्यारण्यं' ग्रामादिभिर्वि-
रहिता अटवी, 'दुष्टारण्यं वा' व्याघ्र-सिंहादिभयाकुलम्, एतयोः साधूनामभावो भवेत् । उप-
लक्षणत्वाद् अशिवादिभिः कारणैरेकाकी सज्जात इत्यपि गृह्यते । एषा साधूनामसदसत्ता ।
सदसत्ता तु सन्ति साधवः परमकुशलाः—कण्टकोद्धरणेऽदक्षाः, अथवा यः कुशलः सः 'दूरस्थः'
दूरे वर्तते, स च कण्टकविद्धपादः पदमपि गन्तुं न शक्नोति ततः पूर्वोक्ता यतना कर्तव्या
15 ॥ ६१७८ ॥ अथ सामान्येन यतनामाह—

परपक्ख पुरिस गिहिणी, असोय-कुसलाण मोत्तु पडिवक्खे ।

पुरिस जयंत मणुण्णे, होंति सपक्खेतरा वा तू ॥ ६१७९ ॥

इह प्रथमं पश्चार्द्धं व्याख्याय ततः पूर्वार्द्धं व्याख्यास्यते । ये 'यतमानाः' संविज्ञाः साम्भो-
गिकाः पुरुषास्तैः प्रथमं कारयेत्, तदभावे अमनोज्ञैः—असाम्भोगिकैः, तदभावे ये इतरे—
20 पार्श्वस्थादयस्त्वैर्वा कारयेत् । एषा स्वपक्षे यतना भणिता । अथैष स्वपक्षो न प्राप्यते ततः
'परपक्खे'त्यादि पूर्वार्द्धम्—'परपक्षे' गृहस्था-ऽन्यतीर्थिकरूपे प्रथमं पुरुषैः, ततः 'गेहिनीभिः'
स्त्रीभिरपि कारयेत्, तत्राप्यशौचवादिभिः कुशलैश्च कारापणीयम् । अत एवाह—अशौच-
वादि-कुशलानां 'प्रतिपक्षाः' ये शौचवादिनोऽकुशलाश्च तान् मुक्त्वा कारयितव्यम् । अथै-
तेऽपि न प्राप्यन्ते तदा संयतीभिरपि कारयेत्, तत्रापि प्रथमं मातृ-भगिन्यादिभिर्निलवद्भ्यामिः,
25 तदभावेऽसम्बन्धिनीभिरपि स्वविरा-मध्यमा-तरुणीभिर्मर्याकमं कारयेत् ॥ ६१७९ ॥

कथं पुनस्तया कण्टक उद्धरणीयः ? इत्याह—

सल्लुद्धर णक्खेण व, अच्छिव वत्थंतरं व इत्थीसु ।

भूमी-कट्ट-तलोहसु, काऊण सुसंबुडा दो वि ॥ ६१८० ॥

शल्योद्धरणेन नखेन वा पादमस्पृशन्ती कण्टकमुद्धरति । अथैवं न शक्यते ततो वस्त्रा-
30 न्तरितं पादं भूमौ कृत्वा यद्वा काष्ठे वा तले वा ऊरौ वा कृत्वा उद्धरेत् । 'द्वावपि च'
संयती-संयतौ सुसंबृतावुपविशतः । एषः 'स्त्रीषु' कण्टकमुद्धरन्तीषु विधिरवगन्तव्यः ॥ ६१८० ॥

१ 'ति "जे" इति पादपूरणे निपातो वाक्यालङ्कारे, ततः का० ॥ २ 'त्' 'तुः' पाद-
पूरणे । एषा कां० ॥ ३ 'न "णक्खेण व" ति नखहरणिकया वा पादं कां० ॥

एमेव य अच्छिर्मि, चंपादिद्वितो णवरि नाणत्तं ।

निगंगंथीण तहेव य, णवरि तु असंजुडा काई ॥ ६१८१ ॥

एवमेव अक्षिस्त्रेऽपि सर्वमपि वक्ष्यम् । 'नवरं' नामात्त्व चम्पादष्टान्तोऽत्र भवति । यथा किञ्च चम्पायां सुमद्रया तस्य साधोभ्यक्षुपि पतितं तुणमपनीतं तथाऽन्यस्यापि साधो-
भ्यक्षुपि प्रविष्टस्य तुणादे कारणे निर्मथ्याऽपनयन सम्भवतीति दृष्टान्तमावार्थः । निर्मथ्या-
नामपि सूत्रद्वयं तथैव वक्ष्यम् । नवरम्—काचिदसंजुता भवति तत् प्रतिगमनादयः पूर्वोक्ता
द्योपा भवेयुः । द्वितीयपदे निर्मथ्यासां प्रायुक्तविधिना कण्टकादिकमुद्धरेत् ॥ ६१८१ ॥

॥ कण्टकाद्युद्धरणप्रकृतं समाप्तम् ॥

दु र्गं प्र कृ त म्

सूत्रम्—

10

निगंगंथे निगंगंथि दुर्गंगंसि वा विसमंसि वा पञ्चयंसि
वा पक्खुलमार्णि वा पवडमार्णि वा गिण्हमाणे वा
अवलंघमाणे वा नाइकमइ ७ ॥

निगंगंथे निगंगंथि सेयंसि वा पंकंसि वा पणगंसि वा
उदगंसि वा ओकसमार्णि वा ओवुज्झमार्णि वा
गिण्हमाणे वा अवलंघमाणे वा नाइकमइ ८ ॥

15

निगंगंथे निगंगंथि नावं आरुभमार्णि वा ओरुभमार्णि
वा गिण्हमाणे वा अवलंघमाणे वा नातिकमइ ९ ॥

अस सूत्रप्रत्यय सम्बन्धमाह—

सो पुण दुग्गे लुग्गेस कंटजो लोयणम्मि वा कणुगं ।

20

इति दुग्गसुत्तजोगो, यत्ता जलं वेयरे दुविहे ॥ ६१८२ ॥

यः पूर्वसूत्रे पादप्रविष्टः कण्टको लोचने वा कणुकं प्रविष्टमुक्तं स कण्टकस्तत्र कणुकं
दुर्गे गच्छत प्रायो छेत्त, अतो दुर्गसूत्रप्रारम्भते । 'इति' एष दुर्गसूत्रस्य योगः—सम्बन्धः ।
दुर्गं च—सकृत् तत्र, सलज्जलं भवतीति कृत्वा दुर्गसूत्रानन्तरम् 'इतरस्मिन्' अलप्रतिबद्धे
'द्विविधे' पक्कविषये नैविषये च सूत्रे आरम्भं क्रियते ॥ ६१८२ ॥

25

अनेन संबन्धेनायातसास ज्ञात्या—निर्मन्थो निर्मन्थी दुर्गे वा विषये वा पर्वते वा
'पक्खुलमार्णि व' सि प्रकर्षेण त्सकृद्गत्या गच्छन्तीम्, भूमवसम्पासां वा पतन्तीम्,

१ यथा कण्टकोद्धरणसूत्रे उत्तरगंतोऽपयावत्त्वोक्त एवमेव च० ॥

दृ० १०६

पतितुक्तामामित्यर्थः । “पवडमाणिं व” चि प्रकर्षेण—भूमौ सर्वैरपि गात्रैः पतन्तीम् । “गिण्ड-
माणे व” चि बाह्यादावग्रे गृहन् वा, “अवलम्बमाणे व” चि “अवलम्बमानो वा” बाह्यादौ
गृहीत्वा धारयन्; अथवा ‘गृहन्’ सर्वाङ्गीणां धारयन्, ‘अवलम्बमानः’ देशतः करेण गृहन्,
साहयन्त्रित्यर्थः । नातिक्रामति स्वाचारमाज्ञां वा इति प्रथमसूत्रम् ॥

८ द्वितीयसूत्रमप्येवमेव । नवरम्—सेको नाम—पङ्के पनके वा सजले यत्र निमज्जयते
तत्र वा, पङ्कः—कर्दमः तत्र वा, पनको नाम—आगन्तुकः प्रतनुद्रवरूपः कर्दम एव तत्र वा,
उदकं प्रतीतं तत्र वा, “ओकसमाणिं व” चि ‘अपकसन्तीं वा’ पङ्क-पनकयोः परिहसन्तीं
“ओवुज्जमाणिं व” चि ‘अपोहमानां वा’ सेकेन उदकेन वा नीयमानां गृहन् वा अवलम्बमानो
वा नातिक्रामति ॥

१० तृतीयसूत्रे निर्ग्रन्थीमेव नावमीरोहन्तीं वा अवरोहन्तीं वा गृहानो वा अवलम्बमानो वा
नातिक्रामति इति सूत्रत्रयार्थः^१ ॥ सम्प्रति भाष्यकारो विषमपदानि व्याचष्टे—

तिविहं च होति दुर्गं, रुक्खे सावय मणुस्सदुर्गं च ।

णिक्कारणम्मि गुरुगा, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥ ६१८३ ॥

त्रिविधं च भवति दुर्गम्, तद्यथा—वृक्षदुर्गं श्वापददुर्गं मनुष्यदुर्गं च । यद् वृक्षैरतीव
१६ गहनतया दुर्गमं यत्र वा पथि वृक्षः पतितः तद् वृक्षदुर्गम् । यत्र व्याघ्र-सिंहादीनां भयं
तत् श्वापददुर्गम् । यत्र ग्लेच्छ-त्रोघिकादीनां मनुष्याणां भयं तद् मनुष्यदुर्गम् । एतेषु
त्रिष्वपि दुर्गेषु यदि निष्कारणे निर्ग्रन्थीं गृह्णाति अवलम्बते वा तदा चतुर्गुहं, आज्ञा-
दयश्च दोषाः ॥ ६१८३ ॥

मिच्छत्ते सतिकरणं, विराहणा फास भावसंबंधो ।

२० पडिगमणादी दोसा, भुत्ता-ऽभुत्ते च णेयन्वा ॥ ६१८४ ॥

निर्ग्रन्थीं गृहन्तं तं दृष्ट्वा कोऽपि मिथ्यात्वं गच्छेत्—अहो ! मायाविनोऽमी, अन्यद्
वदन्ति अन्यच्च कुर्वन्ति । स्मृतिकरणं वा भुक्तभोगिनो भवति, अभुक्तभोगिनस्तु कुतूहलम् ।
ततश्च संयमविराधना । स्पर्शतश्च भावसम्बन्धो भवति । ततः प्रतिगमनादयो दोषा मुक्ता-
नाममुक्तानां वा साधु-साध्वीनां ज्ञातव्याः ॥ ६१८४ ॥ अथ विषमपदं व्याख्याति—

२५ तिविहं च होति विसमं, भूमिं सावय मणुस्सविसमं च ।

तम्मि वि सो चेव गमो, णावोदग सेय जतणाए ॥ ६१८५ ॥

त्रिविधं च भवति विषमम्—भूमिविषमं श्वापदविषमं मनुष्यविषमं च । भूमिविषमं नाम—
गर्ता-पाषाणाद्याकुलो भूभागः, श्वापद-मनुष्यविषमे तु श्वापद-मनुष्यदुर्गवद् मन्तव्ये । अत्र
भूमिविषमेणाधिकारः । पर्वतपदं तु प्रतीतत्वाद् न व्याख्यातम् । ‘तस्मिन्नपि’ विषमे पर्वते वा
३० निर्ग्रन्थीं गृह्णातश्चतुर्गुरुकप्रायश्चित्तादिरूपः स एव गमो भवति यो दुर्गे भणितः । तथा ‘नावु-

१ भू ‘अरोहन्तीं वा’ प्रविशन्तीम् ‘अवरोहन्तीं वा’ उत्तरन्तीं, गृहानो कां० ॥

२ अर्थः ॥ अथ भाष्यं भा० ॥ ३ रुकाः । ‘तत्रापि’ तादृशेऽपि दुर्गे निर्ग्रन्थ्या निष्कारणे
ग्रहणेऽवलम्बने बाह्यादादयो दोषाः ॥ ६१८३ ॥ अपरे चासी दोषाः—मिच्छत्ते कां० ॥

दके सेकादौ च' वक्ष्यमाणस्वरूपे निर्मन्थी गृह्यतो निष्कारणे स एव दोषाः । "जयणाप" ति कारणे यतनया दुर्गादिषु गृहीयादवच्छेदत वा । यतन्या चाप्रतो वक्ष्यते ॥ ६१८५ ॥

अथ प्रस्तुतन-प्रपतनपदे व्याचष्टे—

भूमीर्षं असंपर्चं, पच वा हृत्प-जाणुगादीहि ।

पचतुलुणं णायन्वं, पचटण भूमीय गचेहि ॥ ६१८६ ॥

भूमावसम्प्राप्त हृत्प-जाणुकादिभिः प्राप्त वा प्रस्तुतन ज्ञातव्यम् । भूमौ प्राप्त सर्वगात्रैश्च यत् पतन तत् प्रपतनम् ॥ ६१८६ ॥

अहवा वि दुग्गा विसमे, यद्दं मीतं च गीत येरो तु ।

सिचयंतरेतरं वा, गिहंतो होति निदोसो ॥ ६१८७ ॥

'अथवा' इति प्रकृतान्तरचोक्तम् । उक्तास्तावद् निर्मन्थी गृह्यतो दोषा, परं द्वितीयपदे 10 हुं विपमे वा सा सख्या मीतां वा गीतार्थं स्वविरा सिचयेन-वक्षेणान्तरिताद् इतरां वा गृह्यन् निर्दोषो भवति ॥ ६१८७ ॥ व्याख्यात प्रथमसूत्रम् । सम्पत्ति द्वितीयसूत्रं व्याख्याति—

पंको सल्ले चिक्कल्लो, आगत् पयणुओ दुओ पणओ ।

सो पुण सजलो सेओ, सीसिज्जति अत्थ दुविहे वी ॥ ६१८८ ॥

पह. सल्ल चिक्कल्ल उच्यते । आगन्तुकं प्रतुको वृत्तश्च पनक । यत्र पुन. 'द्विविधेऽपि' 15 पदे पनके वा 'सीदज्जति' निमज्जते स पुनः सजल. सेक उच्यते ॥ ६१८८ ॥

पंक-पणएसु नियमा, ओगसणं बुम्मणं सिया सेए ।

पिमियम्मि णिमज्जता, सजले सेए सिया दो वि ॥ ६१८९ ॥

पह-पनकयोर्नियमाद् 'अपकसन' इसन भवति । सेके तु 'बुज्जण' 'अपोहन' पानीयेन हरण स्यात् । सिमिते तु सत्र निमज्जन भवेत् । सजले तु सेके द्वे अपि अपवहन-निमज्जने 20 स्याताम् ॥ ६१८९ ॥ अथ तृतीय नौष्ठं व्याख्याति—

ओयारण उचारण, अत्थुरण वधुग्गहे य सतिकारो ।

छेदो च दुवेगयरे, अतिपिच्छण माव मिच्छच्च ॥ ६१९० ॥

कारणे निर्मन्थी नावद् 'अवतारयन्' आरोपयन् उचारयन् वा यथास्तरण यपुर्मह वा करोति तदा स्मृतिकारो मुक्तमोगिनोस्तयोर्भवति । छेदो वा नलादिभिर्द्वयोरेकतरस्य भवेत् । अतिमेरेण 25 च 'माव' मैथुनाभिलाष उत्पद्येत । मिथ्यात्व वा तद् दृष्ट्वा कश्चिद् गच्छेत् ॥ ६१९० ॥

एते नानुदके निर्मन्थी गृह्यतो दोषा उक्ताः । अथ लेपोपरि सन्तारयतो दोषानाह—

अंतोजले वि एवं, शुद्धं गप्फास इच्छाणिच्छंते ।

मुधेज च आयत्ता, जा होठ करेत्तु वा हावे ॥ ६१९१ ॥

'अन्तर्जलेऽपि' जलान्तररेऽपि गच्छन्ती गृह्यत एवमेव दोषा मन्तव्याः । तथा शुष्काङ्ग-30 स्पृशे मोह उदियात्, उदिते च मोहे यदि इच्छति नेच्छति वा तत् उभयथाऽपि दोषाः ।

१ 'पच, सपच या वि हृत्प-जाणुहि ताया- ॥ २ 'तनमिति ॥ ६१८६ ॥ अथ प्रथमं सूत्रविषयं द्वितीयपदमाह—अहवा यो- ॥

यद्वा स उदीर्णमोहस्तां जलमध्ये मुञ्चेत्, आयात्ता यस्माद् भवतु करोतु वा 'हर्षान्' सुख-
विकारानिति । कारणे तु नाबुदके लेपोपरि वा अवतारणं उत्तारणं वा कुर्वन् यतनया गृही-
याद् अवलम्बेत वा ॥ ६१९१ ॥ अथ ग्रहणाऽवलम्बनपदे व्याख्याति—

सत्त्वंगियं तु ग्रहणं, करेहि अवलम्बणेगदेसम्मि ।

६ जह सुत्तं तासु कयं, तहेव व्रतिणो वि व्रतिणीए ॥ ६१९२ ॥

ग्रहणं नाम सर्वाङ्गीणं कारभ्यां यद् गृह्यते । अवलम्बनं तु तद् उच्यते यद् एकस्मिन्
देशे—चाह्वादौ ग्रहणं क्रियते । तदेवं यथा तासु निर्ग्रन्थीषु 'सूत्रं' सूत्रत्रयं कृतम् । किमुक्तं
भवति ?—यथा निर्ग्रन्थो निर्ग्रन्थ्याः कारणे ग्रहणमवलम्बनं वा कुर्वन् नाऽऽज्ञामतिक्रामतीति
सूत्रत्रयेऽपि भणितम् ; तथैवार्थत इदं द्रष्टव्यम्—'व्रतिनोऽपि' साधोरपि दुर्गादौ पद्मादौ नाबु-
१० द्कादौ वा प्रपततो व्रतिन्या कारणे ग्रहणमवलम्बनं वा कर्तव्यम् ॥ ६१९२ ॥

कया पुनर्यतनया ? इति चेद् अत आह—

जुगलं गिलाणगं वा, असहं अण्णेण वा वि अतरंतं ।

गोवालकंचुगादी, सारक्खणं णालवद्धादी ॥ ६१९३ ॥

'जुगलं नाम' बालो वृद्धश्च तद्वा, अपरं वा ग्लानम् अत एव 'असहिष्णुं' दुर्गादिषु गन्तु-
१६ मशक्नुवन्तम्, 'अन्येन वा' ग्लानत्ववर्जेन कारणेन 'अतरन्तम्' अशक्तम्, गोपालकंचुकादि-
परिधानपुरस्सरं नालवद्धा संयती, आदिग्रहणेनानालवद्धाऽपि संरक्षति, गृह्णाति अवलम्बते वा
इत्यर्थः ॥ ६१९३ ॥

॥ दुर्गप्रकृतं समाप्तम् ॥

क्षिप्तं चित्तादिप्रकृतम्

२० सूत्रम्—

खित्तचित्तं निग्गंथि निग्गंथे गिणहमाणे वा अव-
लम्बमाणे वा नाइक्कमइ १० ॥

अस्य सूत्रस्य सम्बन्धमाह—

ओबुज्झंती व भया, संफासा रागतो व खिप्पेज्जा ।

२५ संबन्धरथविहिण्णू, वदंति संबन्धमेयं तु ॥ ६१९४ ॥

पानीयेनापोह्यमाना वा भयात् क्षिप्येत, क्षिप्तचित्ता भवेदित्यर्थः । यद्वा संस्पर्शतो यो राग
उत्पद्यते तस्माद्वा तत्र साधावन्यत्र गते सति क्षिप्तचित्ता भवेत् । अतः क्षिप्तचित्तासूत्रमार-
भ्यते । एवं सम्बन्धार्थविधिज्ञाः सूरयोऽत्र सूत्रे एनं सम्बन्धं वदन्ति ॥ ६१९४ ॥

१ तदेवं व्याख्यातं तृतीयमपि सूत्रम् । सम्प्रति निर्ग्रन्थानामेतदेव सूत्रत्रयमतिदिश-
न्नाह—“जह सुत्तं तासु कयं” इत्यादि, यथा नि० का० ॥ २ “जुगलं नाम संजतं गिलाणं संजति
च गिलाणि, अथवा बाल-वृद्धा” इति चूर्णी विशेषचूर्णी च ॥ ३ यद्वा गृह्यतोऽवलम्बमानस्य वा
निर्ग्रन्थस्य सम्बन्धी यः संस्पर्शः तस्माद् यो राग का० ॥

अनेन सम्बन्धेनापातस्यास्य व्याख्या—“क्षिप्तचित्त” इति किंच—नष्ट राग-मया-उपमानैक्षितं यस्या सा क्षिप्तचित्ता, तां निर्गन्धीं निर्गन्धो गृह्णन्तो वाज्वल्यमानो वा नातिक्रामति आका-मिति सूत्रार्थः ॥ अथैन माध्यकातो विस्तरेण प्ररूपयितुमाह—

रागेण वा मण्य वा, अहवा अवमाणिषा णरिदेण ।

एतेहि क्षिप्तचित्ता, वणिगाति परुविता लोए ॥ ६१९५ ॥

रागेण यदि वा मयेनाथवा ‘नरेन्द्रेण’ प्रधापतिना, उपलक्षणमेतत्, सामान्येन वा प्रमुणा ‘अपमानिता’ अपमान प्राहिताः, एते सल्ल करणैः क्षिप्तचित्ता भवन्ति । ते च लोके उदाहरणत्वेन परुषिता वणिगादयः । तत्र रागेण क्षिप्तचित्ता यथा—वणिग्मार्या मर्तारं मृतं मृता क्षिप्तचित्ता जाता ॥ ६१९५ ॥ अयेनापमानेन च क्षिप्तचित्तत्वे उदाहरणान्याह—

मयजो सोमिलवड्जो, सहसोत्थरिया य संजुगादीसु ।

णरवतिषा व पतीण व, विमाणिता लोगिमी खेचा ॥ ६१९६ ॥

‘मयजः’ मयेन क्षिप्तचित्तो यथा गजमुकुमालमारको जनार्दनमयेन सोमिलनामा ‘वड्जः’ प्राक्षणः । अपवा ‘संजुगादिषु’ संजुग-सङ्गमसङ्ग, आदिशब्दात् परपल्लभापत्तना-दिपरिग्रहः, ते, गाथामां सप्तमी वृत्तीयार्थे, ‘सहसा’ अतर्कितम् ‘अवस्तुता’ समन्ततः परि-गृहीता मनुष्या मयेन क्षिप्तचित्ता भवन्ति । एव मयेन क्षिप्तचित्तत्वे उदाहरणमुक्तम् । सम्प्र-18 त्यपमानत आह—नरपतिना समस्तद्रव्यापहरणत काचिद् विमानिता यस्या वा काचिन्म-हेकाऽपमानिता क्षिप्तचित्ता भवेत् । एवमादिका लौकिकी क्षिप्तचित्ता मन्तव्या ॥ ६१९६ ॥

सम्प्रति लोकोत्तरिकी सामेवाह—

रागमि रायस्तुडी, जडाति तिरिक्ख चरिय यातमि ।

रागेण जहा खेचा, समहं वोच्छं समासेण ॥ ६१९७ ॥

‘रागे’ सप्तमी वृत्तीयार्थे रागेण क्षिप्तचित्ता यथा वक्ष्यमाणा राजमुल्लिका । मयेन यथा ‘जडादीन्’ हस्तिप्रभृतीन् तिरिक्खो हृष्टा । अपमानतो यथा चरिण्या कयाचिद् वादे परा-जिता सती काचिर्निर्गन्धी क्षिप्तचित्ता जायते । तत्र रागेण यथा राजमुल्लिका क्षिप्तचित्ता-भवत् तदह वक्ष्ये समासेन ॥ ६१९७ ॥

जियसच्च य णरवती, पन्वळा सिक्खणा विदेसम्मी ।

काऊण पोतणम्मि, सन्वायं पिण्डुतो भगवं ॥ ६१९८ ॥

एक्का य तस्स भगिणी, रत्तसिं पयहिऊण पन्वइया ।

मातुपअणुराएणं, खेचा जाता इमा तु विही ॥ ६१९९ ॥

जितशत्रुर्नाम नरपति । तस्य प्रपञ्चाऽभवत्, धर्मं तथाविधानां स्वविराणामन्तिके मृत्वा प्रपञ्चां स प्रतिपन्नवानित्यर्थः । प्रपञ्चानन्तरं च तस्य ‘शिक्षणा’ महणशिक्षा आसेव-30 नाशिक्षा च प्रवृत्ता । काव्यन्तरे च स विदेश गत । पोतनपुरे च परतीर्थिणि सह वाद् उपसित । ततस्तै सह शोभनो वादः सङ्गादस्य दत्त्वा महर्षीं जिनसासनप्रभावनां कृत्वा स भगवान् ‘निर्गुत’ श्रुतिपदवीमपिरूढः ॥ ६१९८ ॥

एका च 'तस्य' जितशत्रो राज्ञो भगिनी आतुरनुरागेण राज्यश्रियं प्रहाय जितशत्रुप्रव-
ज्याप्रतिपत्त्यनन्तरं क्रियताऽपि कालेन प्रव्रजिता । सा च तं ज्येष्ठमातरं विदेशे पीतनपुरे
कालगतं श्रुत्वा आतुरनुरागेण 'क्षिप्ता' अपहृतचिन्ता जाता । तत्र च 'अयम्' अनुशिष्टिरूप-
स्तस्याः प्रगुणीकरणे विधिः ॥ ६१९९ ॥ तमेवाह—

५ तैलोक्यदेवयहिता, तित्थगरा णीरता गता सिद्धि ।

थेरा वि गता केई, चरण-गुणप्रभावगा घीरा ॥ ६२०० ॥

तस्या आत्रादिमरणं श्रुत्वा क्षिप्तचिन्तामृताया आश्वासनार्थमियं देशना कर्तव्या, यथा—
मरणपर्यवसानो जीवलोकः । तथाहि—ये तीर्थकरा भगवन्तः त्रैलोक्यदेवैः—त्रिभुवन-
निवासिभिर्भवनपत्यादिभिः महितास्तेऽपि 'नीरजसः' विगतसमस्तकर्मपरमाणवः सन्तो गताः
१० सिद्धिम् । तथा स्वविरा अपि केचिन्महीयांसो गौतमस्यामिप्रभृतयः 'चरण-गुणप्रभावकाः'
चरणं—चारित्रं गुणः—ज्ञानं ताभ्यां जिनशासनस्य प्रभावकाः 'घीराः' महासत्त्वा देव-दानवैरप्य-
क्षोभ्याः सिद्धिं गताः । तद् यदि भगवतामपि तीर्थकृतां महतामपि च महर्षीणामीदृशी
गतिस्ततः का कथा शेषजन्तूनाम् ! तस्मादेतादृशीं संसारस्थितिमनुचिन्त्य न शोकः कर्तव्य
इति ॥ ६२०० ॥ तथा—

१५ वंसी य सुंदरी या, अत्रा वि य जाउ लोगजेढाओ ।

ताओ वि अ कालगंया, किं पुण सेसाउ अजाओ ॥ ६२०१ ॥

सुगमा (गा० ३७३८) ॥ ६२०१ ॥ अन्यच्च—

न हु होति सोतियब्बो, जो कालगतो दढो चरित्तम्मि ।

सो होति सोतियब्बो, जो संजमदुव्वलो विहरे ॥ ६२०२ ॥

२० "न हु" नैव स शोचयितव्यो भवति यश्चारित्रे दृढः सन् कालगतः । स स्वदुःखं भवति
शोचयितव्यो यः संयमे दुर्बलः सन् विहृतवान् ॥ ६२०२ ॥ कथम् ? इत्याह—

जो जह व तह व लद्धं, भुंजति आहार-उवधिमादीयं ।

समणगुणमुक्कजोगी, संसारपचड्डतो होति ॥ ६२०३ ॥

यो नाम यथा वा तथा वा, दोषदुष्टतया निर्दोषतया वा इत्यर्थः, लब्धमाहारोपध्यादिकं
२५ 'मुक्के' उपभोग-परिभोगविषयीकरोति स श्रमणानां गुणाः—मूलगुणोत्तरगुणरूपाः श्रमणगुणा-
स्तैर्मुक्ताः—परित्यक्तास्तद्वहिता ये योगाः—मनो-वाक्कायव्यापारास्ते श्रमणगुणमुक्तयोगाः ते यस्य
सन्ति स श्रमणगुणमुक्तयोगी संसारप्रवर्धको भवति । ततो यः संयमदुर्बलो विहृतवान् स एव
शोच्यः, भवदीयस्तु आत्रादिः कालगतो दृढश्चारित्रे ततः स परलोकेऽपि सुगतिभागिति न
कर्णीयः शोकः ॥ ६२०३ ॥ सम्प्रति "जड्हादितिरिक्ख" इत्यस्य व्याख्यानार्थमाह—

३० जड्हादी तेरिच्छे, सत्थे अगणीय थणिय विज्जू य ।

ओमे पडिभेसणता, चरियं पुव्वं परुवेउं ॥ ६२०४ ॥

जड्हाः—हस्ती, आदिशब्दात् सिंहादिपरिग्रहः, तान् तिरश्चो दृष्ट्वा । किमुक्तं भवति ?—
गजं वा मदोन्मत्तं सिंहं वा गुह्यन्तं व्याघ्रं वा तीक्ष्णनखर-विकरालमुखं—दृष्ट्वा काऽपि निर्भयं

मयतः क्षिप्तचिन्ता भवति । काऽपि पुन 'सञ्ज्ञाणि' सञ्ज्ञादीन्यायुधानि दृष्ट्वा, इयमत्र भावना—
केनापि परिहासेनोद्दीर्णं सञ्ज्ञं कुन्त क्षुरिकादिकं वा दृष्ट्वा काऽपि 'हा ! मामेष भारयति' इति
सहसा क्षिप्तचिन्ता भवति । एवम् 'अग्नौ' प्रदीपनके लभे 'सन्निभे वा' मेघगर्जिते श्रुते विद्युत
वा दृष्ट्वा मयतः क्षिप्तचिन्ता भवेत् । एवविधायामयेन क्षिप्तचिन्ताया को विधिः ? इत्याह—
'अवमा' तस्या अपि वा लघुतरी क्षुल्लिकं सा वक्ष्यमाणनीत्या तस्य सिंहादे प्रतिमेषणाऽ
करोति, तत इतरा मय भुञ्जतीति । वा तु वादे पराजिताऽपमानतः क्षिप्तचिन्तामूला तस्या
प्रगुणीकरणार्थं यथा चरिकाया सा पराजिता तां पूर्वं 'प्ररूप्य' प्रज्ञाप्य तदनन्तरं तया स्वमुखो-
न्मरितेन वक्षसा क्षिप्तचिन्तितोच्चारयितव्या ॥ ६२०४ ॥ अवापमानतः क्षिप्तचिन्ता भावयति—

अवहीरिया व गुरुणा, पवचिणीए व कम्मि वि पमादे ।

वातम्मि वि चरियाए, परातियाए इमा जयणा ॥ ६२०५ ॥ 19

'गुरुणा' आचार्येणावहीरिया, अथवा प्रवर्तिन्या कस्मिंश्चित् प्रमादे वर्तमाना सती गुरु
शिक्षिता भवेत् ततोऽपमानेन क्षिप्तचिन्ता आवेत् । यदि वा चरिकाया वादे पराजिता इत्यप-
मानतः क्षिप्तचिन्ता स्यात् । तस्यां च मयेन क्षिप्तचिन्तायामिय मतना ॥ ६२०५ ॥

कण्णम्मि एस सीहो, महितो अह धारिओ य सो हत्थी ।

सुल्लतरिया तुज्जं, ते वि य गमिया पुरा पाला ॥ ६२०६ ॥ 25

इह "नवैकदेशे पदसमुदायोपचारात्" "गाल" इत्युक्ते हस्तिपाशे सिंहापाशे वा
ब्रह्म्या । तेऽपि 'पुरा' पूर्वं 'गमिष्य' प्रतिबोधिता, कर्तव्या, यथा—अस्माकमेका क्षुल्लिका
युष्मदीयं सिंहं हस्तिनं वा दृष्ट्वा क्षोभमुपागता, तत सा यथा क्षोभं भुञ्जति तथा कर्तव्यम् ।
एव तेषु प्रतिबोधितेषु सा क्षिप्तचिन्तामूला तेषामन्तिके नीयते, नीत्वा च तासां मध्ये वा
तस्या अपि क्षुल्लिकाया लघुतरी तया स सिंहं कर्णे धार्यते, हस्ती वा तया धार्यते । तत सा 20
क्षिप्तचिन्ता प्रोच्यते—स्वतोऽपि वा 'सुल्लकतरा' अतिशयेन लघुतया एव सिंहं कर्णे दृष्ट्वा,
अथवा हस्ती अनया धाटित, स्व तु विभेदि, किं त्वमेव तस्या अपि भीरुर्भाता !, धार्ष्ट्यमव-
लम्ब्यतामिति ॥ ६२०६ ॥

सत्यज्जी यंमेतु, पणोल्लणं णस्तते य सो हत्थी ।

येरी चम्म विकट्टण, अलायचकं तु दोस्सं तु ॥ ६२०७ ॥ 26

यदि शस्त्रं यदि वाऽग्निं दृष्ट्वा क्षिप्ता भवेत् तत शस्त्रमग्निं च विषया स्मृत्वा तस्य
पादाभ्यां प्रणोदनं कर्तव्यम्, भजितव्यं च तां प्रति—यथोऽस्मान्निमि शस्त्रं च पादाभ्यां
प्रणुज, त्वं तु ततोऽपि विभेधीति । यदि वा पाणीयेनार्द्रकृतहस्तादिमि सोऽपि स्पृश्यते,
भण्यते च—एतस्मादपि तव किं भयम् ? । तथा यतो हस्तिनस्तस्या भयमयत् स हस्ती स्वयं
पराङ्मुखो गच्छन् दृश्यते, यथा—यतस्त्व विभेदि स हस्ती 'नश्यति' नश्यन् वर्तते ततः 20
कथं त्वमेव भीरोरपि भीरुर्भाता ? । तथा या गर्जितं श्रुत्वा भयमप्रदीत् त प्रति उच्यते—
स्वविरा नभसि शुष्कं चर्म विकर्षति, एव चोक्त्वा शुष्कचर्मण आकर्षणशब्द आभ्यते, ततो
मय जर्जयति । तथा यदि अग्नेः स्तम्भेन न ज्ञाप्यते तदा 'द्वयो' अग्नौ विद्युति च भयं प्रप-

साया अजानचक्रं पुनः पुनरपलात् ददर्शते नयदुनयोरपि भयं दर्शय मयति ॥ ६२०७ ॥

एव यदि पराजयादपमानः रिग्विधीयमानः सन्त्ययः—

दर्शये जिना मि अहं, तं पुन सयसा न नकिरयं पाप ।

विपनकनिनः गजाविनाण पडपाण्डं सुष्टी ॥ ६२०८ ॥

० तह वि य अडावसाणे, नारकनमरकमणे य पडगुला ।

आपादयो य दोसा, रिगदण इमेहिं ठाणेहिं ॥ ६२०९ ॥

यथा परिक्ता या पराजिता या अमान्यते यतोऽपि प्रजा । यथा यः पडपाण्डं सृष्टि—

पलायार्हं यदि जिनाङ्गि, 'सा पुनः' अहंमनस्यया सयसा न नकिरय, यतो मे अहंम

पुरतो व्ययसादोऽभात् । पडगुले या 'मिना' रिग्वि—'वि' अहंम' । यौन—'आतेन' 'अहंम' ।

10 रत्नां प्राप्ते, रत्नां च अजिता मती माऽपमाने । यथा रिग्वि भयं—'रिग्वि रिग्विभयं

गृहीतवती ! यदि हि ननु दर्शय पराजिता, यथा च सयसापडं यथा रिग्वि अहंम' ।

एवं चतुर्था रिग्विमानां यदि या सृष्टि पडपाण्डं सृष्टि यथा सृष्टि ॥ ६२०८ ॥

'तयापि च' पदं ननयापमि च रिग्विमानां 'अहंम' 'रिग्वि' अहंम' यतो रिग्विभयं

संरक्षणं नयमानाजन्तया अहंम' । अहंम' अहंम' : अहंम' सृष्टि, अहंम' अहंम' :

10 विराजता चारीभिः 'सृष्टि' अहंम' ॥ ६२०९ ॥ अहंम'—

अहंम' विराजता, अहंम' तेन विराजते येन ।

अहंम' विराजते पडपाण्डं न, अहंम' सयसा अहंम' ॥ ६२१० ॥

तथा रिग्विभयं अहंम' : परिग्विभयं, यतो पडपाण्डं—'रिग्विभयं' रिग्विभयं

क्रियते । 'ध्यामनं' अहंम' तद् वा सृष्टि । यदि वा सृष्टि, अहंम' रिग्विभयं

20 परस वा विराजते । 'अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

रक्षन्ति 'अहंम' अहंम' ॥ ६२१० ॥ अहंम' अहंम'—

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' ।

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' ॥ ६२११ ॥

अहंम'—अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

25 'अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । यदि वा

'अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' । अहंम' अहंम' अहंम' अहंम' :

यदुक्त "तस्माद् रक्षन्ति यतनया" (गा० ६२१०) इति तत्र यतनामाह—

महिष्टिप उड्ड निवेशणे य, आहार विविचया विउस्पग्गो ।

रक्खंताण य फिट्ठिया, अगवेमणे होंति चउगुरुणा ॥ ६२१२ ॥

महर्दिको नाम—ग्रामस्य नगरस्य वा रक्षाकर्त्री तस्य कर्मनीयम् । तथा "उड्ड निवेशणे य" चि मृदुबन्धैस्तया संयतनीया यथा स्वयमुत्थान निवेशन च कर्तुं ममर्था भवति । तथा यदि 'वातादिना धातुक्षोभोऽस्या भवत्' इति ज्ञायते तदाऽपत्याहारपरिहारेण किम-अधु-रादिरूप आहारं प्रदातव्यम् । "विविचय" चि उच्चारदेस्तस्या परित्रापन कर्तव्यम् । यदि पुन 'देवताकृत एव उपद्रव' इति ज्ञायते तदा प्राशुकैषणीयेन क्रिया कार्या । तथा "विउस्पग्गो" इति 'किमपि वातादिना धातुक्षोभ' उक्त देवताकृत उपद्रव इति परिज्ञानाय देवतारा-धनार्थं कायोस्सर्ग करणीय । तत्तत्तयाऽऽकम्पितया कथिते सति तदनुक्तो यत्तो यथोक्तस्वरूपः १० करणीय । एवरक्ततामपि यदि सा कथयितुं स्फिटिता स्यात् तत्तत्तस्या गवेपण कर्तव्यम् । अगवेपणे प्रायश्चित्त चत्वारो गुरुका । एव द्वारगाथासङ्केपार्थ ॥ ६२१२ ॥

साम्प्रतमेनामेव विवरीषु प्रथमतो महर्दिकद्वारं विवृणोति—

अग्हं एत्थ पिसादी, रक्खंताणं पि फिट्ठति कताई ।

सा हु परिरक्खित्तया, महिष्टिगाऽऽरक्खिए कट्ठणा ॥ ६२१३ ॥ १५

'महर्दिके' ग्रामस्य नगरस्य वा रक्षाकारिण्यारक्षके कथना कर्तव्या, यथा—'अन' एत-क्षिप्रपाथयेऽस्माक रक्षतामप्येषा 'मिशापी' मयिळा कदाचित् 'स्फिटति' अगच्छति सा 'हु' निश्चित परिरक्षयितव्या, प्रतिपन्नचारित्र्यत्वादिति ॥ ६२१३ ॥

व्याख्यात महर्दिकद्वारम् । अधुना "उड्ड निवेशणे य" इति व्याख्यानयति—

मिउपवेहिं तहा णं, जमेति जह सा सयं हु उट्ठेति ।

उत्तरग सत्तरहिते, वाहि कुट्ठे अमुक्क च ॥ ६२१४ ॥

मृदुबन्धैस्तया "ण" इति सां क्षिप्तचिन्ता 'यमयन्ति' वधन्ति यथा सा स्वयमुत्तिष्ठति, ह्यशब्दलानुक्तसमुच्चयार्थत्वाद् निविद्यते च । तथा सा तस्मिन्नपवरके स्थाप्यते यत्र न किमपि क्षप्त भवति, यत्र सा क्षिप्तचित्तया युक्तमयुक्त वाऽमानती क्षप्त इदं तेनाऽऽरमान व्यापा-धयेत् । तस्य आपवरकस्य द्वारं बहि 'कुट्ठेन' वक्ष्यतेऽस्मादिना वध्यते येन न निर्गत्याप-१५ गच्छति । तथा अशून्य यथा भवति एव सा वारेण वारेण प्रतिजागर्यते, अन्यथा शून्यमा-मानमुपलभ्य बहुतरं क्षिप्तचिन्ता भूयात् ॥ ६२१४ ॥

उत्पवरगस्त उ असती, पुन्वकत्तऽसती य खम्मते अगट्ठो ।

तस्सोररिं च चक्कं, ण छिवति जह उत्फिडंती वि ॥ ६२१५ ॥

अपवरकस्य 'असति' अभावे 'पूर्वकृते' पूर्वस्ताते रूपे निर्वर्ते सा प्रक्षिप्यते । तस्मात्तायेऽवटो १० नव सन्प्यते, सनित्वा च तत्र प्रक्षिप्यते । प्रक्षिप्य च तस्यावटस्योपरि 'चक्र' रसाद्र सगनाय तथा दीयते यथा सा 'उत्फिडन्त्यपि' उत्फिडन्त्यपि तच्चक 'न च्छुपति' न स्पृशति ॥ ६२१५ ॥

१ मउपवेहिं तहा संजमति ताया- ॥

साम्प्रतं “आहार विगिचणा” इत्यादि व्याख्यानयति—

निद्रु सधुरं च भर्त्तं, करीससेजा य णो जहा वातो ।

‘दैविय धाउक्खोमे, णातुस्सग्गो ततो किरिया ॥ ६२१६ ॥

यदि ‘वातादिना धातुक्षोभोऽस्याः सज्जातः’ इति ज्ञायते तदा भक्तमपथ्यपरिहारेण स्निग्धं
 5 मधुरं च तस्यै दातव्यम्, शय्या च करीषमयी कर्तव्या, सा हि सौष्णा भवति, उष्णे च
 वात-श्लेष्मापहारः, यथा च वातो न लभ्यते तथा कर्तव्यम् । तथा किमयं ‘दैविकः’ देवेन—
 भूतादिना कृत उपद्रवः ? उत धातुक्षोभः ? इति ज्ञातुं देवताराधनाय ‘उत्सर्गः’ कायोत्सर्गः
 क्रियते । तस्मिंश्च क्रियमाणे यद् आकम्पितया देवतया कथितं तदनुसारेण ततः क्रिया कर्तव्या ।
 यदि दैविक इति कथितं तदा प्राशुकैषणीयेन तस्या उपचारः, शेषसाध्वीनां तपोवृद्धिः,
 10 तदुपशमनाय च मन्त्रादिसरणमिति । अथ वातादिना धातुक्षोभ इति कथितं तदा स्निग्ध-
 मधुराद्युपचार इति ॥ ६२१६ ॥ सम्प्रति “रक्खंताण य फिडिण” इत्यादि व्याख्यानयति—

अगडे पलाय मग्गण, अण्णग्गणो वा वि जो ण सारक्खे ।

गुरुगा जं वा जत्तो, तेसिं च णिवेयणं काउं ॥ ६२१७ ॥

अगडे इति सप्तमी पञ्चम्यर्थे, ततोऽयमर्थः—‘अवटात्’ कृपाद्, उपलक्षणमेतद्, अप-
 15 वरकाद्वा यदि पलायते कथमपि ततस्तस्याः ‘मार्गणम्’ अन्वेषणं कर्तव्यम् । तथा ये तत्राऽ-
 न्यत्र वाऽऽसन्ने दूरे वाऽन्यगणा विद्यन्ते तेषां च निवेदनाकरणम्, निवेदनं कर्तव्यमिति
 भावः । यथा—अस्मदीया एका साध्वी क्षिप्तचित्ता नष्टा वर्तते । ततस्तैरपि सा गवेषणीया,
 दृष्टा च सा सङ्ग्रहणीया । यदि पुनर्न गवेषयन्ति नापि संरक्षन्ति स्वगणवर्तिन्या अन्यगण-
 वर्तिन्या वा तदा तेषां प्रायश्चित्तं चत्वारः ‘गुरुकाः’ गुरुमासाः । यच्च करिष्यति पट्टजीवनि-
 20 कायविराघनादिकं यच्च प्राप्स्यति मरणादिकं तन्निमित्तं च तेषां प्रायश्चित्तमिति ॥ ६२१७ ॥

छम्मासे पडियरिउं, अणिच्छमाणेसु भुजयरओ वा ।

कुल-गण-संघसमाए, पुच्चगमेणं णिवेदेति ॥ ६२१८ ॥

पूर्वोक्तप्रकारेण तावत् प्रतिचरणीया यावत् पण्मासा भवन्ति । ततो यदि प्रगुणा जायते
 तर्हि सुन्दरम् । अथ न प्रगुणीभूता ततः ‘भूयस्तरकमपि’ पुनस्तरामपि तस्याः प्रतिचरणं
 25 विधेयम् । अथ ते साधवः परिश्रान्ता भूयस्तरकं प्रतिचरणं नेच्छन्ति, ततस्तेष्वनिच्छस्तु
 कुल-गण-सङ्घसमवायं कृत्वा ‘पूर्वगमेन’ ग्लानद्वारोक्तप्रकारेण तस्मै निवेदनीयम्, निवेदिते
 च ते कुलद्वयो यथाक्रमं तां प्रतिचरन्ति ॥ ६२१८ ॥

अथ सा राजादीनां सज्ञातका भवेत् तदा इयं यतना—

रञ्चो निवेइयम्मि, तेसिं वयणे गवेसणा होति ।

ओसह वेजा संवधुवस्सए तीसु वी जयणा ॥ ६२१९ ॥

यदि राज्ञोऽन्येषां वा सा पुत्र्यादिका भवेत् ततो राज्ञः, उपलक्षणमेतद्, अन्येषां वा
 30 १ दिव्विय तामा० ॥ २ सोप्मा म० का० ॥ ३ दनां कृत्वा स्थातव्यम् । निवेदना
 नाम-यथा अस्स० का० ॥

स्वजनानां निवेदनं क्रियते, यथा—युष्मदीयेषां पुण्यादिकां क्षिप्तविद्यां जाता इति । एव निवेदिते यदि ध्रुवते राजादयः, यथा—भग्नं पुण्यादीनां क्रियां स्वयमेव क्रियमाणां वर्तते तत् इहेव तामप्यानयत इति । ततः सा तेषां वचनेन तत्र नीयते, नीतायाश्च तत्र तस्या गवेषणा भवति । अयमत्र भावार्थः—साधवोऽपि तत्र गत्वा औपच-भेषजानि प्रयच्छन्ति प्रतिदिवसं च शरीरस्योदन्तं वहन्ति । यदि पुनः 'सम्पन्निन' स्वजना वदेयुः—वयमौपधानि वैद्य वा ५ सम्प्रयच्छामः, परमस्माकमासजे उपान्नमे स्थित्वा यूयं प्रतिचरथ । तत्र यदि शोभनो भावस्तदा एव क्रियते । अथ गृहस्वीकरणाय तेषां भावस्तदा न तत्र नयनं किन्तु लोपाग्रम एव ग्रियते । तत्र च 'तिसृष्वपि' आहारोपचि-शय्यासु यतनां कर्तव्या । एव द्वारगाथासङ्केपार्थः ॥ ६२१९ ॥

साम्मतमेनामेव विवरीयुः प्रथमतः "रक्षो निवेद्यम्भी" इत्येतद् व्याख्यायति—

पुत्रादीनां किरियं, स्वयमेव धरम्मि कोऽकारेति ।

10

अशुजाणंते यं तर्हि, इमे वि गंतुं पठियरति ॥ ६२२० ॥

यदि 'कोऽपि' राजाऽन्यो वा क्षिप्तविद्यायां साध्व्या स्वजनो गृहे 'स्वयमेव' साधुनिवेदनात् प्राग् आत्मनैव पुण्यादीनां 'क्रियां' चिकित्सां करयति तदा तस्मै निवेदिते—'युष्मदीया क्षिप्तविद्या जाता' इति कथिते यदि तेऽनुजानन्ति, यथा—अत्र समानयत इति, ततः सा तत्र नीयते, नीतां च सतीम् 'इमेऽपि' गच्छयासिनः साधवो गत्वा प्रतिचरन्ति ॥ ६२२० ॥ 15

औसह विजे देमो, पठिजग्गह णं इहं ठिताऽऽसण्णं ।

तेसिं च णाठ भार्व, णं देति मा णं गिहीकुजा ॥ ६२२१ ॥

कदाचिद् स्वजनां श्रूय, यथा—औपधानि वैद्य च वयं वयं, केवलम् 'इह' अस्मिन्-स्माकमासजे प्रदेशे स्थिताः "ण" इति एना प्रतिवागूत । तत्र तेषां यदि भावो बिरूपो गृहस्वीकरणात्मकस्तत्क्षेपं तथारूपं भावमिज्जिताकारकुक्षलां ज्ञात्वा न वदति, न तेषामासजे 20 प्रदेशे नयन्तीति भावः । कुतः 'इत्याह—मा तां गृहस्वीकुर्युरिति हेतोः ॥ ६२२१ ॥

सम्प्रति "तीसु वी जयणे" इत्येतद् व्याख्यायति—

आहार उवाहिं सिजा, उग्गम-उप्पायणादिसु जयन्ति ।

वायादी लोमम्मि च, अवति पचेग मिस्सा वा ॥ ६२२२ ॥

आहारे उपचौ शय्यायां च निषे उद्गमोत्पादनादिषु, आदिशब्दाद् एषणादिदोषपरिग्रहः, 25 'यतन्ते' यत्नपरा भवन्ति, उद्गमोत्पादनादोषविशुद्धाहारापुत्पादने प्रतिचरका अन्येऽपि च यतमानास्तां प्रतिचरन्तीति भावः । एषा यतना वैदिके क्षिप्तचित्तत्वे द्रष्टव्या । एव वातादिना पातुलोमेऽपि 'प्रत्येक' साम्भोगिका 'मिथा वा' असाम्भोगिकैः सम्मिथा पूर्वोक्तप्रकारेण यतन्ते ॥ ६२२२ ॥

पुण्युदिट्ठो यं विही, इह वि करेताण होति तह चेव ।

30

तेह्छम्मि कयम्मि य, आदेसा तिणि सुद्धा वा ॥ ६२२३ ॥

यः पूर्व-प्रथमोद्देशके ग्लानसूत्रे उद्दिष्टः-प्रतिपादितो विधिः स एव 'इहापि' क्षिप्तचि-
त्तासूत्रेऽपि वैयावृत्यं कुर्वतां तथैव भवति ज्ञातव्यः । 'चैकित्से च' चिकित्सायाः कर्मणि च
'कृते' प्रगुणीभूतायां च तस्यां त्रय आदेशाः प्रायश्चित्तविषया भवन्ति । एके ब्रुवते-गुरुको
व्यवहारः स्थापयितव्यः । अपरे ब्रुवते-लघुकः । अन्ये व्याचक्षते-लघुस्वकः । तत्र तृतीय
५ आदेशः प्रमाणम्, व्यवहारसूत्रोक्तत्वात् । अथवा सा 'शुद्धा' न प्रायश्चित्तभाक्, परवशतया
राग-द्वेषाभावेन प्रतिसेवनात् ॥ ६२२३ ॥ एतदेव विभावयिपुरिदमाह-

चतुरो य हुन्ति भंगा, तेसिं वयणम्मि होति पणवणा ।

परिसाए मज्झम्मी, पट्टवणा होति पच्छित्ते ॥ ६२२४ ॥

इह चारित्रविषये वृद्धि-हान्यादिगताश्चत्वारो भवन्ति भङ्गास्तेषां प्ररूपणा कर्तव्या । 'नोद-
१० कवचने च' 'कथं साऽप्रायश्चित्ती ?' इत्येवंरूपे 'प्रज्ञापना' सूत्रैः प्रतिवचनरूपा भवति । ततः
पर्वदो मध्ये अगीतार्थप्रत्ययनिमित्तं 'प्रायश्चित्तस्य' लघुस्वकरूपस्य 'प्रस्थापना' प्रदानं तस्याः
शुद्धाया अपि कर्तव्यमिति ॥ ६२२४ ॥

सम्प्रति चतुरो भङ्गान् कथयन् प्रायश्चित्तदानाभावं भावयति-

वड्ढति हायति उभयं, अवड्ढियं च चरणं भवे चउहा ।

१५ खइयं तहोवसमियं, मिस्समहक्खाय खेत्तं च ॥ ६२२५ ॥

कस्यापि चारित्रं वर्धते, कस्यापि चारित्रं हीयते, कस्यापि चारित्रं हीयते वर्धते च,
कस्यापि 'अवस्थितं' न हीयते न च वर्धते, एते चत्वारो भङ्गाश्चारित्रस्य । साम्प्रतममीषामेव
चतुर्णां भङ्गानां यथासङ्ख्येन विषयान् प्रदर्शयति-"खइयं" इत्यादि । क्षपकश्रेणिप्रतिपन्नस्य
क्षायिकं चरणं वर्धते । उपशमश्रेणीतः प्रतिपत्तने औपशमिकं चरणं हानिमुपगच्छति ।
२५ क्षायोपशमिकं तत्तद्वाग-द्वेषोत्कर्षा-ऽपकर्षवशतः क्षीयते परिवर्धते च । यथाख्यातं 'क्षिप्तं च'
पदैकदेशे पदसमुदायोपचारात् क्षिप्तचित्तचारित्रं चावस्थितम्, यथाख्यातचारित्रे सर्वथा
राग-द्वेषोदयाभावात् क्षिप्तचित्तचारित्रे परवशतया प्रवृत्तेः स्वतो राग द्वेषाभावात् । तदेवं यतः
क्षिप्तचित्ते चारित्रमवस्थितं अतो नासौ प्रायश्चित्तभागिति ॥ ६२२५ ॥

पर आह-ननु सा क्षिप्तचित्ताऽऽश्रवद्वारेषु चिरकालं प्रवर्तिता बहुविधं चासमञ्जसतया
२५ प्रलपितं लोक-लोकोत्तरविरुद्धं च समाचरितं ततः कथमेषा न प्रायश्चित्तभाक् ? अत्र सूरिराह-

कामं आसवदारेसु वड्ढियं पलवितं बहुविधं च ।

लोगविरुद्धा य पदा, लोउत्तरिया य आइण्णा ॥ ६२२६ ॥

न य बंधहेउविगलत्तणेण कम्मस्स उवचयो होति ।

लोगो वि एत्थ सक्खी, जह एस परव्वसा कासी ॥ ६२२७ ॥

३० 'कामम्' इत्यनुमतौ अनुमतमेतद्, यथा-तयाऽऽश्रवद्वारेषु चिरकालं वर्तितं बहुविधं
च प्रलपितं लोकविरुद्धानि लोकोत्तरविरुद्धानि च पदानि 'आचीर्णानि' प्रतिसेवितानि ॥ ६२२६ ॥

तथापि 'न च' नैव तस्याः क्षिप्तचित्तायाः 'बन्धहेतुविकलत्वेन' बन्धहेतवः-राग-द्वेषादय-
स्ताद्विकलत्वेन कर्मोपचयो भवति, कर्मोपचयस्य राग-द्वेषसमाचरिताद्यधीनत्वात्, तस्याश्च राग-

द्वेषविकल्पात् । तस्याश्च राग-द्वेषविकल्पश्च न वचनमात्रसिद्ध किन्तु लोकोऽपि 'अत्र' अस्मिन् विषये साक्षी, यथा—यथा सर्वं परवशाऽकार्षीदिति । ततो राग-द्वेषामावाप्त कर्मोपचयः, तस्य सद्गुणतत्वात् ॥ ६२२७ ॥ तथा चाह—

राग-दोषाणुगता, जीवा कम्मस्स वंघ्वा होंति ।

रागादिविसेसेण य, वंघविसेसो वि अविगीओ ॥ ६२२८ ॥

राग-द्वेषाभ्यामनुगता—सम्बद्धा राग-द्वेषानुगता सन्तो जीवा कर्मणो बन्धका भवन्ति । तत 'राग-द्वेषविशेषेण' राग-द्वेषतारतम्येन 'बन्धविशेष' कर्मबन्धतर-तमभावात्, 'अविगीत' अविप्रतिपन्नः । ततः क्षिप्तचिन्ताया राग-द्वेषामावत् कर्मोपचयामावः ॥ ६२२८ ॥

अनुमेवार्थं दृष्टान्तेन द्रव्यसि—

कुणमाणा वि य चेद्धा, परतंता णट्टिया बहुविहातो ।

किरियाफलेण जुल्लति, ण जहा एमेव एतं पि ॥ ६२२९ ॥

यथा 'नर्तकी' यन्ननर्तकी काष्ठमयी 'परतन्त्रा' परायत्ता परमयोगत इत्यर्थः, 'बहुधा अपि' बहुप्रकारा अपि, 'कुण्ठोऽपि' अर्थः, 'चेद्धा' कुर्वाणा 'कियाफलेन' कर्मणा न युज्यते, 'एमेव' अनेनैव प्रकारेण एवामपि क्षिप्तचिन्तानेका अपि विरुद्धा किया कुर्वाणामकर्मकोपचयो पश्यतः ॥ ६२२९ ॥ अथात्र परस्य मतमाशङ्क्यमात्रं चाह—

अइ इच्छसि सासेरा, अचेतणा तेण से चओ गरिय ।

जीवपरिग्गहिया पुण, बोदी असमंजसं समता ॥ ६२३० ॥

यदि स्वमेतद् 'इच्छसि' अनुमन्यसे, यथा—'सासेरा' इति देशीपदत्वाद् यन्नमयी नर्तकी अचेतना तेन कारणेन 'से' तस्या 'चयः' कर्मोपचयो नास्ति, 'बोदि' तनु पुन 'जीवपरिगृहीता' जीवेनाधिष्ठिता, जीवपरिगृहीतत्वाच्चावश्यं तद्विरुद्धचेदात् कर्मोपचयसम्भवः, २० ततो वा सासरादृष्टान्तेन समता आपादिता सा 'असमञ्जस' अनुजयमाना, अचेतन-सचेतनयोर्दृष्टान्त-वार्थान्तिकयोर्वैयर्थ्यात् ॥ ६२३० ॥ अत्राऽऽचार्यः माह—

येयणमचेयणं वा, परतंतत्तेण णणु हु तुल्लाहं ।

ण सया विसेसितं एत्थ किंचि मणती मुण विसेस ॥ ६२३१ ॥

इह वस्तु चेतनं वाऽस्तु अचेतनं वा, यदि परतन्त्रं तदा ननु 'हु' निश्चित 'परतन्त्रत्वेन' २५ परायत्ततया यतो द्वे अपि तस्यै ततो न किञ्चिद् वैयर्थ्यम् । परं आह—न त्वयाऽत्र परक-र्मोपचयचिन्ताया 'किञ्चिदपि' भगवन्मि विशेषितं येन 'जीवपरिगृहीतत्वेऽप्येकत्र' कर्मोपचयो भवति, एकत्र न' इति प्रतिपद्यामहे । अत्राचार्यः 'मणति' श्रूते—शृणु भगवन्मान विशेषम् ॥ ६२३१ ॥ तमेवाह—

णणु सो चैव विसेसो, अं एकमचेतणं सचिचेणं ।

अह चेषणे विसेसो, तह मणसु इमं गिसामेह ॥ ६२३२ ॥

ननु 'स एव' यन्ननर्तकी-स्वामाविकनर्तकीदृष्टान्तस्य चेतो विशेषः—यद् 'एक शरीरं'

यन्ननर्तकीसत्कं परायत्ततया चेष्टमानमप्यचेतनम्, 'एकं तु' स्वाभाविकनर्तकीशरीरं स्वायत्ततया प्रवृत्तेः 'सचित्तं' सचेतनमिति । पर आह—यथा एष चेतने विशेषो निःसन्दिग्धप्रतिपत्ति-विषयो भवति तथा 'भणत' प्रतिपादयत । आचार्यः प्राह—ततः 'इदं' वक्ष्यमाणं 'निशमय' आकर्णय ॥ ६२३२ ॥ तदेवाह—

5 जो पेछिओ परेणं, हेऊ वसणस्स होइ कायाणं ।

तत्थ न दोसं इच्छसि, लोणेण समं तथा तं च ॥ ६२३३ ॥

यः परेण प्रेरितः सन् 'कायानां' पृथिव्यादीनां 'व्यसनस्य' सङ्घट्टन-परितापनादिरूपस्य 'हेतुः' कारणं भवति 'तत्र' तस्मिन् परेण प्रेरिततया कायव्यसनहेतौ यथा न त्वं दोषमिच्छसि, अनात्मवशतया प्रवृत्तेः । कथं पुनर्दोषं नेच्छामि ? इत्यत आह—'लोकेन समं' लोकेन सह, 10 लोके तथादर्शनत इत्यर्थः । तथाहि—यो यत्रानात्मवशतया प्रवर्तते तं तत्र लोको निर्दोष-मभिमन्यते । अत एव परप्रेरिततया कायव्यसनहेतुं निर्दोषमभिमन्यताम् । यथा च तं निर्दोष-मिच्छसि तथा 'तामपि च' क्षिप्तचित्तां निर्दोषां पश्य, तस्या अपि परायत्ततया तथारूपासु चेष्टासु प्रवृत्तेः ॥ ६२३३ ॥ एतदेव सविशेषं भावयति—

पस्संतो वि य काए, अपच्चलो अप्पगं विधारुं ।

15 जह पेछितो अदोसो, एमेव इमं पि पासामो ॥ ६२३४ ॥

यथा परेण प्रेरित आत्मानं 'विधारयितुं' संस्थापयितुम् 'अप्रत्यलः' असमर्थः सन् पश्यन्नपि 'कायान्' पृथिवीकायिकादीन् विराधयन् अत्रिकापुत्राचार्य इव 'अदोषः' निर्दोषः, 'एवमेव' अनेनैव प्रकारेण परायत्ततया प्रवृत्तिलक्षणेन 'इमामपि' क्षिप्तचित्तामदोषां पश्यामः ॥ ६२३४ ॥

इह पूर्वं प्रगुणीभूतायास्तस्याः प्रायश्चित्तदानविषये त्रय आदेशा गुरुकादय उक्ता अतस्ता- 20 नेव गुरुकादीन् प्ररूपयति—

गुरुगो गुरुगतरागो, अहागुरुगो य होइ ववहारो ।

लहुओ लहुयतरागो, अहालहुगो य ववहारो ॥ ६२३५ ॥

लहुसो लहुसतरागो, अहालहुसो य होइ ववहारो ।

एतेसिं पच्छित्तं, वोच्छामि अहाणुपुव्वीए ॥ ६२३६ ॥

25 गुरुतो य होइ मासो, गुरुगतरागो य होइ चउमासो ।

अहगुरुगो छम्मासो, गुरुगे पक्खम्मि पडिवत्ती ॥ ६२३७ ॥

तीसा य पण्णवीसा, वीसा पन्नरसेव य ।

दस पंच य दिवसाइं, लहुसगपक्खम्मि पडिवत्ती ॥ ६२३८ ॥

गुरुगं च अट्ठमं खलु, गुरुगतरागं च होइ दसमं तु ।

30 आहागुरुग दुवालस, गुरुगे पक्खम्मि पडिवत्ती ॥ ६२३९ ॥

छट्ठं च चउत्थं वा, आयंवि-एगठाण-पुरिमड्ढा ।

निव्वियगं दायव्वं, अहलहुसगगम्मि सुद्धो वा ॥ ६२४० ॥

आसां पण्णामपि गाथानां व्याख्या पूर्ववत् (गा० ६०३९ तः ४४) । नवरम्—

इहागीतार्थप्रत्ययार्थं यथालघुलक्षणे व्यवहारः प्रस्थापयितव्यः ॥ ६२३५ ॥ ६२३६ ॥
॥ ६२३७ ॥ ६२३८ ॥ ६२३९ ॥ ६२४० ॥

सूत्रम्—

दिक्षचित्तं निर्गार्थं निर्गन्धे गिण्हमाणे वा अवलंब-
माणे वा नादृक्कमद्व ११ ॥

५

अस्य व्याख्या प्राग्वत् । नवरम्—दीक्षचित्ता—अमादिमदेन परवर्तीभूतहृदया ॥
अथ भाष्यकारो विस्तरमभिहित्सुराह—

एसेव गमो नियमा, दिक्षादीर्णं पि होइ जायन्वो ।

जो होइ दिक्षचित्तो, सो पलवति णिच्छियज्वाहं ॥ ६२४१ ॥

‘एष एव’ अनन्तरसूत्रोक्तं ‘दिक्षचित्तानिर्गन्धीसूत्रगत एव ‘गम’ प्रकारो लौकिक-लौकोत्तरि-10
कमेवादिरूपः ‘दीक्षादीर्णमपि’ दीक्षचित्तापभृतीनामपि निर्गन्धीनां नियमाद् वेदितव्यम् ।
यत् पुनर्नानात्वं तद् अभिधातव्यम् । तदेवाधिकृतसूत्रेऽभिहित्सुराह—“जो होइ” इत्यादि,
यो भवति दीक्षचित्तं सोऽनीप्सितजन्यानि बहूनि प्रकल्पति, यदानीप्सितप्रकल्पनं तस्य लक्षणम्,
क्षिप्तचित्तत्त्वपक्षवचित्तया मौनेनाप्यवतिष्ठत इति परस्परं सूत्रयोर्विशेष इति भावः ॥ ६२४१ ॥

11

अथ कथमेव दीक्षचित्तो भवति ? इति उत्कारणप्रतिपादनार्थमाह—

इति एस असम्माना, खिचा सम्मानतो भवे दिक्षा ।

अग्गी व इंधणेणं, दिप्पति चिच इमेहिं तु ॥ ६२४२ ॥

‘इति’ अनन्तरसूत्रोक्तं ‘एषा’ क्षिप्तचित्ता ‘असम्मानत’ अपमानतो भवति । ‘दीक्षा’
दीक्षचित्ता पुनः ‘सम्मानत’ विशिष्टसम्मानावाप्तितो भवति । तच्च चित्तं दीप्यतेऽभिरिवेन्मनै
‘एभि’ वक्ष्यमाणैर्लाममवादिभिः ॥ ६२४२ ॥ तानेवाह—

30

लाममएण थ मथो, अइवा जेऊण दुअए सच्च ।

दिचम्मि सायवाहनो, तमहं वोच्छं समासेण ॥ ६२४३ ॥

लाममदेन वा मथ सन् दीक्षचित्तो भवति, अथवा दुर्बलान् सन्नं जित्वा, एतस्मिन्नुभ-
यसिन्नपि ‘दीक्षे’ दीक्षचित्ते लौकिको दृष्टान्तः सातवाहनो राजा । ‘समह’ सातवाहनदृष्टान्तं
समासेन वक्ष्ये ॥ ६२४३ ॥ यथाप्रतिज्ञातमेव करोति—

35

महुराऽऽणची दंडे, सहसा णिग्गम अपुच्छिउं कयर ।

तस्स य तिकत्ता आणा, दुहा गता दो वि पाहेउं ॥ ६२४४ ॥

सुतजम्म-महुरपाढण-निहिलंमनिवेदणा जुगव दिचो ।

सयणिल्ल खंम कुडे, कुडेइ इमाहं पलवतो ॥ ६२४५ ॥

गोयावरीय णदीए तडे अ पतिट्ठाण नगरं । तत्थ सालवाहनो राजा । तस्स खरओ 30
अमथो । अजया सो सालवाहनो राजा बढनायगमाणवेइ—महुर घेपूण सिग्गमागच्छ ।

१ सुतजम्मण महुरापाढणे य जुगव निवेदिते दिचो जया० ॥

सो य सदृशा अपुच्छिच्छण दंष्ट्रिं सद् निग्यओ । तओ चिंता जाया—का मधुरां घेतञ्चा ?
 दक्षिणमधुरा उत्तरमधुरा वा ? । तस्स आणा निक्खा, पुणो पुच्छिउं न तीरति । तओ
 दंडा दुहा काकण दोसु वि पेसिया । गहियाओ दो वि मधुराओ । तओ वद्धावगो पेसिओ ।
 तेण गंतूण रागा वद्धाविओ—देव ! दो वि मधुराओ गहियाओ । इयरो आगओ—
 ५ देव ! अगमहिंसीए पुचो जाओ । अण्णो आगतो—देव ! अमुगत्य पदेने त्रिपुलो निही
 पायडो जातो । तओ उवरुवरिं फल्लागनिवेयणेण हरिसवमवितप्पमाणहियओ परन्वसो जाओ ।
 तओ हरिसं धरिउमचायंतो सयणिजं कुट्टद, संभे आटणद, कुंभु विह्वद, घृणि य अस-
 मंजसाणि पल्लयति । तओ खरगेगामचेणं तमुवाण्हिं पडिओहिउकागेण मंसा कुट्ठा बहू विह-
 विया । रत्ता पुच्छियं—(ग्रन्थाग्रम्—८००० गर्वग्रन्थाग्रम्—४१८२५) केणेयं विह-
 10 वियं ? । सो भणेइ—तुव्मेहिं । ततो 'मम सम्मुहमलीयमेयं भणति' रुट्ठेणं रत्ता सो मुरगो पाएण
 ताडितो । तओ संकेइयपुरिसेहिं उप्पाडिओ अण्णत्थ संगोवितो न । तओ कन्हिइ पओयणे
 समावडिए रणा पुच्छिओ—कत्थ भमओ विट्ठति ? । संकेइयपुरिसेहिं य 'देव ! तुहं
 अविणयकारि' ति सो मारिओ । राया विसुरियुं पयचो—दुट्ठ कयं, मए तया न किं पि
 चेइयं ति । तओ सभावथो जाओ ताहे संकेइयपुरिसेहिं विट्ठचो—देव ! गवेसामि, जइ वि
 15 कयाइ चंडालेहिं रक्खिओ होज्जा । तओ गवेसिउण आणियो । राया संतुट्ठो । अमच्चेण
 सन्भावो कहिओ । तुट्ठेण विउला भोगा दिन्ना ॥

साम्मतमक्षराथो विव्रियते—सातवाहनेन राज्ञा मधुराग्रहणे "दंडि" ति दण्डनायकस्या-
 ज्ञप्तिः कृता । ततो दण्डाः सदृशा 'कां मधुरां गृहीतः ?' इत्यपृष्टा निर्गताः । तस्य च राज्ञ
 आज्ञा तीक्ष्णा, ततो न भूयः प्रष्टुं शक्नुवन्ति । ततस्ते दण्डा द्विधा जाताः, द्विधा विभज्य एके
 20 दक्षिणमधुरायामपरे उत्तरमधुरायां गता इत्यर्थः । द्वे अपि च मधुरे पातयित्वा ते
 समागताः ॥ ६२४४ ॥

सुतजन्म-मधुरापातन-निधिलाभानां युगपद् निवेदनायां दर्शयन्नात् सातवाहनो राजा
 'दीप्तः' दीप्तचित्तोऽभवत् । दीप्तचित्ततया च 'इमानि' वक्ष्यमाणानि प्रलपन् शयनीय-सम्भ-
 25 कुल्यानि कुट्टयति ॥ ६२४५ ॥ तत्र यानि प्रलपति तान्याह—

सच्चं भण गोदावरि !, पुन्वसमुदेण साविया संती ।

साताहणकुलसरिसं, जति ते कूले कुलं अत्थि ॥ ६२४६ ॥

उत्तरतो हिमवंतो, दाहिणतो सालिवाहणो राया ।

समभारभरकंता, तेण न पल्लत्थए पुहवी ॥ ६२४७ ॥

हे गोदावरि ! पूर्वसमुदेण 'अपिता' दत्तयपथा सती सत्यं 'भण' ब्रूहि—यदि तव
 30 कूले सातवाहनकुलसदृशं कुलमस्ति ॥ ६२४६ ॥

'उत्तरतः' उत्तरस्यां दिशि हिमवान् गिरिः दक्षिणतस्तु सालवाहनो राजा, तेन समभार-
 भाराक्रान्ता सती पृथिवी न पर्यस्यति, अन्यथा यदि अहं दक्षिणतो न स्यां ततो हिमवाद्गिरि-
 भाराक्रान्ता-नियमतः पर्यस्येत् ॥ ६२४७ ॥

एयाणि य अन्नाणि य, पलवियवं सो अणिच्छियन्वाइं ।

कुसलेण अमबेणं, खरगेणं सो उवाएणं ॥ ६२४८ ॥

‘एतानि’ अनन्तरोदितानि अन्नानि च सोऽनीप्सितानि बहूनि प्रलपितवान् । तत् कुसलेन खरकनाम्नाऽऽत्यन्तेनोपायेन प्रतिबोधयितुमर्हतेनेदं विहितम् ॥ ६२४८ ॥ किम्’ इत्याह—

विद्वितं केणं ति च, तुम्मेहिं पापतालणा खरए ।

5

कस्य चि मारिओ सो, दुहु चि य दरिसिते योगा ॥ ६२४९ ॥

‘विद्रावित’ विनाशित समस्त सम्पत्कुल्यादि । राज्ञा पृष्टम्—केन विनाशितम् ? । अमात्य सम्मुखीभूय सरोप निष्ठुरं वक्ति—युष्माभिः । ततो राजा क्रुपितेन तस्य पादेन ताडना कृता । तदनन्तरं सहेतितपुरुषैः स उत्पाटितः सज्जोपितश्च । ततः समागते कस्मिंश्चित् प्रयोजने राजा पृष्टम्—कुत्रामात्यो वर्तते ? । सहेतितपुरुषैरुक्तम्—देव ! युष्मत्पादानाम्-10 विनयकारी इति मारित । ततः ‘दुष्टं कृतं मया’ इति प्रभूतं विसृजितवान् । स्वस्तीभूते च सस्मिन् सहेतितपुरुषैरमात्यस्य दर्शनं कारितम् । ततः सद्भावकयनानन्तरं राजा तस्मै विपुला योगाः प्रवृत्ता इति ॥ ६२४९ ॥ उक्तो लौकिको दीप्तविच । अथ तमेव लोकोत्तरिकमाह—

महज्जयण मच्च खीरे, कंजलग पडिग्गहे य कलए य ।

पासाए कप्पट्ठी, वार्तं काळग वा दिचा ॥ ६२५० ॥

15

‘महाध्ययन’ पौण्डरीकादिकं दिवसेन पौरुष्या वा कथाविद् मेधाविन्या भुक्षिकया आगमितम्, अथवा मत्तमुत्कृष्टं लब्ध्वा ‘नास्मिन् क्षेत्रे भक्तमीदृशं केनापि लभ्यपूर्वम्’, यदि वा क्षीरं बहुजातकसम्मिश्रमवाप्य ‘नैतादृशमुत्कृष्टं क्षीरं केनापि लभ्यते’, यदि वा कम्पकल-
मतीबोक्तृष्टम् अथवा निक्षिप्तवर्णादिगुणोपेतमपलक्षणहीनं पतङ्गं लब्ध्वा, “कल्लो य” सि
यदि वा ‘कल्ल’ चम्पकपट्टकादिकम् अथवा मासादे सर्वोत्कृष्टे उपाभयत्वेन लब्धे, “कप्पट्ठी”-20
ति ईश्वरदुहितरि रूपवत्या प्रज्ञादिगुणयुक्ताया लब्धाया प्रमोदते, प्रमोदभरवशाच्च दीप्तविचा
भवति । एतेन “लामयदेन वा मच्च” (गा० ६२४९) इति पदं लोकोत्तरे योजितम् ।
अधुना “दुर्जयान् दानून् जित्वा” (गा० ६२४९) इति पदं योजयति—बाद वा परमया-
दिन्या दुर्जयया सह कृत्वा तां पराजित्यातिहर्षतः ‘दीप्ता’ दीप्तविचा भवति ॥ ६२५० ॥

25

एतासु दीप्तविचासु यतनामाह—

दिवसेण पोरिसीए, तुमए पढितं इमाएँ अद्वेण ।

एतीएँ णत्थि गज्जो, दुम्मेहतरीएँ को तुज्ज ॥ ६२५१ ॥

दिवसेन पौरुष्या वा त्वया यत् पौण्डरीकादिकमध्ययनं पठितं तद् अनया दिवसस्य पौरुष्या वाऽर्द्धेन पठितं तथाऽप्येतस्मा नास्ति गर्वः, तत्र पुनर्दुर्मेष्टरकाया को गर्वः, नैव युक्तं इति भावः, एतस्मा अपि तव हीनमनत्वात् ॥ ६२५१ ॥

30

तदन्वयस्तद्गुणं, दिङ्मत्तो भावणा असरिसेण ।

काळण होति दिक्षा, वादकरणे तत्थ जा ओमा ॥ ६२५२ ॥

यद् उत्कृष्टं कलमशाल्यादिकं भक्तं क्षीरं कम्बलरत्नादिकं वा तथा लब्धं तस्य द्रव्यस्य जुगुप्सनं क्रियते, यथा—नेदमपि गोभनम्, अमुको वाऽस्य दोष इति । यदि वा 'दृष्टान्तः' अन्येनार्पीदृशमानीतमिति प्रदर्शनं क्रियते । तस्य च दृष्टान्तस्य भावना 'असदृशेन' शतभागेन सहस्रभागेन वा या तस्याः सकाशाद् हीना तथा कर्तव्या । या तु वादं कृत्वा दीप्ताऽमूत् तस्याः प्रगुणीकरणाय पूर्वं चरिकादिका प्रचण्डा परवादिनी प्रज्ञाप्यते, ततः सा तस्या वादाभिमानिन्याः पुरतस्ततोऽप्यवमतरा या साध्वी तथा वादकरणे पराजयं प्राप्यते, एवमपभ्राजिता सती प्रगुणीभवति ॥ ६२५२ ॥

दुल्लभदब्धे देसे, पडिसेहितगं अलद्धपुचं वा ।

10 आहरोवहि वसही, अखतजोणी व भूया वि ॥ ६२५३ ॥

यत्र देशे क्षीर-घृणादिकं द्रव्यं दुर्लभं तत्र तद् अन्यासामार्थिकाणां 'प्रतिषिद्धं' 'न प्रयच्छामः' इति दायकेन निषिद्धं 'अलब्धपूर्वं वा' कयाऽपि पूर्वं तत्र न लब्धं तत्र तद् लब्ध्वा दीप्ताविचा भवतीति वाक्यशेषः, यद्वा सामान्येनोत्कृष्ट आहार उत्कृष्ट उपधिरुत्कृष्टा वा वमतिर्लब्धा अक्षतयोनिक्वा वा 'दुहिता' काचिदीश्वरपुत्रिका लब्धा तत्रेयं यतना ॥ ६२५३ ॥

15 पगयम्मि पण्णवेत्ता, विज्जाति विमोधि कम्ममादी वा ।

खुट्ठीय बहुविहे आणियम्मि ओभावणा पडणा ॥ ६२५४ ॥

'प्रकृते' विशिष्टतरे भक्त-क्षीर-कम्बल-रत्नादिकेऽवमतरायाः सम्पादयित्तये तथाविधं श्रावकमितरं वा प्रज्ञाप्य, तदभावे कस्यापि महर्द्धिकस्य त्रिधां आदिशब्दाद् मग्न-चूर्णादीन् यावत् 'कर्मादि' कर्मणमपि प्रयुज्य, आदिशब्दः स्वगतानेकमेदसूचकः, ततः क्षुद्रिकतराया 20 गुणतः शतभाग-सहस्रभागादिना हीनाया विशिष्टमाहारादिकं सम्पादयन्ति । ततो विद्यादि-प्रयोगजनितपापविशुद्धये 'विशोधिः' प्रायश्चित्तं ग्राह्यम् । एवं क्षुद्रिकया 'बहुविधे' क्षीरादिके आनीते सति तस्या अपभ्राजना क्रियते ततः प्रगुणा भवति ॥ ६२५४ ॥

अदिहसहु कहणं, आउट्टा अमिणचो य पासादो ।

कयमित्ते य विवाहे, सिद्धाडसुता कतितवेणं ॥ ६२५५ ॥

25 यस्तया श्राद्धो न दृष्टः—अदृष्टपूर्वस्तस्यादृष्टस्य श्राद्धस्य 'कथनं' प्रज्ञापना, उपलक्षणमेतद्, अन्यस्य महर्द्धिकस्य विद्यादिप्रयोगतोऽभिमुखीकरणम्, तत्रले आवृत्ताः सन्तस्तस्या लब्ध्यभिमानिन्याः समीपमागत्य ब्रुवते—वयमेतया क्षुद्रिकया प्रज्ञापितास्ततः 'अग्निव एव' कृतमात्र एव युष्माकमेव प्रासादो दत्त इति । तथा कैतवेन 'सिद्धादिसुताः' सिद्धपुत्रादिदुहितरः कृत-मात्र एव विवाहे उत्पादनीयाः । इयमत्र भावना—सिद्धपुत्रादीनां प्रज्ञापनां कृत्वा तदुहितरः

30 कृतमात्रविवाहा एव व्रतार्थं तत्समक्षमुपस्थापनीयाः येन तस्या अपभ्राजना जायते । ततः प्रगुणीमृतायां तस्यां यदि तासां न तात्त्विकी व्रतश्रद्धा तदा शकुनादिवैगुण्यमुद्धान्य मुच्यन्ते ॥ ६२५५ ॥

सूत्रम्—

जक्खाइट्टिं निग्गंथिं निग्गंथे गिण्हमाणे वा २ नाइ-
कमइ १२ ॥

अस्य सम्बन्धमाह—

योगतल असुमसमुदयो, एम अणागंतुगो व दोण्हं पि ।

5

सक्तावेसेण पुण, नियमा आगंतुको होइ ॥ ६२५६ ॥

‘द्वयो’ क्षिप्तचिदादीप्तचिदयो ‘एव’ पीडाहेतुत्वेनानन्तरमुद्दिष्टोऽशुमपुद्गलसमुदयं
‘अनागन्तुक’ सशरीरसम्भवो प्रतिपादित । यथावेत्तेन पुनर्यो यतिपीडाहेतुरशुमपुद्गलसमुदय-
स नियमादागन्तुको भवति । ततोऽनागन्तुकाशुमपुद्गलसमुदयप्रतिपादनानन्तरमागन्तुकाशु-
मपुद्गलसमुदयप्रतिपादनार्थमेव सूत्रारम्भ ॥ ६२५६ ॥ प्रकारान्तरेण सम्बन्धमाह—

10

अहवा भय-सोगजुया, चित्तदण्णा व अतिहरिसिद्धा वा ।

आविस्सति जक्खेहिं, अयमण्णो होइ सण्घो ॥ ६२५७ ॥

‘अथवा’ इति प्रकारान्तरोपदर्शने । भय-शोकयुक्ता वा चिन्तादिता वा, एतेन क्षिप्तचिदा
उक्ता, अतिहरिता वा वा परवक्ता, अनेन दीप्तचिदाऽभिहिता, एषा द्विविधाऽपि यक्षे
परवक्ताहृदयतया ‘आविष्मते’ आलिङ्गयते । तत्र क्षिप्त-दीप्तचिदाभूतानन्तरं यथाविष्टासूत्र-15
मित्ययमन्यो भवति सम्बन्ध ॥ ६२५७ ॥

अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य व्याख्या—सा च प्राग्वत् ॥ सम्प्रति यतो यथाविष्टा भवति
सत् प्रतिपादनार्थमाह—

पुण्यमवियवेरेण, अहवा राएण राइया संती ।

एतेहिं जक्खइट्टा, सवधि भयए य सज्जिलगा ॥ ६२५८ ॥

20

‘पूर्वमविकेन’ भवान्तरभाविना वैरेण अथवा रागेण रजिता सती यक्षेराविश्यते । एताभ्यां
द्वेप रागाभ्यां कारणभ्यां यथाविष्टा भवति । तथा चात्र पूर्वमविके वैरे सपत्नीदृष्टान्तो रागे
श्रुतकदृष्टान्तः सज्जिलकदृष्टान्तश्चेति ॥ ६२५८ ॥ तत्र सपत्नीदृष्टान्तमाह—

वेस्सा अकामतो गिज्जराए मरिऊण वतरी जावा ।

पुण्वसवसिं खेचं, करेति सामण्णमारम्मि ॥ ६२५९ ॥

25

एगो सेट्ठी । तस्स दो महिअ । एया पिया, एया वेस्सा, अनिष्टेत्यर्थः । तस्य जा वेस्सा
सा अकामनिज्जराए मरिऊण वतरी जाया । इवरा वि तइस्सवाण साहुणीण पाथभूले पव-
इया । सा य वतरी पुण्वमववेरेण छिज्जाणि मणइ । अन्नया पयस दहूण छलियाइया ॥

अक्षरार्थस्त्वयम्—अेष्टिसत्त्व ‘द्वेप्या’ अनिष्टा भार्याऽकामनिर्जराया भूत्वा व्यन्तरी जावा ।
तत्र पूर्वसपत्नी आमण्यमावे व्यवस्थिता पूर्वमविके वैरमनुसरन्ती ‘जिज्ञा’ यथाविष्टां कृत-30

१ ‘तुगो दुवेण्ह ताभा’ ॥ २ ‘य जीक्खइट्टमनोपगणान्तर्गताशुमपुद्गलविशेषरूप-
‘अनागन्तुक’ च’ ॥

वती । गाथायां वर्तमाननिर्देशः प्राकृतत्वात् ॥ ६२५९ ॥ अथ भूतकद्वयान्तमाह—

भयतो कुडुंविणीए, पडिसिंदो वाणमंतरो जातो ।

सामण्णम्मि पमत्तं, छलेति तं पुञ्चवेरेणं ॥ ६२६० ॥

एगा कोडुंविणी ओरालसरीरा एणेण भयणेण ओरालसरीरेण पत्थिया । सो तीए निच्छीओ । तयो सो गादमञ्जोववन्नो तीए सह संपयोगमलममाणो दुक्खसागरमोगादो अकामनिज्जराए मरिऊण वंतरो जाओ । सा य कोडुंविणी संसारवासविरत्ता पच्चइया । सा तेण आमोइया । पमत्तं दट्ठूण छलिया ॥

अक्षरार्थस्त्वयम्—‘भूतकः’ कर्मकरः कुटुम्बिन्या प्रतिषिद्धो वानमन्तरो जातः । ततः श्रान्ण्यस्थितां तां प्रमत्तां मत्वा पूर्ववेरेण छलितवान् ॥ ६२६० ॥

10 अथ सज्जिलकद्वयान्तमाह—

जेट्ठो कणेडुमज्जाएँ मुच्छिओ णिच्छितो य सो तीए ।

जीवन्ते य मयम्मी, सामण्णे वंतरो छलए ॥ ६२६१ ॥

एगन्मि गामे दो सज्जिलका, भायरो इत्थर्थः । तस्य जेट्ठो कणिट्ठस्स मारियाए अज्झो-वदन्तो । सो तं पत्थेइ । सा नेच्छइ भणइ य—तुमं अप्पणो लहुवंधवं जीवन्तं न पाससि ! । तेण चित्थियं—जाव एसो जीवए ताव मे नत्थि एसा । एवं चित्थिचा छिदं लभिऊण विस-संचारेण मारिओ लहुभाया । तयो मणियं—जस्स तुमं भयं कासी सो मतो, इयाणि पूरेहि मे मणोरहं । तीए चित्थियं—नूणमेतेण मारितो, धिरत्थु काममोगाणमिति संवेगेण पच्चइया । इयरो वि दुहसंततो अकामनिज्जराए मओ वंतरो जातो विभंगेण पुञ्चमवं पासइ । तं साहुणिं दट्ठूण पुञ्चमवियं वेरमणुसरंतो पमत्तं छलियाइओ ॥

20 अक्षरयोजना त्वयम्—ज्येष्ठः कनिष्ठमार्यायां मूर्छितः, न चासौ तथा ईप्सितः किन्तु ‘जीवन्तं स्वजातरं न पश्यसि ?’ इति मणितवती । ततः ‘अस्मिन् जीवति ममैषा न भवति’ इतिबुद्ध्या तं मारितवान् । मृते च तस्मिन् श्रामण्ये स्थितां तां व्यन्तरो जातः सन् छलितवान् ॥ ६२६१ ॥ अर्थवृत्तलिताया यतनामाह—

तस्स य भूततिगिच्छा, भूतरवावेशणं सयं वा वि ।

25 णीउत्तमं च भावं, णाउं किरिया जहा पुव्वं ॥ ६२६२ ॥

तस्या एवं ‘भूतरवावेशनं’ भूतरवैः—भूतप्रयुक्तासमञ्जसप्रलपैः आवेशनं—यक्षावेशनं मत्वा भूतचिकित्सा कर्तव्या । कथम् ? इत्याह—‘तस्य’ भूतस्य नीचमुत्तमं च भावं ज्ञात्वा । कथं ज्ञात्वा ? इत्याह—‘त्यं वा’ कायोत्सर्गेण देवतामाकम्प्य तद्वचनतः सम्यक् परिज्ञाय, अपि-शब्दाद् धन्यत्वाद्वा भागिकादेः सकायाद् ज्ञात्वा । तस्याः क्रिया विधेया, यथा ‘पूर्वं’ क्षिप्त-चित्तया उक्ता ॥ ६२६२ ॥ इह यक्षाविद्या किलोन्मादप्राप्ता भवति ततो यक्षाविद्यासूत्रा-न्तरमुन्मादप्राप्तासूत्रमाह—

उन्मायपत्तिं निगंगं निगंगे गिण्हमाणे वा २ नातिक्रमइ १३ ॥

अस्य व्याख्या प्राप्तत् ॥ अथोन्मादप्ररूपणार्थं भाष्यकार प्राह—

उन्मातो खलु दुविधो, जक्खाएसो य मोहणिज्जो य ।

जक्खाएसो बुधो, मोहेण इयं तु वोच्छामि ॥ ६२६३ ॥

5

उन्माद 'खलु' निश्चित 'द्विविध' द्विपकार । तद्यथा—यक्षावेशहेतुको यक्षावेशः, कार्ये कारणोपचारात् । एव मोहनीयकर्मोदयहेतुको मोहनीय । अशब्दौ परस्परसमुच्चयार्थं स्वगतानेकमेव संसृचकौ वा । तत्र य 'यक्षावेशः' यक्षावेशहेतुक सोऽनन्तरसूत्रे उक्तः । यस्तु 'मोहेन' मोहनीयोदयेन; मोहनीय नाम—येनात्मा मुह्यति, तच्च ज्ञानावरण मोहनीय वा द्रष्टव्यम्, द्वाभ्यामप्यात्मनो निर्वासापादनात्, तेनोत्तरत्र "अहव पिचमुच्छाए" 10 इत्याद्युच्यमान न विरोधमाह, "इमो" चि अवयव—अनन्तरमेव वक्ष्यमाणतया प्रत्यक्षीभूत इव समेवेदानीं वक्ष्यामि ॥ ६२६३ ॥ प्रतिज्ञात निर्वाहयति—

रूपं वद्वृणं, उन्मातो अहव पिचमुच्छाए ।

तद्वरणं गिण्हाते, पिचमि य सकरादीणि ॥ ६२६४ ॥

रूप च—नटादेराकृति अत्र च—गुह्यं रूपं तद् दृष्ट्वा कस्या अप्युन्मादो भवेत् । 15 अथवा 'पिचमूर्च्छया' पिचोद्रेकेण उपलक्षणत्वाद् यातोद्रेकवशतो वा स्यादुन्मादः । तत्र रूपाङ्गं दृष्ट्वा यस्या उन्माद सजातस्तत्सात्त्विक—रूपाङ्गस्य विरूपावस्था प्राप्तस्य दर्शना कर्तव्या । या तु यातेनोन्माद प्राप्ता सा निवाते स्वाप्नीया । उपलक्षणमिव, तेन तैकादिना शरीरस्याभ्यासो घृतपावन च तस्या क्रियते । 'पिचे' पिचवशादुन्मचीभूताया शर्करा-क्षीरादीनि दातव्यानि ॥ ६२६४ ॥ कथं पुनरसौ रूपाङ्गदर्शनेनोन्माद गच्छेत् ? इत्याह—

20

वद्वृणं नहं काई, उत्तरवेठम्वितं भतणसेषा ।

तेणेव य रूपेणं, उच्छमि कयमि निव्विण्णा ॥ ६२६५ ॥

काचिदल्पसत्त्वा संयती नट दृष्ट्वा, किंविशिष्टम् ? इत्याह—'उत्तरवैकुर्विकम्' उत्तरकाल-भाविबला-ऽऽभरणादिविविचित्रकृत्रिमविमूषाभोगितम्, तत् काचिद् 'भदनक्षिप्ता' उन्मादप्राप्ता भवेत् तत्रैव यतना—उत्तरवैकुर्विकापसारणेन तेनैव स्थायाविकेन रूपेण च सं नटस्तस्या 25 निर्मन्या दर्श्यते । अथासौ नट सभावतोऽपि सुरूपस्ततोऽसौ ऊर्ध्व—वमन कुर्वन् तस्या दर्श्यते, तत् > ससिन्धुर्द्धे कृते सति काचिदल्पकर्मा निर्विण्णा भवति, तद्विषय विराग गच्छतीत्यर्थः ॥ ६२६५ ॥

पणवितो उ दुरूवो, उम्मंदिज्जति अ तीएँ पुरतो तु ।

रूपवतो पुण भवं, त दिज्जति जेण छेति ॥ ६२६६ ॥

30

अन्यच्च—यदि नटः स्वरूपतो दुरुपो भवति ततः स पूर्वं प्रज्ञाप्यते, प्रज्ञापितश्च सन्
'तस्याः' उन्मादप्राप्तायाः पुरतः 'उन्मण्ड्यते' यत् तस्य मण्डनं तत् सर्वमपनीयते ततो विरू-
परूपदर्शनतो विरागो भवति । अथासौ नटः स्वभावत एव रूपवान्—अतिशायिना उद्भटरूपेण
युक्तस्ततस्तस्य भक्तं भदनफलमिश्रादिकं तद् दीयते येन भुक्तेन तस्याः पुरतः 'छर्दयति' उद्धमति,
५ उद्धमनं च कुर्वन् किञ्चिदसौ जुगुप्सनीयो भवति ततः सा तं दृष्ट्वा विरज्यत इति ॥ ६२६६ ॥

गुञ्जंगमि उ वियडं, पञ्जावेऊण खरगमादीणं ।

तद्वायणे विरागो, तीसे तु हवेज्ज दड्डूणं ॥ ६२६७ ॥

यदि पुनः कस्या अपि गुह्याङ्गविषय उन्मादो भवति न रूप-लावण्याद्यपेक्षः ततः 'खरकादीनां'
द्वयक्षरकप्रभृतीनां 'विकटं' मघं पाययित्वा प्रसुप्तीकृतानां पूतिमद्योद्गालखरणितसर्वशरीराणामत
10 एवं मक्षिकाभिणिभिणायमानानां "तद्वायणे" चित्तस्य—गुह्याङ्गस्य मद्योद्गालादिना बीमत्सीभूतस्य
दर्शना क्रियते । तच्च दृष्ट्वा तस्या आर्यिकाया विरागो भवेत् ततः प्रगुणीभवति ॥ ६२६७ ॥

सूत्रम्—

उवसग्गपत्तं निग्गंथिं निग्गंथे गिण्हमाणे वा २

नातिक्कमइ १४ ॥

15 अस्य सम्बन्धमाह—

मोहेण पित्ततो वा, आतासंवेतिओ समक्खाओ ।

एसो उ उवस्सग्गो, अयं तु अण्णो परसमुत्थो ॥ ६२६८ ॥

'मोहेन' मोहनीयोदयेनेत्यर्थः 'पित्ततो वा' पित्तोदयेन य उन्मत्तः सः 'आत्मसंवेदिकः'
आत्मनैवात्मनो दुःखोत्पादकः समाख्यातः, यच्चात्मनैवात्मदुःखोत्पादनमेव आत्मसंवेदनीय
20 उपसर्गः । ततः पूर्वमात्मसंवेदनीयं उपसर्ग उक्तः । तत उपसर्गाधिकारादयमन्यः परसमुत्थ
उपसर्गोऽनेन प्रतिपाद्यत इति ॥ ६२६८ ॥

अनेन सम्बन्धेनार्थातस्यास्य व्याख्या—सा च प्राग्बत् ॥ तत्रोपसर्गप्रतिपादनार्थमाह—

तिविहे य उवस्सग्गे, दिव्वे माणुस्सए तिरिक्खे य ।

दिव्वे य पुव्वभणिए, माणुस्से आभिओग्गे य ॥ ६२६९ ॥

25 त्रिविधः खलु परसमुत्थ उपसर्गः । तद्यथा—दैवो मानुष्यकत्तरश्च । तत्र 'दैवः' देव-
कृतः 'पूर्वम्' अनन्तरसूत्रस्याधस्ताद् भणितः, 'मानुष्यः पुनः' मनुष्यकृतः 'आभियोग्यः'
विद्याद्यभियोगजनितस्तावद् भण्यते ॥ ६२६९ ॥

विज्जाए मंतेण व, जुण्णेण व जोतिया अणप्पवसा ।

अणुसासणा लिहावण, खमए मधुरा तिरिक्खाती ॥ ६२७० ॥

१ उन्मत्ततारूप उपसर्गः सः 'आत्मसंवेदिकः' आत्मसंवेदनीयनामा समाख्यातः ।
इदमुक्तं भवति—इह किल दैव-मानुष्यक-त्तरश्चाऽऽत्मसंवेदनीयमेवात् चतुर्विधा उप-
सर्गा भवन्ति । ततः पूर्वमात्मं कां० ॥

विद्यया वा मन्त्रेण वा चूर्णेन वा 'योजिता' सम्बन्धिता सती काचिदनात्मवशा भवेत् तत्र 'अनुशासना' इति येन रूपलुब्धेन विद्यादि प्रयोजित तस्मानुशिष्टि क्रियते, यथा—एषा सपत्निनी महासती, न वर्तते तव तां प्रति ईदृशं कर्तुम्, एवकरणे हि प्रभूततरपापोपचयसम्भव इत्यादि । अथैवमनुशिष्टोऽपि न निवर्तते तर्हि तस्य सा प्रतिविद्यया विद्वेषणमुत्पाद्यते । अथ नास्ति तादृशी प्रतिविद्या ततः "लिहावण" चि तस्य सागारिक विद्याप्रयोगतत्त्वस्याः पुरतः ५ आलेसाप्यते येन सा तद् दृष्ट्वा 'तस्य सागारिकमिदमिति बीमस्त्वम्' इति जानाना विरागमुपपद्यते । "स्वम्प महुरा" इति मथुराया अमणीप्रभृतीना बोधिकस्तेनकृत उपसर्गोऽभवत् त क्षपको निवारितवान्, एषोऽपि मानुष उपसर्गः । तैरश्वाह—“तिरिक्त्वाह” चि तिर्यक्षो प्राप्तेयका आरण्यका वा अमणीनामुपसर्गान् कुर्वन्ति ते यथाशक्ति निराकर्तव्या ॥ ६२७० ॥

साम्प्रतमेनामेव गाथां निबरीपुराह—

10

विज्ञादऽभिभोगो पुण, एसो मानुस्सओ य दिव्यो य ।

सं पुण जाणंति कइं, जति णाम गेण्हए तस्स ॥ ६२७१ ॥

विद्यादिभि 'अभियोग' अभियुज्यमानता । एष पुन 'द्विविध' द्विप्रकार, तद्यथा—मानुषिको देवश्च । तत्र मनुष्येण कृतो मानुषिकः । देवस्याय तेन कृतत्वाद् देवः । तत्र देवकृतो मनुष्यकृतो वा विद्यादिभिरभियोग एष एष यद् तस्मिन् दूरस्थितेऽपि तत्प्रमाणाद् सा १५ तथारूपा उच्यता जायते । अथ 'त' विद्याद्यभियोग देव मानुषिक वा कथं जानन्ति ? । सुरिराह—तयोर्वैव मानुषयोर्मध्ये यस्य नाम साऽभियोजिता गृह्णाति तत्कृतं स विद्याद्यभियोगो ज्ञेयः ॥ ६२७१ ॥ साम्प्रत "अनुशासना लिहावण" इत्येतद् व्याख्यानयति—

अनुशासियम्मि अठिए, विदेसं देंति सह वि य अठंते ।

जक्खीए कोवीण, तीसे पुरओ लिहावेंति ॥ ६२७२ ॥

20

येन पुरुषेण विद्यादि अभियोजित तस्मानुशासना क्रियते । अनुशासितेऽप्यस्थिते विद्याप्रयोगतत्त्वा विवक्षिता साध्वीं प्रति तस्य विद्याद्यभियोक्तुर्विद्वेष 'ददति' उवाचयन्ति वृषभाः । तथापि च तस्मिन् अतिष्ठति 'यस्या' शुन्या सदीव कौपीन तस्या पुरतो विद्याप्रयोगतो लैहमन्ति येन सा तद् दृष्ट्वा तस्मेव सागारिकमिति जानाना विरम्यते ॥ ६२७२ ॥

सम्प्रति प्रतिविद्याप्रयोगे दृढावरतारूपापनार्थमाह—

25

विसस्स विसमेवेह, ओसहं अग्गिमग्गिणो ।

मंतस्स पढिमंतो उ, दुल्लथस्स विवज्जणं ॥ ६२७३ ॥

विपस्यौषध विपमेव, अन्यथा विपानिवृत्ते । एवमग्रेर्भूतादिप्रयुक्तस्यौषधमग्निः । मन्त्रस्य प्रतिमन्त्र । दुर्जनस्यौषध 'विवर्जन' ग्राम-नगरपरित्यागेन परित्यागः । ततो विद्याद्यभियोगे साधु-साध्वीरक्षणाद्य प्रतिविद्यादि प्रयोक्तव्यमिति ॥ ६२७३ ॥

30

जइ पुण होज गिलाणी, णिरुम्ममाणी उ तो सें तेहच्छं ।

१ एतदन्तरं ग्रन्थग्राम्—२००० अं० ॥ २ 'ए' स तथारूप उन्मत्तो जाय' अं० विना ॥ ३ दृढतरता' डे० भो० डे० ॥

संवरीयमसंवरीया, उवाचभन्ते णिसिं वसमा ॥ ६२७४ ॥

यदि पुनर्विद्याद्यभियोजिता तदभिमुखं गच्छन्ती निरुध्यमाना ग्लाना भवति ततः 'से' 'तस्याः' साध्याश्चिकित्सां 'संवृताः' केनाप्यलक्ष्यमाणाः कुर्वन्ति । तथा 'असंवृताः' येन विद्याद्यभियोजितं तस्य प्रत्यक्षीमृता वृषमाः 'निशि' रात्रौ तं उपावभन्ते भेषयन्ति पिष्टयन्ति च तावद् यावद् असौ तां मुञ्चतीति ॥ ६२७४ ॥ "स्वमए महुर" चि अस्य व्याख्यानमाह—

धूममह सङ्घिसमणी, बोहिय हरणं तु णिवसुताऽऽतावे ।

मज्जेण य अकंदे, कयम्मि जुद्धेण मोएति ॥ ६२७५ ॥

महुरानयरीए धूमो देवनिम्मितो । तस्स महिमानिमित्तं सङ्घीतो समणीहिं समं निग्गयातो । रायपुत्तो य तत्थ अदूरे आयावंतो चिट्ठह । ताओ सङ्घी-समणीओ बोहिण्हिं गहियाओ तेणं-
10 तेणं आणियाओ । ताहिं तं साहुं दट्ठणं अकंदो कओ । तओ रायपुत्तेण साहुणा जुद्धं दाऊण मोहियाओ ॥

अक्षरगमनिका त्वियम्—स्तूपस्य 'महे' महोत्सवे श्राद्धिकाः श्रमणीभिः सह निर्गताः । तासां 'बोधिकैः' चौरैर्हरणम् । नृपसुतश्च तत्रादूरे आतापयति । बोधिकैश्च तास्तस्य मध्येन नीयन्ते । तामिश्च तं दृष्ट्वाऽऽकन्दे कृते स युद्धेन तेभ्यस्ता मोचयति ॥ ६२७५ ॥

15 उक्तो मानुषिक उपसर्गः । सम्प्रति तैरश्वमाह—

गामेणाऽऽरण्येण वा, अभिभूतं संजतिं तु तिरिगेणं ।

यद्धं पकंपियं वा, रक्खेज्ज अरक्खणे गुरुगा ॥ ६२७६ ॥

ग्राम्येणाऽऽरण्येन वा तिरश्चाऽभिभूतां संयतीं यदि वा 'स्तब्धां' तद्वयात् स्वामीभूतां 'प्रकम्पितां वा' तद्वयप्रकम्पमानशरीरां रक्षेत् । यदि पुनर्न रक्षति सत्यपि बले ततोऽरक्षणे
20 प्रायश्चित्तं 'गुरुकाः' चत्वारो गुरुका मासाः ॥ ६२७६ ॥

सूत्रम्—

साहिगरणं निग्गंथिं निग्गंथे गिण्हमाणे वा २

नातिक्कमइ १५ ॥

अस्य सूत्रस्य सम्बन्धमाह—

25

अभिभवमाणो समणिं, परिग्गहो वा सें वारित्ते कलहो ।

किं वा सति सत्तीए, होइ सपक्खे उविकखाए ॥ ६२७७ ॥

'श्रमणीं' साध्वीमभिभवन् गृहस्थो यदि वा 'से' 'तस्य' गृहस्थस्य 'परिग्रहः' परिजनः, स चाऽभिभवन् वारितः कलहं श्रमण्या सार्द्धं कुर्यात् ततो य उपशमनालङ्घिमान् साधुस्तेन कलह उपशमयितव्यः, न पुनरुपेक्षा विधेया । कुतः ? इत्याह—किं वा सत्यां शक्तौ 'स्वपक्षे'
30 स्वपक्षस्योपेक्षया ? नैव किञ्चिदिति भावः । केवलं स्वशक्त्यैः फल्यमुपेक्षानिमित्तप्रायश्चित्तापत्तिश्च भवति, तस्मादवश्यं स्वशक्तिः परिस्फोरेणीया । एतत्प्रदर्शनार्थमधिकृतसूत्रमारभ्यते ॥ ६२७७ ॥

१ °न पूर्वसूत्रोक्तनीत्या उपसर्गयन् गृहं कां० ॥

अस्य व्याख्या प्राग्वत् ॥ अत्र भाष्यम्—

उप्यणो अहिगरणे, ओममणं दुविहऽतिक्रम दिस्स ।

अणुसासण मेस निरुमणा य वो तीएँ पडिपक्खो ॥ ६२७८ ॥

संयत्ता गृहस्थेन समयधिकरणे उत्पन्ने द्विविधमतिक्रम इदं तस्याधिकरणस्य व्यवयमन कर्तव्यम् । किमुक्तं भवति—स गृहस्थोऽनुपशान्तं सन् तस्या संयत्ता संयममेद जीवित-^{१५} मेद चेति द्विविधमतिक्रमं कुर्यात् तत् उपशमयितव्यमधिकरणम् । कथम् ? इत्याह—य 'तस्या' संयत्ता 'प्रतिपक्ष' गृहस्थस्य प्रथमतः कोमलवचनैरनुशासनं कर्तव्यम्, तथाऽप्य-
तिष्ठति 'भाषण' भाषनं कर्तव्यम्, तथाऽप्यभिगमनतो 'निरुमण' यस्य वा उन्विष्टेन तया
निवारणं कर्तव्यम् ॥ ६२७८ ॥

सूत्रम्—

सपायच्छिच्छं निग्गंथि निग्गथे गिण्हमाणे वा २

नातिक्रमइ १६ ॥

अस्य सम्बन्धमाह—

अहिगरणम्मि कपम्मि, रामिय समुपडिताए पण्डित्तं ।

तप्पडमत्ताए मएण, होति किलंता व वहमाणी ॥ ६२७९ ॥

१६

अधिकरणे कृते क्षामिते च तस्मिन् समुपसिताया प्रायश्चित् दीयते, तत् साधिकरण-
क्षान्तान्तरं प्रायश्चित्तव्रतशुचम् ॥

अस्य व्याख्या—प्राग्वत् ॥

सा संप्रायश्चित्ता 'तत्प्रथमताया' प्रथमतः प्रायश्चित्ते दीयमाने 'भवेन' 'कथमहमेतत्
प्रायश्चित्तं वक्ष्यामि' इत्येवरूपेण विपण्णा भवेत्, यदि वा प्रायश्चित्तं वहन्ती तपसा क्लान्ता^{१७}
भवेत् ॥ ६२७९ ॥ तत्रैव यतना—

पायच्छिच्छे दिण्णे, मीताएँ विसज्जणं किलंताए ।

अणुमट्ठि यदतीए, मएण खित्ताइ तेह्च्छं ॥ ६२८० ॥

प्रायश्चित्ते दत्ते यदि विमेति तत्तत्तस्या मीतायाः क्लान्तायाश्च विसर्पणम्, प्रायश्चित्तं सुरक्ष-
क्रियत इत्यर्थः । अथ वहन्ती क्लाम्यति तत्तत्तस्या वहन्त्या अनुविष्टिर्दीयते, यथा—सा भैरी,^{२४}
बहु गतम्, स्त्रोकं तिष्ठति, यदि वा बभूव साहचर्यं करिष्याम इति । अपेक्षमनुशिष्यमाणाऽपि
भवेन क्षिप्तचित्ता भवति तत्तत्तस्या 'चैकिल' चिकित्साया कर्म कर्तव्यम् ॥ ६२८० ॥

सूत्रम्—

भत्त-पाणपडियाइविस्सयं निग्गंथि निग्गथे गिण्हमाणे

वा २ नातिक्रमइ १७ ॥

३०

अस्य सूत्रस्य सम्बन्धमाह—

पच्छित्तं इत्तिरिओ, होइ तवो वणिणओ य जो एस ।

आवकयितो पुण तवो, होति परिण्णा अणसणं तु ॥ ६२८१ ॥

‘प्रायश्चित्तं’ प्रायश्चित्तरूपं यद् एतत् तपोऽनन्तरसूत्रे वर्णितम् एतत् तप इत्वरं भवति, यत् पुनः परिज्ञारूपं तपोऽनशनं तद् यावत्कथिकम्, तत इत्वरतपःप्रतिपादनानन्तरं यावत्क-
थिकतपःप्रतिपादनार्थमधिकृतं सूत्रम् ॥ ६२८१ ॥

अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य व्याख्या—प्राग्वत् । नवरम्—भक्तं च पानं च भक्त-पाने ते प्रत्याख्याते यया सा तथोक्ता । कान्तस्य परनिपातः सुत्तादिदर्शनात् ॥ अत्र भाष्यम्—

अद्वं वा हेउं वा, समणीणं विरहिते कहेमाणो ।

मुच्छाएँ विपडिताए, कप्पति गहणं परिण्णाए ॥ ६२८२ ॥

10 ‘श्रमणीनाम्’ अन्यासां साध्वीनां ‘विरहिते’ अशिवादिभिः कारणैरभावे एकाकिन्या आर्यिकाया भक्त-पानप्रत्याख्याताया अर्थं वा हेतुं वा कथयतो निर्ग्रन्थस्य यदि सा मूर्च्छया विपतेत्, ततो मूर्च्छया विपतितायास्तस्याः ‘परिण्णाए’ चि ‘परिज्ञायाम्’ अनशने सति कल्पते ग्रहणम्, उपलक्षणत्वाद् अवलम्बनं वा कर्तुम् ॥ ६२८२ ॥ इदमेव व्याचष्टे—

गीतऽज्जाणं असती, सव्वाऽसतीए व कारण परिण्णा ।

15 पाणग-भत्त समाही, कहणा आलोत धीरवणं ॥ ६२८३ ॥

गीतार्थानामार्यिकाणाम् ‘असति’ अभावे यदि वाऽशिवादिकारणतः सर्वासामपि साध्वीना-
मभावे एकाकिन्या जातया ‘परिज्ञा’ भक्तप्रत्याख्यानं कृतम्, ततस्तस्याः कृतभक्त-पानप्रत्या-
ख्यानायाः सीदन्त्या योग्यपानकप्रदानेन चरमेप्सितभक्तप्रदानेन च समाधिर्त्पादनीयः ।
‘कथनी’ धर्मकथना यथाशक्ति स्वशरीरानावाधया कर्तव्या । तथा ‘आलोचम्’ आलोचनां सा
20 दापयितव्या । यदि कथमपि चिरजीवनेन भयमुत्पद्यते, यथा—नाद्यापि म्रियते, किमपि
भविष्यति इति न जानीम इति; तस्या धीरापना कर्तव्या ॥ ६२८३ ॥

जति वा ण णिव्वहेज्जा, असमाही वा वि तम्मि गच्छम्मि ।

करणिज्जं अणत्थ वि, ववहारो पच्छ सुद्धा वा ॥ ६२८४ ॥

यदि वा प्रबलबुभुक्षावेदनीयोदयतया कृतभक्त-पानप्रत्याख्याना सा न निर्वहेत्, न याव-
25 त्कथिकमनशनं प्रतिपालयितुं क्षमा इति यावत्, असमाधिर्वा तस्मिन् गच्छे तस्या वर्तते
ततोऽन्यत्र नीत्वा यद् उचितं तत् तस्याः करणीयमिति । अथ पश्चादनशनप्रत्याख्यानभङ्ग-
विषयस्तस्याः ‘व्यवहारः’ प्रायश्चित्तं दातव्यः । अथ स्वगच्छासमाधिमित्रेणान्यत्र गता ततः
सा मिथ्यादुष्कृतप्रदानमात्रेण शुद्धेति ॥ ६२८४ ॥

सूत्रम्—

30 अट्टजायम्मि निगंथि निगंथे गिण्हमाणे वा अव-
लंघमाणे वा नाइक्कमइ १८ ॥

१ ‘ना’ यथाशक्ति स्वशरीरानावाधया धर्मकथा तस्याः पुरतः कथनीया । तथा कां० ॥

अस्य सूत्रस्य सम्बन्धमाह—

बुधं हि उत्तमद्वे, पठियरण्डा व दुस्सरे दिक्छा ।

इती व तस्समीवं, जति हीरति अट्टजापमतो ॥ ६२८५ ॥

उक्त 'हि' यस्मात् पूर्वं पञ्चकल्पे—'उत्तमार्थे' उत्तमार्थ—प्राक्सूत्रमिहितं प्रतिपत्तुकामस्य "दुस्सरे" चि द्यक्षरस्य द्व्यक्षरिकाया वा दीक्षा दातव्या, यदि वा 'प्रतिचरणाय' 'एषा दीक्षिता' ४ मा ग्लानां सर्वा प्रतिचरिष्यति' इतिनिमित्तं द्यक्षरिका दीक्षिता भवति, सा च पश्चाद् दायकै प्रतिगृह्येत तस्या बोधमार्थप्रतिपत्ताया मूल 'आगच्छन्ती' आगच्छन्ती बोधिकादिना स्वेनेन यदि द्वियते अतस्तां प्रति अर्थजातसूत्रावकाशः ॥ ६२८५ ॥

अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य व्याख्या—सा च प्राग्वत् ॥ साम्प्रतमर्थजातशब्दव्युत्पत्ति-
प्रतिपादनार्थमाह—

10

अद्वेण जीये कर्जं, संजातं एस अट्टजाता तु ।

सं पुण संजममावा, चालिजंती समयलंघे ॥ ६२८६ ॥

'अर्थेन' अर्थितया सज्जातं कार्यं यथा यद्वा अर्थेन—द्रव्येण जातम्—उत्पन्नं कार्यं यस्यां सा अर्थजाता, गमकत्वादेवमपि समासः । उपलक्षणमेतत्, तेनैवमपि व्युत्पत्तिः कर्तव्या—
अर्थः—प्रयोजनं जातोऽस्या इत्यर्थजाता । कथं पुनरसौ अवलम्बनं क्रियते ? इत्याह—'ता 15 पुन' प्रथमव्युत्पत्तिसूचितां संयममावात् चास्पमाना द्वितीय-तृतीयव्युत्पत्तिपक्षे तु प्रथमामावेन प्रयोजनानिष्पत्त्या वा सीदन्ती 'समवलम्ब्येत' साहाय्यकरणेन सम्पूर्णं चारयेत्, उपलक्षणत्वाद् गृहीयादपि ॥ ६२८६ ॥ अथ निर्युक्तिकारो येषु स्थानेषु संयमस्मिताया अप्यर्थजातव्युत्पत्तये तानि दर्शयितुमाह—

सेवगमजा ओमे, आवण्ण अणच बोहिये सेये ।

20

एतेहि अट्टजातं, उप्पजति संजमठिताए ॥ ६२८७ ॥

'सेवकमार्थायां' सेवकमार्थाविषयम्, एवम् 'अवमे' दुर्मिसे, "आवण्णे"ति दासत्वप्राप्ता-
याम्, "अणसे"ति अणार्थायां परं विदेशगमनादुत्तमार्थेनानाप्तयाम्, तथा 'बोधिक्का' अनायां स्तेच्छाः । 'सेना' आर्यजनपदजाता अपि धरीरापहारिणस्त्रैरपहरणे च, एते. कारणैरर्थजात संयमस्मिताया अपि उत्पद्यते । एष निर्युक्तिगाथासङ्केतार्थः ॥ ६२८७ ॥ 25

साम्प्रतमेनामेव विवरीषु सेवकमार्थाद्वारमाह—

पियविप्पयोगदुहिया, णिक्खंता सो य आगतो पच्छा ।

अगिलाणि च गिलाणि, जीवियकिच्छं विसजेति ॥ ६२८८ ॥

कोऽपि राजादीनां सेवकः, तेन राजसेवाग्न्यग्रेणात्मीया मार्गा परिष्ठापिता, ततः सा मिय-
विप्रयोगदुःखिता 'निष्क्रान्ता' तयास्त्रुपाणां स्वविराणामन्तिके प्रवृत्तिता, स च पुरुष पश्चात् 30
तयाऽर्थी जातस्ततस्तस्या सकाशमागतं पुनरपि तां मार्गयति ततः को विधिः ? इत्याह—
अग्लानामपि तां 'ग्लानां' ग्लानवेष्टा कुर्वन्ति, विरेचनादीनि च तस्या क्रियन्ते, ततोऽस्ती

‘जीवितकृच्छ्रं’ ‘कृच्छ्रेणेयं जीवति’ इतिबुद्ध्या विसर्जयति ॥ ६२८८ ॥

अत्रैव द्वितीयमुदाहरणमाह—

अपरिग्रहियागणियाऽविसर्जिया सामिणा विणिक्खंता ।

बहुगं मे उवउत्तं, जति दिज्जति तो विसर्जेमि ॥ ६२८९ ॥

५ न विद्यते परिग्रहः कस्यापि यस्याः साऽपरिग्रहा, सा चासौ गणिका चापरिग्रहगणिका, सा येन सममुपितवती स देशान्तरं गतः, ततस्तेन अविसर्जिता सती ‘विनिष्क्रान्ता’ प्रव्रजिता । अन्यदा च स स्वामी समागतो भणति—बहुगं ‘मे’ मदीयं द्रव्यमनया ‘उपयुक्तम्’ उपयोगं नीतम्, युक्तमित्यर्थः, तद् यदि दीयते ततो विसृजामि ॥ ६२८९ ॥

एवमुक्ते यत् कर्तव्यं स्वविरैस्तदाह—

10 सरभेदं वण्णभेदं, अंतद्वाणं विरेयणं वा वि ।

वरधणुग पुंस्सभूती, गुलिया सुहुमे य ज्ञाणम्मि ॥ ६२९० ॥

गुटिकाप्रयोगतस्तस्याः स्वरभेदं वर्णभेदं वा स्वविराः कुर्वन्ति यथा स तां न प्रत्यभिजानाति । यदि वा ग्रामान्तरादिप्रेषणेन ‘अन्तर्धानं’ व्यवधानं क्रियते । अथवा तथाविधौषधप्रयोगतो विरेचनं कार्यते येन सा ग्लानेव लक्ष्यते, ततः ‘एषा कृच्छ्रेण जीवति’ इति ज्ञात्वा स तां 15 मुञ्चति । अथवा शक्तौ सत्यां यथा ब्रह्मदत्तहिण्ड्यां धनुषुत्रेण वरधनुना मृतकवेपः कृतस्तथा निश्चला निरुच्छ्वासा सूक्ष्ममुच्छ्वसनं तिष्ठति येन मृतेति ज्ञात्वा तेन विसृज्यते । यदि वा यथौ पुण्यभूतिराचार्यः सूक्ष्मे ध्याने कुशलः सन् ध्यानवशात् निश्चलः निरुच्छ्वासः स्थितः (आवश्यके प्रतिक्रमणाध्ययने योगसङ्ग्रहेषु निर्यु० गा० १३१७ हारि० टीका पत्र ७२२) तथा तथाऽपि सूक्ष्मध्यानकुशलया सत्या तथा स्थातव्यं यथा स मृतेत्यवगम्य मुञ्चति ॥ ६२९० ॥

20 एतेषां प्रयोगाणामभावे—

अणुसिद्धिमणुवरंतं, गमेति णं मिच्च-णातगादीहिं ।

एवं पि अठायंतं, करंति सुत्तम्मि जं बुत्तं ॥ ६२९१ ॥

अनुशिष्टिस्तस्य दीयते । तथा यदि नोपरतस्ततस्तस्य पुरुषस्य, यानि मित्राणि ये च ज्ञात-
यस्त्रैः आदिशब्दाद् अन्यैश्च तथाविधैः स्वविरास्तं ‘गमयन्ति’ बोधयन्ति येन स तस्या मुक्त-
25 लनं करोति । एवमप्यतिष्ठति तस्मिन् यदुक्तं सूत्रे तत् कुर्वन्ति । किमुक्तं भवति ?—अर्थ-
जातमपि दत्त्वा सा तस्मात् पुरुषाद् मोचयितव्या । एतत् तस्याः सूत्रोक्तमवलम्बनं मन्तव्यम्
॥ ६२९१ ॥ गतं सेवकभार्याद्वारम् । अथावमद्वारमाह—

सकुडुम्बो मधुराए, णिक्खिविऊणं गयम्मि कालगतो ।

ओमे फिडित परंपर, आवण्णा तस्स आगमणं ॥ ६२९२ ॥

30 मधुरायां नगर्यां कोऽपि वणिक् सकुडुम्बोऽपि प्रवित्रजिपुरव्यक्तां दारिकां मित्रस्य गृहे निक्षिप्य ततः प्रव्रज्यां प्रतिपद्यान्यत्र गतः । गते च तस्मिन् स मित्रमृतः पुरुषः काल-

१ पुस्समिच्च, गुं तामा० । चूर्णिंकृता एष एव पाठ आहतः । आवश्यकनिर्युक्ति-चूर्णि-
वृत्त्यादावप्ययमेव पाठ आहतोऽस्ति ॥ २ °था आवश्यके योगसङ्ग्रहोक्तः पुण्य° का० ॥

गत । तत्तत्सर्वं कालगमनानन्तरं 'अवमे' दुर्मिच्छे जाते सति तदीये पुत्रैरनाद्रिपमाणा सा दारिका ततो गृहात् 'स्फिटिता' परिभ्रष्टा सती परम्परकेण दासत्वमापन्ना । तस्य च पितुर्यथाविहारक्रम विहरतस्त्वस्यामेव मधुरायामागमनम् । तेन च तत् सर्वं ज्ञातम् ॥ ६२९२ ॥

सम्प्रति तन्मोचने विधिमाह—

अणुसासनं कद्द ठवणं, मेसणं चवहारं लिंमं लं जत्थ ।

5

दूराऽऽमोगं गवेसणं, पये जयणा य जा जत्थ ॥ ६२९३ ॥

पूर्वमनुशासनं तस्य कर्तव्यम् । तत् कथाप्रसङ्गेन कथनं स्यापत्यापुत्रादेः करणीयम् । पयमप्यतिष्ठति यद् निष्कामता स्थापितं द्रव्यं तद् गृहीत्वा समर्पणीयम् । तस्मात्वावे निजकानां तस्य वा 'मेपणं' आपनमुत्पादनीयम् । यदि वा राजकुले गरुडा इववहारं कार्यम् । पयमप्यतिष्ठति यद् यत्र लिङ्गं पूज्यं तत्र तत् परिगृह्य सा मोचनीया । तस्यापि प्रयोगस्याभावे 10 दूरेण—उच्छिन्नस्त्वामिकतया दूरदेशान्वयधानेन वा यद् निधानं तस्मात्तमोगं कर्तव्यम् । तदनन्तरं तस्य 'गवेपणं' साक्षात्परीक्षणं करणीयम् । गवेपणाय च गमने 'पयि' मार्गे यतना यथा ओषनिर्घुक्तौ उक्ता तथा कर्षण्या । वा च यत्र यतना साऽपि तत्र विधेया यथासूत्रमिति द्वारगाथासङ्केतार्थः ॥ ६२९३ ॥ साम्प्रतमेनामेव विवरीषु प्रथमतोऽनुशासनं कथनद्वारेणाह—

निच्छिण्णा तुज्जं चरे, इसिक्कणां मुच होहिती धम्मो ।

15

सेहोवहुं विचिच, तेण व अण्णेण वा णिहितं ॥ ६२९४ ॥

एषा अपिक्कया तव गृहेऽवमादिकं समस्तमपि निक्षीर्णां अणुना व्रतग्रहणार्थमुपतिष्ठते अतो मुञ्चैनाम्, तव भूयान् धर्मो भविष्यति । एतावता गतमनुशासनद्वारम् । तदनन्तरं कथनमिति स्थापत्यापुत्रकथां कथनीया—यथा स स्थापत्यापुत्रो व्रत जिघृक्षुर्वासुदेवेन महत्तरं निष्कमणमहिम्ना निष्काम्य पार्श्वस्थितेन व्रतग्रहणं कारितं एव शुष्माभिरपि कर्तव्यम् ॥ 20

अथ स्थापितद्वारम्—"सेहोवहुं" इत्यादि । शैश्वं कथितुपस्थितं तस्य यद् 'विचित्रं' बहुविधमर्थजातं कापि स्थापितमस्ति, यदि वा गच्छान्तरे यः कोऽपि शैश्वं उपस्थितं तस्य हस्ते यद् द्रव्यमवतिष्ठते तद् गृहीत्वा तस्मै दीयते । अथवा 'तेनैव' पित्रा 'अन्येन वा' साधुना निष्कामता यद् द्रव्यजातं कचित् पूर्वं 'निहितं' स्थापितमस्ति तद् आनीय तस्मै दीयते ॥ ६२९४ ॥ तदभावे को विधिः ? इत्याह—

25

नीयछुणाणं तस्स व, मेसणं ता राउले सर्वं वा वि ।

अविरिका मो अम्हे, कई व लज्जा ण तुज्जं ति ॥ ६२९५ ॥

'निजकानाम्' आत्मीयानां स्वजनानां मेपणं कर्तव्यम्, यथा—वयं 'अविरिका' अविरि-मकारिकया वर्तमाने ततो मोचयत मदीयां दुहितरम्, कथं वा शुष्माकं न लज्जा अभूत् यद् एव मदीया पुत्रिका दासत्वमापन्नाऽप्यपि धृता वर्तते । अथवा येन गृहीता वर्तते तस्य मेपणं 30 विधेयम्, यथा—यदि मोचयति तर्हि मोचय, अन्यथा स्वतत्त्वं ज्ञाप दास्यामि येन न त्वं नेदं वा तव कुटुम्बकमिति । एव मेपणेऽपि हृते यदि न मुञ्जते यदि वा ते स्वजना न

किमपि प्रयच्छन्ति तदा स्वयं राजकुले गत्वा निजकैः सह व्यवहारः करणीयः, व्यवहारं च कृत्वा भाग आत्मीयो गृहीत्वा तस्मै दातव्यः । यद्वा स एव राजकुले व्यवहारेणाकृष्यते, तत्र च गत्वा वक्तव्यम्, यथा—इयमृषिकन्या व्रतं जिघृक्षुः केनापि कपटेन धृताऽनेन वर्तते, यूयं च धर्मव्यापारनिषण्णाः, ततो यथा इयं धर्ममाचरति यथा चामीषामृषीणां समाधिरुपजायते ॥ तथा यतध्वमिति ॥ ६२९५ ॥ ततः—

नीयल्लएहि तेण व, सद्धिं व्यवहार कातु मोदणता ।

जं अंचितं व लिंगं, तेण गवेसितु मोदेइ ॥ ६२९६ ॥

एवं निजकैस्तेन वा सार्द्धं व्यवहारं कृत्वा तस्या मोचना कर्तव्या । अस्यापि प्रकारस्याभावे यद् यत्र लिङ्गमर्चितं तत् परिगृह्णाति । ततः 'तेन' अर्चितलिङ्गेन तल्लिङ्गधारिणां मध्ये ये १० महान्तस्तत्पार्श्वीद् गवेपयित्वा तां मोचयन्ति ॥ ६२९६ ॥

अथ "दूराऽऽमोरे"त्यादिव्याख्यानार्थमाह—

पुट्ठा व अपुट्ठा वा, चुतसामिणिहिं कर्हिंति ओहादी ।

वेत्तूण जावदड्डं, पुणरवि सारक्खणा जतणा ॥ ६२९७ ॥

यदि वा 'अवध्यादयः' अवधिज्ञानिनः, आदिशब्दाद् विशिष्टश्रुतज्ञानिपरिग्रहः, पृष्टा वा १५ अपृष्टा वा तथाविधं तस्य प्रयोजनं ज्ञात्वा 'च्युतस्वामिनिधिम्' उच्छिन्नस्वामिकं निधिं कथयन्ति, तदानीं तेषां तत्कथनस्योचितत्वात् । ततः 'यावदर्थ' यावता प्रयोजनं तावद् गृहीत्वा पुनरपि तस्य निधेः संरक्षणं कर्तव्यम् । प्रत्यागच्छता च यतना विधेया, सा चाग्रे स्वयमेव वक्ष्यते ॥ ६२९७ ॥

सोळण अट्टजायं, अड्डं पडिजगती उ आयरिओ ।

संघाडगं च देती, पडिजगति णं गिलाणं पि ॥ ६२९८ ॥

निधिग्रहणाय मार्गे गच्छन्तं तम् 'अर्थजातं' साधुं श्रुत्वा साम्भोगिकोऽसाम्भोगिको वाऽऽचार्योऽर्थ 'प्रतिजागर्ति' उत्पादयति । यदि पुनः तस्य द्वितीयसङ्घाटको न विद्यते ततः सङ्घाटकमपि ददाति । अथ कथमपि स ग्लानो जायते ततस्तं ग्लानमपि सन्तं प्रतिजागर्ति न तूपेक्षते, जिनाज्ञाविराधनप्रसक्तेः ॥ ६२९८ ॥ यदुक्तमनन्तरं "यतना प्रत्यागच्छता कर्तव्या" तामाह—

२५ काउं णिसीहियं अट्टजातमावेदणं गुरुहत्थे ।

दाळण पडिक्कमते, मा पेहंता मिया पासे ॥ ६२९९ ॥

यत्रान्यगणे स प्राघूर्णिक आयाति तत्र नैषेधिकीं कृत्वा 'नमः क्षमाश्रमणेभ्यः' इत्यादि कृत्वा च मध्ये प्रविशति, प्रविश्य च यद् अर्थजातं तद् गुरुभ्य आवेदयति, आवेद्यं च तदर्थजातं गुरुहस्ते दत्त्वा प्रतिक्रामति । कस्मान्न स्वपार्श्व एव स्थापयति ? इति चेद् अतः ३० आह—मा 'प्रेक्षमाणाः' निरीक्षमाणा मृगा इव मृगा अगीतार्थाः क्षुल्लकादयः पश्येयुः, गुरुहस्ते च स्थितं न निरीक्षन्ते, अस्मद्गुरुणां समर्पितमिति विरूपसङ्कल्पाप्रवृत्तेः ॥ ६२९९ ॥

सम्प्रति "जयणा य जा जत्थे"ति तद्व्याख्यानार्थमाह—

सण्णी व सावतो वा, केवत्तितो दिज्ज अट्टजायस्स ।

पुत्रपुष्पण निहाणे, कारणजाते गहण सुद्धो ॥ ६३०० ॥

यत्र 'संज्ञी' सिद्धपुत्र आवको वा वर्तते तत्र गत्वा तस्मै स्वरूप निवेदनीय प्रज्ञापना च कर्तव्या । ततो यत् तस्य पूर्वोक्तत्र प्रकट निधान तन्मध्यादसौ सिद्धपुत्रादि प्रज्ञापित सन् तस्य 'अर्धजातस्य' द्रव्यार्थिन साधो' क्रियतोऽपि भागान् दद्यात् । अस्य प्रकारस्याभावे यद् निधान दूरमवगाढ वर्तते तदपि तेन सिद्धपुत्रादिना उत्तस्य दीयमानमधिकृते कारणजातेऽ गृहानोऽपि शुद्ध, भगवदाज्ञया वर्तनात् ॥ ६३०० ॥ गतमवमद्वारम् । इदानीमापन्नाद्वारमाह—

योचं पि धरेमाणी, कत्यह दासचमेह अदलंती ।

परदेसे वि य लम्भति, बाणियधम्मे भमेस ची ॥ ६३०१ ॥

लोकमपि अण रोप धारयन्ती क्वचिदेशे काऽपि ली तद् अणमददती कालक्रमेण अण- बृद्धया दासत्वम् 'यति' प्रतिपद्यते । तस्या एव दासत्वमापन्नायाः स्वदेशे दीक्षा न दातव्या । 10 अथ कदाचित् परदेशे गत्वा सती अज्ञातस्वरूपा अश्विवादिकारणतो वा दीक्षिता भवति तत्र बणिजा परदेशे बाणियार्थं गतेन दद्या भवेत् तत्राय किञ्च न्यायः—परदेशेऽपि बणिज आरम्भिय लम्भ्य लभन्ते । तत् एव बणिग्धर्मे व्यवस्थिते सति स एव श्रूयात्—मनैषा दासी इति न शुद्धान्ममुमिति ॥ ६३०१ ॥ तत्र यत् कर्तव्य सतिपादनार्थं द्वारगाथामाह—

नाह विदेसयाऽऽहरणमादि विज्ञा य मंत जोय य ।

15

निमिसे य राय धम्मे, पासंड गणे घणे येव ॥ ६३०२ ॥

या तव दासत्वमापन्ना वर्तते न साऽह किन्तु अहमन्यमिन् विदेशे जाता, त्व तु सहस्र- तया विमल्लभ्योऽसि । अथ सा प्रभूतजनविदिता वर्तते तत एव न वक्तव्य किन्तु स्वापत्या- पुत्राणाहरण कथनीयम्, यद्यपि कदाचित् तच्छृङ्खलत प्रतिबुद्धो मुक्तलयति । आदिघन्याद् गुटिकाप्रयोगत सरमेदादि कर्तव्यमिति परिग्रहः । एतेषां प्रयोगाणामभावे विद्या भनो योगो 20 वा ते प्रयोक्तव्या ये परिगृहीतः सन् मुक्तलयति । तेषामप्यभावे 'निमिसेन' अतीत्य-ऽनागत- विपयेण राजा उपलक्षणमेतद् अन्यो वा नगरप्रधान आवर्जनीयो येन तत्प्रभावात् स प्रेर्यते । पर्षो वा कथनीयो राजादीना येन ते आवृत्ता सन्तस्त प्रेरयन्ति । एतस्यापि प्रयोगस्याभावे पापण्डान् सहायान् कुर्यात् । यद्वा य 'गण' सारस्वतादिको बलवान् सहाय कुर्यात् । तद- भावे दूराऽऽमोगादिना प्रकारेण धनमुत्पाद्य तेन मोचयेत् । एष द्वारगाथासंक्षेपार्थः ॥ ६३०२ ॥ 25

साप्रतमेनामेव गाया विवरीपुराह—

सारिक्खण लपसि, जाया अण्णत्थ ते वि आमं ति ।

बहुजणविण्णायम्मि, थावच्चमुत्तादिआहरणं ॥ ६३०३ ॥

यदि बहुजनविदिता सा न भवति, यथा—इय तद्देशजता इति, तत एव श्रूयात्— अहमन्यत्र विदेशे जाता, त्व तु साहस्येण विमल्लभ एवमसमज्जसं जल्पसि । एवमुक्ते 30 तेऽपि तत्रत्या 'आमम्' एवमेतद् यथेय वदतीति साक्षिणो जायन्ते । अथ तद्देशजातव्या सा बहुजनविज्ञाता तत्तत्सत्तां बहुजनविज्ञातायां पूर्वोक्तं न वक्तव्य किन्तु स्वापत्यापुत्राणाहरण

प्रतिबोधनाय कथनीयम् ॥ ६३०३ ॥ “आहरणमार्ग” इत्यत्रादिशब्दव्याख्यानाथमाह—
सरमेद वर्णभेदं, अंतद्वाणं विरेयणं वा वि ।

वरधणुग पुस्तभृती, गुलिया सुहुमे य ज्ञाणम्मि ॥ ६३०४ ॥

गुटिकाप्रयोगतस्तस्याः स्वरभेदं वर्णभेदं वा कुर्यात् । यद्वा अन्तर्द्धानं ग्रामान्तरप्रेषणेन वा
व्यवधानम् । विरेचनं वा ग्लानतोपदर्शनाय कारयितव्या येन ‘कृच्छ्रेणैषा जीवति’ इति ज्ञात्वा
विसर्जयति । यदि वा वरधणुरिव गुटिकाप्रयोगतः पुण्यभृतिराचार्य इव वा सूक्ष्मध्यानवशतो
निश्चला निरुच्छ्वासा तथा स्याद् यथा मृतेति ज्ञात्वा परित्यज्यते । विद्या-मन्त्र-प्रयोगा वा तस्य
प्रयोक्तव्या येन तैरभियोजितो मुक्तल्यति । एतेषां प्रयोगाणामभावे राजा निमित्तेन धर्मकथया
वाऽऽवर्त्यते, ततस्तस्य प्रभावेण स प्रेर्यते ॥ ६३०४ ॥

10 अस्याऽपि प्रकारस्याभावे को विधिः ? इत्याह—

पासंडे व सहाए, गिण्हति तुज्झं पि एरिसं अत्थि ।

होहामो य सहाया, तुव्वं वि जो वा गणो बलितो ॥ ६३०५ ॥

पापण्डान् वा सहायान् गृह्णाति । अथ ते सहाया न भवन्ति तत इदं तान् प्रति वक्त-
व्यम्—युष्माकमपीदृशं प्रयोजनं भवेद् भविष्यति तदा युष्माकमपि वयं सहाया भविष्यामः ।

15 एवं तान् सहायान् कृत्वा तद्वलतः स प्रेरणीयः । यदि वा यो मल्ल-सारस्वतादिको गणो
बलीयान् तं सहायं परिगृहीयात् ॥ ६३०५ ॥

एएसि असतीए, संता व जता ण होंति उ सहाया ।

ठवणा दूराभोगण, लिंगेण व एसिउं देंति ॥ ६३०६ ॥

‘एतेषां’ पापण्डानां गणानां वा ‘असति’ अभावे यदि वा सन्तोऽपि ते सहाया न भवन्ति
20 तदा “ठवण” च निष्क्रामता यद् द्रव्यं स्थापितं तेन सा मोचयितव्या । यदि वा ‘दूराभोग-
नेन’ प्रागुक्तप्रकारेणैव अथवा यद् यत्र लिङ्गमर्चितं तेन धनम् ‘एषयित्वा’ उत्पाद्य ददति
तस्मै वरवृषभाः ॥ ६३०६ ॥ गतमापन्नाद्वारम् । अथ ऋणार्तादिद्वाराप्याह—

एमेव अणत्ताए, तवनुलणा णवरि तत्थ णाणत्तं ।

बोहिय-तेणेहि हिते, ठवणादि गवेसणे जाव ॥ ६३०७ ॥

25 ‘एवमेव’ अनेनैव दासत्वापन्नागतेन प्रकारेण ‘ऋणार्ताया अपि’ प्रभूतं ऋणं धारयन्त्या
अन्यदेशे दीक्षिताया मोक्षणे यतना द्रष्टव्या । नवरम्—अत्र धनदानचिन्तायां नानात्वम् ।
किं तत् ? इत्याह—तपस्तुलना कर्तव्या । तथा बोधिकाः स्तेनाश्च—प्रागुक्तस्वरूपास्तैर्हताया
आर्थिकाया गवेषणं नियमेन कर्तव्यम् । तत्र च कर्तव्येऽनुशासनादिकं तदेव मन्तव्यं यावद्
अर्थजातस्य स्थापना तथा आदिशब्दाद् निधानस्य दूराभोगनादिप्रयोगेणापि सा मोचयितव्या ।
30 अथ ऋणार्तायां या तपस्तुलनोक्ता सा भाव्यते—स द्रव्यं मार्गयन् वक्तव्यः—साधवस्त-
पोधना अहिरण्य-सुवर्णाः, लोकेऽपि यद् यस्य भाण्डं भवति स तत् तस्मै उचमर्णीय ददाति,
अस्माकं च पार्श्वे धर्मस्तस्मात् त्वमपि धर्मं गृह्णाण ॥ ६३०७ ॥ एवमुक्ते स ग्राह—

जो णातें कतो धम्मो, तं देउ ण एत्थियं समं तुलइ ।

हाणी जावेगाह, तावतिथि विज्ञयमणता ॥ ६३०८ ॥

योऽनया कृतो धर्मस्तु सर्वं मद्य ददातु । एवमुक्ते साधुभिर्वक्तव्यम्—नैतावद् दद्यात्, यतो नैतावत् सम तुलति । स प्राह—एकेन संवत्सरेण हीन प्रयच्छतु, तदपि प्रतिपेक्षनीय । ततो भूयात्—द्वाम्यां संवत्सराम्यां हीन वत्, तदपि निषेध्यम् । एव तावद् विमाणा कर्तव्या यावद् 'एकेन दिवसेन कृतोऽनया धर्मस्तु प्रयच्छत' ततो वक्तव्यम्—नाभ्यधिक दद्यात् ५ किन्तु यावत् तव गृहीतं शुद्धतादिकृतेन धर्मेण तोल्यमानं समं तुलति तावत् प्रयच्छाम । एवमुक्ते यदि सोलनाय दौकते तदा विद्यादिमित्तुल्य सम्मनीया येन क्षणमात्रकृतेनापि धर्मेण सह न समं तोल्यतीति । धर्मतोल्यं च धर्माधिकरणिक-नीतिशास्त्रमसिद्धमिति ततोऽवसाह-
व्यम् । अथासौ क्षणमात्रकृतस्यापि धर्मस्यालमाम् तपो गृहीतुं नेच्छेत् ततो वक्तव्यम्—एषा वणिग्प्रायेण शुद्धा ॥ ६३०८ ॥

10

स प्राह—क पुनर्यणिग्यायो येनैषा शुद्धा क्रियते ? साधवो भवते—

वस्थाणाऽऽमरणानि च, सम्यं छेदं एवमवश्यम् ।

पोतस्मि विचक्षणस्मि, वाणितधम्मे हवति शुद्धो ॥ ६३०९ ॥

यथा कोऽपि वाणिज्यं प्रभूतं भ्रष्टं प्रवहणेन समुद्रमवगाढः, तत्र 'पोते' प्रवहणे विपक्षे आत्मीयानि परकीयानि च प्रभूतानि वक्ष्याम्यमरणानि वक्ष्यात् पोतमपि च नाना-15 विधं क्रमागतं सर्वं 'छर्दयित्वा' परित्यज्य 'एकवस्त्रेण' एकेनैव परिधानवाससा उत्तीर्णः 'वणिग्धर्मे' वणिग्धर्मायै 'शुद्धो भवति' न भ्रष्टं वाप्यते । एवमपि साधुः तव सरकमा-
स्मीय च सारं सर्वं परित्यज्य निष्कम्य संसारसमुद्रादुत्तीर्णः इति वणिग्धर्मेण शुद्धा, न वनिक्रमं भ्रष्टमात्मीयं वाचिषु लभन्ते, तस्मात् न किञ्चिदपि तवामात्ममस्तीति करोतिदानी-
मेषां स्नेहस्य तपोवाणिज्यम्, पोतपरिभ्रष्टवणिगिणं निर्भ्रष्टो वाणिज्यमिति ॥ ६३०९ ॥ 20

सम्पत्सुपसंहारम्याजेन शिक्षामपवादं चाह—

तस्मात् अपरायणे, दिक्सेज्ज अणारिए च वल्लेज्जा ।

अद्याण अणामोगा, विदेस असिवादिस्स दो वी ॥ ६३१० ॥

यस्मात् परायत्तदीक्षणेऽनार्यदेशगमने चैते दोषास्तस्मादपरायचान् दीक्षयेत् अनार्याश्च देशान् बोधिक-स्तेनबहुलान् वर्जयेत् । अत्रैवापवादमाह—“अद्याण” सि अध्वानं प्रतिपन्नस्य 25 ममोपग्रहमेते करिष्यन्तीति हेतोः परायचानपि दीक्षयेत्, यदि वाऽणामोगत्तं प्रवाजयेत्, विदेशस्या वा स्वरूपमनानाना दीक्षयेत् । अक्षिवादिषु पुनः कारणेषु “दो वि” सि ‘द्वे अपि’ परायत्तदीक्षणाऽनार्यदेशगमने अपि कुर्यात् । किमुक्तं भवति ?—अक्षिवादिषु कारणेषु समुपस्थि-
तेषु परायचानपि गच्छोपग्रहनिमित्तं दीक्षयेत्, अनार्यानां च देशान् विहरेदिति ॥ ६३१० ॥

॥ क्षिप्तचित्तादिप्रकृत समाप्तम् ॥

30

परिमन्थप्रकृतम्

सूत्रम्—

छ कप्पस्स पलिमंथू पणत्ता, तं जहा—कोकुइए
 संजमस्स पलिमंथू १ मोहरिए सच्चवयणस्स पलि-
 मंथू २ चक्खुलोलए, इरियावहियाए पलिमंथू ३
 तित्तिणिणए एसणागोयरस्स पलिमंथू ४ इच्छालो-
 भए मुत्तिमग्गस्स पलिमंथू ५ भिज्जानियाणकरणे
 मोक्खमग्गस्स पलिमंथू ६ । सव्वत्थ भगवता
 अनियाणया पसत्था १९ ॥

10 अस्य सूत्रस्य कः सम्बन्धः ? इत्याह—

दप्पेण जो उ दिक्खेति एरिसे एरिसेसु वा विहरे ।

तत्थ ध्रुवो पलिमंथो, को सो कतिभेद संबंधो ॥ ६३११ ॥

‘दप्पेण’ कारणमन्तरेण य आचार्यः ‘ईदृशान्’ परायत्तान् दीक्षयति, यो वा ‘ईदृशेषु’
 अनार्येषु देशेषु दर्पतो विहरति, तत्र ‘ध्रुवः’ निश्चितोऽवश्यम्भावी परिमन्थः, अतः कोऽसौ
 15 कतिभेदो वा परिमन्थः ? इत्याह—निरासाय प्रस्तुतसूत्रारम्भः । एष सम्बन्धः ॥ ६३११ ॥

अहवा सव्वो एसो, कप्पो जो वणिणओ पलंवादी ।

तस्स उ विवक्खभूता, पलिमंथा ते उ वज्जेज्जा ॥ ६३१२ ॥

‘अथवा’ इति सम्बन्धस्य प्रकारान्तरद्योतने । य एष षट्क्षपि उद्देशकेषु प्रलम्बादिकः
 ‘कल्पः’ समाचार उक्तः ‘तस्य’ कल्पस्य विपक्षभूताः ‘परिमन्थाः’ कौकुच्य-मौखर्यादयो
 20 भवन्ति, अतस्मान् वर्जयेदिति ज्ञापनार्थमधिकृतसूत्रारम्भः ॥ ६३१२ ॥

अथवा वज्रमध्योऽयमुद्देशकः, तथाहि—

आइम्मि दोन्नि छक्का, अंतम्मि य छक्कागु दुवे हुंति ।

सो एस वहरमज्झो, उद्देशो होति कप्पस्स ॥ ६३१३ ॥

अस्मिन् षष्ठोद्देशके आदौ ‘द्वे षट्के’ भाषाषट्क-प्रस्तारषट्कलक्षणे भवतः अन्तेऽपि च ‘द्वे’
 25 षट्के’ परिमन्थषट्क-कल्पस्थितिषट्करूपे भवतः, ततः ‘स एषः’ कल्पोद्देशको वज्रमध्यो भवति,
 वज्रवदादावन्ते च द्वयोः षट्कयोः सद्भावाद् विस्तीर्णः मध्ये तु सङ्क्षिप्त इत्यर्थः । तत्राद्यं
 षट्कद्वयं प्राग् अभिहितमेव, अथान्त्यं षट्कद्वयमभिधीयते । तत्रापि प्रथमं तावदिदम् ॥ ६३१३ ॥

१ ‘कः’ प्रलम्बपरिहारादिरूपः ‘कल्पः’ कां० ॥ २ द्वयोर्द्वयोर्वक्तव्यपदार्थपङ्क्तयोः
 सद्भावाद् विस्तीर्णः मध्ये तु प्रतिसूत्रमेकैकस्य पदार्थस्य वक्तव्यतया सम्भवात्
 सङ्क्षिप्त कां० ॥

अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य व्याख्या—‘पद्’ इति षट्सङ्ख्या ‘कल्पस्य’ कल्पाध्ययनोक्त-
साधुसमाचारस्य परिः-सर्वतो मग्नन्ति-विछेदयन्तीति परिमन्यव, उणादित्वादुपत्यय,
पाठान्तरेण परिमन्या वा, व्यापातक इत्यर्थ, ‘प्रज्ञसा’ तीर्थकरादिभिः प्रणीता ।
तथा—“कुकुच” चि “कुचण् अवस्पन्दने” इति वचनात् कुत्सितम्-अप्रत्युपेक्षित-
त्वादिना कुचितम्-अवस्पन्दित मस्य स कुकुचित, स एव प्रज्ञादिदर्शनात् स्वार्थिकान्प्रत्यये ८
कौकुचित, कुकुचा वा-अवस्पन्दित प्रयोजनमस्येति कौकुचिकः, स ‘संयमस्य’ प्रथिव्यादि-
रक्षणरूपस्य ‘परिमन्यु’ व्यापातकरी १ । “मोहरि” चि मुख-प्रभूनभाषणातिशायि
वदनमस्यास्तीति मुखर, स एव मौखरिकः-बहुभाषी, विनयादेराकृतिगणत्वाद् इक्षणप्रत्ययः;
यद्वा मुखेनारिमावहतीति व्युत्पत्त्या निपातनाद् मौखरिकः, ‘सत्यवचनस्य’ मृषावाविरते
परिमन्युः, मौख्ये सति मृषावादसम्भवात् २ । चक्षुषा लोलः-चक्षुः लोलः यद्वा चक्षुः लोलः 10
यस्य स चक्षुर्लोलः, स तूप-देवकुलदीनि विछेदकमानो मज्जति, ईर्या-गमन तस्या पन्था
ईर्यापथ्यस्य भवा या समिति सा पैर्यापथिकी-ईर्यासमितिस्य व्यापातकरी परिमन्युर्भवति ३ ।
‘तिन्तिगिफ’ आहारपथ्यावे स्वेदाद् यत्किञ्चनाभिषायी, स एषणा-उद्गमादिदोषविमुक्तमस्त-
पानादिगेषणारूपा तृप्तपानो यो गोचरः-गौरिव मध्यस्ततया मिश्रार्थं चरण स एषणगो-
चरस्य परिमन्युः, सस्वेदो हि अनेषणीयमपि गृह्णातीति भावः ४ । इच्छा-अभिलाषः 15
स चासौ लोमश्च इच्छालोमः, महालोम इत्यर्थ, यथा निद्रानिद्रा महानिद्रेति, स च इच्छा-
लोम-अभिलाषपरणादिभेदलक्षणः. ‘मुक्तिमार्गस्य’ मुक्तिः-निष्परिमहत्त्वम् अलोमतेत्यर्थः
सैव निर्वृतिपुरस्य मार्ग इव मार्गस्य परिमन्युः ५ । “मिच्छ” चि लोमलेन यद् निदान-
करण-देवेन्द्र-चक्रवर्त्यादिविभूतिमार्थेन तद् ‘मोक्षमार्गस्य’ सम्बन्धदर्शनादित्यस्य परिमन्युः,
आर्तध्यामचतुर्थमेव रूपत्वात् । मिच्छाप्रहणेन यदलोमस्य भवनिर्वेद-मार्गानुसारितादिमार्थेन 20
तत्र मोक्षमार्गस्य परिमन्युरित्यावेदित प्रतिपद्यन्मस्य ६ । ननु तीर्थकरत्वादिमार्थेन न राज्यादि-
मार्थेनयद् दुष्टम्, अतस्तद्विषय निदान मोक्षस्य परिमन्युर्न भविष्यति, नैवम्, यत् आह—
“सन्त्ये”त्यादि ‘सर्वत्र’ तीर्थकरत्व-चरमदेहत्वादिविषयेऽपि आस्तां राज्यादौ ‘अनिदानता’
अमार्थेनमेव ‘भगवता’ समग्रैश्वर्यादिमता श्रीमन्महावीरस्त्राभिना “पसत्य” चि ‘प्रशसिता’
श्रुतिता । एष सूत्रार्थः ॥ अथ निर्युक्तिविस्तारः—

25

पलिमंथे णिक्खेवो, णामा एगद्विपा इमे पच ।

पलिमंथो वक्खेवो, वक्खोड विणास विग्घो य ॥ ६३१४ ॥

‘परिमन्थे’ परिमन्यपदस्य निक्षेपप्रतुर्वा कर्तव्य । तस्य चामूनि पञ्च प्रकार्यकानि
भवन्ति—परिमन्थो व्यासोपो व्यासोपो विनाशो विमथेति ॥ ६३१४ ॥

स च परिमन्यवतुर्वा—नाम-स्वापना-द्रव्य-भावमेदात् । तत्र भाम-स्वापने सुगमे 30
द्रव्य-भावपरिमन्थो प्रतिपादयति—

कारणे अधिकरणमि य, कारण कम्मे य दब्बपलिमंथो ।

१ मथ भाष्यकारः परिमन्यपदं विषयत्वाद् विधरीपुराह इत्यवतरणम् ॥

एमेव य भावस्मि वि, चउसु वि ठाणेसु जीवे तु ॥ ६३१५ ॥

‘करणे’ साधकतमे ‘अधिकरणे’ आधारे कारकः—कर्ता तस्मिन् तथा ‘कर्मणि च’ व्याप्ये
द्रव्यतः परिमन्थो भवति । तथाहि—करणे येन मन्थानादिना दध्यादिकं मथ्यते, अधिकरणे
यस्यां पृथिवीकायनिष्पन्नायां मन्थन्यां दधि मथ्यते, कर्तरि यः पुरुषः स्त्री वा दधि विलोड-
यति, कर्मणि तन्मथ्यमानं यद् नवनीतादिकं भवति, एष चतुर्विधो द्रव्यपरिमन्थः । एवमेव
‘भावेऽपि’ भावविषयः परिमन्थश्चतुर्विधोपि करणादिषु स्थानेषु भवति । तद्यथा—करणे येन
कौत्कुच्यादिव्यापारेण दधितुल्यः संयमो मथ्यते, अधिकरणे यस्मिन् आत्मनि स मथ्यते,
कर्तरि यः साधुः कौत्कुच्यादिभावपरिणतस्तं संयमं मश्नाति, कर्मणि यद् मथ्यमानं संयमा-
दिकमसंयमादितया परिणमते । एष चतुर्विधोऽपि परिमन्थो जीवादनन्यत्वाद् जीव एव
10 मन्तव्यः ॥ ६३१५ ॥ अथ करणे द्रव्य-भावपरिमन्थौ भाष्यकारोऽपि भावयति—

दन्वस्मि मंथितो खलु, तेणं मंथिज्जए जहा दधियं ।

दधितुल्लो खलु कप्पो, मंथिज्जति कोकुआदीहिं ॥ ६३१६ ॥

द्रव्यपरिमन्थो मन्थिकः, मन्थान इत्यर्थः, ‘तेन’ मन्थानेन यथा दधि मथ्यते तथा दधि-
तुल्यः खलु ‘कल्पः’ साधुसमाचारः कौत्कुचिकादिभिः प्रकारैर्मथ्यते, विनाश्यत इत्यर्थः^१
15 ॥ ६३१६ ॥ तदेवं व्याख्यातं परिमन्थपदम् । सम्प्रति शेषाणि सूत्रपदानि कौत्कुचिकादीनि
व्याचिख्यासुराह—

कोकुइओं संजयस्स उ, मोहरिए चैव सच्चवयणस्स ।

इरियाएँ चक्खुलोलो, एसणसमिईएँ तित्तिणिए ॥ ६३१७ ॥

णासेति मुक्तिमग्गं, लोमेण णिदाणताए सिद्धिपहं ।

एतेसिं तु पदानं, पत्तेय परूवणं वोच्छं ॥ ६३१८ ॥

कौत्कुचिकः संयमस्य, मौखरिकः सत्यवचनस्य, चक्षुर्लोल ईर्यासमितेः, तित्तिणिक एषणा-
समितेः परिमन्थुरिति प्रक्रमादवगम्यते ॥ ६३१७ ॥

लोमेन च मुक्तिमार्गं नाशयति, निदानतया तु सिद्धिपथम् । एतेषां पदानां प्रत्येकं
प्ररूपणां वक्ष्ये ॥ ६३१८ ॥ प्रतिज्ञातमेव करोति—

25 ठाणे सरीर भासा, तिचिधो पुणं कुकुओ समासेणं ।

चलणे देहे पत्थर, सविगार कहक्कहे लहुओ ॥ ६३१९ ॥

आणाइणो य दोसा, विराहणा होइ संजमा-ऽऽयाए ।

१ मंथतो तामा० मो० डे० ॥ २ मन्थकः मो० डे० ॥ ३ ०र्थः । ते भावतः परिमन्था
उच्यन्ते ॥ ६३१६ ॥ तदेवं व्याख्यातं विषमत्वात् परिमन्थपदं भाष्यकृता । सम्प्रति
निर्युक्तिविस्तरमाह—कोकु’ कां० ॥ ४ “लोमेण” त्ति पदैकदेशे पदसमुदायोपचाराद्
इच्छालोमेन मुक्तिः कां० ॥ ५ पदानां सूत्रोक्तानां पणामपि ‘प्रत्येकं’ पृथक् पृथक् प्ररूपणां
वक्ष्ये ॥ ६३१८ ॥ प्रतिज्ञातमेव निर्वाहयन् कौत्कुचिकप्ररूपणां तावद् निर्युक्तिकार एव
करोति—ठाणे कां० ॥ ६ ०णः कोकुओ तामा० ॥

वर्ते च णट्टिया वा, विराहण मइछए सुत्ते ॥ ६३२० ॥

‘स्थाने’ स्थानविषय शरीरविषयो भाषाविषयश्चेति त्रिविध समासेन कौकुचिक । तत्र स्थानकौकुचिको यश्चलनम्-अमीक्षण क्रमण करोति । देह-शरीरं तद्विषय कौकुचिको य मस्रान् हस्तादिना क्षिपति । यस्तु ‘सन्निहार’ परस्व हास्योत्पादक भाषते, ‘कहकह वा’ महता शब्देन हसति स भाषाकौकुचिक । एतेषु त्रिष्वपि प्रत्येक मासकषु, आज्ञादयश्च ५ दोषा । संयमे आत्मनि च विराधना भवति । यत्रकवद् मर्तिकवद्वा आत्मनः [स्थान-शरीर]-कौकुचिक उच्यते । यस्तु महता शब्देन हसति तस्य मक्षिकादीनां मुसलमवेशेन संयम-विराधना शलादिरोगप्रकोपेनात्मविराधना । “मण्डप सुचि” चि मृतदृष्टान्तः सुप्तदृष्टान्त-श्चात्र हास्यदोषदर्शनाय भवति, स चोत्तरत्र दर्शयिष्यते ॥ ६३१९ ॥ ६३२० ॥

अथैतदेव निर्युक्तिगाथाद्वयं विभावयितुं स्थानकौकुचिक आचष्टे—

आवहइ खंमकुहे, अभिक्खणं भमति खतए चैव ।

कमफण्ण आउंटण, ण पावि बढासणो ठाणे ॥ ६३२१ ॥

इहोपविष्ट ऊर्ध्वस्थितो वा सम्यगे कुम्भे वा य आपवति, यत्रकमिव वाऽमीक्षण क्रमति, क्रमस-पादस्य स्पन्दनमाकुञ्चन वा करोति, न च नैव ‘बढासन’ निम्बलासनसिद्धति, एष स्थानकौकुचिक ॥ ६३२१ ॥ अत्रामी दोषा —

संचारोवतिगादी, संजमे आयाऽहि-विष्णुगादीया ।

हुम्भइ कुहिय मूले, चढफण्डते य दोसा तु ॥ ६३२२ ॥

सञ्चारका-कुम्भादी सञ्चरणशीला ये उवहकादय-उद्देहिर्का-मनुकीटिकाप्रभृतयो जीवा-लैषां वा विराधना सा संयमविषया मन्तव्या । आत्मविराधनोपायमहि-वृक्षिकावयस्यत्रोपद्रव-कारिणो भवेयुः, यदि वा यत्र सम्भाव्यै स आपवति तद् हुम्भइ मूले वा कुपित भवेत् तत- २० सस्य पतने परितापनादिक म्पानारोपणा, “चढफण्डते य” चि अमीक्षणमित्यसतो आत्म्यत सन्निर्विसम्भीमवेदित्वाद्यो बहवो दोषा । एवमुत्तरत्रापि दोषा मन्तव्या ॥ ६३२२ ॥

अथ शरीरकौकुचिकमाह—

कर-गोफण धणु-पादादिणहि उच्छुमति पत्थरादीए ।

ममुगा-दाडिग-यण-पुतविकपणं णट्टवाहं ॥ ६३२३ ॥

कर-गोफणा-मनु-पादादिभि मस्रारादीन् य उच्छु-मानस्येन क्षिपति स शरीरकौकुचिक । म्पु-दाडिका-स्तन पुतानां विकम्पन-विविधम्-अनेकप्रकारे कम्पन यत् करोति तद् नैत्यपा-

१ भवति । तत्र स्थानकौकुचिकस्य यश्चलनम् आत्म्यतः शरीरकौकुचिकस्य तु नर्तकीयद् नृत्यतः पट्टकायविराधना । भाषाकौकुचिकस्य पुनर्महता शब्देन मस्रारितवदनस्य हसतो मक्षिकादीनां मुसलमवेशेन संयमविराधना परिरुद्धेव । तथा आत्म्यतो नृत्यतो हसतश्च शलादिरोगप्रकोपेनाऽऽत्मविराधना द्रष्टव्या । “मण्डप खं ॥ २” पुनर्मण्डपात् स्थान-कौकुचिक तापदाह-भावः खं ॥ ३ तस्यै दे० विगच्छन्त्र-“का मणुकीटिका” गो० दे० । “का-कुम्भु-कीटिका” गा० खं ॥ ४ “भाषां विन्यसानायायमहि” वा० ॥ ५ सुत्तपा” दे० ॥

तित्वमुच्यते, 'नर्तकीत्वमित्यर्थः । एतेन "नट्टिया व" चि पदं व्याख्यातं प्रतिपत्तव्यम् ॥ ६३२३ ॥ गतः शरीरकौकुचिकः । अथ भाषाकौकुचिकमाह—

छेलिय मुहवाइत्ते, जंपति थ तहा जहा परो हसति ।

कुणइ य रुए वहुविधे, वग्घाडिय-देसभासाए ॥ ६३२४ ॥

यः सेण्टितं मुखवादित्रं वा करोति, तथा वा वचनं जरूपति यथा परो हसति, बहु-विधानि वा मयूर-हंस-कोकिलादीनां जीवानां रूतानि करोति, वग्घाडिकाः—उद्धट्टककारिणीः देशभाषा वा—मालव-महाराष्ट्रादिदेशप्रसिद्धास्तादृशीर्भाषा भाषते याभिः सर्वेषामपि हास्यमुप-जायते, एष भाषाकौकुचिकः ॥ ६३२४ ॥ अस्य दोषानाह—

मच्छिगमाइपवेसो, असंपुडं चेव सेड्ढिदिडुंतो ।

दंडिय घतणो हासण, तेइच्छिय तत्तफालेण ॥ ६३२५ ॥

तदीयभाषणदोषेण ये मुखं विस्फाल्य हसन्ति तेषां मुखे मक्षिकादयः प्राणिनः प्रविशेयुः, प्रविष्टाश्च ते यत् परितापनादिकं प्राप्नुवन्ति तन्निष्पन्नं तस्य प्रायश्चित्तम् । हसतश्च मुखम-सम्पुटमेव भवेद्, न भूयो मिलेदित्यर्थः । तथा चात्र श्रेष्ठिट्टान्तः—

कश्चिद् 'दण्डिकः' राजा, तस्य "धयणो" मण्डः । तेन राजसभायामीदृशं किमपि 'हासनं' हास्यकारि वचनं भणितं येन प्रभूतजनस्य हास्यमायातम् । तत्र श्रेष्ठिनो महता शब्देन हसतो मुखं तथैव स्थितं न सम्पुटीभवति । वास्तव्यवैद्यानां दर्शितो नैकेनापि प्रगुणीकर्तुं पारितः । नवरं प्राप्नुयानैकेन चैकित्सिकेन लोहमयः फालः तप्तः—अग्निवर्णः कृत्वा मुखे दौकितः, तप्तस्तदीयेन भयेन श्रेष्ठिनो मुखं सम्पुटं जातम् ॥ ६३२५ ॥

अथ प्रागुद्दिष्टं मृत-सुप्तदृष्टान्तद्वयमाह—

गोयर साहू हसणं, गवक्खे दहुं निवं भणति देवी ।

हसति मयगो कहां सो, चि एस एमेव सुत्तो वी ॥ ६३२६ ॥

एगो साहू गोचरचरियाए हिंडमाणो हसंतो देवीए गवक्खोवविडाए दिट्ठो । राया भणिओ—सामि ! पेच्छ अच्छेरयं, मुयं माणुसं हसंतं दीसइ । राया संमंतो—कहां कहिं वा ! । सा साहुं दरिसेइ । राया भणइ—कहां मठ ! चि । देवी भणइ—इह भवे शरीर-

संस्कारादिसकलसांसारिकसुखवर्जितत्वाद् मृत इव मृतः ॥

एवं सुप्तदिडुंतो वि भाणियव्वो ॥

अक्षरंगमनिका त्वियम्—गोचरे साधोः पर्यटतः 'हसनं' हास्यं दृष्ट्वा देवी नृपं भणति—मृतको हसति । नृपः पृच्छति—कुत्र स मृतको हसति ! । देवी हस्तसंज्ञया दर्शयति—एष इति । 'एवमेव' मृतवत् सुप्तोऽपि मन्तव्यः, उभयोरपि निश्चेष्टतया विशेषाभावात् ॥ ६३२६ ॥

गतः कौकुचिकः । सम्प्रति मौखरिकमाह—

मुहरिस्स गोण्णणामं, आवहति अरिं मुहेण भासंतो ।

लहुगो य होति मासो, आणादि विराहणा दुविहा ॥ ६३२७ ॥

मौलरिकस्य 'गौण' गुणनिष्पन्न नाम 'मुत्तेन' प्रभृतभाषणौदिमुखदोषेण भाषमाण 'अरि' वैरिणम् 'आवहति' करोतीति मौलरिकं । तस्यैव मौलरिकस्य कुर्वाणस्य लघुको भास आज्ञादयश्च दोषा । विराधना च संयमाऽऽत्मविषया द्विविधा । तत्र संयमविराधना मौलरिकस्य सत्यव्रतपरिमन्थुत्वा सुप्रतीता ॥ ६३२७ ॥ आत्मविराधनां तु दृष्टान्तेनाह—

को गच्छेज्जा तुरियं, अमुगो चि य लेहणं सिद्धमि ।

सिग्धाऽऽगतो य ठविओ, केणाहं लेहणं इणति ॥ ६३२८ ॥

एगो राया । तस्य किंचि तुरियं कञ्च उप्पन्न ताहे समामज्जे भणह—को सिग्घं बचेज्ज । लेहणो भणह—अमुगो पवणवेगेण गच्छह चि । रजा सो पेसिओ स कर्त्त काऊण सद्दिवसमेव आगओ । रजा 'एसो सिग्घगामि' चि काठ धावणओ ठविओ । तेण रुहेण पुच्छिय—केणाहं सिग्घो चि भक्ताओ । अणेण सिद्ध—जहा लेहण । पच्छा सो तेण सल्लिच्छेण छिह लद्धूण उह्विओ । एव चैव ओ संजओ मोहरियच करेह सो भाव-विराहण पावेह चि ॥

अक्षरार्थस्त्वयम्—'कस्तवरित गच्छेत्' इति राज्ञोक्ते लेखकेन शिष्टम्—अमुक इति । तत् स तत् कार्यं कृत्वा धीमतागत । तत् 'सापित्तं' राज्ञा दौत्यकर्मणि नियुक्त । तत् 'किनाहं कथितः' इति पृष्ठा 'लेखकेन' इति विज्ञाय लेखक इत्यन् । गाथायामतीतकालेऽपि 15 वर्तमानानिर्देशः प्राकृतत्वात् ॥ ६३२८ ॥ गतो मौलरिक । अथ चक्षुर्लोलमाह—

आलोयणा य कहणा, परियङ्गुऽणुपेहया अणामोए ।

लहुगो य होति मासो, आणादि विराहणा दुविहा ॥ ६३२९ ॥

स्तूपादीनामालोकनां कुर्वाण 'कर्मना' धर्मकथा परिवर्तनाय अनुपेक्षां च कृष्यन् यदि 'अणामोगेन' अनुपयुक्तो मार्गं प्रव्रजति तदा लघुमासः, आज्ञादयश्च दोषा, द्विविधा च 20 विराधना भवेत् ॥ ६३२९ ॥ इदमेव भावयति—

आलोएतो वव्वति, धूमादीणि व कहेति वा चम्मं ।

परियङ्गणाऽणुपेहण, न यावि पंथमि उवउत्तो ॥ ६३३० ॥

'स्तूपादीनि' स्तूप देवकुलाऽऽसामादीनि आलोकमानो धर्मं वा कथयन् परिवर्तनामनुपेक्षां वा कुर्वाणो व्रजति । यद्वा सामान्येन 'न च' नैवोपयुक्तं पथि व्रजति एव चक्षुर्लोल उच्यते 25 ॥ ६३३० ॥ अस्मैते दोषा —

छकायाण विराहण, संजमें आयाएँ कंठगादीया ।

आवडणें भाणमेदो, खदे उड्ढाह परिहाणी ॥ ६३३१ ॥

अनुपयुक्तस्य गच्छत संयमे पट्कायानां विराधना भवेत् । आत्मविराधनाया कण्टका-दय पदयोर्लगेयु, विषये वा प्रदेशे आपतन भवेत् तत्र आजनमेद । 'खदे च' प्रचुरे 30 मक्त-पाने मूयौ छर्दिते उड्ढाहो भवेत्—अहो । बहुमलका जमी इति । आजने च मिते

१ 'जा-ऽसमञ्जसमापणादि' कं० ॥ २ 'का', दृषोवरादित्यादिप्ररूपनिष्पत्तिः । तस्यै कं० ॥ ३ 'पितोऽस्त्री राज्ञा हे' ॥ ४ पुनरस्मी दो' कं० ॥

‘परिहाणिः’ सूत्रार्थपरिमन्थो भाजनान्तरगवेपणे तत्परिकर्मणायां च भवति ॥ ६३३१ ॥

गतश्चक्षुर्लोलः । अथ तित्तिणिकमाह—

तित्तिणिर्णं पुन्र्वा भणिते, इच्छालोभे य उवहिमतिरेगे ।

लहुओ ति विहं च तहिं, अतिरेगे जे भणिय दोसा ॥ ६३३२ ॥

5 तित्तिणिक आहारोपधि-शय्याविषयभेदात् त्रिविधः, स च ‘पूर्व’ पीठिकायां सप्रपञ्चमुक्त इति नेहोच्यते । स च सुन्दरमाहारादिकं गवेपयन्नेषणासमितेः परिमन्थुर्भवतीति । इच्छा-लोभस्तु स उच्यते यद् लोभाभिमूतत्वेनोपधिमतिरिक्तं गृह्णाति, तत्र लघुको मासः । त्रिविधं चा तत्र प्रायश्चित्तम् । तद्यथा—जघन्ये उपधौ प्रमाणेन गणनया वाऽतिरिक्ते धार्यमाणे पञ्चकम्, मध्यमे मासलघु, उत्कृष्टे चतुर्लघु । ये चातिरिक्ते उपधौ दोषाः पूर्व तृतीयोद्देशके 10 भणितास्ते द्रष्टव्याः ॥ ६३३२ ॥ अथ निदानकरणमाह—

अनियाणं निव्वारणं, काऊणमुवड्डितो भवे लहुओ ।

पावति धुवमायार्ति, तम्हा अणियाणया सेया ॥ ६३३३ ॥

‘अनिदानं’ निदानमन्तरेण साध्यं निर्वाणं भगवद्भिः प्रज्ञसम्, ततो यो निदानं करोति तस्य तत् कृत्वा पुनरकरणेनोपस्थितस्य लघुको मासः प्रायश्चित्तम् । अपि च यो निदानं 15 करोति स यद्यपि तेनैव भवग्रहणेन सिद्धिं गन्तुकामस्तथापि ‘धुवम्’ अवश्यम् ‘आयार्ति’ पुनर्भवागमनं प्राप्नोति, तस्मादनिदानता श्रेयसी ॥ ६३३३ ॥ इदमेव व्याचष्टे—

इह-परलोगनिमित्तं, अवि तित्थकरत्तचरिमदेहत्तं ।

सव्वत्थेसु भगवता, अणिदाणत्तं पसत्थं तु ॥ ६३३४ ॥

इहलोकनिमित्तम्—‘इहैव मनुष्यलोकेऽस्य तपसः प्रभावेण चक्रवर्त्यादिभोगानहं प्राप्नुयाम्, 20 इहैव वा भवे विपुलान् भोगानासादयेयम्’ इतिरूपम् परलोकनिमित्तं—मनुष्यापेक्षया देवमवा-दिकः परलोकस्तत्र ‘महद्भिक इन्द्रसामानिकादिरहं भूयासम्’ इत्यादिरूपं सर्वमपि निदानं प्रतिषिद्धम् । किं बहुना ? तीर्थं चरत्वेन—आर्हन्त्येन युक्तं चरमदेहत्वं मे भवान्तरे भूयात् इत्येतदपि नाशंसनीयम् । कुतः ? इत्याह—‘सर्वार्थेषु’ सर्वेष्वपि—ऐहिका-ऽऽमुष्मिकेषु प्रयो-जनेषु अभिष्वङ्गविषयेषु भगवताऽनिदानत्वमेव ‘प्रशस्तं’ स्थापितम् । तुशब्द एवकारार्थः, स 25 च यथास्थानं योजितः ॥ ६३३४ ॥

व्याख्याताः षडपि परिमन्थवः । साम्प्रतमेतेष्वेव द्वितीयपदमाह—

विइयपदं गेलण्णे, अद्धाणे चेव तह थ ओमम्मि ।

मोत्तूणं चरिमपदं, णायव्वं जं जहिं कमति ॥ ६३३५ ॥

द्वितीयपदं ग्लानत्वे अध्वनि तथा अवमे च भवति, तच्च ‘चरमपदं’ निदानकरणरूपं 30 मुक्त्वा ज्ञातव्यम्, तत्र द्वितीयपदं न भवतीत्यर्थः । श्लेषेषु तु कौकुचिकादिषु यद् यत्र क्रमते तत् तत्रावतारणीयम् ॥ ६३३५ ॥ एतदेव भावयति—

१ ०त्र द्वितीयपदं क्रमते तत् तत्रावतारणीयम् । एषा निर्युक्तिगाथा ॥ ६३३५ ॥ अथै-नामेव भाष्यरुद्ध व्याख्यानयति—कडिं कां० ॥

कटिवैद्यमवतंसै, गुदपागऽरिसा भगंदलं वा वि ।

गुदशीलं सकरा वा, ण तरति बद्धासणो होउं ॥ ६३३६ ॥

कटिवैदना कस्यापि दु सहा, 'अवतसो वा' पुरुषन्यायिनामको रोगो भवेत्, एवं गुदयोः पाकोऽर्शोसि भगन्दर गुदकीलको वा भवेत्, 'सर्करा' कृच्छ्रमूत्रको रोग स वा कस्यापि भवेत्, ततो न शक्नोति बद्धासन- 'भक्ति' स्यात्तुम् । एवविधे म्भनत्वेऽभीक्ष्णपरिस्पन्दनादिक ऽ स्थानकौकुचिकत्वमपि कुर्यात् ॥ ६३३६ ॥

उच्यतेति गिलाणं, ओसहकजे व पत्थरे छुमति ।

वेवति य खिचचिचो, वितियपदं होति दोसुं तु ॥ ६३३७ ॥

ग्लानम् 'उद्धर्तयति' एकस्यात् पार्श्वतो द्वितीयस्मिन् पार्श्वे करोति, 'औषधकार्ये वा' औषधदानहेतोस्तमेव ग्लानमन्त्रञ्च सङ्गम्य मूलज्ञैव स्थापयति, यस्तु क्षितचित्त स परवश- । तथा 'मस्रान्' पापाणान् क्षिपति वेपते वा, चसन्दात् सेण्ठित मुखवादित्रादिक वा करोति । एतद् द्वितीयपदं यथाक्रम 'द्वयोरपि' क्षरीर-भाषाकौकुचिकयोर्भवति ॥ ६३३७ ॥

मौलरिक्तत्वेऽपवादमाह—

तुरियगिलाणाहरणे, मुहरितं कुज वा दुपकखे भी ।

ओसह विजं भंरं, पेछिजा सिग्घगामि चि ॥ ६३३८ ॥

स्वरित ग्लाननिमित्तमौषधादे आहरणे कर्तव्ये 'द्विपक्षे' संयतपक्षे संयतीपक्षे च मौलरिक्तव कुर्यात् । कथम् ? इत्याह—एष क्षीप्रगामी अत औषधमानेन विषां भग्नं वा मनोक्तुं 'पेछिज्ज' चि प्रयत्नात्, व्यापार्यसमित्यर्थ ॥ ६३३८ ॥

अच्चाउरकजे वा, तुरिय न न वा वि इरियमुवओगो ।

विजस्स वा वि कहणं, भए व विस सल ओमजे ॥ ६३३९ ॥

अत्यातुरस वा—आगाढग्लानस कार्ये स्वरित गच्छेत्, 'न वाऽपि' भवेर्यामाश्रययोगे दष्टात्, वैषस्य वा 'कथन' धर्मकथा कुर्वन् गच्छेद् येन स आश्रयः सम्यग् ग्लानस चिकित्सां करोति, भये वा भग्नादिक परिवर्तयन् गच्छति, विष वा केनापि साधुना भक्षित तस्य मन्त्रेणापमार्जनं कुर्यन्, विषविधा वा नवगृहीता वा परिवर्तयन् गच्छति, शूल वा कस्यापि साधोरुद्धावति तदपमार्जयन् गच्छति ॥ ६३३९ ॥

तिंतिणिग्या वि तदद्दा, अलम्भमाषे वि दन्वर्तितिणिग्या ।

वेखे गिलाणगादिमु, आहारुण्णी य अतिरिचो ॥ ६३४० ॥

तस—ग्लानस उपलक्षणत्वाद् आचार्यदेवधार्याय 'तिन्तिणिकताऽपि' सिग्घ-मधुराहारादित- योजनलक्षणा कर्तव्या । अलम्भमाने वा म्भनप्रायोगे औषधादौ 'द्रव्यतिन्तिणिकता' 'ह्य' ।

१ 'यति, स एव ग्लानमितस्ततः कुर्वन् स्थापयन् वा स्थानकौकुचिकत्व विदध्यावपि । तथा यस्तु क्षितचित्त उपलक्षणत्वाद् दीप्तचित्तादिषां स परवश' वा० ॥ २ करोति मदता शब्देन हसति वा । एत' वा० ॥ ३ अय चसुलोलत्वे द्वितीयपदमाह स्ववतरण वा० ॥ ४ 'ये पथ्यौषधादौ द्रव्ये-द्रव्यतस्त्रिचामिष्यद्रमन्तरेण तिन्ति' वा० ॥

कष्टं न लभ्यते ग्लानयोग्यमत्र' इत्येवंरूपा कार्या । इच्छालोभे पुनरिदं द्वितीयपदम्—वैद्यस्य दानार्थं ग्लानार्थं वा आहार उपधिश्चातिरिक्तोऽपि ग्रहीतव्यः, आदिशब्दाद् आचार्यादिपरिग्रहः, गणचिन्तको वा गच्छोपग्रहहेतोरतिरिक्तमुपधिं धारयेत् ॥ ६३४० ॥ एवं तावद् निदानपदं वर्जयित्वा शेषेषु सर्वेष्वपि ग्लानत्वमङ्गीकृत्य द्वितीयपदमुक्तम् । सम्प्रति तदेवाध्वनि दर्शयति—

5 अवयवत्वंतो व भया, कहेति वा सत्थिया-ऽऽतिअचीणं ।

विज्जं आइसुतं वा, खेद भदा वा अणाभोगा ॥ ६३४१ ॥

अध्वनि स्तेनानां सिंहादीनां वा भयादप्रेक्षमाण इतश्चेतश्च विलोकमानोऽपि ब्रजेत् । यदि वा अध्वनि गच्छन् सार्थिकानाम् 'आयत्तिकानां वा' सार्थचिन्तकानां धर्मं कथयति येन ते आवृत्ताः सन्तो भक्तपानाद्युपग्रहं कुर्युः । अथवा विद्या काचिदभिनवगृहीता सा 'मा विस्म-
10 रिष्यति' इति कृत्वा परिवर्तयन्ननुप्रेक्षमाणो वा गच्छेत् । 'आदिश्रुतं' पञ्चमङ्गलं तद्वा चौरादिमये प्रावर्तयन् ब्रजेत् । 'खेदो नाम' परिश्रमः तेन आतुरीभूतो भयाद्वा सम्प्रान्त ईर्यायामुपयुक्तो न भवेदपि । "अणाभोग" चि विस्मृतिवशात् सहसा वा नेर्यायामुपयोगं कुर्यात् ॥ ६३४१ ॥

संजोयणा पलंवातिगाण कप्पादिगो य अतिरेगो ।

ओमादिए वि विहुरे, जोइज्जा जं जहिं कमति ॥ ६३४२ ॥

15 अध्वनि गच्छन्नाहारादीनां संयोजनामपि कुर्यात् । प्रलम्बादीनां विकरणकरणाय पिप्पल-कादिकमतिरिक्तमप्युपधिं गृहीयाद् धारयेद्वा । अथवा परलिङ्गेन तानि ग्रहीतव्यानि ततः परलिङ्गमपि धारयेत् । कल्पाः—और्णिकादयस्तदादिकः आदिशब्दात् पात्रादिकश्च दुर्लभ उपधिरतिरिक्तोऽपि ग्रहीतव्यः । तदेवमध्वनि द्वितीयपदं भावितम् । एवम् अवमं—दुर्भिक्षं तत्र आदिशब्दाद् अशिवादिकारणेषु वा 'विहुरे' आत्यन्तिकायामापदि पञ्चविधं परिमन्थमङ्गीकृत्य
20 यद् यत्र द्वितीयपदं क्रमते तत् तत्र योजयेत् । एवं निदानपदं मुक्त्वा पञ्चस्यपि कौकुचिका-दिषु परिमन्थेषु द्वितीयपदमुक्तम् ॥ ६३४२ ॥ आह—निदाने किमिति द्वितीयपदं नोक्तम् ? उच्यते—नास्ति । कुतः ? इति चेद् अत आह—

जा सालंवरणसेवा, तं वीयपदं वयंति गीयत्था ।

आलंवरणरहियं पुण, निसेवणं दप्पियं वेंति ॥ ६३४३ ॥

25 या 'सालम्बनसेवा' ज्ञानाद्यालम्बनयुक्ता प्रतिषेवा तां द्वितीयं पदं गीतार्था वदन्ति, आलम्बनरहितां पुनः 'निषेवणां' प्रतिषेवां दार्पिकां ब्रुवते । तच्चालम्बनं निदानकरणे किमपि न विद्यते, "सम्बन्ध अनियाणया भगवया पसत्थे"ति वचनात् ॥ ६३४३ ॥^३

आह—भोगार्थं विधीयमानं निदानं तीव्रविपाकं भवतीति कृत्वा मा क्रियताम्, यत् पुनरमुना प्रणिधानेन निदानं करोति—मा मम राजादिकुले उत्पन्नस्य भोगाभिष्वक्तस्य प्रव्रज्या
30 न भविष्यतीत्यतो दरिद्रकुलेऽहमुत्पद्येयम्, तत्रोत्पन्नस्य भोगाभिष्वक्तो न भविष्यति; एवं निदानकरणे को दोषः ? सूरिराह—

१ अजितसुतं कां० विना । अहियसुतं तामा० । "आदिसुतं पंचमंगलं, दंडपरिहारमिति अणु-
पेहंतो परियदंतो वा वच्चेज्ज" इति विशेषचूर्णौ ॥ २ अत्रान्तरे ग्रन्थाग्रम्—९५०० कां० ॥

एवं सुनीहरो मे, होहिति अप्य चि तं परिहरति ।

हंदि ! हु पेच्छन्ति भवं, मनोच्छिन्ति विमग्नाता ॥ ६३४४ ॥

‘एवम्’ अवधारणे । किमवधारयति ? दरिद्रकुले उत्पन्नस्य ‘मे’ ममात्माऽसंयमात् ‘सुनीहर्’ सुनिर्गमो भविष्यति, सुखेनैव संयममङ्गीकरिष्यामि इत्यर्थः, ‘इति’ ईदृशमपि यद् निदानं तदपि साधवः परिहरन्ते । कृतः ? इत्याह—‘हन्दि !’ इति नोदकामव्रणे । हु इति यस्मादर्थे । ६ हे सौम्य ! यस्माद् निदानकरणेन भवाना परिवृद्धिर्भवति, सर्वोऽपि च प्रमत्त्यापयतोऽस्माकं भवन्त्यवच्छिन्तिनिमित्तम्, ततो भवन्त्यवच्छिन्ति विविधैः प्रकारैर्मार्गयन्तः साधवो भव नेच्छन्ति ॥ ६३४४ ॥ अमुमेवार्थं दृष्टान्तेन ब्रूयति—

जो रयणमणग्धेयं, विकिञ्जऽप्येण तरथ किं साह ।

दुग्गयभयमिच्छन्ते, एसो थिय होति दिहंतो ॥ ६३४५ ॥

10

य ‘अमर्घ्यम्’ इन्द्रनील मरकटादिक रत्नम् ‘अल्पेन’ स्वल्पमूल्येन कानादिना विक्रीणीयात् तत्र ‘किं साह’ किं नाम द्योमनस् ? न किञ्चिदित्यर्थः । ‘दुर्गतमव’ दरिद्रकुलोत्पत्तिमिच्छत एव एव दृष्टान्त उपनेतव्यो भवति । तथाहि—जनार्थरत्नस्नानीय चारित्र्यम्, निरुपमा-ऽनन्त्यानन्दमयमोक्षफलसाधकत्वात्, काचशकलस्नानीयो दुर्गतमव, तुच्छत्वात् । ततो यश्चारित्र्यविक्रयेण तत्पार्थन करोति स मन्दभाग्योऽनर्घरत्न विक्रीय काचशकल गृह्णातीति ॥ ६३४५ ॥ अपि च—

सग अणिच्छमाणो, इह-परलोए य मुघति अवस्तं ।

एसेव तस्स सगो, आसंसति तुच्छतं जं तु ॥ ६३४६ ॥

इहलोकविषय परलोकविषय च ‘सग’ मुक्तिपदप्रतिप्रक्षमृतमनिष्यङ्गमनिच्छन्नवश्यं ‘मुघति’ कर्मविशुद्धो भवति । क पुनस्तस्य सग ? इत्याह—एव एव तस्य सगो यद् ३० शौशारूपविपुलफलद्राघिना तपसा तुच्छक फलम् ‘आसासे’ प्रार्थयति ॥ ६३४६ ॥

१ मन्तव्यम् । तथा च दशाधुतस्त्रयस्त्रयम्—एवं खलु समणाउसो ! मय धम्मो पणत्ते, जस्स ण धम्मस्स निग्गये वा निग्गयी वा सिक्खाए उघट्टिए इम पयाकूवं नियाण करेज्जा—जह इमस्स तव नियम-वमचेरयासस्स फलवित्तिविसेसे अत्थि तो वयमपि मागमिस्सा ण जाह इमाह अतहुलाणि वा तुच्छकुलाणि वा दरिद्रकुलाणि वा एपसि ण मध्यरंति कुलसि पुमसाए पद्यायामो एव मे आया परियाए सुनीहरे भविस्सह । एव खलु समणाउसो ! निग्गये वा निग्गयी वा नियाण किञ्चा तस्स ठाणस्स अपालोहय अप्पट्टिकते कालमासे काल किञ्चा मध्यरेसु देयलोपसु देयत्ताए उघट्टिज्जा ताभो देयलोगाभो आउक्कपण ३ अणतर चय चइत्ता अंत-तुच्छ-दरिद्रकुलेसु पद्यायाह से ण भते ! तद्धारुवाण येराण अत्थि केवल्लिपत्त धम्मं पटिसुणिता पत्थइत्ता ! हता ! पत्थइत्ता ! से ण भते ! तेवेव मयग्गहणेण तिग्गिज्जा ! नो इण्टे समट्ठे, एवं खलु समणाउसो ! तस्स निघाणस्स पावए फलविघाणे ज नो सचाएह तेजेव मयग्गहणेण तिग्गिज्जत्त ॥ यत् पथमतो न विचेय निदानम् ॥ ६३४५ ॥ अपि च कं० ॥

तद् मूयोऽपि निदानस्यैव पर्यायकथनद्वारेण दोषमाह—

बंधो चि णियाणं ति य, आससजोगो य हांति एगट्ठा ।

ते पुण ण बोहिहेऊ, बंधावचया भवे बोही ॥ ६३४७ ॥

बन्ध इति वा निदानमिति वा आशंसायोग इति वा एकार्थानि पदानि भवन्ति । 'ते पुनः' बन्धादयः 'न बोधिहेतवः' न ज्ञानाद्यवाप्तिकारणं भवन्ति, किन्तु ये 'बन्धावचयाः' कारणे कार्यापचारात् कर्मबन्धस्यापचयहेतवोऽनिदानतादेयस्तेभ्यो बोधिर्भवति ॥ ६३४७ ॥

आह—यदि नाम साधवो भवं नेच्छन्ति ततः कथं देवलोकैः पूज्यन्ते ? उच्यते—

नेच्छंति भवं समणा, सो पुण तेसिं भवो इमेहिं तु ।

पुज्यतव-संजमेहिं, कम्मं तं चावि संगेणं ॥ ६३४८ ॥

10 'श्रमणाः' साधवो नेच्छन्त्येव भवं परं स पुनः 'भवः' देवत्वरूपस्तेषाममीभिः कारणैर्भवेत् । तद्यथा—पूर्वं-वीतरागावस्वापेक्षया प्राचीनावस्वामावि यत् तपस्तेन, सरागावस्वामाविना तपसा साधवो देवलोकैः पूज्यन्ते इत्यर्थः, एवं पूर्वसंयमेन—सरागेण सामायिकादिचारित्रेण साधूनां देवत्वं भवति । कुतः ? इत्याह—“कम्मं” ति पूर्वतपः-संयमावस्थायां हि देवाद्यु-देवगतिप्रभृतिकं कर्म वध्यते ततो भवति देवेषूपपातः । एतदपि कर्म केन हेतुना वध्यते ? 15 इति चेद् अत आह—तदपि कर्म 'सन्नेन' संज्वलनक्रोधादिरूपेण वध्यते ॥ ६३४८ ॥

॥ परिमन्थप्रकृतं समाप्तम् ॥

क रूप स्थि ति प्र कृ त म्

सूत्रम्—

छव्विहा कप्पट्ठिती पणत्ता, तं जहा—सामाइय-

20 संजयकप्पट्ठिती १ छेतोवट्ठावणियसंजयकप्पट्ठिती २

निव्विसमाणकप्पट्ठिती ३ निव्विट्ठकाइयकप्पट्ठिती

४ जिणकप्पट्ठिती ५ थेरकप्पट्ठिति ६ त्ति वेमि २० ॥

अथास्य सूत्रस्य कः सम्बन्धः ? इत्याह—

पलिमंथविप्पमुक्कस्स होति कप्पो अवट्ठितो णियमा ।

25 कप्पे य अवट्ठाणं, वदंति कप्पट्ठिति थेरा ॥ ६३४९ ॥

अनन्तरसूत्रोक्तैः परिमन्थैर्विप्रमुक्तस्य साधोः 'अवस्थितः' सर्वकालभावी कल्पो नियमाद्भवति । यच्च कल्पेऽवस्थानं तामेव कल्पस्थितिं 'स्थविराः' श्रीगौतमादयः सूरयो वदन्ति ।

अतः परिमन्थसूत्रानन्तरं कल्पस्थितिसूत्रमारभ्यते ॥ ६३४९ ॥

अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य व्याख्या—'पड्विधा' पदप्रकारा कल्पे—कल्पशास्त्रोक्तसाधु-

१ 'दयोऽगुणास्ततो चो' कां० ॥ २ 'ण कपायांशसम्पर्केण च' कां० ॥

समाचारे स्थिति-अवस्थान कल्पस्थिति-कल्पस्य वा स्थिति-मर्यादा कल्पस्थिति 'मञ्जरा'
तीर्थकर-गणधरैः प्ररूपिता । 'तृषणा' इति व्यन्यासार्थः । 'सामायिकसंयतकल्पस्थिति'
सम-राग-द्वेषरहितस्वस्य आद्य-अयो ज्ञानादीनां प्राप्तिरित्यर्थः, समाद्य एव सामायिक-सर्व-
सावध्ययोगविरतिरूपम् तत्प्रधाना ये संयता-साधवस्तेषां कल्पस्थितिः सामायिकसंयतकल्प-
स्थितिः १ । तथा पूर्वपर्यायच्छेदेनोपस्थापनीयम्-आरोपणीयं यत् तत् छेदोपस्थापनीयम्, ८
व्यक्तितो महाप्रशारोपणमित्यर्थः, तत्प्रधाना ये संयतास्तेषां कल्पस्थितिः छेदोपस्थापनीयसंयत-
कल्पस्थितिः २ । निर्विघ्नमाना-परिहारविशुद्धिकल्प बहमानास्तेषां कल्पस्थितिः निर्विघ्नमान-
कल्पस्थितिः ३ । निर्विघ्नकामिका नाम-यैः परिहारविशुद्धिक तपो व्युद्भूतम्, निर्विघ्न-आसे-
वितो विविक्षितचारित्र्यलक्षणः कृत्यो यैस्ते निर्विघ्नकामिका इति व्युत्पत्तेः, तेषां कल्पस्थितिः
निर्विघ्नकामिककल्पस्थितिः ४ । जिना-गच्छन्निर्गत्य साधुविशेषास्तेषां कल्पस्थितिः जिन- १०
कल्पस्थितिः ५ । स्वविरा-आचार्यादयो गच्छन्प्रतिबद्धास्तेषां कल्पस्थितिः स्वविरकल्पस्थितिः
६ । 'इति' अध्ययनपरिसमाप्तौ । 'अमीमि' इति तीर्थकर-गणधरोपदेष्टेन सकलमपि प्रस्तुत-
शास्त्रोक्तं कल्प-उद्देश्यविधिं मणामि, न पुनः समनीयिकया इति सूत्रसङ्केतार्थः ॥

सम्प्रति विसृष्टार्थं विमणिपुर्णमप्यकारः कल्पस्थितिपदे परस्मानिमायमाशङ्क्य परिहरणार्थः—

आहारो हि यः ठाणं, ओ विट्ठति सो ठिह् पि ते बुद्धी । १५

व्यवहारं पश्येयं, ठिह्नेव तु णिच्छए ठाणं ॥ ६३५० ॥

"कल्पस्थितिः" इति सूत्रे इत् पठ्य सप्त कल्प-आहार इति कृत्वा स्नानम्, यस्तु तत्र
कल्पे तिष्ठति स स्थितेरनन्यत्वात् स्थितिः, तत्रैव पृथग्माया-ऽभिधेयत्वेन स्थिति-स्नानयो-
परस्परन्यत्वभाष्यमिति 'ते' तत्र बुद्धिः स्यात् तत्रोच्यते—'व्यवहार' व्यवहारस्य प्रतीत्य
'एव' स्थिति स्नानयोरन्यत्वम्, 'निश्चयतस्तु' निश्चयनयामिप्रायेण यैव स्थितिरुदेव स्नानम्, २०
इत्युक्त्याद् यदेव स्नानं सैव स्थितिः ॥ ६३५० ॥ कथं पुनः ? इत्यत आह—

ठाणस्स होत्ति गमणं, पडिपक्खो तह गती ठिह्नेव तु ।

प्रतावता सकिरिण्, भवेज्ज ठाणं य गमणं वा ॥ ६३५१ ॥

सक्रियस्य जीवादिद्रव्यस्य सावदेतावदेव क्रियाद्वयं भवति—स्नानं वा गमनं वा । तत्र
स्नानस्य गमनं प्रतिपक्षो भवति, तत्परिणतस्य स्नानाभावात् । एव स्थितेरपि गतिः प्रतिपक्षो २५
भवति ॥ ६३५१ ॥ तत्र किम् ? इत्याह—

ठाणस्स होत्ति गमणं, पडिपक्खो तह गती ठिह्नेव तु ।

ण-य गमणं तु गतिमतो, होत्ति पुढो एवमित्तरं पि ॥ ६३५२ ॥

स्नानस्य गमनं प्रतिपक्षो भवति न स्थितिः, स्थितेरपि गतिः प्रतिपक्षो न स्नानम्, एव
स्थिति-स्नानयोरैकत्वम् । तथा 'न च' नैव गमनं गतिमतो द्रव्यात् 'पृथग्' व्यतिरेकं भवति, ३०
एवम् 'इतरदपि' स्नानं स्थितिमतो द्रव्यादव्यतिरेकं मन्तव्यम् ॥ ६३५२ ॥

इदमेव व्यतिरेकद्वारेण द्रव्यति—

१ ठिति चेयं तु त्थमा० ॥

जय गमणं तु गतिमतो, होज पुढो तेण सो ण गच्छेज्जा ।

जह गमणातो अण्णा, ण गच्छति वसुंधरा कसिणा ॥ ६३५३ ॥

यदि गमनं गतिमतः पुरुषादेः पृथग् भवेत् ततः 'असौ' गतिमान् न गच्छेत् । दृष्टान्त-
माह—यथा गमनात् 'अन्या' पृथग्भूता 'कृत्स्ना' सम्पूर्णा वसुन्धरा न गच्छति । कृत्स्नाग्रहणं
८ लेष्टुप्रभृतिकस्तदवयवो गच्छेदपि इति ज्ञापनार्थम् । एवं स्थानेऽपि भावनीयम् ॥ ६३५३ ॥

यत् एवमतः स्थितमेतत्—

ठाण-डिहणाणत्तं, गति-गमणाणं च अत्थतो णत्थि ।

वज्जणणाणत्तं पुण, जहेव वयणस्स चायातो ॥ ६३५४ ॥

स्थान-स्थित्योर्गति-गमनयोश्चार्थतो नास्ति नानात्वम्, एकार्थत्वात्; व्यञ्जननानात्वं पुनरस्ति ।

10 यथैव वचनस्य वाचश्च परस्परमर्थतो नास्ति भेदः, शब्दतः पुनरस्तीति ॥ ६३५४ ॥

अथवा नात्र स्थितिशब्दोऽवस्थानवाची किन्तु मर्यादावाचकः । तथा चाह—

अहवा ज एस कप्पो, पलंवादि बहुधा समक्खातो ।

छट्ठाणा तस्स ठिई, ठिति चि मेर चि एगट्ठा ॥ ६३५५ ॥

अथवा य एष प्रस्तुतशास्त्रे प्रलम्बादिकः 'बहुधा' अनेकविधः कल्पः समाख्यातः तस्य
15 'पदस्थाना' पदप्रकारा स्थितिर्भवति । स्थितिरिति मर्यादा इति चैकार्थौ शब्दौ ॥ ६३५५ ॥

भूयोऽपि विनेयानुग्रहार्थं स्थितेरेवैकार्थिकान्याह—

पतिट्ठा ठावणा ठाणं, ववत्था संठिती ठिती ।

अवट्ठाणं अवत्था य, एकट्ठा चिट्ठाणाऽऽति य ॥ ६३५६ ॥

प्रतिष्ठा स्थापना स्थानं व्यवस्था संस्थितिः स्थितिः अवस्थानम् अवस्था च, एतान्येकार्थि-
20 कानि पदानि । तथा "चिट्ठणं" ऊर्द्धस्थानम् आदिशब्दाद् निपदनं त्वग्वर्तनं च, एतानि
त्रीण्यपि स्थितिविशेषरूपाणि मन्तव्यानि ॥ ६३५६ ॥ सा च कल्पस्थितिः षोढा, तद्यथा—

सामाइए य छेदे, निव्विसमाणे तहेव निव्विहे ।

जिणकप्पे थेरेसु य, छव्विह कप्पड्ढिती होति ॥ ६३५७ ॥

सामायिकसंयतकल्पस्थितिः छेदोपस्थापनीयसंयतकल्पस्थितिः निर्विशमानकल्पस्थितिः तथैव
25 निर्विष्टकायकल्पस्थितिः जिनकल्पस्थितिः स्थविरकल्पस्थितिश्चेति पद्विधा कल्पस्थितिः
॥ ६३५७ ॥ अथैनामेव यथाक्रमं विवरीषुः प्रथमतः सामायिककल्पस्थितिं विवृणोति—

कतिठाण ठितो कप्पो, कतिठाणेहिं अड्डितो ।

वुत्तो धूतरजो कप्पो, कतिठाणपतिट्ठितो ॥ ६३५८ ॥

यः किल 'धूतरजाः' अपनीतपापकर्मा सामायिकसाधूनां 'कल्पः' आचारो भगवद्विरुक्तः
30 स कतिपु स्थानेषु स्थितः? कतिपु च स्थानेषु अस्थितः? कतिस्थानप्रतिष्ठितश्चोक्तः?
॥ ६३५८ ॥ सूरिराह—

चउठाणठिओ कप्पो, छहि ठाणेहिं अठ्ठिओ ।

एसो धूरय कप्पो, दसहाणपतिठ्ठिओ ॥ ६३५९ ॥

चतुःस्थानस्थितः कल्पः, पदसु च स्थानेष्वस्थितः । तदेवमेव पुनरत्र सामायिकसंयत-
कल्पो दशस्थानमतिष्ठितः, केपुनि च स्थित्या केपुनि च पुनरस्थित्या दशसु स्थानेषु प्रतिबद्धो
मन्तव्य इत्यर्थः ॥ ६३५९ ॥ इदमेव व्यक्तीकरोति—

चउहिं ठिता छहिं अठिता, पढमा वितिआ ठिता दसविहम्मि ।

बहमाणा णिच्चिसगा, जेहि बहं ते उ णिच्चिह्मा ॥ ६३६० ॥

'प्रथमा' सूत्रक्रमप्रामाण्येन सामायिकसंयतास्ते चतुर्षु स्थानेषु स्थिताः, पदसु पुनरस्थिताः ।
गाथायां सप्तम्यर्थे सूतीया । ये तु 'द्वितीया' छेदोपस्थापनीयसंयतास्ते दशविधेऽपि कल्पे
स्थिताः । पश्चाद्वेन सूतीय-चतुर्थकल्पस्थित्यो घञ्कार्यमाह—“बहमाणा” इत्यादि । ये 10
परिहारविधुद्विक तपो बहन्ति ते निर्विश्रामाः । यैस्तु तदेव तपो व्यूढं ते निर्विघ्नकायिका
वच्यन्ते ॥ ६३६० ॥ आह—कानि पुनस्तानि चत्वारि पदं वा स्थानानि येषु सामायिकसंयता
मध्यक्रम स्थिता अवस्थिताः इति अत्रोच्यते—

सिञ्जापरपिण्डे या, चाउजामे य पुरिसजेठे य ।

कितिरुम्मस्स य करणे, चत्वारि अट्ठिया कप्पा ॥ ६३६१ ॥ 15

“सिञ्जापरपिण्डे” चि “सूचनाद् सूत्रम्” इति अत्र्यातरपिण्डस्य परिहरणं चतुर्थान् पुरुष-
ज्येष्ठश्च धर्मं कृतिकर्मणश्च करणम् । एते चत्वार कल्पा सामायिकसाधूनामप्यवस्थिताः ।
तथाहि—सर्वेऽपि मध्यमसाधवो महाविदेहसाधवश्च अप्यातरपिण्ड परिहरन्ति, चतुर्थान् च
धर्ममनुपालयन्ति, ‘पुरुषज्येष्ठश्च धर्मः’ इति कृत्वा सूतीया अप्यार्यिकाश्चिरदीक्षिता अपि तद्दिन-
दीक्षितमपि साधु वन्दन्ते, कृतिकर्म च मथारासिक तेऽपि कुर्वन्ति । अत एते चत्वार कल्पा 20
अवस्थिताः ॥ ६३६१ ॥ इमे पुन पञ्चमवस्थिताः—

आचेलकुदेसिय, सपडिक्कमणे य रायपिण्डे य ।

मास पजोसवणा, छप्पेतऽणवड्ढिता कप्पा ॥ ६३६२ ॥

आचेलक्यमौद्देशिक सप्रतिक्रमणो धर्मो राजपिण्डो मासकल्प पर्युपणाकरूपश्चेति पदप्येते
कल्पा मध्यमसाधूना विदेहसाधूना चानवस्थिताः । तथाहि—यदि तेषा वसन्तत्ययो रागो द्वेयो 25
वा उत्सवते तदा अचेलः, अथ न रागोत्पत्तिस्ततः सचेलः, महामूल्य प्रमाणातिरिक्तमपि च
वस गृह्णन्तीति भावः । ‘औद्देशिक नाम’ साधूनुद्दिश्य कृत भक्तादिकम् आभाकर्मेत्यर्थः,
तदप्यन्यस्य साधोरर्थाय कृत तेषा कल्पते, तदर्थं तु कृतं न कल्पते । प्रतिक्रमणमपि यदि
अतिचारो भवति ततः कुर्वन्ति अतिचारभावे न कुर्वन्ति । राजपिण्डे यदि वक्ष्यमाणा दोषा

१ ‘चतुःस्थानस्थिता’ वक्ष्यमाणनीत्या अत्र्यातरपिण्डपरिहारादौ स्थानचतुष्टये निय-
मेन कृतावस्थानः कल्पाः, ‘पदसु च स्थानेषु’ आचेलक्यादिषु वक्ष्यमाणनीत्येवास्थिताः ।
तदेव ३० ॥ २ ‘दशविधेऽपि’ वक्ष्यमाणलक्षणे वक्ष्ये ‘स्थिताः’ अवश्यमन्त्या कृताव-
स्थानाः । पश्चात् ३० ॥ ३ ‘काः’ । “जेहि बहं ते उ निच्चिह्मा” चि माहृतस्याद् यैस्तु ३० ॥

भवन्ति ततः परिहरन्ति अन्यथा गृह्णन्ति । मांसकरूपे यदि एकक्षेत्रे तिष्ठतां दोषा न भवन्ति ततः पूर्वकोटीमप्यासते, अथ दोषा भवन्ति ततो मासे पूर्णेऽपूर्णे वा निर्गच्छन्ति । पर्युषणा-
यामपि यदि वर्षीषु विहरतां दोषा भवन्ति तत एकत्र क्षेत्रे आसते; अथ दोषा न भवन्ति ततो वर्षीरात्रेऽपि विहरन्ति ॥ ६३६२ ॥

४ गता सामायिकसंयतकल्पस्थितिः । अथ छेदोपस्थापनीयसाधूनां कल्पस्थितिमाह—

दसठाण्णंठितो कप्पो, पुरिमस्सं यं पच्छिमस्स यं जिणस्स ।

एसो धुतरंत्तं कप्पो, दसठाणपंतिट्ठितो होति ॥ ६३६३ ॥

दर्शस्थानस्थितः कल्पः पूर्वस्य च पश्चिमस्य च जिनस्य तीर्थे छेदोपस्थापनीयसाधूनां
मन्तव्यः । तदेवमेव धुतरजाः कल्पो दशस्थानप्रतिष्ठितो भवति ॥ ६३६३ ॥

१० तान्येवं दश स्थानानि दर्शयति—

आचेलकुद्देसिय, सिज्जायर रांयपिण्ड कितिकम्मे ।

वर्त जेड्ड पडिकमणे, मासं-पज्जोसवणकप्पे ॥ ६३६४ ॥

आचेलक्यम् १ औद्देशिकं २ शय्यातरपिण्डो ३ राजपिण्डः ४ कृतिकर्म ५ व्रतानि ६

“जेड्ड” ति पुरुषज्येष्ठो धर्मः ७ प्रतिक्रमणं ८ मासकल्पः ९ पर्युषणाकल्पश्च १० इति द्वार-

१६ गाथासमासार्थः ॥ ६३६४ ॥ साम्प्रतमेनामेव विवरीपुराह—

दुविही होति अचेलो, संताचेलो असंतचेलो ये ।

तित्थंगर असंतचेलो, संताचेलो भवे सेसा ॥ ६३६५ ॥

द्विविधो भवत्यंचेलः—सदचेलोऽसदचेलश्च । तत्र तीर्थकरा असदचेलः, देवदूष्यपतना-

नन्तरं सर्वदैव तेषां चीवराभावात् । ‘शेषाः’ सर्वेऽपि जिनकल्पिकादिसाधवः सदचेलः, जघ-

२० न्यस्तोऽपि रत्नोहरण-मुखवस्त्रिकासम्भवात् ॥ ६३६५ ॥

आह—यद्येवं ततः कथममी अचेलो मण्यन्ते? उच्यते—

सीसावेढियपुत्तं, णेदिउत्तरणम्मि नग्गयं वेत्ति ।

जुण्णेहि णग्गियां मी, तुर सालिय ! देहि मे पोत्ति ॥ ६३६६ ॥

जलतीर्जनमयात् शीर्षे—शिरसि आवेष्टितं पोतं—परिधानवस्त्रं येन स शीर्षावेष्टितपोतस्तम्,

२५ एवंविधं सचेलमपि ‘नधुत्तरणे’ अगाधायाः कस्याश्चिद् नद्या उत्तरणं कुर्वन्तं दृष्ट्वा नम्रकं

जुवते, ‘नम्रोऽयम्’ इति लोके वक्तारो भवन्तीत्यर्थः । यथा वा काचिदविरतिका परिजीर्ण-

वस्त्रपरिधाना प्राक्समर्पितवेतनं तन्तुवायं शाटिकानिष्पादनालसं ब्रवीति, यथा—जीर्णैर्वस्त्रैः

परिहितैर्नम्रिकाऽहमस्मि ततस्त्वरस्य ‘हे शालिक !’ तन्तुवाय ! देहि मे ‘पोतिकां’ शाटिकाम्

॥ ६३६६ ॥ अथात्रैवोपनयमाह—

३० जुत्तेहिं खंडिएहि य, असन्वतणुपाउत्तेहिं ण य णिच्चं ।

सेतेहिं वि णिग्गंथा, अचेलगा होति चेलेहिं ॥ ६३६७ ॥

१ ‘यसंयतकल्प’ कां० ॥ २ ‘धुतरजाः’ प्रक्षालितसकलपापमलपटलः कल्पो कां० ॥

३ ‘कालक्षणापकरणद्वयसम्भ’ कां० ॥ ४ ‘या मि, तुर ताभा’ ॥

एव 'जीर्ण' पुराणे, 'सृष्टिस्तै' छिन्ने, 'असंतनुप्रावृते' स्वरूपप्रमाणतया सर्वसिन्धु
शरीरेऽप्रावृते. प्रमाणहीनैरित्यर्थ, न च 'नित्य' सदैव प्रावृते किन्तु शीतादिकारणसद्भावे,
एवविषयेले 'सद्भिरपि' विद्यमानैरपि निर्गन्था अचेलका भवन्ति ॥ ६३६७ ॥

अथ परामिप्रायमाद्यङ्ग परिहरति—

एवं दुग्गत पहिता, अचेलगा ह्येति ते भवे बुद्धी ।

ते सल्ल असंततीए, घरेति ण तु धम्मबुद्धीए ॥ ६३६८ ॥

यदि जीर्ण सृष्टितादिभिर्वक्ष्ये प्रावृते साधरोऽचेलकस्यत एव दुर्गताश्च—दरिद्रा पथि-
काश्च—पान्या दुर्गत-पथिकास्तैऽपि अचेलका भवन्तीति 'ते' तव बुद्धि स्यात् तत्रोच्यते—
'ते सल्ल' दुर्गत-पथिका 'असंतया' नव-ज्युत-सदृशकदनीना वस्त्राणामसम्पत्त्या परिजीर्णादीनि
वासासि धारयन्ति, न पुनर्धर्मबुद्ध्या, अतो भावतस्तद्विषयमूर्च्छापरिणामस्यानिवृत्तत्वाभावे 10
अचेलका, सापवस्तु सति क्षमे महापनादीनि परिहृत्य जीर्ण-सृष्टितादीनि धर्मबुद्ध्या धार-
यन्तीत्यतोऽचेलक उच्यन्ते ॥ ६३६८ ॥ यथेवमचेलकस्य किम् ? इत्याह—

आचेलको धम्मो, पुरिमस्स य पच्छिमस्स य जिणस्स ।

मज्झिमगाण जिणाणं, होति अचेलो सचेलो वा ॥ ६३६९ ॥

अचेलकस्य भाव आचेलकस्य, तदत्रासीति आचेलकस्य, अत्रादेराकृतिगणत्वावमलस्य । 15
एवमिषो धर्म पूर्वस्य च पश्चिमस्य च जिनस्य तीर्थे भवति । मध्यमकानां तु जिनानामचेलो
सचेलो वा भवति ॥ ६३६९ ॥ इदमेव भावयति—

पडिमार्ये पाउता वा, णऽतिकमंते उ मज्झिमा समणा ।

पुरिम-वरिमाण अमहद्वणा तु मिण्णा इमे भोहुं ॥ ६३७० ॥

'मध्यमा' मध्यमतीर्थकरसंस्थाः साधव 'प्रतिमया वा' नम्रतया 'प्रावृता वा' प्रमाणा- 20
तिरिक्त महामूल्यादिभिर्वासोभिराच्छादितवपुषो भातिकमन्ति भागवतीमाज्ञामिति गम्यते ।
पूर्व-वरिमाणं तु प्रथम पश्चिमतीर्थकरसाधूना 'अमहापनानि' स्वरूपमूल्यानि 'मिन्नानि च'
अरुस्तानि, प्रमाणोपेतान्यदृशकानि चेत्यर्थः, परमिमानि कारणानि मुत्तवा ॥ ६३७० ॥

सान्येवाह—

आसल्ल खेचकप्पं, वामावासे अभाविते असह ।

काले अद्दाणम्मि य, सागरि तेणे च पाउरणं ॥ ६३७१ ॥

'क्षेत्रकस्य' देशविशेषाचारमासाधामिन्नान्यपि प्राप्तिरन्ते, यथा सिन्धुविषये तादृशानि
प्रावृत्य हिण्ण्यते । वर्षावासे वा वर्षाकस्य प्रावृत्य हिण्ण्यते । 'अभावित' दौष्ट. कृत्यानि
प्रावृतो हिण्ण्यते यावद् भावितो भवति । असहिष्णु क्षीतमुष्ण वा नाभिसोढु शक्नोति ततः
कृत्य प्रावृणुयात् । 'काले वा' प्रत्यये मिन्नार्थे प्रविशन् प्रावृत्य निर्गच्छेत् । अध्वनि वा प्रावृता 30
गच्छन्ति । यदि सागारिकप्रतिषेद्धप्रतिषेधे स्थितास्तत्र प्रावृता सन्त्र कायिकादिशुभं
गच्छन्ति । सेना वा पथि वर्तन्ते तत्र उत्कृष्टोपधिं स्क्रन्वे कक्षायां वा विण्टिकां कृत्वा उपरि

॥ *लेऽपि जीर्ण सृष्टितादियत्नपरिधायितया अचेल' धं० ॥ २ *यदे उपाधये ना० ॥

सर्वाङ्गीणं प्रावृता गच्छन्ति । एतेषु कारणेषु कृत्स्नस्योपधेः प्रावरणं कर्तव्यम् ॥ ६३७१ ॥ तथा—

निरुवहय लिंगभेदे, गुरुणा कप्पति तु कारणज्ज्ञाए ।

गेलण लोय रोगे, सरीरवेतावडितमादी ॥ ६३७२ ॥

निरुपहतो नाम—नीरोगस्तस्य लिङ्गभेदं कुर्वतश्चतुर्गुरुकाः । अथवा निरुपहतं नाम—यथा—
५ जातलिङ्गं तस्य भेदे चतुर्गुरु ॥ तस्य च लिङ्गभेदस्येमे भेदाः—

खंधे दुवार संजति, गरुलऽद्धंसे य पट्ट लिंगदुवे ।

लहुगो लहुगो लहुगा, तिसु चउगुरु दोसु मूलं तु ॥ ६३७३ ॥

स्कन्धे कल्पं करोति मासलघु । शीर्षद्वारिकां करोति मासलघु । संयतीप्रावरणं करोति चतुर्लघु । गरुडपाक्षिकं प्रावृणोति, अर्धसकृतं करोति, कटीपट्टकं वध्नाति, एतेषु त्रिष्वपि
10 चतुर्गुरु । गृहस्थलिङ्गं परलिङ्गं वा करोति द्वयोरपि मूलम् ॥ ६३७३ ॥

द्वितीयपदे तु—कारणजाते लिङ्गभेदोऽपि कर्तुं कल्पते । कुत्र ? इत्याह—ग्लानत्वं कस्यापि विद्यते तस्योद्धर्चनमुपवेशनमुत्थापनं वा कुर्वन् कटीपट्टकं वध्नीयात् । लोचं वाऽन्यस्य साधोः कुर्वाणः कटीपट्टकं वध्नाति । “रोगि” चि कस्यापि रोगिणोऽर्शसि लम्बन्ते द्वौ आतरौ वा शूनौ स कटीपट्टकं वध्नीयात् । “सरीरवेयावडियं” ति मृतसंयतशरीरस्य वैयावृत्यं—नीहरणं
15 कुर्वन्, आदिग्रहणात् प्रतिश्रयं प्रमार्जयन् अलावूनि वा विहायसि लम्बमानः कटीपट्टकं वध्नीयात् ॥ ६३७२ ॥ गृहिलिङ्गा-ऽन्यलिङ्गयोरयमपवादः—

असिवे ओमोयरिए, रायहुड्डे व वादिदुड्डे वा ।

आगाढ अन्नलिङ्गं, कालक्खेवो व गमणं वा ॥ ६३७४ ॥

स्वपक्षप्रान्ते आगाढे अशिवेऽन्यलिङ्गं कृत्वा तत्रैव कालक्षेपं कुर्वन्ति, अन्यत्र वा
20 गच्छन्ति । एवं ‘राजद्विष्टे’ राज्ञि साधूनामुपरि द्वेषमापन्ने, ‘वादिद्विष्टे वा’ वादपराजिते
क्वापि वादिनि व्यपरोपणादिकं कर्तुकामे, एवंविधे आगाढे कारणेऽन्यलिङ्गम् उपलक्षणत्वाद्
गृहिलिङ्गं वा कृत्वा कालक्षेपो वा गमनं वा विधेयम् ॥ ६३७४ ॥

गतमाचेलक्यद्वारम् । अथौद्देशिकद्वारमाह—

आहा अथे य कम्मे, आयाहम्मे य अत्तकम्मे य ।

25 तं पुण आहाकम्मं, कप्पति ण व कप्पती कस्स ॥ ६३७५ ॥

१ इह पूर्वार्द्ध-पश्चार्द्धपदानां यथासङ्गं योजना कार्या । तद्यथा—स्कन्धे चतुष्पलं मुत्कलं वा कल्पं करोति लघुको मासः । शीर्षद्वारिकां—कल्पेन शिरःस्थगनरूपां करोति लघुक एव मासः । संयतीवदुभावापि चाह आच्छाद्य प्रावृणोति चतुर्लघुकाः । गरुड-
पाक्षिकम्—एकत उभयतो वा स्कन्धोपरि कल्पाञ्जलानामारोपणरूपं प्रावृणोति, अर्धसकृतम्—उत्तरासङ्गलक्षणं करोति, कटीपट्टकं वध्नाति, एतेषु त्रिष्वपि प्रत्येकं
चतुर्गुरु । गृहस्थलिङ्गं परलिङ्गं वा करोति द्वयोरपि मूलम् ॥ ६३७३ ॥

अथात्रैव द्वितीयपदमाह—“कप्पइ उ कारणज्ज्ञाए” इत्यादि अर्द्धव्याख्यातप्राक्त-
नगाथायाः शेषम् । द्वितीयपदे तु कारणजाते कां० ॥

आधाकर्म अथ कर्म आत्ममन् आत्मकर्म चेति औद्देशिकस्य—साधूनुद्दिश्य कृतस्य भक्तादेवत्वार्ति नामानि । 'तत् पुन' आधाकर्म कस्य कल्पते । कस्य वा न कल्पते ॥ ६३७५॥
एवं शिष्येण पृष्टे सूरिराह—

संघस्तोह विमाए, समणा-समणीण कुळ गणे संघे ।

कडमिह ठिते ण कप्पति, अट्ठित कप्पे जमुद्दिस्स ॥ ६३७६ ॥ ६

अस्या व्याख्या सविस्तर तृतीयोद्देशके कृत्वा अतोऽत्राक्षरार्थमात्रमुच्यते—ओषतो वा विमागतो वा सङ्घस्य भ्रमणानां भ्रमणीनां कुळस्य गणस्य सङ्घस्य वा सङ्घत्वेन यद् भक्त-
पानादिक कृतं तत् 'सितकल्पिकना' प्रथम-मध्यमसाधूनां न कल्पते । ये पुनरसितकल्पे
सिताः तेषां यमुद्दिश्य कृतं तस्यैवैकस्य न कल्पते अन्येषां तु कल्पते ॥ ६३७६ ॥

द्वितीयपदे तु सितकल्पिकानामपि कल्पते । यत आह—

आपरिए अभिसेए, मिक्खुम्मि मिलाणमम्मि भयणा उ ।

तिक्खुत्तउडविपवेसे, चउपरियट्ठे ततो गहर्ण ॥ ६३७७ ॥

आचार्येऽभिषेके मिशौ वा म्लाने सज्जाते सति आधाकर्मणो 'भजना' सेवनाऽपि क्रियते ।
तथा अटवी—विप्रकृष्टोऽध्या तस्या प्रवेशे कृते यदि शुद्ध न लभ्यते ततः त्रिकृत्व-
शुद्धमन्वेषितमपि यदि न लब्धं ततश्चतुर्थे परिवर्ते आधाकर्मणो ग्रहणं कार्यम् ॥ ६३७७ ॥ 15

गतमौद्देशिकद्वारम् । अथ श्रव्यातरपिण्डद्वारमाह—

तिर्यंकरपडिकुट्ठो, आणा अण्णात उग्गमो ण सुज्जे ।

अविमुत्ति अलाषवता, दुल्लभ सेजा विउच्छेदो ॥ ६३७८ ॥

आध्वन्तर्जर्मन्मर्मैर्विदेहजैश्च तीर्थकैराधाकर्म कथञ्चिद् भोक्तुमनुशतं न पुन श्रव्यातर-
पिण्डो भवत्येव प्रतिश्रुत इति कृत्वा वर्जनीयोऽयम् । "आण" चि त गृहता तीर्थकृतानामाज्ञा 20
कृता न भवति । "अण्णाय" चि यत्र सितस्त्रैव मिश्रां गृहता अज्ञातोऽपि सेवितं न स्यात् ।
"उग्गमो न सुज्जे" चि आसन्नादिभावतः पुन पुनस्तत्रैव मिश्रा-पानकादिनिमित्तं प्रविशत
उद्गमदोषा न शुष्येयुः । श्राव्यायभ्रवणादिना च मीत श्रव्यातर क्षीरादि स्निग्धद्रव्यं ददाति,
तत्र गृहता 'अविमुक्ति' श्रव्याभावो न कृतः स्यात् । श्रव्यातर-तत्पुत्र-आर्तव्यादिभ्यो बहू-
पकरण सिग्धाहार च गृहत उपकरण-क्षीरबोर्लषव न स्यात् । तत्रैव चाहारादि गृहत श्रव्या- 25
तरैवैनमस्यादिकरणात् श्रव्या दुर्लभा स्यात्, सर्वथा तदवच्छेदो वा स्यात् । अतस्तत्पिण्डो
वर्जनीयः ॥ ६३७८ ॥ अथ द्वितीयपदमाह—

दुविहे गेलण्णम्मि, निमंतणे दध्वदुल्लमे असिवे ।

ओमोदरिय पजोसे, मए य गहण अणुण्णातं ॥ ६३७९ ॥

'द्विविधे' आगादाऽनागादे ग्यनत्वे श्रव्यातरपिण्डोऽपि ग्राह्यः । तत्रागादे क्षिप्रमेव 30
अनागादे पञ्चकपरिहाण्या मासलघुके प्राप्ते सतीति । 'निमन्त्रणे च' श्रव्यातरनिर्वन्धे सकृत् त
गृहीत्वा पुन पुन प्रसक्तो निवारणीयः । दुर्लभे च क्षीरादिद्रव्येऽन्यत्रालम्ब्यमाने तथाऽशिवेऽ-

१ "ताः मध्यमसाधयो महाविदेहवर्ति साधवश्च तेषां नां ॥ २ "द-यन्त्यादि" हे ॥

वमौदये राजप्रद्वेये तस्करादिभये च शय्यातरपिण्डस्य ग्रहणमनुज्ञातम् ॥ ६३७९ ॥

अत्र दुर्लभद्रव्यग्रहणे विधिमाह—

तिक्खुत्तो सक्खेत्ते, चउद्दिसिं ज्ञोयणम्मि कडजोगी ।

दन्वस्स य दुल्लभता, सागारिणिसेवणा ताहे ॥ ६३८० ॥

६ त्रिकृत्वः स्वक्षेत्रे चतसृषु दिक्षु सक्त्रोशयोजने गवेपितस्यापि घृतादेर्द्रव्यस्य यदा दुर्लभता भवति तदा सागारिकपिण्डस्य निषेवणं कर्तव्यम् ॥ ६३८० ॥

गतं सागारिकपिण्डद्वारम् । अथ राजपिण्डद्वारमाह—

केरिसगु त्ति व राया, भेदा पिण्डस्स के व से दोसा ।

केरिसगम्मि व कजे, कप्पति काए व जयणाए ॥ ६३८१ ॥

10 कीदृशोऽसौ राजा यस्य पिण्डः परिह्रियते ? इति । के वा 'तस्य' राजपिण्डस्य भेदाः ? । के वा 'से' तस्य ग्रहणे दोषाः ? । कीदृशे वा कार्ये राजपिण्डो ग्रहीतुं कल्पते ? । कया वा यतनया कल्पते ? । एतानि द्वाराणि चिन्तनीयानि ॥ ६३८१ ॥ तत्र प्रथमद्वारे निर्वचनं तावदाह—

मुद्दए मुद्दभिसित्ते, मुत्तितो जो होइ जोणिसुद्धो उ ।

अभिसित्तो व परैहिं, सतं व भरहो जहा राया ॥ ६३८२ ॥

15 राजा चतुर्द्धा—मुदितो मूर्धाभिषिक्तश्च १ मुदितो न मूर्धाभिषिक्तः २ न मुदितो मूर्धाभिषिक्तः ३ न मुदितो न मूर्धाभिषिक्तः । तत्र मुदितो नाम—यो भवति 'योनिशुद्धः' शुद्धोभयपक्षसम्भूतः, यस्य माता-पितरौ राजवंशीयाविति भावः । यः पुनः 'परेण' सुकुटवद्देन पट्टवद्देन राज्ञा प्रजया वा राज्येऽभिषिक्तः । यो वा 'स्वयं' आत्मनैवाभिषिक्तो यथा भरतो राजा एव मूर्धाभिषिक्त उच्यते ॥ ६३८२ ॥ एषु विधिमाह—

20 पढमम भंगे वज्जो, होतु व मा वा वि जे तहिं दोसा ।

सेसेसु होतऽपिण्डो, जहिं दोसा ते चिवज्जंति ॥ ६३८३ ॥

प्रथमे भङ्गे राजपिण्डः 'वर्ज्यः' परित्यक्तव्यः, ये 'तत्र' राजपिण्डे गृह्यमाणे दोषास्ते भवन्तु वा मा वा तथापि वर्जनीयः । 'शेषेषु' त्रिषु भङ्गेषु 'अपिण्डः' राजपिण्डो न भवति तथापि येषु दोषा भवन्ति 'तान्' द्वितीयादीनपि भङ्गान् वर्जयन्ति । इयमत्र भावना—यः 25 सेनापति-मन्त्रि-पुरोहित-श्रेष्ठि-सार्थवाहसहितो राज्यं मुक्के तस्य पिण्डो वर्जनीयः, अन्यत्र तु भजनेति ॥ ६३८३ ॥

गतं 'कीदृशो राजा ?' इति द्वारम् । अथ 'के तस्य भेदाः ?' इति द्वारं चिन्तयन्नाह—

असणाईआ चउरो, वत्थे पादे य कंवल्ले चैव ।

पाउंछणए य तहा, अट्टविधो रायपिण्डो उ ॥ ६३८४ ॥

30 'अशनादयः' अशन-पान-स्नादिम-स्नादिमरूपा ये चत्वारो भेदाः ४ यच्च वस्त्रं ५ पात्रं ६

१ परेणं इति पाठानुसारेण टीका, न चासौ पाठः कस्मिंश्चिदप्यादर्शे उपलभ्यते । कां० पुस्तके तु परेणं इति परैहिं इति पाठद्वयानुसारेण टीका, दृश्यतां टिप्पणी २ ॥ २ 'ह्वा' 'परैवा' प्रधानपुरुषैः राज्येऽभिषिक्तः सः मूर्धाभिषिक्तः, यो वा स्वयं कां० ॥ ३ एतेषु चतुर्ष्वपि भङ्गेषु विधिं कां० ॥

कमल ७ 'पादप्रोच्छनक' रजोहरण ८ एषोऽष्टविधो राजपिण्डः ॥ ६३८४ ॥

अथ 'के तस्य दोषा' इति द्वारमाह—

अद्भुविह रायपिण्डे, अण्णतरागं तु चो पडिगाहे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छच्च विराहणं पावे ॥ ६३८५ ॥

अष्टविधे राजपिण्डे 'अन्तरत्' अशनादिकं यं प्रतिगृह्णाति स साधुराज्ञामहमनवत्सां ५
मिथ्यात्वं विराधनां च प्राप्नुयात् ॥ ६३८५ ॥ एते चापरे दोषाः—

ईसर-तलवर-माडविण्हि सिट्ठीहिं सत्यवाहेहिं ।

णिंतेहिं अतिंतेहिं य, चापातो होति भिक्खुस्स ॥ ६३८६ ॥

ईसर-तलवर माडम्बिकैः अष्टविधं सार्यवाहेष्व निर्गच्छन्ति 'अतिपद्भिः' प्रविशन्ति-
मिक्षोर्मिक्षार्थं प्रविष्टस्य व्यापातो भवति ॥ ६३८६ ॥ एतदेव व्याचष्टे— 10

ईसर मोह्यमाई, तलवरपट्टेण तलवरो होति ।

वेड्डणपट्टो सेट्ठी, पणंतऽहिवो उ माहंवी ॥ ६३८७ ॥

ईसर 'भोगिकादि' भ्रामसायिममृत्तिक उच्यते । यस्तु परितुष्टनृपतिप्रदत्तेन सौवर्गेण
तलवरपट्टेनाद्वित्तधारा स तलवरो भवति । श्रीदेवताध्यासितः पट्टो वेष्टनकमुच्यते, तद् यत्न
राज्ञाऽनुज्ञातं स वेष्टनकवत्तः श्रेष्ठी । यस्तु 'प्रत्यन्तापिप' छिन्नमहम्बनायकः स माडम्बिकः । 15
सार्यवाहः प्रतीत इति कृत्वा न व्याख्यातः ॥ ६३८७ ॥

जा णिति इति तौ अच्छमो अ सुचादि-भिक्खुहाणी य ।

इरिया अमंगलं ति य, पेल्हाऽऽहणणा इयरहा वा ॥ ६३८८ ॥

एते ईश्वरादयो यावद् निर्गच्छन्ति प्रविशन्ति च तावद् असी साधु प्रतीक्षमाण आस्ये,
तत एवमासीनस्य सार्थार्ययोर्मिक्षस्य च परिहाणिर्भवति । अश्व-हस्तादिसम्भवेन चैर्या 20
श्रोत्रयितु न क्षमोति । अथ श्रोत्रयति ततस्तैरभिषातो भवति । कोऽपि निर्गच्छन् प्रविशन्
वा स साधु विलोक्यामङ्गलमिति गन्धमागस्तेनैवाश्व-हस्तादिना भ्रमेण कशादिना वाऽऽहननं
कुर्यात् । "इतरहा व" ति यद्यपि कोऽप्यमङ्गलं न मन्यते तथापि जनसम्भवे भ्रमेणमाहननं
वा यथामावेन भवेत् ॥ ६३८८ ॥ किञ्च—

लोमे एसणघाते, संका तेणे नपुस इत्थी य ।

इच्छंतमणिच्छते, चाठम्मासा मवे गुरुगा ॥ ६३८९ ॥

राजमवनप्रविष्टः 'लोमे' उच्छृङ्खल्यलोमवशत एषणाघातं कुर्यात् । 'स्तेनोऽप्यम्' इत्यादिका
च दृष्ट्वा राजपुरुषाणां भवेत् । नपुस स्त्रियो वा तत्र निरुद्धेन्द्रिया साधुमुपसर्गयेयुः । तत्र
वेच्छतोऽनिच्छतश्च संयमविराधनादयो बहवो दोषा । राजमवनं च प्रविशतः शुद्धशुद्धेनाऽपि
पत्नारो मासा गुरुका प्रायश्चित्तम् ॥ ६३८९ ॥ एतामेव गाथा व्याख्यायति— 30

अथत्य परिसं दुल्लमं ति गेण्हेजऽवेसणिअ पि ।

१ अथ तैर्यथा व्यापातो भवति तथा दर्शयति इत्यन्तरण क० ७ २ तावच्छ्रुत्वा उ
सुचां तामा ॥

अण्णोणावि अवहिते, संकिञ्जति एस तेणो ति ॥ ६३९० ॥

अन्तःपुरिकाभिरुत्कृष्टं द्रव्यं दीयमानं दृष्ट्वा 'नास्त्यन्यत्रेदृशम्, दुर्लभं वा' इति लोमव-
शतोऽनेपणीयमपि गृहीयात् । राज्ञश्च विप्रकीर्णं सुवर्णादौ द्रव्येऽन्येनाप्यपहृते स एव साधुः
शङ्क्यते एष स्तेन इति ॥ ६३९० ॥

५ संका चारिग चोरे, मूलं निस्संकिणम्मि अणवट्ठो ॥

परदारि अभिमरे वा, णवमं णिस्संकिण दसमं ॥ ६३९१ ॥

चारिकोऽयं चोरो वाऽयं भविष्यति इति शङ्कायां मूलम् । निःशङ्कितेऽनवमत्ताप्यम् ।
पारदारिकशङ्कायामभिमरशङ्कायां च 'नवमम्' अनवस्याप्यम् । निःशङ्किते 'दशमं' पाराधिकम्
॥ ६३९१ ॥

१० अलमंता पवियारं, इत्थि-नपुंसका वला वि गेण्हेज्जा ।

आयरिय कुल गणे वा, संघे व करेज्ज पत्थारं ॥ ६३९२ ॥

तत्र 'प्रविचारं' वह्निर्निर्गममलभमानाः स्त्री-नपुंसका वलादपि साधुं गृहीयुः । तान्
यदि प्रतिसेवते तदा चारित्रविराधना । अथ न प्रतिसेवते तदा ते उद्धाहं कुर्युः । ततः
प्रान्तापनादयो दोषाः । अथवा राजा रुष्ट आचार्यस्य कुलस्य गणस्य वा सत्तस्य वा 'प्रन्तारं'
१५ विनाशं कुर्यात् ॥ ६३९२ ॥

अण्णे वि होंति दोसा, आहण्णे गुम्म रत्तणमादीया ।

तण्णिस्साएँ पवेसो, तिरिक्ख मणुया भवे दुट्ठा ॥ ६३९३ ॥

अन्येऽपि तत्र प्रविष्टस्य दोषा भवन्ति । तद्यथा—रत्नादिभिराकीर्णं "गुम्म" ति 'गौल्मिकाः'
स्थानपालस्ते 'अतिभूमिं प्रविष्टः' इति कृत्वा तं साधुं गृह्णन्ति प्रान्तापयन्ति वा, एवमादयो
२० दोषाः । अथवा 'तन्निश्रया' तस्य—साधोर्निश्रया रत्नादिमोपणार्थं स्तेनकाः प्रवेशं कुर्युः । 'तिर्यञ्चः'
वानरादयः 'मनुजाश्च' स्तेच्छादयो दुष्टास्तत्र राजभवने भवेयुस्ते साधोरुपद्रवं कुर्वीरन् ॥ ६३९३ ॥
एनामेव निर्युक्तिगाथां व्याख्याति—

आहण्णे रत्तणादी, गेण्हेज्ज सयं परो व तन्निस्सा ।

गोम्मिय गहणाऽऽहणणं, रण्णो व णिवेदिण जं तु ॥ ६३९४ ॥

२५ रत्नादिभिराकीर्णं स प्रविष्टः स्वयमेव तद् रत्नादिकं गृहीयात्, परो वा तन्निश्रया गृहीयात् ।
गौल्मिकाश्च ग्रहणमाहनर्न वा कुर्युः । राज्ञो वा ते तं साधुं निवेदयन्ति उपद्रौकयन्ति ततो
निवेदिते सति 'यत्' प्रान्तापनादिकमसौ करिष्यति तन्निष्पन्नं प्रायश्चित्तम् ॥ ६३९४ ॥

चारिय चोराऽभिमरा, कामी व विसंति तत्थ तण्णीसा ।

वाणर-तरच्छ-वग्धा, मिच्छादि णरा व घातेज्जा ॥ ६३९५ ॥

३० चारिकाश्चौरा अभिमराः कामिनो वा तत्र तस्य—साधोर्निश्रया प्रविशेयुः । तथा वानर-तरक्षु-

१ 'चारिकाः' हेरिकाः 'चौराः' स्तेनाः 'अभिमराः' घातकाः 'कामिनो वा' अन्तःपुर-
लुब्धाः; एते 'तत्र' राजभवने तस्य—साधो' का ॥

व्याघ्रा म्लेच्छादयो वा नरास्तत्र साधुं पातयेयुः ॥ ६३९५ ॥

अथ कीदृशो कार्ये कल्पते ? कथा वा यतनया ? इति द्वारद्वयमाह—

दुविहे गेलणम्मि, णिमंतणे दब्बदुल्लमे असिबे ।

ओमोपरिय पदोसे, मए य गइणं अणुणायं ॥ ६३९६ ॥

तिकवुचो सभित्ते, चठदिसिं जोयणम्मि कडजोगी ।

८

दब्बस्स य दुल्लमया, जयणाए कप्पई ताहे ॥ ६३९७ ॥

गाथाद्वयं शय्यातरपिण्डकं द्रष्टव्यम् (गा० ६३७९-८०) । नवरम् आगादे ग्लानत्वे क्षिपमेव राजपिण्डं गृह्णाति । अनागादे तु त्रिकृत्यो मार्गयित्वा यदा न लभ्यते तदा पञ्चकपरिश्रम्या चतुर्गुरुमासो गृह्णाति । 'निमद्वणे तु' राज्ञा निर्वन्धेन निमग्नितो मणति—यदि मूयो न भणसि सतो गृहीमो वयम् नाम्यथा । अवमेऽशिवे चान्यत्रालम्बमाने राजकुल वा 10 नाशिवेन गृहीत सतस्तत्र गृह्णाति । राजद्विष्टे तु अपरस्मिन् राज्ञि कुमारे वा प्रद्विष्टे बोधिक-म्लेच्छमये वा राज्ञो गृहावनिर्गच्छन् गृहीयात् ॥ ६३९६ ॥ ६३९७ ॥

गत राजपिण्डद्वारम् । अथ कृतिकर्मद्वारमाह—

कितिकम्मं पि य दुविहं, अण्णुह्माणं सहेय वंदणं ।

समणेहि य समणीहि य, जहारिहं होति कायप्पं ॥ ६३९८ ॥

15

कृतिकर्मापि च द्विविधम्—अभ्युत्थानं तथैव वन्दनम् । एतच्च द्विविधमपि तृतीयो-द्देशके सविस्तरं व्याख्यातम् । उभयमपि च अमणे अमणीमिह 'मयाहं' यथारत्नाधिकं परस्परं कर्तव्यम् ॥ ६३९८ ॥ तथा अमणीनामय विशेषः—

सज्जाहिं सजतीहिं, कितिकम्म संजताण कायप्पं ।

पुरिसुचरितो धम्मो, सज्जजिणाणं पि तित्थम्मि ॥ ६३९९ ॥

20

सर्वाभिरपि संयतीभिश्चिरप्रमज्जिताभिरपि संयतानां तद्दिनदीक्षितादीनामपि कृतिकर्मं कर्तव्यम् । कुत ? इत्याह—'संजिनानामपि' सर्वेषामपि तीर्थं कृतां तीर्थे पुरुषोत्तरो धर्म इति ॥ ६३९९ ॥

तुच्छत्तणेण गच्छो, जायति ण य संकते परिमवेणं ।

अण्णो वि होअ दोसो, धियासु माहुअइआसु ॥ ६४०० ॥

25

क्षिमा साधुना वन्द्यमानायास्तुच्छत्वेन गर्वो जायते । गर्वित्य च साधु परिमवमुच्यते पश्यति । सत परिमवेन 'न च' नैव साधो 'सहते' विभेति । अन्योऽपि दोषं स्त्रीषु 'माधुर्महार्मासु' गर्भवमाद्यासु वन्द्यमानासु भवति, भावसम्बन्ध इत्यर्थः ॥ ६४०० ॥

अवि य हु पुरिसपर्णीतो, धम्मो पुरिमो य रभितउ सचो ।

लोगविरुद्धं चेय, सद्धा समणाण कायप्पं ॥ ६४०१ ॥

30

१ 'यु' । यत एव ततो न प्रदीतव्यो राजपिण्डः ॥ ६३९५ ॥ ४० ॥ २ 'सर्वाभिरपि' प्रथमं पश्चिम-अध्वमतीर्थं चरसम्वाचि-तीर्थैः स्यतीभिः ४० ॥ ३ 'कृतिकर्म' धम्मनका 5-अभ्युत्थानलक्षणं द्विविधमपि चर्चं ४० ॥

‘अपि च’ इति कारणान्तराभ्युचये । पुरुषैः—तीर्थकर-गणधरलक्षणैः प्रणीतः पुरुषप्रणीतो धर्मः । पुरुष एव च तं धर्मं ‘रक्षितुं’ प्रत्यनीकादिनोपद्रव्यमाणं पालयितुं शक्तः । लोकविरुद्धं च ‘एतत्’ पुरुषेण स्त्रिया वन्दनम् । तस्मात् श्रमणानां ताभिः कर्तव्यम् ॥ ६४०१ ॥

गतं कृतिकर्मद्वारम् । अथ व्रतद्वारमाह—

५ पञ्चायामो धम्मो, पुरिमस्त य पच्छिमस्त य जिणस्त ।

मज्झिमगाण जिणाणं, चाउज्जामो भवे धम्मो ॥ ६४०२ ॥

पञ्च यामाः—व्रतानि यत्र स पञ्चयामः, “दीर्घ-ह्रस्वौ मिथो वृत्तौ” (सिद्ध० ८-१-४) इति प्राकृतलक्षणवशात् चकारस्य दीर्घत्वम् । एवंविधो धर्मः पूर्वस्य च पश्चिमस्य च जिनस्य । मध्यमकानां जिनानां पुनश्चतुर्यामो धर्मो भवति, मैथुनव्रतस्य परिग्रहव्रत एवान्तर्भाव-
१० विवक्षणात् ॥ ६४०२ ॥ कुत एवम्? इति चेद् उच्यते—

पुरिमाणं दुव्विसोज्झो, चरिमाणं दुरणुपालो कप्पो ।

मज्झिमगाण जिणाणं, सुविसोज्झो सुँरणुपालो य ॥ ६४०३ ॥

पूर्वेषां साधूनां दुर्विशोध्यः कल्पः, ‘चरमाणां’ पश्चिमानां दुरनुपाल्यः, मध्यमकानां तु जिनानां तीर्थे साधूनां सुविशोध्यः सुखानुपाल्यश्च भवति । इयमत्र भावना—पूर्वं साधव-
१५ ऋजु-जडाः, ततः परिग्रहव्रत एवान्तर्भावं विवक्षित्वा यदि मैथुनव्रतं साक्षान्नोपदिश्यते ततस्ते जडतया नेदमवबुध्यन्ते, यथा—मैथुनमपि परिहर्तव्यम्; यदा तु पृथक्, परिस्फुटं मैथुनं प्रतिपिच्यते ततः सुखेनैव पर्यवस्यन्ति परिहरन्ति च । पश्चिमास्तु वक्र-जडाः, ततो मैथुने साक्षादप्रतिपिद्धे परिग्रहान्तस्तदन्तर्भावं जानन्तोऽपि वक्रतया परपरिगृहीतायाः स्त्रियाः प्रतिसेवनां कुर्वीरन्, पृष्टाश्च ब्रवीरन्—नैपाऽस्माकं परिग्रह इति । तत एतेषां पूर्व-पश्चिमानां पञ्चयामो
२० धर्मो भगवता ऋषभस्वामिना वर्द्धमानस्वामिना च स्थापितः । ये तु मध्यमाः साधवस्ते ऋजु-प्राज्ञाः, ततः परिग्रहे प्रतिपिद्धे प्राज्ञत्वेनोपदेशमात्रादपि अशेषहेयोपादेयविशेषाभ्युहन-पटीयस्तया चिन्तयेयुः—नापरिगृहीता स्त्री परिमुच्यते अतो मैथुनमपि न वर्तते सेचितुम्; एवं मैथुनं परिग्रहेऽन्तर्भाव्य तथैव परिहरन्ति ततस्तेषां चतुर्यामो धर्मो मध्यमजिनैरुक्त इति
॥ ६४०३ ॥ अमुमेवार्थं समर्थयन्नाह—

२५ जडुत्तणेण हंदिं, आइक्ख-विभाग-उचणता दुक्खं ।

सुहसमुदिय दंताणं व, तितिक्ख अणुसासणा दुक्खं ॥ ६४०४ ॥

सर्वेषां (पूर्वेषां) साधूनां जडतया ‘हन्दि’ इत्युपपददर्शने वस्तुतत्त्वस्याख्यानं ‘दुःखं’ कूच्छेण, महता वचनादोष (अ० ९०००) प्रयासेन कर्तुं शक्यमित्यर्थः । एवमाख्यातेऽपि वस्तुतत्त्वे विभागः—पार्थक्येन व्यवस्थापनं महता कष्टेन कर्तुं शक्यते । विभक्तेऽपि वस्तुतत्त्वे
३० उपनयः—हेतु-दृष्टान्तैः प्रतीतावारोपणं कर्तुं दुःशकम् । ते च प्रथमतीर्थकरसाधवः ‘सुखसमु-

१ ‘श्रमणानां’ साधूनां संयतीभिः कृतिकर्म कर्त्त० कां० ॥ २ चकाराकारस्य कां० ॥ ३ सुहणुं तामा० ॥ ४ ‘पूर्वेषां’ प्रथमतीर्थकरसम्यग्निधनां साधूनां दुर्विशोध्यः कल्पः, ‘चरमाणां’ चरमतीर्थकरसाधूनां दुरनुपालो भवति । मध्य० कां० ॥

दिता" कालस्य शिष्यतया शीतोष्णादीनां तथाविषदु सहेतूनामभावान् सुखेन सम्पूर्णास्त
 'तितिक्षा' परीषहादेरविसहन तेषां 'दुःस' दुष्करम् । तथा दान्ता—एकान्तेनोपशान्तास्ते
 ततः क्वचित् प्रमादस्त्वलितादौ शिष्यमाणां नानुशासनाऽपि कर्तुं दुःशका ॥ ६४०४ ॥

मिच्छत्तमावियाणं, दुर्वियङ्गमतीण वामसीलाणं ।

आह्वितुं विमदतु, उषणेऽं वा वि दुकरं तु ॥ ६४०५ ॥

दुःखेहि मरिषताणं, तणु-धितिश्रवणचमो य द्रुतितिवत् ।

एमेव दुरणुशासं, माणुकुडयो य चरिमाणं ॥ ६४०६ ॥

ये तु चरमतीर्थकरसाधकस्ते प्रायेण मिथ्यात्वमाविता दुर्विदग्धमतयो वामशीलाश्च,
 तत्तत्प्राप्तयि वस्तुतत्त्वमाख्यातु विमकुमुपनेतु वा 'दुःस' दुःस्वतरम् ॥ ६४०५ ॥

तथा कालस्य रुद्धतया 'दुःसै' विविधाऽऽधि-आधिप्रभृतिभिः शरीर-मानसै 'मस्तितानाम्' 10
 अत्यन्तमुपपातितानां तनु—शरीरं घृति—मानसोऽवष्टम्भः। तद्विषय यद् अवलम्ब-बलमाध-
 स्तव कारणाद् बुद्धितिक्षा तेषां परीषहादिक भवति । एवमेव मानस्य-भ्रष्टाहारस्य उपलक्षण-
 त्वाद् क्रोधादेभ्योत्कटतया दुरनुशासं चरमाणा भवति, उत्कटकथायतया तु खेनानुशासनां
 ते प्रपद्यन्त इत्यर्थः । अत एषा पूर्वेषा च पञ्चयो धर्म इति प्रक्रमः ॥ ६४०६ ॥

एष धेय ष ठाणा, सुप्पणुञ्जुत्तणेण मज्झाणं ।

सुह-दुह-उमयवलाण य, विमिस्समारा भवे सुगमा ॥ ६४०७ ॥

'एतान्येव' आख्यानादीनि स्थानानि मध्यमानां 'सुगमानि' सुकराणि भवेयुरिति सन्मन्थ ।
 कुत ? इत्याह—सुमज्ज-अजुत्तेन, माज्जतया अजुत्तया चेत्यर्थः, स्वल्पप्रयत्नेनैव प्रज्ञापनीयास्ते,
 तत आख्याय विमजनोपनयनानि सुकराणि । "सुह-दुह" वि कालस्य शिष्य-रुद्धतया
 सुम-दुःसै उमे अपि तेषां भवतः, तथा "उमयवलाण य" वि शरीर मानसिक चोभयमपि 20
 वल तेषां भवति, तत एव सुम-दुःसोभयवलोपेतानां परीषहादिक सुतितिक्षा भवति । "विमि-
 स्समाय" वि नैकान्तेनोपशान्ता न वा उत्कटकथायास्ते, ततो विमिश्रभावादनुशासनमपि
 सुकरमेव तेषां भवति, अतश्चातुर्यामस्तेषां धर्म इति ॥ ६४०७ ॥

गत भतद्वारम् । अथ ज्येष्ठद्वारमाह—

पुण्यतर सामइय, जस्स कयं वो बतेमु वा ठविजो ।

एस कितिकम्मजेट्ठो, ण जाति-सुततो दुपक्खे यी ॥ ६४०८ ॥

यस सामायिक 'पूर्वतरं' प्रथमतरं 'कृतम्' आरोपितम् यो वा 'अतेषु' महाप्रतेषु प्रथम
 स्थापित स एष कृतिकर्मज्येष्ठो गण्यते, न पुन 'द्विपक्षेऽपि' संयतपक्षे संयतीपक्षे च
 जातिवत्—शृङ्गचरं जन्मपर्यायमङ्गीकृत्य सुतत—प्रभूत सुतमाश्रित्य ज्येष्ठ इहाधिभियते । इह च
 मध्यमसाधूनां यस्य सामायिक पूर्वतरं स्थापित स ज्येष्ठः, पूर्व-पक्षिमानां तु यस्य प्रथममुपस्थापना 30
 इत्या स ज्येष्ठ इति ॥ ६४०८ ॥ अनोपस्थापनामेव निरूपयिनुमाह—

सा जेसि उवट्ठयणा, जेहि य ठाणेहिं पुरिम-चरिमाण ।

पंचायामे धम्मे, आदेसतिगं च मे सुणसु ॥ ६४०९ ॥

सा उपस्थापना येषां भवति ते वक्तव्याः । येषु वा 'स्थानेषु' अपराधपदेषु पूर्व-चरमाणां साधूनां पञ्चयामे धर्मे स्थितानामुपस्थापना भवति तान्यपि वक्तव्यानि । तत्र येषामुपस्थापना ते तावदभिधीयन्ते, तत्रादेशत्रयम्—दश वा पङ् वा चत्वारो वा उपस्थापनायामर्हा भवन्ति ।

५ तच्चाऽऽदेशत्रिकं "मे" इति मया यथाक्रमं वक्ष्यमाणं शृणु ॥ ६४०९ ॥

तओ पारं चिया बुत्ता, अणवट्ठा य तिणिण उ ।

दंसणम्मि य वंतम्मि, चरित्तम्मि य केवले ॥ ६४१० ॥

अदुवा चियत्तकिच्चे, जीवकाए समारमे ।

सेहे दसमे बुत्ते, जस्स उवट्ठावणा भणिया ॥ ६४११ ॥

10 ये चतुर्थोद्देशके 'त्रयः' दृष्ट-प्रमत्त-अन्योन्यकुर्वाणाः पाराश्रिका उक्ताः ३ ये च 'त्रयः' साधर्मिका-ऽन्यधार्मिकस्तैन्यकारि-हस्तातालरूपा अनवस्थाप्याः ६ येन च 'दर्शनं' सम्यक्तत्वं 'केवलं' सम्पूर्णमपि वान्तं ७ येन वा चारित्रं 'केवलं' सम्पूर्णं मूलगुणविराधनया वान्तम् ८ ॥ ६४१० ॥

अथवा यः 'त्यक्तकृत्यः' परित्यक्तसकलसंयमव्यापारः आकुट्टिकया दर्पेण वा 'जीवकायान्' 15 पृथिवीकायादीन् समारभते ९ यश्च 'शैक्षः' अभिनवदीक्षितः स दशमः १० उक्तः । एतद् दशकं मन्तव्यं यस्योपस्थापना प्रथम-चरमतीर्थकैर्भणिता ॥ ६४११ ॥ द्वितीयादेशमाह—

जे य पारं चिया बुत्ता, अणवट्ठप्पा य जे विट् ।

दंसणम्मि य वंतम्मि, चरित्तम्मि य केवले ॥ ६४१२ ॥

अदुवा चियत्तकिच्चे, जीवकाए समारमे ।

20 सेहे छट्ठे बुत्ते, जस्स उवट्ठावणा भणिया ॥ ६४१३ ॥

ये च पाराश्रिकाः सामान्यत उक्ताः १ ये च विद्वांसो अनवस्थाप्याः २ येन च दर्शनं केवलं वान्तं ३ येन वा चारित्रं केवलं वान्तम् ४ ॥ ६४१२ ॥

अथवा यस्त्यक्तकृत्यो जीवकायान् समारभते ५ यश्च शैक्षः षष्ठः ६ । एते षट्कं प्रति-पत्तव्यं यस्योपस्थापना द्वितीयादेशे भणिता ॥ ६४१३ ॥ तृतीयादेशमाह—

25 दंसणम्मि य वंतम्मि, चरित्तम्मि य केवले ।

चियत्तकिच्चे सेहे य, उवट्ठप्पा य आहिया ॥ ६४१४ ॥

दर्शने 'केवले' निःशेषे वान्ते यो वर्तते १ यो वा चारित्रे केवले वान्ते २ पाराश्रिका-ऽनवस्थाप्ययोः अत्रैवान्तर्भावो विवक्षितः, यश्च 'त्यक्तकृत्यः' षट्कायविराधकः ३ यश्च शैक्षः ४ एते चत्वारः 'उपस्थाप्याः' उपस्थापनायोग्या आख्याताः ॥ ६४१४ ॥

30 अथ तेषां मध्ये क उपस्थापनीयः ? न वा ? इति चिन्तायामिदमाह—

केवलगहणा कसिणं, जति वमती दंसणं चरित्तं वा ।

तो तस्स उवट्ठावणा, देसे वंतम्मि भयणा तु ॥ ६४१५ ॥

१ °णुत ॥ ६४०९ ॥ तद्यथा—तओ कां० ॥ २ °त्यः' दर्पेण षट्का° कां० ॥

दर्शन-चारित्र्यपदयोरेतत् केवलमर्थेण कृतं तत् इदं ज्ञाप्यते—यदि 'कृत्स्न' विशेषमपि दर्शनं चारित्र्यं वा वमति तत्तत्सोपस्थापना भवति, 'देशो' देशतः पुनर्दर्शने चारित्र्ये वा वान्ते 'भजना' उपस्थापना भवेद्वा न वा ॥ ६४१५ ॥ भजनामेव भावयति—

एमेव य किञ्चि पदं, सुयं व असुयं व अप्यदोसेण ।

अविष्कोवितो कर्हितो, चोदिय आउड् मुद्धो तु ॥ ६४१६ ॥

'एवमेव' अविग्रह्य 'किञ्चिद्' जीवादिकं सूत्रार्थविषयं वा पदं श्रुतं वाऽश्रुतं वा 'अल्प-दोषेण' कदाग्रहा-ऽभिनिवेशादिदोषाभावेन 'अविष्कोविद्' अगीतार्थं कस्यापि पुरतोऽन्यथा कथयन् आचार्यादिना 'भा एव वितथमरूपणां कार्थी' इति नोदितं सन् यदि सम्यगावर्तते तदा स मिथ्यादुष्कृतप्रदानमात्रेणैव शुद्ध इति ॥ ६४१६ ॥

तच्च दर्शनमनामोगेनामोगेन वा वान्तं स्यात्, तत्रानामोगेन वान्ते विधिमाह—

अणामोएण मिच्छत्तं, सम्मत्तं पुणरागते ।

तमेव तस्स पच्छिंत्तं, जं मग्गं पडिवज्झं ॥ ६४१७ ॥

एक आद्धो निहवान् साधुवेषधारिणो दृष्ट्वा 'यथोक्तकारिण साधव एते' इतिदुष्ट्या तेषां सकाशे प्रमज्जितः । स चापैः साधुभिर्मज्जितः—किमेव निहवानां सकाशे प्रमज्जितः । स माह—नाहमेन विशेषं ज्ञातवान् । तत् स मिथ्यादुष्कृतं कृत्वा शुद्धवर्णनिर्णयं समीपे १५ उपसम्पन्नः । एवमनामोगेन दर्शनं वसित्वा मिथ्यात्वं गत्वा सम्यक्त्वं पुनरागतस्य सर्वत्र प्रायश्चित्तं यदसौ सन्मग्नं मार्गं प्रतिपद्यते, स एव च तस्य व्रतपर्यायः, न भूय उपस्थापना कर्तव्या ॥ ६४१७ ॥ आमोगेन वान्ते पुनरयं विधिः—

आमोगेण मिच्छत्तं, सम्मत्तं पुणरागते ।

जिण-थेराण आणाए, मूलच्छेज्जं तु कारए ॥ ६४१८ ॥

य. पुनः 'आमोगेन' 'निहवा एते' इति जानन्नपि मिथ्यात्वं सङ्गान्तं इति शेषः, निह-वानामन्तिके प्रमज्जित इत्यर्थः, स च सम्यक्त्वमन्येन प्रज्ञापितं सन् 'पुनर्' मूयोऽपि यदि आगतस्ततश्च 'जिण-सविराणा' तीर्थकर-गणमृतामात्रया मूलच्छेद्यं प्रायश्चित्तं कारयेत्, मूलतः एवोपस्थापनां तस्य कुर्यादिति भावः ॥ ६४१८ ॥ एव दर्शने देशतो वान्ते उपस्था-पनामनना भाविता । सम्प्रति चारित्र्ये देशतो वान्ते तमेव भावयति—

छण्हं जीवनिक्कायाणं, अणप्पज्जो तु विराहओ ।

आलोइय-पडिकंतो, मुद्धो हवति सज्जओ ॥ ६४१९ ॥

पण्णा जीवनिक्कायानां "अणप्पज्जो" "अनात्मवशः" शिष्टचिचादिर्यदि विराधको भवति तत् 'आलोचित-भक्तिकान्त' गुरुणामालोच्य प्रदत्तमिथ्यादुष्कृतं संयतः शुद्धो भवति ॥ ६४१९ ॥

छण्हं जीवनिक्कायाणं, अणप्पज्जो तु विराहओ ।

आलोइय-पडिकंतो, मूलच्छेज्जं तु कारए ॥ ६४२० ॥

पण्णा जीवनिक्कायानां "अणप्पज्जो" चि सज्जओ यदि दर्पणाऽऽकुट्टिकया वा विराधको

भवति तत् आलोचित-प्रतिक्रान्तं तं मूलच्छेद्यं प्रायश्चित्तं कारयेत् । वाशब्दोपादानाद् यदि तपोऽर्हप्रायश्चित्तमापन्नस्ततः तपोऽर्हमेव दद्यात्, तत्रापि यद् मासलघुकादिक्रमापन्नस्तदेव दद्यात् ॥ ६४२० ॥ अथ हीनादिकं ददाति ततो दोषा भवन्तीति दर्शयति—

जं जो उ समावन्नो, जं पाउगं व जस्स वत्थुस्स ।

५ तं तस्स उ दायच्चं, असरिसदाणे इमे दोसा ॥ ६४२१ ॥

‘यत्’ तपोऽर्हं छेदाहं वा प्रायश्चित्तं यः समापन्नः, यस्य वा ‘वस्तुनः’ आचार्यादेरसहिष्णुप्रभृतेर्वा ‘यत्’ प्रायश्चित्तं ‘प्रायोग्यम्’ उचितं तत् तस्य दातव्यम् । अथासदृशम्—अनुचितं ददाति तत् इमे दोषाः ॥ ६४२१ ॥

अप्पच्छित्ते य पच्छित्तं, पच्छित्ते अतिमत्तया ।

१० धम्मस्साऽऽसायणा तिच्चा, मग्गस्स य विराहणा ॥ ६४२२ ॥

‘अप्रायश्चित्ते’ अनापद्यमानेऽपि प्रायश्चित्ते यः प्रायश्चित्तं ददाति प्राप्ते वा प्रायश्चित्ते यः ‘अतिमात्रम्’ अतिरिक्तप्रमाणं प्रायश्चित्तं ददाति सः ‘धर्मस्य’ श्रुतधर्मस्य तीव्रामाशातनां करोति, ‘मार्गस्य च’ मुक्तिपथस्य सम्यग्दर्शनादेः विराधनां करोति ॥ ६४२२ ॥ किञ्च—

उत्सुत्तं ववहरंतो, कम्मं बंधति चिक्कणं ।

१५ संसारं च पवहेति, मोहणिज्जं च कुव्वती ॥ ६४२३ ॥

‘उत्सूत्रं’ सूत्रोचीर्णं राग-द्वेषादिना ‘व्यवहरन्’ प्रायश्चित्तं प्रयच्छन् ‘चिक्कणं’ गाढतरं कर्म बध्नाति, संसारं च ‘प्रवर्द्धयति’ प्रकर्षेण वृद्धिमन्तं करोति, ‘मोहनीयं च’ मिथ्यात्वमोहादिरूपं करोति ॥ ६४२३ ॥ इदमेव सविशेषमाह—

उम्मग्गदेसणाए य, मग्गं विप्पडिवातए ।

२० परं मोहेण रंजितो, महामोहं पकुव्वती ॥ ६४२४ ॥

‘उन्मार्गदेशनया च’ सूत्रोचीर्णप्रायश्चित्तादिमार्गप्ररूपणया ‘मार्गं’ सम्यग्दर्शनादिरूपं विविधैः प्रकारैः प्रतिपातयति—व्यवच्छेदं प्रापयति । तत् एवं परमपि मोहेन रज्जयन् महामोहं प्रकरोति । तथा च त्रिंशति महामोहस्थानेषु पठ्यते—

“नेयाउयस्स मग्गस्स, अवगारम्मि वड्ढई ।”

२५ (आव० प्रति० अर्घ्य० संग्र० हरि० टीका पत्र ६६१)

यत् एवमतो न हीनाधिकं प्रायश्चित्तं दातव्यमिति ॥ ६४२४ ॥ गतं ज्येष्ठद्वारम् । अथ प्रतिक्रमणद्वारमाह—

सपडिक्कमणो धम्मो, पुरिमस्स इ पच्छिमस्स य जिणस्स ।

मज्झिमयाण जिणाणं, कारणजाए पडिक्कमणं ॥ ६४२५ ॥

३० ‘सप्रतिक्रमणः’ उभयकालं पङ्क्तिधावश्यककरणयुक्तो धर्मः पूर्वस्य पश्चिमस्य च जिनस्य तीर्थे भवति, तत्तीर्थसाधूनां प्रमादबहुलत्वात् शठत्वाच्च । मध्यमानां तु जिनानां तीर्थे ‘कारण-

१ °कान्तो-गुरुसमीपे आलोच्य प्रदत्तमिथ्यादुष्कृतो यदि जायते तदा तं साधुं मूलं कां० ॥ २ °लं नियमेन पङ्क्तिं कां० ॥

जाते' तथाविधेऽपराधे उत्पन्ने सति प्रतिक्रमण भवति, तत्तीर्थसाधूनामसठत्वात् प्रमादरहित-
त्वाच्च ॥ ६४२५ ॥ अथास्या एव पूर्वोद्धे व्याचष्टे—

गमनाऽऽगमनं वियारे, सायं पाओ य पुरिम-वरिमाणं ।

नियमेण पठिकमणं, अतियारो होउ वा मा वा ॥ ६४२६ ॥

'गमनाऽऽगमने' चैत्यवन्दनादिकार्येषु प्रतिभयाद् निर्गत्य हस्तशतात् परतो गत्वा मूयः ५
प्रत्यागमने, "वियारे" चि हस्तशतमध्येऽप्युच्चारदे परिष्ठापने कृते, तथा 'सायं' सन्ध्यायां
'प्रातश्च' प्रभाते पूर्व-वरमाणा साधूनामतिचारो भवतु वा मा वा तथापि नियमेनैतेषु स्थानेषु
प्रतिक्रमण भवति ॥ ६४२६ ॥ परं भाह—

अतिचारस्स उ असती, णशु होति गिरत्थयं पठिकमणं ।

ण भवति एवं चोदय !, तत्थ इमं होति पातं तु ॥ ६४२७ ॥ 10

अतिचारस्स 'असति' अभावे ननु निरर्थक प्रतिक्रमण भवति । स्मरिहाह—हे नौदक !
'एवं' स्वतुल्य प्रतिक्रमणस्य निरर्थकत्वं 'न भवति' न घटते, किन्तु सार्थक प्रतिक्रमणम् ।
तत्र च सार्थकत्वे इव 'शातम्' उदाहरणं भवति ॥ ६४२७ ॥

सति दोसे होअगतो, जति दोसो णत्थि तो गतो होति ।

चित्थियस्स हणति दोसं, न गुणं दोसं व तदभावा ॥ ६४२८ ॥ 15

दोसं हत्थं गुणं, करेति गुणमेव दोसरहिते वि ।

सत्थियसमाहिकरस्स उ, रसातलं हिंडियमुत्तस्स ॥ ६४२९ ॥

जति दोसो तं छिदति, असती दोसम्मि णिजर कुणई ।

कुसलतिगिच्छरसायणमुवणीयमिदं पठिकमण ॥ ६४३० ॥

एगस्स रसो पुओ णईव वल्लो । तेण चित्थिय—अणागम किंचि सहाविह रसायण 20
करायेमि जेण मे पुत्तस्स क्क्याइ रोगो न होइ चि । विज्जा सदाविआ—मम पुत्तस्स तिगिच्छ
करेइ जेण निरुओ होइ । ते मणत्ति—करेओ । राया भणइ—केरिसाणि तुम्ह ओसहाणि ३ ।
एगो मणइ—मम ओसहमेरिसं—अइ रोगो अत्थि तो उवसायेइ, अह णत्थि स च्चेव जीवत
नारेइ । मिइओ मणइ—मम ओसह अइ रोगो अत्थि तो उवसायेइ, अह णत्थि तो न गुण
न दोसं करेइ । तइओ मणइ—अइ रोगो अत्थि तो उवसायेइ, अह णत्थि तो वण्ण-रूप- 25
बोव्वण-लवण्णचाप्प परिणमइ, अपुओ व रोगो न पाठवमवइ । एवमायणिक्कण रण्णा तइय-
विज्जेण किरिया कारिया । एवमिमं पि पठिकमण अइ अइयारदोसा अत्थि तो तेसिं विसोहिं
करेति, अह नत्थि अइयारो तो चारिच विसुद्ध करेइ अमिनवक्कमरोगस्स व आगम निरुमइ ॥

अथाहरगमनिका—प्रथमवैपस्वोपघेन 'सति दोषे' रोगसम्भवे उपयुज्यमानेन 'अगद'
नीरोगो भवति, यदि पुनर्दोषो नास्ति सत प्रत्युत 'गद' रोगो भवति । द्वितीयस्य तु वैपस्वोपघ 30
'दोष' रोग इति, 'तदभावाद्' दोषाभावात् गुण न वा दोष करोति ॥

तृतीयस्य तु दोष इत्या गुण करोति, दोषरहितेऽपि च 'गुणमेव' वर्णादिपुद्गलभिनवरोगा-

भावात्मकं करोति । ततः 'तृतीयसमाधिकरस्य' तृतीयस्य वैद्यस्य रसायनं दण्डिकसुतस्य योग्यमिति कृत्वा राज्ञा कारितम् ॥

एवं प्रतिक्रमणमपि यदि अतिचारलक्षणो दोषो भवति ततस्तं छिनत्ति, अथ नास्ति दोष-
स्ततोऽसति दोषे महतीं कर्मनिर्जरां करोति । एवं 'कुशलचिकित्सस्य' तृतीयवैद्यस्य रसायनेन
५ 'उपनीतम्' उपनयं प्रापितमिदं प्रतिक्रमणं मन्तव्यम् ॥ ६४२८ ॥ ६४२९ ॥ ६४३० ॥

गतं प्रतिक्रमणद्वारम् । अथ मासकल्पद्वारमाह—

दुविहो य मासकल्पो, जिणकल्पो चैव थेरकल्पो य ।

एकेको वि य दुविहो, अद्वियकल्पो य ठियकल्पो ॥ ६४३१ ॥

द्विविधो मासकल्पः, तद्यथा—जिनकल्पे चैव स्थविरकल्पे च । पुनरेकैको द्विविधः—

10 अस्थितकल्पः स्थितकल्पश्च । तत्र मध्यमसाधूनां मासकल्पोऽस्थितः, पूर्व-पश्चिमानां तु स्थितः ।

ततः पूर्व-पश्चिमाः साधवो नियमाद् ऋतुबद्धे मासं मासेन विहरन्ति । मध्यमानां पुनरनियमः,
कदाचिद् मासमपूरयित्वाऽपि निर्गच्छन्ति कदाचित्तु देशोनपूर्वकोटीमप्येकत्र क्षेत्रे आसते
॥ ६४३१ ॥ गतं मासकल्पद्वारम् । अथ पर्युषणाद्वारमाह—

पञ्जोसवणाकल्पो, होति ठितो अद्वितो य थेराणं ।

15 एमेव जिणाणं पि य, कल्पो ठितमद्वितो होति ॥ ६४३२ ॥

पर्युषणाकल्पः स्थविरकल्पिकानां जिनकल्पिकानां च भवति । तत्र स्थविराणां स्थितोऽ-
स्थितश्च भवति । एवमेव जिानामपि स्थितोऽस्थितश्च पर्युषणाकल्पः प्रतिपत्तव्यः ॥ ६४३२ ॥
इदमेव भावयति—

चाउम्मासुक्कोसे, सत्तरिराइंदिया जहण्णेणं ।

20 ठितमद्वितमेगतरे, कारणवच्चासितऽण्णयरे ॥ ६४३३ ॥

उत्कर्षतः पर्युषणाकल्पश्चतुर्मासं यावद् भवति, आपादपूर्णिमायाः कार्तिकपूर्णिमां यावदि-
त्यर्थः । जघन्यतः पुनः सप्ततिरात्रिन्दिवानि, माद्रपदशुक्लपञ्चम्याः कार्तिकपूर्णिमां यावदि-
त्यर्थः । एवंविधे पर्युषणाकल्पे पूर्व-पश्चिमसाधवः स्थिताः । मध्यमसाधवः पुनरस्थिताः । ते हि
यदि वर्षारात्रो भवति मेघवृष्टिरित्यर्थः, तत एकत्र क्षेत्रे तिष्ठन्ति अन्यथा तु विहरन्ति । पूर्व-
25 पश्चिमा अपि 'अन्यतरस्मिन्' अशिवादौ कारणे समुत्पन्ने 'एकतरस्मिन्' मासकल्पे पर्युषणा-
कल्पे वा 'व्यत्यासितं' विपर्यस्तमपि कुर्युः । किमुक्तं भवति ?—अशिवादितिः कारणैर्ऋतुबद्धे
मासमूनमधिकं वा तिष्ठेयुः, वर्षास्वपि तैरेव कारणैश्चतुर्मासमपूरयित्वाऽपि निर्गच्छन्ति परतो
वा तत्रैव क्षेत्रे तिष्ठन्ति ॥ ६४३३ ॥ इदमेवाह—^६

थेराण सचरी खलु, वासासु ठितो उडुम्मि मासो उ ।

30 वच्चासितो तु कज्जे, जिणाण नियमऽड्ड चउरो य ॥ ६४३४ ॥

१ °नां महाविदेहसाधूनां च मास° कां० ॥ २ °णां स्थविरकल्पिकानां स्थि° कां० ॥
३ °मपि जिनकल्पिकानां स्थि° कां० ॥ ४ °मात आरभ्य कार्ति° कां० ॥ ५ °भ्याः प्रारभ्य
कार्ति° कां० ॥ ६ ग्रन्थाग्रं १०००० कां० ॥

'न्यायिणा' न्यायिरकस्त्रिकानां प्रथम-पश्चिमतीर्थंकरप्रत्तकानां सप्ततिर्दिनानि, मनुष्यद्वे
उपन्यस इत्यस्य निरोप्य योवनार्थं, वर्षासु पशुपनाकस्यो भवति । तेषामेव अनुपदे मास-
मेकनेकप्रावसानस्यो मासकल्प मितो भवति । 'कार्ये पुन' अधिवादी 'न्यायामित'
विपर्ययोऽपि भवति, हीनाधिकप्रमाण इत्यर्थः । 'निजाना तु' प्रथम-चरमतीर्थंकरमत्तजिन-
कस्त्रिकानामनुपदे नियमादष्टौ मासकल्पा वर्षासु चत्वारो मासा अन्यूनाधिकाः मितकल्पतयाऽ
मन्वन्त्या, निरपवादानुष्ठानसत्त्वादेयमिति भावः ॥ ६४३४ ॥

दोषाऽस्यति मञ्जिमगा, अच्छंती जाव पुण्वकोटी वि ।

विचरति अ घासासु वि, अकदमे पाणरहि ए ॥ ६४३५ ॥

मिष्यं पि भामकप्यं, करंति तणुग पि कारणं पय्य ।

निणकथिया वि एवं, एमेव महाविदेहेसु ॥ ६४३६ ॥

10

ये तु 'मध्यमा' अमितकस्त्रिका सापवस्ते दोषाणाम्-अपीतिक-मतिप-पादीनां भवति-
अमापे पूर्वकोटीमप्येकत्र द्वेजे आपते । तथा वर्षासुपि 'अकदमे' प्रम्यानचिन्मते मानरहिते
च मृतने जाने सति 'विचरन्ति' विहरन्ति, अनुपदेऽपि यदि अपीतिकप्रमहो वसतेर्ष्या-
पात्रो वा भवेत् ॥ ६४३५ ॥

तत्र एवमादिक 'तनुकमपि' सूत्रमपि कारण प्राप्य मासकल्प भिन्नमपि कुर्वन्ति, अनुप-15
दिना निर्गच्छन्तीत्यर्थः । निणकस्त्रिका अपि मध्यमतीर्थंकरसरता एवमेव मासकल्पे पशुपना-
कल्पे च अस्तिता मतिपचन्त्या । एवमेव च महाविदेहेषु ये न्यायिरकस्त्रिका त्रिनकस्त्रिकाश्च
तेऽप्यमितकस्त्रिका मतिपचन्त्या ॥ ६४३६ ॥ गत पशुपनाकल्पद्वारम् । अथेवमिन् दद्यविषे
कल्पे च प्रमापति तस्य दोषमपिपित्सुराह—

एवं ठिपमि मेर, अट्टिपकप्ये च ओ पमादेनि ।

20

मो वट्टति पामरये, ठाणमि तगं विपजेत्ता ॥ ६४३७ ॥

'धर्म' जनन्तरोक्ष्णीत्या या सितकल्पेऽमितकल्पे च 'मर्यादा' सामास्यरी मतिता तां
मर्यादां च 'प्रमादयति' प्रमादेन परिहायति न 'धर्ममे' धर्ममप्येकत्रे स्थाने वर्तते, तत्रात्र
विपर्ययेत्, तेन सह द्वा-महनादिक सम्मोग न युज्यादिति भावः ॥ ६४३७ ॥

तुत ! इत्यत्र आह—

25

पामरय संकित्तिट्ठं, ठाण विण गुण येरेदि य ।

चारिस तु मवेमनो, मो विहारं च मुग्गति ॥ ६४३८ ॥

'धर्म' धर्ममप्येकत्र 'न्यून' अदरावदर 'मतिट्टम्' अनुपद 'जिने' तीर्थंकरैः 'न्यायिण'
गीतमपिपि मोक्षम्, तत्रात्राद्य न्याय मवेमन् 'स' यथोक्तसामास्यरीपरिहायति विहारं
न शुच्यति, अर्था संविमविहारिणि भावः ॥ ६४३८ ॥

30

पागम्य संकित्तिट्ठं, ठाण विण गुण येरेदि य ।

चारिस तु विपजेत्तो, मो विहारं विमुग्गति ॥ ६४३९ ॥

धर्मं न्यूनं मतिट्टं जिने न्यायिण मोक्षम्, तत्रात्राद्य न्यूनं विपर्ययेत् 'न' यथो-

क्षसामाचारीकर्ता विहारैः 'विशुष्यति' विशुद्धो भवति ॥ ६४३९ ॥ यतश्चैवमंतः—

जो कप्पठिति एयं, सहहमाणो करोति सट्ठाणे ।

तारिसं तु गवेसेज्जा, जतो गुणानं ण परिहाणी ॥ ६४४० ॥

यः 'एनोम्' अनन्तरोक्तां कल्पस्थितिं श्रद्धानः स्वस्थाने करोति । स्वस्थानं नाम—स्थित-
कल्पेऽनुवर्तमाने स्थितकल्पसामाचारीम् अस्थितकल्पे पुनरस्थितकल्पसामाचारीं करोति ।
'तादृशं' संविग्रविहारिणं साधुं 'गवेपयेत्' तेन सहैकत्र सम्भोगं कुर्यात्, 'यतः' यस्माद्
'गुणानां' मूलगुणोत्तरगुणानां परिहाणिर्न भवति ॥ ६४४० ॥ इदमेव व्यक्तीकर्तुमाह—

ठियकप्पम्मिं दंसविधे, ठवणांकप्पे य दुविहमणयरे ।

उत्तरगुणकप्पम्मिं य, जो सरिकप्पो स संभोगो ॥ ६४४१ ॥

10 'स्थितकल्पे' आचेलक्यादौ दशविधे 'स्थापनाकल्पे च' वक्ष्यमाणे द्विविधान्यतरस्मिन् उत्तर-
गुणकल्पे च यः 'सहकल्पः' तुल्यसामाचारीकः सः 'सम्भोग्यः' सम्भोक्तुमुचितः ॥ ६४४१ ॥

अत्र दशविधः स्थितकल्पोऽनन्तरमेवोक्तः । स्थापनाकल्पादिपदानि तु व्याख्यातुकाम आह—

ठवणांकप्पो दुविहो, अकप्पठवणा य सेहठवणा य ।

पढमो अकप्पिएणं, आहारादी ण गिण्हावे ॥ ६४४२ ॥

16 'स्थापनाकल्पो द्विविधः—अकल्पस्थापनाकल्पः शैक्षस्थापनाकल्पश्च । तत्र 'अकल्पिकेन'
अनधीतपिण्डैषणादिसूत्रार्थेन आहारादिकं 'न ग्राहयेत्' नाऽऽनाययेत्, तेनानीतं न कल्पत
इत्यर्थः । एवं प्रथमोऽकल्पस्थापनाकल्प उच्यते ॥ ६४४२ ॥

अट्टारसेव पुरिसं, वीसं इत्थीओं दस णपुंसा य ।

दिक्खेति जो ण एते, सेहट्ठवणांए सो कप्पो ॥ ६४४३ ॥

20 अष्टादश भेदाः 'पुरुषे' पुरुषविषयाः, विंशतिः स्त्रियः, दश नपुंसकाः, एतानष्टचत्वारिं-
शतमनलान् शैक्षान् यो न दीक्षते स एष कल्प-कल्पवतोरभेदात् शैक्षस्थापनाकल्प
उच्यते ॥ ६४४३ ॥

आहार-उवहि-सेज्जा, उग्गम-उप्पादणेसणासुद्धा ।

जो परिणिहति णिययं, उत्तरगुणकप्पिओ स खल्ल ॥ ६४४४ ॥

25 य आहारोपधि-शय्या उद्गमोत्पादनैषणाशुद्धाः 'नियतं' निश्चितं परिगृह्णाति स खल्लतर-
गुणकर्त्तिको मन्तव्यः ॥ ६४४४ ॥ एतेषु सहशकल्पेन सह किं कर्तव्यम् ? इत्याह—

१ 'दशविधे' दशप्रकारे 'स्थापनाकल्पे च' वक्ष्यमाणलक्षणे 'द्विविधान्यतरस्मिन्'
द्वयोः प्रकारयोरेकतरस्मिन् तथा 'उत्तरगुणकल्पे च' पिण्डविशुद्ध्यादौ यः 'सहकल्पः'
कां ॥ २ 'क्तः । अतः स्थापनाकल्पादिपदानि शेषाणि यथाक्रमं व्याख्या' कां ॥ ३ स
एषः 'शैक्षस्थापनायां' योग्या-ऽयोग्यशैक्षदीक्षणा-ऽदीक्षणव्यवहाररूपायां 'कल्प्यः' कल्पिक
उच्यते, अर्थात् तद्विषयो य आचारः स शैक्षस्थापनाकल्पः ॥ ६४४३ ॥ उक्तो द्विविधोऽपि
स्थापनाकल्पः । सम्प्रत्युत्तरगुणकल्पमाह—आहार कां ॥ ४ 'ल्पिको अर्थात् तद्विषया
या व्यवस्था स उत्तरगुणकल्पो मन्त' कां ॥

सरिकप्ये सरिछंदे, तुल्यचरिचे विसिद्धतरण वा ।

साहृहि संयनं कुजा, जाणीहि चरितगुचेहि ॥ ६४४५ ॥

‘सदृक्त्वं’ सितकल्प-सापनाकल्पादिभिरेककल्पवर्ती ‘सदृक्छन्द’ समानसामाचारीक ‘तुल्यचारित्र’ समानसामाधिक्यसंयम ‘विशिष्टतरो वा’ तीव्रतरशुभाध्यवसायविशेषेणोत्कृष्टतरेषु संयमस्नानकण्डकेषु वर्तमान, ईदृशा ये ज्ञानिनश्चारित्रगुणाश्च तैः सह ‘संयतः’^१ परिचयमेकत्र संवासादिकं कुर्यात् ॥ ६४४५ ॥

सरिकप्ये सरिछंदे, तुल्यचरिचे विसिद्धतरण वा ।

आदिज मत्त-पार्ण, सतेण लामेण वा तुस्से ॥ ६४४६ ॥

य सदृक्त्वं सदृक्छन्दस्तुल्यचारित्रो विशिष्टतरो वा ‘तेन’ एवविधेन साधुनाऽऽनीत भक्त पानमाददीत, ‘स्वकीयेन वा’ आत्मीयेन धर्मेण श्रुष्येत्, हीनतरस्तत्र न गृहीयात्^{१०} ॥ ६४४६ ॥ तदेवमुक्त्वा छेदोपस्थापनीयकल्पसिद्धिः । अत्र निर्विशमान-निर्विष्टकायिककल्प-सिद्धिद्वयं विवरीपुराह—

परिहारकल्पं प्रवक्ष्यामि, परिहरति जहा विज ।

आदी मज्झाऽऽसाणे य, आणुपुण्णिं जहकम ॥ ६४४७ ॥

परिहारकल्पं प्रवक्ष्यामि, कथम् ? इत्याह—यथा ‘विद्वान्’ विदितपूर्वगतध्रुवरहस्यात्^{१५} कल्प ‘परिहरन्ति’ धातूनामनेकार्थत्वाद् आसेवन्ते । कथं पुनं वक्ष्यसि ? इति अत आह— ‘आदी’ तत्प्रथमतया प्रतिपद्यमानानां ‘मज्जे’ प्रतिपत्तानाम् ‘अवसाने’ प्रस्तुतकल्पसमाप्ते वा ‘आनुपूर्वी’ सामाचार्या परिपाटि ता यथाक्रमं प्रवक्ष्यामीति सण्टक ॥ ६४४७ ॥

तत्र कतरस्मिन् तीर्थे एव कस्यो भवति ? इति जिज्ञासायामिवमाह—

मरहेरवयसु वासेसु, जता तिथ्यगरा भवे ।

पुरिमा पच्छिमा चैव, कल्पं देसेति ते इमं ॥ ६४४८ ॥

मरहेरवतेषु वर्षेषु वक्ष्यसि यत्रा तृतीय-चतुर्थारकयो पश्चिमे भागे पूर्वा पश्चिमाश्च तीर्थकरा भवेयु तत्रा ते भगवन्त ‘इमं’ प्रस्तुत कल्प ‘दिशन्ति’ प्ररूपयन्ति, जर्वादापनम्— मध्यमतीर्थकृता महाविदेहेषु च नास्ति परिहारकल्पसिद्धिरिति ॥ ६४४८ ॥

आह यदि एव तत —

केवइयं कालसंयोगं, गच्छो उ अणुसज्जती ।

तिथ्यपरसु पुरिमसु, तहा पच्छिमसु य ॥ ६४४९ ॥

क्रियन्त कालसंयोग परिहारकल्पिकानां गच्छ पूर्वे पश्चिमेषु च तीर्थकरेषु ‘अनुसज्जती’ परम्परयाऽनुवर्तते ? ॥ ६४४९ ॥ एव शिष्येण प्रष्टे सति सूत्रिमाह—

पुण्यसयसहस्साह, पुरिमस्स अणुमज्जती ।

वीसग्गसो य वासाह, पच्छिमस्साणुसज्जती ॥ ६४५० ॥

१ ‘मकल्पसिद्धिः निर्विष्टकायिककल्पसिद्धिद्वयं शुभपदैव विप्र’ अ० ४

पूर्वशतसहस्राणि 'पूर्वस्य' ऋषभस्वामिनस्तीर्थे परिहारकल्पोऽनुसजति । 'पश्चिमस्य तु' श्रीवर्द्धमानस्वामिनस्तीर्थे 'विंशत्यग्रशः' कतिपयविंशतिसहस्रापरिच्छिन्नानि वर्षाणि परिहार-
कल्पोऽनुसजति । तत्र ऋषभस्वामिनस्तीर्थे यानि पूर्वशतसहस्राण्युक्तानि तानि देशोने द्वे
पूर्वकोटी मन्तव्ये । कथम् ? इति चेद् उच्यते—इह पूर्वकोट्यायुषो मनुष्या जन्मत आरभ्य
८ सञ्जाताष्टवर्षाः प्रवृजिताः, तेषां च नवमे वर्षे उपस्थापना सञ्जाता, एकोनविंशतिवर्षपर्यायाणां
च दृष्टिवाद उद्दिष्टः, तस्य वर्षेण योगः समाप्तिं नीतः, एवं नव विंशतिश्च मिलिता एकोनत्रिंशद्
वर्षाणि भवन्ति, एतावत्सु वर्षेषु गतेषु ऋषभस्वामिनः पार्श्वे परिहारकल्पं प्रतिपन्नाः, तत
एकोनत्रिंशद्वर्षन्यूनां पूर्वकोटीं परिहारकल्पे तैरनुपालिते सति येऽन्ये तेषां मूले परिहारकल्पं
प्रतिपद्यन्ते तेऽप्येवमेवेकोनत्रिंशद्वर्षन्यूनां पूर्वकोटीमनुपालयन्ति, एवं देशोने द्वे पूर्वकोटी
१० भवतः । पश्चिमस्य तु यानि विंशत्यग्रशो वर्षाण्युक्तानि तानि देशोने द्वे वर्षशते भवतः
॥ ६४५० ॥ तथा चाह—

पञ्चज्ज अट्ठवासस्स, दिट्ठिवातो उ वीसहिं ।

इति एकूणतीसाए, सयमूणं तु पच्छिमे ॥ ६४५१ ॥

पालइत्ता सयं ऊणं, वासाणं ते अपच्छिमे ।

१५ काले देसिंति अणोसिं, इति ऊणा तु वे सता ॥ ६४५२ ॥

श्रीवर्द्धमानस्वामिकाले वर्षशतायुषो मनुष्याः, तत्र 'अष्टवर्षस्य' जन्मनः प्रभृति सञ्जातवर्षा-
ष्टकस्य कस्यापि प्रवृज्या सञ्जाता, पूर्वोक्तरीत्या च विंशत्या वर्षैर्दृष्टिवादो योगतः समर्थितः,
ततः श्रीमन्महावीरसकाशे परिहारकल्पं नव जनाः प्रतिपद्य देशोनवर्षशतमनुपालयन्ति
इत्येवमेकोनत्रिंशता वर्षैरूनं शतं 'पश्चिमे' पश्चिमतीर्थेकरकाले भवति ॥ ६४५१ ॥

२० ततस्ते वर्षाणां शतमूनं तं कल्पं पालयित्वा 'अपश्चिमे काले' निजायुषः पर्यन्तेऽन्येषां तं
कल्पं 'दिशन्ति' प्ररूपयन्ति, प्रवर्तयन्तीति भावः । तेऽप्येवमेवेकोनत्रिंशद्वर्षन्यूनां शतं पाल-
यन्ति । 'इति' एवं द्वे शते ऊने वर्षाणां भवत इति ॥ ६४५२ ॥

किमर्थं तृतीया पूर्वकोटी तृतीयं वा वर्षशतं न भवति ? इत्याह—

पडिबन्ना जिणिंदस्स, पादमूलम्मि जे विरु ।

२५ ठावयंति उ ते अणो, णो उ ठावितठावगा ॥ ६४५३ ॥

जिनेन्द्रस्य पादमूले ये विद्वांसः प्रस्तुतं कल्पं प्रतिपन्नास्त एवान्यांस्तत्र कल्पे स्थापयन्ति,
न तु 'स्थापितस्थापकाः' जिनेन स्थापिता स्थापका येषां ते स्थापितस्थापकास्तेऽमुं कल्पमन्येषां
न स्थापयन्ति । इदमत्र हृदयम्—इयमेवास्य कल्पस्य स्थितिर्यत् तीर्थेकरसमीपे वाऽमुं प्रति-
पद्यन्ते, तीर्थेकरसमीपप्रतिपन्नसाधुसकाशे वा, नाऽन्येषाम् । अतस्तृतीये पूर्वकोटि-वर्षशते न
३० भवत इति ॥ ६४५३ ॥ अथ कीदृग्गुणोपेता अमी भवन्ति ? इत्याह—

सव्वे चरित्तमंतो य, दंसणे परिनिट्ठिया ।

णवपुण्विया जहन्नेणं, उकोस दसपुण्विया ॥ ६४५४ ॥

१ 'ह ऋषभनाथकाले पूर्व' कां० ॥ २ 'नं परिहारकल्पं शतं कां० ॥

पंचविहे बवहारे, कप्ये त दुविहम्मि य ।

दसविहे य पच्छिचे, सन्वे ते परिणिट्ठिया ॥ ६४५५ ॥

सर्वेऽपि ते' भगवन्तश्चारित्रवन्त 'दर्शने च' सम्यक्त्वे 'परिनिष्ठिता' परमकोटिमुपगता ।
ज्ञानमञ्जीकृत्य तु नवपूर्विणो जघन्येन, उत्कर्षत 'दशपूर्विण' किञ्चिद् न्यूनदशपूर्वधरा
मन्तव्या ॥ ६४५४ ॥ तथा—

'पञ्चविधे व्यवहारे' आगम-श्रुता-ऽऽज्ञा-धारणा-जीतरक्षणो 'द्विविधे च कल्पे' अकल्प-
स्थापना-चौक्षस्थापनाकल्परूपे जिनकल्प-स्वविरकल्परूपे वा 'दशविधे च प्रायश्चित्ते' आलोचनादौ
पाराञ्चिकान्ते सर्वेऽपि ते 'परिनिष्ठिता' परिज्ञाया परां निर्घां प्राप्ताः ॥ ६४५५ ॥

अप्पणो आउगं सेसं, जाणिचा ते महामुणी ।

परकमं च बल विरिगं, पञ्चवाते तहेव य ॥ ६४५६ ॥

आत्मन आपु'शेष सातिशयश्रुतोपयोगेन ज्ञात्वा ते महामुनय, 'बल' धारीरं सामर्थ्यम्,
'वीर्यं' जीवशक्तिः, सत्पुण्यमपि दर्शितलक्षण पराक्रमः, एतान्यात्मनो विज्ञायामु कल्प प्रति-
पद्यते । 'प्रत्यपाया' जीवितोपद्रवकारिणो रोगादयस्तानपि 'तथैव' प्रथममेवाभोगयन्ति, किं
प्रतिपन्नाना भविव्यन्ति ? न वा ? इति । यदि न भवन्ति तस्य प्रतिपद्यन्ते, अन्यथा तु
नेति ॥ ६४५६ ॥

आपुच्छिऊग अरहंते, भग्गं देसेति ते इमं ।

प्रमाणानि य सन्वाहं, अभिग्गहे य बहुविहे ॥ ६४५७ ॥

'अर्हत्' तीर्थकृत आच्छिद्य ते तेषामनुज्ञायाऽमु कल्प प्रतिपद्यन्ते । 'ते च' तीर्थकृत-
स्तेषा प्रस्तुतकल्पस्य 'इमम्' अनन्तरमेव वक्ष्यमाण 'भग्गं' सामाचारं देशयन्ति । तद्यथा—
प्रमाणानि च सर्वानि, अभिग्रहाश्च बहुविधान् ॥ ६४५७ ॥ एतान्येव व्याचष्टे—

गणोवहिप्रमाणान्, पुरिसार्णं च जाणि तु ।

द्वर्णं खेर्णं च कालं च, भावमण्ये य पज्जेव ॥ ६४५८ ॥

गणप्रमाणान्युपधिप्रमाणानि पुरुषाणा च प्रमाणानि यानि प्रस्तुते कल्पे जघन्यादिमेका-
दनैकधा भवन्ति, यद्य तेषा 'द्वयम्' अक्षनादिक कल्पनीयम्, यद्य 'क्षेत्र' मासकल्पमायोग्य
वर्षावासमायोग्य वा, यद्येतयोरेव मासकल्प-वर्षावासयो प्रतिनियत काळ, यद्य 'भाव' २५
कोथनिमग्रादिरूपः, ये च 'अन्येऽपि' निव्यतिकर्मतादयो लेख्या-ध्यानादयो वा पर्यायास्तेषां
सम्भवन्ति तान् सर्वानपि भगवन्तस्तेषामुपदिशन्ति ॥ ६४५८ ॥

पंचहिं अग्गहो मचे, तत्थेगीए अभिग्गहो ।

उवहिणो अग्गहो दोसुं, इयरो एकतरीय उ ॥ ६४५९ ॥

१ ते परिहारकल्पिका भगवन्त 'चारित्रवन्त' निरतिचारचारिषाः 'दर्शने च' कं० ॥
२ कथ पुनरमु कल्प प्रतिपद्यन्ते ? इति अत आह इत्यन्तरं कं० ॥ ३ 'यां परिहारकल्पि-
कानां 'द्वयं' कं० ॥ ४ 'नपि मासकल्पप्रकृतोक्तनीत्या तीर्थकृतो भगवन्तस्तेषां' कं० ॥

भक्ते उपलक्षणत्वात् पानके च संसृष्टाऽसंसृष्टाख्यमाद्यमेपणाद्वयं वर्जयित्वा पञ्चभिः उपरि-
तनीभिरेपणाभिः 'आग्रहः' स्त्रीकारः । तत्रापि 'एकस्याम्' एकतरस्यामभिग्रहः, एकया कया-
चिद् भक्तमपरया पानकमन्वेपयन्तीत्यर्थः । आह च बृहद्भाष्यकृत्—

संसृष्टमाद्याणं, सत्तण्हं एसणाण उ ।

५ आइल्लाहि उ दोहिं तु, अगाहो गह पंचहिं ॥

तत्थ वि अन्नयरीए, एगीए अभिगहं तु काऊणं । ति ।

उपधिः—ब्रह्मादिरूपस्तस्य उद्दिष्ट-प्रेक्षा-अन्तरा-उज्झितवर्मिकाख्याः पीठिकायां व्याख्याता
याश्चतस्र एपणास्तत्र 'द्वयोः' उपरितनयोः 'आग्रहः' स्त्रीकारः । 'इतरः' अभिग्रहः स एक-
तरस्यामुपरितन्यां भवति, यदा चतुर्थ्या न तदा तृतीयायाम् यदा तृतीयायां न तदा चतुर्थ्या
१० गृह्णन्तीति भावः ॥ ६४५९ ॥ कदा पुनस्तेऽयं कल्पं प्रतिपद्यन्ते ? इत्याह—

अह्मरोगयम्मि सूरु, कप्पं देसिंति ते इमं ।

आलोह्य-पडिक्कंता, ठावयंति तओ गणे ॥ ६४६० ॥

अचिरोद्धते सूर्ये 'ते' भगवन्तः कल्पमिमं 'देशयन्ति' स्वयं प्रतिपत्त्याऽन्येषां दर्शयन्ति ।
ततः 'आलोचित-प्रतिक्रान्ताः' आलोचनाप्रदानपूर्वं प्रदत्तमिथ्यादुष्कृतात्मीनं गणान् स्थापयन्ति
१५ ॥ ६४६० ॥ तेषु च त्रिषु गणेषु कियन्तः पुरुषा भवन्ति ? इत्याह—

सत्तावीस जहण्णेणं, उक्कोसेण सहस्ससो ।

निग्गंथसूरा भगवन्तो, सच्चग्गेणं वियाहिया ॥ ६४६१ ॥

सप्तविंशतिपुरुषा जघन्येनै भवन्ति, एकैकस्मिन् गणे नव जना भवन्ति इति भावः ।
उत्कर्षतः 'सहस्रशः' सहस्रसदृशाः पुरुषा भवन्ति, अताग्रशो गणानामुत्कर्षतैः वक्ष्यमाणत्वात् ।
२० एवं ते भगवन्तो निर्ग्रन्थसूराः 'सर्वात्रेण' सर्वसदृश्या व्याख्याताः ॥ ६४६१ ॥

गणमङ्गीकृत्य प्रमाणमाह—

सयग्गसो य उक्कोसा, जहण्णेण तओ गणा ।

गणो य णवतो वुत्तो, एमेता पडिवत्तितो ॥ ६४६२ ॥

'शताग्रशः' शतसदृश्या गणा उत्कर्षतोऽमीषां भवन्ति, जघन्येन त्रयो गणाः । गणश्च 'नवकः'
२५ नवपुरुषमान उक्तः । एमेताः 'प्रतिपत्त्यः' प्रमाणादिविषयाः प्रकारा मन्तव्याः ॥ ६४६२ ॥

एगं कप्पद्वियं कुओ, ^{पुत्तिप १. ३} परिहारिए ।

अणुपरिहारिगा चैव, ^{स्थापक} तैसिं ठावए ॥ ६४६३ ॥

नवानां जनानां मध्यादेकं कल्पस्थितं गुरुकल्पं कुर्यात् । चतुरः परिहारिकान् कुर्यात् । तेषां
शेषांश्चतुरोऽनुपरिहारिकान् स्थापयेत् ॥ ६४६३ ॥

१ °न जघन्यतोऽपि स्था° कां० ॥ २ °न त्रिषु गणेषु समुदितेषु भव° कां० ॥ ३ °तः
प्रथमतः प्रतिपद्यमानकानां वक्ष्य° कां० ॥ ४ °वां प्रथमतः प्रतिपत्तारो भव° कां० ॥
५ एवं प्रतिपत्ते सति कल्पे यो विधिर्विधेयस्तं दर्शयन्नाह इत्यवतरणं कां० ॥ ६ °न तपः-
प्रज्ञानं कु° कां० ॥ ७ °न तदीयवैयानृत्यकरकल्पान् स्था° कां० ॥

न तेसिं जायती विग्ध, जा मासा दस अट्ट य ।

न वेयणा न वाऽऽतंको, येव अण्णे उवद्वा ॥ ६४६४ ॥

अट्टारससु पुण्णोसु, होज एते उवद्वा ।

ऊणिए ऊणिए यावि, गणे मेरा इया मवे ॥ ६४६५ ॥

‘तेपाय’ एव कल्प प्रतिपन्नानां न जायते ‘विग्र’ अन्यत्र संहारणादि, यावद् मासा ५ दशाष्टौ च, अष्टादश इत्यर्थः । न वेदना न वा आतङ्ग नैवान्ये केचनोपद्रवा प्राणव्यप-
रोपणकारिण उपसर्गा । अष्टादशसु मासेषु पूर्णेषु मवेयुरपि एते उपद्रवा । उपद्रवेद्य यदि
तेषामेको द्वौ त्रयो वा भिषन्ते, अथवा तेषां कोऽपि स्वविरकल्प जिनकल्प वा गतो भवति,
शेषास्तु तमेव कल्पमनुपालयितुं कायास्तत एव भूनिते ऊनिते गणे जाते इय ‘मर्यादा’ सामा-
चारी भवति । इहोनिते ऊनिते इति द्विरुच्चारण भूयोऽप्यष्टादशसु मासेषु पूर्णेषु एव एव १०
विधिरिति ज्ञापनार्थम् ॥ ६४६४ ॥ ६४६५ ॥

एव तु ठाविइ कप्पे, उवसंपज्जति जो तहिं ।

एगो हुवे अणेगा वा, अविरुद्धा भवन्ति ते ॥ ६४६६ ॥

‘एवम्’ अनन्तरोक्तीत्या कल्पे स्थापिते सति यदि एकादयो त्रियेरन्, अन्यत्र वा
गच्छेयुः, ततो यस्तत्र उपसम्पद्यते स एको वा द्वौ वाऽनेके वा मवेयु । तत्र यावद्भिः पारि- १५
हारिकगण ऊनन्नावतामुपसम्पदर्थमागतानां भव्याद् गृहीत्वा गणं पूर्यते । ये शेषास्ते पारि-
हारिकतपस्तुलनां कुर्वन्तस्तिष्ठन्ति । ते च पारिहारिकैः सार्धं तिष्ठन्तोऽविरुद्धा भवन्ति, पारि-
हारिकाणामकल्पनीया न भवन्तीत्युक्तं भवति । ते च तावत् तिष्ठन्ति यावदन्ये उपसम्पदर्थ-
मुपतिष्ठन्ते । तैः पूरयित्वा पृथग् गणं क्रियते ॥ ६४६६ ॥ इदमेव व्याख्याति—

ततो य ऊणए कप्पे, उवसंपज्जति जो तहिं ।

२०

जैत्तिएहिं गणो ऊणो, तचित्ते तत्थ पक्खिये ॥ ६४६७ ॥

‘ततश्च’ पूर्वोक्तकारणाद् ‘ऊनके’ एक-आदिभिः साधुभिरपूर्णे कल्पे यस्तत्रोपसम्पद्यते तत्राय
विधिः—‘यावद्भिः’ एकादिसङ्ख्याकैः स गण ऊनः ‘तावत्’ तावत्सङ्ख्याकानेव साधून् ‘तत्र’
गणे ‘प्रक्षिपेत्’ प्रवेशयेत् ॥ ६४६७ ॥

ततो अणूणए कप्पे, उवसंपज्जति जो तहिं ।

२५

उवसंपज्जमाणं तु, तप्पमाणं गणं करे ॥ ६४६८ ॥

अथ कोऽप्युपद्रवैर्न कालगतस्तत एवमन्यूनके कल्पे ये तत्रोपसम्पद्यन्ते ते यदि नव जना
पूर्णास्ततः पृथग् गणो भवति । अत्रापूर्णास्ततः प्रतीक्षाप्यन्ते यावदन्ये उपसम्पदर्थमागच्छन्ति ।
ततस्तमुपसम्पद्यमानं साधुवनं भीतयित्वा ‘तत्रमाणं’ नवपुरुषमानं गणं ‘कुर्व्यात्’ स्थापयेत्
॥ ६४६८ ॥

३०

१ न ‘वेदना’ चिरघातिरोगरूपा न वा ‘आतङ्ग’ सघोषातिशालादिलक्षणं नैवां कां० ॥
२ ‘कारिणो’ वेयादिछत्ता उप० कां० ॥ ३ वा जिनकल्पादौ गच्छे’ धं० ॥ ४ जत्तिएण
गणो धं० विना ॥

पमाणं कृष्यद्वितो तत्थ, ववहारं ववहरित्तए ।

अणुपरिहारियाणं पि, पमाणं होति से विऊ ॥ ६४६९ ॥

तेषां पारिहारिकाणां 'तत्र' कल्पे क्वचित् स्वलितादावापन्ने 'व्यवहारं' प्रायश्चित्तं 'व्यवहृतुं' दातुं कल्पस्थितः प्रमाणम्, यदसौ प्रायश्चित्तं ददाति तत् तैर्वाढ्यमिति भावः । एवमनुपारिहारिकाणामप्यपराधपदमापन्नानां स एव 'विद्वान्' गीतार्थः प्रायश्चित्तदाने प्रमाणम् ॥ ६४६९ ॥

आलोयण कप्पटिते, तवमुज्जाणोवमं परिवहन्ते ।

अणुपरिहारिणं गोवालए, व णिच उज्जुत्तमाउत्ते ॥ ६४७० ॥

ते परिहारिका-ऽनुपरिहारिका आलोचनम् उपलक्षणत्वात् वन्दनकं प्रत्याख्यानं च कल्पस्थितस्य पुरतः कुर्वन्ति । "तवमुज्जाणोवमं परिवहन्ते" चि यथा किल कश्चिदुद्यानिकां गत 10 एकान्तरतिप्रसक्तः स्वच्छन्दमुखं विहरमाण आत्मे एवं तेऽपि पारिहारिका एकान्तसमाधिसिन्धुनिमग्नमनसस्तत् तपः 'उद्यानोपमम्' उद्यानिकासदृशं परिवहन्ति, कुर्वन्तीत्यर्थः । अनुपरिहारिकाश्च चत्वारोऽपि चतुर्णां परिहारिकाणां भिक्षादौ पर्यटतां पृष्ठतः स्थिता नित्यम् 'उद्युक्ताः' प्रयत्नवन्तः 'आयुक्ताश्च' उपयुक्ता हिण्डन्ते, यथा गोपालको गवां पृष्ठतः स्थित उद्युक्त आयुक्तश्च हिण्डते ॥ ६४७० ॥

15 पडिपुच्छं वायणं चैव, मोत्तूणं णत्ति संकहा ।

आलावो अत्तणिदेसो, परिहारिस्स कारणे ॥ ६४७१ ॥

तेषां च पारिहारिकादीनां नवानामपि जनानां सूत्रार्थयोः प्रतिपृच्छां वाचनां च मुक्त्वा नास्त्यन्या परस्परं सद्गथा । पारिहारिकस्य च 'कारणे' उत्थान-निषदनाद्यशक्तिरूपे आलाप आत्मनिर्देशरूपो भवति, यथा—उत्थास्यामि, उपवेक्ष्यामि, भिक्षां हिण्डिष्ये, मात्रकं प्रेक्षिष्ये 20 इत्यादि ॥ ६४७१ ॥

वारसं दसऽड्ढ दस अड्ढ छ च अड्ढ छ च चउरो य ।

उक्कोस-मज्झिम-जहण्णगा उ वासा सिसिर गिम्हे ॥ ६४७२ ॥

परिहारिकाणां वर्षा-शिशिर-ग्रीष्मरूपे त्रिविधे काले उत्कृष्ट-मध्यम-जघन्यानि तपांसि भवन्ति । तत्र वर्षारात्रे उत्कृष्टं तपो द्वादशम्, शिशिरे दशममुत्कृष्टम्, ग्रीष्मे उत्कृष्टमष्टमम्; 25 वर्षारात्रे मध्यमं दशमम्, शिशिरेऽष्टमम्, ग्रीष्मे षष्ठम्; वर्षारात्रे जघन्यमष्टमम्, शिशिरे षष्ठम्, ग्रीष्मे चत्वारि भक्तानि, चतुर्थमित्यर्थः ॥ ६४७२ ॥

आयंविळ वारसमं, पत्तेयं परिहारिगा परिहरन्ति ।

अभिगाहितएसणाए, पंचण्ह वि एससंभोगो ॥ ६४७३ ॥

परिहारिका उत्कर्षतो द्वादशं तपः कृत्वा आचान्तेन पारयन्ति । ते च परिहारिकाश्चत्वा-

१ कृष्यद्वितो तत्थ ताभा० ॥ २ 'तां गोपाला इव गवां पृष्ठतः स्थिता नित्यम् 'उद्युक्ताः' प्रयत्नवन्तः 'आयुक्ताश्च' उपयुक्ता हिण्डन्ते ॥ ६४७० ॥ पडिपुच्छ कां० ॥ ३ 'त्रकं प्रेक्ष्ये इ' कां० विना ॥ ४ गिम्हे ताभा० ॥ ५ एवमनन्तरोक्तगीत्या परि' कां० ॥ ६ 'त्वा पारणकदिने आचा' कां० ॥

रोऽपि 'प्रत्येक' पृथक् पृथक् परिहरन्ति, न परस्पर समुद्देशनादिसम्भोगं कुर्वन्तीत्यर्थः । ते च परिहारिका अभिगृहीतया पञ्चानामुपरितनीनामन्यतरेष्वपि मक्त-पानं गृह्णन्ति । ये तु चत्वारोऽनुपरिहारिका एकस्य कल्पस्थितितोषां पञ्चानामप्येक एव सम्भोगः, ते च प्रतिदिवसमाचान्द्र कुर्वन्ति । यस्तु कल्पस्थितः स स्वयं न हिण्डते, तस्य योग्य मक्त-पानमनुपरिहारिका आनयन्ति ॥ ६४७३ ॥

5

परिहारिओ वि छम्मासे अणुपरिहारिओ वि छम्मासा ।

कप्पड्डितो वि छम्मासे एते अट्टारस उ मासा ॥ ६४७४ ॥

परिहारिका प्रथमतः पञ्चासान् मस्तुत तपो वहन्ति, ततोऽनुपरिहारिका अपि पञ्चासान् वहन्ति, इतरे तु तेषामनुपरिहारिकत्वं प्रतिपद्यन्ते । तैरपि व्यूढे सति कल्पस्थितः पञ्चासान् वहति, ततः शेषाणामेक कल्पस्थितो भवति एकः पुनरनुपरिहारिकत्वं प्रतिपद्यते । एवमेते-10
ऽष्टादश मासा भवन्ति ॥ ६४७४ ॥

अणुपरिहारिगा चेव, जे प ते परिहारिगा ।

अण्णमणोसु ठाणेसु, अविरुद्धा भवन्ति ते ॥ ६४७५ ॥

अनुपरिहारिकाश्च ये च ते परिहारिकास्तोऽन्यान्मेषु स्थानेषु कालभेदेन परस्परमेकैकस्य वैपरीत्यं कुर्वन्तोऽविरुद्धा एव भवन्ति ॥ ६४७५ ॥ ततश्च—

15

गएहिं छहिं मासेहिं, निम्बिद्धा भवन्ति ते ।

ततो पच्छा षवहार, पट्टवति अणुपरिहारिया ॥ ६४७६ ॥

गएहिं छहिं मासेहिं, निम्बिद्धा भवन्ति ते ।

वैह्व कप्पड्डितो पच्छा, परिहार त्हाविहं ॥ ६४७७ ॥

ते परिहारिकाः पङ्क्तिर्मसैर्गतेष्वपि व्यूढे सति 'निर्विष्टाः' निर्विष्टकायिका भवन्ति । ततः 20
पञ्चावनुपरिहारिका 'व्यवहार' परिहारतपस समाचार 'प्रस्थापयन्ति' कर्तुं शरमन्ते ॥ ६४७६ ॥

तेऽपि पङ्क्तिर्मसैर्गतेर्निर्विष्टा भवन्ति । पञ्चात् कल्पस्थितोऽपि तथाविध परिहारं तावत् एव मासान् वहति ॥ ६४७७ ॥ एव च—

अट्टारसहिं मासेहिं, कप्पो होति समाणितो ।

मूलवृणार्णे समं, छम्मासा तु अणूणगा ॥ ६४७८ ॥

25

१ 'परिहरन्ति' यथोक्ता सामाचारीमासेष्वन्ते' न पर' कं० ॥ २ 'न तदेव तपो वह' कं० ॥ ३ 'यति, शेषाः पुनरनुपरिहारिकत्वं परिहारिकत्वं वा यथायोग्यं प्रतिपद्यन्ते । एवमेतेऽष्टादश मासा भवन्ति ॥ ६४७४ ॥ आह—य एव परिहारिकास्त एवानुपरिहारिकाः य एवानुपरिहारिकास्त एव परिहारिका इति कथं न विरोधः ? इति अत्रोच्यते—अणु' कं० ॥ ४ 'त्य तपश्च हु' कं० ॥ ५ 'यन्ति । यदि हि तेषामित्यमन्योन्यविधिं विदधानानां कालभेदो न स्यात् तदा स्यात् विरोधः । तच्च नास्तीति ॥ ६४७५ ॥ कं० ॥ ६ ततो पच्छा षवहार, पट्टवेति कप्पड्डितो तान् ॥

अष्टादशमिर्मासैरयं कल्पः समापितो भवति । कथम् ? इत्याह—“मूलद्ववणा” इत्यादि । मूलस्थापना नाम—यत् परिहारिकाः प्रथमत इदं तपः प्रतिपद्यन्ते, तस्यां षण्मासा अन्यूनस्तपो भवति, एवमनुपारिहारिकाणां कल्पस्थितस्य च मूलस्थापनया ‘ममं’ तुल्यं तपः प्रत्येकं ज्ञेयम्, षण्मासान् यावदित्यर्थः । एवं त्रिभिः षट्कैरष्टादश मासा भवन्ति ॥ ६४७८ ॥

५ ते च द्विधा—जिनकल्पिकाः स्यविरकल्पिकाश्च । उभयेषामपि व्याख्यानमाह—

एवं समाणि कल्पे, जे तेमिं जिणकप्पिया ।

तमेव कल्पं ऊणा वि, पालए जावजीवियं ॥ ६४७९ ॥

‘एवम्’ अनन्तरोक्तविधिनाऽष्टादशमिर्मासैः कल्पे समापिते सति ये तेषां मध्याद् जिन-कल्पिकास्ते तमेव कल्पमूना अप्यष्टादिसप्तमाका अपि यावज्जीवं पालयन्ति ॥ ६४७९ ॥

10 अट्टारसेहिं पुण्णेहिं, मासेहिं थेरकप्पिया ।

पुणो गच्छं नियच्छंति, एसा तेमिं अहाठिती ॥ ६४८० ॥

ये स्यविरकल्पिकास्तेऽष्टादशमिर्मासैः पूर्णैः ‘पुनर’ गृह्योऽपि गच्छं नियच्छन्ति, आग-च्छन्तीत्यर्थः । एषा तेषां ‘यथास्थितिः’ यथाकल्पः ॥ ६४८० ॥

अथ षड्विधायां कल्पस्थितौ का कुत्रावतरति ? इत्याह—

15 तइय-चउत्था कप्पा, समोर्यरंति तु वियम्मि कप्पम्मि ।

पंचम-उट्ठितीसुं, हेड्डिल्लाणं समोयारो ॥ ६४८१ ॥

‘तृतीय-चतुर्थी’ निर्विशमानक-निर्विष्टकायिकाख्यौ कल्पौ ‘द्वितीये’ छेदोपस्थापनीयान्नि कल्पे समवतरतः । तथा सामायिक-च्छेदोपस्थापनीय-निर्विशमानक-निर्विष्टकायिकाख्या आद्याश्चतस्रः स्थितयोऽवस्तन्य उच्यन्ते, तासां प्रत्येकं ‘पञ्चम-षष्ठस्थित्योः’ जिनकल्प-स्यविर-
20 कल्पस्थितिरूपयोः समवतारो भवति ॥ ६४८१ ॥

गतं निर्विशमानक-निर्विष्टकायिककल्पस्थितिद्वयम् । अथ जिनकल्पस्थितिमाह—

णिञ्जुत्ति-मासकप्पंमु वणिणतो जो कमो उ जिणकप्पे ।

सुय-संघयणादीओ, सो चेव गमो निरवसेसो ॥ ६४८२ ॥

निर्युक्तिः—पञ्चकल्पत्वासां मासकल्पप्रकृते च यः क्रमः ‘जिनकल्पे’ ‘जिनकल्पविषयः’
25 श्रुतसंहननादिको वर्णितः स एव गमो निरवशेषोऽत्र मन्तव्यः ॥ ६४८२ ॥

स्थानाग्रन्थार्थं पुनरिदमुच्यते—

गच्छम्मि य णिम्माया, धीरा जाहे य मुणियपरमत्था ।

अग्गाह जोग अभिग्गाहे, उ विंति जिणकप्पियचरित्तं ॥ ६४८३ ॥

यदा गच्छे प्रव्रज्या-शिक्षापदादिक्रमेण ‘निर्माताः’ निष्पन्नाः, ‘धीराः’ औत्पत्तिक्यादि-
30 बुद्धिमन्तः परीषहोपसर्गैरक्षोभ्या वा, ‘मुणितपरमार्थाः’ ‘अभ्युद्यतविहारेण विहर्तुमवसरः साम्प्रतमस्माकम्’ इत्येवमवगतार्थाः, तथा वयोः पिण्डैषणयोः असंसृष्टा-संसृष्टाख्ययोरग्रहस्ते

१ ‘यरंते तु वित्तियकप्प’ तामा० ॥ २ जो गमो तामा० ॥ ३ “णिञ्जुत्ती पंचकप्पे” इति चूर्णां विशेषचूर्णां च ॥

परिहर्तव्ये, यास्तु उपरितन्त्रा पक्षेपणास्तासाम् 'अभिग्रह' 'एता एव ग्रहीतव्याः' इत्येवंरूप , तत्राप्येकैकतरस्या 'योग' व्यापारः परिभोग इत्यर्थः । एव भावितमतयो यदा भवन्ति तदा जिनकल्पिकचारित्र्यम् 'उपयान्ति' प्रतिपद्यन्ते ॥ ६४८३ ॥

धितिवलिया तवसूरा, णिति य गच्छतों ते पुरिससीहा ।

बल-वीर्यसंघयणा, उवसग्गसहा अमीरु य ॥ ६४८४ ॥

5

धृतिः—वज्रकुल्यवदमेघ निष्प्रमिधान तथा वलिका—बलवन्त, तथा तप—चतुर्थादिक पण्मासिकान्त तत्र शूरा—समर्था, एवविधा पुरुषसिंहास्ते गच्छाद् निर्गच्छन्ति । बल—शारीर वीर्य—जीवममव तद्वत् संहननम्—अस्मिन्निचयात्मक येषां ते तथा । बल-वीर्यग्रहण च चतुर्भञ्जीशापनार्थम्, सा चेत्यम्—धृतिमान् नामैको न संहननवान्, संहननवान् नामैको न धृतिमान्, एको धृतिमानपि संहननवानपि, एको न धृतिमान् न संहननवान् । अत्र तृतीय-10 भञ्जेनाधिकारः । उपसर्गा—दिन्यादयस्तेषां सहा—सम्यगध्यासितार, तथा 'अमीरव' परीप- हेभ्यो न विम्यति ॥ ६४८४ ॥ गता जिनकल्पसिति, सम्प्रति स्वविरकल्पसितिमाह—

- संयमकरणुजोवा, णिष्कातग गाण-दंसण-वरिसे ।

दीहाड दुडुवासो, वसहीदोसेहि य विमुक्का ॥ ६४८५ ॥

संयम—पञ्चाश्वविरमणादिरूपः धृतिव्यादिरकारूपो वा सप्तदशविध, त कुर्वन्ति—यथावत् 15 पाठ्यन्तीति संयमकरणा, नन्वादिदर्शनात् कर्तरि अनप्रत्ययः, उद्योतका—तपसा मवचनस्यो- ज्जातका, तत संयमकरणाश्च ते उद्योतकाश्चेति विशेषणसमासः । यद्वा सूत्रा-57 पैरुपी- करणेन संयमकरणमुद्योतयन्तीति संयमकरणोद्योतका । तथा ज्ञान-दर्शन-चारित्र्ये धृतिव्याणां निष्पादकास्तेषां वा ज्ञानादीनामव्यवच्छिन्नकारका, एवविधा स्वविरकल्पिका भवन्तीति शेषः । यदा च ते दीर्घायुषो ज्ञातव्यपरिशीलाश्च भवन्ति तदा ब्रह्मावासमध्यासंते । तत्रैक-20 क्षेत्रे वसन्तोऽपि 'वसतिदोषे' कालातिक्रान्तादिमि चशब्दाद् आहारोपपिदोषैश्च 'विमुक्का' वर्जिता भवन्ति, न तैर्लिप्यन्त इत्यर्थः ॥ ६४८५ ॥

मोसुं जिणकप्पठिइ, जा मेरा एस वणिंया हेड्डा ।

एसा हु दुपदञ्चुत्ता, होति ठिती येरकप्पस्स ॥ ६४८६ ॥

जिनकल्पसितिग्रहणेन उपलक्षणत्वात् सर्वेषामपि गच्छनिर्गतानां सिति परिगृह्यते, 25 ततस्तां मुक्त्वा या 'अपस्ताद्' अस्मिन्नेवाध्ययने 'मर्यादा' सिति 'एपा' अनन्तरमेव वर्णिता, यद्वा सामायिकाध्ययनमादौ कृत्वा यावदस्मिन्नेवाध्ययने इदं पक्षिकल्पस्थितिपुत्रम्, अनन्तरे गच्छनिर्गतसामाचारीमुक्त्वा या शेषा सामाचारी वर्णिता सा 'द्विपदयुक्ता' उत्सर्गा-59 वादपद- द्वययुक्ता स्वविरकल्पस्य सितिर्भवति ॥ ६४८६ ॥ गता स्वविरकल्पसिति । सम्प्रति प्रस्तु- तशास्त्रोक्तविधिवेपरीत्यकारिणमपयान् दर्शयन्माह—

30

पलंवादी जाव ठिती, उत्सग्ग-59 वातिथं करेमाणो ।

अववाते उत्सग्गं, आसायण दीहसंसासी ॥ ६४८७ ॥

१ 'सते, तदानीं वैकत्र क्षेत्रे अ- ॥ २ 'य यद्विन्देसकैर्वर्णि' अ- ॥

प्रलम्बसूत्रादारभ्य यावदिदं पद्विधकल्पस्थितिसूत्रं तावद् य उत्सर्गोऽपवादविधिः
सूत्रतोऽर्थतश्चोक्तसूत्रोत्सर्गे प्राप्ते आपवादिकीं क्रियां कुर्वाणोऽपवादे च प्राप्ते उत्सर्गक्रियां
कुर्वाणोऽर्हतामाशातनायां वर्तते, अर्हत्पञ्चस्य धर्मस्याशातनायां वर्तते, आशातनायां च वर्त-
मानो दीर्घसंसारी भवति, तस्मात् प्रलम्बसूत्रादारभ्य पद्विधकल्पस्थितिसूत्रं यावद् उत्सर्गे
5 प्राप्ते उत्सर्गः कर्तव्योऽपवादे प्राप्तेऽपवादविधिर्यतनया कर्तव्यः ॥ ६४८७ ॥

एवंकुर्वतां गुणमाह—

छविहकल्पस्त इति, नाउं जो सहहे करणजुतो ।

पवयणणिही सुरक्खित्तो, इह-परभववित्तरफलदो ॥ ६४८८ ॥

‘पद्विधकल्पस्य’ सामायिकीदिरूपस्य प्रस्तुतशाल्कार्थसर्वस्वभूतस्य ‘स्थितिः’ कल्पनीयाचरणा-
10 ऽकल्पनीयविधर्जनरूपां ‘ज्ञात्वा’ गुरुपदेशेन सम्यगवगम्य यः ‘श्रद्धावीत’ प्रतीतिपथमारोपयेत्,
न केवलं श्रद्धावीत किन्तु ‘करणयुक्तः’ यथोक्तानुष्ठानसम्पन्नो भवेत्, तस्याऽऽत्मा एवं सम्यग्ज्ञान-
श्रद्धान-चारित्रसमन्वितः साक्षात् प्रवचननिधिर्भवति, यथा समुद्रो रत्ननिधिः एवमसावपि
ज्ञानादिरत्नमयस्य प्रवचनस्य निधिरित्यर्थः । स च प्रवचननिधिः सुष्ठु-प्रयत्नेनाऽऽत्म-संयमविरा-
धनाभ्यो रक्षितः सन् इह-परमवविस्तरफलदो भवति । इहभवे विस्तरेण चारण-वैक्रिया-
15 ऽऽमर्षौपधिप्रभृतिविविधलब्धिरूपं फलं ददाति, परभवेऽप्यनुत्तरविमानाद्युपपात-सुकुलप्रत्या-
यातिप्रभृतिकं विस्तरेण फलं प्रयच्छति ॥ ६४८८ ॥ अथेदं कल्पाध्ययनं कस्य न दातव्यम् ?
को वाऽपात्राय ददतो दोषो भवति ? इत्यत आह—

भिण्णरहस्से व णरे, णिस्साकरए व मुक्कजोगी य ।

छविहगतिगुविलम्भि, सो संसारे भगति दीहे ॥ ६४८९ ॥

20 इहापवादपदानि रहस्यमुच्यते, भिन्नं-प्रकाशितमयोग्यानां रहस्यं येन स भिन्नरहस्यः,
अगीतार्थानामपवादपदानि कथयतीत्यर्थः, तत्रैवंविधे नरे । तथा निश्चाकरो नाम-यः किञ्चि-
दपवादपदं लब्ध्वा तदेव निश्चां कृत्वा भणति—यथा एतदेवं करणीयं तथाऽन्यदप्येवं
कर्तव्यम्, तत्र । तथा मुक्ताः-परित्यक्ता योगाः-ज्ञान-दर्शन-चारित्र-तपोविषया व्यापारा
येन स मुक्तयोगी । ईदृशोऽपात्रे न दातव्यम् । यस्तु ददाति सः ‘पद्विधगतिगुपिले’ पृथिवी-
25 कायादित्रसकायान्तपट्कायपरिभ्रमणगहने ‘दीर्घे’ अपारे संसारे आगम्यति ॥ ६४८९ ॥

अथ कीदृशस्य दातव्यम् ? को वा पात्रे ददतो गुणो भवति ? इति अत आह—

अरहस्सधारए पारए य असद्वकरणे तुलासमे समिते ।

कप्पाणुपालणा दीवणा य, आराहण छिन्नसंसारी ॥ ६४९० ॥

नास्त्यपरं रहस्यान्तरं यस्मात् तद् अरहस्यम्, अतीवरहस्यच्छेदशाल्कार्थतत्त्वमित्यर्थः, तद्
30 यो धारयति-अपात्रेभ्यो न प्रयच्छति सोऽरहस्यधारकः । ‘पारगः’ सर्वस्यापि प्रारब्धश्रुतस्य

१ ‘कसंयम-च्छेदोपस्थापनीयसंयमादिरूप’ कां० ॥ २ कसौ न कां० ॥ ३ ‘नरे’ न-रह-
ज्जनमात्रधारके । तथा कां० ॥ ४ ‘स्यभूतं छेद’ कां० ॥

पारगामी, न पल्लवग्राही । 'असृष्टकणो नाम' भाषा-मदविममुक्तो भूत्वा यथोक्त विहितानुष्ठानं करोति । 'तुल्यसमो नाम' यथा तुल्य समस्मिता न मार्गतो न वा पुरतो नमति एव यो राग-द्वेषविमुक्तो माना-ऽप्रमान-सुख-दुःखादिषु सम स तुल्यसम उच्यते । 'समित' पञ्चमि समितिमि. समायुक्त । एवविधगुणोपेतस्येदमध्ययन दातव्यम् । एव ददता कल्पस्य-भगव-दुक्तस्य श्रुतदानविधेरनुपालना कृता भवति, अथवा कल्पे-कल्याध्ययने यद् भणित तस्यानु-५ पालनं य करोति तस्य दातव्यम् । एवकुर्वता दीपना-अन्येषामपि मार्गस्य प्रकाशना कृता भवति, यथाऽन्यैरपि एवगुणवते शिष्याय श्रुतप्रदान कर्तव्यम्, अथवा "दीवण" चि यो योग्यविनेयानां 'दीपनाम्' अनालस्येन व्याख्यान करोति तस्येदं दातव्यम्, यदि वा दीपना नाम-उत्सर्गयोग्यानामुत्सर्गं दीपयति, अपवादयोग्यानामपवादं दीपयति, उभययोग्यानामुभावपि दीपयति, प्रमादिना वा दोषान् दीपयति, अप्रमादिना गुणान् दीपयति । य एतस्यां कल्याण-१० पालनायां दीपनायां च वर्तते तस्य ज्ञान-दर्शन-चारित्र्यमयी अवस्था मध्यमा उत्कृष्टा चाऽऽ-राधना भवति । तत्तद्वाराधनाया 'छिन्नसंसारि' भवति संसारसन्ततेर्भ्यवच्छेदं करोति । तस्यां च व्ययच्छिन्नायां यत् तद् अक्षयमव्याबाधमपुनरावृत्तिक उपादेयस्यानसत्प्रामोतीति ॥६४९०॥

॥ कल्पस्थितिप्रकृतं समाप्तम् ॥

उक्तोऽनुगम । सप्रति नया—ते च यद्यपि द्यतसद्व्याप्तथापि ज्ञानम-क्रियानयद्वयेऽन्त-१५ र्भाष्यन्ते । तत्र ज्ञाननयस्यायमभिप्राय —ज्ञानमेव प्रधानमैहिका-ऽऽमुष्मिकफलभासिकारणम् । तथा च तदभिप्रायसमर्थिकेय शास्त्रान्तरोक्ता गाथा—

नायमि गिण्दियञ्चे, अगिण्दियञ्चमि चेव अत्यमि ।

अदयञ्चमेव हू जौ, उवणसो सो नजो नाम ॥

अस्या व्याख्या—'ज्ञाते' सम्यक् परिच्छिन्ने 'ग्रहीतव्ये' उपादेये 'अग्रहीतव्ये' हेये २० चक्षब्दाद् उपेक्षणीये च । एवकारस्तवधारणार्थं, तस्य चैव व्यवहित प्रयोग —ज्ञात एव ग्रहीतव्येऽग्रहीतव्ये उपेक्षणीये च, नाज्ञातेऽर्थे ऐहिकामुष्मिकरूपे । तत्रैहिको ग्रहीतव्य सक्-चन्दनादि, अग्रहीतव्यो विप-क्षत्र-कष्टकादि, उपेक्षणीय तुणादि । आमुष्मिको ग्रहीतव्य सम्यग्दर्शनादि, अग्रहीतव्यो मिथ्यादर्शनादि, उपेक्षणीयो विवक्षयाऽभ्युदयादि । तस्मिन्नर्थे यतितव्यमेवेति । अनुस्मारलोपाद् 'एवम्' अमुना क्रमेण ज्ञानपूर्वकमैहिका-ऽऽमुष्मिकफल-२५ भास्यर्थिना सत्त्वेन 'यतितव्य' प्रज्ञायादित्यण-प्रयत्न कार्य । इत्थं चैतदङ्गीकर्तव्यम्, सम्यग्ज्ञानमन्तरेण प्रवर्तमानस्य फलविस्तारदर्शनात् । तथा चोक्तमन्यैरपि—

विज्ञप्तिः फलदा पुंसां, न क्रिया फलदा मता ।

मिथ्याज्ञानात् प्रवृत्तस्य, फलासंवाददर्शनात् ॥

तथाऽऽमुष्मिकफलार्थिनाऽपि ज्ञान एव यतितव्यम्, आगमेऽपि तथाप्रतिपादनात् ।

उक्तं च—

पट्टमं नाणं ततो दया, एवं चिद्दृढं सद्यसंजए ।

अन्नाणी किं काही ?, किं वा नाही य छेय-पावगं ? ॥

इतश्चैतदेवमङ्गीकर्तव्यम्, यस्मात् तीर्थकर-गणधरैरगीतार्थानां केवलानां विहारक्रियाऽपि निषिद्धा । तथा चागमः—

गीयत्यो य विहारो, वीतो गीयत्यमीसतो भणितो ।

एत्तो तइय विहारो, नाणुवाओ जिणवरेहिं ॥

न खलु अन्धेनान्धः समाकृष्यमाणः सम्यक्पन्थानं प्रतिपद्यते इत्यभिप्रायः ।

एवं तावत् क्षायोपशमिकं ज्ञानमधिकृत्योक्तम्, क्षायिकमप्यङ्गीकृत्य विशिष्टफलसाधकत्वं तस्यैव प्रतिपत्तव्यम्, यस्मादहंतोऽपि भवाम्भोधितदृष्टस्य दीक्षाप्रतिपन्नस्योत्कृष्टचरणवतोऽपि न तावद् अपवर्गप्राप्तिरुपजायते यावद् जीवा-ऽजीवाद्यखिलवस्तुपरिच्छेदरूपं केवलज्ञानं नोत्पन्नमिति । तस्माद् ज्ञानमेव प्रधानमैहिका-ऽऽमुष्मिकफलप्राप्तिकारणमिति स्थितम् । “इति जो उवएसो सो नओ नाम” ‘इति’ एवम्—उक्तेन प्रकारेण य उपदेशो ज्ञानप्राधान्यस्यापनपरः स नयो नाम, ज्ञाननय इत्यर्थः ॥

उक्तो ज्ञाननयः । सम्प्रति क्रियानयावसरः, तद्दर्शनं चेदम्—क्रियैव ऐहिका-ऽऽमुष्मिक-फलप्राप्तिकारणं प्रधानम्, युक्तियुक्तत्वात् । तथा चायमप्युक्तस्वरूपामेव स्वपक्षसिद्धये गाथा-
माह—“नायम्मि निणिहयन्वे” इत्यादि ।

अस्याः क्रियानयदर्शनानुसारेण व्याख्या—ज्ञाते ग्रहीतव्येऽग्रहीतव्ये चार्थे ऐहिका-ऽऽमुष्मिकफलप्राप्त्यर्थिना यतितव्यमेव । यस्मात् प्रवृत्त्यादिलक्षणप्रयत्नव्यतिरेकेण ज्ञानवतोऽपि नामिलपितार्थावासिरुपजायते । तथा चोक्तमन्यैरपि—

क्रियैव फलदा पुंसां, न ज्ञानं फलदं मतम् ।

यतः स्त्री-मध्यमोगज्ञो, न ज्ञानात् सुखितो भवेत् ॥

आमुष्मिकफलार्थिनाऽपि क्रियैव कर्तव्या, तथा च भगवद्वचनमप्येवमेव व्यवस्थितम् । यत उक्तम्—

चेइय कुल गण संघे, आवरियाणं च पवयण सुए य ।

सेव्वेसु वि तेण कयं, तव-संजममुज्जमंतेणं ॥

इतश्चैवमङ्गीकर्तव्यम्, यस्मात् तीर्थकर-गणधरैः क्रियाविकलानां ज्ञानमपि विफलमेवोक्तम् । तथा चागमः—

सुवहुं पि सुयमहीयं, किं काही चरणविप्यहीणस्स ? ।

अंधस्स जह पल्लिचा, दीवसयसहस्सकोडी वि ॥

इति क्रियाविकल्पात् तस्यैत्यभिप्रायः ।

एव तावत् क्षायोपशमिक चारित्र्यमङ्गीकृत्योक्तम्, चारित्र्य क्रियेत्यनर्थान्तरत्वात् क्षायिक-
मङ्गीकृत्य विशिष्टफलसाधकत्वं तस्यैव ज्ञेयम्, यस्मादहं तो भगवत् समुत्पन्नकैवल्यज्ञानस्यापि
न तावद् शुक्त्यवाप्तिः सम्भवति यावदसिलकर्मन्वननलभूत्वा ब्रह्मपञ्चाक्षरोच्चारणकालमात्रा
सर्वसंवररूपा चारित्र्यक्रिया नावाप्स्यते, तत् क्रियैव प्रधानमैहिका-ऽऽमुष्मिकफलप्राप्तिकारण-
मिति । “इति वो उवदेशो सो नवो नाम” इति एवम्-उक्तेन प्रकारेण य उवदेश-
क्रियाप्राधान्यरूपापनपर स नवो नाम, क्रियानय इत्यर्थः । उक्त क्रियानय ॥

इत्थं ज्ञान-क्रियानयस्वरूपं भुत्वा विदिततदभिप्रायो विनेय संज्ञयापन्नं सन् आह—
किमत्र तत्त्वम् ? पक्षद्वयेऽपि युक्तिसम्भवात् । आचार्य आह—

सत्त्वेति पि नयानं, बहुविधवचन्य निसामिधा ।

10

तं सञ्जनयविसुद्धं, जं चरण-गुणद्वितो साह ॥

सर्वेषामपि मूलनयानम् अपिशब्दात् तद्वैदानामपि नयानां द्रव्यास्तिकादीनाम् ‘बहुविध-
वक्तव्यता’ ‘सामान्यमेव, विशेषा एव, उभयमेव वा परस्परनिरपेक्षम्’ इत्यादिरूपाद्, अथवा
‘नामादिनयानां मध्ये को नम क साधुमिच्छति’ इत्यादिरूपा ‘निश्चयः’ भूत्वा तत् ‘सर्व-
मयविशुद्ध’ सर्वनयसम्मत वचनम्—यत् ‘चरण-गुणसित’ चारित्र्य-ज्ञानसितं साधु, यस्मात् 16
सर्वेऽपि नया भावनिक्षेपमिच्छन्तीति । गत मयद्वारम् ॥

॥ इति श्रीकैल्पटीकायां षष्ठ उद्देशकः समाप्तः ॥

नन्दीसन्दर्भमूले सुटदतरमहापीठिकास्फुटन्ये,

सुहोद्देशाल्पशाले दल-कुसुमसमै सुत्र-निर्गुक्तिवाक्यै ।

छान्दे भाष्यार्थसार्गमृतफलकलिते कल्पकल्पद्वयेऽसि-

20

भाकहुं षष्ठशास्त्राफलनिबन्धमसावङ्कुटीवाऽस्तु टीका ॥

॥ समाप्ता चेयं सुखावबोधा नाम कल्पाध्ययनटीका ॥

॥ अथ प्रशस्तिः ॥

सौवर्णा विविधार्थरत्नकलिता एते पडुद्देशकाः,

श्रीकल्पेऽर्थनिधौ मताः सुकलया दौर्गत्यदुःखापहे ।

दृष्ट्वा चूर्णिसुबीजकाक्षरततिं कुद्रयाऽथ गुर्वानया,

खानं खानममी मया स्व-परयोरर्थं स्फुटार्थीकृताः ॥ १ ॥

श्रीकल्पपद्मममृतं विबुधोपयोग-

योन्यं जरा-मरणदारुणदुःखहारि ।

येनोद्धृतं मतिमथा मथिताच्छ्रुताञ्चैः,

श्रीमद्रवाहुगुरवे प्रणतोऽस्मि तस्मै ॥ २ ॥

येनेदं कल्पसूत्रं कमलमुकुलवत् कोमलं मञ्जुलामि-

गोभिर्दोषापहामिः स्फुटविषयविभागस्य सन्दर्शिकाभिः ।

उत्कृष्टोद्देशपत्रं सुरसपरिमलोद्धारसारं वितेने,

तं निःसम्बन्धवन्धुं नुत मुनिमधुपाः । भास्करं भाष्यकारम् ॥ ३ ॥

श्रीकल्पाध्ययनेऽसिन्नतिगम्भीरार्थभाष्यपरिकलिते ।

विषमपदविवरणकृते, श्रीचूर्णिकृते नमः कृतिने ॥ ४ ॥

श्रुतदेवताप्रसादादिदमध्ययनं विवृण्वता कुशलम् ।

यदवापि मया तेन, प्राप्नुयां बोधिमहममलम् ॥ ५ ॥

गम-नयगभीरनीरश्चित्रोत्सर्गा-ऽपवादवादोर्मिः ।

युक्तिशतरत्नरम्यो, जैनागमजलनिधिर्जयति ॥ ६ ॥

श्रीजैनशासननमस्तलतिग्मरश्मिः,

श्रीसन्नचान्द्रकुलपद्मविकाशकारी ।

स्वज्योतिरावृतदिगम्बरदम्बरोऽभूत्,

श्रीमान् धनेश्वरगुरुः प्रथितः पृथिव्याम् ॥ ७ ॥

श्रीमच्चैत्रपुरैकमण्डनमहावीरप्रतिष्ठाकृत-

स्तस्माच्चैत्रपुरप्रबोधतरणेः श्रीचैत्रगच्छोऽजनि ।

तत्र श्रीभुवनेन्द्रसूरिभुगुरुर्मस्यणं भासुर-

ज्योतिःसद्गुणरत्नरोहणगिरिः कालक्रमेणाभवत् ॥ ८ ॥

तत्पादाम्बुजमण्डनं समभवत् पक्षद्वयीशुद्धिमान्,

नीर-क्षीरसदृक्षदूषण-गुणत्याग-ग्रहैकव्रतः ।

कालुष्यं च जडोद्धवं परिहरन् दूरेण सन्मानस-

स्थायी राजमरालवद् गणिवरः श्रीदेवभद्रप्रभुः ॥ ९ ॥

शस्याः शिष्यास्तयस्तत्पदसरसिहोत्सङ्गशृङ्गारमृङ्गा,
विष्वक्स्थानप्रसङ्गा. सुविहितविहितोत्तुङ्गप्रसङ्गा वयम् ।
तत्रायं सचरित्रानुमतिकृतमति श्रीजगच्चन्द्रसूरिः,
श्रीमदेवेन्द्रसूरिः सरलतरलसचित्तवृत्तिर्द्वितीयः ॥ १० ॥

तृतीयशिष्या श्रुतवारिवाधेयः,
परीपद्मशोभ्यमन समाधयः ।

जयन्ति पूज्या विजयेन्दुसूरयः,
परोपकारादिगुणौघमूरयः ॥ ११ ॥

मौढ मन्मथपार्थिव त्रिजगतीजैत्र विजित्यैयुषा,
येषां जैनपुरे पारेण महत्ता प्रभ्रन्तकान्तोत्सवे ।

सौर्य मेहरगायतां च जलधि सर्वसहस्र मही,
सोम सौम्यमहर्षति किल महद्येजोऽकृत माश्रुतम् ॥ १२ ॥

बाप बाप प्रयचनवचोबीजराजीं विनेय-
क्षेत्रमाते सुपरिमलिते शब्दशास्त्रादिसारै ।

ये क्षेत्रज्ञे शुचिगुरुमनाज्ञायवाक्सारणीनि,
सिद्ध्या तेने सुजनहृदयानन्दि सज्ज्ञानसत्सम् ॥ १३ ॥

यैरममयैः शुभमम्रजापै-
वैतालमाधाय कलिं स्ववश्यम् ।

अनुस्यकस्याणमयोधनार्थ-
सत्पुरुषः सत्त्वपनैरसाधि ॥ १४ ॥

किं बहुना ?—

धर्मोत्थामङ्गुलया यथा धवलित विश्वम्भरामण्डल,
या नि शेषविशेषविज्ञजनताचेतस्त्रयमत्कारिणी ।

तस्यां श्रीविजयेन्दुसूरिसुगुरोर्निष्कृतिमाया गुण-
भेगे स्याद् यदि पास्तयस्तवकृती विज्ञ स वाचापतिः ॥ १५ ॥

सर्वोणिपद्मवरज परिपूतश्रीर्पा,
शिष्यास्तयो दपति सम्प्रति गच्छामारम् ।

१ 'तृतीययोधया', मा० ॥ २ 'स्येयु' मा० ॥ ३ 'ल लसत्तेजो' मा० ॥

४ यैश्चान्द्रेरिव धाममिर्घयलित विश्वम्भरामण्डलं,
ये निःशेषविशेषविज्ञजनताचेतस्त्रयमत्कारिणाः ।

तेषां श्रीविजयेन्दुसूरिसुगुरोर्निष्कृतिमाया गुण-
धामाणां यदि पास्तयस्तवकृती विज्ञो भवेद् शीघ्रतिः ॥ १५ ॥ मा० ॥

५ तरपादपद्मवरजपरिपूतश्रीराज्ञा, शिष्या मा० ॥

श्रीवज्रसेन इति सद्गुरादिमोऽत्र,

श्रीपद्मचन्द्रसुगुरुस्तु ततो द्वितीयः ॥ १६ ॥

तार्तीयकस्तेषां, विनेयपरमाणुरनणुशस्त्रेऽस्मिन् ।

श्रीक्षेमकीर्तिस्ररिर्विनिर्ममे विवृतिमल्पमतिः ॥ १७ ॥

८ श्रीविक्रमतः कामति, नयनामिगुणेन्दुपरिमिते १३३२ वर्षे ।

ज्येष्ठश्वेतदशम्यां, समर्थितैषा च हस्तार्के ॥ १८ ॥

प्रथमादर्शे लिखिता, नयप्रभप्रभृतिभिर्यतिभिरेषा ।

गुरुतरगुरुमक्तिमरोद्बहनादिव नम्रितशिरोमिः ॥ १९ ॥

इह च—

१० सूत्रादर्शेषु यतो, भूयस्यो वाचना विलोक्यन्ते ।

विषमाश्च भाष्यगाथाः, प्रायः स्वल्पाश्च चूर्णिगिरः ॥ २० ॥

ततः—

सूत्रे वा भाष्ये वा, यन्मतिमोहान्मयाऽन्यथा किमपि ।

लिखितं वा विवृतं वा, तन्मिथ्या दुष्कृतं भूयात् ॥ २१ ॥

११

१६

॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

॥ ग्रन्थाग्रम्—४२६०० ॥

परिशिष्टानि

प्रथमं परिशिष्टम्

सु त्रि त स्य

निर्युक्ति-भाष्य-वृत्त्युपेतस्य बृहत्कल्पसूत्रस्य
विभागाः

पाथा	विभाग-व्यवस्थे	पत्राणि
प्रथमो विभागः		
१-८०५	पीठिका	१-२५४
द्वितीयो विभागः		
८०६-२१२४	प्रबन्धप्रकृत-भासकल्पप्रकृतपर्यन्तो नवसूत्रात्मकः प्रथम उद्देशकः	२५५-६१०
तृतीयो विभागः		
२१२५-३२८९	भासकल्पप्रकृतानन्तरवर्ती समग्रः प्रथम उद्देशकः	६११-९२२
चतुर्थो विभागः		
३२९०-४८७६	द्वितीय-श्रुतीयावुद्देशको	९२३-१३०६
पञ्चमो विभागः		
४८७७-६०५९	चतुर्थ-पञ्चमावुद्देशको	१३०७-१६००
षष्ठो विभागः		
६०६०-६४९०	षष्ठ उद्देशकः उपोद्घात-परिशिष्टादिक च	१६०१-१७१२

२ द्वितीयं परिशिष्टम्

वृहत्कल्पसूत्रस्य

निर्युक्ति-भाष्य-चूर्णि-विशेषचूर्णि-वृत्तिकृद्भिर्निर्दिष्टानां
प्रकृतनाम्नां सूत्रनाम्नां चानुक्रमणिका ।

सूत्रनाम	सूत्रस्थलम्	सिमागाः	पत्रादि
अक्षिसूत्र	उ० ६ सू० ६	६	१६३३
अग्निसूत्र	उ० २ सू० ६-७	४	९५९
अट्टजाय (सुत्त)	उ० ६ सू० १८	६	१६५९ (गा० ६२८५)
अधिकरणसूत्र	उ० १ सू० ३४	३	९०६;
"		५	१५१५- (टि० १)
"	उ० ४ सू० ३०	५	१४७३
अध्वसूत्र	उ० १ सू० ४६	२	३२१, ३३१
		३	९०६ -
		४	१२८८
		५	१४४७
अपाहृतद्वारोपाश्रयसूत्र	उ० १ सू० १४-१५	३	६७२
अभ्यङ्गनसूत्र	उ० ५ सू० ४०	५	१५८६
अर्थजातिसूत्र	उ० ६ सू० १८	६	१६५६
अविणीयसुत्त	उ० ४ सू० १०	५	१३८१ चू० निचू० (टि० २)
असंस्तुतनिर्विचिकित्ससूत्र	उ० ५ सू० ८	५	१५३४, १५३७
असंस्तुतविचिकित्ससूत्र	उ० ५ सू० ९	५	१५३७
अहिकरणसुत्त	उ० १ सू० ३४	३	९०६ निचू० (टि० २)
अहिगरणसुत्त	उ० १ सू० ३४	३	९०६ चू० (टि० २)
आदिसुत्त	उ० १ सू० १-५	६	९०६ (गा० ३२३१)
आलेपनसूत्र	उ० ५ सू० ३९	५	१५८८
आहारसूत्र	उ० ५ सू० ११	५	१५५५
आहतसूत्र	उ० २ सू० १७	४	१००५
आहृतिकासूत्र	उ० २ सू० १८	४	१००८
इन्दिय (सुत्त)	उ० ५ सू० १३	५	१५६१ (गा० ५९१९)
इन्द्रियसूत्र	उ० ५ सू० १३	५	१५६१, १५६२
उड्ड (सुत्त)	उ० ४ सू० ३४-३५	५	१४९९ (गा० ५६६५)
उदकसूत्र	उ० २ सू० ५	४	९५२, ९५६, ९५९
उन्मादप्राप्तासूत्र	उ० ६ सू० १३	६	१६५२

सूत्रनाम	सूत्रसंख्या	विभाग	पत्रादि
प्रमुखादसूत्रद्वय	सं० ४ सू० ३४-३५	५	३४५५, ३५०३
प्रकृपाशगाविसूत्र	सं० ५ सू० ३०	५	३५६३
प्रकाशिसूत्र	सं० ५ सू० ३५	५	३५६३
प्रगपाससावि (सुच)	सं० ५ सू० ३०	५	३५६३ (पा० ५९२९)
कस्यासितिसूत्र	सं० ६ सू० २०	६	३६०६
कालातिक्रान्तसूत्र	सं० ४ सू० ३६	५	३४०५
कृतिकर्मसूत्र	सं० ३ सू० ३८	३	३३९२, ३२३०
शिक्षविद्यानिर्ग्रन्थीसूत्र	सं० ६ सू० ३०	६	३६४७
शिक्षविद्यासूत्र	सं० ३ सू० ३०	३	३३३३, ३३४४
शिक्ष-दीक्षविद्यासूत्र	सं० ६ सू० ३०-३३	६	३६५३
क्षेत्रातिक्रान्तसूत्र	सं० ४ सू० ३७	५	३४००, ३४०५
शिक्षाणसूत्र	सं० ४ सू० ३४-३५	५	३३९२ (पा० ५९३६)
शकानसूत्र	सं० ४ सू० ३४-३५	५	३३९३
		६	३६४४
यदीमात्रसूत्र	सं० ३ सू० ३६-३७	३	३३९२, ३०६
यदीमत्र (सुच)	सं० ३ सू० ३६-३७	३	३३९२ (पा० ५९३६), ३०६ (पा० ३२४३)
यत्नसूत्र (सुच)	सं० ३ सू० ५०	३	३०६ (पा० ३२४२)
यितिमिथी (सुच)	सं० ३ सू० ३८	३	३०६ (पा० ३२४३)
यितिमिलिकासूत्र	सं० ३ सू० ३८	३	३०६
उन्निहकसूत्र	सं० ४ सू० ४-५	५	३३८३ (पा० ५९५६)
अपेनि-सूत्र	सं० ३ सू० ६	३	३५३ (सि० २-३-४), ३५२, ३६६
मिति (सुच)	सं० ३ सू० २०	३	३३०५ (पा० ३४८७)
मृगीरसूत्र	सं० ३ सू० ३९	३	३०६
मृगीरसूत्र (सुच)	सं० ३ सू० ३९	३	३०६ (पा० ३२४२)
मुग्गसूत्र	सं० ६ सू० ७	६	३६३३ (पा० ६९८२)
मुगंसूत्र	"	६	३६३३
मुत्तसूत्र (सुच)	सं० ४ सू० ३२	५	३३८४ (पा० ५९३३)
मुत्तिर्नाम्नसूत्र	सं० ४ सू० ३२	५	३३८५
पुनसूत्र	सं० ५ सू० ३	५	३५३२
पुनसूत्र	सं० ५ सू० ३	५	३५३२
पुनसूत्र	सं० ६ सू० ३-४	६	३५३
मिलोमसूत्र	(३)	३	३३२

१ यद्यपि इतिहासा जीमता क्षेत्रमीक्षितसूत्रा द्वितीयोक्तके "योगसूत्रस्यार्थः" इति ३३१७ पाठो-
पस्थापयाम् (१३२ पत्रे) —

"यद्यपि तु यथापि सांप्रतं सांप्रतं च प्रत्येकमप्ययम् । यद्येहैव कस्याप्ययम् संक्षेपसूत्रं
निर्लोमसूत्रं वा । तद्यथा—नो कथं निर्माणं अलोमार्थं यस्मात् प्रारिणम् () ।

सूत्रनाम	सूत्रस्थलम्	विभागः	पत्रादि
निर्हृतसूत्र	उ० २ सू० १८.	४	१००४, १००५
नीहृदसुत्त	"	४	१००४ (गा० ३६१६)
नौसूत्र	उ० ६ सू० ९	६	१६३३, १६३५
पङ्क्तसूत्र	उ० ६ सू० ८	६	१६३३
परिमन्थसूत्र	उ० ६ सू० १९	६	१६७६
परिहारिकसूत्र	उ० ४ सू० ३१	५	१४८१
परिहारियसुत्त	उ० ४ सू० ३१	५	१४८१ (गा० ५५९४)
पलंब (सुत्त)	उ० १ सू० १	२	२७४
		६	१७०५ (गा० ६४८७)
पाराञ्चिकसूत्र	उ० ४ सू० २	५	१३३५ (टि० ३), १३८५
पाहुड (सुत्त)	उ० १ सू० ३४	३	९०६ (गा० ३२४२)
पिंड (सुत्त)	उ० २ सू० ८-१०	४	९६९ (गा० ३४७४)
पिण्डसूत्र	"	४	९५१, ९५२, ९६९
पुरुषसूत्र	उ० ५ सू० ४	५	१५१२
प्रतिबद्धमाद्यसूत्र	उ० १ सू० ३०-३१	३	७३९
प्रतिबद्धसूत्र	उ० १ सू० ३१	४	९७६
प्रदीपसूत्र	उ० १ सू० ७	४	९५१ (टि० २-३-४), ९५२, ९५९
प्रलम्बप्रकृत	उ० १ सू० १-५	२	३२१, ३३१
		३	९०६
प्रलम्बसूत्र	उ० १ सू० १	४	९२४
		६	१७०६
प्राभृतसूत्र	उ० १ सू० ३४	३	९०६
प्रायश्चित्तसूत्र	उ० ६ सू० १६	६	१६५७
भरणसूत्र	उ० ४ सू० २९	५	१४८१
मासकल्प (सुत्त)	उ० १ सू० ६-९	६	१७०४ (गा० ६४८२)
मासकल्पप्रकृत	उ० १ सू० ६-९	२	३२२, ५९४
		३	६१२, ७७५, ७७६, ९०६
		४	९२५, ९७४, ११६२, १२९४
		६	१६९९ (टि० ४), १७०४

कप्यह निर्गंयाणं सलोमाहं चम्माहं धारित्तए (उ० ३ सू० ४) । नो कप्यह निर्गंशीगं सलोमाहं चम्माहं धारित्तए (उ० ३ सू० ३) । कप्यह निर्गंशीणं अलोमाहं चम्माहं धारित्तए () ।”

—इत्येवंरूपेण निर्लोमसूत्रयुगलमुल्लिखितं वरीवृत्त्यते । किञ्च नैतत्सूत्रयुगलं कस्मिंश्चिदपि सूत्रादर्शं निरीक्ष्यते, नापि भाष्यकृता चूर्णिकृता वृद्धद्वाप्यकृता चाप्यतीकृतं व्याख्यातं वा विभाव्यते । अपि च द्वितीयोद्देशके भगवता वृत्तिकृता सङ्क्षिप्तवृत्तमपि निर्लोमसूत्रयुगलं नव तृतीयोद्देशके चर्मप्रकृतव्याख्यानां वचने स्थानापन्नमपि स्वीकृतं व्याख्यातं संस्चितं वेति किमत्रार्थे प्रमादः सूरैः उक्तान्यद् किमपि कारणान्तरमिति न सम्यगाकलयामः । अत एव च नैतत्सूत्रस्थलं निर्दिष्टमत्रास्माभिरिति ॥

सूत्रनाम	सूत्रसंख्या	विभागः	पञ्चादि
मोकसूत्र	उ० ५ सू० ३७	५	१५७८
मोय (सुच)	उ० ५ सू० ३७	५	१५७८ (मा० ५९७६)
म्रक्षगसूत्र	उ० ५ सू० ४०	५	१५८७, १५८८, १५८९ (दि० २)
महाविद्यासूत्र	उ० ६ सू० १२	६	१६५१, १६५२
रपडा (सुच)	उ० १ सू० १५-१६	३	९०६ (मा० ३२४२)
रप्याशुपरापणगृहादिसूत्र	उ० १ सू० १२-१३	३	९०६
रात्रिभक्तसूत्र	उ० १ सू० ४९-४६	३	८४०, ८६२, ८७५ (दि० २-४)
		५	१३२७
रोमकसूत्र	उ० ३ सू० ३०	५	१३०८
रगडा (सुच)	उ० १ सू० १०-११	३	७४८ (मा० २६६७), ९०६ (मा० ३२४२)
रगडासूत्र	"	३	६४९, ७४८, ९०६
राधाविषयारि (सुचालि)	उ० १ सू० ३८-४१	३	९०६ (मा० ३२४१)
रर्षाशक्तसूत्रग्रन्थ	उ० ४ सू० ३६-३७	५	१४९९, १५०१
रक्षपतिमात्रसूत्र	उ० ३ सू० १९	७	१२३०
रक्षामिसूत्र	उ० १ सू० ३८-४१	३	९०६
रिक्तसूत्र	उ० २ सू० ४	७	९५२, ९५६
रिप्यागमसूत्र	उ० ४ सू० २१	५	१४५८, १४८१
रिपुमगसूत्र	उ० ४ सू० २१	५	१४५८ (मा० ५४९७), १४८१ (मा० ५५९५)
रिस्तमगसूत्र	"	५	१४५८ (मा० ५४९७ दि० ३)
रैराजविद्वत्सूत्र	उ० १ सू० ३७	३	७७८ (मा० २७५९)
रैराज्यविद्वत्सूत्र	उ० १ सू० ३७	३	७७८
रौप्यसूत्र	उ० ५ सू० १४	५	१५६१, १५६२
रक्षिककल्पसूत्राणि	उ० ४ सू० ४-९	५	१३८१
रक्षिककल्पसिद्धिसूत्र	उ० १ सू० २०	६	१७०५, १७०६
रक्षिकसविद्वत्कल्पसूत्राणि	उ० ४ सू० ४-९	५	१३८०
रामयसरणसूत्र	उ० ३ सू० १५	७	११४९, ११६४
रामोत्तरणसूत्र	"	७	११४९ (मा० ४२३५)
रालोमसूत्र	उ० १ सू० ३-४	७	९३२
रालूयनिर्विधितसूत्र	उ० ५ सू० ६	५	१५६६
रालूयनिर्विधितसूत्र	उ० ५ सू० ७	५	१५६६, १५६४
सागातीरसूत्र	उ० १ सू० २५-२६	३	६९६, ९०६
		५	१३२२

तृतीयं परिशिष्टम्

समग्रस्य बृहत्कल्पसूत्रस्य प्रकृतनाम्नां सूत्रनाम्नां
तद्विषयस्य चानुक्रमणिका ।

प्रथम उद्देशकः

सूत्रम्

प्रकृत-सूत्रगोर्नाम्नी विषयक

पत्रम्

१-६, १-

प्रलम्ब्यप्रकृतम्

२६६-३४०

१ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयकम् अभिन्न-आमतालप्रलम्ब्यसूत्रम्

२ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयक मिश्र-आमतालप्रलम्ब्यसूत्रम्

३ निर्मन्थविषयक मिश्र-अभिन्नपकतालप्रलम्ब्यसूत्रम्

४ निर्मन्थीविषयक अभिन्नपकतालप्रलम्ब्यसूत्रम्

५ निर्मन्थीविषयक मिश्रपकतालप्रलम्ब्यसूत्रम्

६-९

मासकल्पप्रकृतम्

३४१-६१०

६-७ निर्मन्थविषयके मासकल्पसूत्रे

८-९ निर्मन्थीविषयके मासकल्पसूत्रे

१०-११

धमढाप्रकृतम्

६११-६४०

१०-११ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयके धमढासूत्रे

१२-१३

आपणगृहरध्यामुखादिप्रकृतम्

६४१-६६९

१२ निर्मन्थीविषयकम् आपणगृहरध्यामुखादिप्रकृतम्

१३ निर्मन्थविषयकम् आपणगृहरध्यामुखादिप्रकृतम्

१४-१५

अपावृतद्वारोपाश्रयप्रकृतम्

६६९-६९९

१४ निर्मन्थीविषयकम् अपावृतद्वारोपाश्रयप्रकृतम्

१ यद्यपि माप्यकृता वृत्तिप्रकृता चापि १२४१-४२ माप्यवापायां तस्यास्यायां च एतप्रकृतस्य
'रध्यामुखापणगृहादिप्रकृतम्'वेनोक्तिरिति (इत्यन्तां पत्र ९०६) तस्याप्यन्तामिति प्रकृत प्रथमोद्देशक
१२-१३ सूत्र-२१९७-९८ माप्यवापाया-तद्व्याख्यादिप्रागप्यभिहित 'आपणगृहरध्यामुखादि-
प्रकृत'तया निर्दिष्टमिति ॥

२ एतप्रकृतमिषानस्येऽस्याभिहितस्य अपावृतद्वारोपाश्रयप्रकृतम् इति सुनिश्चितं यदेत तत्र स्थाने
आपणगृहरध्यामुखादिप्रकृतम् इति वाचनीयम् ॥

३ एताप्रकृतस्यारम्भः २१९५ माप्यवापाया-तद्व्याख्यादिप्रकृतम् इत्यन्तं प्रकृतं विज्ञेयः । अत्रान्तरे—
॥ आपणगृहरध्यामुखादिप्रकृतं समाप्तम् ॥ अपावृतद्वारोपाश्रयप्रकृतम् इति हेतुम् ॥

सूत्रम्

प्रकृत-सूत्रयोर्नात्रो विषयश्च

पत्रम्

	१५ निर्ग्रन्थविषयकम् अपावृतद्वारोपाश्रयसूत्रम्	
१६-१७	घटीमात्रकप्रकृतम्	६६९-७२
	१६ निर्ग्रन्थीविषयकं घटीमात्रकसूत्रम्	
	१७ निर्ग्रन्थविषयकं घटीमात्रकसूत्रम्	
१८	चिलिमिलिकाप्रकृतम्	६७२-७६
	१८ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं चिलिमिलिकासूत्रम्	
१९	दकतीरप्रकृतम्	६७६-८९
	१९ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं दकतीरसूत्रम्	
२०-२१	चित्रकर्मप्रकृतम्	६८९-९१
	२० निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं सचित्रकर्मोपाश्रयसूत्रम्	
	२१ निर्ग्रन्थनिर्ग्रन्थीविषयकम् अचित्रकर्मोपाश्रयसूत्रम्	
२२-२४	सागारिकनिश्राप्रकृतम्	६९१-९५
	२२-२३ निर्ग्रन्थीविषयके सागारिकनिश्रासूत्रे	
	२४ निर्ग्रन्थविषयकं सागारिकनिश्राऽनिश्रासूत्रम्	
२५-२९	सागारिकोपाश्रयप्रकृतम्	६९५-७२६
	२५ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं सागारिकोपाश्रयसूत्रम्	
	२६ निर्ग्रन्थविषयकं स्त्रीसागारिकोपाश्रयसूत्रम्	
	२७ निर्ग्रन्थविषयकं पुरुषसागारिकोपाश्रयसूत्रम्	
	२८ निर्ग्रन्थीविषयकं पुरुषसागारिकोपाश्रयसूत्रम्	
	२९ निर्ग्रन्थीविषयकं स्त्रीसागारिकोपाश्रयसूत्रम्	
३०-३१	प्रतिबद्धशय्याप्रकृतम्	७२७-३८
	३० निर्ग्रन्थविषयकं प्रतिबद्धशय्यासूत्रम्	
	३१ निर्ग्रन्थीविषयकं प्रतिबद्धशय्यासूत्रम्	
३२-३३	गृहपतिकुलमध्यवासप्रकृतम्	७३८-५०
	३२ निर्ग्रन्थविषयकं गृहपतिकुलमध्यवाससूत्रम्	
	३३ निर्ग्रन्थीविषयकं गृहपतिकुलमध्यवाससूत्रम्	

१ एतत्प्रकृतं निश्राप्रकृतम् इति नाम्नाऽपि उच्येत ॥

२ एतत्प्रकृतसत्कसूत्राणि सूत्र-भाष्य-विशेषचूर्णि-वृत्तिकृद्भिः 'सागारिकसूत्र' नाम्ना निर्दिष्टानि वरीवृत्त्यन्ते । दृश्यतां पत्रम् ६९६, ९०६ (गाथा ३२४२), ९०६ (टि० २), १३२२ प्रसूति ॥

३ यद्यप्यत्र स्थाने मूले गाथापत्तिः इति शुद्धितं वर्तते तथापि तत्र गृहपतिः इत्येव ज्ञेयम् ॥

पञ्चम	प्रकृत-सूत्रयोग्यी निषयक	पञ्चम
३४	व्यवशामनप्रकृतम्	७५१-६९
	३४ मिश्रविषयक व्यवशामनसूत्रम्	
३५-३६	चारप्रकृतम्	७७०-७८
	३५-३६ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयके चारसूत्रे	
३७	वैराज्यविरुद्धराज्यप्रकृतम्	७७८-८७
	३७ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयक वैराज्यविरुद्धराज्यसूत्रम्	
३८-४१	अवग्रहप्रकृतम्	७८८-८०१
	३८-३९ निर्मन्थविषयके वस्त्राद्यवग्रहसूत्रे	
	४०-४१ निर्मन्थीविषयके वस्त्राद्यवग्रहसूत्रे	
४२-४३	रात्रिभक्तप्रकृतम्	८०१-३९
	४२-४३ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयके रात्रिभक्तसूत्रे	
४४	रात्रिवस्त्रादिग्रहणप्रकृतम्	८३९-४७
	४४ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयक रात्रिवस्त्रादिग्रहणसूत्रम्	
४५	हरियाहडिप्राप्रकृतम्	८४८-१६
	४५ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयक हरियाहडिप्रासूत्रम्	
४६	अश्वप्रकृतम्	८५६-८०
	४६ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयकम् अश्वसूत्रम्	
४७	सङ्घट्टिप्रकृतम्	८८१-९७
	४७ निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयक सङ्घट्टिसूत्रम्	
४८-४९	विचारभूमीविहारभूमीप्रकृतम्	८९७-९०५
	४८ निर्मन्थविषयक विचारभूमीविहारभूमीसूत्रम्	
	४९ निर्मन्थीविषयक विचारभूमीविहारभूमीसूत्रम्	
५०	आर्यक्षेत्रप्रकृतम्	९०५-२२
	५० निर्मन्थ-निर्मन्थीविषयकम् आर्यक्षेत्रसूत्रम्	

१ एतत्प्रकृतस्य साप्यकृता 'प्राभृतसूत्र' नाम्नाज्ञापि (इत्यर्था गाथा १२४१), घूर्णि-विशेष घूर्णिकृत्तां पुन 'प्राभृतसूत्र' समानार्थकेन 'अधिकरणसूत्रम्'-इति नाम्ना उदघेष्टि, अस्माभिस्तु सूत्राधयोपिस्मन्नुपस्य व्यवशामनप्रकृतम् इति नाम्ना निरदष्टि इति ॥

२ अश्वसूत्रे अश्वप्रकृतम् इति उक्तिरुक्तं अश्वसूत्रे रात्रिवस्त्रादिग्रहणप्रकृतम् इति बोध्यम् ॥

३ हरियाहडिप्राप्रकृतम् इत्यस्मिन् प्रकृतस्यमि इत्याहृतिकाप्रकृतम् हरिताहृतिकाप्रकृतम् येषुमे अपि धातुहृतिकमते नाम्नी अन्तर्भवता ॥

द्वितीय उद्देशकः

—१२००—

१-१२

उपाश्रयप्रकृतम्

९२३-७९

१-३ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थ्युपाश्रयोपघातविषयाणि वीजसूत्राणि

४ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थ्युपाश्रयोपघातविषयकं विकटसूत्रम्

५ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थ्युपाश्रयोपघातविषयकम् उदकसूत्रम्

६ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थ्युपाश्रयोपघातविषयकं ज्योतिःसूत्रम्

७ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थ्युपाश्रयोपघातविषयकं प्रदीपसूत्रम्

८-१० निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थ्युपाश्रयोपघातविषयाणि पिण्डादिसूत्राणि

११ निर्ग्रन्थीविषयम् आगमनगृहादिसूत्रम्

१२ निर्ग्रन्थविषयम् आगमनगृहादिसूत्रम्

१३-१६

सागारिकपारिहारिकप्रकृतम्

९८०-१००४

१३ सागारिकपारिहारिकसूत्रम्

१४ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयम् अनिर्हृतसागारिकपिण्डसूत्रम्

१५-१६ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषये निर्हृतसागारिकपिण्डसूत्रे

१७-१८

आहृतिकानिर्हृतिकप्रकृतम्

१००४-१०११

१७ [निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम्] आहृतिकासूत्रम्

१८ [निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम्] निर्हृतिकासूत्रम्

१९

अंशिकाप्रकृतम्

१०१२-१४

१९ [निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम्] अंशिकासूत्रम्

२०-२३

पूज्यभक्त-उपकरणप्रकृतम्

१०१४-१७

२०-२३ [निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयाणि] पूज्यभक्तोपकरणसूत्राणि

२४

उपधिप्रकृतम्

१०१७-२०

२४ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम् उपधिसूत्रम्

२५

रजोहरणप्रकृतम्

१०२१-२२

२५ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम् रजोहरणसूत्रम्

१ प्रकृतमिदं सोपघातोपाश्रयप्रकृतम् इत्यभिधयाऽपि निर्दिश्येत ॥

२ सूत्राण्येतानि वृत्तिकृता 'धान्यसूत्र' नाम्नोक्तानीति (दृश्यतां पत्रं ९५२) ॥

३-४ ज्योतिःसूत्रम् प्रदीपसूत्रम् चेति सूत्रयुगलं वृत्तिकृता 'अग्निसूत्र'त्वेनापि ज्ञापितं वर्तते (दृश्यतां पत्रं ९५९) ॥

५-६ एतत्सूत्रयुगलं वृत्तिकृता क्रमशः आहृतसूत्रम् निर्हृतसूत्रम् इति संज्ञाभ्यामप्युल्लिखितं दृश्यते ॥

सूत्रम्

प्रकृत-सूत्रयोर्वाची विषयश्च

पत्रम्

तृतीय उद्देशकः

१-२	उपाश्रयप्रवेशप्रकृतम्	१०२३-५०
	१ निर्ग्रन्थविषयक निर्ग्रन्थ्युपाश्रयप्रवेशसूत्रम्	
	२ निर्ग्रन्थीविषयक निर्ग्रन्थ्योपाश्रयप्रवेशसूत्रम्	
३-६	चर्मप्रकृतम्	१०५०-६६
	३ निर्ग्रन्थीविषयक सलोमचर्मसूत्रम्	
	४ निर्ग्रन्थविषयक सलोमचर्मसूत्रम्	
	५ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयक कृत्स्नचर्मसूत्रम्	
	६ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम् अकृत्स्नचर्मसूत्रम्	
७	कृत्स्ना-ऽकृत्स्नबलप्रकृतम्	१०६७-७४
	७ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं कृत्स्ना-ऽकृत्स्नबलसूत्रम्	
८-९	मिक्षा-ऽमिक्षबलप्रकृतम्	१०७५-१११८
	८ निर्ग्रन्थ निर्ग्रन्थीविषयकम् अमिक्षबलसूत्रम्	
	९ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं मिश्रबलसूत्रम्	
१०-११	अवग्रहानन्तका-ऽवग्रहपट्टकप्रकृतम्	१११८-२८
	१० निर्ग्रन्थविषयकम् अवग्रहानन्तका-ऽवग्रहपट्टकसूत्रम्	
	११ निर्ग्रन्थीविषयकम् अवग्रहानन्तका-ऽवग्रहपट्टकसूत्रम्	
१२	निश्राप्रकृतम्	११२८-३७
	१२ निर्ग्रन्थीविषयकं निश्रासूत्रम्	
१३-१४	त्रिचतुःकृत्स्नप्रकृतम्	११३७-४९
	१३ निर्ग्रन्थविषयकं त्रिकृत्स्नसूत्रम्	
	१४ निर्ग्रन्थीविषयकं चतुःकृत्स्नसूत्रम्	
१५	समवसरणप्रकृतम्	११४९-६७
	१५ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं समवसरणसूत्रम्	

१ अत्र सूत्रे निर्ग्रन्थ्युपाश्रयप्रवेशप्रकृतम् इति सुविधं वर्तते तत्स्थाने उपाश्रयप्रवेशप्रकृतम् इत्येतावदेव ज्ञातव्यम् ॥

२ अत्र स्थाने कृत्स्नाकृत्स्नबलप्रकृतम् इति सुविधमस्ति तत्स्थाने कृत्स्नाकृत्स्नबलप्रकृतम् इत्येतावत्तन्म्यम् ॥

३ १००५ पृष्ठविरोधेन सूत्रम् इसलोपरिष्ठत् मिश्रामिक्षप्रकृतम् इत्युपेक्षितव्यम् ॥

४ अत्र सूत्रे त्रिकृत्स्नप्रकृतम् इति सुविधं वर्तते तत्स्थाने त्रिचतुःकृत्स्नप्रकृतम् इति बोध्यम् ॥

सूत्रम्

प्रकृत-सूत्रयोर्नाम्नी विषयश्च

पत्रम् .

१६

वस्त्रपरिभाजनप्रकृतम्

११६७-८०

१६ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं वस्त्रपरिभाजनसूत्रम्

१७

शय्यासंस्तारकपरिभाजनप्रकृतम्

११८१-९२

१७ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं शय्यासंस्तारकपरिभाजनसूत्रम्

१८

कृतिकर्मप्रकृतम्

११९२-१२२९

१८ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं कृतिकर्मसूत्रम्

१९

अन्तरगृहस्थानादिप्रकृतम्

१२३०-३३

१९ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम् अन्तरगृहस्थानादिसूत्रम्

२०-२१

अन्तरगृहाख्यानादिप्रकृतम्

१२३३-४१

२०-२१ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयके अन्तरगृहाख्यानादिसूत्रे

२२-२४

शय्यासंस्तारकप्रकृतम्

१२४२-५३

२२-२४ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयाणि शय्यासंस्तारकसूत्राणि

२५-२९

अवग्रहप्रकृतम्

१२५४-८७

२५-२९ निर्ग्रन्थविषयाणि अवग्रहसूत्राणि

३०

सेनाप्रकृतम्

१२८७-९८

३० निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं सेनासूत्रम्

३१

क्षेत्रावग्रहप्रमाणप्रकृतम्

१२९८-१३०६

३१ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम् क्षेत्रावग्रहप्रमाणसूत्रम्

चतुर्थ उद्देशकः

१

अनुद्धातिकप्रकृतम्

१३०७-२९

१ अनुद्धातिकसूत्रम्

१ यद्यप्यत्र यथारत्नाधिकवस्त्रग्रहणप्रकृतम् इति सुद्रितं विद्यते तथापि तत्स्थले पत्र १२३० मन्वे घृत्तिकृतिर्दिष्टं वस्त्रपरिभाजनप्रकृतम् इत्यभिधानं समीचीनतममिति तदेवात्र ज्ञेयम् ॥

२ अत्र स्थाने यथारत्नाधिकशय्यासंस्तारकग्रहणप्रकृतम् इति सुद्रितं वर्तते तथापि शय्या-संस्तारकपरिभाजनप्रकृतम् इत्येवात्रावबोद्धव्यम् ॥

३ वृत्तिकृता 'रोधकसूत्र'त्वेनापि निर्दिष्टत्वाद् रोधकप्रकृतम् इति नाम्नाऽपीदं प्रकृतमुच्येत ॥

४ अत्र अवग्रहक्षेत्रप्रमाणप्रकृतम् इति सुद्रितं वर्तते तत्स्थाने क्षेत्रावग्रहप्रमाणप्रकृतम् इत्यवगन्तव्यम् ॥

सूत्रम्	प्रकृत-सूत्रयोर्नामौ निबद्धम्	पत्रम्
२	पाराजिकप्रकृतम्	१३२९-४९
३	२ पाराजिकसूत्रम्	
३	अनवस्थाप्यप्रकृतम्	१३४९-६७
३	३ अनवस्थाप्यसूत्रम्	
४-९	पञ्चविधसचित्तद्रव्यकल्पप्रकृतम्	१३६७-८१
४	४ सचित्तद्रव्यकल्पविषयकम् प्रवाजनासूत्रम्	
५	५ सचित्तद्रव्यकल्पविषयकम्—गुण्ठापना- सूत्रम् ६ शिक्षापनासूत्रम् ७ उपस्थापना- सूत्रम् ८ सम्भोजनासूत्रम् ९ संवासनासूत्रम् च	
१०-११	वाचनाप्रकृतम्	१३८१-८४
१०	१० वाचनाविषयम् अविनीतादिसूत्रम्	
११	११ वाचनाविषयम् विनीतादिसूत्रम्	
१२-१३	संज्ञाप्यप्रकृतम्	१३८४-९२
१२	१२ दुःसंज्ञाप्यसूत्रम्	
१३	१३ सुसंज्ञाप्यसूत्रम्	
१४-१५	ग्लानप्रकृतम्	१३९२-९९
१४	१४ निर्मेन्धीविषयकं ग्लानसूत्रम्	
१५	१५ निर्मेन्धविषयकं ग्लानसूत्रम्	
१६-१७	कालक्षेत्रातिक्रान्तप्रकृतम्	१३९९-१४११
१६	१६ निर्मेन्ध-निर्मेन्धीविषयकं कालातिक्रान्तसूत्रम्	
१७	१७ निर्मेन्ध-निर्मेन्धीविषयकं क्षेत्रातिक्रान्तसूत्रम्	
१८	अनेपणीयप्रकृतम्	१४१२-१७
१८	१८ निर्मेन्धविषयकम् अनेपणीयसूत्रम्	
१९	कल्पस्थिताऽकल्पस्थितप्रकृतम्	१४१७-२४
१९	१९ कल्पस्थिताऽकल्पस्थितसूत्रम्	
२०-२८	गणान्तरोपसम्पत्प्रकृतम्	१४२४-५८
२०	२० मिश्रविषयकं गणान्तरोपसम्पत्सूत्रम्	

१ अत्र मूले प्रयाजनादिप्रकृतम् इति वृत्तिरिति तत्पक्षे पञ्चविधसचित्तद्रव्यकल्पप्रकृतम् इति समवयवत्वम् ॥

२ प्रकृतमिदम् उपसम्पत्प्रकृतम् इत्येवमपि शङ्कोच्येव ॥

२१	गणावच्छेदकविषयं गणान्तरोपसम्पत्सूत्रम्	
२२	आचार्य-उपाध्यायविषयं गणान्तरोपसम्पत्सूत्रम्	
२३	मिक्षुविषयं सम्भोगप्रत्ययिकं गणान्तरोपसम्पत्सूत्रम्	
२४	गणावच्छेदकविषयं सम्भोगप्रत्ययिकं गणान्तरोपसम्पत्सूत्रम्	
२५	आचार्य-उपाध्यायविषयं सम्भोगप्रत्ययिकं गणान्तरोपसम्पत्सूत्रम्	
२६	मिक्षुविषयकम् अन्याचार्योपाध्यायोद्देशनसूत्रम्	
२७	गणावच्छेदकविषयम् अन्याचार्योपाध्यायोद्देशनसूत्रम्	
२८	आचार्य-उपाध्यायविषयम् अन्याचार्योपाध्यायोद्देशनसूत्रम्	
२९	विष्वग्भवनप्रकृतम्	१४५८-७३
	२९ मिक्षुविषयकं विष्वग्भवनसूत्रम्	
३०	अधिकरणप्रकृतम्	१४७३-८०
	३० मिक्षुविषयकम् अधिकरणसूत्रम्	
३१	परिहारिकप्रकृतम्	१४८०-८६
	३१ मिक्षुविषयकं परिहारिकसूत्रम्	
३२-३३	महानदीप्रकृतम्	१४८७-९८
	३२-३३ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयके महानदीसूत्रम्	
३४-३७	उपाश्रयविधिप्रकृतम्	१४९८-१५०२
	३४-३५ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम् ऋतुवद्धोपाश्रयविधिसूत्रद्वयम्	
	३६-३७ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं वर्षावासोपाश्रयविधिसूत्रद्वयम्	

पञ्चमं उद्देशकः

१-४	ब्रह्मापायप्रकृतम्	१५०३-१३
	१ निर्ग्रन्थब्रह्मापायविषयकं देवस्त्रीसूत्रम्	
	२ निर्ग्रन्थब्रह्मापायविषयकं देवीस्त्रीसूत्रम्	
	३ निर्ग्रन्थीब्रह्मापायविषयकं देवीपुरुषसूत्रम्	
	४ निर्ग्रन्थीब्रह्मापायविषयकं देवपुरुषसूत्रम्	
५	अधिकरणप्रकृतम्	१५१३-२३
	५ मिक्षुविषयकम् अधिकरणसूत्रम्	

धनम्

प्रकृत सूत्रयोर्नाडी विषयम्

पत्रम्

६-९

संस्तृतनिर्विचिकित्सप्रकृतम्

१५२४-३७

६ मिधुविषयक संस्तृतनिर्विचिकित्ससूत्रम्

७ मिधुविषयक संस्तृतविचिकित्ससूत्रम्

८ मिधुविषयकम् असंस्तृतनिर्विचिकित्ससूत्रम्

९ मिधुविषयकम् असंस्तृतविचिकित्ससूत्रम्

१०

उद्गारप्रकृतम्

१५३७-४५

१० निर्मेन्ध-निर्मेन्धीविषयकम् उद्गारसूत्रम्

११

आहारविधिप्रकृतम्

१५४६-५४

११ निर्मेन्धविषयकम् आहारविधिसूत्रम्

१२

पानकविधिप्रकृतम्

१५५५-६०

१२ निर्मेन्धविषयक पानकविधिसूत्रम्

१३-१६

प्रक्षारक्षामप्रकृतम्

१५६०-७८

१३ निर्मेन्धीविषयकम् इन्द्रियसूत्रम्

१४ निर्मेन्धीविषयक श्रोतासूत्रम्

१५ निर्मेन्धीविषयकम् दृक्काक्षिसूत्रम्

१६ निर्मेन्धीविषयकम् अचेलसूत्रम्

१७ निर्मेन्धीविषयकम् अपात्रसूत्रम्

१८ निर्मेन्धीविषयक व्युत्सृष्टकायसूत्रम्

१९ निर्मेन्धीविषयकम् आतापनासूत्रम्

२० निर्मेन्धीविषयकम्—स्थानायतसूत्रम् २१ प्रतिमा-

स्थायिसूत्रम् २२ निषद्यासूत्रम् २३ उत्कटकासन-

सूत्रम् २४ वीरामनसूत्रम् २५ दण्डासनसूत्रम्

२६ लगण्डशायिसूत्रम् २७ अवाशुलसूत्रम्

२८ उत्तानसूत्रम् २९ आप्रकुञ्जसूत्रम् ३० एक-

पार्श्वशायिसूत्रं च

३१ निर्मेन्ध-निर्मेन्धीविषयकम् आकुञ्चनपट्टसूत्रम्

३२ निर्मेन्ध निर्मेन्धीविषयक सावथयासनसूत्रम्

३३ निर्मेन्ध-निर्मेन्धीविषयक सविषाणपीठफलरुद्धसूत्रम्

३४ निर्मेन्ध-निर्मेन्धीविषयक सघृन्तालापुष्टसूत्रम्

३५ निर्मेन्ध-निर्मेन्धीविषयकं सघृन्तपात्रकेसरिकासूत्रम्

सूत्रम्

प्रकृत-सूत्रयोर्नास्ती विषयश्च

पत्रम्

३६ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं दारुदण्डकसूत्रम्

३७

मोकप्रकृतम्

१५७८-८३

३७ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं मोकसूत्रम्

३८-४०

परिवासितप्रकृतम्

१५८३-९१

३८ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकम् आहारसूत्रम्

३९ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयम् आलेपनसूत्रम्

४० निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयं प्रक्षेपसूत्रम्

४१

व्यवहारप्रकृतम्

१५९२-९५

४१ परिहारकल्पस्थितभिक्षुविषयं व्यवहारसूत्रम्

४२

पुलाकभक्तप्रकृतम्

१५९५-१६००

४२ निर्ग्रन्थीविषयकं पुलाकभक्तसूत्रम्

पष्ठ उद्देशकः

—<>—

१

वचनप्रकृतम्

१६०१-१९

१ निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थीविषयकं वचनसूत्रम्

२

प्रस्तारप्रकृतम्

१६१९-२७

२ प्रस्तारसूत्रम्

३-६

कण्टकाद्युद्धरणप्रकृतम्

१६२७-३३

३ निर्ग्रन्थसम्बन्धि कण्टकाद्युद्धरणविषयकं पादसूत्रम्

४ निर्ग्रन्थसम्बन्धि प्राण-बीज-रजआद्युद्धरणविषयकम् अक्षिसूत्रम्

५ निर्ग्रन्थीसम्बन्धि कण्टकाद्युद्धरणविषयकं पादसूत्रम्

६ निर्ग्रन्थीसम्बन्धि प्राण-बीजाद्युद्धरणविषयकम् अक्षिसूत्रम्

७-९

दुर्गप्रकृतम्

१६३३-३६

७ निर्ग्रन्थीविषयं दुर्गसूत्रम्

८ निर्ग्रन्थीविषयं पङ्क्तिसूत्रम्

९ निर्ग्रन्थीविषयं नौसूत्रम्

१०-१८

क्षिप्तचित्तादिप्रकृतम्

१६३६-६५

१० निर्ग्रन्थीविषयं क्षिप्तचित्तासूत्रम्

सूत्रम्

प्रकृत-सूत्रयोर्वाची विषयश्च

पत्रम्

- ११ निर्मन्थीविषय दीप्तिचित्तासूत्रम्
- १२ निर्मन्थीविषय यथाविष्टासूत्रम्
- १३ निर्मन्थीविषय उन्मादप्राप्तासूत्रम्
- १४ निर्मन्थीविषयम् उपसर्गप्राप्तासूत्रम्
- १५ निर्मन्थीविषय साधिकरणासूत्रम्
- १६ निर्मन्थीविषय संप्रायमिच्छासूत्रम्
- १७ निर्मन्थीविषय भक्त पानप्रत्याख्यातासूत्रम्
- १८ निर्मन्थीविषयम् अर्थजातसूत्रम्

१९

परिमन्यप्रकृतम्

१६६६-७६

१९ परिमन्यसूत्रम्

२०

कल्पस्थितिप्रकृतम्

१६७६-१७१२

२० कल्पस्थितिसूत्रम्

चतुर्थं परिशिष्टम्

**बृहत्कल्पसूत्रचूर्णि-विशेषचूर्णि-वृत्तिकृद्भिर्विभागशो निर्दिष्टानां
निर्युक्तिगाथा-सङ्ग्रहगाथा-पुरातनगाथादीना-
मनुक्रमणिका**

[प्रस्तुतस्यास्य बृहत्कल्पसूत्राख्यस्य महाशास्त्रस्य निर्युक्तिर्भाष्यं चैकग्रन्थत्वेन परिणते स्त इति श्रीमद्भिर्मलयगिरिपादैरस्य बृहत्कल्पसूत्रस्य वृत्तेरूपोद्धाते आवेदितं वरीवृत्त्यते (द्वयतां पत्रं २ पङ्क्तिः १२), अत एव ४६०० श्लोकपरिमितोपलभ्यमानतद्वृत्त्यंशमध्ये न कापि निर्युक्तिगाथादिको विभागो निर्दिष्टो विभाव्यते । किञ्च आचार्यश्रीक्षेमकीर्तिपाद-विहितवृत्त्यंशमध्ये निर्युक्तिगाथा-पुरातनगाथा-सङ्ग्रहगाथा-द्वारगाथादिको विभागोऽस्माभिः संशोधनार्थं सञ्चितासु ताटी० मो० ले० त० डे० भा० कां० संज्ञकासु सवृत्तिकस्यास्य बृहत्कल्पसूत्रस्य हस्तलिखितासु सप्तसु प्रतिषु वैषम्येण निरीक्ष्यते, चूर्णौ विशेषचूर्णौ चाप्ये-तन्निर्देशो वैषम्येणाकलयत इति । एतत् सर्वमस्माभिः तत्र तत्र स्थले टिप्पणीरूपेणोल्लिखितमपि निद्वद्गर्गसुखावगमार्थं पुनरत्र सङ्गृह्यत इति]

पत्रम्	गाथा	गाथाङ्कः मूले मुद्रितो निर्युक्तिगाथा- दिको निर्देशः	प्रत्यन्तरादिगतो निर्युक्तिगाथा- दिको निर्देशः
१८० उद्दिसिय मेह अंतर	६०९ निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिषु		
१८६ समणे समणी सावग	६२६ सङ्ग्रहगाथा त० डे० भा० कां०	निर्युक्तिगाथा मो० ले० (टि० ६)	
१८८ वमपू वूमगे मट्टे	६३२ ० त० डे० भा० कां०	निर्युक्तिगाथा मो० ले० (टि० २)	
१८९ इत्थी पुरिस नपुंसग	६३७ ० त० डे० भा० कां०	निर्युक्तिगाथा मो० ले० (टि० ५)	
१९९ देविंदरायगहवद्-	६६९ सङ्ग्रहगाथा सर्वासु प्रतिषु		
२०६ गीयत्यो य विहारो	६८८ निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिषु		
२०८ एगविहारी अ जजाय-	६९४ निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिषु	सङ्ग्रहगाथा पत्र २१० भा०	(टि० २)
२१२ अवहुत्सुप अगीयत्ये	७०३ निर्युक्तिगाथा त० डे०	० मो० ले० भा० कां० (टि० ९)	
२१३ सत्तरत्तं सवो होइ	७०५ निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिषु		
२२७ अभिगप पडियद्धे	७३३ निर्युक्तिश्लोक मो० ले० त०		
	डे० कां०	सङ्ग्रहगाथा भा० (टि० २)	
२३२ आहारे उवकरणे	७४७ सङ्ग्रहगाथा सर्वासु प्रतिषु		
२४९ परिणाम-अपरिणामे	७९२ निर्युक्तिगाथा मो० ले० त० डे०		
	कां० द्वारगाथा भा० (टि० २)		

पत्रम्	गाथा	गाथाङ्क मूले सुप्रियो निर्युक्तिगाथा- दिको निर्देशः	मसम्भरादिगतो निर्युक्तिगाथा- दिको निर्देशः
२६०	पडिसेहम्मि उ छक्क	८१४ निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
२८५	पडिसेहमा खरदण	८५६ सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
२९६	सोत्तम म घोसणम	९२५ अग्रबाहुस्सामिभिरपिण गाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
२९४	तं काय परिचयई	९३० निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
२९६	देसो म सोवसरगो	९३७ सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
३००	आय कारण गाढ	९५१ निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे० कां०	• था० (दि० १)
३०२	खैर्त्तय काकोय	९५८ निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे० कां०	• था० (दि० १)
३१८	मदुद्धि म दिट्ठो	१०१९ निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
३२१	विजे सुपण्ण जयणा	१०२७ निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
३२३	मरुत्तय्यक भाठकिरो	१०२९ निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध (१५ १२५ गाथा १०२९ दीक्षान्त)	पुरातनगाथा चू० पत्र १२५ (दि० १)
३४४	गावो पणासि सीमा	१०५६ निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे० कां०	सङ्ग्रहगाथा था० (दि० १)
३४७	पठमेय मरुत्तय	११०९ निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे० कां०	• था० (दि० १)
३६८	दिप्पाहसेससंनय	११८५ सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
३९१	उत्तयसी सारणा चैव	१२६६ निर्युक्तिङ्कोक सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
३९९	कदम्बे कुत्तुहय	१२९५ सङ्ग्रहगाथा त० डे० भा० कां०	निर्युक्तिगाथा मो० डे० (दि० १)
४०१	माणस केवलीण	१३०२ निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
४०४	अणुवद्विगाहो विध	१३१५ निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
४०५	उम्मगावेसणा मगा-	१३२१ निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे०	• था० कां० (दि० १)
४०७	सवैण ससेण सुसेण	१३२८ निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे०	• था० कां० (दि० १)
४१६	वेपायचगई काळ	१४३४ सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
४४३	वेठकिय अणुणवणा	१४९६ सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
४६४	किं कारणं चमडणा	१५८४ निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
४७१	सुवप्पमाण गणणा	१६११ सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	
४७४	पगो म होज गण्ठो	१६१५ इतरगाथा सर्वाङ्ग प्रसिद्ध	पुरातनगाथा चू० निचू० (दि० १)
४९२	निरवेत्तो सङ्गाय	१६७० निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे० कां०	• था० (दि० १)
४९९	दोमि अणुत्तावानो	१६९७ निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे० कां०	पुरातनगाथा था० चू० निचू० (दि० १)
५०४	विगई विगाहववया	१७०८ निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे० कां०	• था० चू० निचू० (दि० १)
५०८	डेवकडे कायम्भ	१७१९ निर्युक्तिगाथा मो० डे० व० डे० कां०	• था० (दि० १)

पत्रम्	गाथा	गाथाङ्कः मूले मुद्रितो नियुक्तिगाथा- दिको निर्देशः	प्रत्यन्तरादिगतो नियुक्तिगाथा- दिको निर्देशः
५१०	संघाटण्ण पुरो	१७२६ पुरातनगाथा सर्वासु प्रसिधु	० चू० निचू० (दि० १)
५११	विद्वयपय मोय गुरुगा	१७३१ नियुक्तिगाथा मो० ले० त० टे० का०	द्वारगाथा भा० (दि० ६) पुरातना गाथा निचू० (दि० ५)
५१९	संजयकटे य देसे	१७६१ नियुक्तिगाथा मो० ले० त० टे०	पुरातना गाथा भा० का० निचू० (दि० २)
५२४	साहम्मियाण अट्टा	१७७४ नियुक्तिगाथा मो० ले० त० टे०	पुरातना गाथा भा० का० (दि० २)
५३१	पुप्पहिं कारणेहिं	१८०१ नियुक्तिगाथा सर्वासु प्रसिधु	
५३७	दाऊण अन्नद्वं	१८२६ नियुक्तिगाथा मो० ले० त० टे० का०	० भा० (दि० २)
५४२	गंवूण पहिनियत्तो	१८५० नियुक्तिगाथा मो० ले० त० टे०	पुरातना गाथा भा० का० निचू० (दि० २)
५४३	द्वयेण य भायेण य	१८५४ } नियुक्तिगाथाद्वय मो०	० भा० (दि० ४)
५४३	मुन्नो चउरथ अंगो	१८५५ } ले० त० टे० का०	
५४५	किं उवघातो घोण	१८६५ नियुक्तिगाथा मो० ले०	० त० टे० भा० का० (दि० ३)
५६५	कोइं मज्जणगयिहिं	१९३८ नियुक्तिगाथा मो० ले०	पुरातना गाथा त० टे० भा० का० निचू० (दि० ४)
५६८	उत्तिणे संसट्ठे वा	१९५१ नियुक्तिगाथा मो० ले०	सङ्गहगाथा त० टे० भा० का० (दि० २)
५६९	तिगसंवच्छर तिग दुग	१९५४ नियुक्तिगाथा सर्वासु प्रसिधु	
५७५	विजस्स व दव्वस्स व	१९७३ नियुक्तिगाथा मो० ले० त० टे०	० भा० का० (दि० १)
५८५	मासस्सुवरिं वसत्ती	२०२३ नियुक्तिगाथा मो० ले०	० त० टे० भा० का० (दि० २)
५९७	जत्तो दुस्सीला खल्ल	२०६५ नियुक्तिगाथा मो० ले० त० टे० का०	० भा० (दि० १)
५९८	जहियं च अगारिजणो	२०७२ नियुक्तिगाथा मो० ले०	० त० टे० भा० का० (दि० २)
६०१	वरुणीण अभिहवणे	२०८३ नियुक्तिगाथा मो० ले० त० टे०	० भा० का० (दि० १)
६०७	गच्छे जिणकप्पम्मि य	२१०९ नियुक्तिगाथा मो० ले०	० त० टे० भा० का० (दि० १)
६०७	दिट्ठो गुहासीहे	२११३ नियुक्तिगाथा मो० ले० त० टे०	० भा० का० (दि० २)
६१४	सोकण य समुदाणं	२१३४ नियुक्तिगाथा तादी० मो० ले० त० टे० का०	० भा० (दि० १)
६१६	दुविहो य होइ अग्गी	२१४५ नियुक्तिगाथा तादी० मो० ले० त० टे० का०	० भा० (दि० २)
६१७	भावस्मि होइ वेदो	२१४९ ० तदी० मो० ले० भा०	नियुक्तिगाथा त० टे० का० (दि० १)
६१८	कोइं तथ्य भणिजा	२१५७ नियुक्तिगाथा तादी० मो० ले० त० टे० का०	० भा० (दि० ३)

पत्रम्	गाथा	गाथाङ्क मूले मुद्रितो निर्युक्तिगाथा दिको निर्देश	प्रत्यक्षरादिगतो निर्युक्तिगाथा- दिको निर्देशः
६२१	इत्थीण परिवारी	२१६७ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे० कां०	० भा० (दि० १)
६२८	धीपारानिमृहीभो	२१६५ निर्युक्तिगाथा यो० डे० कां०	० त० डे० भा० (दि० १)
६३०	अद्यानिगाथाई	२१६७ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे० कां०	० भा० (दि० ४)
६३१	सामायादिकडा यस्तु	२२१० निर्युक्तिगाथा सर्वास्तु प्रथिपु	
६३६	पुगा व होत्र साही	२२३४ निर्युक्तिगाथा यो० डे०	ह्यरगाथा त० डे० भा० कां० (दि० १)
६४०	दोहि विरहिष सकाम	२२४५ निर्युक्तिगाथा यो० डे०	पुरातनगाथा त० डे० भा० कां० चू० निचू० (दि० ७)
६४२	विता व द्दुमिषण्ड	२२५८ निर्युक्तिगाथा यो० डे०	० त० डे० भा० कां० (दि० ७)
६४३	धम्मकहासुगभापु	२२६४ निर्युक्तिगाथा यो० डे०	सङ्ग्रहगाथा त० डे० भा० कां० (दि० १)
६५५	ओमावणा हुकचरे	२३१३ निर्युक्तिगाथा यो० डे० कां०	पोरातना गाथा निचू० (दि० १)
६६१	दापारो अतो वहि	२३२१ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे० कां०	ह्यरगाथा त० डे० भा० (दि० ४)
६६६	अद्यानिगाथाई	२३५० निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे० कां०	ह्यरगाथा भा० (दि० ५)
६६७	निगायदाविहमे	२३५३ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे०	० भा० (दि० १)
६६७	सिच कारणे विद्विज्ज	२३५५ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे० कां०	० भा० वां० (दि० १)
६७४	सागारियमक्कापु	२३७८ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे०	सङ्ग्रहगाथा भा० (दि० ५)
६७८	द्वहुण वा निचत्तण	२३८८ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे०	सङ्ग्रहगाथा भा० कां० (दि० ७)
६८१	चक्रमण निसेवन	२३९५ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे०	सङ्ग्रहगाथा भा० कां० (दि० १)
६८१	आपावण तद् देव ड	२४१६ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे०	ह्यरगाथा कां० (दि० १)
६८७	आठहउणे मरुगण	२४१८ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे०	० भा० (१५ १८० दि० ७)
६८८	पउमे गिळान कारण	२४५० निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे०	० भा० कां० (दि० ४-५)
६९०	निरोस सउसे वा	२४२८ निर्युक्तिगाथा यो० डे० त० डे० कां०	० भा० कां० (दि० १)
६९६	कंथ आमरणविही	२४५१ ० यो० डे० त० डे० ता०	० भा० कां० (दि० १)
७०१	वसिसेवणापु पृथ	२४८२ सङ्ग्रहगाथा यो० डे० त० डे० भा०	निर्युक्तिगाथा कां० (दि० १)
७१९	आवमि ड पदिवडे	२५९२ पुरातना गाथा सर्वास्तु प्रथिपु चू० व (दि० ४)	पोरातना गाथा निचू० (दि० १)
७३१	वरिपारमद्वयन	२६०८ ० सर्वास्तु प्रथिपु	
७३४	दासवण मत्तपुण	२६११ निर्युक्तिगाथा सर्वास्तु प्रथिपु	

पत्रम्	गाथा	गाथाद्वयः मूले मुद्रितो निर्युक्तिगाथा- दिको निर्देशः	प्रत्यन्तरादिगतो निर्युक्तिगाथा- दिको निर्देशः
७५५	अहतिरियउदुकरणे	२६८२ निर्युक्तिगाथा सङ्ग्रहगाथा पुरातनगाथा सर्वासु प्रतिपु	
७५८	सच्चित्ते अचित्ते	२६९३ निर्युक्तिगाथा मो० ले० त० डे० कां०	० मा० (टि० ५) ० मो० ले० त० डे० मा० (टि० ३)
७६३	तावो मेदो अयसो	२७०८ निर्युक्तिगाथा कां०	
७६६	नामं ठंवणा दन्विण	२७१९ निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिपु	
७७६	आयरिय साहु वंदण	२७५२ ० मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० २)
७९३	एक्कम्म व एक्कस्स च	२८०६ ० मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० २)
७९६	लोमेअ आभिओगे	२८१७ सङ्ग्रहगाथा सर्वासु प्रतिपु	
७९८	कावालिण थ भिवसु	२८२२ } सङ्ग्रहगाथे सर्वासु प्रतिपु	
७९८	माता पिया थ अगिणी	२८२३ }	
८०५	तं पि थ चठव्विहं राहु	२८४९ निर्युक्तिगाथा मो० ले० का०	० त० डे० मा० (टि० ४)
८०७	संखडिगमणे वीओ	२८५४ निर्युक्तिगाथा मो० ले० त० डे० कां०	० मा० (टि० ३)
८१६	नाणट्ट दंसणट्टा	२८७९ निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिपु	
८१९	एक्केक्कम्मि थ ठाणे	२८९३ ० मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० ३)
८२०	अप्पत्ताण निमित्तं	२८९५ निर्युक्तिगाथा कां०	० मो० ले० त० डे० मा० (टि० १)
८२३	असइं थ गम्मसाणे	२९०६ निर्युक्तिगाथा मो० ले० त० डे० कां०	सङ्ग्रहगाथा मा० (टि० १) पुरातन गाथा निचू० (टि० १)
८२४	अद्धाणासंथरणे	२९११ ० सर्वासु प्रतिपु	
८३१	सन्धे वा गीयत्था	२९३६ सङ्ग्रहगाथा सर्वासु प्रतिपु	
८३६	भूमिचर देउले वा	२९५८ निर्युक्तिगाथा मो० ले० त० डे० का०	सङ्ग्रहगाथा मा० (टि० ४) निर्युक्तिगाथा कां० (टि० ४)
८४०	सत्थे विविच्चमाणे	२९७४ सङ्ग्रहगाथा मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० ४)
८४१	सट्ठाणे अणुक्कपा	२९७९ सङ्ग्रहगाथा मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० ३)
८४४	खुड्डी थेराणऽप्पे	२९८८ ० मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० ४)
८५१	पंठोवहिम्मि लुद्धो	३०१४ ० मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० ४)
८५५	अन्नस्स व पल्लीण	३०३३ ० मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० २)
८६३	रागहोसविमुक्को	३०६६ ० मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० १)
८६९	महगवयणे गमणं	३०९० ० मो० ले० त० डे० मा०	निर्युक्तिगाथा कां० (टि० २)
८७६	सच्छं देण थ गमणं	३१२३ निर्युक्तिगाथा ताटी० मो० ले० त० डे० कां०	सङ्ग्रहगाथा मा० (टि० ५)
८८३	आदेसो सेलपुरे	३१४९ पुरातनगाथा सर्वासु प्रतिपु	
८८८	वहिया थ रुखमूले	३१६८ निर्युक्तिगाथा ताटी० मो० ले० त० डे० कां०	सङ्ग्रहगाथा मा० (टि० १)

पत्रम्	गाथा	ग्रन्थाङ्कः	मूले सुविशेषो निर्युक्तिगाथा दिको निर्देशः	प्रसन्नरादिगतो निर्युक्तिगाथा दिको निर्देशः
८८९	होसेहिं एसिपहिं	३१७३	पुरातना गाथा सर्वाङ्ग प्रविष्टु	
८९०	पविछेदियं च खेच	३१७८	• लाटी० मो० डे० स०	डे० ला० निर्युक्तिगाथा का० (दि० ४)
८९१	जायतिया पगगिवा	३१८४	द्वारगाथा लाटी० मो० डे० स०	डे० ला० निर्युक्तिगाथा का० (दि० ९)
८९२	कप्यह गिराणगट्ट	३१९०	• लाटी० मो० डे० स०	डे० ला० निर्युक्तिगाथा का० (दि० ९)
८९५	न वि लभन्तं पपेसो	३१९८	• लाटी० मो० डे० स०	डे० ला० निर्युक्तिगाथा का० (दि० १)
८९९	भद्राणिगाथादी	३२०३	सद्गद्गाथा लाटी० मो० डे० स०	पुरातना गाथा निर्यु० (दि० १)
९०८	जो द्य न वि जानह	३२४४	• लाटी० मो० डे० स०	डे० ला० निर्युक्तिगाथा का० (दि० १)
९१९	साडीहिं धीडीहिं	३२००	भद्राण्डुलामिकता गाथा	सर्वाङ्ग प्रविष्टु पुरातना गाथा निर्यु० (दि० ७)
९४५	परपराभि वि दारं	३२७९	सद्गद्गाथा सर्वाङ्ग प्रविष्टु	
९५४	गदियमि वि जा लपणा	३४१३	निर्युक्तिगाथा लाटी० मो० डे० स०	सद्गद्गाथा भा० (दि० १-१)
९६४	पासे सणल सोहण	३४५०	• सर्वाङ्ग प्रविष्टु	पुरातना गाथा निर्यु० (दि० १)
९७१	काहपविरैह सज्जाय	३४८९	निर्युक्तिगाथा लाटी० मो० डे० स०	द्वारगाथा भा० (दि० १-१)
			स० डे० का०	(पत्र ९७५ दि० १)
			(पत्र ९७५ मध्ये ३४९५ गाथीकाय)	
९७८	सुचनिबाभो पोरान	३५११	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रविष्टु	
९८९	तिथकरपविट्टो	३५४०	निर्युक्तिगाथा लाटी० मो० डे० स०	स० डे० का० सद्गद्गाथा भा० (दि० १)
९८९	दुविदे गेळन्नमी	३५५०	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रविष्टु	
९९०	पित पुच येरए या	३५५७	• सर्वाङ्ग प्रविष्टु	पुरातना गाथा निर्यु० (दि० ९)
९९१	परो महाणसगमी	३५६१	विरम्भनगाथा सर्वाङ्ग प्रविष्टु	
९९२	दोमु वि भवोपिछणे	३५६८	निर्युक्तिगाथा लाटी० मो० डे० स०	सद्गद्गाथा भा० (दि० १)
			स० डे० का०	पुरातना गाथा निर्यु० (दि० ९)
९९७	बाडगदेउटियाय	३५८६	सद्गद्गाथा सर्वाङ्ग प्रविष्टु	
१०००	बहिया उ असेसट्टे मीसट्टमसमट्टो अदिट्टस्य उ गहणं पाहुणगा या बहिं	३५९६ ३५९७ ३५९८ ३५९९	• सर्वाङ्ग प्रविष्टु	पुराविषाभो गाथाभो चू० निर्यु० (दि० १)
१००१	भद्राणिगाथादी	३६१२	सद्गद्गाथा सर्वाङ्ग प्रविष्टु	

पत्रम् गाथा

गाथाङ्कः मूले मुद्रितो निर्युक्तिगाथा-
दिको निर्देशःप्रत्यन्तरादिगतो निर्युक्तिगाथा-
दिको निर्देशः

१००५ आहृष्टिया उ अभिघरा	३६१७	निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिपु
१००६ संकल्पियं व दग्धं	३६२१	निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०१२ सागारियस्स अंसिय	३६४४	निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०१८ पंच परूवेकणं	३६६४	पुरातना गाथा सर्वासु प्रतिपु
१०३१ पयला निह तुयहे	३७१४	पुरातना गाथा सर्वासु प्रतिपु
१०५१ कुंधुपणगाइ संजमे	३८०९	निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०५३ विह्वयपय कारणम्मि	३८१५	निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०५६ पोत्थना जिण दिट्ठतो	३८२७	निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०५८ मुत्तनिवाओ बुट्ठे	३८३६	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०६० सराल प्पमाण वण्णे	३८४६	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०६५ अकसिणमहारसगं	३८७३	पुरातना गाथा सर्वासु प्रतिपु
१०७१ भावकसिणम्मि दोसा	३९०२	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०७३ देसी गिलाण जावो-	३९१०	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०७६ तम्हा उ भिदिपव्वं	३९२१	पुरातनगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०८४ भिन्नम्मि मादगंतम्मि	३९५२	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
१०९८ गुरु पाहुण खम दुव्वल	४००८	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
११०४ आगर नइ कुडंगे	४०३४	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
११२४ पक्का मुक्का पक्का	४१२९	निर्युक्तिगाथा ताटी० मो० ले०

त० डे० कां० सद्गहगाथा भा० (टि० १)

११३० मिच्छते संकादी	४१५३	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
११३२ नाकण या परीत्तं	४१६५	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
११४५ उज्जेणी रायगिहं	४२१९	पुरातनगाथा सर्वासु प्रतिपु
११५१ समोसरणे उइसे	४२४२	निर्युक्तिगाथा ताटी० मो० ले०

त० डे० कां० सद्गहगाथा भा० (टि० १)

११६३ गच्छे सयालबुट्ठे	४२९३	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
११६७ संघादण्ण पक्कतो	४३०९	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
११७० जेनेहि आणियाणं	४३१९	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
११७९ उवरिं कहेसि हिट्ठा	४३६१	चिरन्तनगाथा सर्वासु प्रतिपु
११८९ बीमंत एव खुट्ठे	४४०२	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
११९० समविसमा थेराणं	४४०५	पुरातनगाथा सर्वासु प्रतिपु
		सद्गहगाथा (११९१ पत्रे)
११९४ आयरिप अभिसेगे	४४२१	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
१२१५ सेदीठाणटियाणं	४५०३	पुरातनगाथा सर्वासु प्रतिपु
१२३१ अहवा ओसहहेटं	४५५९	द्वारगाथा ताटी० मो० ले० डे०

कां० सद्गहगाथा भा० (टि० १)

१२३६ एगं नायं उदगं	४५७६	निर्युक्तिगाथा सर्वासु प्रतिपु
१२४३ माहस्स होति गुरुगो	४६०४	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु
१२४९ खंतं व भूणप्प वा	४६२६	सद्गहगाथा सर्वासु प्रतिपु

पद्यम्	गाथा	गाथाङ्कः	सूत्रे मुद्रितो निर्युक्तिगाथा द्विको निर्वेद्यः	प्रत्यम्भरादिगतो निर्युक्तिगाथा- द्विको निर्वेद्यः
१२५०	विजादीदि मनेसज	४६१२	पुरातनगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१२५१	असतीय मेसज या	४६१३	पुरातनगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१२५७	चत्तारि जवग जाणक-	४६१६	सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१२७१	पुर्वि बसहा हुविहे	४७४४	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१२८१	अन्वानडे कुडुभी	४७५८	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१२८५	देविद्वारावदगह	४७८४	सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१२८६	अशुक्ले भिरीसु	४७९०	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१२८९	सवहमि तु अयना	४८०२	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१२९१	हाणी आवेऊहा	४८११	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१२९७	मरुद्वणमाळोद	४८१५	निर्युक्तिगाथा तारी० मो० के०	अङ्गबाहुसामिहवा गाथा का० (दि० १)
१३०१	जेगोराहिदा बहगा	४८६०	सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३१०	पडमाद पोरिसीद	४९११	निर्युक्तिगाथा तारी० मो० के०	का० (दि० १)
१३१५	सुहुलसिते जीद	४९५२	तारी० मो० के० के०	का० (दि० १)
१३११	सासवणाळे मुहणतद	४९८७	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३१६	सजोहि वि येसज	४९९८	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३५०	साहमि तेण उबभी	५०६१	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३५१	पम्मावणिज बाहिं	५०७१	सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३६०	आवरिय विणवगाहन	५१०६	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३६९	अशुकवणा मिमिचे	५११४	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३६४	सङ्गवस्त होवि मोर्तु	५१२०	पुरातन गाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३७६	असिने ओमोवरिय	५१७२	तारी० मो० के० के०	का० (दि० १)
१३८२	विगह अविणीद कुहुता	५१९९	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३८७	राया व सतिपाद	५२१९	सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३९५	जसङ्गेय भाउवजो	५२४८	पुरातनगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१३९७	कुळवसमि पहीजे	५२५४	निर्युक्तिगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१४१६	सेहस्त व संवभी	५२६२	पुरातनी गाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१४१०	वचंरो वि य हुविहो	५२८१	सङ्ग्रहगाथा तारी० मो० के० के०	का० (दि० १)
१४८१	विठळ व मचपाव	५६०२	तारी० मो० के० के०	का० (दि० २)
१४९०	सचहणा व सिचण	५६११	सङ्ग्रहगाथा सर्वाङ्ग प्रसिधु	
१४९२	संक्रमणळे व जोयळ	५६४०	सर्वाङ्ग प्रसिधु	पुरातन गाथाद्वयम् निचू० (दि० १)
	उदय विरसह परिय	५६४१		

पद्यम्	गाथा	गाथाङ्कः मूले मुद्रितो निर्युक्तिगाथा- दिको निर्देशः	प्रत्यन्तरादिगतो निर्युक्तिगाथा- दिको निर्देशः
१५०६ धम्मकह महिटीण	५६९१ सद्गहगाथा सर्वांश प्रतियु		
१५३९ उद्दहरे वमिस्ता	५८३० निर्युक्तिगाथा सर्वांश प्रतियु (५८३२ गाथादीकायाम्)		
१५४३ सत्तज्जयमिते गंधे	५८४८ सद्गहगाथा तादी० मो० ले० डे० मा० निर्युक्तिगाथा कां० (दि० ६)		
१५५० तग्हा विविचिवच्चं	५८७७ ० तादी० मो० ले० डे० मा० निर्युक्तिगाथा कां० (दि० ३)		
१५५२ विहयपद अपेक्खगं तु	५८८५ सद्गहगाथा तादी० मो० ले० डे० मा० निर्युक्तिगाथा कां० (दि० ४)		
१५५३ आटट्टिय संसत्ते	५८९१ सद्गहगाथा तादी० मो० ले० डे० मा० निर्युक्तिगाथा कां० (दि० ५)		
१५८२ दीहाइयणे गमणं	५९९० सद्गहगाथा तादी० मो० ले० डे० मा० निर्युक्तिगाथा कां० (दि० ३)		
१६१२ फल्लस्मि चंडरुडो	६१०२ निर्युक्तिगाथा सर्वांश प्रतियु		
१६१८ पदमं विगिंचणट्टा	६१२१ द्वारगाथा तादी० मो० ले० डे० मा० निर्युक्तिगाथा कां० (दि० २)		
१६५९ सेवगमजा ओमे	६२८७ निर्युक्तिगाथा सर्वांश प्रतियु		
१६६९ दाणे सरिर भासा आणाइणो य दोसा	६३१९ } निर्युक्तिगाथाद्वयम् सर्वांश प्रतियु ६३२० }		
१६७२ विहयपदं गेलणो	६३३५ ० तादी० मो० ले० डे० मा० निर्युक्तिगाथा कां० (दि० १)		
१६८७ अण्णे वि होंनि दोसा	६३९३ निर्युक्तिगाथा सर्वांश प्रतियु		
१६९१ दंसणम्मि य वंत्तम्मि	६४१४ ० तादी० मो० ले० डे० मा० निर्युक्तिगाथा कां० (दि० १)		

× × × × ×

उपरिनिर्दिष्टातिरिक्तं प्रसूतेषु स्थलेषु चूर्णि-विशेषचूर्णि-वृत्तिविधातृभिः णिज्जुत्ति-
णिज्जुत्तिअत्थो-सूत्रस्पर्शिकनिर्युक्तिः-निर्युक्तिविस्तरः प्रमुत्तैः पदैः स्थानस्थानेषु निर्युक्तिगाथा-
दिको निर्देशः सम-वैषम्येण विहितो निरीक्ष्यते । किञ्च न सम्यक्तया ज्ञायते यत् क याव-
देता निर्युक्तिगाथा इति तत्तत्स्थानादिको निर्देशोऽत्र विभाग-पत्राङ्क-दिप्पणाङ्कोल्लिखनद्वारेणो-
द्घ्रियते—

णिज्जुत्ति २-३४३ दि० १ (चू० विचू०); ४-९५३ दि० १ (चू० विचू०), ११२९ दि० ४ (विचू०)
वृत्तिप्रतिष्वत्र आप्यकारनिर्देशः ।

णिज्जुत्तिअयो २-३२५ दि० २ (चू०) ।

निर्युक्तिः ३-६७० (मा० कां० आप्यम् दि० १), ६७० (मा० कां० आप्यम् दि० ३); ४-१२४५
सर्वांश वृत्तिप्रतियु ।

नियुक्तिगाथाः ३-२११ सर्वास्तु वृत्तिप्रसिद्धं चू० निचू० च (दि० १) ।

नियुक्ति-आप्यविवराः ४-१०३७, ५-१५१३ सर्वास्तु वृत्तिप्रसिद्धाः ।

नियुक्तिविवराः २-११५, १४३; ३-१९३, ७२७, ७७०, ७७५, ८२८, ८९८; ४-१२४, १००५, १०१२, १११८, ११३९, ११३९, १२४५, १२४७, १२५४, १२७५, १२८०, १२८३; ५-११०८, ११८२, ११९३, १४००, १४१३, १४१८, १४२५, १४५२, १४५९, १४८१, १४८७, १४९३, १५०१, १५१३, १५१८, १५४७, १५५५, १५६४, १५७८, १५८४, १५९३; ६-११९१, १२२५; यत्तेषु स्थानेषु सर्वास्तु वृत्तिप्रसिद्धा अपि निर्देशो भवति ।

नियुक्तिविवराः ३-१७७ सर्वास्तु वृत्तिप्रसिद्धा चू० च (दि० १), ७३९ दि० २ (चू० निचू०), ७७८ दि० ३ (चू०), ७८९ दि० २ (चू०), ९०७ (आ० आप्यविवरं दि० १); ४-१९७ दि० २ (चू०), १०५१ दि० २ (चू० निचू० च) वृत्तिप्रसिद्धा आप्यविवरा, ५-१५४७ कां० (दि० १), ६-१२६७ कां० आप्यविवरा (दि० १), ११९८ कां० (दि० १) ।

सूत्रपरिचयनियुक्तिः २-२५७ आ० (दि० १), २६० दि० १ (चू०), २६१ सर्वास्तु वृत्तिप्रसिद्धा; ३-७५३ गो० से० स० से० कां० निचू० च (दि० १) ।

पञ्चमं परिशिष्टम्

वृहत्कल्पसूत्रस्य निर्युक्ति-भाष्यगाथानामकारादिवर्ण-
क्रमेणानुक्रमणिका ।

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
अह्वगमणमणाभोगे	३	२४४६	अवत्याह्वाट अमरा-	३	२५६४
अह्वगमणं एणेणं	५	५५६२	अवराण चंदणे वा	५	४००९
अह्वगमणे अविहीए	३	२९३५	अमरा संथारो या	४	४०९९
अह्वप्सत्तो खलु एम अयो	४	४५६६	अविपत्ते वसवीए	४	४६९०
अह्वभणिय अमणिए वा	३	२७०९	अमखुत्तेसु पहेसुं	३	२७३७
अह्वभारेण थ इरियं	४	४३७७	अवखेवो मुत्तदोगा	१	३२८
अह्वसुद्धमिदं बुचइ	४	४४५८	अगडे पलाय मग्गग	६	६२१७
अह्वय अमिला जह्वा	३	२५३५	अगणि गिलाणुवारे	५	५२६५
अह्वया कुलपुत्तगमोइया	३	२४४१	अगणिं पि मणाति गणिं	६	६१२४
अह्वरोगायम्मि सूरै	६	६४६०	अगणीं सरीरतेणे	४	४३५२
अइ सिं जणम्मि वन्नो	४	३७६१	अगमकरणादगारं	४	३५२२
अठणत्तीसं चंदो	२	११२९	अगम्मगामी किलियोऽहवाऽयं	४	३५९५
अकयमुहे दुप्पत्ता	१	६६२	अगदिट्ठो मि ति अहं	४	४७२१
अकरंढगम्मि भाणे	४	४०६०	अगिलाणो गल्ल सेसो	५	६०२३
अकसायं खु चरित्तं	३	६७१२	अगीयत्वा खलु साहू	४	३३३४
अकसायं निच्चाणं	३	२७२९	अगीयत्वेसु विणिंजे	३	२९९८
अकसिणचम्मगहणे	४	३८७२	अगुत्ती थ अंमचेरे	३	२५९७
अकसिण भिण्णमभिण्णं	४	३९१८		दि०	५
अकसिणमट्टारमणं	४	३८७३	अगहणं जेण निमिं	४	३२३७
अकारणा नत्थिइ कज्जसिद्धी	४	४४४०	अगहणे कप्पत्त उ	३	३०९२
अकारनकारमकारा	२	८०६	अगहणं वारत्तग	४	४०६४
अकोविण् ! होइ पुरस्सरा मे	३	३२५०	अगिक्कुमारुववातो	३	३२७४
अकुट्ट ताडिण वा	३	२७१०	अगी बाल गिलाणे	१	२२४
"	५	५७४३	अगीयस्म न कप्पइ	४	३३३२
अक्कोस-सज्जणादिमु	५	४९७८	अचियत्तकुलपवेसे	५	५५६७
अक्खरत्तिगरुवणया	१	४३	अचंतमणुवलद्धा	१	३३
अक्खरपयाइण्हिं	१	२९०	अचंता सामन्ना	१	४६
अक्खर-चंजणसुद्धं	५	५३७३	अचाटरकजे वा	६	६३३९
अक्खर सण्णी सम्मं	१	४२	अचाटर सम्मूढो	५	५८८६

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
अघाउरं वा वि सन्निविमळण	४	३३१८	अट्टण्ड तु पदाण	५	५६००
अघाउरे उ कञ्जे	५	६०१७	अट्टविह रापरिडे	६	६१८५
अघागादे व मिया	२	२०१२	अट्ट सुय मेर अँबळ	१	११५३
अधिसस्त उ गहण	४	४१५३	अट्ट वा हेव वा	६	६२८२
अधिसेण अधिस	१	४१८	अट्टाह जाव गुळ	२	२०३१
अधिसेण सचिस	१	४६९	अट्टाण सड आळि	५	५९२८
अधिसेण मीमं	१	४६८	अट्टारस छपीमा	५	५०५६
अधिसे वि विहसणा	२	५८४	अट्टारस धुमिसेमुं	४	४३६५
अधुक्कडे व हुक्के	५	५९८३	अट्टारसविहसवम	३	३४६५
अधुमिण विक्कणे वा	२	१८९५	अट्टारस बीसा वा	४	३८९३
अण्डड महाधुमागो	५	५०४५	"	४	३८५५
अण्डड महाधुमागो	५	५०४५	"	४	३८९७
		दि० ३	अट्टारसमु पुणेमु	६	६४६५
अण्णरी वेगायी	५	५९३२	अट्टारसहिं मासेहिं	६	६४७८
अण्णतु साय समणा	२	१६७६	अट्टारसेव प्रीसे	६	६४४३
अण्डिउप्यालु नरिंदो	२	१९७७	अट्टारसेहिं पुणेहिं	६	६४८०
अण्डे समिण्य चक्रिय	५	५८५५	अट्टापयमि सेले	४	४७८३
अण्डहम्ममुळोळो	१	६७७	अट्टिमिममिणी वा	३	३६४८
अण्णिया वेगमुणा वहेणि	४	३५०१	अट्टिमरन्मा वि मिवा	५	५९८१
अण्णिमि साहममी	५	५९३६	अट्टि व दासगदी	४	३५०३
अण्णुळिया अण्णिया	१	४४१	अट्टी विजा कुण्डित	३	२८२४
अण्ण अह सणिट्ठो	५	५०८६	अट्टेण जीव कज्ज	६	६२८६
अण्णहालिय छेव	१	४७२	अट्टेण जीव कज्ज	६	६३८६
अण्णमुहमाऽऽगमं	३	३६७७	(दि० १)		
अण्णमुहमि ममसे	३	३६८२	अट्टासीसं पत्ते	४	४३६६
अण्णम हीळणा छज्जणा	१	७२५	अट्टवीम सतिम नदी	४	४८७४
अण्णं अण्णारुद्धं	४	३७३३	अट्टुहमा मारसा	५	५४५७
अण्णाय सेमज्जण	४	३७५८	अट्टोदगा दीहविषसण्याहि	४	४११४
अण्णाय पण्डित्तं	४	३७२४		दि० २	
अण्णियमादी भणिणी	३	२६१८	अट्टोदगा दीहविषासण्यादी	४	४११४
अण्णो तुम वेव करेहिं मागे	४	४३३६	अट्टोदगो वि से दो	४	४०८६
अण्णवण घोण्डिज्जति	५	५४०२	अट्टोदगमिसावो	५	५६४९
अण्णविमो मि पत्तेहिं	५	५१८४	अण्णगारा वेमामिध-	पञ्च ३६९ प्र० गा० १	
अण्णुत्तिर हसिरे छड्डो	५	४९०२	अण्णद्वन्द्वो विकहरा	३	३४९२
अण्णुत्तिरज्जवर छड्डो	५	४९०३	अण्णुज्जयापु निक्खारणे	२	१५६०
अण्णुदेउ छेवा-	१	५३०	अण्णालंगवसंकपे	५	५७९७
अण्ण उ गोपरमूमी	२	१६४९	अण्ण वृक्ष अण्णुत्तिरवी-	२	८३४
अण्ण चउरु कुग गुळम	२	८७४	अण्णवत्तु अण्णमि आळ	४	३७३३
अण्णड्ड अण्णामा	५	५७५९	अण्णमुहमाणे गुरमा	२	१९६५

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
अणभिरायमाद्वायानं	१	७३९	अणुदियमणसंकल्पे	५	५७९०
अणभोणेण मण्ण व	३	२८४८	[,,]	५	५७९१]
अण मिच्छ मीस सम्मं	२	८३५	अणुच्चाए वि सट्ठग्गी	१	६७९
अणराए जुवराए	३	२७६३	अणुपरिहारिगा चेव	६	६४७५
अणरायं निवमरणे	३	२७६४	अणुपालिओ य दाहो	२	१२८१
अणवट्टंते तह वि उ	१	५२४	अणुपुट्ठी परिवाही	१	२०८
अणवट्टं चहमाणो	५	५१३६	अणुवद्विग्गहो चिय	२	१३१५
अणवट्टिया तहिं हंति	४	४७७८	अणु चायरे य उट्ठिय	१	१८९
अणवरयाए पसंगो	३	२४९१	अणुभूआ मज्जरसा	४	३४०७
अणवायमसंलोए	१	४१९	अणुभूता धणगरसा	४	३३९७
[,,]	१	४४३]	[,,]	४	३३४२]
अणवायमसंलोगा	२	२०६३	अणुभूया उद्गरसा	४	३४२१
		टि० ३	अणुभूया पिंदरसा	४	३४८०
अणहारो मोय छळी	५	६००४	अणुयत्तणा उ एसा	२	१९७२
अणहारो वि न कप्पह	५	६०१०	अणुयत्तणा गिलाणे	२	१९००
अणादियं च थदं च	४	४४७१	अणुयोगो य नियोगो	१	१८७
अणाभोएण मिच्छत्तं	६	६४१७	अणुरंगाहं जाणे	३	३०७१
अणावायमसंलोए	१	४४३	अणुसट्ठाहं तरथ वि	३	३०३५
[,,]	१	४१९]	अणुसट्ठी धम्मकहा	३	२८९८
अणावायमसंलोगा	२	२०६३	अणुसासण कह ठवर्ण	६	६२९३
अणिउत्तो अणिउत्ता	१	२३४	अणुसासियमि अट्ठिए	६	६२७२
अणिगृह्णियलविरिओ	४	४०१९	अणुसिट्ठिमणुवरत्तं	६	६२९१
अणिदिट्ठ सण्णऽसण्णी	४	४६९१	अणुहूया धणगरसा	४	३३४२
अणुओगरिम य पुच्छा	१	२५०	[,,]	४	३३९७]
अणुओगो य नियोगो	१	१८७	अण्णराणं वञ्चतो	५	५७८४
अणुकंपणा णिमित्ते	५	५११४	अण्णराणे भिक्खुस्सा	५	५७५६
अणुकंपा पडिणीया	५	५६२२	अण्णराहणं तु दुविहं	२	८६४
अणुकुट्टं उवकुट्टं	४	४७९१	अण्णत्तो चिय कुट्टसिं	६	६१६७
अणुकुट्टे भिच्छीसुं	४	४०९०	अण्णं व एवमादी	५	४९७७
अणुगायमणसंकल्पे	५	५७८६	अण्णाद्दुत्तरारे	५	५५२५
अणुजाणे अणुजाती	३	३२८५	"	५	५५४६
अणुणविय उग्गहंगण	४	३५२७	अण्णाणे गारवे लुद्धे	४	४०७४
अणुणा जोगऽणुजोगो	१	१९०	अण्णेण णे ण कज्जं	४	४१७५
		टि० १	अण्णे पाणे वत्थे	४	३५३४
अणुणा जोगो अणुजोगो	१	१९०	अण्णेण्णे अकमिडं	१	५१२
अणुण्णवण अजतणाए	४	३३३८			टि० १
अणुदित्तमणसंकल्पे	५	५७९१	अण्णेण्णे अकम्मी	१	५१२
[,,]	५	५७९०]	अतदपवातो सो चेव	३	२३९०
अणुदिय उदिओ किं सु ह	५	५८१६	अतरंतवाल्लुद्धे	२	१६७२

शाय	विभाग	शाय	विभाग	शाय	विभाग
अश्वत्थम् उ ओगा-	२	१६२०	अथि डु वसमग्यामा	४	२८५१
अश्वी न होति ओगा	५	५२०६	अश्वत्थम् वर्य	५	५५११
अश्वीयसीमादी	४	२९९३	अश्वत्थम् दोमु तीमु व	१	२८६
अतिथारत्न उ अश्वी	६	६४२०	अश्वत्थम् विषयक्रिये	६	६४११
अतिथारत्न अश्वी	५	५०४२	"	६	६४१३
अतिथारत्न उगाढो	५	५८४७	अश्वत्थम् ते अति धूम सरो	४	२९२८
अतिथारत्न उगाढो	१	४३९	अश्वत्थम् ने वयन	३	२९६९
अतिथारत्न उगाढो	४	४०९८	अश्वत्थम् दोससंकी	३	२९६०
अतिथारत्न उगाढो	२	२०४४	अश्वत्थम् दोसाहू	२	८१३
अश्वत्थम् वर्य	१	५९७	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	१	२५७
अश्वत्थम् वर्य	४	४२५८	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	६	६२५५
अश्वत्थम् वर्य	२	१०६६	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	४	२५९८
अश्वत्थम् वर्य	३	१२५८	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	३	२४८४
अश्वत्थम् वर्य	१	७३	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	५	५०५९
अश्वत्थम् वर्य	३	२०६६	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	२	१२१४
अश्वत्थम् वर्य	३	२०६७	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	५	५६१०
"	३	२०६८	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	४	४२५६
अश्वत्थम् वर्य	३	२०६९	"	४	४२६७
अश्वत्थम् वर्य	१	१२	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	४	२६१३
अश्वत्थम् वर्य	१	३२९	"	४	४२५७
अश्वत्थम् वर्य	१	४८	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	४	२६६३
अश्वत्थम् वर्य	१	४०८	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	२	१५१५
अश्वत्थम् वर्य	१	४७	"	२	१८३८
अश्वत्थम् वर्य	१	४९	"	३	२६०७
अश्वत्थम् वर्य	१	४८	"	३	२६०९
"		दि० २	"	३	२६३३
अश्वत्थम् वर्य	५	४९९१	"	३	२६५८
अश्वत्थम् वर्य	५	५०८७	"	३	२६८९
"	५	५०९५	"	४	२६४३
अश्वत्थम् वर्य	५	५५०४	"	४	२६४३
अश्वत्थम् वर्य	२	२०१८	"	४	२६६०
अश्वत्थम् वर्य	१	१९३	अश्वत्थम् अश्वत्थम्	२	१८१४
अश्वत्थम् वर्य	१	४७	"	३	२६२०
अश्वत्थम् वर्य	५	५१२८	"	३	२६५०
अश्वत्थम् वर्य	१	५५	"	३	२६२३
अश्वत्थम् वर्य	१	६३	"	३	२६४३
अश्वत्थम् वर्य	१	६३६	"	३	२५४८
अश्वत्थम् वर्य	३	३१५१	"	३	२५५०
अश्वत्थम् वर्य	२	१८८०	"	३	२५८९

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
अद्वाणनिगायादी	३	३२०२	अक्षरय अक्षरस्था	४	३७२७
"	४	३५०४	अक्षरय परिसं हुलुमं	६	६३९०
अद्वाण पविसमाणा	३	३००५	अक्षरयतरथगहणे	२	८६३
अद्वाण पविसमाणो	२	१०२१	अक्षरय मोय गुरुओ	४	३७१७
"		टि० १	अक्षरय य चंक्रमती	३	२३९६
अद्वाणमणद्वाणे	३	३०९६	अक्षरय च सेऊणं	४	३५३०
अद्वाणमाईसु उ कारणेसुं	३	३००२	अक्षरय वा रि ठाठं	४	४८६८
अद्वाणमेव पगातं	५	५६१८	अक्षरय वि जय भवे	२	१०४७
अद्वाणम्मि महंते	३	३१०५	अक्षरय द्वोभामण	२	१७५०
अद्वाणम्मि व होजा	३	२८७७	अक्षरय वि कालम्मि	५	५७६५
अद्वाणविवित्ता वा	४	३४५७	अक्षरय च असतीप	५	५०८२
अद्वाणसीसप वा	४	४८५४	अक्षरय च दाहामी	२	१८५३
अद्वाणं पविसंतो	२	१०२१	अक्षरय च पलीप	३	३०३३
अद्वाणं पि य हुविहं	३	३०४१	अक्षरय पि संदेहं	४	४३५०
अद्वाणाई अहनिह-	४	३४५६	अक्षरय अभिघारेतुं	५	५३७८
अद्वाणातो निलयं	५	५६६५	अक्षरय हृदं ति पुट्टा	४	४१७२
अद्वाणासंथडिप	५	५८१२	अक्षरय च देह उवहिं	३	३०३१
अद्वाणासंथरणे	३	२९११	अक्षरय पि जाय तेणं	४	४६२५
अद्वाणासिच ओसे	५	५३३८	अक्षरय आभोगं	४	३७५१
अद्वाणे उन्वाता	३	२७५५	अक्षरय तुत्तिणीया	४	३४७३
अद्वाणे ओसे वा	५	५८९०	अक्षरय परलिं	४	४८२५
अद्वाणे जयणाप	२	१०२३	अक्षरय मती मिच्छे	१	१२६
अद्वाणे वत्थव्वा	५	५८३४	अक्षरय गारवे लुद्धे	४	४०१६
अद्वाणे संथरणे	३	२९१३	अक्षरय घातिप दहु-	६	६१३६
अद्वाे समत्त खल्लग	४	३८५४	अक्षरय दो जायरिया	५	५७७४
अधवण देवछवीणं	४	४१९३	अक्षरय वि विहयेहिह	३	२९५६
अनियत्ताओ वसहीओ	२	१४११	अक्षरय वि होति दोसा	३	२३३०
अनियत्ता वसहीओ	२	१४११	"	६	६३९४
		टि० २	अक्षरय गच्छाणं	४	४५०२
अनियणं निव्वाणं	६	६३३३	अक्षरय चमढण दोसो	२	१५८७
अक्षरवत्सयगमणे	२	२०३६	अक्षरय दुद्धिहि कलं	१	३५३
अक्षरकुलगतकहणं	१	५७७	अक्षरय करेण विनिज्जरा जा	४	४४०१
अक्षरवणट्ट जुजा	३	२८२५	अक्षरय समणुरत्ता	६	६१००
अक्षरतरसाणस्तीतो	२	१६४३	अक्षरय णीसाप	४	४८६३
अक्षरतरऽणसणिजं	५	५३१७	अक्षरय वि अ आपसो	४	३७४९
अक्षरतरस्स निओगा	३	२१४४	["]	४	३९६७
अक्षरतो व कवाडं	३	२३५१	अक्षरय वि नूनमभिपट्ट	३	२३४६
			अक्षरय वि य आपसो	४	३९६७
			["]	४	३७४९

गाथा	विभाग	गाथाङ्कः	गाथा	विभाग	गाथाङ्कः
अपदिच्छेत्तेरेति	४	४७१४	अप्यपरपत्तिर्पथं	४	४४८१
अपदिहर्णता सोढ	२	१९३०	अप्यपरपरिधानो	४	४०१०
अपमन्त्रया अपदिहेहृष्य	१	४५४	अप्यविति अप्यतिथिया	४	३७४४
अपरपरिगाहित पुण	४	४७७२	अप्यमुणा न विदिण्ये	४	३५६१
अपराहृच नार्ण	१	२९	अप्यमु छद्मो दिव गिति	४	३५५९
		दि० १	अप्यमभिष्ट वष्ट	२	१३९०
अपरायच नार्ण	१	२९	अपरिणामगमरथ	३	३०५९
अपरिगहा न भारी	५	५०९९	अप्यस्तुभा मे अविश्रोविता वा	४	३६३१
अपरिगाहिय अमुचे	३	३१७४	अप्या अर्तपरतो	४	३९८५
अपरिगाहिय एठने	२	९२१	अपाहारस्त न ह-	२	१३३१
अपरिगाहियामिषा-	६	६२८९	अप्युप्यमतिहिकरणे	१	५६८
अपरिमिष्ट आरेण वि	२	१६१३	अप्युप्य विविच वहु-	३	२७५३
अपरिस्ताई मसिणो	३	२३६४	अप्युप्यस्त अगहर्ण	१	३९९
अपरिहरत्तरेते	४	४२९८	अप्युप्येण सिपुत्र	१	१०८
अपुत्रपुत्रे अवि वेहमाणी	३	३२३१	अप्येव सिद्धतमज्ञानमाणी	४	३९३९
अप्यकारमसदिष्ट	१	२८५	अप्ये वि पारमार्थि	५	५२०७
अप्यमाय महर्ण	१	२७७	अप्योदय न ममत्	२	१५४०
अप्यचनो अकिरी	१	७८५	अप्यो य गण्यो महती य साका	५	४९२०
अप्यचय मिश्रयया	५	५०३४	अप्योष्ठं मिदुपम्ह न	४	३९४८
"	५	५१३४	अप्यक्रमुपण देते	१	५८५
अप्यचय बीलरय-	५	५७८१	अबहुस्तुभस्त वेह न	१	७०४
अप्यच्छिपे य पच्छिष	६	६७२२	अबहुस्तुप अवीरये	१	७०३
अप्यच्छिपरपच्छिपणे	४	४७५३	अबहुस्तुपाऽविष्टुष्ट	४	४७३५
अप्यच्छिपेहि कदा	४	४३७८	अस्मतिपयो न इण्या	५	५०५४
अप्यच्छिपेहिबदोता	२	१७५३	अस्मदिपस्त हारणे	३	२७९०
अप्यच्छिपे छद्मगा	५	५३६७	अस्म दिम-वास-महिवा-	५	५८११
		दि० २	अस्मारेते न वसेता	४	३७८१
अप्यणो आढग सेरुं	६	६४५६	अस्मिन्तरमज्जमहिं	२	११७८
अप्यणो कीलक न	४	४२००	अस्मिन्तरमाळेयो	५	६०१४
अप्यण्डया य गोपी	१	२३६	अस्मिन्तरं न यज्ज	४	३६७४
अप्यपाण न विदेण	१	७२४	अस्मिन्तरं न माहिं	४	३६६६
अप्यपाण निमिच	३	२८९५	अस्ममुजय विहारं	५	४९८१
अप्यते अकृदिया	१	७११	अस्ममुद्राये जासन	२	१९३३
"	१	४१५	अस्ममुद्राये गुदगा	२	१९३४
"	१	४७१	अस्ममुद्राये कहुगा	४	४४१६
"	१	५३१	अस्मे यदी सछाप	२	१२३९
"	१	६४९	अस्मोवयमा जोवयमा	२	१३८८
अप्यते जो न गमो	२	९१३	अस्मिन्तो कोह न इच्छह	२	१८८३
अप्यते वि अरुमो	२	१५९५	अस्मच्छीण दूढ	१	५१३

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
अभिलोगपरज्ज्ञस्तु	५	५३२४	अयमपरो ऽ विरूपो	४	४४६५
अभिकंक्षतेण सुभा-	१	८०४	अयसो य अकिती या	५	५१६२
अभिगम् पडियद्धे	१	७३३	अरदस्नधारण पारण	६	६४००
अभिगमणमणाभोगे	३	२६४६	अरहंतपहट्टाय	२	१७७६
		टि० १	अरिसिल्लस्य च अरिसा	४	३८६४
अभिगय थिर संविग्गे	१	७३७	अरे हरे चंमण पुत्ता	६	६११६
अभिगगहे वृद्धं करणं	२	१४०१	अलम्भमाणे जतिणं पयैते	३	३१९९
अभिघारंत वयंतो	५	५०७८	अलभंता पवियारं	६	६३९२
अभिघारंतो वचति	४	४७०३	अलङ्गह पिंटेण इमेण भज्जो !	४	३५९४
अभिघारंतो पासत्य-	५	५३८१	अलसं वसिरं सुविरं	२	१५९२
अभिनवधम्मो सि अभा-	५	५३२८	अलंभऽहादस्स ऽ अप्पकम्मं	४	३६७१
अभिनवन्नगरनिघेसे	१	३३१	अलायं वट्ठियं ज्ञाहं	५	५९६३
अभिलिदुवार[ऽभि]निकलमण-	३	२२३२	अलियमुचचायजणयं	१	२७८
अभिन्ने महव्वयपुच्छा	२	१०४५	अवणाधितिस्यार्णति व	३	२६६१
अभिभवमाणो समणिं	६	६२७७	अवताणगादि णिल्लोम	४	३८३९
अभिभूतो सम्पुज्जति	५	५२१८	अवधारिया व पतिणा	५	४९६३
अभिलावसुद्ध पुच्छा	५	५३७२	अवयवपंतो व भया	६	६३४१
अभिवद्धि हक्कतीता	२	११३०	अवरज्जुगस्स य सत्तो	५	५५५४
अमुज्जमाणी ऽ सभा एवा वा	४	३५१२	अवरण्हे गिम्ह करणे	२	१६८८
अमणुण्णकुलविरेगे	४	४३१२	अवराह तुलेज्जं	३	२२३१
अमणुण्णेतर गिहिसंजइसु	३	२९८३	अवराहे लहुगत्तो	२	९२४
अमणुण्णोयरगमणे	१	४३०	अवराहे लहुगदरो	३	२४८८
अममत्त अपरिकम्मा	२	१३९१	अवरो फलसग मुंढो	५	५०२०
अमिलाहं उभयसुहा	३	२५४५	अवरो वि धाडिओ मत्त-	५	५०२१
अमुद्दचगं न धारे	१	६५७	अवरो सु चिय सामी	४	४७६७
अमुगाथ अमुगो वचति	५	५३७१	अवचायावयादो वा	४	३९०९
अमुगाथ गमिस्सामो	३	२२०९	अवत्सकिरिया जोगे	४	४४४७
अमुगदिणे सुक्ख रहो	३	२२७०	अवत्सगमणं दिसामुं	६	६०६७
अमुगं कालमणागम्	१	६३०	अवहारे चउमंगो	३	२६५७
अमुगिचगं न मुंजे	१	६१२	अवहीरिया व गुरुणा	६	६२०५
अम्हचयं वृद्धमिणं किमट्ठा	४	३६११	अवाउढं जं तु चउहिसिं पि	४	३५००
अम्हट्ठसमारद्धे	२	१८४५	अविओसियस्मि लहुगा	५	५५७७
अम्ह वि होहिइ कज्जं	२	१७५२	अवि केवलमुप्पाडे	५	५०२४
अम्हं एत्थ पिसादी	६	६२१३	अविकोविआ ऽ पुट्ठा	४	३७८९
अम्हं ताव न जातो	३	३०२७	अविगीयविमिस्साणं	३	२९४५
अम्हे दाणि विसहिमो	५	४९२५	अवि गीयसुयहराणं	२	१२६४
अम्हे मो निजरट्ठी	२	१८९०	अवि गोपयस्मि वि पिजे	१	३४९
अम्हेहि अमणिओ अप्पणो	३	२९४६	अविजाणंतो पविट्ठो	३	२६६५
अम्हेहिं तहिं गण्हिं	२	१८८९	अविणीयमादियाणं	५	५२००

गाथा	विभाग	गाथाङ्कः	गाथा	विभाग	गाथाङ्कः
अनितद्वकारणे मुदो	१	७८०	असह तिगे पुण सुवे	७	४०५३
अविदिग्गमतरमिहे	४	४५९८	असह वसहीय वीसु	२	१६१८
अविदिग्गोपधि पाणा	४	३८११	असह वसहीय वीसु	४	३५३१
अविदिग्ग जग गहमग्गि व	४	४१४०	असह समणाय बोधय	३	२८२१
अविधिपरिद्वयणाय	५	५५४९	असह्य कमादस्सा	३	२३३२
अविमत्ता थ छिम्मति	४	३९०८	असह्य गम्ममाणे	३	२९०६
अविभागपटिच्छेद	४	४५११	असह्य गहगस्स व	४	४१११
अविभागपटिच्छेपा	४	४५०९	असह्य निगाया सुहु-	३	२९८७
अविभागेहिं अणंतेहिं	१	७४	असह्य पयवस्सा	३	२९४३
		दि० ३	असह्य मत्तगस्सा	३	२९०६
अविमूत्तिभो ववस्सी	३	२१७१	असह्य माठवग्गो	५	५२४८
अवि व अणतरसुत्ते	४	३२९२	असह्य दत्तमूले	४	३५१५
अवि व विरिभोवसग्गा	५	५६८३	असह्य दिग्गकरय	३	२९९५
अवि व हु असह येरो	४	४३४४	"	३	३१३४
अवि व हु इमेहिं पचहिं	४	४१३८	असहस्स अपत्तिकारे	३	३१८९
अवि व हु कम्महण्णा	३	२५३३			दि० ३
अवि व हु कम्महण्णो	३	२५१३	असहस्सअपत्तिकारे	३	३१८९
अवि व हु पुरिसपयीत्तो	३	३४०१	असहेण समोहण्य	४	४४९९
अवि व हु सववरत्तवा	२	९९५	असण्णइद्वयमाणे	२	१६१९
अवि व वसुत्तवावेण	४	३८६०	असण्णइय चठो	३	६३८४
अविच्छा वानिपया	३	२७३५	असरी अयाकवण	५	४९०८
अविच्छेद भिक्खगर्ग	३	२७९२	असरीय व ववस्स व	२	१६२१
अविसहणाअुरियगई	२	१३०३	असरी पवसिणीय	४	४१८२
अविसिद्धं सगरिय	३	२५५१	"	४	४१८९
अविसेत्तिभो व विंदो	४	३६५४	असरीय जेसण वा	४	४६३३
अविहीपुच्छणे ककुभो	२	१५३५	अपरोणि कोमिरवू	३	२३०६
अवि होअ विरागकरो	३	२६२३	असरीरत्तेयमरो	१	५७३
अवचमक्खरं पुण	१	७५	असरायो परिसिह-	५	५३८४
अवचे अ अपचे	१	७८८	असरीणे पमुपिह	४	३५६५
अवावाप पुणो दाई	४	४६५९	असरीणेषु वि साहमि-	४	४७४०
अवावचे ककुयी	४	४७६८	असह सुच दाणं	५	५०४०
अवाहय पुणो दाहिं	४	४६८३	असंणाह अहाकदे	३	२४०३
अमुद्धंते वनि चार-	५	५९१७	असंफुरमिक्खणट्टा	४	३९०७
अमोहवा उ मुग्गं	४	३६४६	असंविगाधाविपसु	३	२९९१
अमोहवो उ भग्गिो	४	४०४८	असंसय व अनुगण मग्गं	३	३२५५
अमोच्छिन्नियद्धा	१	१३५	असिद्धी जइ माएणं	२	१००६
अमोच्छिणी मण पच	२	१२८०	असिक्खि मणिय खमणं	५	५५५३
अमोच्छिजे भावे	४	४७५८	असिक्खि मग्गि विह वा	५	५१०१
असह गिहिं पाटियाय	५	५६६२	असिक्खाइकारणेहिं	१	६३१

शाखा	विभागः	शाखाङ्कः	शाखा	विभागः	शाखाङ्कः
अहवा निगधीनो	३	२१२६	अहिगो योग निगो	१	१९४
अहवा पदमे सुचमि	४	३२९१		दि० १	
अहवा पचण्ड संजईण	३	२४०६	अहिगो योग निगो	१	१९४
अहवा पाळयतीति	४	३४०६	अहिपउसे अति न ते उ दूरं	४	३९२३
अहवा पिंनो अणिजो	३	२८३४	अहिना विसुका वा	४	३४५५
अहवा भावरपौदी	३	२६८०	अहियस्स इमे दोसा	४	४००२
अहवा भाठादीय	४	३९४९	अहिरण्यस्य एवं भगव	२	१९४४
अहवा अय-सोगहुपा	६	६२५०	अहिराया तिस्यपरो	४	४४३३
अहवा भिषसुस्तेय	३	२४०५	अहिविभुगविसकडन	४	३८३३
"	३	२४०६	अहिसावययकटिपु	३	२३६०
अहवा महापदाणि	५	५९४२	अहीनपचरं जगहिभन-	१	२८८
अहवा मुण्डिच मसै	१	८२	अंगाऽर्णपविद्ध	१	८८
अहवा शंगलहातो	४	३८९९	अंगारकपुपविर्	२	१३६८
अहवा किंगविहाराभो	४	४५३९	अंगुष्ठपपसिणिमिस्समा-	१	५११
अहवा छोहपतेण	३	२४९३	अंगुष्ठिकोसि पणस	४	३८५३
अहवा वि अगीचाद्यो	२	९४१	अंजु सतिपुल्लमि व	५	४९०१
अहवा वि अस्तिट्ठमी	२	२०४०	अंजयसमणकर्मकिरी	३	२८३२
अहवा वि कठो जेण	४	४०५५	अंजलिमठकिपाभो	५	५६०३
अहवा वि गुप्पमीव	२	१२५२	अंजद्वान्य असई	४	३०६६
अहवा वि चकवाळे	२	१३८१	अंतरिम व मज्झिम व	४	४८१६
अहवा वि हुगा विसमे	३	६१८०	अंतर पविचसमे आ	२	२०२०
अहवा वि माळकादण	४	३६५१	अंतरपटीगहित	५	५३१२
अहवा वि विभूसाप	१	४९०	अंतरमभतरे वा	२	११०३
अहवा वि सठवपीभो	४	४२३६	अंतरितो सयसे आ	४	४४९०
अहवा वि सो जणेजा	२	२००४	अंत व होह देपं	४	४०२०
अहवा समयाऽस्तंजव-	२	८८९	अंतिमकोटाकोरीपु	१	९३
अहवा सधरो पसो	६	६३१३	अंतो अलम्भमाये	४	४८२८
अहवा सजमजीविय	५	५४९८	अंतो आवणमाई	२	८०१
अहाऽऽगो सो उ सयमि देसे	३	३२९०	अंतो चरस्तेव सड करेती	४	४११०
अहिकरण मुष्पुस	४	३९४२	अंजोजळे मि पुपं	६	६१९१
अहिकारो धारणमि	५	४९२६	अंजोनिर्वसणी पुण	४	४०८०
अहिकरण गिहायेहिं	५	५५६९	अंतो मूय न कण्ह	४	३५८५
अहिकरणमवरापु	३	२३८०	अंतो बहि कण्ठउविपाहिं	४	३५४२
अहिकरण भारणाऽर्णी-	१	५५२	अंतो बहि चतुगुदम	१	४८९
अहिकरणमि कयमि	६	६२०५		दि० ३	
अहिकरण काऊण व	३	२०३२	अंतोबहिंसंजोमय	१	४६५
अहिकरण सेहि सम	३	२६३८	अंतो बहिं व गुप्ता	१	४८९
अहिकरण मा होहिनि	५	५५५२	अंतो बहिं न सडमह	२	१८९५
अहिगारो अंसंसे	५	५८६६		२	१८९४

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
अतो बहिं न लक्ष्मह	२	१८५८	आरु-णकार-मकरा	२	८०६
अतो बहिं निवेसण	५	५०६६			३० २
अतो भयणा बहिं	४	२५२२	आगमभो मुयनाणी	१	१७६
अतोमुहस्त अग्रह	३	२३२१	आगमगिह्वादिषुं	४	३४८५
अतो वियार अग्रह	३	२१५४	आगमणगिह्वा अजा	४	३४८५
"	३	२२५९	आगमणे वियदगिह्वा	४	३४८४
अतो वि होह भयणा	४	२५३५	आगमिय परिहरंवा	२	९२३
अतो हवति वरुणा	३	२३५२	आगर नष्टे कुदंगे	४	४०३४
अचकारो पदीवेण	२	१००७	आगर पदीमाह	४	४०३५
अचलनामच परिधव	५	५२२६	आगरमादी अग्रती	५	५८८३
अचगविदिमदमाह	२	८४३	आगंवारटियाणं	४	४०५४
अचदा य कलंदा	३	३२६४	आगंतु एयरो वा	५	५६०५
अचत्तणेण जिह्माप	१	३४७	आगंतुमादीणं	४	४३२१
		३० २	आगंतुगाणि चाणि य	४	४०५८
अचत्तणेण जीहाह	१	३४७	आगंतुगाररियजणे जहिं तु	४	३४८६
अयंवादकविह्वा	२	१०१२	आगंतुगेमु पुचं	४	४२६९
अया वि होति सिता	४	२१८७	आगंतु वदुचूया	४	३८१२
अतो नि य भागो ति य	४	२६४५	आगंतु पटण जायण	२	१९६५
या			आगंतुमहागदयं	५	५४६१
आहृषणे रत्नणादी	६	६३९४	आगंतुयद्वयविभूमियं	३	२१४०
आहृषिण चदगुत्ता	२	१४६५	आगंतु वाहियोभो	१	३५९
आहृषकरे गंधे	२	८१४	आगंतुयाहु भावमि	२	१२३७
आहृषवा ण चोरादी	४	३९१३	आगाढकारणेहिं	२	११५२
आहृषि दोभि छद्वा	६	६३१३	आगाढमणागाढं	२	१०२६
आहृषाणं दुण्ड वि	१	२५४	आगाढमिच्छादिद्वी	१	५९२
आहृषाणं लहुगा	३	२४१५	आगाढमि ट कलं	२	८७६
आहृषोवणमादी	३	२६१४	आगाढे अगागाढं	५	६०२२
आहृषोवण वणिप	३	२५६७	आगाढे अण्णलितं	३	३१३६
"	३	२५८७	आगाढे अहिगरणे	३	२७१३
आहृष जणे मग्नाण	३	२४१८	"	५	५७४५
आहृषि गमग संयत्त	५	५८९२	आगाढविषं चहयं	६	६०९८
आहृषि संयत्तं	५	५८९१	आगाढिगियकुपयं	१	२६४
आहृषो सो भगव	२	१७१५	आचंदाटा पदमा	३	३१८५
आहृषयजा ट डिह्वा	१	९२	आचंदाट्टेसिय	६	६३६२
आहृषेक वाज	३	२०४२	"	६	६३६४
आहृषमट्टेहसेने	४	३६१८	आचंदाट्टो धम्मो	६	६३६९
		३० १	आहृषमट्टेहसेने	३	२७२८
आहृषमट्टे विसेने	४	३६१८	आहृषणे जा भयणा	४	४६०६
			आहृषं अहृषुपायं	२	१२६९

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
आणाह्णो य दोसा	२	१०७१
"	४	४०९७
"	५	६०५१
"	६	६३१९
[उपव्याम् "आणादिणो य दोसा" गाथा]		
आणाह्स्सरिषमुह	२	२११६
आणाद् जिणिदाण	५	५३७७
आणाऽणवत्थ मिच्छा	१	७१६
आणादणवत्तसा-	५	५०७९
आणादिणो य दोसा	३	३२०१
"	५	५५७७
[उपव्याम् "आणाह्णो य दोसा" गाथा]		
आणादि रसपत्ता	२	१०३७
आणा न कप्पह्मि व	३	३०५४
आणा विक्कोपणा हुम्भणा	१	७२७
आणुग जगल देसे	२	१०६१
आणुरविण्णाह् प्पाह्	२	१८१९
आदिपद् निरेसे	२	१०८८
आदिमयणाण निग्ग	४	३६९१
आदिपणे ओलूय	३	३०७९
आदिसेत्तु चत्तु नि	६	६०८९
आर्हा अदिट्ठभावे	१	७६३
आदेसो सेत्तुपदे	३	३१४९
आवसे विद्धिपु	३	३०३०
आपाकम्माऽसदि पातो	३	३१०१
आपादिप मुत्तयो	१	८०५
आचारो आयेव	१	१००
आपायसी पपायसी	२	११५७
आपुत्तण आवासिप	३	२५९०
आपुत्तमणापुत्ता	४	३६८२
आपुत्तिअण भरहत्ते	६	६४५७
आपुत्तिअण आरक्खित	४	४८२९
आपुत्तिअण आरक्खिय	३	२०८६
आपुत्तिअण उम्माहिय	४	३५३६
आपुत्तिअणमुम्माहिय	४	३५३६
आपाहे य भये वा	३	२०३९
आमरणपिप्पु आणमु	३	२५६३
आमच्चमदेमाणे	३	२६९४

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
आमच्चमदेमाणे	५	५७२८
आमिचिबोहमवाप	१	८९
आमीराण गामो	३	२१९९
आमोपद्द सेत्त	३	१३७०
आमोमिणीय पत्तिजेम	४	४६३३
आमोमेण मिच्छत्त	६	६४१८
आमकलामि न कप्पति	३	८९९
आम ति अम्भुवगाद्	४	३४११
आम ति अम्भुवगाते	४	३३६७
आवहे उववत्ता	३	३००३
आय पर उवुमद् वा	१	४३२
आयपरसमुत्तारो	२	११७१
"	३	१७९५
आयपदे उवमिग्गह्	४	४३४५
आयपरोमयत्तुक्का	२	१२५३
आयपरोमयदोसा	२	१०९४
"	३	२५९५
आयरकरण आदा	४	४४७६
आयरकरेण हदि	४	४४८४
आयरिप्पु अभिसेप्पु	६	६३७७
आयरिप्पु अभिसेणे	४	४३३६
"	४	४४९१
"	५	५३५९
"	६	६०६५
आयरिप्पु अमचीणे	४	४१०८
आयरिप्पु उवम्माप्	४	४१७७
आयरिप्पु कालगाते	५	५४०६
आयरिप्पु गण्डमि व	३	२९६३
आयरिप्पुणाऽऽल्लो	६	६१०७
आयरिप्पु व मिलाणे	४	४३१८
आयरिप्पु य परिआ	२	१६६४
आयरिप्पु मुत्तमि व	१	३३७
आयरिणो प्पुग न मये	५	५०७८
["]		
आयरिणो गणिणीप्पु	४	४१५३
आयरिणो गीलो वा	५	५५१६
आयरिणो पवत्तिणीप्पु	२	१०४३
आयरिणोवदि वात्ता-	३	१५५३

शाखा	विभागः	शाखाङ्कः
आलोचन पञ्चज	१	३९५
"	१	३९७
आलोचना व कल्या	६	६३२९
आलोचना सुमित्रति	५	५६९८
आवद्व खमकुट्टे	६	६३२३
आवद्वगमाहपुर्तु	२	१९२७
आवगतिह रच्छाद	३	२२९७
आवग रच्छगिदे वा	३	२३०२
आवगिगे कम्महि	५	७९६७
आवडिवापु धतिदु	७	७३२३
आवसि निसीहि दिग्ग	२	१३७९
आवसिगानिसीहिग	७	३७३८
["]	५	५६९५]
आवाय विविदिगीपु	७	७३८७
आवायदोल वद्व	१	७३७
आवासगकमनिमना	२	१५७१
आवासगमाईवा	१	६७६
आवासगमादी वा (वा)	१	३८७
आवासग सञ्जापु	३	२६३५
"	३	३१६३
आवासग करिषा	३	२३३५
आवासग लप करेति दोला	३	३१६७
आवास वाहि असद्व	७	३३५७
आवाससोहि असद्व	१	६१९
आवासिगानिसीहिग-	५	५६९५
["]	७	३७३८]
आवासिगाऽऽसज्जुवेदिमादी	५	५६९३
आवासिप निसीहिप	२	१३८०
आसगसा हरिगणो	७	३८५७
आसगपोसगसेवी	५	५०२६
आसज्ज पेत्तकप्प	६	६३७१
आसज्ज निसीही वा	३	२५८८
आसज्जगेहि दिपदिद्वगोम्मे	३	३२९०
आसज्जपवीमर्ष	१	३८६
आसज्ज मज्झ दूरे	५	५५०७
आसज्जो य छण्डसवो	७	३३५५
आसज्जहाई ओलो-	२	१२५५
आसंकिवो व वातो	३	२६५१
आसंद्ग कट्टमभो	७	३७७५

शाखा	विभागः	शाखाङ्कः
आसाउपुणिमापु	७	७९७८
"	७	७२८०
आसादेठ व गुर्क	१	१२८
आसापव पडिसेवी	५	७२७२
"	५	५०५९
आसायणा जहण्णे	५	५०३२
"	५	५१३२
आसासो वीसासो	७	३७७१
आसिचो जसिचो	५	५१५१
आसुक्कर मिठाले	५	५५१७
आसे रदे गोरहणे व चित्ते	३	३१७१
आहव हिंसा समित्तस्य जा दू	७	३९३३
आहुवाहणाविध	५	५३८५
आहविया उ भमियस	७	३६१७
आहवण्णवी दिसे	१	७३३
आहरति मत्तपान	५	५०३८
आहर महे व कम्मे	६	६३७५
आहर महे व कम्मे	५	५६७६
आहारकम्मिममादी	३	३१५५
आहारकम्मियसवर	२	१७५३
आहारकट्टदेसिय	७	७३७५
आहारकट्टहिपुपाहु	२	१३१७
आहारकट्टहिसवण-	२	१११९
आहारकट्टहिसिमा	६	६२२२
आहारकट्टहिसेमा	६	६७७७
आहार पव पणो	५	५३१५
आहारणीहारविहीसु जोगो	७	३९३१
आहारविही बुपो	५	५८९७
आहारस्त उ कासे	७	७७८६
आहाराई भमियमो	२	१२५६
आहाराई दप्पे	२	१२५७
आहारा वीहारो	३	३२०७
आहविषा असाग	५	६०५०
आहारे उवकरणे	१	७७७
आहारे उवहिम्मि व	२	१३६२
आहारे मीहारे	३	२६३६
आहारे पिट्ठावी	५	५०९७
आहारे उवही वा	७	७७७१
आहारो चि व दार्ण	६	६३५७

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
आहारोवहि दुविहो	४	३५३३
इ		
इह ओमण सत्तुविही	५	५८८१
इह चोयगदिट्टं	४	४६४४
इह सपरिहास निव्वं- व-	३	२१४०
इह संकाए गुरगा	३	२१७७
इओ गया इओ गया	२	११५८
इक्कडकडिणे मासो	१	६८७
"	२	१४९८
"	४	४७८८
इक्कं वा अरयपयं	१	१९२
इक्किक्कं तं चट्टहा	१	२७२
इक्कलागा दसभागं	५	५२५७
इक्केवमाइलोइय-	५	५२३३
इच्छागहणं गुरुणो	२	१५२५
इच्छाणुलोम भावे	२	१९२९
इच्छा न जिणादेसो	३	२६७९
इच्छामिच्छावहकारे	२	१६२३
इच्छा मिच्छा वहकारो	२	१३७८
इट्ठकलत्तविओगे	४	३७११
इट्ठित्तणे आसि वरं महल्लं	४	४७७०
इट्ठिरससावगुरुगा	५	४९८०
इति एस अन्नस्माणा	६	६२४२
इति ओहविभागोणं	३	२५८३
इति काले पडिसेहो	३	३२४०
इति ते गोणीहिं समं	३	२२०२
इति पोगालकायम्मी	१	६७
इति भावम्मि णियत्ते	दि० ५	
इत्तरियाणुवसग्गा	४	३६३४
इत्तरियं णिक्खेवं	२	१४२८
इत्तरियं निक्खेवं	५	५०३३
इत्तरियं निक्खेवं	५	५१३३
इत्थं पुण अधीकारो	५	४९९७
इत्थं वि मेराहाणी	४	४४६३
इत्थं पुण अहिगारो	१	१४८
इत्थं पुण संजोगा	२	२०३२
इत्थिकहाठ कहित्ता	५	५१५९
इत्थिनपुंसावाए	१	४५३
इत्थिनपुंसावाते	१	४६७

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
इत्थी जूयं मज्जं	२	९४०
इत्थीणं परिवाही	३	२१६७
इत्थी नपुंसओ वा	३	२९३३
इत्थी पुरिस नपुंसग	१	६३७
इत्थी विट्ठिवियाओ	२	१७८५
इत्थी वि ताव देंति	४	४१५४
इत्थी सागरिए उव-	३	२५५२
इमाठ त्ति सुत्तटत्ता	५	५६१९
इय अविणीयविवेगो	२	१२७८
इय एसऽणुणवणा	४	३५६२
इय दोसगुणे नाठं	१	७२८
इय दोसा ठ अगीए	२	९५०
इय पोगालकायम्मी	१	६७
इय रयणसरिच्छेसुं	२	२१२४
इय सत्तरी जहण्णा	४	४२८५
इय संदंसणसंभास-	३	२१५२
"	४	३७१३
इरियावहियाऽवण्णो	४	४५८७
इहपरलोगमिसित्तं	६	६३३४
इहपरलोगे य फलं	२	९५७
इहरह वि ताव अहं	४	३४०१
["]	४	३३४७
इहरह वि ताव मेहा	४	४१६८
इहरा कहासु सुणिमो	४	३३९८
"	४	३४०८
"	४	३४२३
इहरा परिट्ठवणिया	३	२८१२
इहरा वि ता न कप्पइ	३	३०४०
इहरा वि ताव अहं	४	३३४७
["]	४	३४०१
इहरा वि ताव तवमति	५	५२०१
इहरा वि ताव थवमति	५	५२०१
इहरा वि ताव सदे	४	३७९१
इहरा वि भरति एसो	३	३११४
इहरा वि मरिउमिच्छं	३	३०१९
इह वि तिही अविसहणा	५	५५७८
इवं महल्लसत्थं	४	४८७३
इवं महिद्धियं पणि-	२	११८९

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
इन्द्रपीठमणोगहो	४	४८५३	उत्तमविसोपिकोटी	४	४२११
इन्द्रहादी व समा	३	२७४५	उत्तमवमणसंकल्पे	५	५७९३
इन्द्रियकसापमोगा	२	१२८६	उत्तमवमणुगाते वा	५	५८२३
इन्द्रियपमाद्दोसा	५	५०२८	उत्तमविसी सुधी	५	५७८८
इन्द्रियमुंहे मा किंवि	३	३१६०	उत्तमह पृथ व पणतो	४	४६५०
इन्द्रेण वमपञ्चा	२	१८५८	उत्तमहण धारणाप्	१	७५२
इषण धूये राये	२	८४१	उत्तमहणमादिपुर्हि	४	४१२०
इषणसाळा सुखा	४	३४४७	उत्तमहणसग पट्टे	४	४०८२
	ई		उत्तमहधारणकुसुते	२	१९१९
ईसर गिरजतो वा	४	४०१८	उत्तमहमादीहि विना	४	४११२
ईसरवकवरमाडपि	६	६३८६	उत्तमा भोगा राहण्य	३	३९६५
ईसर ओहपमाई	६	६३८७	उत्तमिणमिम व गुप्ती	५	५१०४
ईसरिपत्ता राजा	३	२५१०	उत्तमाह्वा परिचे	२	८६२
"	३	२५३०	उत्तमात्ममणुगाते	५	४८९०
	उ		"	६	६१३१
उत्तमात्मा समसीता	१	५२५	उत्तमापमणुगात्वा	५	४८९१
उत्तमिण्य वैकटिउय	४	४०८३	उत्तमसरेण वदह	४	४४५४
उत्तमपासणसमुद्	२	१३६४	उत्तम सरोस भणिय	५	५७५१
उत्तमोसमो त्रिणाग	४	४०९३	उत्तमचेह्यासिस्तु	४	४९५६
उत्तमोसगा व हुवर्ल	४	४२०५	उत्तमपासवणसैरु-	५	५५५१
उत्तमोससिसानासे	४	४०१४	उत्तममिहारादी	२	१६७३
उत्तमोस मावमजा	३	२५१७	उत्तमर पासवण	४	३७५३
उत्तमोस समिओगी	५	५०७२	उत्तमरे पासवणे	२	१३८९
उत्तमोस विगाईमो	३	१९१२	"	२	१५०७
उत्तमोसो अट्टविहो	४	४०२५	"	२	१५७५
उत्तमोसो येराण	४	४०९४	"	४	३७७७
उत्तमोसोवहिरुठप्	२	२०२६	उत्तमात्ममिम सुखा	५	५९४१
उत्तमिण्य मित्रासी	४	३३०२	उत्तमे वीप् व ठिआ	३	२२४५
उत्तमिण्यमाहपसु	४	३३०५	उत्तमये अणिष्ठप्	४	३६१९
उत्तमिण्यमाहपरगा	२	१९५२	उत्तमपुरणोव कोहुग-	१	७२१
उत्तमिण्य मित्रासी	४	३३०२	उत्तमपुरसरीरे वा	४	४५५८
	दि०	४	उत्तमपुरवणुकोरस-	३	२४४२
उत्तमिण्यमाहपसु	४	३३०५	उत्तम बोकिंति वद	२	१५३९
	दि०	१	उत्तमवमणुसमो	१	३१९
उत्तमिण्यक गिकाओ	२	१९७८		दि०	४
उत्तमिण्यो सो हाया	४	४५९४	उत्तमवमणुसमाओ	१	३१९
उत्तममण्यमणपसणा-	१	६०१	उत्तमकवेसे सुहे	२	१८११
उत्तममकोटीप वि हु	४	४२०४	उत्तम आरण	५	५२८९
उत्तममोसाईया	२	८४६	उत्तमणतो वरेण	५	५३०३

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
उज्जाणाऽऽयुध णूमण	३	३२७३	उदण चिक्खल परिच-	५	५६४१
उज्जालितो पदीवो	३	३२४५	उदण वादियस्मा	५	५१६५
उज्जु कएण परिणतं	४	४७०४	उदण न जलइ भग्गी	२	१२४६
उज्जुत्तणं से आलो-	५	५३५६	उदणवटे वि करणण	३	२१६१
"	५	५३५७	उदणतेण चिलिमिणी	३	२४२२
उज्जुसुयस्स निओओ	२	११०१	उदणाऽगणि तेणोमे	४	४३३५
उज्जेणी ओसण्णं	५	५११५	उदणागणिवयाइसु	३	२७४४
उज्जेणी रायगिहं	४	४२१९	उदणार्णवरमग्गी	४	३४३०
उज्जंत णायसंटे	३	३१९२	उदयं पत्तो पेदो	३	२१५०
उज्जोविय भायरिओ	३	२९५२	उदाहा जे हरियाहदीण	४	३९९३
उज्जसु चरे सा यावि	४	४१२५	उदिओऽयमणाहारो	५	५९९७
उज्जहाइए अवण्णो	५	५५१३	उदिण्णजोहाडलसिद्धसेणो	३	३२८९
उद्धसणा कुच्छंती	४	३६७८	उदितो रालु उणोसो	४	३६७३
उट्ठाणसेजाऽऽसणमाइएहिं	४	४४३५	उददरे पमिच्छा	५	५८३०
उट्ठाणाहं दोला	५	५५२८	उददरे सुभिवले	२	१०१८
उट्ठित निवेसंतो	४	४४८०	"	३	२८७८
उट्ठेइ इत्थि जह एस एत्ति	४	४४१७	"	३	२९७२
उट्ठेज निसीएजा	५	५६०८	"	३	३००३
उट्ठंत निवेसिते	३	२४४७	"	३	३०५३
उट्ठयद्धमि अइंते	४	३४८३	उदयणे निव्विमए	२	९०५
उट्ठयद्धमि अतीए	४	३३९६	उट्ठाण परिट्टविया	३	२६०९
उट्ठाहं य करिजा	४	३४१०	उदावण निग्निसए	३	२५०१
उट्ठाहं व करेजा	४	३३४५	"	३	२७७७
उट्ठाहो वोसिरणे	३	२३६८	"	५	५०९४
उट्ठमहे तिरियं पि य	४	४८४१	["]	२	९०५]
उट्ठमि वातमि धणुगहे वा	४	३८१६	उदित्ति तिनेगयरं	१	६१०
उट्ठाती विरसम्मि	१	४७७	"	१	६५५
		दि० १	उदिसइ व भण्णदिसं	५	५४७७
उट्ठादीणि उ विरसम्मि	१	४७७	उदिसिय पेह अंतर	१	६०९
उत्तण ससावयाणि य	३	२७४७	उदिसिय पेह संगय	१	६५४
उत्तरगुणनिष्फळा	१	९	उदुडसेस बाहिं	३	२९१६
उत्तरणम्मि पव्विते	५	५६३५	उदुडे व उदुमए	३	२९८२
उत्तरतो हिमवंतो	६	६२४७	उदेसग्गहणेण व	४	४२३८
उत्तर पुव्वा पुजा	१	४५७	उदट्ठाणं ठाणायतं	५	५९५३
उत्तर मूले सुद्धे	३	२९९४	उदुप्फालाणि करंति	४	३९५५
उत्तरिए जह दुमाई	१	३०७	उदंसिया य तेणं	४	३८००
उत्तरियपच्चयट्ठा	५	६०४७	उत्तयमविक्षत्त निघ्नस्स	१	३२१
उत्ताणग ओमंथिय	२	११०३	उत्तियत्ता केइ	३	२४६३
उवए कप्पूराई	५	६००१			

शाय	विभागः	शायः	शाय	विभागः	शायः
अक्षिप अक्षिप सेव	४	३९७९	उल्लिखिवा मो ! नम किं करेति	३	३२५२
अप्यप्ये उवमगो	५	५७०१	उल्लेख्य न सख्य	१	३३५
अप्यप्ये पाणवरे	३	३२६७	उल्लोम उहू दिप मिति	४	३५७८
अपरिचकारणाय	३	२१५९	उल्लोमाऽप्युजयय	४	३५७७
अप्यपिथ वा वि सुव न भीज	४	३५८७	उवप्येय सर्व वा	१	९८
अप्यप्य कारणमि	४	४५४०	उवप्यो संवाहय	३	२९९९
अप्यप्य कारणाऽऽगतु	४	४३०३	"	३	२९९३
अप्यप्ये अक्षिगणे	३	२२२३	उवप्यो सारणा सेव	२	१२६६
"	३	२२२८	उवभोग हेतुपरि	३	२३६१
"	४	३७३०	उवगम्यगेहणे भार	३	३०५७
"	३	३२७८	उवगमन मुचममिथ	३	३०६५
अप्यप्यवादी शूरगा	३	३०६८	उवगमनमहाजाते	५	५५३७
अप्यप्यवमाह पुन	२	९७८	उवगमन विव वगर्ग	४	३२५२
अप्यप्यप्य अप्यप्ये	६	६११५	उवगमन वामगाहद-	१	४५६
अपि तु मुचमउदे	५	५६८७	उवगमने पतिष्ठेहा	४	३४३४
अप्यप्यप्यऽप्युजयय-	२	१८३९	"	४	३४६२
अप्यप्यप्य वचसाहेन	५	५०९२	उवगमने ह्यपमि व	४	४४७९
अप्यप्यप्य पचयय	५	६०४६	उवचरह को मऽतिथो	२	१८७६
अमप्य वि संकिपाह	२	१९३३	उवचिचमता वतिवा-	५	४८८०
अममो वचिचपाप	३	२६१४	उवठाविमो मिय ची	५	५१९३
"	३	२६१५	उवठाविचरस गह्व	४	४३५८
अममो पाति किञ्च	४	३९५३	उवदेस मयुवदेसा	५	५८९५
अममोसहकमे वा	३	२३८०	उवमाह मककारो	१	२८४
अममगणी वेहेड	२	१०६४	उवमाहमगदोसो	१	२८१
अममहृहमिनिहृ	२	२०७१	उवमसि उहगाम	५	५६१२
अममहृह विमिगाप	३	२६४७	उवपार ममिहृथा	१	३१६
अमममि वि अविमिहृ	४	४१००	उवमोगसरपयसा	१	१४१
अमममिमुवा ह्यरी	३	२३३७	उवपोय च ममिपसा	१	५२२
अममसऽकारगम्भी	३	२२१४	उवमि भावरीपाय	५	५५३४
अमप्य वि दाक्य सपाविपुर्ण	५	५०३९	उवमि कहेति विहृ	४	४२६१
अमप्य वा ह्युवारे	३	२१८४	उवमि तु अंगुलीयो	४	३८५०
अमप्येगवरहाप	३	२२३६	उवमि पचमपुणे	४	४३००
अममगदेसनाप्य व	६	६४२३	उवरोहमवा कीरह	४	४७९५
अममगदेसनामगा	२	१३२१	उवकसिसवा व यण्य	४	३३७०
अममगेण वि गाय	४	४१४०	उवकमलेन तु पुष्य	५	५६४७
अममपया पाप विविचपेसा	३	३१७०	उवकदी मयुपकहृ	१	७३
अममपयावसरिर्	४	३३२९	उवकपुष्य व साव	१	१२४
अममो सतु ह्युविचो	६	६२६३	उवसग पसिसय सेमा	४	३२९५
उवमहृहो ह पि व	१	२८०	उवसमज्ज पुरुहे	४	३५५४

[illegible]

शाय	विभागः	शायः	विभागः	शायः
एव अणे य बहू	५ ५७१२	एकस्स ऊ अमावे	५ ४८८२	
एव अ तस्स दोसा	७ ४२४०	एकस्स सुसावादो	६ ६१४१	
एव उ अयिप्पते	१ ६२९	एकस्स व एकस्स व	३ ९८०९	
एव उ द्वावेत्ती	४ ४६३०	एक मरेमि माण	३ २८९०	
एव वेव दुवाळस	४ ३९६४	एकाह वि वसदीप	२ २०३३	
एव वेव व दाना	६ ६४०७	एकाप वसदीप	२ १४१२	
एव वेव व दोसा	३ २३१९	एका मुक्का एका व	४ ४१२९	
"	३ ३२१२	एका व तस्स अणिणी	६ ६१९९	
"	४ ३४९९	एका वि वा गइली	४ ४५६८	
"	४ ४४१९	एकिकमि उ खणे	३ १७४७	
"	६ ६१६९	एकिकमि व खणे	३ २४५४	
"	६ ६१७३	एकिकमि व अणे	३ २१८६	
एवण सुत्त न गत्त	५ ५८४६	एकिको सो दुविहो	३ ३०७६	
"	५ ५९०९	एकेकपडिमहारा	३ १४४३	
["]	५ ५९६०]	एकेकमवकारस्स उ	१ ६०	
एव न होत्ति दोसा	३ २७५०	एकेकमि उ खणे	२ १५१०	
एव सामन्नपरं	४ ४७३९	"	३ २३५९	
एवसि पक्कवणवा	४ ४३१६	"	३ २५५८	
एवसि अत्तईद	३ २३२४	"	५ ५५५९	
"	३ २९६०	एकेकमि व खणे	३ २८९३	
["]	३ ३१९३]	एकेक अतिगेत्त	५ ४९६४	
एवसि अत्तदीप	४ ४१४१	एकेक उ दुविह	५ ४९००	
"	६ ६३०६	एकेक ताव तव	२ १३३०	
एवसि तिण्हं पी	३ २५६५	एकेक सत्त तिवे	१ ७०६	
एवहि व अणेहि व	४ ४८००	एकेकात्त वयामो	३ २२५५	
एवहिं कारणेहि	२ १०२०	["]	५ ४९०७]	
"	२ १८०१	एकेका वे विविहा	३ २५६६	
"	२ २००३	"	३ २५७१	
"	२ २०५५	एकेकातो पदातो	५ ४९०७	
"	३ २७५७	["]	३ २२५५]	
"	३ ३०६३	एकेका सा दुविहा	३ २१४३	
"	४ ३७७२	एकेकीप दिसाप	२ ११८८	
"	५ ५१७५	एकेको जियदेसो	१ ७३	
["]	४ ४६०८]	एकेको पुण उवचव	१ ६९७	
एवण दुणं चउळ	२ १९२१	एकेको सो दुविहो	५ ४९१४	
एवउरे पुण्णते	३ २६५४	एकेरं एक्कदं	१ १९७	
एवदुगतिणि भासा	५ ५८१८	एकेको सोपि दोन्धि	४ ३६६५	
एवमि दोमु चीमु व	३ २२६३	एको व अहरेण	१ ५२३	
एववीस अहणेणं	४ ४८५२	एको व दोधि दोधि व	५ ५०५५	

गाथी	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
एगो यो सवियारो	२	२०२२	एगंतरमुण्याए	२	१३०४
एगसुंरुसुसुगंटी-	३	२१६८	एगं वासिं मेत्तं	३	२२३०
एगगाया मुमह निजरा	२	१३४३	एगं नायं उद्गं	४	४५७६
एगगासे अनिच्छंते	४	४६६१	एगं व दो व तिजि व	४	४८४२
एगट्टियाई तस्म उ	१	३११	एगा ट कारण टिया	३	३०३०
		टि० ६	एगागित्तमणट्टा	१	६९६
एगत्तभावणाए	२	१३५२	एगागिस्स हि चित्ताई	५	५७१९
एगथ कदमंकेणं	३	२६७३	एगागी मा गच्छसु	५	५७२६
एगथ रंधणे भुंजणे	४	३५६६	एगागी मा पुच्छसु	५	५७२६
एगथ वसंताणं	४	४८१४			टि० १
एगथ सीयमुत्तिणं	२	२०९७	एगागी वचंती	५	५९३०
एगथ होइ भत्तं	५	५३०९	एगानियस्स दोमा	२	१७०२
एगथे उवळंदे	४	५१	एगानियाए दोमा	५	५९३३
एगट्टीचटपंचग-	१	४४५	एगापन्नं च सखा	३	३१३८
एगपए ट दुगाई	१	१९८	एगालयट्टियागं	४	४८५७
एगपए दुतिगाई	१	१९८	एगा व होज माही	३	२२३४
...		टि० ४	एगाह पणत पक्के	५	५४८६
एगपएसोगांदादि	३	२७२२	एगाहि अणेगाहि व	३	३२३५
एग पणगड्ढंममं	२	१५३०	एगाहि अणेगाहि	३	३१५४
एगपुढं सकलकसिणं	४	३८४७	एगो अपरिणए या	५	५४३७
एगमणेगे छेदो	४	३३६०	"	५	५४४६
एगमंरणं तु लोए	३	२४९०	एगो अपरिणते या	५	५३९९
एगम्मि अणेगेसु व	१	६	एगेग कयमरुत्तं	२	९२८
एगम्मि दोसु तीसु व	३	२२७१	एगेज तिमहं बीएण	१	३४४
"	३	२४६४	एगेज समारदे	२	१८४३
एगयर उभयओ वा	४	४५६१	"	२	१८४६
एगयर निग्गओ वा	१	६०८	एगे तू वचंते	५	५३९१
एगवगढं पहेचा	३	२१३२	एगे महाणसम्मि	४	३१६३
एगवगढेगादारा	३	२१२९	एगो एगद्विस्सियं	३	३१४२
एगवगढेगादारे	३	२१३३	एगो करेति परसुं	४	३९४३
एगविहारी अ अजाय-	१	६९४	एगो खंभोवममिण	४	३९४०
एगस्स अणेगाण व	३	३१४७	एगो गिलणपासे	३	३२१६
एगस्स पुरेकम्मं	२	१८३६	एगोऽय नचंरि दोसो	३	२१३८
एगस्स वीयगहणे	२	१८४२	एगो व होज गच्छो	२	१६१५
एगं कप्पट्ठियं कुजा	६	६४६३	एवहोसविमुत्तं	१	५७९
एगंगिय चळ थिर पारि-	५	५६४२	एवविहिआगतं तू	५	५४३६
एगं उवें गिद्विस्सए	४	३५८२	एवं चेवं पमाणं	२	१२०८
एगं नायं उद्गं	४	४५९७	एवं तु पाउमरमी	३	२७४०
एगंतरमायंविळ	१	७४६	एवं तुवमं अरहं	५	५३१९

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
पुत्र मि माऽऽह देह मर्त्यं	४	४२०३
पुत्राह मकुञ्जतो	४	४२०५
पुत्राणि य मण्याणि य	४	४०३८
पुत्रारिं विमोक्ष्य	५	५४३८
पुत्रेण सुत न गतः	५	५५६०
[दशम्याम् "पुत्रेण सुत न गतः" गाथा]		
पुत्रे तिष्ठि वि भगा	३	३२८०
पुत्रे पदे न दम्बति	३	५६४
पुत्रे सन्ने दोसा	४	४२००
पुत्रेति भगाहणे	५	५५१२
पुत्रेति असईण	३	३१५३
["पुत्रेति असईण" गाथा तथा "पुत्रेति असरीपु" गाथा द्वयम्]		
पुत्रेति तु पणान	३	३०८९
"	३	३०८४
"	४	३६८५
पुत्रेहि कारणेहि	४	४१०८
["पुत्रेहि कारणेहि" गाथा दशम्याम्]		
पुत्रं च पणान पणान	४	४२८४
पुत्रं किर सग्नि साधन	३	३२००
पुत्रं य भगनिगादिच	४	४२८९
पुत्रं पुण भद्रिकारो	५	४२६८
पुत्रं पुण भद्रिकारो	५	५०१५
पुत्राह भगागयदोस	३	३८५४
पुत्रेव भगीवरस वि	३	३५५
पुत्रेव भगप्राप	३	३३००
पुत्रेव भगाठ उमिळण	३	३३८
पुत्रेव भगपडेव	३	३४४२
पुत्रेव भगुडिस वि	४	४६६८
पुत्रेव भसंवा वि उ	३	३३
पुत्रेव भसिहसणी	४	४६९६
पुत्रेव भगाहणे	५	५४६६
पुत्रेव भगमादी	५	५३५३
पुत्रेव भगिमडे	३	३८०६
पुत्रेव भगहि सेआ	३	४६६
पुत्रेव भगसमिप	४	३५४३
पुत्रेव भगपुत्रा से	३	५५६
पुत्रेव भगगाऽऽचरिप	५	५४४५
"	५	५८०४

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
पुत्रेव भगपवडे	५	५४५०
"	५	५४४०
पुत्रेव भिळानाप	५	५२४४
पुत्रेव भिळाने धी	३	५६५
पुत्रेव भोवि मेरी	३	३६३
पुत्रेव चारण भडे	३	५५०
पुत्रेव चह परोवर्ण	३	३९५०
पुत्रेव चहवभगो	३	३८४४
पुत्रेव चतो भिते	३	३१८५
पुत्रेव चेहिभोडिच-	३	३२८१
पुत्रेव सोसलीप	४	४२२३
पुत्रेव पडारे भो	३	३८००
पुत्रेव पडडिवापडकि-	३	३०८०
पुत्रेव विविपनुसे	५	५८५५
पुत्रेव भावतो वि व	३	३०४०
पुत्रेवऽभिवलगाहणे	५	५८०६
पुत्रेव भगप्राहसु	३	३४०
		दि० ५
पुत्रेव भगमाह	३	३४४०
पुत्रेव भगमगस वि	३	३२८
पुत्रेव भगसकणे	४	४८६५
पुत्रेव भगस वि	४	४३४०
पुत्रेव य भगिसे	४	४६८८
पुत्रेव य भगिर्मि	६	६१८३
पुत्रेव य भगिर्मी	५	५०८०
पुत्रेव य उडिउ वि व	५	५८०५
पुत्रेव य पुकवरे	३	३२४४
पुत्रेव य किंवि पद	६	६४१६
पुत्रेव य सधान वि	३	३४३३
पुत्रेव य मेळने	५	५८२१
पुत्रेव य ससकिंवि	४	४६८४
पुत्रेव य भगानाहसु	३	३६०५
पुत्रेव य भगमादी	३	३१२०
पुत्रेव य भगिर्मी	३	३५९
पुत्रेव य पुरितुसे	३	३८१४
पुत्रेव य पिडियमी	३	५३९
पुत्रेव य पुरिताग वि	३	३३९
पुत्रेव य भवना धी	३	३४४३
पुत्रेव य भूमिपिप	३	३९४३

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
एमेव य वसिमन्त्रि वि	३	२९९९	एयं चेव पमाणं	४	४०१५
एमेव य वीयारे	४	४३९५	एयं जायणवर्यं	३	२७९५
एमेव य सचिचे	२	९०७	एयं दुवालसविहं	१	७१३
एमेव य सङ्गीण वि	२	१७९२	एयं पि ताव जाणह	३	३०२०
एमेव य संजोगा	५	५६५१	एयं पि सघरमीसेण	४	४२०९
एमेव य संसट्टं	१	६६३	एयाणि गारवट्टा	२	१३१४
एमेव य हीलाए	६	६०८८	एयाणि मक्खणट्टा	५	६०३२
एमेव य होइ गणी	५	५७५४	एयाणि य अन्नाणि य	६	६२४८
एमेव छेवगहणं	१	७४९	एयारिसए मोत्तुं	३	२३१०
एमेव सघरपासंड-	२	१७५८	एयारिसरोत्तेसुं	३	२२९५
एमेव समणवरगे	५	५३४७	एयारिस गेहम्मी	३	२६१९
एमेव संजह्णं वि	२	१०३८	एयारिसमि रुवे	३	२६२७
”	२	१०८५	एयारिसमि वासो	४	३३१४
एमेव संजह्णं	२	१०७३	एयारिसं त्रिभोसज्ज	५	५४००
एमेव सेसएसु वि	२	१६३२	”	५	५४४७
”	५	४९०४	एयारिसे विहारो	३	२७८२
”	५	५२६७	एयारिसो उ पुरिसो	५	५११८
”	५	५६४८	एयासि णवणं पी	५	५९५०
एमेव सेसएहि वि	३	२७७८	एयासिं अत्तीए	४	३७९४
एमेव सेसगम्मि	४	४२५५	”	५	५२४६
एमेव सेसियासु वि	५	५५०९	एरवह कुणालाए	५	५६३९
एमेव होइ उवरिं	३	२९१९	एरवह जरथ चक्रिय	५	५६५३
”	३	३११६	एरवह जम्हि चक्रिय	५	५६३८
एमेव होति तेणं	५	५०९६	एरुंइहए साणे	३	२९२६
एमेव होति वगडा	४	३२९६	एरिसए खेतम्मी	४	३२९०
एमेव होति इत्थी	३	२५७६	एरिसभो उवभोगो	३	२४५७
एमेव होति दुविहा	३	२५७०	एरिसदोसविमुक्कमि	३	२४३४
एमेवोगाहिमंगं	२	१४०८	एरिससेवी सच्चे	५	५१६३
एयगुणसंपवत्तो	५	५१३१	एवइयाणं गहणे	४	३८७६
एयगुणसंपज्जुत्तो	५	५०३१	एव खलु आवगामो	२	१११७
एयदोसविमुक्कं	२	१६०१	”	३	२५७७
”	३	२८०८	एवमुवज्झाएणं	६	६१०९
एयदोसविमुक्के	३	२२८८	एवमुवत्सय पुरिसे	५	५३४९
एयविहिमागतं तू	५	५३९८	एव य कालगयम्मि	५	५५१५
एयविहिमागतं तू	५	५४४५	एवं अप्परिवडिए	१	१०७
एयस्स णरिय दोसो	५	५५७२	एवं अवात्तदंसी	५	५२७६
एयस्स नरिय दोसो	३	२५०२	एवं उगगमदोसा	५	५३०१
एयस्स नाम दाहिह	२	१९३९	एवं एक्के तिंगं	३	२५६९
एयं चरित्तसेहिं	४	४५१३	”	३	२५७७

शाय	विभागः	शायः	शाय	विभागः	शायः
एव एवेकदिने	५ ५३७१	एव सु सो अवधितो	५ ५०८१		
एव एवा जयना	२ १०६८	एव तेति ठियाण	२ १०७४		
एव लजोरममिप	१ ८७	एव दम्बतो छण्ड	२ ९१४		
एव लल्लु अचिच्छे	४ ४७२२	एव दिवसे दिवसे	५ ५०६६		
एव लल्लु संविगो	५ ५४६३	एव दुगातपदिता	६ ६३६८		
एव सु मूळपुडी	१ २२६	एव नाम कण्ठि	४ ४२७३		
एव सु भावभावो	२ १११७	एव पडिच्छिच्छण	२ १२७९		
एव सु कोइयाण	३ २२८४	एव पमाण्डुल	५ ५८५३		
एव गहवईमागारिप	१ ६८३	एव पि अट्टपये	५ ५४८१		
एव गिकाण्डकरोण	२ १८९१	एव पि अट्टमते	१ ६१७		
एव च पुणो टविप	२ १५९१	एव पि कीरमाणे	२ १९१०		
एव च अनित्तमिच्छिमि	४ ३३६९	"	५ ५९५३		
एव च अनित्तमेते	२ २००८	एव पि परिच्छा	५ ५३०७		
एव चिच निरनिरता	३ २३०४	एव पि भाणमेदो	१ ४८४		
एव चिच मे रंथि	३ २८४६	एव पि इ उववालो	१ ४८७		
एव चियमि मेरं	६ ६४३७	एव पीईवहो	५ ५३९४		
एव चाय बरंती	२ २०८२	एव पुष्पागुहे	१ ६४३		
एव का अट्टपुच्छिप	२ ८६७	एव कासुमकालु	२ १८१८		
एव का अट्टि	५ ५०६७	एव बारस माते	५ ५४७०		
एव का अमहाप	२ ८८५	एव अवसिदीया	२ ११३७		
एव का गिहवासे	२ १९४७	एव भावममेदो	१ ४८४		
एव का गेणहते	३ २८०२		१ दि० ३		
एव का त्रिगुल्ले	५ ५२७०	एव मज्झिमसङ्ग	१ ८४		
एव का त्रिविहज्जे	४ ४२१७	एव सेवग्यहण	१ ५१६		
एव का वृत्तेण	३ २२०६	एव भासावासे	४ ४६८९		
एव का पमुहमी	३ २६४३	एव विविगिच्छो बी	५ ५८१५		
एव का पयमि	५ ५६१६	एव विमुद्विगमस्त	२ १०९९		
एव काय दिवपतो	५ ५८३२	एव सङ्कुलाह	२ १५६६		
एव का सनिकारे	३ २५५९	एव समानिप कले	६ ६४७९		
एव सु अगीताये	५ ५०६७	एव संसारीण	१ १०४		
एव सु अगंतेहि	१ ७०	एव सुचनितोयो	४ ४२४१		
एव सु अजसंभो-	२ १६१७	एव सुव अकल	३ २५६१		
एव सु असंभावो	५ ५६१०	"	५ ५२९०		
एव सु इदिपहि	५ ५९२६	"	६ ६१७४		
एव सु कैह पुरिसा	५ ५१५६	एव सुवीहतो मे	६ ६३४४		
एव सु गविट्टेसु	१ ६४८	एव उ पकवहारी	२ ९२३		
एव सु विट्ठममिपु	३ २४१२	एवमदोसे न कप	२ १६०३		
एव सु यविप कले	६ ६४६६	एवमदोसे सीपह	४ ४५३०		
एव सु विपागहण	३ २९८४	एवमपेहण ओगण	५ ५५०८		

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
प्रसन्नं पञ्चवज्रति	५	५५९७	प्रसेव गमो नियमा	६	६२४१
प्रसा अविही भणिया	२	१८४१	प्रसेव-गिलाणम्मि वि	२	१९६३
प्रसा विही उ निगाए	५	५७६०	प्रसेव गुरु निविट्टे	३	२२४८
प्रसा विही तु दिट्टे	५	५८७५	प्रसेव य णवगकमो	४	४६७०
प्रसा विही विसजिण	५	५४३४	प्रसेव य दिट्ठो	१	८१
प्रसुत्तगाटियप्पा	१	२४८	"	२	१००८
प्रसेव कमो नियमा	२	१४२५	प्रसेव य नूण कमो	२	११४१
"	२	१६७७	प्रसो वि त्तय चच्छ	३	२१९६
"	२	२०३४	प्रसो वि ताव दमयतु	५	५७३५
"	२	२०४७	प्रसो वि ताव दम्मउ	३	२७०४
"	२	२१०६	प्रसो विही उ अतो	३	२९५७
"	३	२३२५	एहि भणिओ उ वण्ड	१	७७४
"	३	२५४७	एहिति पुणो दाहं	४	४६७३
"	३	७० ७२४	ओ		
"	३	टि० ३	ओअत्तम्मि वहो	२	१७२८
"	३	२५७८	ओगाहिमाहविगहं	२	२०७७
"	३	२६१६	ओदरिपत्थयणाऽसह	३	३११२
"	३	२६६८	ओदरियमओ दारेसु	३	३२७९
"	४	४०४६	ओभामिओ उ मरुओ	२	१७१६
"	५	४९४०	ओभामिओ जेहि सवासमज्जे	४	३५२१
प्रसेव गमो नियमा	३	१०००	ओभावणा कुलघरे	३	२३१३
"	२	१०३३	"	४	३४९६
"	३	१४३५	ओभावणा पवयणे	४	४४१८
"	३	टि० १	ओभासह खीराहं	२	१५९९
"	२	२०४५	ओभासणा य पुच्छा	१	६६०
"	३	२६६८	"	४	४०३९
"	३	टि० १	ओभासिय धुव लंमो	२	१५२४
"	४	३५१०	ओभासियं जं तु गिलाणगट्टा	३	३१९६
"	४	३७९६	ओमम्मि वोसलीए	२	१०६०
"	४	३८०३	ओमंय पाणसाहं	१	६६५
"	४	४३३३	"	४	४०४०
"	४	४६०९	ओमंयिण वि एवं	२	११०५
"	५	४९४०	ओमाणपेड्डितो वेल-	५	५८८७
"	३	टि० १	ओमाणस्स व दोसा	४	३७०८
"	५	५३६०	ओमादिकारणेहि य	५	५४१३
"	५	५४५१	ओमासिवड्डेसुं	३	२०२९
"	५	५५८७	ओमासिवड्डेसु	४	३९१६
"	५	५७३१	ओमासिवसाहं व	५	५१३३
"	५	५०५९			

शब्दा	विभागः	शब्दाङ्कः	शब्दा	विभागः	शब्दाङ्कः
ओमे एमगसोहिं	३	३११८	ओहे उवमोहम्मि व	३	३३५३
ओमो चोदियतो	३	३१३५	ओहेन पु सागरिय	३	३३५५
ओमोदरियागमये	३	३१३९			३३६१
ओमोदरिया व जहिं	३	३१४८	ओहेन दसविह पि व	३	३३६३
ओमो पुन भायरिओ	३	३१४९	ओहे सम्मिसेहो	३	३३६५
ओमो समराहुमिओ	३	३१५३	ओहो उवमोहो वि व	३	३३६८
ओपणमीसेनिम्मी-	३	३०७५			
ओपण्मूओ सिचे	३	३५९९			
ओवारण उचारण	३	३१९८			
ओरोहपरिसगाप	३	३१९०			
ओरिपिडम जहिं भरकत	३	३३५५			
ओठी निवेसये वा	३	३२६६			
ओडोपण निगासणे	३	३३२३			
ओडोपण मवेसन	५	५०३६			
ओवगाहिर्ब पीर	५	५८९३			
ओवारप कोये वा	१	५०००			
		३० ३			
ओवारणप उ असरी	३	३२०५			
		३० ५			
ओवासे सण्डकप	३	३३८३			
		३३२५			
ओवासे सवारि	३	३०२५			
ओमुअमी व भवा	३	३१९३			
ओसकन अहिसकन	३	३६५३			
ओसकवे दुहु	३	३५३८			
ओसण्णे द्दुण	३	३०७६			
ओसणेन असणीग	१	५३			
ओमण्णिणीह दोसु	३	३३१६			
ओसरणे सबयसो	३	३१०३			
ओमह मेसयामि व	३	३३८६			
ओसह मिसे देमो	३	३१९१			
ओहमिमागुरेसे	१	५३७			
ओहाविपिठिमिठिपु	३	३३६२			
ओहाविपुद्दामो	३	३३३६			
ओहाणाभिमुटीन	३	३०२६			
ओहारमगारादीया	५	५६३३			
ओहारिप ओमणे	५	५३९०			
ओहारिप काणगवे	५	५३८९			
ओदि मगरावे वा	१	३०			

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
कल्पद् संसेसु तद् मत्त-	२	१८२४	कलुसफलण न जुजह	२	८३७
कल्पद्रिहपकृगणता	५	५३४०	कल्लं से दाहामी	२	१४०७
कल्पद्रु सौतुग मुञ्जटणे	४	४६०२	कचद्रुगमादी वंवे	२	१९६९
कल्पद्रिय परिरारी	५	५६१७	कसाणु विरुहा विगडे	५	५०१६
कल्पमिम अकल्पमिम य	२	१००५	कसिणस्स उ वयत्तसा	४	३८८०
कस्या आयपमाणा	४	३९६९	कसिणं पि गिण्हमाणो	४	३८६८
कप्पाकप्पत्रिमेसे	४	४२३२	टीकापाठा.		
कप्पातो य अकप्पं	५	५३६२	कसिणा परीसहचमू	२	१३५५
कप्पानियत्तन अमनी	४	३६६८	कसिणाविहिभिन्नमिम य	२	१०५२
कप्पेज्जं पाण	१	४४०	कत्पद् विविचवासे	३	२१६५
कप्पे सुत्तयप्रिया-	२	१३९९	कत्स चि शुरेकम्मं	२	१८२१
कप्पो शिप सेद्धानं	५	५३२९	कत्सेते वणफलगा	२	२०३८
कत्थप्पट्टिट्ठे लुहुओ	२	८६५	कत्सेयं पच्छित्तं	२	९३६
कम्मजोगं न वि जाणद्	१	७२०	कहकहकहत्स हसणं	२	१६९६
कम्ममिन्न वयणमिन्नं	१	२७९	कहणाऽऽउट्टण भागम-	५	५०५२
कम्म घरे पासंटे	२	१७५४	कहयति अभासियाण वि	२	१२३०
कम्ममिम अदिज्जंते	४	४२२१	कहिओ य तेसि धम्मो	३	३२८४
कम्मवग्गा गलु जीया	३	२६९०	कंकहुण को दोसो	१	२२१
कम्मं कम्मंकिट्ठि	५	४९११	कंजिय ढण्होदग चाउ-	२	१७०६
कम्मं चिज्जंन मयमा	३	२६८९	टि० १		
कम्मनारणवदारग-	३	२९२९	कंजियउदगविलेवी	२	१७०७
कम्मो आदेमदुगं	२	१०८४	कंजियचाउलउदण	२	१९५८
कम्मोहि नोदियाणं	३	२३४५	कंजुसिण चाउलोदे	२	१७०६
कम्मोदय णेल्ले	५	५३२०	कंटगकणुण उद्धर	६	६१६८
कप्पट्टरमग्गाऽऽमंत्तण	२	१५८२	कंटग तेणा वाला	२	१४७५
कप्पकरणा पिरमत्ता	३	२४४५	कंटगमादीसु जहा	५	५५९६
कप्पट्टिहम्मो कंट्ठेण	१	४९३	कंटऽट्टि साणु विजल	२	८८१
कप्पमकणु गिदियत्ते	१	७०२	कंटऽट्टिमाहण्हि	२	८८३
कप्पं दिग्गा पमाप्पा	२	१४६३	कंटाहं देहंतो	४	३८५८
कप्पंमंमंमो य जहा	४	४१२८	कंटाऽहितीयरकण्ट-	४	३८६३
कण्णोफणपणुगदा-	६	६३२३	कंटाऽहितीयरक्काणु	४	३८६३
कण्णं तु कण्णमण्णे	५	५०२५	टि० १		
कण्णानुगणपानं	४	४२०९	कंदप्प देवकिम्विस	२	१२९३
कण्णे पण्डित्तमिम य	६	६३१५	कंदप्पे कणुद्दणु	२	१२९५
कण्णवत्तंमाहसु	२	९००	कंदाह अमुंजंते	३	३११३
कण्णवत्तं दो-	५	५५२४	कंपद् घाणुण लया	३	२४३७
कण्णिग गहद् दिओ	४	४४९१	काह्य पडिलेह सज्झाण	४	३४८९
कण्णोदो य कण्णं	२	१९२८	काहं सुदयीवत्था	४	३६९५
कण्णो दो अण्णंय य	१	४३५	काउत्तमगं नु टिण	५	५६७९

गाथा	विभाग	गाथाङ्क	गाथा	विभाग	गाथाङ्क
काठस्तरगे सज्जा-	५	५५०२	कारणममने नि तर्हि	५	६०५८
काठ गिरीहिय अहु-	६	६२९९	["]	५	५९२४]
काठ हरपचार्य	१	५१८	कारणगहिबन्धरिय	३	२८५१
काठम भकाठम व	५	५५८९	कारणमाव अवहिरो	५	५०८४
काठम नमोदर	१	१	कारणयो भविषीय	४	३७२०
काठममसागरिय	४	४७५६	कारणमिसेवि कहुसग	१	३७७
काठम मासकण	२	१६८७	कारणमकारणमि व	५	५९६४
"	४	४२८६	कारणमिदिरिय तीरी	६	६१२२
काठम व प्यगाम	५	५४३०	कारणे अगळे दिक्ता	५	५७८३
काठम वरपिया कहु	३	२३३४	कारणे अणुव विदिना	४	३९९९
काठम अणुव वा	२	१६६३	कारणे गमने नि तर्हि	५	५९२४
काठम व सेतये	१	५८९	["]	५	६०५८]
काठम विदुदपहा	३	३१८८	कारणे गणपुकार	६	६०६०
काठमिमाहपुर्हि	३	३४९५	कारणे सपहुडि ठिया	१	५६९
का भवणा जह कारणि	२	१८२१	कारणे सपहुडियाप	१	५६९
काम अचीनवेराज	३	३१५८			दि० १
काम जदिगरणादी	३	२६२०	कारणममणेहि	४	३६०८
काम मासवदारेहु	६	६२२६	काठगाय सोळम	५	५३६५
काम कम हु सो कथो	३	३१००	काठमहृष्टविदोसो	१	२८०
काम कहु अणुपुराणो	२	९९६	काठमवे भासज व	१	३०१
काम कहु पुरसदो	२	१८१९	काठमकाळे सजा	१	४३८
काम कहु सव्ववू	२	९६३	काठमि ओममार्ह	२	१६५५
काम जहिय कयसि	५	५६९२	काठमि पडुवते	४	४७५१
काम उरसिणीओ	२	२१०१			दि० १
काम हु पुजमाणो	४	४४४८	काठमि पडुपते	४	४७५१
काम हु सरीरपक	२	१३५४	काठमि विदुपोरिसि	१	१६४
काम परपदिठायो	५	५१०८	काठमि संवर विरंवर	५	४८९२
काम पुरिसादीया	५	५२३७	काठसरीरावेरन	५	५३६१
काम विपयमिदी	५	५२३४	काठम समपकवज	१	१६३
काम विमूमा कहु ओमदोसो	४	३९९५	काठममदारेणे	४	३६९९
काम सफामदिओ	४	४४००	"	४	४५७४
काम सव्वपदेहु रि	५	४९४४	काठमिओवद्वान-	१	५९३
काय परिसपयो	२	९३१	काठमिओ कहुमो	१	५९४
कायदि तिदिदिह	२	१६४२	काठम पुजमाप वा	५	५४२५
काया पया व से क्षिय	२	१३०३	काठममुआणुभोगमि	१	७४४
"	५	४९७९	काठममार्ह काठमिपेदी	३	३०८३
कारणमो चढाये	१	३२७	काठममार्हमदिहु	३	३१०२
कारणमोवगाय	४	३९४५	काठे अणुपते	४	४८०५
			काठे अणिम्यदो पुव	२	१६५०

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
फाले उ अणुणापू	५	५२८२	किंविमत्तगादी	१	३६९
फालेण अवसानं	४	४२६२	किं छालेण जंघह	६	६०७९
फालेण अमंदेण वि	२	१२०२	"	६	६०८३
फालेणुवक्त्रेण व	१	११०	किं जालेनि वरागा	४	४५७५
फालेणेवदिपणं	४	४२६०	किं तं न होनि अगं	४	३६३७
फालेणेसणसोधिं	५	४९५६	किं तुज्ज दृषियापू	३	२३३८
फालो सिं अहवत्ताद्	१	८००	किं ते पित्तपत्तायो	१	७९९
फावाळिपू य भिवरा	३	२८२२	किं दमभो हं अंते !	१	६३३
फावाळिपू सरपले	५	५१८७	किं देमि सि नरवहं	१	४९८
फास त्तसुच्छियस्मी	१	६२३	किं नागभो रथ तद्वा	२	१४१०
फासाइमाद् जं पुट्ट-	१	६१३			टि० १
कादिद् अत्तोच्छित्तिं	२	१२४२	किं नागभो नि ममणेहिं	३	२६५६
कादीयातरणीसुं	३	२५७४	किं नागय रथ तद्वा	२	१४१०
"	३	२५७९	किं नीसि पासमाणे	६	६०७०
कादीयातरणेसु वि	३	२५८०	किं परितरंनि णणु साण-	६	६०७८
कादीयातरणेसुं	३	२५६७	किं पिच्छद् गारिक्कं	४	३७१२
किहक्कम्म भिवसगहणे	२	१५०४	किं पि ति अक्कट्टो	१	७२३
किहक्कम्मं तीपू कयं	३	२१८०	किं पेक्करह सारिक्कं	४	३७१२
किहक्कम्मं पि य हुविहं	४	४४१५			टि० १
किचिरकालं वसिहिह	२	१३९३	किं मण्णे निसि गमणं	३	३०४४
"	२	१६३१	किं लउरणेज अगं	४	३९५७
किच्छाहि जीवितो हं	५	५३२५	किं य न कप्पद् तुक्कं	४	४६७१
किट्ट तुमट्टग वाले	४	४६१२	किं या मणू न नायं	४	४३६४
किणं पि नेणहमाणो	४	३८६८	कीयम्मि अणिदिट्ठे	४	४२०१
कित्तिक्कम्मं पि य हुविहं	६	६३९८	कीयस्स गोस नामं	५	५१६४
किल्लु विहारेणऽऽभुज्ज-	२	१२८२	कीस न नाहिह तुक्के	१	६२४
किमियं सिट्ठम्मि गुरु	५	५५६४	कुभो पुर्य पल्लीभो	३	२९००
किरियातीतं णाढं	४	३७७८	कुच्छग भाय दयट्ठा	५	५९७२
किह उप्पत्तो गिलाणो	२	१९०८	कुट्टिमत्तलसंकासो	२	१७१४
किह भूयाणुवघातो	४	३८६१	कुट्टिस सफरादीहि	४	३८६५
किं आगभो सि णाहं	६	६१३९	कुट्टमुह डगलेसु प काठ	३	२३४२
किं आगय रथ ते धित्ति	६	२७८१	कुट्टवर भित्तीपू	४	४५५६
किं उवघातो धोपू	२	१८६५	कुट्टवरस्स असती	४	३७५०
किं उवघातो हत्थे	२	१८६३	कुट्टवरियस्सऽसती	४	३७५०
किं कारणं चमढणा	२	१५८४			टि० ४
किं काहामि वराभो	२	१८८५	कुट्टाहलिपणट्ठा	३	२६४२
किं काहिह मे विज्जो	२	१९७५	कुणह वयं धणहेतं	४	४५३०
किं काहिंति ममेते	४	३७६४	कुणमाणा वि य चेट्ठा	६	६२२९
किं नीयत्थो केवलि	२	९६१	कुणमाणो नि य कट्ठं	४	४५२६

गाथा	विभागाः	गाथाङ्काः	गाथा	विभागाः	गाथाङ्काः
कु चि पुदवीय सग्गा	४	४२१४	केज्जमि अमिप्पाएण	४	४६३६
कु चि य पुदवीसग्गा	४	४२१४	केजेस गमि चि कटो	६	४१२३
		दि० १	केरिसुगु चि य राया	६	४३८१
कुचीयपरुवणया	४	४२१३	केवइय काळसंजोग	६	४४४९
कुचीय सिद्धनिग्गह-	४	४०३३	केवतिव भास हत्थी	४	४८३३
कुप्पवयणओसकेहिं	१	३४१	केवडवाहना कम्मिण	६	४४१५
कुमुओपररसमुद्धा	३	१२४८	केवडविजेवत्ये	२	९६६
कुलडा वि ताव येउठति	५	५९३४	केवटिजा वा कहिय	४	४५०८
कुलपुण सप्तमवो	२	२०६२	केवटिओ सिठण जिण	२	११८६
कुलमाइकञ्ज दहिण	४	३८६६	केसवमद्धवळ पण्ण	५	५०९३
कुलमादीकजाह	२	१८००	केसिंमि अमिग्गहिंया	२	१६०६
कुलवसम्मि पद्दीणे	५	४९४८	केसिंमि इदिंयाह	१	२६
	५	५२५४	कोईं सत्थ अण्णिआ	३	२१५७
कुळ विगासेह सप वपाळा	३	३२५१	कोईं सत्थ अणेजा	४	४२७२
कुवणव परवर सेहू	२	५१५	कोइ मज्जगगभिहिं	२	१९३८
कुवणवमादी मेओ	५	४९०५	कोवम चूईं पसिणे	२	१३०८
कुमिंयं सु वसावेसी	३	२१७६	को कल्लण निच्छह	१	२४७
कुमिया ओसेवग्गा	१	३८३	कोहुइओ संममस्स व	६	६३१७
कुम्बवणेयाणि ४	५	५६०१	को गण्ठेजा तुरिय	६	६३९८
कुलवदिमाह निवत्तण	५	५५०१	को येण्हति गीयायो	४	४०५९
कुलमुट्टिएण पक्षेण	५	५५३२	को जाणह को किरिसो	३	२४५५
कुंडुम अणुव वच	३	३०७४	कोडुगमाईं रणे	२	८७२
कुंडुम वगर् वच	३	३०७४	कोटुग सत्ता व पुण्य	४	४३८५
		दि० १	कोट्टाहपुडिओ अरिय	२	११७५
कुमुपणगाह संजमे	४	३८०९	कोट्टावत्ता व अहिं	४	३३९३
ईमारओहकारे-	४	३८३८	कोव मय कण्ठु जरे	५	५२४९
कुमी करहीए वहा	४	३४८२	को तुप्पम कायरियो	३	३०१५
फूरो नासेह सुह	५	५९९९	कोट्टुल आगमव	४	४३७३
फेहाय सुचमोगी	३	२४५६	कोट्टुल व गमव	५	४९१८
फेह पुण साहियम्भ	५	५३२७	को दोसो परटे	१	२१६
फेह सरीरावयवा	४	४५८१	को दोसो की दोसो	३	५८७१
फेह मुरुव मुरुवा	६	६१५९	को दोसो दोहिं मिजे	२	९८९
फेईं भगति पुर्वि	२	१४६२	कोहवपत्तळमाईं	२	८४२
फेईं सत्त्वमिमुखा	२	८३३	को नाम सारहीण	२	१२७५
फेण कय कीस कय	५	५५६६	को निवमो व वळेण	२	८५७
फेण हवेज निरोहो	१	६९	को पोहसी व काडो	४	४०००
		दि० १	कोमुहमूया संगमिया	१	३५६
फेण हवेज निरोहो	१	६९			दि० १
फेगाडणीय पिसिय	६	६१०१	कोमुहवा सगामि [य] वा य	१	३५६

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
कोयव पावारग दा-	४	३८२३	ग्यामित-बोसविद्याङ्	६	६११८
कोलाडियायणो गलु	४	३४४५	["]	६	६१२८
कोलुपरं पर संकटि	१	५७५	ग्यामिय विठोसिय विणा-	३	२६७८
को वोच्छिद् गेलण्णे	२	१९६४	ग्यामिय-पोमपियाङ्	६	६१२८
कोसग नहरक्खट्टा	३	२८८५	["]	६	६११८
कोसंवाऽऽहारकते	३	३२७५	रामितस्स गुणा गलु	२	१३५०
कोसाऽहिमलुकंटग	३	२८८९	गित्तयदिया य धाणे	२	१९०४
कोहाङ् अपसत्थो	४	४२४५	सित्तम्मि ङ भणुयोगो	१	१६२
कोहो माणो माया	२	८३१	गित्तम्मि ङ जावदुप्प	१	३४
ख			गित्तम्मि जम्मि गित्ते	४	४२४४
खजूरमुहियादा-	२	१७१३	गित्तस्स ङ पडिलेहा	२	२०५२
खणणं कोट्टण ठयणं	१	३३२	गित्तं यत्थुं सेतुं	४	४७६४
खमण्ण आणियाणं	४	४३३२	गित्ताद् भारणं पा	५	५७२४
खमण् लद्धण अयले	४	४३३०	गित्ताऽऽकिरगियेयण	५	५४३२
खमभो व देवयाप्प	३	२९६८	गित्ते काल चरित्ते	२	१६३४
खमगत्ताऽऽयरियस्सा	५	५५५७	[इदयणां "खित्ते काल चरित्ते" गाथा]		
खमणं निमंतिते ऊ	१	५७३	गित्तेण य कालेण य	४	४२४६
खमणं मोहतिगिच्छा	३	२८५०	गित्ते भरहेरयप्प	१	१४०
खमणे य भत्तज्झाप्प	५	५५५०	गित्तेहिं षट्ठु दीवे	१	१६१
खर अयसिक्कुंभं सरिसव	१	५२९	गित्तोगाहप्पमाणं	४	४६५३
खरप्प खरिया खुण्हा	४	४५५७	गित्तेण त्रि अपावंतो	२	९१६
खरभो त्ति कट्ठं जानसि	६	६१५७	गित्ताप्प होति गुत्ता	४	४१४६
खरफत्तनिट्ठुराङ्	५	५७५०	गित्ताययणविहाणा	६	६१२५
खरसज्जं मट्ठयवद्दं	६	६१२६	गित्तिसिज्जाद् हम्मद् वा	२	१२६०
खरटण वेंटिय मायण	३	२९५४	खीणकत्ताभो भरिहा	२	१७८१
खरिया महिद्धिगणिया	३	२५२८	खीणम्मि उदित्तम्मी	१	१२१
खलिप्प पत्थरसीया	१	२९७	खीणेहिं ङ निज्वाणं	३	२६८४
खलिय मिलिय वाह्वं	१	२९९	खीरद्वहीमादीण य	५	५३००
खंडम्मि भगियम्मी	१	४७९	खीरमित्तपोगळेहिं	१	२२८
खंडे पत्ते तह् दवम-	३	२९८६	खीरमिव रायहंसा	५	३६६
खंताइसिट्ठऽद्धिते	४	४६२९	खीरं वच्छुच्छिट्ठं	२	१७४५
खंते व भूणप्प वा	४	४६२६	खुट्ठग ! जणणी ते मत्ता	६	६०७५
खंधकरणी ङ चउहत्थ-	४	४०९१	खुट्ठं व खुट्ठियं वा	५	५०९५
खंधारभया नासति	१	५५९	खुट्ठी येराणऽप्पे	३	२९८८
खंधारादी नाठं	१	५७९	खुट्ठो धावण छुत्तिरे	१	४५५
खंधेऽणत्तपप्पे	१	७९	खुट्ठो जणो णत्थि ण यापि दूरे	३	३२३९
खंधे हुवार संजति	६	६३७३	खुरभगिमोयणोचार-	१	५८
खाण्णकंटगवाला	४	४३७९	खुलप्प एणो वंधो	४	३८७०
खाण्ण कंटग त्रिसमे	४	४००७	खुहिया पिपासिया वा	४	४५९३

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
खेचनो निवेशगाई	२	८६८	गच्छसि च ताव गच्छ	६	६०८४
		दि० ४	गच्छा अविम्वयस्सा	५	५७६२
रोचबहि भद्रजोषण	२	१८९४	गच्छे त्रिजकृष्णमि च	२	२१०९
खेचमि खेचियस्सा	५	५३९४	गच्छे सवाळबुद्धे	४	४२९३
खेचमि च वसहीच च	४	४६५४	गच्छो च अलदीमो	१	४४०
रोचरसंजो दूरे	४	४८४६	गच्छो च दोहि मासे	५	५७६८
खेच चळमचळ धा	४	४८४४	गद्धा कुडग गहणे	३	२१९७
रोच विहा करिवा	२	१४८२	गणमो तिक्केव गणा	२	१४३५
रोचसो खेचबहिवा	५	५८३८	गणवोट्टिमविमोय्य	४	३६४९
"	५	५८४२	गणचित्तगस्स पत्तो	४	३९८८
खेच बल्लु चण चण	२	८२५	गणनाप पमाणेण च	४	४००६
खेच खेच केव	२	८२६	गणवर प्व महिही	५	४९८२
खेचावऽकोविमो वा	३	२७३१	गणमिक्खेविचरिमो	२	१२८५
खेचे काळ चारिसे	२	१४१३	गणममाणमो कहुवा	२	१४४३
"	२	१४२९	गणहर आहार अणुत्तरा	२	११९७
["]	२	१६३४	गणहरयेरकय वा	१	१४४
खेचे ज बाकाही	३	३०४५	गमि आचरिप सपव	३	२१४३
खेचे निवेशगाई	२	८६८	"	५	५८३१
खेचे भरहेरवपुसु	२	१४३१	गमि गणहरं उविवा	२	१३६७
खेचोच काळोच	२	९५८	गमिगा भदगीऽमचे	१	२६९
खेचोवसंपपाप	५	५४०८	गमिनिमकहणे गुत्ता	२	२०८४
खेचविमोमो साहस-	२	१२८९	गमिमिसरितो उ येरो	३	२४११
खेचविमोमो धीसगुग-	२	१२१५	गमिबसभगीवपरिणाम-	२	१०३०
खोष्ठवर्णास्तु रमो	२	९१२	गमि बावपु बहुसुप	६	६०९०
ग			गमि ! बावग ! मिट्ठम !	४	४४८९
गह्वाणमासभावे	१	७५१	गणोवहिपमाणाह	६	६४५८
गह्वा भास बय्य हल्ले	५	५१४३	गदी भवे पच्चवळोह्व च	५	५१४५
गपुहिं छहिं मासेहिं	६	६४७६	गमम जो सुचमदी	३	३०७८
"	६	६४७७	गमणाऽऽयमम विचारे	६	६४२६
गच्छह विचारमुमाह	२	१२६५	गमणाऽऽगमने गहणे	१	४७५
गच्छगय निगपु वा	५	५६८९	"	५	५८६९
गच्छगहणेण गच्छो	३	२८३५	गमने दूरे संकिच	४	३६८४
गच्छरिरक्खगद्धा	४	४५४२	गम्माह करणमापु	४	३७२१
गच्छमि च पुम विही	२	१६५६	गम्यो जवाउठवा	५	५९६६
गच्छमि च पट्टविपु	५	५७८२	गच्छो विम्महवता	४	३८५६
गच्छमि पुम कचो	२	१५८३	गहणं च गोमिपुहिं	४	३९०१
गच्छमि मियमकज्ज	४	४५३४	गहण तु अहागटपु	३	२३७०
गच्छमि पिता पुत्ता	५	५२५१	गहण तु समयस्सा	५	५१५७
गच्छमि च निम्माया	६	६४८३	गहणे विट्ठ मिसीवण	४	३८०८

शाखा	विभागः	शाखाङ्कः
गीतारोगे सयं वा	२	१०२१
गीतारो वृद्धावन	५	५१३०
गीतारोसु रि पृथ	७	३३११
गीतारोसु वि भयना	२	१८७०
गीतारो जठणाप	५	४९३६
गीतारो य विहारो	१	६६८
गीतमगीरो गीते	५	५४५९
गीतमगीरा अविगीत-	३	३०१२
गीत मुणितेगद्	१	६८९
गीतान विमिस्मान व	५	५४६०
गीतानि व पठिवाणि व	३	२६००
गीता पुन गानु समित्तियमि	७	३३०९
गुह्यगमि व विवह	३	६२६७
गुह्यगवदणकनोद-	४	३७७६
गुह्योसविसेसहू	१	३६५
गुह्यमुद्रियस्य वयन	१	२४५
गुहा गुह्युपारा	२	२०५८
गुहे गुह्युपारे	३	३२२५
"	३	३२३६
गुह्येहि आरामवामि गुहे	७	३५१३
गुह्यो गुह्यवरातो	५	६०३९
["]	६	६२३५]
गुह्यो चतुष्टु चतुष्टु	५	५०७७
गुह्य व भट्टम वल्ल	५	६०४३
"	६	६२३९
गुह्या भवेष्टिगाम	५	५९३८
गुह्या भवे व चरममि	१	५३३
गुह्या भागालोवे	३	३१२३
गुह्या पुन कोडवे	२	८९४
गुह्या बभावाप	१	५९०
गुह्या व गुह्यिकाणे	७	४००९
गुह्या व पयाममि व	७	३४६७
गुह्यो गुह्यवरातो	६	६२३५
["]	५	६०३९]
गुह्यो व होह मातो	५	६०४१
गुह्यो (ग) मुत्तुवरिव	५	५००२
गुह्यो व भयनो वा	५	५१०७
गुह्यो व होह मातो	६	६२३७

शाखा	विभागः	शाखाङ्कः
गुह्य पञ्चखापासह	२	१६६४
		टीका पाठ०
गुह्य पादुका वल्ल गुह्यल	७	४००८
गुह्यममि जो दिवपाणुङ्गी	५	५०००
गुह्यमार्दीय व जोग्या	५	५८७३
गुह्य लङ्घ्य मीर	३	२९८५
गुह्यमिस्त्रजो सय-	५	५४२१
गुह्यवरावसनहेव	३	३००६
गुह्यस्य व्यापाप गयेतिकण	७	४१६६
गुह्यविराग वल्ल	२	२९७
गुह्यमिहेव उल्ल	५	६००९
गुह्य भावसमाय	२	१३०७
गुह्य गहिद आलोवण	५	५६०२
गुह्य गुह्या छम्मास	२	९०४
गुह्ये गुह्या छम्मास	५	५०९३
"	३	२७७६
गुह्यदीय गुह्या	३	१०४७
गुह्येपु प्या गुह्यो अदिह	७	४३२०
गुह्येपु व होसु वि	७	३३७८
गुह्यमार्दीय उ कारणेसु	७	३६५२
गुह्येपु व पुह्य	५	४९६७
गुह्येपु व पुह्यो	५	५०४१
गुह्य वेगन वही	७	४७२७
गुह्यमार्दीयलोमे	२	१०५८
गुह्य रोनि अतिवे	७	४७९९
गुह्य वि व पुह्य	२	१०२५
गुह्य विस्त्रसलवि	२	१७६०
गुह्य पठिसेहमिया	७	३९६३
गुह्यमरुप पदाप्य	५	५२०२
गुह्य विट्टीय	७	३४१३
गुह्यमरुप गहिणे	२	१२७०
गुह्यमार्दीयपाते	७	४८०८
गुह्य व वेगमार्दी	३	२८४२
गुह्य व सावमार्दी	७	३४४१
गुह्य व सावमार्दी	७	३३५२
गुह्य साये व वले	५	५२४०
गुह्यमरुप वल्ल	२	९४३
गुह्यमि व वेगमार्दी	७	४३८६
गुह्यमरुप वल्ल	६	६३२६

गाथा	विभाग	गाथाङ्कः	गाथा	विभाग	गाथाङ्कः
चाममि सज्जोर्मिम	४	३८०७	विट्ठिच निसीह्वा	४	३९८८
चम्म चेवाहिकय	४	३८४४	विट्ठिच निसीह्वा	३	२३९९
चम्माह्छोह्वाहण	३	२८८२		दि० ३	
चरगाई बुग्गाहण	१	७००	चिरपन्नाह्छो विविहो	१	४०३
चरणकरणप्यहीने	५	५४६५	चिरपानुपयो भगिणि	४	४५०९
चरणकरणसपथा	२	१११५	चित्तो वहुगादी	५	५३६४
चरणोदासीने पुग	४	४४६२	चिवाह् ददुमिच्छह्	३	२२५८
चरमे पडमे विह्व	३	२१८७		दि० ५	
चरमे विगिचिपय	५	५९११	"	४	३४९७
चरमे वि होइ जयणा	२	१९९१	चिवा व ददुमिच्छह्	३	२२५८
चरिचट्ट वेसे बुविहा	५	५४४०	चित्तेह् ददुमिच्छह्	३	२२५८
चरिमे परिठारिष वेज	२	१४८५		दि० ५	
चरियो बहि न कीरह्	४	४४१३	चित्तेह् वादमाये	५	५६९७
चळवित्तो भावचळो	१	७६७	चिपट्टा उवगरण	५	५५३६
चळट्टवचट्टमहिपा-	१	५०८	चिपेहि आगमेठ	१	५६३
चळमण निठेरण	३	२३९५	चीपच कट्टी कीठ	२	१०५१
चळमणाई सथो	२	१३१९	चुग्गाह् बिटळकप्	३	२२१९
चळमणे पामवणे	४	४४४३	चेह् वदवस्तप् वा	५	५५४८
चळमणे पुग भव्व	४	४४५७	चेह् पुम वेठ छव्व	२	११८०
चळमिष टिप जपिष	३	२५९८	चेह् आहाकम्म	२	१०७३
		दि० १	चेह् कट्टमेगट्ट	४	३६५६
चळमिष टिप भोविष	३	२५९८	चेह् पूया रावा-	२	१०९०
चणोह् णट्टव्वायण	५	५११६	चेवणमपिच मीसग	१	६८१
चणुपवपुत्तो व	१	२९४	चेवणमपेण भाविष	१	७९८
"	३	३९७६		दि० १	
चणुओवे को दोलो	३	२८६१	चेवणमचेवण भाविष	१	७९८
चरा जगत्तेणे	५	५२२५	चेवणमचेवण वा	६	६९३१
चाडग्गामुद्धोसे	१	६०६	चेवणमस्स उ जीवा	१	१८
"	२	१८३०	चेळट्टे पुज्ज भणिते	४	४१५१
"	४	३८८८	चेलेहि विणा दोसं	४	४१४९
"	६	६४३३	चोमग विचकार्त्तमि	२	१०६८
चाडळ उण्ढोदग गुबदे	४	४०३०	चोण्ह अजीवसे	२	९८६
चाडस्पाळपेरेसु व	४	३२९९	चोण्ह चरिज्जते	५	५२७५
चारमट्ठ थोड मिट्ठ	२	२०६६	चोण्ह रागदोसा	१	२११
चारिष चोराजिमिरा	६	६३९५	चोण्ह रागदोसे	५	५०६१
चारिषसमुदाण्ढा	४	४६९३	चोण्ह वज्जकाण	२	९०६
चारो णि अहरसंगा	३	२७५९	चोदगववण अण्ण-	५	५३०६
चिरणट्टारामभमिवा-	४	४२९१	चोदगुत्तिव सहमिदि	४	४०४०
चिट्ठण निमीपणे वा	३	२३९९	चोदमग वज्जवीयो	४	४०४९

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
चोहस दस य अभिन्ने	१	१३२	छहं जीवनिकायाणं	६	६४१९
चोयग ! एताए चिय	४	४०५४	"	६	६४२०
चोयग ! कन्नसुहेहिं	२	८५४	छत्तंतियाए पगयं	१	३९९
चोयग ! गुरुपडिसिद्धे	३	२८१३	छन्नवहणट्ट मरणे	३	२३८१
चोयग ! तं चैव दिणं	२	१४०९	छन्नालयम्मि काऊण	१	३७४
चोयग ! दुविहा असई	४	४०५१	छप्पइयपणगरक्खा	४	३६६७
चोयग ! तिहयतं चिय	२	९८३	छ पुरिसा मज्झ पुरे	२	९२६
चोयग पुच्छा उस्सा-	१	७१५	छम्मागकए हत्थे	४	४०४४
चोयग पुच्छा गमणे	२	१९१४	छम्मास अपूरित्ता	१	७६८
चोयग पुच्छा दोसा	४	४३६९	छम्मासे आयरिओ	२	१९९८
चोयगवयणं गंतण	१	४८३	"	२	२००१
चोयगवयणं दीहं	२	१४८७	छम्मासे पडियरिउं	६	६२१८
चोयावेह य गुरुणा	५	५४५५	छल्लुए ठाई थेरी	३	२४१०
चोर ति कहुय दुब्बो-	४	३३५०	छल्लुगा उ गियत्ते	६	६०७७
छ			छत्तिवहकप्पस्स ठिठिं	६	६४८८
छक्काय गहणकट्ठण	३	२७७०	छत्तिवह सत्तविहे वा	१	२७४
छक्काय चउसु लहुगा	२	८७९	छन्वीहीओ गामं	२	१४००
छक्काय चउसु लहुगा	१	४६१	छहिं सिप्फज्जइ सो ऊ	२	९७७
"	३	२७७१	छंदिय गहिय गुरुणं	५	५१५८
छक्कायाण विराहण	३	२७३६	छंदिय सयंगयाण व	३	२८५६
"	३	२९२५	छादेति अणुकुयिते	४	४०८८
"	३	३०५६	छायाए नालियाइ व	१	२६१
"	४	३६९८	छाया जहा छायावतो णिबद्धा	४	३६२८
"	४	४१०७	छारेण लंछिताइ	४	३३१२
"	५	६०५४	छिक्कस्स व खइयस्स व	२	१३३७
"	६	६२१०	छिज्जंते वि न पावेज्ज	१	७११
"	६	६३३१	छिण्णावात किलंते	५	५६११
छगणादी ओलित्ता	४	३३९४	छिन्नमछिन्ना काले	२	१६८३
छ चेव अवत्तन्वा	६	६०६३	छिन्नममत्तो कप्पति	४	३६४३
छ चेव य पत्थारा	६	६१३३	छिन्नमि माउगंते	४	३९५६
छट्ठं च चउत्थं वा	५	६०४४	छिन्नाहवाहिराणं	३	२३१५
"	६	६२४०	छिन्नेण अछिन्नेण व	३	३०५२
छट्ठाणविरहियं वा	५	५४८७	छिहलिं तु अणिच्छंते	५	५१७९
छट्ठाणा जा नियगो	५	५४८८	छिंडीइ पच्चवातो	३	२६५३
छट्ठो य सत्तमो या	५	४९३५	छिंडीए अवंगुयाए	३	२६५५
छट्ठणिका उट्ठाहो	१	५५१	छिंदंतस्स अणुमई	२	१७८९
छट्ठावियकयदंढे	२	९९०	छुमणं जले थलातो	५	५६२३
छट्ठेवं भूमीए	१	३५१	छुभमाण पंचकिरिय	२	९१०
छट्ठेवं व जइ गया	१	५५३	छेओ न होइ कम्हा	५	४९७०

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
छेदो मेवमे वेव	५	४८९९	जह्वाय विद्वत्तमाह	२	१०८२
छेदो छगुद छछु	३	२९१४	जह्वा सण्णहसु	३	२५४६
छेदो मूढं च वहा	३	२५२२	जह्वा तिष्ठि सम्भगमन	२	१५१४
"	३	२५३९	जह्वा तेषि जीवाय	४	३८३०
छेदिय मुहवाहये	६	६३२४	जह्वा दिष्टि सिद्धी	२	१००४
छोदु भवाहमदय	५	५२२१	जह्वा देवऽज्ञाहया ज्ञ-	३	२९०६
		६० २	जह्वा धम्म अकहेता	२	११३९
छोद्वयऽज्ञाहमदय	५	५२२१	जह्वा मरिच कजो माम	१	७२९
छोद्वय दूषं पिजह	४	३४१९	जह्वा गानधसि जोह	३	२९४१
ज			जह्वा माम सुहभो मि	४	४५४६
जह्वा अकसिणस्य गहनं	४	३८४४	जह्वा मिष्टेवमगव	२	१७१०
जह्वा अगविणा क वसही	४	३७३३	जह्वा नीयमणापुच्छा	५	५५६३
जह्वा अहिमतरमुखा	२	८३८	जह्वा पज्जनं नु कम्म	२	१७६४
जह्वा अतो वावाजो	३	२०६८	जह्वा परो पक्षिसेविजा	३	२७०९
जह्वा हण्णसि सासेरा	३	६२३०	["]	५	५७३८
जह्वा कस्समी न कुणह	४	३४३७	जह्वा पवणस्य सारो	१	५४६
जह्वा धुगल्लवकह	४	४५८९	जह्वा पच तिष्ठि चत्तारि	२	१५१८
जह्वा धुगल्ल वि दोसा	२	१८४०	जह्वा पुण अगिणिजो वा	५	५५४०
जह्वा पवविष्णुहया	५	५३०४	जह्वा पुण अविमज्जा	४	४४०४
["]	५	५२८०	जह्वा पुण कहुपणीप	२	१४८८
जह्वा पव सुललोवीर-	१	३०५	जह्वा पुण छुवा वेरा	२	१५२९
जह्वा पपं संसई	५	५३०८	जह्वा पुण तेण न दिट्ठा	४	४४३०
जह्वा जोद्वयो अयोप	२	१७३५	जह्वा पुण पन्थावेसी	२	१०६३
जह्वा कप्पावुपयोगी	१	२५१	जह्वा पुण पुटिम सयं	५	५३४६
जह्वा कालगवा गणिजी	४	३७३१	जह्वा पुण सज्जो वि दिट्ठा	३	२४८३
जह्वा किंवि पमापण	२	१३६८	जह्वा पुण संयसमाना	४	४८४९
जह्वा कुदणीव गापंति	३	२६६३	जह्वा पुण होज गिलाणी	६	६२७४
जह्वा कुसलकप्पिजानो	२	१०११	जह्वा पोसिचित्ता वं	५	५२७२
जह्वा कूवाहं वासमि	२	११०६	जह्वा वारस वासाहं	२	१२२०
जह्वा जालेति सुविहिता	४	३५२९	जह्वा ज्वरी निरामीवी	४	४३४३
जह्वा जं पुरतो कीराह	२	१८१०	जह्वा जालगयया मसा	३	२५१५
जह्वा जेठ पद्ममणा	५	५३८९	जह्वा जुजु पठिसिद्धो	५	६०१३
जह्वा जय दिसामूढो	३	३१०८	जह्वा मे रोपणि गिहह	४	४१६३
जह्वा जय अवेतणमि	४	३८१४	जह्वा ओवणमावहरी	४	४०७३
जह्वा जय सुदयाण	४	४४२९	जह्वा साहुसंसर्गि	५	५७१५
जह्वा जय दिवा न कप्पाह	३	२८४०	जह्वा मूलऽगापकवा	२	८५३
जह्वा जय तेसि ओढो	३	२१५६	जह्वा रज्जालो जट्टो	१	६३५
जह्वा जय दूढवभाणिजो	४	४३२५	जह्वा रजो मज्जाप	१	६३४
जह्वा जय दूढवाण	२	१०५३	जह्वा वा जुडीपदादिजु	४	४८६७

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
जइ वा सव्वमिसेहो	२	८१३	जति दोण्णि तो णिवेदित्तु	३	३२१३
जइ वा हत्थुवघाओ	१	४८५	जति दोसो तं छिंदति	६	६४३०
जइ वि अणंतर खेत्तं	२	१५२०	जति नेवं तो पुणरवि	१	४८६
जइ वि निबंघो सुत्ते	२	१००१	जति परो पडिसेविजा	५	५७३८
जइ वि पगासोऽहिगओ	२	१२२३	["]	३	२७०२
जइ वि य उप्पज्जंते	२	१३८७	जति पुण सो वि वरिजेज	१	७४
जइ वि य न प्पडिसिद्धं	३	२८३९	जति मं जागह सामिं	३	३२८६
जइ वि य पिपीलियाहं	३	२८६४	जति रिक्को तो दवमत्त-	५	५३१०
जइ वि य पुव्वममत्तं	२	१३४५	जति वा ण णिव्वहेजा	६	६२८४
जइ वि य फासुगदव्वं	३	२८६३	जति वि य तिट्ठाणकयं	१	२२
जइ वि य भूयावादे	१	१४५			टि० ३
जइ वि य महव्वयाहं	२	२१०३	जति सव्वसो अभावो	५	४९४७
जइ वि य वत्थू हीणा	१	२०६	जति सव्वं उद्दिस्सिदं	५	५३४५
जइ वि य सनाममिध परि-	२	१३४०	जति सिं कज्जसमत्ती	४	४६३१
जइ वि य होज विचारो	३	२२८६	जत्तियमित्ता वारा	४	३८५५
जइ वि हु सम्मुप्पाओ	२	१११८	जत्तियमेत्ता वारा	४	३८३१
जइ स चैव य इत्थी	३	२५५३	जत्तो दिसाए गामो	५	५५३१
जइ समगं दो वइगा	४	४८६२	जत्तो दुस्सीळा खलु	२	२०६५
जइ सव्वं वि य नामं	१	७३०	जत्तो पाए खेत्तं	२	१५३८
जइ सव्वे गीयत्था	३	२९३७	जत्थ अचित्ता पुढवी	५	५६५०
जइ संजमो जइ तवो	२	२०११	जत्थ अपुव्वोसरणं	२	११७७
जइ सोसम्मि ण पुंछति	६	६१७५	"	२	११९५
जइ से हवेज सत्ती	२	१६६७	जत्थ उ जणेण णात्तं	४	४१३५
जइ होहिति बहुगाणं	४	४२२८	जत्थ उ देसगहणं	४	३३२५
		टि० १	जत्थऽप्पतरा दोसा	३	२२७६
जक्खो च्चिय होइ तरो	४	४७७६	जत्थऽप्पयरा दोसा	३	२३२२
जच्चाहं हि अवन्नं	२	१३०५	जत्थ मइ ओगाहइ	१	२३२
ज चैव य जिणकप्पे	२	१४३९	जत्थऽन्हे पासामो	१	४३४
जहुत्तणेण हंदिं	६	६४०४	जत्थऽन्हे वच्चामो	१	४३४
जइदी तेरिच्छे	६	६२०४			टि० २
जइ खग्गे महिसे	३	२९२३	जत्थ य नत्थि तिणाहं	५	५५३५
जइ महिसे चारी	२	१५८९	जत्थ वि य गंतुकामा	३	२७८८
जइ जं वा तं वा	२	१५९०	जत्थ विसेसं जाणंति	३	२९१०
जणरहिणं युज्जाणे	३	२५९१	जत्थाहिहइं सूरौ	२	२०५६
जणलावो परगामे	५	५२९५	जत्थुप्पजति दोसो	५	५०११
जति एयविप्पहूणा	५	५२८०	जमिदं नाणं हंदो	१	१७
["]	५	५३०४	जमियं पगयं नाणं	१	१७
जति ताव लोहय गुरुस्स	५	५३०५			टि० १
जति दिवसे संचिक्खति	५	५५५६	जम्मणनिक्खमणेषु य	२	१२२७

गाथा	विभाग	गाथाङ्कः	गाथा	विभाग	गाथाङ्कः
जन्ममनिरसमणेसु य	३	३२६६	जह चेव अगारीज	३	२२९४
जन्ममनसदीभावेसु	२	१४१५	जह चेव अजगहणे	२	८९०
जम्हा उ मोदगे जमि-	१	५९	जह चेव इरियवासु	३	२५४५
जम्हा एछु पडिसेह	२	८२२		टि०	३
जम्हा तु हाथमचेहिं	२	१८६४	जह चेव य इत्थीसु	३	२५४५
जम्हा धारह सिज	४	३५२४	जह चेव य पडिबघो	३	२६२९
जम्हा पवने बूळ	३	२४८१	जह चेव य पडिसेहे	६	६१६४
"	३	२५२३	जह चेव य पुडिसेसु	३	२५४२
"	३	२५४०	जह जह करेसि नेह	३	२२६९
जम्हा य पवमादी	४	४१५८	जह जह सुयमोपाह	२	११६४
जय यमण सु यतिमसो	६	६३५३	जह जाइरूपधाय	५	५६८६
जयवि य तिहाण कय	१	२२	जह जयमिदो धुग्ग	१	१९
जळजा उ अक्षपादी	३	३४०२	जह जहाउणिण गजो	२	११४४
जळयळपहेसु रवणा-	५	५८५४	जह ते अणुट्टिला	४	४४३४
जळपहण य थळपहण	२	१०९०	जह पडमपाउसर्मि	५	५१५५
जळमळपडियाण वि	३	२५९९	जह धारगो जह गणी	२	१०१४
जयमज्ज इरियवसे	३	३२४८	जह कुकुमा इसहसेह	२	२०९९
जय राय बीहपट्टो	२	११५५	जह भणिय चउरमस्त य	५	५८४५
जस्त बूळस्य कट्ठाओ	२	९४१	जह भमरमहुपरिगणा	२	१८४३
"	२	९४२	जह मयणकोइरा क	१	१०९
जस्त बूळस्य भगस्य	२	९६९	जह वा थिलेगमादी	५	५१९६
"	२	९४०	जह वा तिणिज मणूया	१	१०२
जस्तेव पमाडुमि	४	३६४२	जह वा सहीनरवणे	३	२१५१
जह जळहु कम्म	४	४३०४	जह सपरिकम्मकंने	४	४०५६
जह अण्य ठहा ते	५	५४९५	जह सम्बजणपसु	१	२०५
जह जग्हे जह अजे	२	१५१४	जह सूरस्त पभाव	२	११३६
जह जरणोनिग्गविमो	१	२२५	जह सेजाउणाहारो	३	२९६९
जह जहगं जह पुते	५	५४९५	जह सो वीरणसउमो	४	४२३०
		टि० १	जह हाससेहुआगार	३	२५४३
जह इदो थि य पुर्य	१	११	जह हेमो उ कुमारो	५	५१५३
जह उ कळ परिमाण	४	४२१०	जहा जहा अप्यतरो से ओगो	४	३९२६
जह पुस पय्य पुट्टी	२	१४०१	जहिय पुण ते दोसा	३	३९१४
जह कारणमि पुण्ये	५	५६५५	जहिय दसणदोसा	५	५४४१
जह कारणे अणहारो	५	६०११	जहिय य अगारीअणो	२	२०४२
जह कारणे उडिबसं	५	६०३०	जहिय तु अणायपण	५	५९२१
जह कारणे निछोम	४	३८४१	जहिय दुस्सीकज्जो	२	२०५४
जह कारणे पुडिसेसु	३	२५४३	जहिं अण्यतरा दोसा	३	२५४९
जह कोति भमथद्वलो	३	६०९२	जहिं पुरिसो आहारो	५	६०५६
जह गुणस्तिरिवाई	४	४४५०	जहिं गुण्य जहिं कडुग	४	३८२५

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
जहिं नत्थि सारणा वारणा	४	४४६४
जहिं लहुगा तहिं गुरुगा	२	८८०
जहुत्तदोसेहिं विवज्जिया जे	४	३५१८
जं अज्जियं चरितं	३	२७१५
"	५	५७४७
जं अज्जियं समीख-	३	२७१४
"	५	५७४६
जं अज्जाणी कम्मं	२	११७०
जं अब्भुविच्च कीरह	१	१८३
जं आवणमज्जम्मी	३	२२९८
जं आहणं होइ परस्स हत्थे	४	३६२६
जं इच्छसि अप्पणतो	४	४५८४
जं इत्थं तुह रोयह	५	६०४५
जं एत्थ अग्गे सत्तं	२	१९४०
जं कट्टकम्ममाहुसु	३	२४५२
जं कळे कायत्तं	४	४६७४
जं किंचि होइ वत्थं	३	२८३५
जं केणइ इच्छह पज्जवेण	४	३६२९
जंगमजायं जंगिय	४	३६६१
जं गहियं तं गहियं	२	८९७
जं गालयत्ते पावं	२	८०९
जंघद्धा संवट्ठो	५	५६३६
जं चउदसमुत्तवधरा	२	९६५
जं चिज्जए उ कम्मं	२	१६४६
जं चिय पए णिसिद्धं	४	३३२८
जं जस्स नत्थि वत्थं	१	६१५
जं जह सुत्ते भणितं	४	३३१५
जं जं तु अणुजायं	२	१४९७
जं जं तु जम्मि कालम्मि	४	३८८५
		टि० ३
जं जं सुयमत्थो वा	१	७५५
जं जीवज्जुयं भरणं	२	१७६३
जं जो उ समावज्जो	६	६४२१
जं तं दुसत्तगविहं	१	१७७
जं तु न लब्भह लेत्तुं	५	५९७०
जं तु निरंतर दाणं	१	३००
जंते रसो गुलो वा	४	३६४८
जं तेहिं अभिगगहियं	५	५२३१
जं दृक्वं धणमसिणं	५	५५०३

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
जं दिसि विगट्ठितो खलु	५	५५५५
जं दिसि विगट्ठियं खलु	५	५५५५
		टि० २
जं देउलादी उ णिवेसणस्सा	४	३५०५
जं पि न वच्चंति दिसिं	२	१५१३
जं पि य दाहं जोगं	१	२१७
जं पि य पए णिसिद्धं	४	३३२८
		टि० २
जं पुण सुहापसमणे	५	६०००
जं पुण तेण अदिट्ठे	४	३६०२
जं पुण तेसिं चिय भायणेसु	४	३६०१
जं पुण दुहतो उत्तिणं	५	५९१३
जं पुण पढमं वत्थं	३	२८३०
जं पुण सच्चित्ताती	५	५३८२
जं पुण संभावमो	४	४३५१
जं पुण वपमाणं	१	१६०
जं मंडलिं भंजह तत्थ मासो	३	३१६५
जं वत्थ जम्मि कालम्मि	४	३८८५
जं वत्थ जम्मि देसम्मि	४	३८८४
जं वंसिमूलऽणमुहं च तेणं	४	३५१४
जं वा असहीणं तं	४	३५५२
जं वा पढमं काठं	२	११००
जं वा भुक्खत्तस्स उ	५	६००३
जं वा भुजंतस्सा	५	६००३
		टि० १
जं वेलं कालगतो	५	५५१८
जं सिळिपहं तिदायति	२	११४८
जं होइ पगासमुहं	१	६६४
जं होहिति बहुगाणं	४	४२२८
जाइकुलरुवधणवल-	२	१७९७
जा ओ [जो आ] वणे वी य बहिं	४	३५०२
जा खलु जहुत्तदोसे-	१	५९९
जागरणट्टाप तहिं	५	५५२३
जागरह नरा ! णिच्चं	४	३३८२
जांगरिया धम्मीणं	४	३३८६
जा गंठी ता पढमं	१	९५
जाणइ य पिहुजणो नि हु	१	३६
जाणह जेण हट्ठो सो	४	४६३५
जाणं करेति एक्को	४	३९३८

शाय	विभागः शायः	शाय	विभागः शायः
आणतमजाणता	४ ४६५५	आवतिवा पगमिवा	३ ३१८४
आणतमजाणते	४ ४६८४	आ वि व दिवस्स चेद्ध	४ ४४५५
आणता माह्व	५ ५०४४	आ सम्ममावियाओ	२ १११६
आणता वि व इति	३ २२८२	आ संजवमिद्ध	४ ४२०६
आणति जिणा कज्ज	३ २३५६	आ साकवव सेवा	६ ६३४३
आणति सविह कुळे	२ २०५२	आसि पमि पुणे वेव	२ ११५७
आणतिवा अजाणतिवा	१ ३३४		दि० २
आण तु भासमाह	२ ८३०	आहे वि व काळमवा	४ ३०४३
आण तु रहमाह	२ ८३०	जिणकप्पिममिग्गहिण-	२ १६९३
	दि० १	जिणकप्पिपुण पगव	२ ११०२
आणामि इमिध से	३ २२२५	जिणकप्पिमो मीवापो	१ ६९१
आणामिपु कह कप्पो	४ ४६६०	जिणकप्पिवपडिक्खी	२ १३५८
आ णिति इति वा अण्णओ	६ ६३८८	"	५ ५०३५
आ णिति इति वावडण्ण	६ ६३८८	जिणकप्पे व सुत्त	४ ४०६३
	दि० ३	जिणकिममप्पविहव	४ ४८०९
आ ताव डपेमि वद	१ ५०८	जिण सुद्ध जहाकदे	२ ११३१
आ वेवग सरीरं	३ २६८६	"	२ १२८३
आ व्हिससग्गि माळिय-	४ ३४००	जिणा आरमरुवाह	४ ३९१५
आ हुपरिमो पि वा होह	४ ४४९०	जिणमिहुवापकुसळा	५ ५५२२
आ कुम्भति भाणमैगो	६ ६३४६	जिणमिभवति उद्धवा	१ १९३
आ मुज्ज वा वैका	२ १०३०	जिणपरिसो जिमनिहो	१ २४२
आ अगळ पि डण्ण	१ ७	जिणसुवुवरवरिदस्स	५ ५२५५
आवण भिमवणुवस्सय	४ ४३५५	जिणसुत्त व नरवती	६ ६१९८
आवति सिणेहो पव	५ ५९९५	जीम उदिसस कड	२ १४०८
आवते व अवसत्त	२ १९०१	जीवा अणुद्धिवा	२ ११४०
आ थावि विद्ध हरियाहभाओ	४ ३९२५	जीवाऽजीवससुद्धो	२ १०९५
आरिसपण्डमिससो	६ ६३३२	जीवाऽजीवाभिराओ	१ ४१२
आरिसण आपरक्का	५ ५०४९	जीवाऽजीवे व सुणह	१ ७१८
आरिस वुणे इण्डह	२ १९८०	जीवा पुण्णक समवा	३ २०६५
आरिसय गेळ	२ १९३२	जीवो जण्णो व पड	१ २५
आवह काळे वसहि	५ ५८०८	जीवो उ पावहराओ	५ ४८९६
आवह्व था छम्मह	२ १०००	जीवो पमापवडुळो	२ १६५५
आवह्वा डस्सग्गा	१ ३२३	जीहादोसमियवा	३ ३१५६
आवह्वा रसिणीओ	२ १०५६	जुगळ मिळाणग वा	६ ६१९३
आव गुरुण व मुम्म व	२ १५०१	जुजपमाणस्सज्जसी	४ ४०२३
आव न मडडिपेळा	२ १६८२	जुज विवस्स सवव	२ ११४६
आव न मुळो वा मण	२ १९०९	जुज सव व दाड	२ १९४१
आवतिगाप कडुगा	३ ३१८६	जुसी उ पत्थरापी	१ ५२६
आवतिवा उ सेमा	१ ५२६	जुजमपुहिं विह्व	२ १४५२

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
जुवेहि खंदिएहि य	६	६३६७
जुवाणगा जे सविगारगा य	४	३५०६
जे उ अलक्खणजुत्ता	१	२२२
जे खलु अभाविद्या क्क-	१	३६८
जे खेत्तिया मो त्ति ण देंति ठागं	४	४८५०
जे चित्तमित्तिविहिया	१	८
		टि० ४
जे चित्तमित्तिविहिया	१	८
जे चेव कारणा सिक्क-	३	२८८७
जे चेव दोन्नि पगता	४	४७८९
जे जस्मि उवस्मि कया	१	४४८
जे जस्मि जुगे पवरा	१	२०१
जे जह असोयवादी	४	४८२०
जे जे दोसाययणा	२	१८६०
जेट्टजेण अक्कजं	६	६१५०
जेट्टो कणेट्टमज्जाए	६	६२६१
जेट्टो मज्झ य भाया	६	६०९७
जेण असुद्धा रसिणी	२	१७५९
जेण उ आयाणेहिं	२	१२८८
जेण उ सिद्धं अत्थं	१	१७९
जेण खवणं करिस्सति	५	४८९३
जेणऽधियं ऊणं वा	५	५५९१
जेण विसिस्सइ रुवं	१	२५९
जेणोगाहिओ अत्थो	४	४८७१
जेणोगाहिता चइगा	४	४८६०
जे ते देवेहिं कया	२	११८४
जे पुण अभाविद्या ते	१	३४२
जे पुण उज्जयचरणा	४	४४६१
जे पुत्तिं उवकरणा	३	३०९८
जे मज्झदेसे खलु देसगामा	३	३२५७
जे मज्झदेसे खलु भिक्खगामा	३	३२५७
		टि० २
जे य दंसादभो पाणा	५	५९५८
जे य पारंत्थिया जुत्ता	६	६४१२
जे रायसत्यकुसला	१	३८२
जे लोगवेयसमएहिं	१	३८१
जे वि अ न सच्चगंथेहिं	२	८३६
जे वि य पुत्तिं निसि नि-	२	१३३३
जेसि पवित्तिनिवित्ती	१	८५

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
जेसिं एसुवएसो	२	१८३७
जेसिं चाऽयं गणे वासो	५	५७१७
जे सुत्तगुणा खलु लक्ख-	२	१२२२
जे सुत्तगुणा भणिया	५	५१८६
जेसु विहरंति तातो	५	५०१४
जेहिं कया उ उवस्सय	२	१४९०
”	२	१४९१
जेहिं कया पाहुडिया	२	१४९२
”	२	१४९३
जे हांति पगयमुद्धा	१	३६७
[जाओ [जो आ] वणे वी य ग्रहिं	४	३५०२]
जो इत्थं भूतत्थो	५	५२२८
जोइसिय-भवण-वणयर-	२	पृष्ठ ३६९
		प्रक्षिप्तगाथा २
जोइसिय भवण वणयर	२	पृष्ठ ३६९
		प्रक्षिप्तगाथा ३
जोइंति पक्कं न उ पक्कलेणं	४	४४१०
जो उ उदिन्ने खीणे	१	१२९
जो उ उवेहं कुज्जा	२	१९८३
”	५	५०३७
जो उ गुणो दोसकरो	४	४०५२
जो उज्जिओ आसि पभू व पुच्चं	४	३६१५
जो उच्चसेहिं पइओ	१	२४९
जो उ परं कंपतं	२	१३२०
जो उ महाजणपिंडेण	४	३६००
जो एतं न वि जाणइ	३	३२४४
जो कप्पठितं एयं	६	६४४०
जो खलु सत्तंसिद्धो	१	१८१
जो गणहरो न याणत्ति	३	३२४६
जोगमकाउमहागडे	१	६०७
जोगिदिएहिं न तहा	२	१२८७
जोगावसहीइ असइ	२	२१०८
जो चरमपोगाळे पुण	१	१३०
जो चंदणे कडुरसो	५	५९१५
जो चेव गमो हेट्ठा	४	४३५६
जो खेव वलीए गमो	१	५५४
जो खेव य हरिएसुं	१	५०६
जो जस्स उ उवसमइ	३	२६९८
जो जस्स उ उवसमनी	५	५७३३

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
ओ जह कहेइ सुमिर्ण	१	२२३	ओ सो उवगरणगणे	३	२९०५
ओ जह व संह व छह	१	२२०३	ओ होइ वेहलो व	३	३०८८
ओ जहा बहए काहो	१	२५५	ओहो मुकडजुओ	४	४१२१
ओ जहिय सो वयो	५	५५३९			
ओ जेय अणभमारयो	२	१३२९	अणभट्टवा भावणघोव	१	६८०
ओ जेण गुणेणऽहिमो	२	१०५८	अण भियमा चिता	२	१६४३
ओ जेण समि दाणमि	५	५४९१	अणेण होइ छेसा	२	१६४०
ओ जेण पगारेण	१	२६३	किंकिरिसुरभिपकवे	२	८५१
ओ जेण विणा भायो	१	२१	शीमीभवति उद्वा	१	१२३
ओ पाते कयो घम्मो	६	६३०८		दि० ७	
ओणीसुअण वेहण	५	५९५५			
ओहामणीपदीवा	३	२८५८			
ओ व अणपदीवेहिं	४	३६४१	तिहि वि बंदगोवस्व	१	४७
ओसिसिमिचमादी	४	३३३४			
ओ दम्पजेसकयकाक	१	७५३			
"	१	७५४			
"	१	७५५			
ओ पुण उमपमवचो	५	५४८४	उवणकुकाई उवेई	४	३७२८
ओ पुण अणवदीओ	४	४४५२	उवणकुछे व न साहइ	२	१४६६
ओ पुण जहरपुचो	१	१५	उवणाकणो बुमिहो	६	६४४२
ओ पुण समेव ममा	२	१३२४	उवणाधरमि ठुमो	५	५४८५
ओ पुण व अण्ड वा	५	५८५४	उवियसईओमादी	२	१७८४
		दि० २	उहमसाई ओसरण	२	१७८३
ओ पुण मोहइ परं	२	१३२६	अणकुहणवच	६	६३५४
ओ पुण समोवण व	५	५८५४	अणपडिसेवणाए	३	२४४०
ओ वेहिनो परेण	६	६२३३	अणसस होसि वसण	६	६३५१
ओ मागहमो पमो	४	४०६७	"	६	६३५२
ओ व अणुवापठिओ	२	९४६	अण समणाऽऽणमणं	२	१६०५
ओयणसप ए गवा	२	९७३	अण वा अणली	४	३३७३
ओ वणमणवेव	६	६३४५	अणासईव याहिं	३	२९४४
ओ वा हुक्कदेहो	३	३०१७	अणे भियमा स्व	३	२५९४
ओ वा वि वेहलो व	३	३०८८	अणे सरीर भासा	६	६३१९
		दि० ८	अणवे अणुणवण	४	४०४३
ओ मि तिवाय हुवायो	४	३९८४	ठियो अवा येचवहिं सगारो	४	३५४०
ओ वि व्हिणो हुमा	५	५९६२	ठिवकणमि वसविचे	६	६४४१
ओ वि पगसो वहुसो	२	१२६४	ठिवगमिपमिहुविट्टे-	४	४२३१
ओ वि य सेसि उवही	३	३०१३	ठिवमट्टिपमि कणे	२	१४२३
ओ मि य होवऽअणो	५	५६४५			
ओ संजमो वि प्यासु	२	१२५४			
हु० २२५					

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
दहरो अकुलीणो त्ति य	१	७७२
दविहिं च धरिसणा	४	४१२४
द		
दिक्कुणपिसुगादि तहिं	५	५३७६
ण		
ण उण्णिणं पावरते तु पुक्कं	४	३६६९
ण गोयरो जेव य गोणियाणं	४	४८६१
णणु सो चेव विसेसो	६	६२३२
ण तेसिं जायती विग्घं	६	६४६४
ण भूसणं भूसयते सरीरं	४	४११८
ण वि किंचि अणुणायं	४	३३३०
ण वि जोइसं ण गणियं	४	३३६५
णंतक असती राया	५	५५२०
णंतगवत्तगुलगोरस	४	४१९८
णंतपपुसाणं पि य	१	४४२४
		टि० ३
णाऊण य वोच्छेदं	५	५४०४
[दइयतां “नाऊण य वोच्छेदं” इति गाथा		
“नाऊण य वोच्छेयं” इति च गाथा]		
णागा ! जलवासीया !	५	५७३९
णाणं तु अक्खरं जेण	१	७२
णाणाणत्तीप पुणो	२	११६८
णाभोग पमादेण व	४	४१३२
णासेत्ति सुत्तिमगां	६	६३१८
णिग्गंथिचेळगहणं	४	४१८९
णिच्छयतो सव्वगुरं	१	६५
णिच्छंति व मरुगादी	४	३६०७
णिज्जुत्ति मासकप्पेसु	६	६४८२
णिमये गारथीणं	५	५६६०
णिरुवइवं च खेमं च	५	४९६२
णाणेति पवेसेति व	५	५६०९
गेगंतियं अणघंतियं	१	१०
गेगा दहिस्स गतो	४	४६९४
गेरोसु पगाहणं	४	३३१७
गेरोसु पियापुत्ता	४	३५५६
गेरोहिं आणियाणं	४	४३१९
गेच्छंतमगीतं पतिणव	४	३६४०
गेतवणे अमत्तादी	५	५७६४

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
ण्हाणाइ समोसरणे	२	१२५१
[“ ”	४	४७२६]
ण्हाणाऽणुजाणमाइसु	२	१७६९
ण्हाणादिसमोसरणे	४	४७२६
[“ ”	२	१२५१]
त		
तइय वि होति जतणा	३	३१३२
तइओ पुयमकिचं	२	१०१५
तइओ जावजीवं	२	१८३४
तइओ त्ति कधं जाणसि	६	६१५३
तइओ संजमअट्ठी	४	३७६५
तइयचउरया कप्पा	६	६४८१
तइयस्स जावजीवं	२	१८३२
तइयस्स दोसि मोत्तुं	५	५१२०
तइयं पडुच्च भंगं	३	२१३०
तइयं भावतो भिक्खं	२	८६०
तइयाइ भिक्खचरिया	२	१३९७
तइयापु दो असुद्धा	५	५७९२
तइयादेसे मोत्तूण	३	२८६७
तओ पारंविचा वुत्ता	६	६४१०
तच्चित्ता तल्लेसा	३	२४५९
तज्जायजुत्तिलेवो	१	५२५
तज्जायमतज्जायं	४	३८७८
तट्ठाणं वा वुत्तं	६	६१६५
तण कट्ट नेह धण्णे	५	५११७
तणगहण अरिगसेवण	२	९२०
तणगहणाऽऽरणतणा	५	५६६७
तणगहणे झुत्तिरेत्तर	२	९०३
तणढगलछारमल्लग	४	३५३५
”	४	४८४७
तणपणगग्गि वि दोसा	४	३८३२
तण विणण संजयट्ठा	१	६२५
तणुइकयग्गि पुव्वं	२	१३४७
तणुनिदा पडिहारी	३	२३४१
तण्हाइओ गिलाणो	४	३४२५
तत पाइयं वियं पि य	२	१७६५
ततियल्लतापु गवेसी	५	५७९४
ततिया गवेसणापु	५	५७९६
तत्तअयमिते गंधे	५	५८४८

गाथा	विभाग	गाथाङ्कः	गाथा	विभाग	गाथाङ्कः
ततो अणुण् कञे	३	३३६८	तन्माभिर्यं तु कुल अणूरे	३	३२९१
ततो इरियन्नुसा	१	३३६९	तमतिमिरपल्लभूतो	५	५५८१
ततो य कण्ण कञे	६	३३७०	तमि असाहीणे जेट्ट	४	३५६४
ततो य वग्गाणाओ	१	३३	तमि य अतिगतमिसे	४	३६९७
तथ अकारण गमण	४	३३८१	तमि मि सो वेव गमो	४	३९१५
तथ उ हिरण्णमाई	३	३३८२	तम्भूळ उवहिण्ण	२	९१५
तथग्गाहण हुविई	२	८९१	तम्हा अण्णायसे	३	३३१०
तथ चररतमादी	३	३३०७	तम्हा उ अणेगतो	४	४५८३
तथउत्तमो मुळो	३	३३६६	तम्हा उ गेहिण्ण	४	४२५६
तथउत्तय य दिवसं	४	३३५४	तम्हा उ जई गहित	५	५३६९
तथ पवेसे कहुगा	५	५३७५	तम्हा उ निक्खिस्सं	१	२५३
तथ पुण होइ दण्णे	३	२१४६	तम्हा उ भिदिण्ण	४	३९२१
तथ जवे जति पुव	४	४५२८	तम्हा उ विहरिण्ण	३	९७५१
तथ य अरित गेवो	३	३३६२	तम्हा जल्ल अम्माळे	१	५६६
तथ वि पडम अ मीसु	२	१०७८	तम्हा जल्ल पट्टणो	५	५८७२
तथ वि य होति दोसा	३	२१३१	तम्हा जल्ल पट्टण	५	५५७३
तत्तावाय हुविइ	१	४२०	तम्हा गुम्भरपुल्ल	२	१७३६
तत्तेगो उ निवसो	१	१०३	तम्हा अ सम्मजीवा	४	३९५०
तत्तेव अणुवसंवे	३	२२२३	तम्हा तु न गण्ण	५	५३०३
तत्तेव अज्जागमे	२	१९०२	तम्हा पुवज्जातिण्य	१	४९९
तत्तेव आणवावेइ	३	३०३४	तम्हा न कहेण्ण	१	७९०
तत्तेव गंतुकामा	५	५८३६	तम्हा पठिठेहिण साहि	२	१५६४
तत्तेव मायणम्मी	५	५९०१	तम्हा हुवि पठिठेहिण	२	१४५४
तत्तेव य मिट्ठवण	२	९१७	तम्हा विविचिण्ण	५	५८७७
तत्तेव य निम्माप	५	५४१८	तत्तल्लमम अगिळामहस्स	४	३८१७
तत्तेव य पठिबवो	३	२५०३	तत्ति गिरि वरी समुदो	३	२४२९
"	४	४११३	तत्तणाहूजे निव	५	५२५३
तत्तेव य भोवसामो	५	४२६६	तत्तणावीप वहु	३	२३१८
तत्तमावे न हुसु पि य	१	३०८	तत्तणा वाहिरमाय	२	१४५८
तत्तसति पुप्फुण	४	४१९९	तत्तणावेसिणिय विवाह-	४	३४९५
तत्तुमयकणिय जुषो	१	४०९	तत्तणीउ विविपाओ	२	१८४८
तत्तुमय सुच पठिठेह	२	१५४३	तत्तणीय जमिहवणे	२	२०८३
तत्तुमस्स पुण्ण	३	३२५२	तत्तणीय य वण्णोवो	५	४९५०
तत्तिसमवसणमि	५	३०२६	तत्तणीय य वण्णमा	४	४१६०
तत्तिसमवसणये उ	५	३०२८	तत्तणी निष्कल परिवात	४	४३७१
तत्तिसं पठिठेहा	१	५१९	तत्तणे निष्कल परिवादे	४	४३३८
तत्तिसं विहपु वा	२	१२३९	तत्तणे अम्मिम वेदे	४	४६८१
तत्तुम्विया अहवा	२	११९४	तत्तणे वेसिणिय विवाह	३	२३०४
तत्तमाविपद्दा न पिळामपु वा	४	३४१७	तत्तणे वेसिणियो	३	२३९९

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
तलगहणाड तलस्सा	२	८५६
तल नालिपुर लडए	२	८५२
तलिय पुढग वज्जे या	३	२८८३
तलियाड रत्तिगमणे	३	२८८४
तवगेलन्नऽद्धाणे	५	५८१७
तव छेदो लहु गुरुगो	३	२४७९
तवभावणणाणत्तं	२	१४२६
तवभावणाइ पंचि-	२	१३३२
तवसोसिय उच्चाया	२	१५५६
तवेण सत्तेण सुत्तेण	२	१३२८
तवो सो ङ अणुणाओ	५	५९५७
तसठदगवणे वट्टण	५	५६३२
तसपाणविराहण्या	४	३८१०
तस वीयम्मि वि दिट्ठे	४	४०४२
तसत्रीयरक्खणट्ठा	२	१६६६
तसत्रीयाइ व दिट्ठे	१	६६७
तस्स जई किइक्कम्मं	२	२०२१
तस्स य भूततिगिच्छा	६	६२६२
तस्सऽसइ उट्ठुवियडे	४	३५०८
तस्संयंवि सुही वा	५	५५७४
तस्सेव उ गामस्सा	२	११०२
तस्सेव य मरणेणं	३	२९५३
तह अन्नतिसियगा वि य	४	४२५२
तह चेव अन्नहा वा	३	२२३३
तह वि अठियस्स दाठं	४	४३२७
तह वि य अठायमाणे	२	२०८५
"	५	४८८१
"	६	६२०९
तह समणसुविहित्ताणं	५	४९३०
तह से कर्हिति जह होइ	२	१९५०
तहियं पुवं गंतुं	३	३१९४
तहिं वचंते गुरुगा	५	५५८६
तहिं सिक्कपुहिं हिंढति	३	२८८६
तं काट कोइ न तरइ	५	५२७३
तं काय परिचयइ	२	९३०
तं चेव अभिहणेज्जा	२	९३५
तं चेव णिट्ठवेत्ती	५	५५८३
तं चेव सिट्ठवेइ	३	२४९९
तं चेव पुग्गमणियं	४	४८२१

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
तं छिंदओ होज्ज सत्तिं तु दोसो	४	३९२९
तं जाणगं होहि अजाणिगा हं	३	३२४९
तं तु न जुज्जइ जम्हा	२	१३६५
तं तेण छूढं तहिगं च पत्ता	४	३६०६
तं नत्थि गामनगरं	३	२२९०
तं पासिडं भावसुदिण्णकम्मा	४	४१०९
तं पि य चउत्तिहं राइ-	३	२८४९
तं पुण गम्मिज्ज दिवा	३	३०४२
तं पुण चेइयनासे	१	३८९
तं पुण जहत्यनियतं	१	५६
तं पुण रच्छसुहं वा	३	२२९९
तं पुण रुवं तिविहं	३	२४६७
तं पुण सुण्णारणे	६	६१७८
तं पूयइत्ताण सुहासणत्थं	५	५०४८
तं मणपज्जवनाणं	१	३५
तं वयणं सोऊणं	४	४७८१
"	४	४७८५
तं वयणं हिय मधुरं	२	२०१०
तं वा अणक्कमतो	२	१६६९
तं वेल सारविती	२	१६९०
तं सच्चित्तं दुविहं	२	९०८
तं सिग्गणीहि नाडं	३	३०३२
तं सोच्चा सो भगवं	४	३७९९
ता अच्छइ जा फिडिओ	२	१५९४
ताइं तणफलगाइं	२	२०३७
ताइं विरुवरूवाइं	४	३६६०
ताणि वि उवस्सयम्मि	४	४१७६
ता वैति अम्ह पुण्णो	३	२२१२
तारेह ताव मंते !	२	२००७
तालं तलो पलंवं	२	८५०
तालायरे य धारे	४	४२६८
तावसत्तउरकडिणयं	१	३४५
तावोदगं तु उत्तिणं	५	५९०८
तावो मेदो अयसो	३	२७०८
"	५	५७४१
तासिं कक्खंउरगुज्ज-	३	२२५७
तासिं कुचोरुज्जघणा-	३	२६५०
तासेऊण अवहिइ	४	३३८८
ताहे उवगणाणि	४	३३९०

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
तिष्ठसुहाद् पीडा	२	१६९४	तिष्ठेव न पञ्चमगा	४	३९५३
तिष्ठसुतो सविषये	६	६३९७	["]	४	४०८१]
तिष्ठसुतो सवखेते	४	३५५५	तिष्ठय नह भोवग्ने	१	३०४
"	६	६३८०	तिष्ठरिरयमगागाटे	४	३५५१
तिष्ठमाहूया गच्छा	२	१६३०	तिष्ठमिह अटलीभो	२	२०९३
तिष्ठमाहर्त्सकयिआ	२	२०९०	तिष्ठिपुत्रु वि पुत्र विष	१	४२८
तिष्ठसंयच्छर तिष्ठ दुग	२	१९५४	तिष्ठिवनिवारण अभिहण	४	३३५४
तिष्ठि संचयदोसा	५	६०२०	तिष्ठियमनुहृत्विषावो	१	५९१
तिष्ठणे अवकमय	५	५३६३	तिष्ठियमनुवदेपीभं	३	२४३०
तिष्ठि य अलट्टेदी	४	४२२४	तिष्ठियामरगराद्वी	२	१११३
तिष्ठेव न पञ्चमगा	४	४०८१	तिष्ठुसतिभागमिजो	५	५०३०
["]	४	३९५३]	"	५	५१३०
तिष्ठ वि कटरो गुह्यो	३	२५०९	तिष्ठि निमिष दृष्टे	२	१३१८
तिष्ठ वि कटरो गुह्यो	३	२५२९	तिष्ठि परिगाह दृष्टे	२	८९२
तिष्ठं दृष्टेय सभ	२	१६१९	तिष्ठिनिमि कालकेय	४	३५०३
तिष्ठारऽरेण समान	१	४८१	तिष्ठिं न अहाकद	४	३३०३
तिष्ठैराधरे रामणे	३	३१२५	तिष्ठि न भवे वस्तु	२	८९७
तिष्ठकहुमोसहाई	१	२८९	तिष्ठि न होइ करन	१	९४
तिष्ठि ति नृगोवस्त	१	७७	तिष्ठि न होइ गहन	४	४३३३
		दि० ४	तिष्ठि न होइ पाव	४	४०२७
तिष्ठकर पवयण सुते	५	४९७५	तिष्ठि न होति हुमा	६	६१८३
["]	५	५०६०]	तिष्ठि न होति विसय	६	६१८५
तिष्ठयगा त्रिण चट्टस	२	१११४	तिष्ठिं होइ निमिष	२	१३१३
तिष्ठयगाभ काठ	२	१११३	तिष्ठि होइ पुलाव	५	६०४८
तिष्ठयगामगोवस्त	२	१४८०	तिष्ठिऽऽमयमेसमे	३	३०९५
तिष्ठयपरपटमसिरसं	५	४९८४	तिष्ठिऽ होइ निवण	५	५९४६
तिष्ठयपर पवयण सुते	५	५०६०	तिष्ठिहृत्विष छाय येति	१	६३८
["]	५	४९७५]	तिष्ठिहे परुषिर्मि	४	४०२८
तिष्ठयपरस समीचे	२	१३१८	तिष्ठिहे न जवस्तगो	६	६२९९
तिष्ठयविषुदी य पमा	५	५३३०	तिष्ठिहोविष अटलीप	४	३६७७
तिष्ठयकरपविहृदो	४	३५४०	तिष्ठिहो बहुसुमो काल	१	४०२
"	६	६३८८	तिष्ठकसापरियवो	५	४९९३
तिष्ठ्याहसेससंभव	२	११८५	"	५	५००५
तिष्ठ्यापुममगाप	२	११४२	तिष्ठकसायसमुदवा	३	२६८३
तिष्ठि कसिणे जहणे	४	३२८६	तिष्ठ्यामिगाहर्त्सका	५	५९६०
तिष्ठि विहृदी चट्टागुल	४	४०१३	तिष्ठे मदे नावम-	४	३९३६
तिष्ठेव गच्छवासी	२	१४७२	तिष्ठेदि होमि तिष्ठो	४	३९३०
तिष्ठेव न चट्टागुला	२	१४६०	तिष्ठमय कट्टिदिमं वा	५	४८८९

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
तिसु छलहुगा छगुरु	५	५८४१
तिसु लहुओ गुरु पगो	५	५८४०
तिसु लहुओ तिसु लहुया	२	१५९३
तिहि करणमि पसरये	२	१५४५
तिहिं कारणेहिं अन्नं	५	५४९७
तिहिं थरेहिं कयं जं	३	२८६०
तिंतिणिण् चलचित्ते	१	७६२
तिंतिणिण् पुच्च भणिते	६	६३३२
तिंतिणिणिया वि चट्टा	६	६३४०
वीस दिणे आपरिण्	५	५७७७
वीसा य पणवीसा	६	६२३८
॥	५	६०४२
वीसु वि दीवियकजा	५	५४९२
मुच्छत्तणेण गम्भो	६	६४००
मुच्छमवलंयमाणो	४	४५३१
मुच्छा गारवबहुला	१	१४६
मुच्छेण वि लोभिज्झ	२	२०५४
मुम्म चिय णीसाण्	४	४६८५
मुम्मट्टाण् कयमिणं	४	४०३६
मुम्म वि पुण्णो कप्पो	३	२१३७
मुम्मे णिण्ह भिक्खं	३	२२१५
मुम्मे वि कहं विमुदे	४	४१८६
मुम्मे वि ताव मगाह	४	४६४५
मुमण् किर द्दुरओ	६	६१४०
मुमण् समगं आमं	५	५१८९
मुग्घट्टाण् कयमिणं	४	४०३६
		दि० ३
मुग्घ य अग्घ य अट्ठा	३	२९५५
मुरियगिलाणाहरणे	६	६३३८
मुरियं नाहिजंते	१	७१९
मुल्ल जंहाडा ठाणा	२	१४३२
मुल्लमि अदत्तमी	३	२९१७
मुल्लमि वि अवराधे	५	४९७४
मुल्लमि वि अवराधे	५	५१२६
मुल्लहिकरणा संत्ता	६	६१२९
मुल्ला चेव उ ठाणा	१	७०७
मुल्ले छेयणमावे	१	८३
मुल्ले मेट्टणमावे	३	२५१४
॥	३	२५३३

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
मुल्ले वि समारंसे	२	१८२९
मुवरे फले य पत्ते	३	२९२२
॥	३	३११७
मुसवत्ताइं जहियं	४	३३६४
मुसिणीण् चटगुल्ला	५	५९९२
मुसिणीण् हुंकारे	६	६१०५
मुत्तण् इति मा ते	१	६४१
मुत्तण् धम्मं काठं	४	४६७५
मुत्तण् व न पेहे	२	१४६९
तेट्टच्छियस्स इच्छा-	२	१९६१
तेट्टवाटविट्ठणा	५	५६५२
ते कित्तिया पणसा	४	४५१२
ते खिसणापरद्धा	६	६०९३
ते गंतुमणा बाहिं	५	५७००
तेणिच्छ मत्ते पुच्छा	१	३७६
ते गुरुलहुपजाया	१	६८
ते चेव तय दोसा	३	२५२५
॥	३	२५४२
ते चेव दादुंढे	५	५९७५
ते चेव विवहुंता	१	२२९
ते चेव सवेंटमि	५	५९७३
तेणट्टमि पसज्जण	३	२७७९
तेण परं आवायं	१	४६५
तेण परं चटगुल्ला	४	४१४४
तेण परं निच्छुमणा	२	१२७२
तेण परं पुरिसाणं	१	४६४
॥	४	४८२३
तेणभय सावयभया	४	४३०५
तेण भयोदककजे	३	३०६०
तेणाऽऽरक्खियसावय-	३	३२०९
तेणाऽऽलोग णिसिज्जा	४	३९०४
तेणा सावय मसगा	२	१४५५
॥	३	२४४८
तेणिच्छिण् तस्स जहिं अगम्मा	३	३२३३
तेणियं व सगारो	३	२३४७
तेणियं पठिणियं चेव	४	४४७३
तेणे देवमणुस्से	३	८८२
तेणेव साहया मो	२	१९८२
तेणे सावय ओसह	१	७५६

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
तेनेसु गिसद्वेसु	४	३३८१
तेनेहि अगणिना वा	४	३३४७
तेनेहिअगणिना वा	४	३३४७
		दि० १
ते सख सगिगिद्वि	४	३३४१
ते सख सगिगिद्वि	४	३३४२
"	४	३३४९
"	४	३३४८
ते तिणि बोणी अहविहलो उ	३	३२१९
ते दोडुवाळमिचा	५	५३७९
ते नविजवाळिमुहवासि-	३	२३०९
ते निरागवा गुवडुका	५	५३७२
ते पच गुवडुगास	२	१५२१
ते पुन आगिजवे	५	५८९३
ते पुन होति गुगादी	४	४१०४
तेमाळ तामडिचीप	४	३९१२
		दि० २
तेरिण्डा वि तिबिह	३	२०३४
		दि० २
तेरिण्डा वि व तिबिह	३	२५३४
तेकोळदेवमहिचा	६	६२००
तेकोळदेवमहिचा	४	३४३७
तेतगुळवडमण्ड-	४	३४८१
तेनुम्बडण नहावन	२	१९५२
ते वि असंला कोगा	२	१४३३
ते वि व पुरिसा बुविहा	३	२५६२
तेसाममावा अहवा वि संका	३	३२०१
तेसि अचारणे कडुगा	४	३३५३
तेसि सख ठिठाण	४	४२६५
तेसि पचवडेठ	५	६०३८
ते सीदिगुमारदा	३	२४६२
तेसु अगिण्डेसु व	४	३५८९
तेसु टिपसु पदामो	४	३३३९
तेसु सपरिगाहेसु	२	१०८७
तेो डुमा उवमोग	५	५८८८
तेो पण्डिममि काळे	२	१३६०
तेोसलिप वगवणा	४	३४४६
		व
थदा निरोवपारा	२	१५७१

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
थदे गारव तेमिप	४	४४९५
थळकरणे वेमामितो	५	५५५८
थळ देवलिवा ठाण	४	३५४९
थळसंकमणे जवणा	५	५९५८
थळि गोमि सख मुय अचल-	२	९९३
थळिकवावापुण	५	५५२८
थळिहस्त अठमे	५	५९१८
थळिहस्त अठमे	३	१०४१
थाइमि थळवा थरिस	४	३९५९
थाणमि पुच्छियमि	६	६०५५
थाण व काळ व तहेव वरगु	४	४५६५
थीपविबदे उवमणप	२	२०७३
थी पचे तिरीणीसु व	३	३२१०
थीपुरिसभगणारे	३	२३९४
थी पुरिस नाळउणाळे	५	५९४९
थीपुरिसा जह उवव	५	५१६९
थीपुरिसाण उ कासे	२	१०८६
थीपुरिसा पचेव	५	५१७१
थी पुरिसो व वडुमो	२	२०९८
थुहमगळमानचव	२	१४६१
थुहमगळमि गणिना	४	४५०१
थुममह सडिसमणी	६	६२७५
थुल्लुडुमेसु वुच	४	४०५०
थुळा वा थुडुमा वा	४	४०४९
थेराहपसु अहवा	३	२५८१
थेरान सचरी कलु	६	६४३४
थेरान वानच	२	१४४१
थेराविठिपु अहवा	३	२५८१
		दि० ४
थेरा परिण्डति कचेसु तेसि	४	४१६१
थेरा पुन जाणती	५	६०३६
थेरी कोट्टगदारे	२	२०९१
थेरी अमिम वरणी	३	२६१०
थेरे व थिकाने वा	५	५९६७
थोवमि अथावमि व	५	५९७०
थोव जति आचरणे	५	५५९०
थोव वि चरेमणी	६	६३०१
थोव वडुमि थरिं	५	५९१२
थोवा वि हणंति थुह	३	३०९४

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
योदे घणे गंधजुते अमाये	३	३१६६	दध्वमि य भावमि य	४	४१९०
द			दध्ववती दध्वाहं	१	१८५
दगर्वार चिट्टणादी	३	२३८४	दध्वसुयं पत्तगपुस्थपसु	१	१७५
दगर्वारे वा पिष्टे	५	५६६१	दध्वस्स उ अणुभोगो	१	१५३
दगदोद्विगाह जं पुच्छ-	१	६५८	दध्वं तु उण्हसीतं	५	५९०२
दगभाणूणे दध्ने	४	३४२८	दध्वं तु जाणियध्वं	४	३७७९
दगमेणसंकाण	३	२३९७	दध्वाह उज्जियं दध्वभो	१	६११
दध्नु निमंयण लुद्धो-	५	५०६९	दध्वाह कमी चउहा	३	२७२४
दध्ने पि ने न लब्धमो	१	५७२	दध्वाहचउठं वा	१	१३६
दध्ने पिठव्ययाभो	३	२३०६	दध्वाहतिविहकसिणे	४	३८८९
दध्नेण जिगजराणं	१	१०५	दध्वाह दध्व हीणा-	१	६५६
दध्नेण तं विममणं	५	४९५१	दध्वाहसन्निकरिसा	३	२१४७
दध्नेण गढं काहं	६	६२६५	दध्वाहं अणुकूले	२	१३६६
दध्नेण निहुयवासं	२	२०७९	दध्वाहं एकेको	१	६७१
दध्नेण य अणगारं	२	१४०२	दध्वाण दध्वभूभो	१	१८६
दध्नेण य राहं	४	३७६२	दध्वाणं अणुयोगो	१	१५७
दध्नेण य गहकरणं	३	२४१४	दध्वादिकसिणविसयं	१	३८
दध्नेण वा गिलाणो	४	३३४४	दध्वायहमाहंखुं	२	२११५
दध्नेण वा नियण	३	२३८८	दध्वाससं भवणा-	१	४५०
दध्ने पुष्कगभिधे	४	४०२६	दध्वे एगं पायं	४	४०६१
दध्ने पुण्ण सप्ये	६	६१३४	दध्वे छिण्णमछिण्णं	४	३६५३
दध्वेण जो उ दिमलेति	६	६३११	दध्वेण य भायेण य	२	१८५४
दध्वेण दध्वगे भट्टे	१	६३२	दध्वेणं उहेसो	४	४२४३
दध्वेण पमाणापुरिसे	२	१८२२	दध्वेणिक्कं दध्वं	१	१५४
दध्वेणिय भाणं	५	५३१३	दध्वेणेगं दध्वं	१	१५४
दध्वेण ति तिभो मेहो	१	३३६			टि० ३
		टि० ५	दध्वे सणढगलाहं	२	१४९९
दध्वेणसंमते वा	४	४०५०	दध्वे निविहं एगिदि-	१	६०४
दध्वेणपण पंतो	२	१५८८	"	१	६५५
दध्वेणपण लुद्धो	२	१५८८	दध्वे निविहं मादुक-	५	४८८४
		टीका पाठा०	दध्वे नाणापुरिसे	१	१४२
दध्वेणिमि वेत्त काटे	५	५२१४	दध्वे नियमा भावो	१	१६९
दध्वेणमाग अनिदेग	४	३९६१	दध्वे पुण छलदी	१	१४
"	४	३९९१	दध्वे भवित्रो निवृत्तिभो	२	११२७
दध्वेणमान भममा	२	१६११	दध्वे भावऽविमुत्ती	४	३५४४
दध्वमि उ अहिगारं	३	२६८१	दध्वे भावे य चळं	१	५०३
दध्वमि उ उअमभो	४	३२९४	दध्वे सच्चिमादी	३	२७२६
दध्वमि मंदिगो सत्तु	६	६३१९	दध्वे सच्चितादी	५	४८८७
			दध्वोचक्करणेहा-	४	४२५०

शाय	विभागः	शायः	शाय	विभागः	शायः
दस दयस्त य मञ्ज य	६	६०७३	दारे अवगुवम्भी	३	२३२८
दसदागडितो कम्पो	६	६३६३	दावद्विजो गद्वचको	१	७५२
दससु वि मूलाऽऽवरिप	५	५१६८	दाहामो व कस्तद्व	३	२८२७
दक्षिमवयवो उ मयू	२	१७०९	दाहामो वि व गुरुग	२	१९७२
दक्षितेष्टाई वमर्ष	२	२०९५	दाक्षिणकरोष कण्ठ	४	४०४१
दक्षितेष्टाई वग्ने	२	२०९५			दि० ३
		दि० ६	दाक्षिणकरोष कोण	३	६६६
दक्षपविहारवज	३	२९७७	"	४	४०४१
दधुदरे आहरण	२	२०७३	दिजते वि दयाऽग्नि-	४	४६०१
दक्षिणोरसिस्तुल-	३	३०७२	दिजतो वि न गद्विजो	४	४६७२
ईक्षणचरणा मूदवस	२	९३२	दिद्वमदिद्व विदेसव	४	४७१९
ईक्षणवाणपरिच	४	४५५३	दिद्वमदिद्व व सहा	४	४७७७
दक्षण भाण परिचै	२	२११०	दिद्वमदिद्वे दिद्व	१	६६१
दक्षण भाणे माता	३	२७८४	दिद्वमुवस्ववागद्व	३	२२९६
ईक्षणमिसे पक्वो	५	५४३५	दिद्व सकोमे दोसा	४	३८३७
दक्षणमोगाह ईहा	१	१३३	दिद्व अदिद्वम्व मरु जपेय	४	४१०८
ईक्षणमोदे वीणे	१	१३३	दिद्व अक्षय मयू	३	२४३९
दक्षणमि व दक्षमि	३	३४१४	दिद्व व परामुह	४	३७९८
दक्षणवादे कङ्कगा	३	३१८९	दिद्व पदिहणेसा	४	४६४०
ईक्षणसोही धिरकरण	२	१२२६	दिद्वो गुरासीदे	२	२११३
दक्षिण उद्विप गुव सैसप	१	५१०	दिद्वो वद्वगारो	१	३०६
दाहधगणमोद्वीण	४	४७६५	दिद्वो दुववचारप	४	४४३०
दाह व कङ्कवस्ते	१	६२२	दिद्वो पुरिसपुरे	३	५२९१
दाह विहा कार	४	४५१७	दिद्व वरवगवर्ष	४	४५३५
दाहव अक्षद्व	२	१८२६	"	४	४३०८
दाहव अर्ध मय	४	४४९३	दिद्व अक्षद्व ह	३	५९५६
दाहव वा गच्छद्व	२	१८८१	दिद्विनिवायाऽऽमवे	२	१३४६
दाणे अभिराम सवै	२	१४८९	दिद्वीसंवयो वा	३	२९५३
"	२	१५७९	दिद्वे सका मोद्व	२	८६३
"	२	१५८०	"	३	२१७५
"	२	१५८१	"	६	६१७१
दारदुयस्त तु जसती	४	४८१५	दिद्वोमास पविस्तुप	३	२१९२
दारमसुर्ष काठ	३	२६६७	दिने दिने दाहिति योव योव	३	३१९७
दारस्त वा वि गहण	३	२१२८	दिपमदिवा विरिवा	१	४२४
दार व दक्षति न अजमार्णि	२	१३९२	दिपो मपविदेनेव	४	४६२३
		दि० २	दियदिने वि सपिसे	३	३०४६
दार व होह प्यो	४	३३७५	दिय सको पचवाप	२	१४०६
दार धाठ बाही	१	२१५	दियराभो कङ्कगुलम	२	८७८
दारे अवगुवम्भी	३	२३२७	[११	५ ५८५६]	

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
दिवरातो रुज्ज गिण्हनि	५	५८६०	दुग्धासे खीरवती	४	४३४६
दिवरातो न्हुगुरगा	५	५८५६	दुचरिमसुचे वुचं	६	६०६१
["]	२	८७८]	दुज्जणवज्जा साला	३	२६७५
दिवसो भवपरे लहुगा	५	५९८०	दुट्ठे मूढे वुग्गाहिण्	५	५२१३
दिवसद्विया वि रसिं	३	२९३१	दुण्ह जओ एगत्ता	४	४२४९
दिवसं पि ता ण कप्पइ	५	५९७८	दुण्हट्टाण्ण दुण्ह वि	५	५४९३
दिवसेण पोरिमीण्	६	६२५१	दुण्ह वि तेसिं गहणं	४	३९६०
दिवसे दिवसे गहणं	५	६०२१	दुण्हं अणाणुपुव्वी	१	२६६
दिवसे दिवसे व दुत्तमे	४	३८१९	दुत्ति तिहत्थायामा	४	४०९०
दिवसे उत्तमो लामो	३	२८३४	दुत्ति वि विसीयमाणे	५	५४५६
दिवसेहिं छंदिओ हं	६	६०६२	दुत्तुदादि अद्धखल्ला	४	३८४९
दिम अवत्तद्विखणा दग्गि-	२	१५०६	दुत्तद्विलेहियवूसे	४	३८४३
"	५	५५०५	दुत्तद्विलेहियमादिसु	५	५७६३
दिमिपयणगामवुरिय-	१	४५६	दुत्तभिद्दि पिपा पुचा	४	३५५८
दिल्लिमूओ दुव्वाअपर	५	५२१६	दुत्तभिद्दिं उ अगम्मा	३	३२११
दिग्गपट्ठिअगणं	२	१६५१	दुव्वलपुच्छेगयरे	३	२२३८
दिनि वणीयाहारं	१	७५०	दुव्वमूहमाईसु उ कारणेसुं	४	४१८३
दीनकटुलेहि जायति	६	६१४३	दुरतिष्ठमं शु विधियं	४	४१३६
दीया अओ दीयो	२	२११२	दुरहियविज्जो पञ्चत-	१	३७२
दीससि य पाटिरुयं	६	६१५४	दुरहंत ओरुभंते	३	२६४४
दीहाइनाईसु उ पिज्जवंधं	५	५६८१	दुत्तभद्वयं व सिया	४	३५५३
दीहाइपणे गमणं	५	५९९०	दुत्तभद्वये देसे	६	६२५३
दीहे ओगइमाविठ	५	५९८७	दुत्तभवरथे य सिया	४	४१६९
दीहे ओमद्वरचित्तं	५	५९८७	दुत्तिकणं पज्जाणु	५	४८८५
		टि० २	दुत्तिघो उ परिष्ठाओ	५	५२०८
दुज्जोणमं अहाजायं	४	४४७०	दुत्तिघो य होइ दुट्ठो	५	४९८६
दुक्खं य सुंजंति मनि द्वित्तु	४	३४९२	दुत्तिपट्ठुत्तिमलणं	४	४३९६
दुक्खं टिओ व निमइ	४	४३९२	दुत्तिहकरणोवघाया	१	५८०
दुक्खं नि सुंजंति सनि द्वित्तु	४	३४९२	दुत्तिह चउत्तिह छत्तिह	४	३५३२
		टि० १	दुत्तिह निमित्ते ओसे	१	५३६
दुक्खं विमुयावेठं	२	२०७४	दुत्तिहपमाणतिरेणे	३	२३६६
दुक्खेहिं अविषयानं	६	६४०६	दुत्तिहम्मि मेरवम्मि	३	३१३५
दुक्खेहिं अविषयानं	६	६४०६	दुत्तिहं य फग्गवयणं	६	६०९९
		टि० १	दुत्तिहं य आवत्तमं	५	४८९८
दुग्गमदीग्गमन्ने	४	४३११	दुत्तिहं य आवत्तसिं	४	३८८६
दुग्गमदीग्गमन्ने	४	४४६९	दुत्तिहं य होइ वरधं	३	२७९४
दुग्गमदीग्गमन्ने वा	४	३९८१	दुत्तिहं तु दग्गवयणं	४	३८८१
दुग्गमदीग्गमन्ने वा	४	४८६४	दुत्तिहं वि वेपणं ने	२	१६२९
दुग्गमन्ने छत्तिहं	३	२५९६	दुत्तिहणं नि चउत्तु	३	३१४४

शाय	विभागः	शायानु	शाय	विभागः	शायानु
हुविहो भावनाभो	२	१२९१	देवद्विजगुणजगन्नाथ	२	१७९६
हुविहा नाथमनाया	४	४१३४	देवायुविधि मयी	२	१२१०
हुविहा य होइ हुवी	५	५८१९	देवा हु ने पसन्ना	२	१९८१
हुविहा य होति सेजा	१	५४१	देविद्वारावजगाह	४	४४८४
		- टि० १	देविद्वारावजगाह-	१	६६९
हुविहा य होति पाता	१	४८८	देवे य इतिपक्ष	५	५६८८
हुविहाऽवाता न विहे	३	३१३९	देवेहि जेसिओ वि य	२	१२३९
हुविहा सामावारी	१	४४४	देसकहा मज्झपरा	२	१४६२
हुविहा हवति सेजा	१	५४१	देसकहापरिकहने	३	२६९४
हुविहे किहकम्ममि	४	४५४१	"	५	५४३१
हुविहे येकण्णमि	६	६३४९	देसकहाऽहकही	१	२४१
हुविहे येकण्णमी	६	६३९६	देसगहने बीपहि	४	३३२२
हुविहे येकजमी	४	३५५०	देसिय उइय पविजय	४	४४६४
"	४	३६३८	देसिय भायिय कोमा	३	२८२६
हुविहो न होइ छेरो	१	७१०	देसियग वज्झप मण्ड	४	३९९८
हुविहो न पंजो ललु	५	५१४९	देसी तिकान जावो	४	३९१०
हुविहो ज्ञानमजानी	५	५१४६	"	४	३९११
हुविहो य मासकयो	६	६४३१	देसीमासाह कय	४	३३४४
हुविहो य होइ भागी	३	२१४५	देसीमासाह कय	४	३३३१
हुविहो य होइ जोई	४	३४३३	देसीमासाय कय	४	३४५९
हुविहो य होइ दीवो	४	३४६१	देसो य सोवसगो	२	५३४
हुविहो य होइ पयो	३	३०५१	"	२	५४२
हुविहो किंग विहारे	१	७५७	देहक ललु विरिय	४	३९४८
हुविहो वसहीदोसो	५	४९१३	देहक तु दोवल	५	५६०४
हुविहो होति अवेको	६	६३६५	देहऽमिओ यगमेको	३	२३४०
हुविहोऽहुगिससगा	४	४३३९	देहे अमियहुते	१	२२४
हुसकप्यो तिविहो	५	५२१२	देहेय या विरुवो	६	६१५८
हुसकप्यो बह्मणादि	३	२४४८	देहोवहीण हादो	४	३४४४
हुसो योव एकेकप-	५	५९१०	देहोवहीतेमसावतेहि	३	३२५८
हुसकाहुविहा	५	५८२४	दोह वि उगाहो वि य	३	२८११
हुमिय भुविय वासिय	१	५८४	दोवेय आगलो खट्पण	३	३२४२
हुमिय दिदि कहुओ	३	२१४४	दो जोवलाई गंतु	५	५६५०
हुमिय दिदि कहुओ	३	२१५८	दोणि य दिवहुवेचे	५	५५२४
हुगयसुदेव	४	४४३८	दोणि वि बमति पय	५	५२५२
हुरेण संजईओ	३	२१६३	दोणह वि कसरो गुहओ	५	५८०१
हुरे एरुम तिगिणी	२	११५१	दोणह वि चियस यमय	३	३०८६
हुरे मज्झ परिजणे	५	५४०४	दोणह जयति वसंती	२	२१०५
हुरे न अजगामो	३	२६२८	दोणह जयति वसंती	२	२०४६
हुसियवेओ हुसिय	५	५१५०	दोणह वि न लुपकाय	१	६४०

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
दोण्डेगयरं नट्टं	४	४६१५	धम्मोदण रुवं	२	१२०१
दो येरि तरुणि येरी	२	२०८७	धारणया उ अमोगो	३	२३६७
दो दक्खिणावहा तु	४	३८९२	"	३	२३७२
दोस्सि अणुच्चायाओ	२	१६९७	धारोदण महासलिल-	४	३४२२
दोस्सि उ पमज्जणाओ	३	२७४६	धावंतो उच्चाओ	१	३२०
दोस्सि वि अनालवद्धा उ	५	५२४७	धिइधणियवद्धकच्छो	२	१३५६
दोस्सि वि दाढं गमणं	२	२०१७	धिइयलजुत्तो वि मुणी	४	३७८३
दोस्सि वि समागया स-	३	३०८७	धिइयलपुरस्सरओ	२	१३५७
दोस्सि वि ससंजइया	३	२२१८	धिइसंघयणादीणं	४	४४९८
दोस्सि वि सहू भवंती	४	३७६८	धिइ सारीरा सत्ती	२	९५६
दो मासे एसणाए	५	५४४३	धितिवलिया तवसूरा	६	६४८४
दोरेहि व वज्जेहि व	४	३८६९	धिविक्कतो य हाहकतो	४	४१२६
दोसं इत्तण गुणं	६	६४२९	धियसंघयणे तुल्ला	१	२०३
दोसा खलु अलियाइ	१	२८३	धी मुंडितो दुरप्पा	२	८९८
दो सागरा उ पढमो	१	६८२	धीरपुरिसपन्नत्तो	२	१४४८
दोसा जेण निरुभंति	४	३३३१	धुवणाऽधुवणे दोसा	४	४०१२
दोसाणं परिहारो	१	४७६	"	५	६०२४
दोसा तु ओ होंति तवस्सिणीणं	४	३८२०	धूमिमित्तं नाणं	१	२८
दो साभरगा दीवि-	४	३८९१	धूमादी बाहिरतो	५	५२१५
दोसा वा के वस्सा	४	३५२०	धोयस्स व रत्तस्स व	३	२९७८
दोसाऽसति मज्झिमगा	६	६४३५	न		
दोसु वि अलद्धि कण्णे	३	२६१३	नइपरेण व वसही	४	३७३४
दोसु वि अब्बोच्छिण्णे	४	३५६८	नउइसयाउगो वा	३	२६२३
दोसु वि परिणमइ मइ	१	७९७	न कारंति आगमं ते	२	१४२०
दोसे चेव विमगाह	३	३१७६	न केवलं जा उ विहरिमिआ सती	४	४११७
दोसेहिं एत्तिपहिं	३	३१७३	नक्खत्तो खलु मासो	२	११२८
दोहि वि अरहिय रहिए	३	२२५४	नक्खेणावि हु छिज्जइ	२	९४५
दोहि वि गुरूणा एते	४	४४२४	नगराइ निरुद्ध घरे	१	६७८
दोहि वि पक्खेहिं सुसं-	३	२४३८	न चित्तकम्मस्स विसेसमंघो	३	३२५३
दोहि वि रहिय सकासं	३	२२४९	नच्चा नरवइणो सत्त-	२	११२५
घ			नज्जइ अणेण अत्थो	४	४५७७
घणियसरिसं तु कम्मं	३	२६९१	नजंतमणजंते	५	५१४२
घम्मकह महिद्वीए	५	५६९१	नट्टं होइ अगीयं	३	२४५३
घम्मकहा जुणोहि व	३	३०२१	न ठविज्जइ वएसुं	५	५१३८
घम्मकहा पाठिज्जति	५	५१८२	नटपेच्छं दट्ठणं	५	५३५२
घम्मकहासुणणाए	३	२२६४	नटमाइ पिच्छंतो	२	१६००
घम्मस्स मूलं विणयं वयंति	४	४४४१	नणु दब्बोमोयरिया	४	४०६३
घम्मं कहेइ जस्स उ	४	४५९६	न तरिजा जति तिणिण उ	१	५१४
घम्मेण उ पडिवज्जइ	२	१४२२	न तस्स वत्थाइसु कोइ संगो	४	३९९६

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
नरिय भगीरथो वा	४	३३१३	न नि लङ्गई पवैतो	३	३१९८
नरिय भनिदानभो होइ	२	१०४९	न नि वण्डपुसु सजति	२	३१२०
नरिय कइलढी भे	१	५७१	न विमिछा जय मुण्णो	३	२९८०
नरिय सल्ल भपिउती	३	२४८९	नइदपदिभनवर	५	३९०१
नरिय धरे विणइसो	२	८१९	न हि जो वड विपावइ	१	१९
नरिय पवत्तणइसो	३	३१८०	न हु ते संजमहेउ	४	४५२९
नरिय व मामागाइ	२	२०९६	न हु होइ सोइपण्णो	४	३७३९
नरिय करो नगरे	२	१०८९	न हु होति सोतिपण्णो	६	३९०२
नरिक्कोप्पर वरणेण व	५	५६४३	नइति लेण वनसजमसु	३	२९२०
नरि वह जर वरप जले	१	९६	नदि वडहं इण्णे	१	२४
नरिपूरपुण वसही	४	३७३४			३० ४
		३० १	नदी वतुल वणे	१	२४
न पारइोवा गरिहा व कोइ	४	३९०५	नदीपुं पुण्णस्त	२	१५४९
नमग पुव्वमसा	२	२०१३	"	२	१५६७
न निकति किंराकजे	२	१८१३	"	२	१९२३
न य अणगासपय	२	१२४९	"	१	४
न य करवइ निम्मासो	१	३७१	नदी मंगकहेउ	१	४
नयणे विट्ठे गदिपु	२	२०४१	नदी व मयकट्ट	१	३
नयणे विट्ठे सिट्ठे	२	२०३५	नाउमयीव वडिण	३	२९६२
नयणे पूरे विट्ठे	३	२३८५	नाऊम किंनि अन्नस्त	१	३७४
न य वंभइउमिगकस	६	६२२७	नाऊम तस्त भाव	४	४४८९
न कमइ करेहि निई	४	३९१५	"	५	५३३१
न वओ इत्थ पमाण	२	२१००	नाऊम व अइगमर्ण	२	१८०२
नवदुसवडदुसओही-	५	६०३७	नाऊम व भाणुस्से	४	३७६३
नववम्मस्य हि पापुण	५	५७१८	नाऊम व बोण्णेइ	५	५०८३
नववम्माम विरस	२	१०९३	"	५	५३०२
नव पेहाओ नदिट्ठे	५	५६८२	"	५	५४०३
नवभागाकप वाये	३	२८३१	नाऊम व ओण्णेय	५	५३८३
नवने न पाणइ किंणी	३	२२६१	नाऊम वा परीय	४	४१६५
न वि इदिपाई उवउदि-	१	२७	नाओ वि वि पण्णसइ	५	५१४३
न वि एय सं वाय	४	४१७४	नावरयो संवहो	४	४८७६
न वि कुप्पनि न पसीयति	४	४४८७	नाया अलवासीया	३	२४०६
न वि को वि कचि पुण्णनि	४	४८२६	नायाई पडमिस्तइ	४	४७१३
न वि पाइय न वि वइ	२	९८८	नायइ दुंसण्डु	३	२८७९
न वि छ म्माइववा नेव	२	१०४६	"	३	२९७३
न वि आणामो निमिच	३	२८०५	"	३	३००४
न वि ते कहति अमुगो	५	५९९४	नायदुसपत्तंपवड	१	३९६
न वि य समथो सवो	४	३७८७	नायमि तिणि पवस	५	५३९७
न वि य हु होयणवावा	१	२३	नायस्य केवलीय	२	१३०२
			नायस्त होइ भाणी	५	५७१३

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
नाणाद् अदूसितो	२	१३२२	नामं ठवणा भिन्नं	२	८५८
नाणाद्विगत्सऽट्टा	२	९५४	नामं ठवणा वत्थं	१	६०३
नाणाद्विगं सुत्तुं	४	४४८३	नामं ठवणा हत्थो	५	४८९५
नाणाद् तिष्ठाना	१	६९८	नामिज्झ योचेणं	४	४१५५
नाणादि तिहा मरगं	२	१३२३	नामे छव्विह कप्पो	१	२७३
नाणादिसान्थाणं	२	१०९३	नायगमणायगा पुण	४	४७०९
नाणादी दूसेतो	२	१३२२	नायज्जयणाहरणा	१	२०४
		टि० २	नालस्सेण समं सुक्खं	४	३३८५
नाणादेसीकुसलो	२	१२२९	नाव थळ लेवहेट्टा	५	५६५६
नाणुज्जीया साहु	४	३४५३	नावलिभो उगगहणंतभो	४	४०८४
नाणेण दंसणेण य	१	३९८	नावाए उवक्कमणं	१	२६०
नाणेण सव्वभावा	२	११६६	नावितसाधुपदोसो	५	५६२४
नाणे दंसण चरणे	४	४७३३	नासत्ते नातिदूरे	२	२०६०
नाणे महकप्पसुत्तं	५	५४७२	नाहं विदेसयाऽऽहरण-	६	६३०२
नातिक्कमती आणं	५	५८१४	निह्याहं सुरलोप	२	१७७७
नामिप्पायं गिण्हत्ति	१	८०१	निउणे निउणं अत्थं	१	२३०
नाम निवाउवसगं	१	३२५	निउणो खल्ल सुत्तथो	४	३३३३
नामसुयं ठवणसुयं	१	२५५	निउत्ता अनिउत्ताणं	१	२३५
नामं ठवणपल्लवं	२	८४९	निउत्तो उभओकालं	१	२४०
नामं ठवणा आमं	२	८३९	निक्कारणगमणम्मि	३	२७५८
नामं ठवणा कम्मं	५	४८९७	"	४	३६८७
नामं ठवणागामो	२	१०९४	निक्कारणपडिसेवी	५	६०३३
नामं ठवणा चालो	२	८४७	निक्कारणमविहीए	४	३६९०
		टि० १	निक्कारणम्मि एए	४	४०४७
नामं ठवणा दविए	१	५	निक्कारणम्मि एवं	४	३३६६
"	१	१५१	निक्कारणम्मि गुत्ता	४	३६९२
"	१	६५०	निक्कारणम्मि दोसा	४	३३६२
"	२	८४७	निक्कारणम्मि नामं	१	७३१
"	२	११२१	निक्कारणिगाऽणुवदे-	५	५८२६
"	२	११२६	निक्कारणिगिं चमउण	४	३७८६
"	३	२५८४	निक्कारणे विधीय वि	४	३७१८
"	३	२६८०	"	४	३७१९
"	३	२७१९	निक्खमण पिडियाणं	३	३२२८
"	३	२७६२	निक्खमणे य पवेसे	२	१२३६
"	३	३२६३	निक्खमपवेसवज्जण	४	३३७१
"	४	३२९३	निक्खेवा य निरुत्ताणि	१	२०२
"	५	४८८३	निक्खेवेगट्ट निरुत्त	१	१४९
"	५	४८८६	निक्खेवो चह्याए	२	१६७०
नामं ठवणा पक्कं	२	१०३४	निक्खेवो नासो त्ति य	१	१५०

गाथा	विभाग	गाथाङ्कः	गाथा	विभाग	गाथाङ्कः
निषेधो होइ विहा	१	२७१	निष्ठियकड च उलो-	४	३६५७
निगम नेगमवणो	२	१०९१	निष्ठयसंसगीय	५	५४३३
निगमगाइ बहि टिपू	३	३५६९	निष्ठयने निष्ठयने	६	६०६९
निगमनमि उ पुष्पा	४	१४५०	निद्विसण जवडोइय	७	८१०
निगमन च जमने	५	२२९३	निद्व विद्वामिह उवणेन	८	४४०९
निगमन लह जेवा	६	४९२८	निद्वमाचमाइमु	९	१२६७
निगमने चढमगो	७	१८८९	निद्वमिहपरिचमि-	१०	८०३
निगमने बडमडो	८	४२२६	निद्वममिहि	११	४६९५
निगम पुणो नि गिण्हे	९	१८५९	निद्व सवि जमुव-	१२	४६९७
निगमद्वारविहो	१०	२३५३	निद्वि जससणी	१३	४६९९
निगमण लोम	११	३८२१	निरोध सरोधे वा	१४	२४२८
निगमण पढम	१२	४३३	निरोध सारवत च	१५	२८२
निगमिवाचगाणे	१३	२८१५	निरोध आदिष्णा	१६	३१८३
निगमिण जमिहो	१४	४१०५	निद्वमनिद्व निद्व	१७	१७३४
निगमिण गणहर-	१५	२०४८	निद्व मडूर च जच	१८	६९१६
निगमिण निच	१६	१०५९	निद्व मुखा उवदासि-	१९	५९९१
निगमिणी धी गुरा	१७	५२४०	निद्व वृषे पणीय	२०	६००७
निगमोगाहचणे	१८	४१०१	"	२१	६०१९
निगमो निगमि	१९	५२३९	निधववाच संवधि	२२	२०७०
निगम म नि वाचह	२०	२२२६	निधविकम्मसरीरा	२३	१४९४
निगमो वगालो	२१	५८५०	निधवसि कुगमाला	२४	१४४७
निगोधिप च पडुं	२२	३३९२	निधवकोइवाइवि	२५	८०२
निधनिधसण मज्ज	२३	६४४	निधववणकमाई	२६	१३९३
निधनिधसणिव वि च	२४	६४५	निधववाइ चला	२७	८०४९
निध पि दम्भकरण	२५	२४६१	निधवविमतेवे	२८	३६३९
निध निगहसीको	२६	१३१६	निधववया च सिणेहो	२९	२१७९
		३० १	निधवण पासाय	३०	४०६९
निध मुगहसीको	२७	१३१६	निधमा घर बह भूमिच	३१	११११
निधेल सचेछे वा	२८	१३७६	निधमि भोसहेहि	३२	१९३१
निधवमो मुजव	२९	४५०६	निधमाइसुगममण	३३	२१५५
निधिठणा मुजव धरे	३०	६२९४	निधमाइविया मिधमा	३४	१६३३
निधिवमुच निद्व	३१	१८८	निधमा सचेछे ज्ञपी	३५	४१४८
निधुमई सत्यामो	३२	५१८२	निधमा सुव ह जीवो	३६	१३९
निधुव पडुडा सा	३३	४१३३	निधमा होइ सतिरये	३७	१८१९
		३४ ३	निधव व जविधव वा	३८	३५९७
निधव मोलूण	३५	३५८०	निधववो व हु सको	३९	२३३
निधवाऽनिधवा	३६	४६२१	निधवस्व विकहुमोमो	४०	१०१०
निधुव पडुडा सा	३७	४१३३	निधवहजोमिणीम	४१	४९५३
निधुवो नि मरीवर	३८	५०५१	निधवहव जियमेदे	४२	६३०२

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
निहोमसलोमऽजिणे	२	१०४८	नेपाल तामलिनीय	४	३९१२
निववल्लह बहुपक्खम्मि	५	५१८८		दि०	२
निवसरिस्सो भायरितो	४	४५१९	नेमालि तामलिनीय	४	३९१२
निचेसण वाडग साही	२	८६९	नेरुत्तियाई तस्स उ	१	३११
निव्वत्तणा थ संजोयणा	४	३९४७	नेवाऽऽसी न भविस्सइ	२	८२१
निव्विसउ त्ति थ पढमो	३	३१२१	नेहासु त्ति थ दोसा	२	१५६१
निध्वीइय एवइया	२	२०७८	नेहि जितो मि त्ति अहं	१	३५८
निव्वेद पुच्छित्तम्मि	६	६११३	नो कप्पइ जागरिया	३	२४२७
निसि पढमपोरिसुभभव	५	४९३२	नो कप्पति व अभिजं	४	३३२०
निसिभोयणं तु पगतं	५	५८२९	नोकारो खलु देसं	२	८०७
निस्सकढमनिरस्से वा	२	१८०४	नोछेऊण ण सक्का	४	३७०१
निस्सकडे ठाह गुरु	२	१८०५	नोवयणामं दुविहं	२	८४५
निस्सत्तस्स उ लोए	५	५६७१	नोसप्पिण्डस्सप्पे	२	१४१७
निस्सं त्ति अहपसंणेण	३	२४४९		प	
निस्संकमणुदितोऽति-	५	५८०८	पइदिणमल्लभमाणे	३	२८७३
निस्संकियं च काहिइ	२	१७९६	पउणमि थ पच्छित्तं	२	१९७१
निस्संवया उ समणा	५	५२६६	पउमसर नियरगो वा	३	२३७८
निस्साणपदं पीहइ	१	७७१	पउमसरो विरगो वा	३	२२७८
निस्साधारण खेत्ते	४	४३१०		दि०	१
निता न पमजंती	४	३४५२	पउमुप्पले अकुसलं	४	४०२५
नितेहिं तिणिण सीहा	३	२९६६	पउमुप्पले माउलिंणे	२	१०२९
नीउवा उच्चतरी	३	२६६२	पउरणपाणगमणे	४	४८२७
नीएहिं उ भविदिजं	५	५०९८	पउरक्षपाण पढमा	२	१५०७
नीयल्लएहि तेण व	६	६२९६	पफणकुले वसंतो	४	४५२३
नीयल्लगाण तस्स व	६	६२९५	पफे भिन्नाऽभिन्ने	२	१०३६
नीयं दट्ठणं बहिं	३	३०१०	पक्खीव पत्तसहिओ	२	१३७४
नीयं पि मे ण चेच्छति	४	३६३३	पगई पैलवसत्ता	३	२८१८
नीया व केई तु विरुवरुवं	५	५३३३	पगयम्मि पणवेत्ता	६	६२५४
नीरोणेण सिचेण थ	४	४६५२	पगयं उवस्सएहिं	४	३४०२
नीलकंबलमादी तु	४	३९१४	पगरणओ पुण सुत्तं	१	३१८
नीसट्टमसंसट्ठो	४	३५९७	पच्चक्खं परोक्खं वा	१	३९
नीसट्ठेसु उवेहं	४	३३७९	पच्चक्खेण परोक्खं	२	१७७०
नीहडसागरिपिडस्स	४	३६१६	पचंत तावसीओ	२	१४५६
नीहन्मियम्मि पूरति	१	३८०	पचंतमिलक्खेसुं	२	२००५
नूणं न तं वट्ठइ जं पुरा मे	३	२२२१	पच्चोनियत्तपुट्ठा	४	४७५९
नूणं से जाणंति कुलं व गोत्तं	४	३५९०	पच्चोरुहणट्ठा खाणु-	१	१०१
नेच्छंति भवं समणा	६	६३४८	पच्छण्ण पुक्खभणियं	४	४८२४
नेच्छंतेण व भन्ने	४	४७७५	पच्छन्न असति निणहण	४	४८१८

शाखा	विभागाः	शाखाङ्काः	शाखा	विभागाः	शाखाङ्काः
पञ्चमस्य बहिः	४	४८०४	पञ्चमस्य पञ्चम	२	८०८
पञ्चमस्य जपण	२	१९४५	पञ्चमस्य जपणमि	५	४९३४
पञ्चमस्य य सप्त	२	१९२६	पञ्चमस्य ज सप्त	५	४९३४
पञ्चमस्य पञ्चम	४	४०४३	पञ्चमस्य बहुविध	५	५२०१
पञ्चमस्य पञ्चम	५	५२२८	पञ्चमस्य निरसमये	२	१६५८
पञ्चमस्य पञ्चम	५	५०५८	पञ्चमस्य संसार	२	१५०४
पञ्चमस्य पञ्चम	५	५५२४	पञ्चमस्य ज कले	२	१६६०
पञ्चमस्य हस्तिनी	६	६२८१	पञ्चमस्य दिसा ज-	५	५५००
पञ्चमस्य सप्त	२	१०१६	पञ्चमस्य दियतुपञ्च	५	५४५४
पञ्चमस्य पुष्पविह	१	२६८	पञ्चमस्य पञ्चमस्य	२	१९०३
पञ्चमस्य जपणस्य	४	४४३६	पञ्चमस्य पञ्चम	२	१५४४
पञ्चमस्य जपण	४	४२२०	पञ्चमस्य पञ्चमस्य	४	१८०४
पञ्चमस्य जपण	६	६४३२	पञ्चमस्य पञ्चम	२	२०२५
पञ्चमस्य जपण	४	४११५	पञ्चमस्य पञ्चम	२	१५०५
पञ्चमस्य जपण	४	४२२२	"	२	१५११
पञ्चमस्य जपण	४	४०८५	"	२	२१४८
पञ्चमस्य जपण	१	५८२	पञ्चमस्य जपण	२	२३०५
पञ्चमस्य जपण	४	४०४१	पञ्चमस्य जपण	४	१८०५
पञ्चमस्य जपण	५	५४०२	पञ्चमस्य जपण	२	१४४४
पञ्चमस्य जपण	३	२८८१	पञ्चमस्य जपण	२	१४३४
पञ्चमस्य जपण	२	१०५४	"	२	१६३४
"	३	२६०३	पञ्चमस्य जपण	३	२२३४
पञ्चमस्य जपण	२	१८०८	पञ्चमस्य जपण	६	६४५३
पञ्चमस्य जपण	४	४३०४	पञ्चमस्य जपण	५	४९१६
पञ्चमस्य जपण	४	४०८५	पञ्चमस्य जपण	१	१९६
पञ्चमस्य जपण	४	४५६३	पञ्चमस्य जपण	४	४३५५
पञ्चमस्य जपण	३	२३५८	पञ्चमस्य जपण	२	९४४
पञ्चमस्य जपण	४	४०५६	पञ्चमस्य जपण	३	२३२६
पञ्चमस्य जपण	३	२३८५	पञ्चमस्य जपण	४	२८०५
पञ्चमस्य जपण	६	६४०१	पञ्चमस्य जपण	२	९८५
पञ्चमस्य जपण	४	४१२६	पञ्चमस्य जपण	५	५५६८
पञ्चमस्य जपण	२	१४४०	पञ्चमस्य जपण	५	५०६२
पञ्चमस्य जपण	२	२०१४	पञ्चमस्य जपण	५	४९८५
पञ्चमस्य जपण	४	४४६५	पञ्चमस्य जपण	३	२४८२
पञ्चमस्य जपण	६	६३४०	"	३	२५२४
पञ्चमस्य जपण	४	४४६२	"	३	२५४१
पञ्चमस्य जपण	१	४२२	पञ्चमस्य जपण	५	४९५८
पञ्चमस्य जपण	४	४०२५	पञ्चमस्य जपण	२	१९४३
पञ्चमस्य जपण	५	५४०८	पञ्चमस्य जपण	३	१८९५

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
पट्टिसेहगस्स लहुगा	५	५३६७	पट्टमाप् पोरिसीप्	५	४९३१
पट्टिसेहण णिच्छुभणं	३	३०८९	पट्टमाप् वितियाप्	५	५७९९
पट्टिसेहणा खरटण	२	८९६	पट्टमासद् अमणुण्णे-	४	४८२२
पट्टिसेहम्मि उ उक्कं	२	८१४	पट्टमासति वाघाप्	१	४६३
पट्टिसेहिअवचंते	४	४६६२	पट्टमिह्णुवतियाणं	५	५९१९
पट्टिसेहेण च लद्धो	४	४६२२	पट्टमिह्णुगम्मि ठाणे	३	२४७५
पट्टिसेहो उ अकारो	२	८१६	"	३	२५१८
पट्टिसेहो जम्मि पदे	३	२१७९	"	३	२५३७
पट्टिहाररूयी ! भण रायरूविं	५	५०४७	"	४	३६१०
पट्टिहारिप् पवेसो	४	३७७३	पट्टमिह्णुगम्मि तवऽरिह	३	२५२०
पट्टपन्नऽणागते वा	५	५८५२	पट्टमिह्णुगसंघयणा	२	१३८६
पट्टमगभंगे चज्जो	६	६३८३	पट्टमिह्णुगस्स असती	१	४६२
पट्टमचटायवयाणं	३	२४२६	पट्टमे गिलाणकारण	३	२४२०
पट्टमचटया पिंदो	४	३६३५	पट्टमेत्थ पट्टहछेद्दं	२	११०९
पट्टमचरिमाड सिसिरे	१	५२१	पट्टमे वितिप् ततिप्	४	३५२८
पट्टमउद्दपमुक्काणं	३	२७७४	पट्टमे भंगे गहणं	२	१८६९
पट्टमदिणे सग्गामे	४	४६६७	पट्टमे भंगे चरिमं	५	५००७
पट्टमदिणे समणुण्णा	२	१५५७	पट्टमे वा वीये वा	२	१४१८
पट्टमदिवसम्मि कम्मं	२	१४०५	पट्टमे सोयद् वेगे	३	२२५९
पट्टमदिह्णुपसु पट्टिवज्ज-	२	१६३७	पट्टमो एत्थ उ सुद्धो	२	८७५
पट्टमदिह्णुयाटरस्सा	३	२८७५	पट्टमो जावज्जीवं	२	१८३३
पट्टमदिह्णुयाप् उग्गहा	४	४३८१	पट्टिप् य कहिय अहिगय	१	४१४
पट्टमदिह्णुयातुरो वा	३	२१८१	"	१	५३२
पट्टमवितिप् दिया वी	५	५८५१	पट्टिते य कहिय अहिगय	१	४१६
पट्टमवितिप्सु चरिमं	५	४९८३	पट्टिय सुय गुणिय धारिय	१	७०८
पट्टमवितिप्सु णवमं	५	५०६१	पट्टिय सुय गुणियमगुणिय	१	४७०
पट्टमवितिततिपपंचम-	४	४६९८	"	१	५३०
पट्टमम्मि य चटलहुगा	४	४६१७	"	१	६०२
पट्टमम्मि य चटलहुया	१	५४३	पणगं खलु पट्टिवाप्	१	१३७
पट्टमम्मि समोसरणे	४	४२३७	पणगं च भिण्णमासो	५	५३६५
"	४	४२७८	पणगं च भिज्जमासो	४	४४४४
पट्टमस्स उद्दयत्राणे	३	२५१९	"	५	५८४३
पट्टमस्स होद्द मूलं	५	५७१०	पणगं लहुज्जो लहुया	४	३४३५
पट्टमं शु भंदमाला	४	३४४८	पणगं लहुगो लहुगा	४	३४६३
पट्टमं राद्द उदिते	२	१८९६	पणगाद्द असंपाद्दम	३	२४०९
पट्टमं त्रिगिचणट्ठा	६	६१२१	पणगाद्द मासपत्तो	२	१०७९
पट्टमा उवस्सपम्मी	२	१३३५	पणतो पागतियाणं	४	४२१५
पट्टमाप् णिण्हत्थं	५	५२८३	पण दस पनरस वीसा	३	२४०८
पट्टमाप् नरिय पट्टमा	२	१५२३	पणपणगस्स द्वाणी	२	१५२८

शाय	विभागः	शायः	विभागः	शायः
पणयाळ दिना गणिणो	५ ५७७६	पमाजातिरेगघरणे	४ ४००१	
पणयाळीसं दिवसे	४ ४०३२	पमाये कळे भावस्वपु	२ १६९६	
पणहीण विभागम्हे	५ ५८०५	पयहीन ज्ञानासमि	२ ११९९	
	दि० १	पयपायमनसोहिं	२ ११०४	
पणिपु य मडसाळा	४ ३४४४	पयका कळे मरुप	६ ६०६६	
पणविद्यो उ दुरुषो	६ ६२६६	पयका निद पुमहे	४ ३०१४	
पण्हो उ होइ पसिण	२ १३११	"	४ ३०१५	
पतिट्टा टावणा झण	६ ६३५६	पयकापति कि दिवा न	६ ६०६८	
पचमपचे दिवक	२ १४५१		दि० ४	
पच पचावचो	४ ३९६२	पयकापति कि दिवा न	६ ६०६८	
"	४ ४०८०	परतरियवडवगारण	३ २८९१	
पत्ताण पुप्फाण	२ ९८०	परसिचे वसमानो	४ ४००१	
पत्ताचवपमाण	४ ३९७१	परतिरियवपूवाचो	५ ५३३०	
पचे अइत्तिपु भा	२ १४५२	परदेसगते माळ	४ ४३०६	
पचेग मज्झासति	४ ४८०६	परममिवा वि बुद्धिहा	५ ५०८८	
पचे य अणुणाते	१ ४०१	परपक्क उरिस गिहिणी	६ ६१०९	
पचेयमुद्ध त्रिणकप्पिवा	४ ४५३३	परपक्कमि अन्नवण्ण	४ ३३५१	
पचेय क्षमण विमिलय	४ ४८१०	परपक्कमि वि दार	४ ३३०६	
पचेय पचेय	२ १६९५	परपक्क वृत्तिता	१ १४०	
पचो कसो य विडळो	२ २०१३	परपक्के य सपक्के	४ ४४३९	
पचो वि न विमिलप्यह	१ २०५	परपक्के वि य बुद्धिह	१ ४२९	
पत्थारदोसकारी	३ ३५११	परपत्तिवा न किरिवा	५ ५०३७	
"	३ २५३३	परपत्तिवा य किरिवा	३ २००१	
पत्थारो अंठो बहि	३ २३३३	परमद्वजोवणाभो	५ ५९८७	
"	३ ३२२६	परमद्वजोवणाचो	५ ५३१४	
पत्थारो उ विरचना	६ ६१३०	परमाणुपुगको जलु	३ २०२०	
पत्थियतो वि य सकह	३ २४३९	परमाणुमादिप ललु	५ ४८८८	
पदूमिवा मि धरासे	४ ३७०९	परमवणाऽऽठट्टेव	४ ४९४१	
पद्वि जलुदीवे	१ १५९	परावाधारमिमुका	२ २११०	
पद्वरसकम्ममूमिमु	२ १६३६	परसीम वि वपति हु	२ १०९८	
पद्वरस दस य पच य	४ ४९९६	परिकम्ममि चडमंगो	४ ३९९१	
पद्वपयिमा भावा	२ ९६४	परिणमह अंतरा अंतरा	४ ४००५	
पपु लु परिहरामो	४ ४५७८	परिणमह जहरयेन	१ ४९६	
पपु अणुपपुणो भावेवर्ण	१ ५७४	परिणववय गीवराया	४ ४३८९	
	दि० २	परिणाम जपरिणामे	१ ४९२	
पपु अणुपपु[णो य]निवेपण	१ ५७४	परिणामजोअव एगो	२ १०१४	
पमाण कप्पट्ठितो वरम	६ ६४६९	परिणामजोयसोही	२ १३५९	
पमाण कप्पितो वरम	६ ६४६९	परिणामो जलु बुद्धिहो	५ ५९०५	
	दि० १	परिवावणाह योरिसि	२ ९०२	

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
परिताव महादुक्खे	२	१८९९	पव्वइहं ति य भणिते	४	४६६५
परित्ताविज्झइ खमभो	२	१५९७	पव्वइहं ति य बुत्ते	४	४६६५
परिमिट्ठिय जीवज्जहं	३	२९२१			टि० १
परिपिंडिए व वंदइ	४	४४७८	पव्वज्ज अट्टवासस्स	६	६४५१
परिमुञ्जमाण असइ	३	२९४०	पव्वज्जपुगपक्खिय	५	५४२०
परिमाणे नाणत्तं	५	५८९८	पव्वज्ज सावभो वा	२	१५४२
परिमियभत्तपदाने	५	५२९३	पव्वज्जाए अभिमुहो	४	४१९१
परिवट्ठिए अभिहडे	४	४२७६	पव्वज्जाए असत्ता	५	५७०६
परियारसइजयणा	३	२६०८	पव्वज्जाए सुहुत्तो	२	१६३८
परिवार परिस पुरिसं	४	४५५०	पव्वज्जाए सुएण य	५	५४२२
परिवारपूयहेउं	५	५३९६	पव्वज्जा य नरिंदे	२	१३५१
परिवारो से सुविहितो	४	४५५१	पव्वज्जा सिक्खापय-	२	११३२
परियासिअ आहारस्स	५	५९९८	”	२	१४४६
परिमाइ अपरिसाइ	१	७६०	पव्वयणं च नरिंदे	२	११५६
परिसाडिमपरिसाडी	२	२०२४	पव्वयसि आम कस्स	४	४७३४
परिसिल्ले चउलहुगा	५	५३६६	पव्ववाण सुंढावण	१	४१३
परिहरणा अणुजाणे	२	१६५९	”	२	१४१४
परिहरणा वि य दुविहा	२	१८३१	”	२	१४३०
परिहारकप्पं पवक्खामि	६	६४४७	”	२	१६३५
परिहारिभो य गच्छे	५	६०३४	पव्ववाणिज्ज बार्हि	५	५०७३
परिहारिभो वि छम्मासे	६	६४७४	पव्ववाविभो सिय त्ति उ	५	५१९०
परिहारियमउवते	३	२६९६	पसिणापसिणं सुमिणं	२	१३१२
परिहारियमउविते	५	५७३०	पस्संतो वि य काए	६	६२३४
परिहीणं तं दव्वं	२	१५७४	पस्सामि ताव छिइ	३	२२३७
पलंवादी जाव ठिती	६	६४८७	पहरणजाणसमग्गो	३	२१६०
पडिमंयविप्पमुक्कस्स	६	६३४९	पंकपणएसु लियमा	६	६१८९
पडिमंये णिवसेवो	६	६३१४	पंकललिले पसाभो	१	३७
पडियंअ अइ उहुहुग	५	५९४८	पंको खलु चिकखल्लो	६	६१८८
पवचिणि अभिसेगपत्ता	४	४३३९	पंच उ मात्ता पक्खे	५	५७५८
पवचणघातिं व सिया	५	५८७१	पंचण्ह एगयरे	५	५४५२
पवचणघाया अत्रे	१	४७८	”	५	५४६७
पयणवोच्छेए वट्ट-	१	७२६	पंचण्हं गहणेणं	५	५६२०
पविट्टकामा व विहं महंतं	३	३२०३	पंचण्हं वण्णाणं	४	३८८७
पविट्टसगुवपारं	४	४४७७	पंचण्हं वय्याणं	४	३६७०
पविसज मगग ठाणे	४	४३७५	पंच परूवेऊणं	४	३६६४
पविसंते आयरिए	२	१५६९	पंच परूवेत्तुणं	५	५६२१
पविसंते जा सोही	३	२१९३	पंचमगम्मि वि एवं	३	२४७४
पव्वइओ हं ममणो	२	११४४	पंचम छ स्सत्तमिया	५	५८००
पव्वइयस्स य सिक्खा	२	११४३	पंचमहव्वयतुंगं	४	४५९१

शाखा	विभागः	पाचाङ्कः	शाखा	विभागः	पाचाङ्कः
पचमद्वयमेदो	१	७७०	पापु वि उमिसर्वती	७	७१२७
पचमियापु अर्धपद	२	१५०८	पापुसु चेदरुने	३	२६०२
पचमे अनेसगादी	३	३०३७	पागव कोदुयिप दसिपु	१	७२७
पचविहमिम परुविपु	१	६८६	पादकउद्योग कुणाके	१	५९२
पचविहमिम परुविते	४	७७८७	पादकिपुचे अम्म	५	५७०५
पचविहमिम वि कसिणे	४	३८६७	पादकि मुसदुते	३	२२९२
पचविह पुण वृचे	१	१७८	पादिपुगसेहान	१	७८९
पचविह पुण सुप	१	१७८	पापगमाहियापु	२	१०७९
		दि० ३	पागगाहणेय ससा	५	५८६९
पचविहे भापारे	१	२४३	पागगा व पमिट्टो	२	१६२२
पचविहे ववहारे	६	६४५५	पागवृष सीवमसुव	७	७३६०
पचसवदागगाहणे	२	१९४६	पागवह पागगाहणे	३	२८४३
पच सय ओहू अगाणी	३	२५०७	पागवहमिम शुद्धिमि	७	७५९२
पचहि अगाहो अथे	६	६४५९	पागसमा गुल्ल मवा	३	२६७०
पचगुळ पसेय	७	३८७५	पागाहूवापमादी	७	३६९३
पचापामो धम्मो	६	६४०९	पागाहू संजमर्मिम	५	५८७०
पचून तिभागदे	५	५८०५	पागी पडिमहण व	२	१३६१
पचून दो लासे	७	७२९५	पादेहि अचोतेहि वि	७	७५८०
पचोगठरे गीपु	५	५४६८	पायसाहणमिम व देसिय-	१	४८१
पचपु वाहपु कीवे	५	५१६६	पायपिठे देण्ये	६	६२६०
पचती पडिगुहा	५	५१९७	पायपिठे पुष्ठा	२	९८५
पचा व अर्धपरीहू	३	२४९७	पायपिठो दोहि नवणेहि	३	२९५०
पचा व न उठिळा	५	५७०३	पायसल व पमाय	७	३८४८
पचो वहुण सग	७	७१८५	पाय अवाकदायो	३	२३९३
पचोवहिमिम शुद्धो	३	३०३४	पाय सारा अकपा	६	६९६३
पचमिम अपचमिम व	५	५६५०	पाय सवस्तिपीयो	७	७४९०
पचमिम य गाळोपु	१	७५२	पाय पाय यमस-	७	७४४५
पच सहाय समथो	५	५३९३	पाय सकजमहाकासेय	३	३२३२
पच व मास घास	३	१४७०	पायावचपरिगाहे	३	२४०६
पचुचारे उदपु	२	१४७३	"	३	२४८०
पचे धम्मकहिस्सा	७	७४२४	पाया व दया व सिवा व घोया	५	६०३५
पाठगमगुणविष	७	७४६२	पायासह सेवहिपु	५	५९४३
पाठगोसह उव्वस-	५	५६९९	पायवगपट्टिया मा-	७	३७००
पाठयमपाठया वट्ट	५	५३७४	पायवीन दोहह वि	५	५०५७
पाठ घोव घोव	१	३५२	पाकहूसा सव ऊम	६	६४५२
पापु अछि विलतो	६	६१६६	पाककलहसगगा	२	२०९४
पापुन धीयमोई	२	९३३			दि० ३
पापुन होति विजणा	५	५६८२	पाककलहसगगा	६	२०९४
पापुमिहा पति महाणेय सव ह	४	७४४६	पाठीहि कल वीसह	५	५९५१

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
पुत्रो पिता व माया	४	३७४१	पुत्रवन्दे छेपगहन	१	४९२
पुत्रो वा माया वा	४	३७३६	पुत्रवन्दे छेपगम	१	४९१
पुत्रपमिष्य आरा-	४	३६५०	पुत्रवन्दे छेपनाम	१	४९१
पुत्रपुर पुत्रकेन्द्र	२	१३४९			टि० १
पुत्रा व वसति अगस्त्यमिम	४	३८१८		४	४०००
पुत्रकर्ममिम कर्ममी	२	१८४९	पुत्रवर्त सामह्य	६	६४०८
"	२	१८५१	पुत्रवर्तिविष्णुह	२	१५०२
"	२	१८५६	पुत्रवर्तिवज्रगण वि	२	१४४५
पुत्रकर्ममिम व पुष्पा	२	१८१६	पुत्रवर्तिवर्हिर्हि सर्ग	२	१८०८
पुत्रो पुत्रवन्देगलो	५	५६६४	पुत्रवर्तिव विषय	२	१३०२
पुत्रो पतंगपवा	४	३६२४	पुत्रवर्तिव आसेन्द्र	५	५११९
पुत्रो व पातलो विष्टो	३	२९०२	पुत्रवर्तिव व ज्ञाने	३	२९१७
पुत्रो व मगलो वा	२	२०८९	पुत्रवर्तिव तु ज वरुष	३	२५५४
पुत्रो वसति मिता	३	२९०१			टि० १
पुत्रो व मगलो वा	२	२१११	पुत्रवर्तिव तु पुनरति	३	२५५४
पुत्रो वि ह ज भोप	२	१८९८	पुत्रवर्तिव तु देवा	४	४२१७
पुत्रपञ्चमवर्हि	४	३५४१	पुत्रवर्तिववेरेण	६	६९५८
पुत्रागमाईसु व भीमवैति	३	३२००	पुत्रवर्तिव वि महीप	१	४१०
पुत्राग सार्ग व महर्षि वा	४	३६१३	पुत्रवर्तिव मित्रा	२	१००३
पुत्राग सावय सम्म	३	३०८०	पुत्रवर्तिवहित्तविरे	२	११६१
पुत्रागदि पणवैठ	३	३१३०	पुत्रवर्तिवहित्तसाह	६	६४५०
पुत्रिमाण पुत्रिसोक्तो	६	६४०३	पुत्र वरित्तसेवी-	४	४५०५
पुत्रिमाण पञ्चरत्न वि	५	५३४८	पुत्र विंतेवण	५	५३६९
पुत्रिमेहि जह वि हीना	१	२००	पुत्र ति होह कहनी	२	११३८
पुत्रिसम्मानो अमृगो	२	१६८६	पुत्र पण्डा जेहि	१	३८०
पुत्रिसम्मि पुत्रिणीप	१	७८३	पुत्र पण्डुहि	५	५४१०
पुत्रिसत्तागारिप उव-	३	२५५६	"	५	५४११
पुत्रिसा व मुचमोगी	३	२६०२	"	५	५४१३
पुत्रिसावाप विविह	१	४२३	"	५	५४१५
पुत्रिसिरिगगाण पवे	४	४६८२	"	५	५४१६
पुत्रिसुचरिभो धम्मो	३	२२८५	पुत्र पि जयुवसदो	१	५२
पुत्रिसुधु भीरु मङ्गिका-	५	५१४०	पुत्र भविषा अयथा	३	३०९१
पुत्रिसेहिपो धर्म	३	२८१६	पुत्र व उवस्तविष	३	३१२८
पुत्रगया मे पञ्चिष्ठह	४	४१०१	पुत्र मुच पण्डा	१	१९१
पुत्रवर्त दाकण व	२	१६४८	पुत्रावर्ते अयपुति	२	१९५६
पुत्रवर्तिप व रति	३	२९३२	पुत्रावर्तपण्ड	५	५१८५
पुत्रवर्तिपपण्डविष	४	४००१	पुत्रावर्तपवा सत्तु	१	६०२
पुत्रवन्दे अपट्टविप	२	१६८९	पुत्रि अदवा भूपसु	४	३८५९
पुत्रवन्दे अवरन्दे	२	१६८५	पुत्रि विजयमचो	२	१३४८

गाथा

पञ्चमं परिशिष्टम् ।

विभागः गाथाः

गाथा

विभागः गाथाः

पुर्वि ता सक्खेत्ते
पुर्वि दब्बोलोयण
पुर्वि दुच्चिण्णाणं
पुर्वि पि वीरसुणिया
पुर्वि मलिया उस्सार-
पुर्वि वसहा दुविहे
पुर्वि बुग्गाहिया केई
पुव्वुद्धिं तस्सा
पुव्वुद्धिं तस्सा

पुव्वुद्धिं य विही

पुव्वुप्पन्नगिलाणे

पुव्वोगहिण् खेत्ते

पुव्वोदितं दोसगणं च तं व

पुंजा उ जहिं देसे

पुंजे वा पासे वा

पुंजो य होति वट्ठो

पुंति पूहयं इत्थियाउ

पूयलसिगा उवस्सपु

पूयलियलग्ग अगणी

पूयाईणि वि मग्गह

पूयाभत्ते चेत्तिपु

पूरंतिया महाणो

पूरंती छत्तंतिय

पूरंति समोसरणं

पूवलियलग्ग अगणी

पूवलियसत्तुओदण-

पूवलियं खायंतो

पूवो उ उल्लसज्जं

पेच्छह उ भूणायां

पेच्छह गरहियवासा

पेच्छामि ताव छिहं

पेसविमि अदेंते

पेसविया पच्चंतं

पेसेह उवज्झायं

पेह पमज्जण वासग अगणी

पेहापेहादोसा

३ ३१९१

५ ५४९९

५ ५१५२

२ १५८५

१ ७१७

४ ४७४४

५ ५२२४

५ ५४१२

५ ५४०९

५ ५४१४

६ ६२२३

४ ४७१०

२ १०६९

३ ३२०६

५ ५६६८

४ ४६१३

४ ४३११

४ ४४४५

४ ४१०३

१ ४८०

२ १९६०

४ ३६५८

१ ३७९

१ ३७८

२ १८०७

१ ४८७

३ ४८०३

३ २६२४

४ ३४७६

३ २८७०

३ २३१६

३ २२३७

३ २२३७

३ २७९१

४ ४५३७

५ ५०४३

४ ३४३६

४ ३९९०

पेहिय पमजिया णं

पेहिति उग्गाह पवंच तेणा

पेहुणवंदुल पचय

पोगल असुभसमुदयो

पोगल भोयग फरसग

पोगल लहुग फरसग

पोतविवत्ती आवण-

पोत्थग जिण दिहंतो

पोत्थगपचयपठियं

पोरिसिनासण परितव

फ

फट्टगपहप पंते

फट्टगपहपेसविया

फरसमि चंदरुहो

फलण्णेफो गाहाय

फलमिफो गाहाहि

फलो अचित्तो अह आविओ वा

फासुग गोयरभूमी

फासुग जोणिपरिते

"

फासुगमफासुगेण व

फासुगमफासुगे वा

"

फिहियऽज्ञोशागारण

फिडियं धण्णटं वा

फुडरुक्खे अचियत्तं

फेडित वीही तेहिं

फेडिय सुद्ध तेणं

व

वत्तीसाई जा एक

वलसमुदयेण महया

वलि धम्मकहा किड्डा

"

वलिपविसणसमकालं

वहिअंतऽसणिसणिसु

वहिया उ असंसदे

४ ३३७७

४ ३४९१

४ ४६३८

६ ६२५६

५ ५०१७

५ ५०१७

टि० ५

५ ५२२३

४ ३८२७

४ ४५७१

२ ८८४

३ ३०३६

३ २१३५

६ ६१०२

१ २००

टि० ८

१ २००

५ ५९६८

४ ४८७०

३ २९१८

३ ३११५

२ १९०६

२ १८९२

५ ६०२४

४ ४३७७

४ ३३७४

२ १२६८

२ १४०४

४ ३३४६

२ १०७६

३ २३०८

१ ५५४

४ ४६१९

२ १२१३

४ ४२७१

४ ३५९६

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
बहिषा य रक्षयूले	३	३१६८	वाले हुहे सेहे	४	३०७५
बहिषा य निगमयान	३	३८१४	दावीस लभति एव	४	३०७८
बहिषा वि गतेद्वय	४	४८३१	बाह्यद्व अंगुलीह व	४	३०७९
बहिषा विचारभूमी	३	३२१८	बाहि द्विया वसमेहि	४	३२८१
"	३	३२२३	बाहिरलेसे छिन्ने	४	३५८१
बहि बुद्धि भद्रजोषण -	३	३१८७	बाहिरगामे पुण्या	२	१५६३
बहुपणसमागमो सेधु	४	४८५५	बाहिरमलपरिधुका	२	१०८१
बहु जामिया य सखा	४	४१७३	बाहि आगमणपदे	४	४५४३
बहुदेवसिया भवा	२	१४००	बाहि काठण मिय	३	२९३९
बहुदोसे बडिरिच	२	२०२८	बाहि द्विय पठिवस्य व	४	३५७१
बहुसो बवद्विपस्ता	४	४६७३	बाहि पु वसिवकाम	४	४८३५
बहुसो पुच्छिजवा	२	१८८४	बाहि दोहनवाहन	४	३५७९
बहुस्तुप विरपवहम्	१	४००	बाहुहा गच्छस्य व	४	३५४३
बहुस्तुप विरपवहम्भो	१	४०४	विह्व वि होह जयजा	३	३१२५
बवद्विमीपमाय	१	२१	विह्वो बवस्मयाई	५	५०२७
बव बह व मोर	३	२७८३	विह्वदिवसमि कम	३	१४०३
बवायुकोमया खलु	१	१७३	विह्वपद भस्तिबाई	३	२७५३
बबिपु पीप जयण डवेंति	४	३४१५	विह्वपद निळागस्त	५	५२८६
बबुजणविष्णोरी	२	२००३	विह्वपद भवेनकव दू	५	५८८५
बबो छि मियाण ति व	३	६३४७	विह्वपद निळाणाप	३	३५२९
बमवयवाळणहु	४	३८०५	विह्वपदमणानोरी	४	४३०७
"	५	५९६५	विह्वपदमसवितो	५	५४०१
"	५	५९७३	"	५	५४३९
बमवपरपकाणहु	५	५९२९	"	५	५४४८
बमववस्त जगुपी	३	२५९७	विह्वपद आहारे	५	५१००
बमववस्त गुपी	३	२३८२	विह्वपद येळणे	६	६३३५
बमी य सुवरी वा	४	३०३८	विह्वपद लायेवा	५	५३११
"	६	६२०१	विह्वपदे काठणप	३	१९९८
बारस दसष्ट दस जहु	६	६४७२	"	२	१९७०
बारसविहमि वि लवे	२	११६९	विह्वपदे सेमिळ	५	४९६०
बारस भविजोरी	५	५२२०	विह्वपदभारणमि	४	३३०८
"	दि० १		"	४	३८१५
बाळसहुबुद्धमवरव	४	४२९४	"	५	५६१४
बाळस भविजोरी	५	५२२०	विह्वपद कारभमी	३	२६२२
बाळाई परिपचा	२	१६०४	विह्वपद गम्ममाये	३	३०६१
बाळाईया ठपहि	२	१५५२	विह्वपद झामिते वा	४	४६०७
बाळा य बुद्धा य भजगमा य	४	४३४२	विह्वपद तेन सावव	५	५६६३
बाळे हुहे सेहे	२	१४८१	विह्वपदमवणपुळे	४	३८०१
"	२	१६९३	विह्वपदमणानोरी	६	६१६२

शाखा	विभाग	गाथाङ्कः
महामयये गमन	३	३०९०
मह तिरी पासडे	१	३१९
महमह भविष्य	३	३०२३
भदेवर मुरमणुवा	२	८९५
महो उम्मीसापु	४	३५८८
महो पुण अगाहन	४	३६३३
अग्रह दुहलो छिसे	४	३९५४
भमरेहिं महुवरीहिं व	९	११४४
अयभो सोमिलवहुभो -	६	६१९६
अयनि अयस्तति व ममं	४	४४८९
अयलो कुम्बिणीपु	६	६२६०
अयसा उहेतुमणा	४	४८६५
अरहेरवपुसु वासेसु	६	६४४८
अयनयई कोइतिपा	९	११८७
अविवाहुरिभो देसाण	२	१२३४
अगागणिपादि गमिष	१	१४३
अजतुवसुप नै	३	२३४९
अहीवहिकगभरवाहि-	३	३१११
साइवपुणाणिपाण	२	१२१२
आणअपमाणगहणे	४	४००४
आणस्त कम्पकरण	४	४८०४
आणस्त कम्पकरणे	२	१४०५
आवअलुप परिण्णा	५	५२५९
आरेण वल व कडी व वाहा	४	४९२७
आरेण वेवणापु	५	५२८८
आरेण वेवणापु	४	४३७४
आरेण वेवणा वा	४	४००३
आरो अय परिवावण	४	३८१३
आरो अय परिवावण	४	३९००
आवकसिणमि दोसा	४	३९०९
आवचक गनुकाम	१	५०४
आवअट्टवार सपर्व	२	८४०
आवमि उ पडिबडे	३	२५९२
”	३	२५९३
आवमि उ सर्वघो	४	३६८५
आवमि टायमाणा	३	२६०५
आवमि होइ वेदो	३	२१४९
आवमि होति जीवा	२	८४८
आवस्म उ अतिपावो	५	५२६३

शाखा	विभाग	गाथाङ्कः
आवस्म उ सबघो	४	३६८९ टि० १
आवस्तेगतरस्स उ	१	१६६
आवाम पि व दुविह	२	८४४
आविउकुलेसु पोविउ	२	१४२७
आमिष इधरे व कुडा	१	३३९
आमिष करणो तदणो	३	२४२५
आमिषकुलेसु गहण	२	१०३२
आने उलोत्तपणीय-	४	३५४५
आने उवकम वा	१	२६५
आवेण संगहाई-	१	१६७
आवेण व दवेण व -	२	८५९
आवो उ अभिस्संगो	२	१३५३
आवो उ निगण्ठेहिं	४	४२९९
आवोग्गहो अहव वुहा	१	६८५
आवो आव न जिअह	४	३६२३
आवो वेहावरथा	५	५६०३
आवोवहयमईभो	२	१३२५
आसइ दुप दुप गण्णपु	२	१२९९
आसाणपको चट्टा	१	७५३
मिक्ख गय सख पेडी	५	५४०४
मिक्खवरस्सअस्स व	२	१८५९
मिक्खस्स व वसहीय व	४	४८१३
मिक्ख पिप हिंउता	१	६१६
मिक्ख पि व परिहायति	५	४९५७
मिक्ख भा मि अटो	१	७४३
मिक्खाइ सपापु मिगाव	४	४१०६
मिक्खादिपियारगो	५	५२७७
मिक्खा पवरणपदय	४	३५४८
मिक्खापरियाईया	२	१४२३
मिक्खावरिया प्राणग	२	१३८४
”	२	१६२६
मिक्खुणो अतिकमते	३	२८६८
मिक्खु विह तण्ड वट्ठ	१	७४२
मिक्खुसरिती पु गमिणी	६	६१११
मिक्खुस्स वसियगहणे	५	५८२०
मिक्खुस्स दोहि उट्टुगा	५	५५८८
मिक्खुस्स जहिं देसे	५	५४२६
मिक्खुस्स संखरीपु	५	५०८९

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
मिक्खू वसभाऽऽयरिण्	३	२८६९	मोहयमहतरगाहं	३	२४४४
मिक्खू साहइ सोडं	३	२१४१	मोहयमहतरगादी	२	२०६१
मिज्जिज्ज लिप्पमाणं	१	५२८	मोहयमादीणऽसती	४	४६३७
मिण्णरहस्से व णरे	६	६४८९	मोगजडे गंसीरे	२	१३३६
मिण्णं पि मासकप्पं	६	६४३६	मोगत्थी विगए कोउ-	३	२४९८
मिन्नस्मि माडगंतस्मि	४	३९५२	मोत्तव्वदेसकाले	३	२६४१
मिन्नस्स परूवणया	२	१०५५	मोत्तूण य आगमणं	३	२८५९
मिन्नं गणणाजुत्तं	४	३९८७	मोयणमासणमिट्ठं	४	३५७६
मिन्नाणि देह भित्तूण	२	१०६५	म		
मिन्नासति चेलातिक्रमे	२	१०६६	महल कुचेले अमं-	२	१५४७
मिंगारेण ण दिण्णा	३	३१६१	"	२	१५६५
मिंदेज्ज भाणं दवियं व उज्जे	४	३६०५	"	२	१९२२
मीएण खंभकरणं	४	४२२२	महल दरसुद्ध सुद्धं	१	९९
मीओ धित्तंतो वहु-	५	५३६४	मठबंधेहिं वहा संज-	६	६२१४
		टि० ४			टि० १
मीवावासो रई धम्मे	५	५७१४	मक्खेऊणं लिप्पह	५	६०१५
मीरू पकिचेवऽवला चला य	३	३२२४	मगदंतियपुप्फाहं	२	९७९
मीरू पकिचेवऽवलाऽवला य	३	३२२४	मगहा कोसंघी या	३	३२६२
		टि० २	मगंति थेरियाओ	३	२८२८
मुत्तस्स सतीकरणं	४	३८३५	मगंतो अज्जखित्ते	४	४७०२
मुत्ताऽमुत्तविभासा	५	५९२२	मच्छरया अविमुत्ती	१	२१२
मुत्तियरदोस कुच्छिय	३	२३९२	मच्छिगमाहपवेसो	६	६३२५
मुत्ते सुंजंतस्मि य	२	१७४८	मच्छुव्वत्तं मणसा	४	४४७२
मुमनयणवयणदसण-	२	१२९७	मज्जणगतो सुरंडो	५	५६२५
मुंजसु पच्चक्खातं	६	६०७१	मज्जणगादिच्छंते	२	१९४९
भूहंए मट्टियाए व	२	१३१०	मज्जण निसिज्ज अक्खा	१	७७९
भूणगगहिण् खंतं	४	४६२७	मज्जणवहणट्ठाणेसु	३	२३९८
भूति आणय आणीते	६	६१०४	मज्जणविहिमज्जंतं	३	२६४९
भूमिघर देउले वा	३	२९५८	मज्जंति व सिंचंति व	३	२४१७
भूमीए असंपत्तं	६	६१८६	मज्जायाठवणायं	२	१५७३
भूमीए संथारे	५	४९२२	मज्झच्चगाणि गिण्हह	४	४२०२
भूयाहपरिगगहिते	४	४७७३			टि० १
भूसणमासासद्धे	३	२६०७	मज्झणहे पठर भिक्खं	२	१४८४
मेदो य परूवणया	३	२३७३	मज्झत्थ पोरिसीए	४	४४३७
मेदो य मासकप्पे	१	५४६	मज्झत्थं अच्छंतं	३	२२२७
मेया सोहि अवाया	१	४१७	मज्झसिणमण्णपाणं	५	५०७५
मोअणपेसणमादीसु	३	२७२३	मज्झस्मि ठाओ मम एस एत्थं	४	४४०८
मोहय उत्तरउत्तर	४	४६२८	मज्झंतिगाणि गिण्हह	४	४२०२
मोहयकुले-व गुत्ते	४	३५०७	मज्झकोसा दुहओ	५	५९४७

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	श्लोका	विभागः	गाथाङ्कः
मग्ने गामस्पशो	२	११०४	महतिषाम् मितेसो	४	४१२४
मग्ने जगति सया	३	२६६४	मदस्तेन व इच्छति	५	५१३५
मग्नेन सेति गधु	३	२६३०			दि० २
मग्ने व देवछाई	३	२६३०	मत्त मिमिच पुण राव-	४	४६२४
"	४	३४४२	मदस्तेन व इच्छति	५	५१३५
मग्ने वा उधरि वा	४	३५१४	मद्विद्या ते तद्विष य पयो	४	४०२३
मग पुसणाप सुदा	५	५५०८	मसाह्वेसिसरिषी	५	२१०४
मभिरयणैमया वि ध	६	११०९	माहते वारसग	४	४६०९
मशुप चतमन्नवर	२	११९२	माहस्व होति गुरुगो	४	४६०४
मशुपतिरिपुम् कजुगा	१	४२५	मातम्माया य पिवा	४	४६०४
मशुपतिरिपुसेसु	१	४२६	मा पुवमसम्माह	२	११५४
मनो व वाया कानो क	४	४४४५	मा क्वसिस्ति पविसिदो	२	१०५१
मतिविषय मतिपाण	१	४१	माणाहि वसाधिप	४	३९१०
मत्तमगेण्णे गुरुग	४	४०६५	माशुस्त्वय रि तिभिह	३	२५१६
मपया मोवाऽऽयमग	५	५९८४			दि० २
मत्तासुपु मपवचने वा	३	३२३४	माशुस्त्वं वि व तिभिह	३	२५१६
मद्वकरण नाग	१	४८३	मा ये पुज भवन्तो	१	३५४
मन्त्रो संसङ्ग	२	१०४३	मासा पिवा य भगिणी	३	२८२३
मयण ऋष विज्ञोमे	५	५६१५	मासा भगिणी भूता	५	५२४५
मय व व होइ रयामसाणे	६	६११४	[	६	६१०६]
मरणमिहाणाईवा	२	५१८	म मिण्डव हव दाई	१	३६१
मरणमपुणऽभिमूये	५	५११३	मा निसि भोक पुज्जु	३	२८४५
मरिसिज्ज भयो वा	२	१२६१	मा पठिमच्छति दिण्ण	५	५३२१
मरुपहि व तिहुवो	२	१०११	मा पवक मिण्ड संमारय	४	४३९०
मलेण चाले कजुगा उ वय	४	३९९४	म मरिहिइ पि नाव	३	२९६०
मसगो व व सुद जया-	१	३५०	मा म कोई दन्दिह	३	२३८३
महजगजाणयया पुण	२	२२२	मा व भवण काहिह	४	४१३०
महज्जयण मत्त प्पिरे	६	६२५०	मावा पिवा य भावा	४	४००६
महत्तर अमुमहत्तरपु	४	३५०४	मावा जगिणी भूता	६	६१०६
महदणे अप्पवणे व चाये	४	३९९०	[	५	५२४५]
महिद्विप उह निवेसणे य	६	६२१२	मात्तवतेणा पठिया	१	५६१
महिमावत्सुपयूप	२	१००२	मात्त कवति हत्थ	५	५६००
महिजाजगो व दुहितो	३	२२००	मात्ते समावन्नो वा	३	२२४६
महिजासहायो सरपन्नोभो	५	५१४४	मा वचह दादामि	४	४८३०
महुणो मवणमविगई	२	१०११	मा सज्जसेय मम देहमर्ग	५	५३१८
महुताऽऽण्णी दडे	६	६२४४	मासस्सुवर्णि वसरी	२	२०२३
ममकसद्धमजण	४	४४४२	मासादी यय गुरुग	५	५६३१
महत्तिगणस्सऽसदी	२	२००६	मा सीदेज पठिप्प	५	४९५४
महत्तिवदी वमप	२	१०२१	माते पवसे दसरावप	२	१६८४

शब्दा	विभागः	शब्दाङ्कः	शब्दा	विभागः	शब्दाङ्कः
मेदाईछेसु वि	२	१३४२	रवहरणेण विमञ्जो	४	४१९५
मेहुणसंकमसके	३	२८०१	रवहरणेणोहेण	४	४२५३
मेहुण पि य तिविह	५	४९४१	रविह वि तिओ मेहो	१	३३६
मेहुणो गम्मे आहिते	४	४१४५	रसपचा वडिं छुहा	२	१०५०
मोएण भणमणस्स	५	५९७७	रसपिओ व मणीए	५	५४२८
मोवसपसाहणहेए	५	५२८१	रसपा पणो व सिवा	५	५८६४
मोनु विणकप्पठिह	६	६४८६	रसओमुवाह कोई	५	५२०४
मोत्तण राच्छनिगाते	१	६९५	रहपट्टण जसमगादि-	१	४४४
मोत्तण वेदयूड	५	५२३०	रहहतिवजाणपुरए-	६	१९१३
मोवगमसमखड्ड	५	५०१९	रंखीओ मोहिति	२	१०४६
मोयस्स वायस्स य सणिगरोहे	४	३४९०	राहमिओ य अहिगलो	४	४५५४
मोय वि वेह राणिणी	५	५९९३	राईण होह मरण	३	२७८९
मोय तु अजमजस्स	५	५९८६	राओ विवा वा वि हु मेण्णुमेजा	४	३५९२
मोहं णम्यहिरणा	४	४६४६	राओ व विवसतो वा	३	३१४१
मोसम्मि संकडीए	६	६१४२	रागरोसमिहुओ	३	३०६६
मोहगिगाहुहविमाहि	३	२२४०	रागरोसाणुगवा	५	४९४३
मोहसिणिच्छा खमण	४	३७०७	"	६	६९२८
मोहुमपो उ वडिए	२	१५२७	रागमि रावसुद्धी	६	६१२७
मोहेण पित्तो वा	६	६२६८	रातेण वा अपण य	६	६१९५
मोहोएण जह वा	३	२६२८	राओ य दोसो य जहेव मोहो	४	३९३५
२			रातिविहवाहतेण	६	६१४९
रवणन राहणे तु छहा	१	५४२	रातो य मोवगमि	५	४९६१
रविकजह वा पयो	३	२७७५	रातो मत्थगाहणे	३	२९७०
रजे वेहे गामे	५	५५७१	रातो य विवसतो वा	५	५८३३
रणो य इधिया वाजु	३	२५१३	रातो य विवाळे वा	३	२८३८
		दि० २	रातो सिज्जासयारमाहणे	३	२९६४
रसपड चरण तापस	२	१५४८	रावकुमारो वणिओ	५	५२५६
"	२	१५६६	रावमिओ वावरिओ	४	४४११
रसि म येव कप्पह	२	१५५४	रावमिओ जस्सारे	१	६२०
रसि विचारमूनी	३	३२०८	रायहुद्धमएणु	५	५१७३
रसे वि तिरिवखीओ	३	२१६४	रायवधामिपरिणतो	५	४९९४
रसो छवरसो वा	५	४९९६	रायामचे छेद्धी	४	३७५७
रसो निचेहयमि	६	६२१९	रावा य खतिवाए	५	५२१९
रसो य इत्थियाए	३	२५१३	रावा य रायमओ	२	१२११
रमणिज्जमिक्ख गामो	४	३३६५	रायोवणीय सीहासणो	२	१२१६
रमणापरो उ गच्छो	२	२१२२	रासी ऊजे वडुं	४	३३५७
रमणेसु बहुविहेसुं	२	२१२३	रासीकहा य पुजे	४	३३१०
रपताणस्स पमाण	४	३९७२	रिक्खस्स वा पि दोसो	४	३७१०
रपहरणपचगस्सा	४	३६७६	दिक्ख वाहिं मोक्खेव	४	४७२०

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
रीयासंपत्ती वि द्रु	३	२१६२	लहुगाङ्गे पाषाणिने	६	६१०८
रीयादसोहि रसि	३	३०४८	लहुगा नीरु पस्ति	२	१०४१
रुम्यासणेन भगो	३	२२६७	लहुगादीं लहुगुला	४	४५७२
रुदे वोचिउने वा	४	४८३८	लहुगा य दोमु दोमु य	२	८६१
रुवं धामरणविही	३	०४५१	लहुगा य निराळंघे	२	८०७
"	३	२५५७	लहुगा लहुगो पयगं	२	१६६२
रुवंगं ददूणं	६	६२६४	लहु गुर चटण्ड नामो	३	२४३१
रुवं यन्नो मुकुमारया	२	२१०२	लहुगो लहुगा गुरुगा	४	३८९६
रुवे जहोयलदी	१	८०	लहुगो लहुगा गुरुगा	५	४९१९
रुवे होठवलदी	१	८०	लहुगा य दोमु गुरुगो	९	१७०४
		टि० ३	लहुगो लहुगतरागो	५	६०४०
रोहेठ अट्ट मासे	४	४८१२	लहुगो लहुगतरागो	६	६२३६
ल			लहुगो लहुगतरागो	७	१४२८
लम्पणभो रलु सिद्धी	१	२३६	लहुगो लहुगतरागो	३	२३८९
लम्पणहीणो उवही	४	३९५८	लहुगो लहुगतरागो	१	६५२
लगो व अणहियामग्नि	४	४३९४	लहुगो लहुगतरागो	५	५९७४
लगं वंमं च निधे च	५	५९६१	लहुगो लहुगतरागो	६	६२४३
लत्तगपहे य रलुग	५	५९४४	लहुगो लहुगतरागो	१	५१७
		टि० २	लहुगो लहुगतरागो	१	५१५
लत्तगपहे य रलुग	५	५९४४	लहुगो लहुगतरागो	३	२९८१
लत्तगपहे य रलुग	५	५९४४	लहुगो लहुगतरागो	२	१९१७
		टि० २	लहुगो लहुगतरागो	४	३५३९
लदूण अन्नपाप	१	६५९	लहुगो लहुगतरागो	१	६२७
लदूण अन्न वाये	१	६१४	लहुगो लहुगतरागो	१	७३६
लदूण णये इवरे	४	४२७०	लहुगो लहुगतरागो	४	४५१६
लदूण माणुसत्तं	४	३७४०	लहुगो लहुगतरागो	५	५००८
लद्वे तीरियऊजा	४	४६४८	लहुगो लहुगतरागो	३	२१५४
लहुओ उ उवेहाप	३	२६९९	लहुगो लहुगतरागो	२	१८९३
"	५	५७३४	लहुगो लहुगतरागो	२	१७८७
लहुओ उ होति मासो	५	४९५५	लहुगो लहुगतरागो	२	१७१९
लहुओ गुरुओ मासो	५	५८४४	लहुगो लहुगतरागो	४	४०११
लहुओ य लहुसगर्मि	६	६११२	लहुगो लहुगतरागो	२	१६४८
लहुओ लहुगा गुरुगा	६	६१२०	लहुगो लहुगतरागो	२	१७१७
लहुओ लहुगा द्रुपडा	४	३८५२	लहुगो लहुगतरागो	१	३८५
लहुओ लहुगा गुरुगा	२	२०४२	लहुगो लहुगतरागो	४	३६०९
लहुगा अणुगहर्मि	४	३३५८	लहुगो लहुगतरागो	४	४१३१
"	५	५०७०	लहुगो लहुगतरागो	५	५४२७
लहुगा अणुगहर्मि	२	९०१	लहुगो लहुगतरागो	४	४५४७
"	४	३३४८	लहुगो लहुगतरागो	३	३२६८

शाय	विभागा	शायङ्क	शाय	विभागा	शायङ्क
छोपपगतो निवे वा	४	४५५२	वच्छनिवोने खीरं	१	१९५
छोगविन्दु दुष्परि-	२	१९६२	वच्छो वद्वे नालति	१	५०५
छोमेज आभिभोगे	३	२८१७	वद्व उ सनुरेखो	३	६०७४
छोमे यत्नवाते	६	६३८९	वई समचवरसं	४	४०२२
छोमेज मोरगाण	५	५२२४	वह्मगारमिपुहिं	२	११०८
छोकरी छगमुचे	४	३४७०	वहपादव उमूळण	५	४९९९
छोलुग सिणेहवो वा	५	५३३४	वहुति हायति उमव	६	६९२५
४			वणसंद सरे अरुधल	३	२७७७
वह्मवद्वरिपाण सहु	३	२२३५	"	५	५७३४
वह्मा अह्मणे वा	२	१७३२	वणिमो वरानितो मारिभो	४	४१२२
वह्माद उट्टिवाप	४	४८९६	वनिवराणी साहु	५	५८५९
वह्मा सत्यो सेणा	४	४८५९	वनिवा व संवरी	४	४५५१
वह्मि वि नवरि जेम्न	५	५२३८	वण्यु वणकसिण	४	३८५१
वह्मी दुष्पविद्ध	३	२१८३	वणरसिगवज्जसा	२	१६४४
वह्विस गोव्वरगामे	६	६०९६	"	५	५९१४
वह्माहु व पळीहु व	४	४८०२	वणरसिगवज्जसेहु	३	२७२७
वह्वज विहपण व	२	१५१६	वतिणी वतिणि वतिणी	३	२२२४
वह्वजोमितिच्छद-	२	१९५५	वतिमिचिकटगङ्गुहे	४	४७२५
वह्वजोमि वठिक	२	९९८	वतिसिणियो वतीतो	४	४७२३
वगवा उ परियेवो	३	२१२७	वत्तकहो उ व पवति	५	५१४४
वगवा रण्णा वगवीरग	३	३२४२	वत्तकहो वि व पवह	३	२७११
ववह वणाह आकोव	६	६१४४	वत्तमि लो वमो सहु	५	५४९४
"	६	६१४७	वत्तवो उ अगीभो	५	५४८३
ववह हुंन कचति	४	३६७५	वत्तवा उ अवाण	५	५२२५
ववति वणाति आकोव	६	६१३७	वत्तव वि हायव्वा	५	५३८८
"	६	६१५१	वत्ता ववविमो वा	६	६०६४
"	६	६१५५	वतीव अक्खेण व	१	१५८
"	६	६१६०	वत्ते सहु वीवत्ते	५	५४७५
ववति माहं ववे	६	६०७२	वत्तमि नीलियमि	३	३७९८
ववह पुरा वव	६	६०८७	वत्तव अत्तवपत्ता	५	५८३५
ववत्तकरण अत्तव-	२	१५१९	वत्तव अत्तवपत्ता	५	५८३२
ववत्तव व दोसा	२	८७३	वत्तव वत्तव अत्तव	६	१९६६
ववत्ते जो उ कमो	५	५५४३	वत्तव वायाहट	४	४६७४
ववत्तेण व दिट्ठ	१	४९६	वत्त व वत्त व तहिं मुक्कम	३	३२०४
ववत्तेहि व दिट्ठो	२	१५५५	वत्तवावाऽऽमरणाणि व	६	६३०९
ववत्तो वि व हुविहो	५	५३८६	वत्तवाणि वत्तवादीणि	४	३६७९
ववामि ववमाणे	५	५५८२	वत्तवा व पत्ता व वरे वि हुम्मा	४	४२१२
ववत्त(व)ग गोणी सुम्मा	१	१७१	वत्तव व वत्तव व	३	२९८५
ववत्तगोणीसरेण	३	३२०३	वत्तवहि ववमाणी	४	४१५६

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
अथेहिं आणितेहिं	४	४३१३	वाणंतरीय जहन्नं	३	२४६८
अस्मा य अस्मा वि य	१	३४०	वातावचपरितावण	२	१९१८
अस्मिन् कवइय चल्वा	३	२२८३	वातादीणं खोमे	५	५३२६
अय अहिगारे पगए	३	२८३६	वाताहडे वि णवगा	४	४६७७
अय इट्ठावणलिभा	१	३३३	वातेण अणकंते	५	५५२१
अयणं न वि गन्वमालियं	४	४३६२	वानर छगला हरिणा	५	५९२०
अयणेणास्सरियाहं	१	१६५	वामदति इय सो जाव	४	४५७३
अयसमितो अिय जायइ	४	४४५४	वाय खलु वाय कंडग	३	३०५५
अयला कोट्टागारा	४	३२९७	वायणवावारणधम्म-	४	४४२७
अवहार णस्सवत्ती	५	५२३५	वायपरायण कुवितो	५	५०४२
अवहारनयं पप्प ठ	३	२६८८	वायपरायण कुविया	५	५४२९
अवहारो वि इ चळवं	४	४५०७	वायम्मि वायमाणे	१	५०७
असमाणां होंति लहुगा	४	४४५९	वायाहं सट्टणं	४	४४५६
असमा सीहेसु मिगेसु	३	२९०३	वायाए कम्मुणा वा	४	४५४८
असमे य उचज्जाए	३	२१८८	वायाए नमुक्कारो	४	४५४५
असहि निवेसण साही	५	५५४१	वायाए हस्येहि व	३	२७०५
असहिफलं धम्मकहा	२	१५७२	”	५	५७३६
असहिं अणुणविंसी	२	१३९६	वायाकोकुइओ पुण	२	१२९८
असहीए असज्जाए	४	३७२९	वायाहडो सु पुटो	४	४६८६
असहीए जे दोला	३	३१५८	वायाहडो वि एवं	४	४६५८
असहीए दोसेणं	५	४९१२	वारत्तग पत्तज्जा	४	४०६६
”	५	४९५९	वारत्तगस्त पुत्तो	२	१७७५
असहीए वि गरहिया	५	६०५२	वारिखलाणं वारस	२	१७३८
असहीए वोच्छेदो	२	१५३४	वारेइ एस एयं	३	२७१७
असहीरक्खणवग्गा	४	३३३६	[”	५	५७४९]
असिज्जा वंमचेरंसी	५	५९५९	वारेति अणिच्छुमणं	५	५५६५
असिमे वि विविचाणं	३	३०३७	वारेति एस एवं	५	५७४९
अंका ठ ण साहंती	५	५३५८	[”	३	२७१७]
अंतादियणं रत्तिं	५	५८६१	वाले तेणे तह सावए	३	३०४९
अंदणयं तीय कयं	३	२१८०	वाले तेणे तह सावते	३	३१५७
अंदमि अप्पलज्जं	३	२६३७	वावार मट्टियामसु-	४	३६२०
अंदेण इति निति व	२	१८०९	वावारिय आणेहा	५	५०६८
अंदेण दंदहत्था	५	५९२५	वावारिय सच्छंदाण	२	१७७४
अंसग कडणोक्कंचण	१	५८३	वासत्ताणे पणनं	४	४०९७
आइगसमिहं विइया	४	४४५३	वासस्स य आगमणं	२	१५४६
आइजंति अपत्ता	५	५२०९	”	३	२२८०
आवायम्मि ठवेडं	५	५५२९	वासाखित्त पुरोखद	४	४२४७
आइगदेउलियाए	४	३५८६	वासाण एस कप्पो	४	४२६६

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
वासावाणे पण्य	४	४०९७	विमस्त व दम्बस्त व	२	१९७३
		टि० १	विम व चेव पुच्छ	२	१९७७
वासारसे अङ्गुणिय	२	११२४	विम्य जयेव व	६	६२७०
वासावमविहारी	२	१२४३	विम्य भोरस्तवटी	५	५५९३
वासावासविहारे	३	२०३५	विम्यदुःखमोगो पुण	६	६२७१
वासावासाटीपु	२	१४४९	विम्यदुःखं भोवा	४	४६३४
वासावासो दुविहो	३	२०३४	विम्यदीहि गयेसण	४	४६३२
वासाविहारखेच	३	३१७९	विम्यमठमिमे	५	५४७३
वासासु व वासंते	४	४५६२	विम्यहर रायमिहे	१	२९१
वासासु वि विग्वही	४	४२८९	विमे पुच्छण जयणा	२	१०२७
वासेण नदीपूरेण	३	३०७३	विम्वस्त उ ग्राहणया	५	५१०७
वासोदगस्त व बहा	२	१२०४	विम्वहीया विम्य	५	५३०३
वादि विपाण विकारं	२	१९२७	विम्य उ भोभासितसवयेहिं	३	३१९५
वाही भसम्पठिबो	१	११९	विम्वणहोमसरपरि-	२	१३०९
वाहीन मि वऽभिमूलो	३	३०१८	विम्व वचहरमाण	१	३९०
		टि० ९	वितिगिच्छ अम्भसवड	५	५८९८
वाहीन व अभिमूलो	३	३०१८	वितिगिद्ध तेन सावव	३	२९३४
विठळकुळे वम्वहते	५	५२६१	विचासेम रसेम व	५	५५२६
विठळ व भसपाण	५	५६०२	वित्री उ सुपन्नस्ता	२	१२०७
विठसगा जोग संवाड	३	२०९६	विचाराऽऽधामेव	४	३८८३
विककुममगणे दीह	२	९९४		५	५५१०
विच्छिन्न वचा पण्य	४	४३१६	विदु वसमा जे व सण्यापुच्छा	४	४३१४
विगह् अभिनीपु कहुगा	५	५१९९	विदु जावपु विणीपु	१	७६१
विगह् विगह्णवयमा	२	१००८	विहविठ केव ति व	६	६२४५
विगपमि कोठपग्गी	४	३३२४	विहसण छावण सेवये	२	१६७५
विगपमि कोठहळे	४	३३४३	विज्जाव आरंभमिथ सदोसं	४	३९२४
	४	३४०९	विपरीयमह सव वा	४	४७१८
विगुरम्विळण रुव	५	५०२२	विपरीयवा वि जति से	४	४६७२
विगुरम्विचवोदीणं	३	२२०१	विपरीयामिथमावो	४	४७२८
वग्धोवसमो सखा	१	२०	विपरीयामो अप्पवमो	३	२९३८
विचामेळण अमुन्न-	१	२९६	विस्मयी उ परिणम	१	१२५
विचामेळण सुचे	३	२६५५	विचण वचनसाणे	४	४५००
	५	५७२९	विचरण समीपारामे	३	२८१९
विच्छिन्न कोटिमण्डे	४	४३९८	विहसमार्गं धरण	२	९३४
विच्छिन्ने दूरमोगाडे	१	४४४	विरतो पुण जो मार्गं	४	३९३९
विच्छिन्नो व पुरोहरो	३	२२१३	विरहमि विसाभिगाह	१	२९३
विज्जणमि वि उज्जाणे	३	२५९१	विरिचवाणे बहवा विरिचे	४	४३२२
		टि० १	विरुजोळपु व जावपु	३	२९१५
विज्जद्वियट्टपापु	३	२४२१	विवटीवयेसपाटी	१	२१

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
विसम पलोद्वणि आया	१	४४७	वीसुंमणसुत्ते वा	५	५५९५
विसमा जति होज तणा	५	५५३३	वीसुंमियो य राया	४	३७६०
विसमो मे संयारो	४	४४०६	वीसुं व्रोमे चेत्तुं	५	५३३६
विसस्स विसमेवेह	६	६२७३	वुच्छिण्णम्मि मदेवे	५	६०१२
विसोहिकोडिं हवइत्तु गामे	४	३५१७	वुट्टे नि दोणमेहे	१	३३८
विस्ससइ सोइमिन्ता-	३	२१७८	वुट्ठोऽणुकंपणिजो	२	१४६८
विह अतराऽसहु संभम	४	३८६२	वुत्तं हि उत्तमट्टे	६	६२८५
विहनिगाया उ जइउं	३	२६०४	वुत्ता तवारिहा सल्ल	५	४५६९
विहवससा उ सुसंडं	४	४१२३	वुत्तं पि ता गरहितं	५	५९७९
विहं पवन्ना घणस्सवहेट्टे	४	३५०९	वुत्तो अचेलधम्मो	५	५९३५
विहिअविहीभिन्नम्मि य	२	१०३९	वुत्तो सल्ल आहारो	२	१०८६
विहिणिगाता उ एका	४	४१३०	वुत्तमण सिंचण वोलण	५	५६२७
विहिमिन्नं पि न कप्पइ	२	१०५७	वूढे पायच्छित्ते	१	७१२
विहुवण णंतकुसादी	५	४९०६	वेत्तव्वऽवाउढाणं	५	५६७५
वीमंसा पडिणीयट्टया	३	२४९४	वेगच्छिया उ पट्टो	४	४०८९
वीमंसा पडिणीया	३	२४९६	वेज्जऽट्टग एगदुगादि-	२	१०२८
वीयारगोयेरे येर-	५	५१८०	वेज्जस्स एगस्स अहेसि पुत्तो	३	३२५९
वीयार भिक्खचरिया	२	१४८०	वेयावच्चगरं बाल	२	१४६४
	३	२१७३	वेयावच्चे चोयण-	२	२११८
वीयारभोमे बहि दोसजालं	४	३४९३	वेरगाकरं जं वा	३	२६१२
वीयारसाहुसंजइ	४	४४६६	वेरगाकहा विसया-	५	५१८१
वीयारामिसुहीभो	३	२१९५	वेरं जत्थ उ रज्जे	३	२७६०
वीयारे बहि गुरुगा	२	२०६४	वेल्हवाते दूरम्मि	५	५६१३
वीरल्लसटणवित्ता-	४	३६९६	वेलाए दिवसेहिं व	३	३१४८
वीरवरस्स भगवतो	५	५६२८	वेवहु चला य दिट्ठी	४	४१८८
वीरासण गोदोही	५	५९५६	वेसइ लहुसुट्टेइ य	४	४४२८
वीरासणं तु सीहा-	५	५९५४	वेसत्थी आगमणे	५	४९२३
वीसज्जियम्मि एवं	५	५३९५	वेसवयणेहिं हासं	२	१३००
वीसज्जिया य तेणं	३	३२८०	वेस्ता अकामतो णिज-	६	६२५९
वीसज्जिया व तेणं	३	३०२२	वेहाणस ओहाणे	२	१९८८
वीसत्थमप्पिण्णिते	३	३०११	वोच्चत्थे चउलहुआ	१	६५३
वीसत्थया सरिसए	५	५७२३	वोच्चत्थे चउलहुगा	२	१९१३
वीसत्थऽवाउढऽओअ-	३	२२४३	वोच्छिज्जइ ममत्तं	४	४७५७
वीसत्था य गिलाणा	४	३६९४	वोच्छेदे लहुगुरुगा	४	४६०३
वीसं तु अपव्वजा	५	५१३९	वोसट्ट काय पेण्ण-	५	५९४४
वीसं तु आवलेहा	४	४०४५	वोसट्टं पि हु कप्पइ	४	४०४८
वीसंमट्टाणमिणं	४	४४८८	स		
वीसुं उवस्सए वा	५	५५७६	सइकरण कोउहल्ला	३	२३४०
वीसुं वेप्पइ अतरं-	५	५८८९	सइकालफेहणे पुसणा-	४	३७०२

शब्दा	विभागः	शब्दाङ्कः	शब्दा	विभागः	शब्दाङ्कः
सङ्गमेव उ निगमन	३	१६९८	सञ्ज्ञाप पञ्चिमयो	४	४२२५
सङ्गवाडमि उ पुर्वे	३	२९५९	सञ्ज्ञाप वाधातो	४	३४०३
सङ्गदुधो मधुराप	६	६२९२	सञ्ज्ञाप काळ काह्य	४	४८५८
सङ्गपर्ससा गुणगाहि	१	३५७	सञ्ज्ञापवट्टा द्यपेज	४	४२४९
सङ्गमहादी दिवसो	५	५६०६	सञ्ज्ञापमसञ्ज्ञाप	१	४४५
सङ्गयथायथमासा-	१	५७	सञ्ज्ञापमाहृपूर्ति	५	५४४९
सङ्गयथायथयथाय	१	९	सञ्ज्ञापलेपतिभ्य	५	५२८४
सङ्करयणुकमीसा	३	३०९३	सञ्ज्ञाप सनमहिप	२	१२४०
सङ्कारो सम्मानो	२	१५०३	सञ्ज्ञाप नागतो	२	११६५
सङ्खेचे खदा ण कमलि	५	५२९१	सङ्गाय परद्धानो	४	४४१३
सङ्खेचे परखेचे वा	४	४२९०	सङ्गाये अणुकपा	३	२९४९
सङ्खेवणीसङ्खविमुक्तगो	६	६११५	सङ्गाये पञ्चिमी	३	१४३४
सङ्गद्वहसमसोमे	२	९९७	सङ्गाये सङ्गाये	१	३२३
सङ्गणमि पञ्चराह-	५	५४५३	सङ्गिपण्डित ण कीरह	४	४४६६
"	५	५४५५	सङ्गा दृक्ता उग्रहि नितिदा	४	४८५६
सङ्गध्वमाज वरजे	४	३८४६	सङ्गेहि वा वि नमिया	४	३५८३
सङ्गकासङ्गाहरे	२	१०८१	सङ्गातिगतो भद्राणिपो	५	५०४४
सङ्गुव कृक सवैसै वा	३	२८८०	सङ्गापगा वि कजु	५	५१५४
सङ्गाय परगाये	१	६४२	सङ्गी व सावतो वा	६	६३००
सङ्गायमिहिति गरी	१	५३५	सङ्गिकरन्मदी दोसा	४	३८०६
सङ्गाये सङ्गसप	२	१८४०	सङ्गिकरन्मद नाड	२	१६१४
सङ्ग सवो व सीक	२	२०८०	सङ्गिकोदयोग द्रुणि वि	३	२४५८
सङ्ग भण गीदावरी !	६	६२४६	सङ्गि दोसे होभगतो	६	६४२८
सङ्गिचऽविच मीसे	५	५४२७	सङ्गि कममि भगियपा	१	५६४
सङ्गिसदवियकण	३	१६५४	सङ्गि कममि वि गिण्ठति	५	५००१
सङ्गिच पुन मुविह	४	४३३४	सङ्ग उ वासासु मये	५	५६५४
सङ्गिचाहं विविहो	१	२५८	सङ्गद्व नवग दसय	१	४०९
सङ्गिचाहि हरती	५	५४८०	सङ्गद्व वसणार्ण	२	९३९
सङ्गिचादी वन्वे	२	११२१	सङ्ग चि मवरी मेम्म	२	१४५५
सङ्गिचे भविचे	३	२६९३	सङ्ग दिवसे उवेजा	३	२८२९
सङ्गिचे सुद्धादी	५	५०९३	"	५	५८४६
सङ्गद्वजो व पृष्ठ	३	३१२६	सङ्ग पदा शर्मते	५	५८४६
सङ्गद्वयधिया भेहि	५	५४१६	सङ्गरय सवो होह	१	४०५
सङ्गदेण उ शमण	३	३१२४	"	२	१५५८
सङ्गदेण य शमण	३	३१२६	"	५	५४८६
सङ्गिपपण्डित कृङ्गो	२	९०९	सङ्गरय सवो होति	४	४६८०
सङ्गगाहणा सीय	३	२४६१	सङ्गावीस अहणेणं	६	६४९१
सङ्गाहपं तवि उवस्सपुञ्ज	३	३२३८	सङ्गावीस अहवा	२	१४३९
सङ्गापण शु सिग्गो	४	३४१६	सङ्गेव व मूळगुणे	१	५८१

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
सत्यऽग्नी यंमेतुं	६	६२०७
सत्यपणप् य सुद्धे	३	३०८१
सत्यपरिण्णादुक्से	४	३३२३
सत्यं च सत्यवाहं	३	३०६९
सत्याह अद्गुणिया	३	३०८५
सत्यि त्ति पंच मेया	३	३०७०
सत्ये अहस्पधाणा	४	४८७२
सत्येणऽश्लेण गया	३	३०१६
सत्ये विविच्यमाणे	३	२९७४
”	३	३००९
सत्यो बहू विविचो	३	३०२६
सद्धमि हत्यवस्था-	४	३७९५
सहं च हेतुसत्यं	५	५४३१
सहलपोद्गयाभो	२	२११९
सहो तर्हि मुच्छति छेदना वा	४	३९२२
सद्वाभंगोऽगुणाहियमि	२	१५७८
सद्वाबुद्धी रभो	२	१७९१
सज्जाइसुत्त ससमय	२	१२२१
सज्जाइ कयकज्जो	५	६०२९
सज्जाणेणं सण्णी	१	७८
सज्जा य कारणे पक्-	१	३१५
सज्जायग आगमणे	३	२८६२
सज्जायगेहि नीते	१	५६२
सज्जायपल्लि णेहिं [णं]	५	४९३८
सज्जिकरिसो परो होइ	१	३०३
सज्जि खरकम्मिओ वा	५	५१८३
सज्जीअस्सज्जीणं	३	२५८२
सज्जी व असज्जी वा,	५	४९९५
सज्जीसु पढमवग्गे	३	२५६८
सपट्ठिक्कमणो धम्मो	६	६४२५
सपट्ठिदुवारे उवस्सप्	३	२२४१
सविइज्जप् व मुंचति	३	३१२७
सम्भावमसम्भावं	३	२६३१
सम्भावमसम्भावे	१	१३
”	४	४५५५
सम्भाविक इयरे वि य	२	१८०३
समप् सरमेदादी	३	३०९७
समयाऽसति मत्तस्स उ	३	३२१४
समणगुणविदुऽस्य जणो	३	३२६९

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
समणभट्टमाविपुसुं	३	३२८८
समणं संजयं दंतं	२	१५५०
”	२	१५६८
समणाण उ ते दोसा	५	५९७१
समणाणं पठिरुवी	५	५०५०
समणा समणि सपक्खो	३	३०७७
समणीणं णाणत्तं	४	४२३४
समणी समण पविट्ठे	४	३७५२
समणुत्तमसमणुत्ते	२	१२६३
समणुत्तापरिसंकी	२	१८६२
समणुत्ताऽसह अजे	२	१८१५
समणुत्तेतर गिहि-	३	२९८३
		टि० ९
समणे घर पासंडे	२	१७६४
समणेण कहेयव्वा	४	४५८९
समणे समणी सावग	१	६२६
समणेहिं अमणंतो	२	१८४४
समयाइ ठिति असंखा	१	१५६
समवाप् खरसिंगं	२	८२०
समविसमाइ न पासइ	४	४३९०
समविसमा थेराणं	४	४४०५
समहिंदा कप्पोवग	२	४०३६९
	प्र०	गा० ४
समाही य भत्तपाणे	२	१५०९
”	५	५५०६
समिइंसत्तुगगोरस	४	४७५५
समिच्चिणिमादीणं	५	५८१०
समितीसु भावणासु य	२	११४५
समितो नियमा गुत्तो	४	४४५१
समुदाणं पंथो वा	५	५६५९
समुदाणिओदणो मत्तओ	२	१९५३
समोसरणे उहेसे	४	४२४२
समोसरणे केवइया	२	११७६
सम्मज्जण आवारिसण	२	१६८१
सम्मत्तपोगालाणं	१	११६
सम्मत्तमि अभिगओ	१	७३४
सम्मत्तमि उ लद्धे	१	१०६
सम्मत्ते पुण लद्धे	१	१०६
		टि० ४

श्रव्या	विभागः	गाथाः	श्रव्या	विभागः	गाथाः
सम्भवे वि भजोगा	५	५२११	सम्भारामेन सरो	३	३१०७
सम्भविद्वि देवा	३	३१०९	सम्भकुपमाण्यो	१	३१७
सम्भ विदिषा सन्नुवद्विर्षं शु	७	७३२९	सम्भकुप्यामण्या	१	३१७
सम्भस्तिष वा वि भमिस्तिष वा	७	३६१७		दि० २	
सम्भेतर सम्भ पुहा	२	८९३	सम्भकुप्यामस्या	१	३१६
सम्भोहो मा दोण्ड वि	५	५६९६	सम्भपयसेय भद्र	२	१७०३
सम्भकरणे चडकुहा	७	३८७१	सम्भमूतऽप्यमूतस्त	७	७५८६
सम्भगण पविसेहवि	७	७१५०	सम्भमि उ चडकुहा	२	१६८०
सम्भगो व डकोसा	६	६४६३	सम्भमि वीपु भद्रा बहुमि	७	३७१६
सम्भपाग सहसं वा	५	६०३३	सम्भसुरा कृह रुच	२	११५६
सम्भमि न विषह महिषो	१	३७८	सम्भस्त छत्रु विर्गि-	५	५८१३
सम्भमेव जावकाळ	२	१२८७	सम्भस्त वि कायर्ष	५	५७९७
सम्भमेव च करणम्भी	७	३६०७	सम्भस्त हाकल	७	७७३२
सम्भमेव कोह ह्यो	३	२८७७	सम्भमिणो पचावो	५	५९७९
"	७	७५९५	सम्भमिण शु गहण	६	६१९२
सम्भमेव कोवि साहवि	५	५१७१	सम्भ मेव चडहा	२	९६९
सम्भमेव विद्वन्वाही	७	३७८०	सम्भ वि च संसद्	२	१०७७
सम्भमेव च वैदि भंके	७	७३३१	सम्भे व देसविर्ग	२	११५१
सम्भोवरो न विरिष	१	६७५	सम्भार्ज वि सोवा	२	१२०६
सम्भेद वणमेद	६	६२९०	सम्भानि वचनो सर्दि	२	१८३५
"	६	६३०७	सम्भारमपरिगाह-	७	७५८५
सम्भेदभासहाधी	२	१२९०	सम्भ वि वारमिज	७	७३७०
सम्भेदये सरिधये	६	६४४५	सम्भानु पविहातु	३	९३३९
"	६	६४४६	सम्भार्हि संवरीहि	६	६३९९
सम्भिसावराये द्यो	५	५७८०	सम्भेतावा मूर्क	६	६०८२
सम्भिसाहिकारिषं वा	५	५६८५	सम्भे वरिषमरो च	६	६७५७
सम्भुदर जयसेन च	६	६१८०	सम्भे वदु उग्गाहिपुण	२	१५७७
सम्भुदराणे समणस्त	१	३९१	सम्भे वा पीयथा	१	६१८
सम्भगपभागा वसही	५	५६०३	"	३	२९२६
"	५	५६०७	सम्भे वि सत्य वसति	७	७६४७
सम्भिसाणे उडुहा	५	५६६९	सम्भे वि वारमिज	७	७३३७
सम्भिसेसपरा वाहि	२	१३३८	सम्भे वि पविगाह	२	१३३८
सम्भवरिषं भस्सति	५	७९०३	सम्भे वि मरगधमा	५	५५१७
सम्भजईण निमिदा	५	५३५५	सम्भे समण समणी	५	५३५०
सम्भजगजीवहिय	२	२००९	सम्भेति गमणे गुह्या	३	३१७६
सम्भजपणा भागे	१	२६७	सम्भेति सेति जणा	७	३५४२
सम्भाय भविसमभ	२	१९०३	सम्भेसु वि चडगुहा	३	२३०३
सम्भाय पुण्डमियो	७	३५७५	सम्भेसु वि संघपणेसु	२	१६१८
सम्भाय वि जावरिओ	७	७३६९	सम्भेदि वि वाहिपम्भी	५	७९९६

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
सन्वेहि वि घेत्तव्यं	५	४९९८	संगं अणिच्छमाणो	६	६३४६
सन्वेहिं पगारेहिं	५	५७११	संघट्टणाऽऽयसिचण	५	५६३१
सव्वो लिङ्गी असिहो	४	४६९९	”	५	५६३७
ससक्करे कंटहले य मग्गे	३	३२४८	संघट्टमसंघटे या	५	५७८५
ससमयपरसमयविक	१	२४४			टि० २
ससरवखे ससिणिद्धे	१	५३७	संघयणरुवसंठाण-	२	११९८
ससहायभवत्तेणं	५	५४०५	संघयणविरियआगम-	५	५०२९
ससिणेहो असिणेहो	५	६०२५	”	५	५१२९
ससिपाया वि ससंका	३	२३१४	संघस्स पुरिमपच्छिम-	५	५३४३
सससिगादीणि दहे	६	६२११	संघस्सोह विभाण	६	६३७६
सहजायगाइ भित्ता	२	८२९	संघस अपडिलेहा	४	३८२६
सहणोऽसहणो कालं	३	२६९२	संघं समुद्दिस्सिता	५	५३४४
सहवट्ठियाऽणुरागो	२	१३५०	संघाटण्ण एक्कतो	४	४३०९
सहसाणुवादिणात्तेण	४	४२०८	संघाटण्ण एगो	२	१७२६
सहसा दट्ठुं उरगाहि-	२	१५३६	संघाटण्ण पविट्ठे	३	२८१०
सहसुप्पहअग्निं जरे	२	९४८	संघाटण्ण एगेणं	४	४६६६
सहिरन्नगो संगंथो	२	८२४	संघाटण्णो जाय उ	५	५५९९
सहु असहुस्स वि तेण वि	५	५४९६	संघाटण्णादिकहणे	५	४९३६
संकप्पियं व दव्वं	४	३६२१	संघाडेगो ठव्वणा-	५	५२९२
संकप्पियं वा अहव्वेगपासे	४	३६२२	संघाटो मग्गेणं	२	२०१९
संकप्पे पयमिंदण	५	५८६७	संघातिमेतरो वा	४	४०९२
संकम जूवे अचले	३	२४१३	संघिया य पयं चेव	१	३०२
संकम थले य णोधल	५	५६४०			टि० ३
संकलदीये वत्ति	४	३४७०	संघो न लभइ कज्जं	५	५०५३
संकंतो अण्णगणं	५	५७७८	संघइयमसंघइयं	२	१६०९
संका चारिग चोरे	६	६३९१	संघयपसंगदोसा	२	१७१८
संकाप्रदं तह भयं	३	२३४४	संचारो वत्तिगादि	६	६३२२
संकिन्नवराहपदे	४	४५२४	संजहगमणे गुत्ता	२	२०५३
संक्रियमसंक्रियं वा	३	२३४८	संजहभावियखेत्ते	३	२१३६
संकुप्पिय तरुण आय-	४	३९७०	संजह संजय तह संप-	३	२४०७
संखडिण्ण वा अट्टा	४	४७१५	संजओ दिट्ठो तह संजई	३	२१८२
संखडिगमणे वीओ	३	२८५४	संजतगणे गिहिगणे	५	५५८४
संखडिमभिधारंता	५	५८३७	संजति कप्पट्टीए	५	५००६
संखडि सण्णाया वा	४	४७१९	संजमअभिमुहस्स वि	४	३७०५
संखडिज्जंति जहिं	३	३१४०	संजमआयविराहण	४	४८४३
संखाईण्ण वि भवे	२	१२१७	संजमकरणुज्जोवा	६	६४८५
संखा य परुवणया	२	१२९२	संजमचरित्तजोगा	२	१०३५
संखुत्ता जेणंता	२	१६९९	संजमजीवित्तहेउं	५	४९४५
संगहियमसंगहिओ	२	१११०	संजममहावक्कागस्स	४	३७०४

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
संज्ञमविराहणाद्	३	३०४५	संसारदुःखमिच्छते	४	३८३०
संज्ञमविराहणा जलु	३	३३३३	संसारभूमिस्तुष्टो	४	३८३३
संज्ञमहेतु अज्ञवत्पण	४	४५२०	संसारविषयगतो	४	३८३०
संज्ञमहेतु छेदो	१	५२०	संसारं दुःखं लो	४	३८३३
संज्ञमहेतु य देसे	२	१०३१	संसारवत्तरपद्म	४	३९८०
संज्ञमगणो लक्ष्मिबो	५	५५८५	संसारो गमयेते	४	३८०५
संज्ञमगिदित्तुमययद्वा	३	३५०२	संसारो गतिरिवा	३	३२२०
संज्ञमगणो य सन्तो	३	३१०३	संसारो नासिद्विती	४	३८१३
संज्ञमवत्ता य तदा	३	३००८	संसारमेव वीर्यं	३	३२२८
संज्ञमवत्ता य तु	३	३००३	संसारमेव बन्धुतो	३	१०२३
संज्ञमवत्ता मिद्विद्वत्ता	३	३९०५	संपत्तिं वस्तेषु अदा भविष्य	४	३९३३
संज्ञमगणो लक्ष्मी	१	४८	संपत्तिं वि भवति	३	१८५०
		दि० ३	संपत्तिं य विपत्तिं	३	२९२
संज्ञमवत्ता संज्ञम	१	३८	संपत्तिं य संपत्तिं	३	३८०३
संज्ञमवत्ता संज्ञम	२	१८०५	संपत्तिं वि पत्तिं	३	३८०८
संज्ञमवत्ता संज्ञम	१	५४०	संपत्तिं वि पत्तिं	४	३९०८
संज्ञमवत्ता संज्ञम	२	८३८	संपत्तिं वि पत्तिं	४	३९५५
संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	३३३३	संपत्तिं वि पत्तिं	१	५४८
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३९३३	संपत्तिं वि पत्तिं	५	५१२३
संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	३३	संपत्तिं वि पत्तिं	५	५४५३
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३०३३	संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३८३३
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३९३८	संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३८३३
संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	३३८३	संज्ञमवत्ता संज्ञम	५	५८०३
संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	३२३०	संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	३८००
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३८५९	संज्ञमवत्ता संज्ञम	५	५८०३
संज्ञमवत्ता संज्ञम	१	१८०	संज्ञमवत्ता संज्ञम	५	५४१३
संज्ञमवत्ता संज्ञम	५	५८०५	संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	१९९९
संज्ञमवत्ता संज्ञम	५	५८००	संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३८१०
संज्ञमवत्ता संज्ञम	१	३२३	संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	१८०९
संज्ञमवत्ता संज्ञम	२	१८०८	संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३८०१
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३८१३	संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	३८२०
संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	३११०	संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	१०९९
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३३३०	संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	१९९२
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३८३०	संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	१८००
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३८१०	संज्ञमवत्ता संज्ञम	५	५४८५
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३३८०	संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	१९१३
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३८०८	संज्ञमवत्ता संज्ञम	१	३९१
संज्ञमवत्ता संज्ञम	४	३३८९	संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	१९११
संज्ञमवत्ता संज्ञम	३	३३९१	संज्ञमवत्ता संज्ञम	५	५४५८

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
संविग्ग संजईओ	२	१९१०	सागारियमप्याहण	१	२३९
संविग्गा नीयथा-	२	१९८९	सागारिय सज्जाण	३	२३७८
संविग्गाऽसंविग्गा	२	८८६	सागारिय सव्वत्तो	५	५८९६
संविग्गा सिज्जावर	२	१९९४	सागारियसंकाण	४	४६६९
संविग्गेवरभाविय	३	२९९०	सागारिय संदिट्ठे	४	३५२६
संविग्गेवर लिंगी	२	१९१२	सागारियस्स अंसिय	४	३६४४
संविग्गेहि य कहणा	२	१८०६	सागारियस्स णामा	४	३५२१
संविग्गो दव्व मिओ	१	७३५	सागारियं अनित्सा	३	२४३६
संविग्गो मइविओ	५	५११०	सागारियं अनीसा	३	२४३५
संवंगं संविग्गाण	२	१२२८	सागारियं निरियसति	५	५१६०
संसज्जिमस्मि देसे	५	५८७३	सागारिसहिय नियमा	५	५९९६
संसज्जिमेसु शुभमइ	५	५२७४	सागारिसंति विकरण	४	४६११
संसट्ठमसंसट्ठे	२	१८६८	सा जेसि उवट्ठयणा	६	६४०९
संसट्ठस्स ठ करणे	४	३६०३	सादऽसंगणदव्वलण-	२	१९२५
संसट्ठस्स ठ गहणे	४	३५९३	साणुण्यगभिनसट्ठा	२	१९७६
संसत्त गोरसत्सा	५	५८९५	साधारण आवलिया	१	६७३
संसत्तगहणी पुण	१	४५८	साधारणे वि एवं	२	१०८३
संसत्ताइ न सुज्झइ	३	२८५७	साभाविय वव्वीसाण	१	५५५
संसत्ताऽसव पितियं	४	४७४२	साभाविया व परिणामि-	५	५९०६
संसारदुक्खमहणो	२	११३५	सा मग्गइ साधम्मि	४	३८०४
संसारमणवयगं	५	५०१०	सामत्थण परिचच्छे	३	२१४२
संसाहगत्स सोठं	५	५३६८	सामत्थ गिव अपुत्ते	५	४९४९
संहियकट्ठणमादि-	४	४५६७	सामन्न विसेसेण य	१	४५
संहिया य पयं चेव	१	३०२	सामन्ना जोगाणं	१	७०१
साक जिणपट्ठिक्खे	२	९८७	सा मंदुद्धी अह सीसकत्स	३	३२५६
साण्यम्मि पुरवरे	३	३२६१	सामाहण य छेदे	६	६३५७
सागारियसंजयाणं	१	५४९	सामाहयस्स अत्थं	१	१९९
सागारऽकट्ठे लुट्ठो	४	४१६२	सामायारिकवा खलु	३	२२१०
सागारिअगपुच्छण	२	१५३२	सामायारिमणीण	२	१४७१
सागारिअपुच्छगमणम्मि	२	१५३३	सामायारी पुणरवि	२	१६५७
सागारिड चि को पुण	४	३५१९	सामित्तकरणअहिराण-	१	१५२
सागारिण अस्तंते	२	२०८६	सामिद्विसंदंसणवावटेण	३	३१७२
सागारिण परम्मुह	२	२०७५	सामी अणुण्यविज्झइ	४	४७७४
सागारिणी उग्गहमगणेर्यं	४	४७७७	सारक्खह गोणाहं	२	१३९४
सागारिपच्चयट्ठा	३	२३७१	सारिक्खपण जंपसि	६	६३०३
सागारिपुत्तभाउग-	४	३५४७	सारिक्खविक्खेहि य	१	५०
सागारिय आपुच्छण	२	१५३१	सारुवि गिहत्थ [मिच्छे]	५	४९३९
सागारिय उण्ह टिण्	५	५८८०	सारुविण् गिहत्थे	५	४९३९
सागारियनिक्खेवो	३	२४५०			दि० ८

शाय	विभागः	गाथाः	शाय	विभागः	गाथाः
साहाय्य कम्मकरा	३	२६३४	साहू निम्बह कटुगा	३	२३६५
"	३	२६६९	साहू जया तय न होय कोई	४	४१८०
साहाय्य पञ्चवाया	३	२६६३	साहूज वैह पय	३	३२८०
साहा मज्जे ठिंही	३	२६६२	साहूज पि न गरिहा	३	२३३७
		टि० ३	साहूज वसहीप	४	३३८०
साहा य मज्जे ठिंही	३	२६३२	साहू निस्पमनिस्ता	३	२४४६
साहिम अष्टि साहूज	४	३३०७	सिक्खावण न मोसु	५	५१९८
साही घय शुळ गोरस	५	५३४३	सिक्खानिजो सिय थी	५	५१९३
साहीर्ण बीहीन	४	३३६८	सिक्खियवय मयूलेणं	५	११६०
साहीहिं व बीहीहिं व	४	३३०१	सिक्खरं से व्याता	५	५२९९
साहीहिं बीहीहिं	४	३३००	सिज्यावरपिंटे वा	६	६३६१
साहूजहिं व कीरति	४	३४०३	सिज्यावरं गुसासह	६	१५५१
		टि० १	सिज्या संवारो वा	४	४५९९
साहूजहिं व कीरति	४	३४०३	सिद्धिमि न संमिहति	५	५५७९
सावगमजा ससवहप	१	१०२	सिद्धयप वि निम्बह	१	२३१
सावगसण्णिङ्गणे	४	४८३६	सिद्धयगमासेण व	४	३८२९
सावजगयसुक्का	९	८३९	सिद्धयय पुणे वा	३	२८९७
		टि० ३	सिद्धी वीरणसहप	४	४२२९
सावजेण विसुक्का	२	८३२	सिप्पयेउमियदु	५	५१०९
सावय अण्णहक्के	३	३१०३	सिय कारणे विहिजा	३	२३५५
सावयसेणपरसे	३	३१०४	सिहरिमिकमाऽऽलोपय	५	४६९३
"	३	३११०	सिगक्कोरे ककहो	२	१४९४
सावय सेणा वुविहा	४	४३०६	सिगारसुपुहया	४	४५८८
सावय सेणे वनय	५	५६३४	सिगारवय कोळे	३	२२७३
सावयमय आणित्ति व	४	३४५८	सिवावय सिय साहू	३	२३००
सावियसेवर मज्जे	४	४४६१	सिक्खनवीईपुहा	३	२३८६
सासवणाळे छपुज	५	४९८८	सिक्खि से उवहिं वा	५	५६३७
सासवणाळे मुहर्गठ-	५	४९८७	सीउण्णवासे व समथवारे	३	३२४७
साहमि अण्णवमिन्ध	४	४०४६	सीउजळपाविय अवि	४	४०३८
साहमिमो न सथा	२	१०८२	सीउजळपाविय व	४	४०३८
साहमि सेण उवपी	५	५०६३			टि० १
साहमियऽअवमिय-	५	५१२४	सीउति सुवयय	४	३३८३
साहमियाण अहा	२	१०७४	सीताह जजो पटुगादिगा वा	४	३२४७
साहमियायगाण	२	१०९२	सीउदे उसिगोदे	४	३४२०
साहति व पिययम्मा	२	१६०२	सीया वि होंति उसिगा	५	५२०७
साहारण ओसरणे	२	११८१	सीउह अक्षयकप	२	१८१०
साहारणमि शुदगा	४	३३०६	सीसगता वि न वुवत्त	५	५६२९
साहारणं तु पडमे	५	५४०७	सीस इतो व पाव	४	४२८८
साहारणासवसे	९	१२०५	सीसा वरिचगाण	१	३५५

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
सीसा वि य तूरंती	१	३७५
सीसावेढियपुत्तं	६	६३६६
सीसे जह् आसंते	२	१४५७
सीसोकंपण गरिहा	४	४७३२
सीसोकंपण हत्ये	४	४७३६
सीहगुहं बरवगुहं	५	५४६४
सीहम्मि व मंदरकंदराभो	२	१३७५
सीहं पालेइ गुहा	२	२११४
सुअवत्तो वत्तऽवत्तो	५	५४७८
सुकुमालग ! भइलया !	२	११५९
सुक्खिणम्मि दिप्पइ	२	१२४७
सुक्खिणवाउबला-	३	२१५३
सुक्खोदणो समितिमा	३	३०९९
सुक्खोलोओदणस्सा	४	४०६८
सुत्तिरेण वि गीयथो	२	१६९५
सुहु कयं आभरणं	३	२४६०
सुहु कया अह पडिमा	३	२४९३
सुणतीति सुयं तेणं	१	१४७
सुणमाणा वि न सुणिमो	४	४८३४
सुण सावग ! जं वत्तं	४	३३८९
सुणेतीति सुयं तेणं	१	१४७
		टि० ३
सुणघरावीणऽसत्ती	५	५८७९
सुतअवत्तो अगीतो	५	५३८७
सुतजम्मणमहुरापाडणे	६	६२४५
		टि० १
सुतजम्ममहुरापाडण-	६	६२४५
सुत्तणिवातो थेरी	४	४१७९
सुत्तऽत्थतदुभयविऊ	५	५५३०
सुत्तत्थतदुभयविसा-	३	२७८५
	४	४६५१
सुत्तत्थतदुभयाहं	१	७८६
सुत्तत्थथिरीकरणं	२	१२३२
सुत्तत्थपोरिसीओ	२	१४७८
सुत्तत्थ सावसेसे	२	२०१५
सुत्तत्थं कहयंतो	१	२१४
		टि० ७
सुत्तऽत्थाणं गहणं	३	६०९४
सुत्तत्थाणि करिंते	२	१४७७

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
सुत्तत्थे अइसेसा	२	१२३५
सुत्तत्थे अकरिता	२	१४७९
सुत्तत्थे कहयंतो	१	२१४
सुत्तऽत्थे पळिमंथो	५	५६२६
सुत्तत्थो खलु पढमो	१	२०९
सुत्तनिवाओ पासेण	३	२६७३
सुत्तनिवाओ पोराण	४	३५११
सुत्तनिवाओ बुट्टे	४	३८३६
सुत्तभणियं तु निदं	५	६००८
सुत्तमई रज्जुमई	३	२३७४
सुत्तम्मि कहियम्मि	५	५८६५
	५	६०१८
सुत्तम्मि कहियम्मि	५	५४७१
सुत्तम्मि य गहियम्मि	२	१२१९
सुत्तम्मि होइ भयणा	१	७७८
सुत्तस्स कप्पितो खलु	१	४०६
सुत्तं अत्थो य बहू	५	५६९०
सुत्तं कुणति परिजितं	१	४०७
सुत्तं कुणति परिणतं	१	४०७
		टि० १
सुत्तं गिरत्थगं खलु	४	४१५९
सुत्तं गिरत्थयं कार-	२	१००२
		टि० १
["]	३	२९२७
सुत्तं तु सुत्तमेव उ	१	३१०
सुत्तं तु कारणियं	२	१००२
सुत्तं निरत्थगं कारणियं	३	२९२७
सुत्तं पडुअ गहिते	५	५८३२
सुत्तं पमाणं जति इच्छितं ते	४	३६२७
सुत्तं पर्यं परत्थो	१	३०९
सुत्ताइ अंवकंजिय-	५	५९०४
सुत्ताहरज्जुबंधो	३	२३३३
सुत्ते अत्थे तदुभय	१	४०५
सुत्तेणेव उ जोगो	५	५३३९
सुत्तेणेव य जोगो	३	३००१
सुत्तेणेवऽववाओ	५	५९८९
सुत्ते सुत्तं बज्जति	५	४८७७
सुद्धम्मि य गहियम्मि	५	५९००
सुद्धलसिते मीए	५	४९५२

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
सोऽकण भरहराया	४	४७७९	हृथ्यदमत्त दारुग	२	१९५७
सोऽकण य घोसणयं	२	९२५	हृथ्यपणगं तु दीहा	३	२३७५
सोऽकण य पणवणं	३	२९६४	हृथ्यं वा मत्तं वा	२	१८२०
सोऽकण य पासित्ता	४	३७८८	हृथ्यं हृथ्यं मोत्तुं	४	४७९४
सोऽकण य समुदाणं	३	२१३४	हृथ्याह्मकमणं	३	२६४०
सोऽगंधिप य आसित्ते	५	५१६७	हृथ्याताले हृथ्यालंवे	५	५१०३
सो चरणसुट्टियप्या	२	१२५०	हृथ्यातालो ततिभो	५	५१२१
सो चेव य पडियरणे	५	५२६२	हृथ्यायामं चटरस	१	४४९
सो चेव य संबंधो	३	३२२२	हृथ्येण व पादेण व	५	५१०५
सोच्चा उ होइ धम्मं	२	११३४	हृथ्ये य कम्म मेहुण	५	४८९४
सोच्चा गत त्ति लहुगा	४	४६००	हृथ्यो लंवइ हृथ्यं	५	५६७७
सोच्चा पत्तिमपत्तिय	१	५४५	हृथ्योववाय गंतूण	१	४८२
सोच्चाऽभिसमेच्चा वा	२	११३३	हृथ्यायगा न वाहिंति	३	३००७
सोच्चा व अभिसमेच्च व	१	१३४	हरंति भाणाइ सुणादिया य	४	३४९४
सोणियेपूयालित्ते	४	३८४०	हरिण् वीण् चले जुत्ते	१	५००
सो तथ्य वीण् अन्नाहि	३	२६७१	”	४	४०७६
सो तं ताण् अन्नाण्	२	१८२३	हरिण् वीण् पत्तिट्टिय	१	५०१
सो निच्छुम्भति साहू	५	५५७५	हरिते वीण्सु तहा	१	५०१
सो निज्जइ गिलाणो	२	१९७९			टि० १
सो निज्जराण् वट्ठति	४	३७८४	हरियच्छेअण छप्पइ-	२	१५३७
सो परिणामविहिण्णू	४	३७७५	हरियाल मणोसिल पिप्पली	२	९७४
सोपारयम्मि नगरे	३	२५०६	हरियाहडियट्टाण्	३	३०३८
सो पुण आलेवो वा	२	१०३१	हरियाहडिया सुविहिय	३	३०२९
सो पुण इंधणमासज्ज	३	२१४८	हंतं म्मि पुरा सीहं	३	२९६५
सो पुण हुत्तो लग्गेज्ज	६	६१८२	हंतुं सवित्तिणिसुयं	३	२८४४
सो भणइ कभो लद्धो	४	३४००	हाटं परत्तस चक्खुं	४	४४८५
सो भविय सुलमयोही	१	७१४	हाटं व जरेटं वा	४	४७४८
सो मग्गति साहम्मि	४	३७९३	हाटं व हरेटं वा	४	४७४८
सोयसुयवोररणसुह-	५	५२३२			टि० ३
सो रायाऽवन्तिवती	३	३२८३	हाणी जावेकट्टा	४	४८११
सो वट्ठइ ओदइण्	३	२७३०	हायंते परिणामे	१	११५
सो वि य कुट्टवरितो	३	२६२५	हिज्जो अह सक्खीवा	५	६०५५
सो वि य गंयो दुविहो	२	८२३	हिट्टट्टाणठितो वी	४	४५२५
सो वि य नत्तं पत्तो	३	३०००	हिट्टिछा उवरिछाहि	१	६००
सो वि य सीसो दुविहो	१	७७३	हिट्टिछा उवरिछेहि	१	६७०
सो समणसुविहितेसुं	५	५१६१	हिमतेणसावयमया	५	५५१९
ह			हियसेसगाण असत्ती	३	३१३३
ह णु ताव असंदेहं	५	५३२३	हिरअदारं पसुपेसवगं	४	४३२८
हवमहितविप्परदे	५	५२५८			

गाथा	विभागः	गाथाङ्कः	गाथा	विभागः	गाथाङ्कः
हिंस्रं शीपसहायो	१	७४१	हेट्टा तन्मय सोदण	७	३४७१
हिंस्रानो सवर्धदा	४	७१५७	हेट्टा वि व पविसेहो	१	३२४१
हिंस्रविति न वा ण	१	७४८	होह असीला मारी	१	८६
हीनपमानघरणे	४	७००५	होह पवणो चट्टहा	१	३२६
हीणाऽदिरोगदोसे	४	७०१७	होम न वा वि पमुच	३	२१६६
हीरेम व खेलेम व	२	१४६७	होहिह व निवसमिर्ष	१	६४६
हुवादि पुरुषधे	४	७०३०	होहिमि जवगगाह	४	७७१६
हुवे चरितमेनो	४	७०२४	होहिमि न वा दोसा	३	३१७५
हेट्टवासणहेह	२	२०९७	होमि मिटे वो दोसा	१	७५१
हेट्टणवरसुसे	५	७८७९	होमि हु पमायसठिमा	१	१२७६

षष्ठं परिशिष्टम्

वृहत्कल्पसूत्रवृत्त्यन्तः वृत्तिकृत्स्नामुद्धृतानां
गाथादिप्रमाणानामनुक्रमणिका ।

गाथाद्याद्यपदम्	विभागः	पत्राङ्कः	गाथाद्याद्यपदम्	विभागः	गाथाङ्कः
अ			अत्यंगयस्मि आहूये		२ २६०
अकाले चरसी भिक्षू	२	५०१	[दशवैकालिके अ० ८ गा० २८]		
[दशवैकालिके अ० ५ उ० २ गा० ५]			अरिथयपक्षारथीणं	१	४
अक्षरसुचि नाणं	१	२२	[व्यवहारभाष्यपीठिकायां गा० ५]		
[कल्पवृहद्भाष्ये]			अय प्रक्रियाप्रक्षानन्तर्य-	२	२४१
अक्षरलंभेण समा	२	३०४	[		
[निशेषावश्यकभाष्ये गा० १४३]			अध्यात्मादिभ्य इकप् }	२	३४२
अङ्गानि वेदास्त्वारी	४	१२२२	" }	२	५६८
[			[सिद्धहेने ६-३-७८]		
अय्	२	२६९	अनशनमूनोदरता	२	३६३
[सिद्धहेने २-१-४९]			[प्रथमरतौ आ० १७५]		
अचित्तं ति जं नावि	३	८२७	अनुपयोगो द्रव्यम्	१	१२
[कल्पचूर्णी]			[		
अच्छिद्रा अलण्डा वारिपरिपूर्णाः	१	६	अनुवादादरधीप्ता-	२	४०१
[			[		
अजप् पजप् वा वि	२	२६०	असं भंडेहि चणं	१	१६६
[दशवैकालिके अ० ७ गा० १८]			[कल्पवृहद्भाष्ये]		
अङ्गारयविसोहीप्	२	२७०	अन्यत्र द्रोणसीम्नाभ्यां	३	८२८
[ओषनिर्मुक्तौ गा० ७४५]			[		
अष्टे लोप्	२	३८७	अपरिमिष्ट पुण भत्ते	२	४७३
[आचाराङ्के अ० १ अ० १ उ० २]			[कल्पचूर्णी]		
अट्टण्ड वि पगडीणं	१	३१	अपि कर्दमपिण्डानां	५	१५८४
[कल्पवृहद्भाष्ये]			[		
अट्ट संघाट ति जो जोण्डा	३	८११	अप्पोवही कलहविवज्जणा च	४	११०९
[कल्पचूर्णी]			[दशवैकालिके द्वितीयचूर्णिकायां गा० ५]		
अगतं नाणं जेसिं ते	२	४२२	अदिमतरसंबुद्धा वाहि-	२	४८५
[कल्पचूर्णी]			[पञ्चवस्तुकदीकायां गा० २९९]		
अतिरागप्रणीतान्य-	२	४३५	अमणंता वि हु नजंति	२	३८५
[			[		

ग्रन्थाध्यायवदम्	विभागः	पत्राङ्कः
अभिवक्ष्यन्ति निम्बिगह	२	३७८
[दशवैद्यिके द्वितीयपुस्तिकायां पा० ७]		
अम्हार्णं पुण धीसंक्ष	२	५७५
[अथर्वपूर्वो]		
अवसाधनं छात्राय कंजिय	३	८७१
[अथर्वपूर्वो]		
अविषकृदोसा नाम जे	३	८९७
[अथर्वपूर्वो]		
अज्ञासिपारं च शुद्ध	५	१५०७
[]		
अज्ञसद्गम सप्तद्वारं वदन्ता	७	१३७
[]		
अज्ञियसप्त किरियाण	९	२६५
[अज्ञासद्गमनिर्मुक्तौ पा० ११९]		
अज्ञया गहरागहं वि	९	५५८
[अथर्वविद्येयपूर्वो]		
अज्ञया ज्ञाय युगा किरिया	९	२२०
[निधीयपूर्वो]		
अज्ञया वि रोमिवस्सा	५	१३६१
[अथर्वविद्येयपूर्वो]		
अज्ञावरा सखा पवित्रा से }	१	१८०
" }	१	१९५
[आचारविद् द्व० १ अ० १ अ० १]		
अज्ञावरे छन्दे असे ! वय	३	८०२
[दशवैद्यिके अ० ४]		
अहिगारो सीहि ओलक्ष	५	१३९१
[आचारविद् निर्मुक्तौ पा० ७६०]		
अहिंसा संजमो सवो	१	९०
[दशवैद्यिके अ० १ पा० १]		
आ		
आकपितमि वद वा	३	२१०
[]		
आगा अनिरेसकदे	५	१३९१
[अथर्वविद्येयपूर्वो अ० १ पा० १]		
आगानिरेमकदे	५	१३९१
[अथर्वविद्येयपूर्वो अ० १ पा० १]		
आदेमन्दरेण वा शुद्ध वि	२	५७५
[निधीयपूर्वो]		

ग्रन्थाध्यायवदम्	विभागः	पत्राङ्कः
आज्य वद मन्त्रदे	३	७५८
		दि० १
[]		
आपुविज्जय तम्मा	२	४५१
[]		
आपो द्रवाम्बो वायुः	२	५२५
[]		
आपारे वद्वो	१	७९
[]		
आरं द्रुगुणेन पारं द्रुगुणेन }	१	९९
" }	२	३७८
[]		
आलोको मणुपसु	१	१९३
[अथर्वविद्येयपूर्वो]		
आहाकम्मर्षं शुभनाये	१	९९
[अथर्वविद्येयपूर्वो अ० १ अ० १]		
इ		
इदो वि व रं वेदु	३	९१०
[]		
इदु परमेध्वं	१	८
[]		
इव अवरोगच्छस वि	५	१३६१
[अथर्वविद्येयपूर्वो]		
इवर्ं शु विज्यमावाह	२	७२५
[अथर्वविद्येयपूर्वो अ० १५०२]		
इरियामयिद सया जय	७	१३३९
[आचारविद् प्रतिक्रियाव्यवहारे संक्ष० प० ३५८-९]		
इक्षानामर्षावाह	३	३५७
[आचारविद् अ० २१ अ० २१]		
इह काशुग पृथग्विज	२	५५२
[निधीयपूर्वो]		
उ		
उत्पथेय हि साउमल्य	४	९३९
[अथर्वविद्येयपूर्वो]		
उदय जलमं शुभमुर	२	५२५
[अथर्वविद्येयपूर्वो अ० १४९]		
उदेसे निरेसे	२	२५५
[आचारविद् निर्मुक्तौ पा० १४०]		

गाथापाद्यपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
उपदेशो न दातव्यो	३	९१०
[पञ्चतन्त्रे मित्रमेदे श्लो० ४२१]		
उपयोगो भावनिक्षेपः }	१	८
" }	१	५९
	[	]
उप्यन्ने इ वा }	१	९१
उप्यन्ने इ वा विगते इ वा }	५	१३०९
	[	]
उभे मूत्रपुरीये तु	१	१३२
	[	]
उवसमसेढीपु खलु	२	४२५
[पञ्चवस्तुके गा० १४९८]		
उवसामगसेढीपु	२	२६६
[विशेषपादयके गा० १२८५]		
उवेहिता संजमो युक्तो	३	७६१
[ओषनिर्मुक्तौ भा० गा० १७०]		
उत्तरगेणं ण चैव पाठरियव्वं	४	१०९२
[वत्पविशेषचूर्णी]		
ए		
एपुसिं णं भंते ! जीवाणं पोगा-	३	७६८
[व्याख्याप्रसूतो श० २५ उ० ३ सू० ७६३]		
ए-ओकारपराङ्	१	३
	[	]
एकग पंचग पन्नर	१	१३०
[कल्पवृक्षप्राम्ये]		
एकगसंजोगादी	१	१३०
[कल्पवृक्षप्राम्ये]		
एकेक सत्तवारा	२	४५८
[कल्पवृक्षप्राम्ये]		
एगमेगस्त णं भंते ! जीवस्त	६	१६०६
[प्रसूतो श० उ०]		
एगवयणं वयमाणे	२	३७९
[आचारान्ने भाषाध्ययने पत्र ३८६-१]		
एगं पायं जिणकप्पियाण	४	११०९
[ओषनिर्मुक्तौ गा० ६७९]		
एगिंदिय सुहुमियरा	२	३४८
[पञ्चसङ्गहे गा० ११६]		
एगे वरये एगे पापु चिय-	४	११०९
[ओषपातिकग्रहे सू० १९ प० ३७]		

गाथापाद्यपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
एगो साहू गोयरनिगवो	५	१३४१
[निरीयचूर्णी]		
एगो हं नरिय मे को त्रि	२	४११
[संसारकपोरुर्भा गा० ११]		
एवायानेव लोकोऽयं	१	८४
[पद्दर्शनसमुच्चये श्लो० ८१]		
एय हसामि रमामि य	३	९१०
	[	]
एयम्मि गोयराङ्	२	४२६
[पञ्चवस्तुके गा० १५१०]		
एवं अधित्तेणं	१	१३७
[कल्पवृक्षप्राम्ये]		
एवं च कुसलजोगे	२	४२६
[पञ्चवस्तुके गा० १५०६]		
एवं ॥ गविट्टेसुं	१	१९५
	[	]
फ		
फज्जं माणादीयं	४	९३६
[कल्पवृक्षप्राम्ये]		
फणसोक्खेहिं सदेहिं	२	२७४
[दशवैकालिके अ० ८ गा० २६]		
फणहलेसा णं भंते ! आसाएणं	२	४८३
[प्रज्ञापनोपाधे प० १७ उ० ४ पत्र ३६४-१]		
फणहलेसा णं भंते ! फेरिसया च-	२	४८३
[प्रज्ञापनोपाधे पद १७ उ० ४ पत्र ३६०-१]		
फणसोक्खेहिं सदेहिं	२	२७४
	[	]
फप्पइ चउरथमत्तियस्त	२	४९९
[दशाहृतस्कन्धे अ० ८ प० ६०]		
फप्पइ चउवासपरियायस्त	१	२४५
[व्यवहारे उ० १० सू० २२]		
फप्पम्मि कप्पिया खलु	१	४
[व्यवहारभाष्यपीठिकायां गा० १५४]		
फम्ममसंखेज्जभवं	१	२२५
[व्यवहारभाष्ये उ० १० गा० ५१०]		
फम्मे सिप्पे सिलोगे य	१	९९
[अनुयोगद्वारे]		
करणे जोगे सण्णा	१	१७४
	[	]

गाथाद्यायपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
करेमि अंते । सामाह्य	२	३७८
	[सामानिकप्रवने]	
करोत्सादौ सादत् सपुण्ड्रवः	२	३१३
	[]	
कर्म चाधि पठ चाधि	१	८४
	[]	
कल्पते दृतीये कल्पे	२	४२२
	[पञ्चपरपुके १४३९ भाषाटीकायात्]	
कल्पितस्त कल पविमिषा	३	८९७
	[दशाष्टकस्थे पविमिषावर्णनामके]	
काषाणमुषारि पवणे	१	१४३
	[कल्पवृक्षात्]	
काषोदरि पवडते	१	१४३
	[कल्पवृक्षात्]	
काहीपु सविग येरे	३	७२६
	[कल्पवृक्षपूनी]	
किञ्च कलापकुकायी	२	२६४
	[]	
किह पुण विराहणाप	२	२९६
	[कल्पवृक्षात्]	
किह सणमुषाया पुण	२	२९६
	[कल्पवृक्षात्]	
किह होइ जगदगुण	१	२२
	[कल्पवृक्षात्]	
किं कइविह कस्त कहिं	२	२५५
	[भाष्यपरपुकिंकी गा० १४१]	
किं कारण तु गणिगो	२	२९६
	[कल्पवृक्षात्]	
कुणादिप्रथसाविध्यात्	२	४८०
	[]	
को पठिछेहणाकाको ? पुगो	२	४८८
	[पञ्चपरपुकिंकी]	
कोह मार्ग य मार्ग य	२	२६०
	[दशैकाधिके ज० ८ गा० ३७]	
कोहो य मागो य भगिगाहीवा	४	९३४
	[दशैकाधिके ज० ८ को० ४०]	
दियैय कलदा पुमां	६	१००८
	[]	

गाथाद्यायपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
ख		
खत्री य सादपञ्चम	२	३५६
	[दशैकाधिके ज० ६ सिद्धं गा० ९४८]	
खितोगाहो सकोर	१	२०२
	[पञ्चपरपुके]	
खिदेवूर विसूरी	३	९०८
	[सिद्धंमे ८-४-१३९]	
ख		
खण्डविगाथाय खडरसा	४	१०९०
	[]	
खमिष दिट्टिबानो	५	१३९२
	[खरीदो पत्र २०२-१]	
खम्बवप कर्मापारे	४	१०४४
	[सिद्धंमे २-१-७४]	
खामदेसु सि देसममिती	२	५२४
	[कल्पवृक्षी]	
खामो सि वा मिमोड सि वा	२	३४५
	[कल्पवृक्षपूनी]	
खिरिजो मत्तवाकसंदाही	३	८०७
	[कल्पवृक्षपूनी]	
खिरिपञ्च कोट्टयादिपु	३	८०७
	[कल्पवृक्षी]	
खीवयो य विहारो	६	१००८
	[खीवनिर्मुकी गा० १२१]	
खीवोचये ससवि सुमय्ते	३	८९०
	[]	
खुरत्यसात्रदानेन	२	५७४
	[]	
खोनी चदम-	१	७२
	[भाष्यपरपुकिंकी गा० १३२]	
ख		
	[]	
खुतेन खर्दते मेघा	५	१५९३
	[]	
ख		
खडरगुळदीहो वा	४	१०५४
	[भाष्यपरपुकारोमे गा० ६६६]	

गाथाद्याद्यपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
चटहिं टाणेहिं कोहु-	३	६१९
[स्थानाङ्गे स्था० ४ पत्र १९३-१]		
चक्षुवट्टिडगाहो जहण्णेणं	१	२०४
[]		
चक्षुसोक्खेहिं रुयेहिं	२	२७४
[]		
चत्तारि अण्णो से	४	११४९
[कत्तवृद्धाप्ये]		
चम्मं मंसं च दलाहि	१	९७
[]		
चाट्ठोणा तिमि पागारा	२	३६७
[कत्तविशेषचूर्णा]		
चेइय कुल गण संघे	६	१७०८
[आवदयकनिर्मुक्ता गा० ११०१]		
चोरस्स करिगस्स य	१	७
[]		
छ		
छक्कायादिमचउसू	१	१३४
[वत्तवृद्धाप्ये]		
छट्ठमत्तियस्स वि वार-	२	५००
[कत्तचूर्णा]		
छट्ठाणगभवसाणे	४	१२१८
[पञ्चसंग्रहे गा० ४४४]		
छट्ठाणा ट अंसंता	४	१२१८
[सिण्डनियुक्ता भा० गा० २९]		
छट्ठिविमत्तीण भगइ	१	३
[]		
छट्ठेण्णुमणूम-	२	१३४
[निदर्हमे ८-४-२१]		
छेत्तूण मे तणाइ	३	२१०
[]		
ज		
जइ तेणेय मग्गेण	५	१४६५
[आवश्यकरूपारिष्टापनिकानियुक्ता गा० ४७]		
ज चिय मीसे जयणा	१	१३८
[कत्तवृद्धाप्ये]		
जत्थ पव्वयकोट्टाइमु	३	८१९
[कत्तविशेषचूर्णा]		

गाथाद्याद्यपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
जत्थ मत्तिनाणं तत्थ मुयनाणं	१	३९
[]		
जत्थ य जं जाणिजा	१	७
[अनुयोगद्वारपद्ये पत्र १०]		
जयत्ति जइणं पवरो	१	८५
[]		
जयं चरे जयं चिट्ठे	१	११९
[दशवैजालिके अ० ४ गा० ८]		
जह करगयस्स फासो	२	४८३
[उत्तराध्ययने अ० ३४ गा० १८]		
जह गोमटस्स गंधो	२	४८३
[उत्तराध्ययने अ० ३४ गा० १६]		
जह वूरस्स च फासो	२	४८३
[उत्तराध्ययने अ० ३४ गा० १९]		
जह सरणमुवगयाणं	२	२९६
[कत्तवृद्धाप्ये]		
जह मुरभिकुसुमगंधो	२	४८३
[उत्तराध्ययने अ० ३४ गा० १७]		
जहा कप्पियाकप्पियत्तिसीहाइणं	१	२२०
[कत्तचूर्णा]		
जहा हुमस्स पुप्फेसु	१	९३
[दशवैजालिके अ० १ गा० २]		
जहा पुअस्स कत्थइ वहा	५	१५०६
[आचारान्ते छ० १ अ० २ उ० ६]		
जहियं पुण सागारिय	१	१३८
[कत्तवृद्धाप्ये]		
जं जुजइ उवयारे	३	६७०
[ओषलियुक्ता गा० ७४१]		
जं तं सेसं वं सम्मत्ते	२	२६७
[कत्तचूर्णा]		
जा एगदेसे अददा ट मंटी	२	३२३
[व्यवहारपीठिका गा० १८१ कत्तवृद्धाप्ये च]		
जाणु सट्ठाणु निक्खंतो	२	३६३
[आचारान्ते छ० १ अ० १ उ० ३]		
जा भिक्खुणां पिटगामं	२	३४८
[]		
जावइय पत्तवा ने	१	२२
[]		

गाथाघाषपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
तस्मि मलो जाह् दिवं	२	२६८
[विशेषावदयके गा० १३१७]		
तरणीओ अंते वा ठवि-	४	१२९२
[वृद्धविवरणे]		
तमकाये चतुलहुगा	१	१५७
[]		
तस्सेव य थेजाथं	१	१
[विशेषावदयके गा० १४]		
तह दोघं तह तचं	३	९१०
[]		
तं भावगं चंदुलाणं सिद्धं	२	३७६
[कल्पचूर्णी]		
तं च कहं वेह्जह् }	२	३७१
"	२	५२५
[आवदयकनिर्युक्तौ गा० १८१, ७४३]		
तं चिय विसुज्जमागं	१	२७
[कल्पवृद्धाण्ये]		
तं मङ्गलमादीप	१	१
[विशेषावदयके गा० १३]		
ता...उद्विभवासा	२	५९३
[]		
तावदेव चलस्यो	२	३१८
[]		
तिमिच्छं नाभिनदेजा }	२	२९९
"	२	३७९
[उत्तराण्यने अ० २ गा० ३३]		
तिण्हमन्नयरागस्स	२	३७८
[दशवैकालिके अ० ६ गा० ५९]		
तिण्हं दुप्पडियारं सम-	५	१४५५
[स्यानाङ्गधत्ते स्या० ३ उ० १]		
तिसु वरिसेसु पुण्णेसु	४	१२६६
[कल्पचूर्णी]		
तिहिं नावाप पूरपहिं	१	१३३
[कल्पचूर्णी]		
तुलासूत्रेऽश्वादिरइमां	१	२११
[]		
ते स्वेत्ताणं अळमे	४	११५६
[कल्पविशेषचूर्णी]		

गाथाघाषपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
ते चिय लहु कालगुरु	१	१२४
[कल्पमाण्ये]		
ते टगले टिट्टिवेह्	१	१२८
[कल्पचूर्णी]		
तेण परं पुरिसाणं	१	१३६
[कल्पवृद्धाण्ये]		
तेण परं मुहुमाओ	१	२४
[कल्पवृद्धाण्ये]		
तेपां कटतटअट्ट-	१	८५
[]		
ते साहुणो चेइयधरे	५	१४६९
[कल्पचूर्णी]		
तेसिं जो अंतिमओ	१	२४
[कल्पवृद्धाण्ये]		
त्रयः शल्या महाराज !	२	५०३
[ओषनिर्युक्तौ गा० ६२३ समा]		
थ		
थंभा कोहा अणामोगा	३	६२०
[आवदयके नू० मा० गा० २५७]		
द		
दवा दानमनीधर-	४	१२५३
[]		
दन्तानामज्जनं श्रेष्ठं	४	१०६३
[]		
दध्वयओ भावयओ	२	३८०
[आवदयकनिर्युक्तौ मा० गा० १९२]		
दध्वस्स चेव सो पजातो	१	१४
[]		
दध्वं खेतं कालं	२	३२८
[]		
दध्वाहं अविसिट्ठं	४	१०७५
[कल्पवृद्धाण्ये]		
दध्वापरिणते चटलहु	१	१५७
[कल्पवृद्धाण्ये]		
दंठिय असोय ति चिय	१	१२४
[कल्पवृद्धाण्ये]		
दंतपुर दंतचक्के	२	५९१
[आवदयकनिर्युक्तौ गा० १२८०]		

भाषाभाषणम्	विभागः	पद्याः
वन्दे य बह्मवीही	१	२२
[अनुबोधद्वारे]		
वसो विवस्वनिवापुण	१	१०५
[]		
वसुदत्तविरक्त	२	५१६
[]		
विगिन्ध्यापरीसहे	२	६७८
[वसुदत्तवन्दने भा० १ पद्यम्]		
विद्वा सि कसेरुम्ह	६	१६१०
[]		
वीरहसौ मियो दुरी	६	१६८८
[सिद्धीदे ८-१-४]		
वीहो वा हसो वा	४	१०५७
[मयचनसारोकारे भा० ५६८]		
वमासो ब्रह्मदये	३	७५८
[]		
वो अलङ्करो वसुदे	२	३७५
" }	४	११११
[]		
वोहिं विवसेहिं वासुदत्त	१	१३७
[]		
व		
वम्मशयसराधकुसला	१	२३७
[]		
वमो वमोपमापुण्य	१	१८०
[वीरभक्त्यै दिव्यं श्रीक ११५]		
वृषि धूमने	१	९३
[]		
व		
व करेह सय साहू	१	१०५
[]		
व विरं मणि संवसे मुणी	२	५८६
[कविचारिते भा० १७ पद्य २]		
वटुमि व छावमरिपु माणे	१	४२
" }	२	३०५
[भावपदकनिर्मुक्तौ भा० ५२९]		
वरिप वरुहिं विह्व	२	३७३
[भावपदकनिर्मुक्तौ भा० ७६१]		

भाषाभाषणम्	विभागः	पद्याः
वरिप व निचो व कुणह	२	२६५
[कविरात्राणे]		
वन्धादिग्योऽनार	१	२२८
[सिद्धीदे ५-१-५२]		
व मांसमद्ये पोष	१	८४
[अनुबुद्धी भा० ५ को० ५६]		
व व बह्मपुण्यार्ण	२	३९६
[वसुदत्तवन्दने भा० १८१]		
व वा कसेरु मित्रम सहाय	२	३७५
[वसुदेवार्किते भा० २ भा० १०]		
व वि कोष कोमिजह	१	१६६
[वसुदेवार्किते]		
वाशि पुंसि व	१	१८६
[सिद्धीदे ५-१-५१]		
वायमि निगिहयमे	६	१७०७
[भावपदकनिर्मुक्तौ भा० १०५४, १६९२]		
वाकसेन राम श्रीव	४	९४७
[]		
विदमा अन्तराकरो	१	८६
[]		
वितीदियापु परिद्विजो	५	१७६८
[वसुदेवार्किते]		
वीरुवारं समसं }	२	४५७
" }	३	८०२
[वसुदेवार्किते भा० ५ भा० १ भा० २०]		
वेव कुसुमावाता	३	९११
[]		
वेवाववस्त ममास्त	६	१६९२
[]		
वेरुहं व असे ! वेरुहंयु	४	११३९
[भावपदकां ४ भा० १ भावपदकां १०७० १]		
वेवाकि राजराजस	५	१५११
[भावपदकां भा० १२८]		
वो कपह निगयान वा पुवरीका-	५	३०७
[]		
वो कुष्मन्मवालो व	२	३५६
[]		

गाथायाचपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
पक्षिस्त्रयं पञ्च भवत्सं	४	१२१३
	[आश्रयकचूर्णौ]	
पच्छा तिरिपुरिसांम-	१	१३६
	[कल्पवृक्षज्ञान्ये]	
पडिगाहगे चटलहं मत्तगे	४	१०९७
	[निशीथचूर्णौ]	
पडिवत्तीपु अविरय-	२	२६७
	[विशेषावश्यकं गा० १३१४]	
पदमतद्वयभंगे ठायतस्स	४	९५६
	[निशीथचूर्णौ]	
पदममचित्तपहेणं	१	१३७
	[कल्पवृक्षज्ञान्ये]	
पदमसरिच्छो भासगो	१	६४
	[कल्पवृक्षज्ञान्ये]	
पदमं ज्ञानं तमो द्या	६	१७०८
	[दशवैकालिके अ० ४ गा० १०]	
पत्रपुष्पफलोपेतो	१	९४
	[]	
परमाणुपोगालाणं भंते ! द्रुपपति-	१	४८
	[अनुयोगद्वारे]	
परमाणु संखडसंखा	१	२४
	[कल्पवृक्षज्ञान्ये]	
परिधानवत्थस्स अन्नमत्तर-	२	३३४
	[निशीथचूर्णौ]	
परिनिद्रियं ति जं पर-	३	८२७
	[कल्पचूर्णौ]	
पवयणसंधैशयरे	२	५२६
	[]	
पंचखंधे धयंतगे	२	३७८
	[सप्तकृतानि अ० १ अ० १-८० १]	
पंचहिं ठाणेहिं सुयं वाहजा	१	५१
	[स्थानानि सा० ५ उ० ३ ख० ४६८]	
पंचेय निजोगा	४	११४९
	[कल्पवृक्षज्ञान्ये]	
पंडय वाहय कीचे	४	११८०
	[निशीथाध्ययने]	
पाडसो भासाढो सावणो	३	७७१
	[कल्पविशेषचूर्णौ]	

गाथायाचपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
पाडसो सावणो भद्वमो	३	७७१
	[कल्पचूर्णौ]	
पापुण खीणदन्वा	१	२२२
	[]	
पागइयडसोयवादी	१	१२४
	[कल्पवृक्षज्ञान्ये]	
पायगाहणेणं पायमंडयं	३	७८८
	[कल्पचूर्णौ]	
पिच्छासु ताव एय	२	३९६
	[पञ्चवस्तुके गा० १३८०]	
पिता रक्षति कौमारे	५	१३५९
	[]	
पुढवी आउक्काय	४	९३५
	[ओषनिर्मुक्तौ गा० ३३६]	
पुढवी जाळ तेज	१	१५७
	[कल्पवृक्षज्ञान्ये]	
पुष्कपुडियाह जं पइ	१	१०
	[]	
पुष्का य कुसुमा चेव	२	४९५
	[]	
पुष्केसु भमरा जहा	१	९०
	[दशवैकालिके अ० १ गा० ४]	
पुण्वं तसेसु थिराइसु	५	१४९५
	[निशीथचूर्णौ]	
पुण्वेण पच्छिमेण य	१	२०१
	[देवेन्द्रप्रकरणे गा० २१६]	
पूर्वं सूत्रं ततो वृत्ति-	१	६३
	[]	
पूर्वाह्ने वसनं दद्या-	३	९१२
”	४	११७९
	[]	
पुपोदरादयः	२	३६३
	[सिद्धिमे ३-२-१५५]	
पेडा अद्वपेडा गोशुचिया	४	९३४
	[]	
पेहेत्ता संजमो कुत्तो	३	७६१
	[ओषनिर्मुक्तौ सा० गा० १७०]	
पोरयग-तण-दूसेसु	४	१०५५
	[कल्पचूर्णौ]	

भाषाभाषपदम्	विभागः	पञ्चदशः
प्रत्युपसि हवा मार्गाः	२	५७६
[]		[]
प्रमत्तयोगाद् प्रान्दपरोपणं	४	१०७९
[वसने न० ७८७ ८]		[]
प्रमानानि प्रमानस्यैः	२	३१४
[]		[]
प्रान्ता द्वित्रिचतुः शोध्य	१	२०
[]		[]
प्रान्ताभ्यन्तर रामस्य	१	८७
[]		[]
प्रान्ताभ्यन्तरे	२	३६३
[प्रमत्तयोगाद् न० १०९]		[]
प्रान्ताभ्यन्तरे	२	५३०
[]		[]
फ		
फेडिपानि फामि कु-	२	४३३
[कल्पपूर्व]		[]
ध		
धकाक पवित्रा	२	२६६
[निवेद्यवर्गके न० न० १११६]		[]
धुक्तम्	५	१३६५
[सिद्धिने ५-१-१]		[]
धुक्तपणेन धुक्तपणं	१	३
[]		[]
धारवर्ध य धुरा	३	५३३
[प्रमत्तयोगाद् न० १५८९]		[]
धारवर्धके कसाय	२	२६९
[प्रमत्तयोगाद् न० १११]		[]
धाते धुते नपुते य	४	११८०
[निरीक्षणपणे]		[]
धातुधुतधुतेहि	४	१०५४
[प्रमत्तयोगाद् न० १६५]		[]
धुतिरूपधते धातु	३	९११
[]		[]
म		
भग्नं वि ते भग्नं	२	३५४
[]		[]
भग्नमाग्नपानो	१	२८०
[कल्पपूर्व]		[]

भाषाभाषपदम्	विभागः	पञ्चदशः
भग्नपणे कण	४	१३९
[कल्पपूर्व]		[]
भग्नं मुकुन्द भग्न	१	१३
[]		[]
भारे हस्तपणो	१	१४८
[कल्पपूर्व]		[]
भार्यादिना	२	४७०
[सिद्धिने ६-४-२१]		[]
भाषापरिणते कणो	१	१५७
[]		[]
भित्तु न हस्तपण भग्न	२	३७९
[]		[]
भूतक भानिनी वा	१	८
[]		[]
भूमीगतमि लो वि	३	९१०
[]		[]
भेजेन विना व्याधिः	२	५७५
[]		[]
भोक्त वि वा संकति वि वा	३	८९०
[कल्पपूर्व]		[]
म		
मन्त्रो पुन स्ते रपणी	५	१४९९
[कल्पपूर्व]		[]
मन्त्रं पुनोद्वा पदुरपद-	२	५१८
[]		[]
मन्त्रमिष्टम् क कपुष	३	६९८
[भाषापरिणते न० १४८६]		[]
मन्त्रार्थसंकेत्यादयः	२	५८१
[]		[]
मन्त्रं य सूरसेन	३	९१३
[प्रमत्तयोगाद् न० १५९१]		[]
मात्रं कथा दुष्टिना वा	३	७१०
[]		[]
मीमांसक कणो	१	१५७
[कल्पपूर्व]		[]
मुप्य परिणतो पुनो	२	२७०
[दन्तैः कठिने न० १ न० ११]		[]
मुहपुति रपहरण	२	३८९
[]		[]

गाथाद्याद्यपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
मूले कंदे खंधे	२	२७४
	[	]
मेघच्छन्नो यथा चन्द्रो	१	२
	[	]
मैत्रीप्रमोदकारुण्य-	३	७६१
	[तत्त्वार्थे अ० ७ सू० ६]	
मोहस्य तदपि विलसित-	२	३८५
	[	]
मोहोपशम एकस्मिन्	१	३५
	[	]
य		
यत्र प्राणिवधो नास्ति	४	१२३८
	[	]
यथाऽऽवश्यमेकं कृते एक-	२	४८९
	[कल्पचूर्णौ]	
यद्वत् सत्यहितार्थं	४	१०७८
	[	]
२		
रत्तिं द्रवपरिवासे	५	१५८०
	[कल्पवृक्षभाष्ये]	
रयणगिरिसिंहरसरिसे	२	४६१
	[कल्पवृक्षभाष्ये]	
रसोर्लक्षौ	४	११७३
	[सिद्धहेमे ८-४-२८८]	
रहगतो य विविहफले	३	९२०
	[निशीथचूर्णौ]	
रागाद्वा द्वेपाद्वा	१	२१६
	[	]
रागेण सङ्गालं	४	९६९
	[पिण्डनिर्जुक्तौ गा० ६५९]	
रायगिह मगह चंपा	३	९१३
	[प्रवचनसारोद्धारे गा० १५८७]	
रूपिष्ववधेः	१	१४
	[तत्त्वार्थे अ० १ सू० २८]	
रुसड वा परो मा वा	२	३९१
	[महानिशीथे अ० २]	
ल		
लिंगितियं वयणतियं	१	५०
	[	]

गाथाद्याद्यपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
लिंगेण लिंगिणीय	४	१०३०
	[कल्पवृक्षभाष्ये]	
व		
वत्तीभवति द्रव्या	१	२
	[कल्पवृक्षभाष्ये]	
वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं	४	१२७७
	[	]
वर्तमानासन्ने वर्तमाना	५	१४१४
	[टि० १]	
	[	]
वर्षं देव ! कुणालायां	१	४४
	[	]
वंजुल पुष्पुन्मीसा	१	८४
	[	]
वंदामि भद्रबाहुं	२	२५९
	[दशाक्षनिर्जुक्तौ गा० १ पञ्चकल्पभाष्ये गा० १]	
वंदासु खंति ! पठर्पणसुख-	३	७४९
	[	]
वारत्तपुरे अभयसेण	२	५२४
	[आवश्यकनिर्जुक्तौ गा० १३०३]	
वाच शब्दे	६	१६०४
	[	]
विज्ञप्तिः फलदा पुंसां	६	१७०८
	[	]
वितर्हं पि तहामुक्तिं	२	२६०
	[दशवैकालिके अ० ७ गा० ५]	
विद्युत्पन्नपीतान्धाद्यः	२	३५९
	[सिद्धहेमे ८-२-१७३]	
विनयः शिक्षा-प्रणाल्योः	४	११९६
	५	१३६०
	[हैमानेकार्थे त्रिस्वरकाण्डे स्तो० ११०५]	
विभूसा इत्थिसंसर्गा	४	१०९५
	[दशवैकालिके अ० ८ गा० ५७]	
वीतरागा हि सर्वज्ञाः	१	१०४
	[	]
वीसंदणं अद्विद्वद्भव-	२	५०५
	[पञ्चवस्तुके गा० ३७९ टीकायाम्]	
वेराड वच्छ चरणा	३	९१३
	[प्रवचनसारोद्धारे गा० १५९०]	

ग्रन्थनाम	विभाग	पृष्ठसंख्या
गद्यपद्यपद्य		१-४५३
वेदविद्ययाविद्युत-		[१२३४]
अथ-समिति-कथायाणां		५-१२३४
"		५-१२३४
वीहिदयो मसुरी		५-२३४
		[१]
शब्दः कदापि कदापि		१-८४
		[१]
शरीरं धर्मसंयुक्त		२-८२१
		[१]
श्रीकाव्यसंकेतः		२-४४०
	[विद्यमाने ८-१-१५५]	
शुभ्यतस्वीमि शुभ्यमिति		२-५५०
		[१]
मज्जीति बहु कर्माव्या-		५-१२३४
		[१]
दीपाद्वा		२-२००
"		२-२१८
	[विद्यमाने ७-१-१०५]	
कृपया धर्मसंबन्ध		१-५०
	[शिष्टांतसंयुक्त]	
या कर्पस्य कुर्वति		५-१२३४
		[१]
स		
सह सामान्ये भाष्यविक		५-१२३४
	[अन्तर्गता]	
सथा वि सा न वसन्ता		१-२२०
	[दृष्टव्यमिति न० ७ या० ११]	
सासत्रेऽर्हसिंसादी		१-१८०
	[वेदान्तसंयुक्त]	
सासामीप्ये सन्नद्धा		५-१२३४
	[विद्यमाने ५-४-१]	
सासपि फलेषु बद्ध		५-२३४
		[१]
सद्वर्मेनीयवपनामधकीशालक		२-३५५
	[विद्यमाने विद्यमाने विद्यमाने]	

[illegible]

गाथाद्यायपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
सहसुप्पन्नं रोगं	२	२२९
	[	]
संवर कुंधुदेहिय	५	१५७५
	[ओषनिर्मुक्तौ गा०	३२३]
संजमजोगा एर्यं	४	१०२१
	[पञ्चवस्तुके गा०	१३३]
संजमहेकं श्लेवो	३	१५३
	[कल्पवृक्षभाष्ये]	
संजयगिहिचोयणऽचोयणे	३	७६१
	[ओषनिर्मुक्तौ भा० गा०	१७१]
संशुक्तोऽणंतेहिं	१	२२
	[कल्पवृक्षभाष्ये]	
संपुङ्गो दुग्माई	३	१०५४
	[प्रवचनसारोद्धारे गा०	६६७]
संवच्छरवारसपण	३	८६२
	[ओषनिर्मुक्तौ भा० गा०	१५]
संविगमसंविगा	२	३२२
	[	]
संसट्टकण्णे ण चरेज्ज	२	३७९
	[दशवैकालिके चूलिका ३ गा०	६]
संसट्टमाह्याणं	६	१७००
	[कल्पवृक्षभाष्ये]	
संहिता च पदं चैव	२	२५६
	[	]
साकेत कोसला गय-	३	९१३
	[प्रवचनसारोद्धारे गा०	१५८८]
सामन्नमणुचरंतस्स	३	७५२
	[दशवैकालिकानिर्मुक्तौ गा०	३०१]
सामर्थ्यं वर्णनार्यां च	१	३
	[	]
सा वि य ग्रं भगवजो अद्ध-	२	३७३
	[समवायाज्ञे समवाये ३४]	
सिय तिभागे सिय तिभा-	२	३८०
	[प्रज्ञापनार्यां पदं ३ पत्र २१६-२]	
सुत्तं सेयं जागरियच्चं वा सेयं	१	८६
	[व्याख्याप्रश्नो श० १२ उ० २ सू० ४४३]	
सुत्तप्फासियनिजुत्ति	२	२५६
	[विशेषावश्यकं भा० गा०	१०१०]
सुत्तं सुत्ताणुगमो	२	२५६
	[	]

गाथाद्यायपदम्	विभागः	पत्राङ्कः
सुद्धपुटवीण न निसिण	३	४१४
	[दशवैकालिके ज० ८ गा०	५]
सुबहुं पि सुयमहीयं	३	१७०८
	[आवश्यकनिर्मुक्तौ गा०	९८]
सुयनाणं महिद्धीयं	१	४६
	[	]
सुहपडिबोहो सिद्धा	५	१३३९
	[	]
सुहुमं पि ह्म अचियत्तं	३	४२०
	[पञ्चवस्तुके गा०	१४५०]
सुरेव सेणाद्द समत्तमाडहे	१	८६
	[	]
सेजायरपिंडम्भी	४	९८६
	[पञ्चाशके पञ्चा० १७ गा०	१०]
सेयविया वि य नयरी	३	९१३
	[प्रवचनसारोद्धारे गा०	१५९०]
सोहंदिस्स णं भंते ! केवहण	१	६६
	[प्रज्ञापनार्यां पदं १५ उ० १ सू०	१९५]
सो पुण लेवो खर-	१	१५३
	[	]
स्यानासनगमनानां	३	६५३
	[नाट्यशास्त्रे ज० २२ श्लो०	१५]
स्पृशः फासर्फसफरिसल्लिब-	५	१५८९
	[टि० १]	
स्वप्रतिष्ठितमाकाशम्	१	५२
	[	]
स्वरेभ्य हः	३	८८१
	[सिद्धहेमे उणादि सू०	६०६]
	हं	
हस्तपादाङ्गविन्यासो	३	६५३
	[नाट्यशास्त्रे ज० २२ श्लो०	२२]
हास्यो हासप्रकृतिः	३	६५४
	[खट्वाकाव्यालंकारे ज० १५ श्लो०	११]
हे हो हले जि अस्ते ति	२	२६०
	[दशवैकालिके ज० ७ गा०	१९]
होह कयत्थो चोत्तुं	२	२५६
	[विशेषावश्यकं भा० गा०	१००९]
हस्तदीर्घमुत्तवाच	१	२१
	[	]

सप्तमं परिशिष्टम्

वृहत्कल्पसूत्रभाष्य वृत्त्यन्तर्गता लौकिकन्यायाः ।

न्यायाः	विभागः	पत्राङ्कः	न्यायाः	विभागः	पत्राङ्कः
अनानुपूर्व्यं चिन्त्याहम्	४	२३२	सम्पन्वतिरसाहणेन वृक्षते	३	२८३
आद्यन्तमहणे मध्यस्यापि महणम्	२	२७४	तुलावृक्षमध्यमहणन्याय	१	२५०
"	४	११५०	"	२	५८७
धुकमहणे तज्जातीयमहणम्	२	२६६	वृक्षवाडिम	१	२९
"	२	३८८	भीमो भीमसेनः	३	८९६
"	४	११५०	मात्रवाडि च सुखल कायच महा-		
धुकमहणे तज्जातीयानां सर्वेषां			सुखलः	२	२६१
महणम्	२	२७४	पयोद्वेस निर्वेद्यः	२	३१८
"	४	१०८७	"	२	३८८
धुकमहणेन तज्जातीयानां सर्वेषां			"	२	५४८
मपि महणम्	५	१३७४	वमिम्यायाः	२	१६६५
कीदृक्चक्रपरम्परान्यायाः	१	१६७	सत्यमाना भामा इति न्यायाः	३	१०२९
सुगाक्षरान्यायाः	३	२१२	सर्वं वाच्यं सावधारणम्	१	२३२
आपकन्यायाः (गा० ६०७५)	६	१६०७	"	२	५८२
"	६	१६०७	सूत्रवाच्यं सूत्रम्	४	२७६

अष्टमं परिशिष्टम्

वृहत्कल्पसूत्रस्य वृत्तौ वृत्तिकृत्यां निर्दिष्टानि सूत्र-भाष्य-
गाथापाठान्तरावेदकानि स्थलानि ।

पाठान्तर

विभाग-पत्राङ्कः

सूत्रपाठान्तर

३-६५२, ६७७५-१२४५, १५२५, १-१६२०

भाष्यपाठान्तर

१-६६, २४५१-१८७, १८९, २९१, २९८, ३४६, २६५, २८१, ४०२, ४६५,
४९०, १२-६९०, ८२७, ८२६, ८५७, १-६६०, १०९४, १०६६, १०७४
१२०१२५-१२२४, १५२५, १५२५, १५७०, १५८०, १५८०, १५८०, १५८०

नवमं परिशिष्टम्

बृहत्कल्पसूत्रवृत्त्यन्तर्गतानां ग्रन्थकृतां नामानि ।

ग्रन्थकृताम्	विभाग-पत्राङ्कादिकम्
अन्ये	३-८५७
आचार्य	२-५२१
आचार्यदेशीय	३-८७२ टि० १
	४-१००७ टि० ३
आर्यमन्त्र	१-४४
आर्यसमुद्र	१-४४
आर्यसुहस्त्रि	१-४४
आवश्यकचूर्णिकृत्	२-३६७ टि० १; ४-१२१३
कल्पपाठ्ययनचूर्णिकृत्	१-२२०
केचिदाचार्यदेशीयाः	३-८७१ टि० ६
केचिदाचार्याः	३-८५७;
	४-१०३१, १०८९, ११५८
केपाञ्चिदाचार्याणां	३-७८१, ८०२; ४-१२६३
गुरुलियोग	२-६०१
चुणिकार (कल्पचूर्णिकारः)	१-२३ टि० ६
चूर्णिकार (कल्पचूर्णिकारः)	१-२७;
	४-१०७४; ५-१५०२
चूर्णिकृत् (कल्पचूर्णिकृत्)	१-१, २०५,
	२४१; २-२६७, २८९, ३७३,
	४२२, ४३६, ४७३, ४८९, ५००,
	५०५, ५२४, ५५८, ५८५;
	३-७७०, ७८८, ८०७, ८११, ८२७,
	८४५, ८७१, ८९०, ८९४;
	४-१०५५, १२६६; ५-१४६८

ग्रन्थकृताम्	विभाग-पत्राङ्कादिकम्
जिनभद्रगणिक्रमाश्रमण	२-२५६, ४०२
धम्मगणित्थमासमण	३-७२६ टि० ३
निर्युक्तिकृत्	१-४४ टि० ५
निरीथचूर्णिकार	२-२८९
निरीथचूर्णिकृत्	१-२२०, २४१; २-२८७,
	२९०, ३३४, ५५२, ५७४; ३-९२०;
	४-९५६, १०९७; ५-१३४१, १४९५
परमर्षि	१-२१९; २-३७३
बृहन्नाप्यकार (कल्पस्य)	४-९३६, ११४९
बृहन्नाप्यकृत् (कल्पस्य)	४-९२५, १०७५;
	५-१४९९, १५८०, १५८६ टि० २
भद्रबाहु	१-२, १७७; २-२५९
मलयगिरि	१-३९ टि० २, १७७, १७८
मलयवतीकार	१-९९
लाटाचार्य	४-९८३
लाटाचार्य	४-९८३ टि० २
वादिमुख्य	२-३५५
विशेषचूर्णिकार (कल्पस्य)	३-८०७
विशेषचूर्णिकृत् (कल्पस्य)	२-३४५, ३८१,
	४९०, ५५८; ३-७२६, ७७१; ४-११५६
वृद्ध	३-७६८
सहदासगणिक्रमाश्रमण	१-१७७
हरिभद्रसूरि	२-३९६, ४८५
हेमचन्द्रसूरि (मलधारी)	१-१७ टि० ५

दशमं परिशिष्टम्

बृहत्कल्पसूत्रभाष्य-वृत्त्यन्तः प्रमाणत्वेन निर्दिष्टानां
ग्रन्थानां नामानि ।

ग्रन्थनाम	विभाग-पत्राङ्काधिकम्	ग्रन्थनाम	विभाग-पत्राङ्काधिकम्
अभितस्त्याविवक्षय	५-१४२९	इक्षिमासिध	१-२५ (गा० २०४)।
अभिवर्द्धविषय	५-१४२९	२-५८२ (गा० २०२७)	
अल्पसत्य	१-११४ (गा० १८८)	उभितस्त्याव	१-२२ (गा० १९२)
अनुयोगशार	१-८ डि० १,७८,८६१-२४८	उभितस्त्याव	१-२९,२६
अनुयोगशारपूर्णि	१-४५ डि० ६	उत्तराभ्यवय	१-९७ डि० १,३-७८४ डि० ॥
अद्योपपाद	१-४६	५-१३७८ डि० ५,१३९२	
अर्थशास्त्र	१-११४	अभिसापिध	१-२६१२-५८६
आचार	३-९१३	वेम्	५-१४४३
आचारमकस्यभ्यवय	२-२४८	भोविर्मुक्ति	१-१४०१२-४९०,५०२ डि० १।
आचारसूत्र	४-११०९	३-७६१,८६९,८९९,८७७।	
आचाराङ्गसूत्र	१-२६ डि० १,२७ डि० २, १२३ डि० १,१२८ डि० २,१८०, १५५३२-२७२,१७९३-७५९ डि० २।	४-९३४,९३५,१२९४,५-१२६१	
आदेशान्तर	१-४५ डि० ६,३२-५७४,३-७२९	कण्य	२-२५९
आदेशान्तर	२-५७५	कस्यविशेषपूर्णि	३-८४५
आवश्यक	१-७८,१७७,१४४,२-२६७,५२४, ५९१३-६९८ डि० ३,७०६, ७१७३-१०५९,१०६२, १२३२,१२६०,७५-१४८९।	कस्यसूत्र	१-२
आवश्यकपूर्णि	३-४५ डि० ६	कुलकरगविहका	१-२११
आवश्यकटीका	१-१४४-१२२३, ५-१४२६,१५४९	कौटिल्य	१-११३
आवश्यकनिर्मुक्ति-पूर्णि-वृत्ति	२-१६९ डि० ३	किपाविस्तारपूर्व	१-४४
आवश्यकमकस्यमिदि-वृत्ति-पूर्णि	१-५२ डि० ३	गोविन्दनिर्मुक्ति	३-८१६५-१४५९
आवश्यकहारिमन्त्रीटीका	१-४५ डि० ६, ५६ डि० ४,८५ डि० २	शरक	२-५४९
आवश्यक	१-२ डि० १	वृत्तमणि	२-४०४
		पूर्णि (कस्यसूत्र)	१-१७७,१७८,२०४,२४९।
		२-२९७,१२० डि० २,२४०, ३९८ डि० ४,२९९,६०१,११०।	
		३-१२४४,११४९,११६९, १२६९,१२०६५-१२४१, १२६९,१५८५,१५९९	
		पूर्णिद्वय (कस्यपूर्णि-कस्यविशेषपूर्णी)	५-
		११८८ डि० १	

ग्रन्थनाम	विभाग-पत्राङ्कादिकम्
चेतककथा	३-७२२
जन्तुदीवपन्नति	१-४९ (गा० १५९)
जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति	१-४९
जीवाभिगम	१-६ टि० ६
जोगिपाहुड	३-७५३ टि० ४
ज्ञाताधर्मकथाङ्ग	१-६२ (टि० ४-५); ३-७०९ टि० २
ज्ञाताध्ययन	१-६६
गिज्जुत्ति	५-१३६८ (गा० ५१३९); ६-१७०४ (गा० ६४८२)
तत्त्वार्थ	३-८१६
तरङ्गवती	१-१६५; ३-७२२; ५-१४८९
तीर्थंकरगण्डिका	१-२३१
त्रिंशत्तिमहामोहस्थान (आवश्यकै)	६-१६९२
दशवैकालिक	२-२७३३; ३-९४, ११०९
दशवैकालिकटीका	१-११९
दशवैकालिकनिर्युक्ति	१-७५; २-४९५; ३-७५२
दशाश्रुतस्कन्ध	२-४९९; ३-८९७; ६-१६७५ टि० १
दसा (दशाश्रुतस्कन्धः)	२-२५९
दीवसमुद्भवपन्नति	१-४९ (गा० १५९)
देशी (देशीनाममाला)	२-५५६
देशीनाममाला	२-५५६ टि० ४
द्वयोरपि चूर्णयोः (कल्पचूर्णि-विशेषचूर्णयोः)	२- ६६९
द्वीपसागरप्रज्ञप्ति	१-४९
धूर्ताप्यायन	३-७२२
नन्दी	१-३९ टि० २
नन्दीवृत्ति	१-३९ टि० २
नन्धध्ययन	१-१५; ५-१३९२ टि० १
नाट्यशास्त्र	३-६९६
नायज्ज्ञयण	१-६५ (गा० २०४)
निर्युक्ति	१-१७७; ३-१०५९; ६-१७०४
निशीथ	१-४४; ३-६७१; ५-१३२२, १३२७, १४४१, १४७९
निशीथचूर्णि	१-४५ टि० ६, २४२, २४८; २-२९१, २९८, ३२० टि० २, ३४०; ३-७८१, ८४५; ४-९८३; ५-१५८५
निशीथपीठिका	५-१३३९

ग्रन्थनाम	विभाग-पत्राङ्कादिकम्
निशीथाध्ययन	४-११८०
पञ्जोसवणाकल्प	४-११५६
पञ्चकल्प	१-७८, ८३; २-२५९; ४-११२६; ५-१३६७; ६-१६५९, १७०४
पञ्चवस्तुक	२-३९६, ४२०
पञ्चवस्तुकटीका	२-४२२, ४८५, ५०५
पञ्चवस्तुकवृत्ति	२-४८८
पण्णत्ति	४-९४७
पर्युपणाकल्प	४-११५६
पंचआएससय	१-४५ टि० ६
पंचकल्प	१-८३ टि० ४; ५-१३६८ टि० २
पाक्षिकसूत्र	५-१५८६
पारिष्ठापनिकानिर्युक्ति	४-१२९४; ५-१५५६
पिण्डनिर्युक्ति	१-१५४; २-४७१, ५१०
प्रज्ञप्ति	१-९६; ५-१३८३; ६-१६०६
प्रज्ञापना	२-४८२, ४८३
प्रज्ञापनोपाङ्ग	१-४८ (टि० ३-४)
प्रत्याख्याननिर्युक्ति (आवश्यकनि०)	३-८०६
प्रत्याख्यानपूर्व	१-३, १७७; २-२५९
प्रशव्याकरणाङ्ग	४-१२३९
वृहद्भाष्य (कल्पसूत्र)	१-२२, २०२५ २-२९६, ४५८, ५५७; ४-११६९; ५-१३६१; ६-१७००
ब्रह्मदत्तहिण्डि (उत्तराध्ययननिर्युक्तौ)	६-१६६०
भगवती	१-८६ टि० २; ४-११३९, १२००
भगवतीटीका	३-७६८
भस्सं (सं० भाष्यम्)	१-२ टि० १
भारत	५-१३८५, १३९०, १३९१
भाष्य (कल्पलघुभाष्यम्)	१-१, २, १७७, १७८
भासं (सं० भाष्यम्)	१-२ टि० १
भित्तवरशास्त्र	४-९३६
मलयगिरिव्याकरण	१-३
मलयवती	३-७२२
महापरिज्ञा	१-४६
मूलचूर्णि	४-९८३
मूलावश्यक	५-१३९१ टि० १
मूलावश्यकटीका	२-२५५
मौनीन्द्रवचन	२-३९१
योगसङ्ग्रह (आवश्यकै)	५-१३५९

ग्रन्थनाम	विभाग-पत्राङ्कादिकम्
योगिप्रामुख	२-४०१३-७५३
राजप्रसीय	१-६ दि० ६
शामावण	५-६३८५
व्यवहार	२-५५९
बहुदेवचरित	३-७२२
पारसायन	१-२११
वासवदत्ता	३-७२२ दि० ४
विपाकटीका	१-४५ दि० ६
विज्ञासिद्धि	१-२११
विशेषचूर्ण	२-३६७, ३९८ दि० ४, ३९९, ४५८, ५०२ दि० २, ५५७, ३-८१९, ८२२, ८-९८२, १०७४, १०९०, १०९२, ११४४, १२२२३, ५-१४२९
विशेषणवती	१-४५ दि० ६
विशेषावयवक	१-४५ दि० ६, २-४०९
विशेषावयवकटीका	१-१७ दि० ५
वृद्धभाष्य	२-६१०
वृद्धविवरण	७-१२२२
वृद्धसम्प्रदाय	१-४५ दि० ६, १-४८८, ३-८२८, ७-१२०, ६५५-१४६८

ग्रन्थनाम	विभाग-पत्राङ्कादिकम्
व्यवहारसूत्र	१-२, ७८१९-१९४४
व्यवहारव्ययन	१-२४५, ७-११७८
व्याख्याप्रशंसि	३-७६८, ७-१०७६
शब्दानुशासन (सकृद्विनीतम्)	१-१७८
शब्दपरिभाष्यन (व्याचाराद्वे)	७-९६४
पदवीवर्गीक (दशवैकालिके)	३-८०३
सङ्घट (द्वितीय भागव्ययनम्)	१-२२
सम्म (सम्) सि	३-८१९, ५-१४२९, ६४४१, १५१०
सिद्धप्रामुखसिद्धि	१-४५ दि० ६
सिद्धावयवविचार	१-४५ दि० ६
सुश्रुत	२-५४९
सूत्रकृपाङ्ग	१-४४ दि० ५, ६-१२२९
सूत्रकृपाङ्गटीका	६-१२३० दि० १
सूत्रकृपाङ्ग	१-९७ दि० २
सूर्यप्रशंसि	२-४०१
व्याख्या	१-५१ दि० १, ३-६१९
लोपशपञ्चसूकटीका	२-४८५
द्वैतानेकपर्यसङ्घ	१-२११ दि० ४

एकादशं परिशिष्टम्

बृहत्कल्पसूत्र-निर्युक्ति-भाष्य-वृत्ति-टिप्पण्याद्यन्तर्गतानां
विशेषनाम्नामनुक्रमणिका ।

विशेषनाम	किम् ?	पत्रादिकम्	विशेषनाम	किम् ?	पत्रादिकम्
	अ		अभय	राजकुमारी सप्री च	५८, ८८, ३५१
अग्निकुमार	भवनपतिभेदः	९१५	अभयसेण	राजा	१११०
		गा० ३२७४, ९१६	अम्बष्ट	स्मृतिविशेषः	९१३
अग्निकुमार	"	९१६	अयोध्या	नगरी	३८१
अद्भ-मगध	जनपदः	९०७	अरहसक	जैनग्रन्थः	७१७
अद्भ	"	९०७	अरहस्यग	"	७१७ गा० २५४५
अच्छ	जनपदो नगरं वा	९१३	अरिष्टनेमि	वीर्यकरः	५७
अजापालवाचक	जैनोपाध्यायः	१२२५	अर्धमागध	भाषा	९१४
अजितनाथ	वीर्यकरः	१४२४ टि० ३	अर्जुन	गिरिः	८८४
अजितस्वामिन्	"	१४१९	अवन्तीसुकुमार	जैनग्रन्थः	१०६३
अजकालग	पूर्वधरस्वविरः	७३, ७४	अवंति	नगरी	१६१२ गा० ६१०२
अजसुहरिथ	"	९१७ गा० ३२७५, ९१९ गा० ३२८२	अवंती	जनपदः	९१९, ११४५, १६१२
अद्भवाय	गिरिः	१२८५	अश्विचोपशमनी	भेरी	१०६, १०७
		गा० ४७८३	अशोकशि	राजा	९१७, ९१८, ९१९
अढोलिका	राजकुमारी	३५९	अष्टापद	गिरिः	१२८४, १२८५
अढोलिया	"	३६०, ३६१	असिचोवसमणी	भेरी	१०६ गा० ३५६, १०७
अढोलीया	"	३५९ गा० ११५५- ११५६	असोकसिरि	राजा	८८ गा० २९४, ९१७ गा० ३२७६
अद्भुभरह	क्षेत्रम्	१३९७	असोग	"	८८ गा० २९२, ८९
अणंग	राजकुमारः	१३८७	असोगसिरि	"	९१७
अणंगसेण	सुवर्णकारः	१३८८ गा० ५२२५	अहिच्छत्ता	नगरी	९१३
अणंध	राजा	१३८९	अंग-अगह	जनपदः	९०५ उ० १ सू० ५०
अनङ्गसेन	"	७०६, १३८८	अंगा	"	९१३
अनिल	"	३५९ गा० ११५४	अंध	"	९२१ गा० ३२८९
अन्ध	जनपदः	२०, ९१९	अंधकुणाल	राजकुमारः	८९
अधिकापुत्र	जैनाचार्यः	१६४६	अंधपुत्र	नगरम्	१३८९
अब्दुय	गिरिः	८८३ गा० ३१५०, ८८४ टि० ७	अब्द	स्मृतिविशेषः	९१३ गा० ३२६४

विशेषनाम	किम् ?	पन्नादिकम्
	आ	
आभीषक	वर्तनी	१८५
आणवपुर	नगरम्	८८४ टि० ७, ११८७
आनन्दपुर	"	४४२, ८८४
आमोगिनी	विद्या	१२५०
आर्यकुमार	वैनमन	२४९
आर्यसुत	वैनाचार्य	१४८०
आर्यचन्द्रना	वैनमनी	२०३३
आर्यमहापति	पूर्ववरसविः	५१९
आर्यवज्र	"	११९
आर्यसुहृदिन्	"	५१७, ९१८, ९१९
आर्हत	वर्धनम्	३०
आवर्तनपीठिका	वधम्	५४० टि० १
आवाह	कात्तवः	१२३९ गा० ४७१३
	ह	
हृत्साग	वर्ध	५१४ गा० २२३५, १२५७ गा० ५२५७
हृत्वाङ्ग	"	७५, ९१४, १२५८
हृत्प्रपद	गिरिः	१२५१
हृत्प्रमह	कात्तवः	१२३१, १४८१
हृत्प्रिकाग	सरः	८८३ गा० २१५०
हृत्प्रिका	मानव्यन्तरः	११४५ गा० ४२१९, ११४३ गा० ४२२३
हृत्प्रिकाग	सरः	११४३ गा० ४२२३
हृत्प्र	वध	१२७१
हृत्प्रान	विजय	१२७१
हृत्प्रव	गिरिः	१२९८ गा० ४८४१
हृत्प्रमह	कात्तवः	१२७० गा० ५१५२, १२७१
	उ	
उत्तुष्ट	वैनमनम्	४५ टि० ३
उगा	वर्धः	५१४ गा० २२३५
उगासेन	राजा	५५, ५७
उग	वर्धः	५१४
उगपन्त	गिरिः	१८१, ८९७, ८९८, ९५७

विशेषनाम	किम् ?	पन्नादिकम्
उज्जयिनी	नगरी	८९, २५९, ९१८, ११४५, ११४६, १४६६, १५०९, १६१२
उज्जित	गिरिः	९५७ टि० २
उज्जैषी	नगरी	७३, ८८ गा० २९२, ३५९, ३६०, ९१७, ११४५ गा० ४२१९-२०, १२३२, १२३३ गा० ५११५, १४६६ गा० ५५३७, १५०९ गा० ५७०३
उज्जैत	गिरिः	८९३ गा० २१९९
उज्जै	नगरी	५४३
उज्जैमपुरा	नगरी	१२४८
उज्जैमपुरा	"	१२४८
उज्जैमपुरा	वैन	२२७
उज्जैमपुरा	नगरी	१८३, ५२४, १०३९, १५३३
उज्जैमपुरा	"	१०३९ गा० १८९१
उज्जैमपुरा	"	५२४, ५१५
उज्जैमपुरा	राजा	२१४
उज्जैमपुरा	राजाकुमारः	१८३
	आ	
अपमनाय	वीर्यम्	५१४
अपमनाय	वधम्	२०३ टि० ३, ४७८, १०३३
अपमनाय	वीर्यम्	२०३ टि० ३, ४७८, १२८४, १४१५, १४२०, १४२४ टि० ३, १२८८, १२९८
अपमनाय	सरः	८८३, ११४५, ११४६
अपमनाय	मानव्यन्तरः	११४५, ११४६
	य	
युवर्ष	नगरी	१४९१ गा० ४७० २३ गा० ५२३८, १४९२ गा० ५२३९, १४९५ गा० ५२५३
	ये	
येरावरी	नगरी	१४९१, १४९२, १४९५

विशेषनाम	किम् ?	पत्रादिकम्
	ओ	
ओकुरद	जैनधर्मगः	४५ टि० ६
	क	
कच्छ	जनपदः	३८४ टि० २
कणाद	दशमी	२१०
कणह	वासुदेवः	५७, १०६
कपिल	राजकुमारः	३५४
"	जैनधर्मगः	१३७१
कप्पियाकप्पिय	योगः	२२०
कमलामेला	राजकुमारी	५४ गा० १७२, ५६, ५७
कन्यल	देवः	१४८९
करकण्ड	राजकुमारः	१३५९
करद	जैनधर्मगः	४५ टि० ६
कर्णाट	जनपदः	३८२
कर्मकारमिष्ठु	धर्मगविशेषः	११७०
कलंद	हातिविशेषः	९१३ गा० ३२६४
कलिन्द	"	९१३
कलिग	जनपदः	९१३
कल्पिकाकल्पिक	योगः	२२०
कविल	जैनधर्मगः	१३७१ गा० ५१५४
कंचनपुर	नगरम्	९१३
कंची	नगरी	१०६९ गा० ३८९२
कंपिल	नगरम्	९१३
कंबल	देवः	१४८९ गा० ५६२७-२८
काकिणी	नागकविशेषः	५७३
काञ्ची	नगरी	१०६९
कानन	द्वीपः	३८४
कामियसर	सरः	८९
कार्पटिक	धर्मगविशेषः	८९२
काल	नरकावासः	४५ टि० ६
कालक	पूर्वधरसविरः	१४७८
कालकज	"	१४८० गा० ५५९३
कालकाचार्य	"	७३, १४८०
कालगज	"	७३, ७४
कालसौकरिक	शौकरिकः	३५५
कालिकाचार्य	पूर्वधरसविरः	१२१४
काञ्चोदाह	बौद्धमिष्ठुः	८०३

विशेषनाम	किम् ?	पत्रादिकम्
काह	येष्टी जैनधर्मगः	८०५, १५४९
कासी	जनपदः	९१३
किडि	गिरिः	३७३ गा० १२०५, ३७४
कुडुक	जनपदः	९१९
कुणाल	राजकुमारः	८८ गा० २९२, ८९, ९१७
कुणाला	जनपदः	९०५ टि० १ टि० ५०, ९०७, ९१३
"	नगरी	४५ टि० ६, १४९१ टि० ४ टि० ३३, १४९२ गा० ५६३९, १४९५
कुण्डकमेष्ठ	वानस्पत्यः	८८३
कुण्डलमेव	"	८८३ टि० ६
कुण्डलमेव	"	८८३ टि० ६
कुण्डलमेव	"	८८३ टि० ७
कुत्तिय	भाषणः	११४५ गा० ४२२०
कुत्रिकापण	"	११४३
कुमारनन्दी	सुरगंकरः	१३८८
कुम्भकारकृत	नगरम्	९१६
कुर	जनपदः	९१३
कुरसेत्र	"	५४४
कुरखेच	"	५४४ गा० १८५८-५९
कुसद	"	९१३
कुसुमनगर	नगरम्	१०६९ गा० ३८९३
कुसुमपुर	"	१०६९, ११२३ गा० ४१२४
कुंकणग	जनपदः	५४ गा० १७२
कुम्भकारकस्तद	नगरम्	९१६ टि० १
कुम्भकारकद	"	९१५, ९१६
कुम्भकारकस्तद	"	९१६ टि० १
कुम्भारकद	"	९१६ टि० १
कुलवाल	"	६२० गा० २१६४
कुलवालक	जैनधर्मगः	४०२, ६२०
कुण्य	वासुदेवः	१०६, १०७, ७५८
केगडभद	जनपदः	९१३
केतर	नागकविशेषः	५७४
केवटिक	"	५७४

विशेषनाम	किम् ?	पञ्चादिकम्
केवटिय	नामकनिवेश	५०३ या० ११३१
केरि	नगरः	११३३
केरि	"	११३३ या० ४१३७
कोट्टय	जनपदः	१८४, ८०७
कोविदरिस	नगरः	११३
कोमुहया	मेरी	१०३ या० १५३
कोरव	वंशः	११४ या० १२३५
कोरुह	रघुपथः	१०१३
कोराडा	नगरी	१५३३
कोरिका	नदी	१४८७
कोरका	जनपदः	११३
कोरंबी	नगरी	१०५ या० १ या० ५०, ५१३, ११७ या० १२७५, १४७
कोसिका	नदी	१४८७ या० ४ या० १२
कोकना	जनपदः	५५
कोडकमिह	ग्राम	८८३ दि० ७
कोडकमेह	ग्रामस्थानः	८८३ दि० ७, या० ११५०
कोमुदिकी	मेरी	१०३
कीरव	वंश	११४
कीवागवी	नगरी	१०७, ११३, ११७
कामिकपादि	दरुनी	१०
कामिप	वंशः	११४
कुलककुमार	वैनजमनः	११५९
का		
कापिप	वंश	११४ या० ११३५
काव	जनालः	११४७, ११४८
काक	"	११४९
काग	"	११४९ या० ११४८
काटाड	कोटिकः	११४१ या० १०९४
काटाडग	"	११४१ या० १०९३
कावाड	"	११४१
कासुम	शृण्णः	१०९
कासुम	"	१०९
कांड	वैनापार्वः	११५, ११३
काड	रावमुखाः	११५ या० ११७९

विशेषनाम	किम् ?	पञ्चादिकम्
का	नदी	१५७, ११८९, ११८८, १४८७ या० ४ या० १२ या० ५११९, १४८८
काकुमुकुमाक	वैनजमन	११३७
काकापद	मिदि	११९९
काक	रावमुखाः	१५९ या० ११५५- ५९, ११७०
कापुप	नगरः	११३
कावम	रावा	१५९, ११३३
कावमिह	"	१४८०
कागवारी	वातप्रविधादेरी	७०९
काकिवज	नगरपथः	१५३९ या० ५८३३
काकिवज	"	११०८, १५३९
कावावरी	नदी	११४८ या० ११४३
कापुप	ग्रामः	११३३ या० १०९३
कावावरी	नदी	११४७
कावैर	ग्रामः	११३३
काव	जनपदः	१०३ दि० ४, १४४९, १७५ दि० ३
कावावादि	निध	१४५ दि० ३
काव	जनपदः	१८३
कावम	नगरः	११३, १०९३, ११३३
कावमस्वामि	"	११३८
कावरी	वातप्रविधादेरी	७०९
का		
काकिवाव	वमिह	११८७, ११९०
काकिवम	वमः	४०४
का		
काक	किमपथः	१०१३
काकवा	जगन्निधिरः	८१८
काकुवाक	नगरः	१४०
काकवाव	रावा	११४५
काकवाव	वैनापार्वः	११३३, ११३३
काक	वैनजमनकुम्भ	४१३
काक	रावा	८९, ११७, ११८
काक	काटोपः	११४७

विशेषनाम	किम् ?	पत्रादिकम्
चम्पा	नगरी	३८१, ७०६, ९०७, ९१३, १३८८
	गा०	५२२५, १६३३
चरकपीरिक	दर्शनी	२१० टि० ४
चरग	"	२१० गा० ७००
चंडरुह	जैनाचार्यः	१६१२
	-	गा० ६१०२-३
चंद्रगुप्त	राजा	८८ गा० २९४, ७०४, ९१७ गा० ३२७६
च्राणक	मन्त्री	७०४, ७०५
चिलावीसुत	श्रेष्ठिपुत्रः	७५८
चीन	जनपदः	१०१८
शुभ्रग	क्रातिविशेषः	९१३ टि० ४-५
चेदि	जनपदः	९१३
चेष्टणा	राणी	५७, ५८
ज		
जठणा	नदी	१४८७ स० ४ सू० ३२
जनार्दन	वासुदेवः	१६३७
समालि	निहवः	४०६
जम्बू	केवली स्वधिरः	३१३, ५२३
जयन्ती	राजकुमारी	९४७ गा० ३३८६
जराकुमार	राजा	१३९७
जव	जैनश्रमणः	३५९ गा० ११५४- ५५-५६, ३६०
जंगला	जनपदः	९१३
जंबवती	राणी	५७
जितवायु	राजा	१३९८, १६३७, १६३८
जितारि	"	१३८७
जिनदास	श्रेष्ठी	१४८९
जियससु	राजा	९१५, १३९७ गा० ५२५५, १६३७ गा० ६१९८
जीवन्तस्वामि- प्रतिमा	वीथंकरप्रतिमा	७७६, ७९८, १५३६
जैन	दर्शनम्	८५
जात	वंशः	९१४
जातलण्ड	वीथम्	८९३

विशेषनाम	किम् ?	पत्रादिकम्
	ड	
हिम्मरेलक	जनपदः	३८३
डोग्गी	क्रातिविशेषः	४०४
ण		
णमसेण	राजा	५६ टि० ४
णात	वंशः	९१४ गा० ३२६५
णायसंड	वीथम्	८९३ गा० ३१९२
णेलभ	नागरविशेषः	१०६९ गा० ३८९२
त		
तच्चनिक	दर्शनी	१३७४
तच्चनिक	"	६५०, १०४१
तच्चनिय	दर्शनम्	५९४
तटिका	श्रमणविशेषः	८९२
तडागमह	सरसवः	१२६९
तन्तुवाय	शिल्पी	९१४
तापस	श्रमणविशेषः	९८९
तामलिसि	नगरी	९१३, १०७३ गा० ३९१२
ताम्रलिप्ती	"	३४२, १०७३
तुण्णाक	शिल्पी	९१४
तुन्तुण	क्रातिविशेषः	९१३ गा०-३२६४
तुरमिणि	नगरी	१३९७ गा० ५२५८, १३९८
तेमाल	जनपदः	१०७३ टि० २
तेसलि	"	३३१ गा० १०६०- ६१, ३३२, ३३३, ३८४ टि० १, ८८३ गा० ३१४९, ९५९, ९६३ गा० ३४४६, १५३९ गा० ५८३३
"	नगरम्	११४५ गा० ४२१९, ११४६ गा० ४२१३
थ		
थंसणी	विद्या	१२९१ गा० ४००९
थावचसुत	श्रेष्ठिपुत्रः	१६६३ गा० ६३०३
थूणा	जनपदः	९०५ स० १ सू० ५०, १०७२ गा० ३९०५

विशेषनाम	किम् ?	पञ्चादिकम्
धूममह	उत्तमः ११५६ या० १२७५	
	द	
दक्षिणमधुरा	नगरी १६४८	
दक्षिणापथ	वनपद ५१७, १०६९	
	या० १८९२	
दक्षिणमधुरा	नगरी १६४८	
दक्षिणापथ	वनपद ५७६, ८०८, ८१८, ८८६, १०६९	
दम्पपुर	नगरम् ५२१ या० २०४३	
दमिक	वनपदः ५२१ या० १२८९	
दसन्न	" ५१३	
दसार	राजा ५७	
दंडद	" ५१५, ५१६	
दीनार	नागकविशेष ५७४	
दीर्घद	नगरी २-१५९	
दीव	वक्त्रपत्रम् १०६९ या० १८९१	
दीहपद	नगरी १५९ या० ११५५, १२०, १२१	
हुक्मविधा	धेरी १०३ या० १५६	
हुर्मुठिका	" १०३	
हठमित्र	सार्वसाह ५५१	
हमिक	वनपदः २०	
हम्म	नागकविशेषः ५७३	
हविह	वनपदः १८९, १८९, ११९, १०३८, १०६९	
हारिका	नगरी १५१	
हीप	वक्त्रपत्रम् १४२, १०६९	
	ध	
धनदेव	राजपुत्रः ५६, ५७	
धनमित्र	सार्वसाहः ५५१	
धनु	नगरी १६६०	
धन्नाग	नापितरासी १६११	
	या० १०९४	
धमिका	" १६११	
धमिप	" १६११ या० १०९६	
धन्वगति	देवः १०२	
धर्मचक्र	दीर्घम् १५१६	
धर्मचक्रभूमिका	" १०१२	

विशेषनाम	किम् ?	पञ्चादिकम्
धारिणी	राणी ११५	
	न	
धारीमह	उत्तमः १६६९	
धम्प	गौर २७	
धम्पपुर	नगरम् १५१	
नरबाह्य	राजा ५२ टि० ३	
धद	शेषः ६७ या० ७७	
धक्षिपुर	नगरम् ५१३	
धारा	ईश ७५	
धामकुमार	देवसाभिः १४८९ या० ५६९७	
धागेन्द्र	सैनसमगकुम्भ ४५२	
धारद	नगरी ७५८	
धारय	" ५६, ५७	
धारायण	समुद्रेश ५७	
निशीथ	योग ५२०	
निशीह	" ५२०	
नेपाक	वनपदः १०७१, १०७४	
नेसाक	" १०७१ या० १५१३	
नेमि	दीर्घकर १०६, १०७	
नेरु	नागकविशेषः १०६९	
	ध	
नद्विषय	नगरम् ५२	
नमुष	राजकुमार ५६	
नमोष	राजा ११४५ या० ४२६०	
नमसीक	दीपः ११८८ टि० ४, ११८९ टि० १-२	
	" ११८७, ११८८, ११८९, ११९०	
नद्विषय	नगरम् ११४७	
नमोषती	राणी ११५९	
नमिषि	विद्या ५३	
नमिषि	योगः ५२०	
नमोष	दीर्घम् ८८३ या० ११५०, ८८४ टि० ७	
परिभाषक	नवपविशेषः १८९	
पर्यवह	उत्तम ११६९	
पर्यवह	" ११६९ या० ४७१६	
परिभाषक	वनपदः ५७४ टि० १	

एकादशं परिशिष्टम् ।

विशेषनाम	किम् ?	एकादश
पंचसेल	दीपः	पयादिकम्
पंचाला	जनपदः	१३८७ गा० ५२१९
पाटलिपुत्र	नगरम्	११३
पाटलिपुत्रक	"	८९,६५०,१५०९
पाटल	"	१०६९
पाटलि	"	८८ गा० २९२
पाटलिपुत्र	"	६५० गा० २२९२
	"	८८,७०४,९१७,
		१०६९ गा० ३८९१,
		१४८८,१५०९
		गा० ५७०५

पाण्ड
पाण्डुमधुरा
पाण्डुराक्ष
पादलिप्त
पाद्रीणवाह
पायीणवाह
पारस
पारसीक
पार्श्वनाथ
पाण्डुमधुरावासिनः
जनपदः
अनगविशेषः
जैनाचार्यः
वीरेश्व
”
जनपदः
”
वीरेश्वरः

पाश्र्वस्वामिन्	११४३, १४२५
पालक	टि० १
पालय	१४१९
पालिचग	११६, १२१५, १४७८
पालिचय	११५, ११६
पालिचायरीय	१३१६
पावा	१३१५ गा० ४२१५
पुष्ककेड	१३१६
पुष्कचूल	११३
पुष्कचूला	४१०, ४११
पुष्कपुर	४१० गा० १३४९-
पुष्कपुरी	५०, ४११
पुष्कपुरी	४११
पुष्कपुरी	४१० गा० १३४९,

पुष्पचूला	राजकुमारी	११० गा० १३४९-
पुष्पपुर	नगरम्	५०,४११
		४११
पुष्पवह		४१० गा० १३४९,
	रात्री	४११
		४१० गा० १३४९,
	राजकुमारी	४११
	नगरम्	९१५,९१६
	"	३८१
		६५० गा० २२९१,
		२२९२

पञ्चादिकम्	विशेषनाम	किम् ?	पञ्चादिकम्
१३८७ गा० ५२१९	पुस्त्यपुर	नगरम्	६५०
११३	पुष्करसारी	मितिः	१७ डि० ६
८९, ६५०, १५०९	पुष्पकेतु	राजा	४११
१०६९	पुष्पचूल	राजकुमारः	४११
८८ गा० २९२	पुष्पचूला	राजकुमारी	४११
६५० गा० २२९२	पुष्पपुर	नगरम्	४११
८८, ७०४, ९१७,	पुष्पवती	सारी	४११
०६९ गा० १८९१,	पुष्पभूति	विनाचार्यः	४११
१४८८, १५०९	पुष्पभूति		१६६०, १६६०
गा० ५७०५			

पुस्तकालय	१६६० गा० ६२९०,
पूर्वदेश	१६६४ गा० ६३०४
पोद्दाल	१६६० डि० १
पोतण	५७४
पोतनपुर	२३५
प्रज्ञप्ति	१६६७ गा० ६१९८
प्रद्योत	१६६७, १६६८
प्रभव	१४८६
प्रनाल	५८६
प्रहासा	३१३
प्राचीनबाह	८८४
	७०६ डि० १, १३८९
	८८४

कलाहारस्ति वासः	फ	८८
बभ्रासा	ब	२४७
घलदेव	नदी	
वंभदत्त	राजा	३८३
वंसी	चक्रवर्ती	५६
	जैनभगनी	२०४
	१०३६ गा०	

बारवहे नगरी
बाहुबलिन्न राजा
विदुसार "

बौद्धिक	८८ गा० २१४,११७
बौद्धिक	गा० ३२७६,११८
ब्रह्मदत्त	४१
ब्राह्मी	१८
भगवती	१०४,७५८,१४८०
	१०३६

विशेषनाम	क्रिन् ?	प्रमादिकम्
मन्त्री	नद	१४८५
मन्त्रिपुर	मन्त्रम्	११३
मन्त्र	हेतुः	११५१, १२८५
मन्त्र	नक्षत्रादी	२०४, ५५४, ७५८, ११४५, १२८४, १२८५
मन्त्र	हेतुः	१२८५ गा० ४७८३
मन्त्र	नक्षत्रादी	२०४, ५५४ गा० १७७७, १२८४ गा० ४७७७, १२८५ गा० ४७८३
मन्त्रपञ्च	मन्त्रम्	५५४
मन्त्रपञ्च	"	८८३, ११४३
मन्त्रपञ्च	"	५२, ५५४ गा० २०५४, ८८४ दि० ७, ११४५ गा० ४२२०-२१
मन्त्र	राजकुमारः	११९७, ११९८
मन्त्र	"	११९७ गा० ५१५४-५५-५८
मन्त्री	मन्त्रम्	११३
मन्त्रिमात्र	"	५७३
मन्त्र	राजकुमारः	११९७ दि० १
मन्त्र	"	११९७ दि० १
मन्त्रपञ्चाश	सः	११४३
मन्त्रपञ्चाश	"	११४५ गा० ४२२२
मन्त्रपञ्चाश	"	११४५
मन्त्रपञ्चाश	मन्त्रम्	१४५, ५५४
मन्त्र	ईश	११४ गा० १२३५
	म	
मन्त्र	मन्त्रम्	१८२, ५८१, ११११, ११५१
मन्त्र	"	२०, १०७, १११, ११३
मन्त्र	"	११३
मन्त्रिपावर्ग	मन्त्रम्	११३
मन्त्र	मन्त्रम्	१८४

५० ११४

विशेषनाम	क्रिन् ?	प्रमादिकम्
मन्त्र	मन्त्रम्	१४८५, १५२९, १२४८, १२५५, १२६०, १२६१
मन्त्रपञ्च	"	५२४
मन्त्र	"	१२५४ गा० २२७०, १२६० गा० २२९२
मन्त्र	मन्त्रम्	१०४५
मन्त्र	मन्त्रम्	८२९ दि० ११
मन्त्र	"	७५५
मन्त्रदेव	मन्त्रमन्त्रिमात्र	४५ दि० ३
मन्त्र	मन्त्रम्	११२, १०१८
मन्त्र	मन्त्रम्	१२५४
मन्त्रिपाव	मन्त्रिपावः	७५८, ११११
मन्त्र	मन्त्रम्	१०३ दि० ४
मन्त्रपञ्चाश	मन्त्रम्	१२०
मन्त्रमन्त्रि	मन्त्रमन्त्रि	११७ दि० १, ११८
मन्त्रपञ्च	मन्त्रम्	१२७, १८२, १८४, १०३, ७१०, ७५१, ७५२, ११९, १८५, १०७४, १२७०
मन्त्रपञ्च	मन्त्रम्	४५ दि० २, ११४, ४८५, ५२२, १२२७, १२९८
मन्त्रिपाव	मन्त्रम्	१८३
मन्त्र	"	१४८७ गा० ४७८३
मन्त्र	मन्त्रम्	५५४ गा० १७७७, ११२, १२५४ गा० १२५४, १२५८, १२५९
मन्त्र	मन्त्रम्	१८२, ७५५, १२७०
मन्त्रपञ्च	मन्त्रम्	११३
मन्त्रिपाव	"	११३
मन्त्रिपाव	मन्त्रिपावः	१७
मन्त्रिपाव	मन्त्रिपावः	११३
मन्त्र	मन्त्रम्	८८ गा० १२३, ७०४ गा० १४८७, ११८ गा० १२७८
मन्त्र	मन्त्रम्	१५० गा० १२२१-१२, ११२१ गा० ४१२३, १४८८ गा० ५२५५

विशेषनाम	क्रिम् ?	पञ्चादिकम्
मृलदेव	चतुर्कारः	२३८
मृगापत्नी	जैनश्रमणी	१०३६
मेरु	गिरिः	१०४९, ११४३
मोरिय	वंशः	८८
मोहणी	विद्या	१२९१ गा० ४८०९
मोहनी	,,	१२९१
मौर्य	वंशः	८९, ७०४, ९१८

य

यथाचोपश्रुत- ग्राहक	जैनाचार्यः	१६१०
यमुना	नदी	१४८७
यव	राजा	३५९, ३६१
यक्षोसद्मा	राक्षी	१३५९

र

रक्तपट्टदर्शन	दर्शनी	६५०
रक्तदेवता	देवी	७०९
रक्तद्वीप	द्वीपः	७०९ टि० २
रक्षोघ्नय	गिरिः	११४३
रघुशब्दय	,,	११४२ गा० ४२०९
राहण	वंशः	९१४ गा० ३२६५
राजगृह	नगरम्	८८, २१४, ९०७, ९१३, ९५९, ११४५, ११४६, १२८३
राजन्य	वंशः	९१४
राजगिरि	नगरम्	५७, ८८ गा० २९१, ९१३, ११४५ गा० ४२१९, ११४६ गा० ४२२३, १२८२

ल

रेवय	उद्यानम्	५६, ५७
रोहण	निहवः	२३५
रोहा	परिग्रानिक्र	१६३०, १६२९ गा० ६१६९

ल

लाट	जनपदः	२०, ३८२, ३८३, ८७१
लाट	,,	८०७, ८७१, ९१३ टि० ३
लाटा	,,	९१३

विशेषनाम	क्रिम् ?	पञ्चादिकम्
वहदिस	नगरम्	१६११ गा० ६०६९
वच्छ	जनपदो नगरं वा	९१३, ९४७
वच्छा	जनपदः	९४७ गा० ३३८६
वज्र	श्रेष्ठिनी	८०५
वज्रस्वामिन्	पूर्वधरस्वामिः	११७४
वट	जनपदः	९१३
वणवासी	नगरी	१३९७

वणिह	वंशः	१३९७ गा० ५२५७
वदमाण	तीर्थकरः	५७, ९१२ गा० ३२६१, ९४७
वरण	जनपदो नगरं वा	९१३
वरधण्डग	मन्त्रिपुत्रः	१६६० गा० ६२९०, १६६४

वरधनु	,,	१६६०, १६३४
वर्तनपीठिका	यज्ञम्	९४० टि० २
वर्धमान	तीर्थकरः	९१२, ९१५, ९४७, ११६५, १४१९, १४२५ टि० १, १६८८, १६९८

वलकलचीरिन्	तापसो जैनश्रमणश्च	३५४
वंगा	जनपदः	९१३
वाणारसी	नगरी	९१३
वारत्तक	जैनश्रमणः	५२४, ५८६
वारत्तक	अमालः	११११
वारत्तग	जैनश्रमणः	५२४ गा० १७७५, १११० गा० ४०६४, ४०६६

वारत्तग	अमालः	१११०
वारत्तगपुर	नगरम्	१११०
वासुदेव	अर्द्धचक्रवर्ती	५७, १०७, १३९७, १६६१

विण्डु	जैनश्रमणः	४५ टि० ६
विदक	शास्त्रिविशेषः	९१३ गा० ३२६४
विदर्भ	जनपदः	३८२
विदेह	,,	९१३
विदेह	शास्त्रिविशेषः	९१३ गा० ३२६४

विशेषनाम	किम् ?	पञ्चादिकम्
विवाह	कस्तव	१२२९ गा० ४७१६
विष्णुकुमार	वैनममयः	८७९, ८८०
विस्तार्या	राजी	१६८७
वीरमय	नगरम्	११४
वीरमय	"	११४
वीरजिभ	वीरधर	१
वीरवर	"	१४८९ गा० ५६२८
वृष्टि	वेष्ट	११९८
वेराह	नगरयो नगर वा	५१६
वेदेह	वातिविशेषः	५१६
वेरसाभिन्	पूर्ववरसविः	११९
वैरोनिक	वर्धनी	१२, १३ दि० २, ८५
व्याक्यामशक्ति	कोशः	१२०

स

शक	राजा	१४७८
शालमह	कस्तव	१२८१
शालानीक	राजा	१४७
शान्य	राजकुमारः	१०७
शान्यमय	पूर्ववरसविः	११६
शालक	वैनममयो राजकुमारश्च	११९७, ११९८

शाक्य	वर्धनी	१८९
शाक्यवाहन	राजा	११४७
शाखिमन्त्र	मेष्ठिपुत्र	११४५, ११४६
शिव	वानस्पत्य	१५३
शैलकाचार्य	वैशाख्य	११९९
शैलपुर	नगरम्	८८६
शायली	नगरी	५१६
श्रीयक	वैनममय	८१५
श्रेणिक	राजा	११४५
श्रेणाम्बर	वैनसम्प्रदाय	११८

स

सङ्क्रामिकी	मेरी	१०६
सचद्	विवाह	११९६ गा० ४१६७
सलकिन्	"	११२६
सचक	देवः	१४८५

गा० ५६२७-२८

समूहिभाग	क्यायम्	११२ गा० ११२१

विशेषनाम	किम् ?	पञ्चादिकम्
सम्प्रति	राजा	५१८, ९०७, ९१५,
-	-	९१७, ९१८, ९१९,
-	-	९२०, ९२१
सम्प्र	राजकुमारः	५६, ५७, १०७
सम्प्रेत	मिः	१८१
सप्तसुरमण	समुद्र	४५ दि० ६
सवादिन	राजा	१४७
सरक	वर्धनी	१४८७ गा० ४६० ॥ ५
सरयू	"	१४८७
सरस्वती	"	१४९ दि० १, ८८४
सरस्वती	"	८८४ दि० ७
सख	राजकुमार	११९७

गा० ५६५४-५५-५६

सहसाशुवादि	विष्णु	११४२ गा० ४२०८
सहसाशुवादि	"	११४२
संज्ञाभिवा	मेरी	१०६ गा० १५६
संज्ञिम	नगरम्	११६
संपद्	राजा	८९, ९१७
संपति	"	९१७ गा० ११७७
संघ	राजकुमारः	५४ गा० १७९
संयुक्त	वैनममयः	१४८०
सापुत्रा	नगरम्	१५०९ गा० ५७०५
सापुत्र	"	४५ दि० ६, ९१२
		गा० १२६१
साकेत	"	९१९, ९१६ दि० १,
		१५०९

सागर	शक्तिधर्माश्रम	७६, ७४
सागरर्षद्	राजकुमारः	५६, ५७
सागरवृक्ष	मणिर	१५४५
साङ्ख्य	वर्धनी	२०, ११०
सातवाहन	राजा	११४८
सातवाहन	"	११४८ गा० १२४६
सामरक	नापकविशेष	१०९९
		गा० १८९१
सातवाहन	राजा	११४७ गा० १२४६
सारसव	नय.	१६६६, १६६४
साकवाहन	राजा	५९, १६४७, १६४८

विशेषनाम	किम् ?	पत्रादिकम्	विशेषनाम	किम् ?	पत्रादिकम्
सालिमह	अष्टिपुत्रः	११४५ गा० ४२१५, ११४६ गा० ४२२३	सुवन्न	जनपदः	७१ गा० २३५ ७४
सालिवाहन	राना	१६४८ गा० ६२४७	सुवर्णभूमी	"	९१६
सावारी	नगरी	९१३, ९१५	सुवर्णस्वामिन्	तीर्थकरः	९१३
सिद्धशिला	तीर्थम्	८९३	सुरसेण	जनपदः	५४ गा० १७३,
सिद्धसेनाचार्य	जैनाचार्यः	७५३	सेणिम	राना	५७, ५८
सिद्धिसिला	तीर्थम्	८९३ गा० ३१९२	सेयविया	नगरी	९१३
सिन्धु	जनपदः	३८३, ३८४, ७७५, ८१६, १०७२, १०७३, १०७४ गा० ३९१३, १४४२, १६८१	सेलपुर	नगरम् ८८३ गा० ३१४९-५०	७०९
सिन्धु	नदी	९५७, १४८७ डि० २	सोपारय	"	७०८ गा० २५०६
सिन्धुसौवीर	जनपदः	९१३, १०७३ गा० ३९१२	सोपारक	"	३५९, १६३७
सिन्धुसौवीर	"	३१४, १०७३, १०७४	सोमिल	ग्राहणः	गा० ६१९६
सिब	वानव्यन्तरः	२५३ डि० १	सोरिय	नगरम्	९१३
सीता	देवी	१०१३	सौगत	दर्शनी	२१०, १३७७
सुकुमारिका	राजकुमारी	१३९७, १३९८, १३९९	स्कन्दक	जैनाचार्यः	९१५, ९१६, १३३५, १४७८
सुकुमालिया	"	१३९७ गा० ५२५४-५५	सम्मनी	विद्या	७७३, १२९१
सुद्विष	जैनाचार्यः	१३७१	स्यापत्यापुत्र	अष्टिपुत्रः	१६६१, १६६३
सुतीवहं	नगरी	९१३	स्यूणा	जनपदः	९०७, ९१३, १०७२, १०७३
सुदाढ	देवः	१४८९	स्यूलमद्रस्वामिन्	पूर्ववरस्वामिः	६२०, ८१५
सुभर्मस्वामिन्	गगधरः	५२३	ह		
सुन्दरी	जैनधम्मनी	१०३६ गा० ३७३८, १६३८ गा० ६२०१	हरिकेशवल	चण्डालः	१४८०
सुभद्रा	अष्टिपुत्री	१६३३	हरिवंश	वंशः	१३९८
सुभूमिसारा	उपानन्	९१२ डि० ३	हलपदतिदेवता	देवीः	१०१३
सुमनोमुख	नगरम्	३५१	हारित	शास्त्रिविशेषः	९१३
सुरा	जनपदः	९१३	हारिय	"	९१३ गा० ३२६४
सुराग्रा	"	२९८, ७६०, १०६९, ११५१	हासा	व्यन्तरी	७०६ डि० १, १३८९
सुवर्णभूमी	"	७३, ७४	हिमवत्	गिरिः	१६४८
			हिमवत	"	२४७, १६४८ गा० ६२४७
			हेम	राजकुमारः	१३७०
			हेमकूट	गाला	गा० ५१५३, १३७१
			हेमपुर	नगरम्	१३७१
			हेमसम्मवा	राणी	१३७१

द्वादशं परिशिष्टम्

वृहत्कल्पसूत्र-तत्परिचर्या-भाष्य-वृत्त्याद्यन्तर्गतानां विशेषनाम्नां
विभागाशोऽनुक्रमणिका ।

[परिशिष्टेऽभिज्ञसामिर्विशेषनाम्नां ये विभागाः व्यापिताः सन्ति
तेऽप्येतादुस्तिष्ठन्ति इति तत्तद्विभागविरुद्धमिच्छतत्-
द्वाङ्मयो विभागोऽवलोकनीयः]

१ तीर्थकराः	१९ बन्धि-मेहि-सर्वबाह्याः	३४ हीराः क्षेत्रानि च
२ जैतारण्य-पूर्वपारस्विक- आचार्य-व्याख्या-अमण- अमयीमधुसूतः	२० सत्यव्यस	३५ अनपङ्गाः
३ जैनअमणकुशलि	२१ विद्याधराः	३६ आन नगर-नगरीमधुसूतः
४ दूर्वाणानि दूर्वाणिमल	२२ आह्वानाः	३७ तीर्थस्वामिनि
५ अमणविहीनाः	२३ सार्वकराः	३८ निरवाः
६ जैनमिहवाः	२४ वैद्याः	३९ सधुमाः
७ भीष्ममिहवाः	२५ धृतकाराः	४० गद्याः
८ चापल-परिमाणकम मधुसूतः	२६ गोपाः	४१ सरासि
९ वैद्यजातयः	२७ नापितृकाः	४२ कथागानि
१० देव-अमुर-अन्तर-दामर- अन्तर-अन्तरीमधुसूतः	२८ कोटिकाः	४३ आपणाः
११ अमणवि-बाधुदेव-अमणदेवाः	२९ वीरकरिषाः	४४ वस्तवाः
१२ राजानो राजकुमारान्	३० वज्रकाः	४५ अदिमाः
१३ राक्षो राजकुमार्यन्	३१ शृङ्गाकाः	४६ नागकानि (सिन्धवाः)
१४ मन्त्रिणोऽमात्यासाधुनाम्	३२ वसाः	४७ पद्मनि
१५ इरोहिवाः	३३ आतवाः	४८ मेघाः
	३४ जनाः	४९ शिष्यानि
	३५ शय्याः	५० मकराणि (क्षेत्रानि)
	३६ योगाः	५१ मायाः
	३७ विद्याः	५२ शिष्याः
		५३ विद्यानि

१ तीर्थंकराः

अजितनाथ	ऋषभनाथ	पार्श्वनाथ	महावीर	वर्धमान	वीरवर
अजितस्वामिन्	ऋषभस्वामिन्	पार्श्वस्वामिन्	मुणिसुख्य	वीरजिन	सुव्रतस्वामिन्
अरिष्टनेमि	नेमि	मल्लिनाथ	वद्धमाण		

२ जैनगणधर-पूर्वधरस्थविर-आचार्य-उपाध्याय-श्रमण-श्रमणीप्रभृतयः

भजापालवाचक	आर्यसुहस्तिन्	कालिकाचार्य	चंदरुद	महागिरि	शसक
भजकालग	उकुरुद	काष्ठ	जगू	मृगापती	शैलकाचार्य
भजसुहस्ति	उदायिनृपसारक	कूलवाल	जव	यथाघोष-	श्रीयक
भजिकापुत्र	ऋषभसेन	कूलवालक	पादलिस	श्रुतमाहक	सम्भूत
अरहभक	ओकुरुद	केशिन्	पालित्तंग	वज्रस्वामिन्	सागर
अरहन्नग	कपिल	केसि	पालित्तये	वल्ललचीरिन्	सिद्धसेनाचार्य
अवन्तीसुकुमार	करड	सुल्लककुमार	पालित्तायरिय	वारत्तक	सुह्रिय
आर्द्रकुमार	कविल	संदय	पुण्यभूति	वारत्तग	सुवर्मस्वामिन्
आर्यखपुद	कालक	गजसुकुमार	पुस्तभूति	त्रिण्ड	सुन्दरी
आर्यचन्दना	कालकज	गौतम	पुस्तमित्त	त्रिण्डकुमार	स्कन्दक
आर्यमहागिरि	कालकाचार्य	गौतमस्वामिन्	प्रभव	वैरस्वामिन्	स्थूलभद्रस्वामिन्
आर्यवज्र	कालगज	चण्डरुद	ग्राही	शर्यभभव	

३ जैनश्रमणकुलानि

चन्द्र

गोमन्त्र

४ दर्शनानि दर्शनिनश्च

आजीवक	क्षणिकवादिन्	तत्त्विक	मीमांसक	शेताम्बर
आर्हत	भरग	पञ्चजिक	रक्तपटदर्शन	साङ्ख्य
कणाद	चरकचीरिन्	तत्त्वमिय	वैशेषिक	सौगत
कपिल	जैन	बोदिक	शाक्य	

५ श्रमणविशेषाः

कर्मकारभिक्षु	कार्पटिक	चक्रचर	परिव्राजक	पाण्डुराज

६ जैननिहवाः

गोष्ठासाहिक

जमालि

रोहणस

७ बौद्धभिक्षवः

कालोदाह

८ सापस-परिभाषकप्रभृतयः

उदक	साप	कलहातरिति	बल्लुकीरिन्
मारु	शोइसाक	रोहा	

९ देवजातया

अग्निहोत्र

अग्निहोत्र

नागहोत्र

१० देव-मनुज-व्यन्तर-यानव्यन्तर-व्यन्तरीप्रभृतयः

हसिबाक	कवक	कुण्डकमेव	वष्टिकपक	रत्नदेवता	लीला
इर	कुण्डकमेव	कौण्डकमेव	वमर	सिंह	सुराष्ट
कविबाक	कुण्डकमेव	गीरी	महासा	सबक	इक्ष्वाकुदेवता
कवक	कुण्डकमेव	गान्धारी	महीर	सिंह	हाहा

११ चक्रवर्ति-याज्ञवल्क्य-यज्ञवल्क्यः

कवक	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य
हृष्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य

१२ राजाजी राजकुमारपद

अजात	कलकण्ड	मित्रसु	पुण्डरीक	राज	संपत्ति
अजात	कलकण्ड	मित्रसु	पुण्डरीक	राजाजी	सर्व
अजित	सद्व	द्वारा	मयोद	साम्य	सागरबाहु
अजय	गदम	द्वारा	बाहुबलि	साम्य	सागरबाहु
अजयसेन	गदम	यज्ञवल्क्य	विन्दुसार	सागरबाहु	सागरबाहु
अशोकमि	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य
अशोकमि	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य
(१० ५१ डि० १)					
असौग	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य
असौगमि	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य
उदायन	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य
कवि	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य

१३ राजाजी राजकुमारपद

अशोकमि	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य
अशोकमि	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य
अशोकमि	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य
कमलमेठा	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य	यज्ञवल्क्य

१४ मन्त्रिणोऽमात्यास्तत्पुत्राश्च

अभय	अरक	पाणक	दीहपट्ट	वरभगुग	भारतग
अरभ	अरग	दीर्घपट्ट	धनु	वरभनु	

१५ पुरोहिताः

पालक

पाकष

१६ घणिकृ-श्रेष्ठि-सार्धयाहाः तत्पत्न्यश्च

काष्ठ	बिलातीमुव	हवमित्र	दाष्टिमद्र	मुमद्रा
किटि	जिनदाय	धनमित्र	सागरदत्त	स्थापसापुत्र
घटिकाबोद्र	भावचमुव	पञ्चा	मालिमह	

१७ विद्याधराः

सचह

सत्यकिन्

१८ ब्राह्मणाः

मोमिल

१९ स्वर्णकाराः

अणंगसेन

अनङ्गसेन

कुमारनन्दिन्

२० घैघाः

अन्यन्तरि

२१ घृतकाराः

मूलदेव

२२ गोपाः

मन्द

२३ नापितदास्यः

घग्नाग

घन्निका

घन्निय

२४ कोलिकाः

सहाह

सहाहग

२५ शौकरिकाः

काल

२६ चण्डालाः

हरिकेशबल

२७ शृगालाः

ससहुम

ससहुम

२८ वंशाः

हवसाग	कौरव्य	ज्ञात	सुरिय	राजन्व
हवसाकु	कौरव	णात	मोरिय	वणिह
उगा	क्षत्रिय	नाग	मौर्य	वृत्तिग
उग्र	क्षत्रिय	भोग	राहग	हरिवंश

२९ ज्ञातयः

अवह	सुसुण	सुन्तुण	विदेह	विदेह	हारिय
कजंद्	कोम्भी	बोभिक	विदेह	हारित	

३० प्रजाः ३१ गणाः

३२ योगाः

पाण्ड

मह

उत्तराप्यपय

कस्तिनाकस्तिन

मितीह

मशसि

महाकल्पसुय

सारस्य

कपिपाकपिप

मितीव

पक्षसि

मगवती

व्याख्यामशसि

३३ विद्याः

३४ द्वीपाः क्षेत्राणि च

आमोयिनी
धर्मणी

पक्षसि
मोहणी

मोहनी
कम्भनी

अङ्गमरह
काननद्वीप

पक्षशील
पक्षशील

पक्षसेत
मरत

मरह
रक्षद्वीप

३५ जलपद्माः

अङ्गमगय
अङ्गा
अङ्ग
अवती
अङ्गमगह
उत्तरापय
उत्तरापय
उत्तरापय
कपय
कर्णद
कर्णय

कासी
कुङ्कुम
कुङ्कुम
कुङ्कुम
कुङ्कुम
कुङ्कुम
कुङ्कुम
कुङ्कुम
कुङ्कुम
कुङ्कुम

गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह

इसल
इसल
इसल
इसल
इसल
इसल
इसल
इसल
इसल
इसल

मगी
मिहमाह
मगय
मगय
मगह
मगह
मगह
मगह
मगह
मगह

माहद
काह
काह
काह
काह
काह
काह
काह
काह
काह

संविम
सिन्धु
सिन्धु
सिन्धु
सिन्धु
सिन्धु
सिन्धु
सिन्धु
सिन्धु
सिन्धु

३६ ग्राम-नगर-नगरीयभूतयः

अङ्ग
अयोध्या
अशसि
अहिच्छा
अङ्गपुर
आनन्दपुर
आनन्दपुर
अमोयिनी
अमेणी
उत्तरमपुर
उत्तरमपुर
कपयपुर
कपी
कपिक
काशी

कुङ्कुम
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमनगर
कुङ्कुमपुर
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक
कुङ्कुमकारक

गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह
गोह

धर्मचक्रमुद्रिका
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर
अम्बपुर

पुरिमसाह
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर
पुरिसपुर

मङ्गुरापुरी
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा
मङ्गुरा

बैराह
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर
बीरपुर

३७ तीर्थस्थानानि

ज्ञातखण्ड	पादीणवाह
णायसंढ	पायीणवाह
धर्मचक्र	प्रभास
धर्मचक्रभूमिका	प्राचीनवाह
पभास	सिद्धशिला

३८ गिरयः

अट्टावय	हृदपद
अव्युय	उज्जयन्त
अर्जुद	उज्जित
अष्टापद	गजामपद
इन्द्रपद	मेरु

३९ समुद्राः

रत्नोद्यय	सयंभूरमण
रयशुद्धय	
सम्मेत	
हिमवत्	
हिमघन्त	

४० नद्यः

ध्रुवई	कोसिभा	गोयावरी	महिरावण	सरङ्ग	सरस्वती
देरावती	गङ्गा	जठणा	मही	सरयू	सिन्धु
कोशिका	गोदावरी	घग्नासा	यमुना	सरस्वती	

४१ तडाग-सरांसि

४२ उद्यानानि

४३ आपणाः

४४ उत्सवाः

हृत्तिलग	कामियसर	रेख	कुत्तिय	आवाह	तडागमह	पर्वतमह
हृत्तिलग	भूतवडाग	सभूमिभाग	कुत्रिकापण	इन्द्रमह	यूभमह	विवाह
क्रपितडाग	भूतवलाग	सुभूमिभाग		इंदमह	नदीमह	शक्रमह

४५ प्रतिमाः

४६ नाणकानि (सिक्काः)

४७ यन्त्राणि

जीवन्तस्वामि- प्रतिमा	काकिणी	केवडिय	द्रुम	आवर्त्तनपीठिका	चतुर्द्वारक
	केतर	गोलम	नेलक	कोरुहक	यत्तनपीठिका
	केवडिक	दीनार	सामरक	चक्र	

४८ मेर्यः

४९ शिल्पानि

५० प्रकरणानि

अशिवोपशमनी	कौमुदिकी	सङ्ग्रामिकी	तन्तुवाय	गिरिजन्न
अशिवोवसमणी	दुर्भुतिया	संगामिया	तुण्णाक	गिरियज्ञ
कौमुदिया	दुर्भुतिका			

५१ भाषाः

५२ लिपयः

५३ विषाणि

अर्धमागधी

पुष्करसारी

सहसाणुवादि

सहस्रानुपातिन्

‘મૃદતઃપસૂત્ર’ એ જેન સાધુ-સાધ્વીઓના આચારવિષયક વિધિ-નિયેષો અને ઉત્સર્ગ-અપવારોનું નિરૂપણ કરતો એક મહાકાવ્ય આધારભૂત ગ્રંથ છે

એનો વિષય જ એવો છે કે એમાં અનેક સમકાલીન તેમ જ મૂલકાલીન ઐતિહાસિક ઘટનાઓ, ભારતવર્ષના વિવિધ પ્રદેશોના સીધા કે આડકતરા વણૂંનો, સાધુ-સાધ્વીઓના નિત્યજીવન સાથે સંબંધ ધરાવતી અનેક વસ્તુઓના વિસ્તૃત ઉલ્લેખો, તત્કાલીન ધાર્મિક, સામાજિક સ્થિતિઓ અને ઉત્સવો, અર્ધ-ઐતિહાસિક લોકકથાઓ તથા બીજી પણ વિવિધ પ્રકારની વિપ્રતીક્ષા મહિત્વીઓનો યથામસગ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે આ ગ્રાંથીન આધારભૂત ગ્રંથમાંથી મળતી કેટલીક સામગ્રી પુરાવિદ્, ઇતિહાસકાર તેમ જ સમાજશાસ્ત્રીને મોટે ઘણી મદદરખી હોઈ એ સર્વને વિષયવાર અવસ્થિત કરી અમે મૂળ ગ્રંથના તેરમા પરિશિષ્ટરૂપે આપી છે એ ઉપયોગી અંશને વિદ્વાનોની સરળતા આતર લુહી પુસ્તિકારૂપમાં પણ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે

હવે આપણે મરતુત પુસ્તિકામાંના થોડાક ઉદાહરણો જોઈએ તો—

(૧) પ્રાકૃતિશાસ્ત્રીયે સભની બહેનના જેથી વત્રપ્રતિમા બનાવી હતી, જે જોઈને રાજા પોતે પણ જ્ઞાન્તિમાં પડી ગયો હતો (પૃ ૧૨) ગ્રાંથીન ભારતમાં અનેક પ્રકારના યત્રવિધાનો થતા, જેમ બીજા સ્થાનો ઉપરથી પણ આપણને જાણવા મળે છે

(૨) નગરના કિણ્ણાઓ અનેક પ્રકારના હોય છે જેમ કે દારિકામાં છે તેવો પાપાણ્ડમય, આનંદપુરમાં છે તેવો છટ્ટોનો, સુમનોગુપ્તનગરમાં છે તેવો માટીનો આ ઉપરાંત કેટલાંક નગરોને લોકકથાના પ્રકાર હોય છે કેટલાક ગામોની આજુબાજુ કાટાની વાદ પણ પ્રકારની ગરજ સારે છે (પૃ ૨૦-૨૧)

(૩) છાટ જેવા કેટલાક દેશોમાં વરસાદના પાણીથી અનાજ નીપજે છે, સિન્ધમાં નદીના પાણીથી, દ્રવિડ દેશમાં તળાવના પાણીથી તથા ઉત્તરાપચમાં કૂવાના પાણીથી ખાન્ય થાય છે અનાસ નદીના અતિપૂરથી જ્યારે જેતરો રચી જાય છે ત્યારે

તેમાં ધાન્ય વગાય છે. ડિંભરેલક પ્રદેશમાં પણ મહિરાવણ નદીમાં પૂર આવ્યા પછી એમ જ કરવામાં આવે છે. (પૃ. ૨૦).

(૪) પશ્ચિમ દિશામાં રહેનારા મ્હેરછે કણસને તથા પાંડ્યો-પાંડુમથુરાના રહેવાસીઓ સહતુને બાણતા નથી, કારણ કે એ વસ્તુઓ તેમને અપરિચિત છે. (પૃ. ૨૭).

(૫) તોસલિ દેશમાં ઋષિતડાગ નામના સરોવર આગળ દરવર્ષે અષ્ટાદિકા-મહોત્સવ થાય છે તથા કુંડલમેઠ નામના વાનમંતરની યાત્રામાં ભરત્ય આશુભાશુના લોકો ઉભાણી કરે છે. પ્રભાસમાં તથા અર્બુદ તીર્થમાં યાત્રામાં લોકો ઉભાણી કરે છે. પ્રાચીનવાહી સરસ્વતીનો પ્રવાહ છે ત્યાં આગળ જમ્બુને આનંદપુરના લોકો શરદઋતુમાં ઉભાણી કરે છે. (પૃ. ૩૪-૩૫).

(૬) 'કુત્રિકાપણ' એટલે સ્વર્ગ-મર્ત્ય-પાતાલ ત્રણે લોકમાં મળતી સર્વ વસ્તુઓ જેમાં વેચાતી હોય એવી દુકાન (સરખાવે અત્યારના Departmental stores). એમાં પ્રત્યેક વસ્તુનું મૂલ્ય તે ખરીદનારના સામાજિક દરજ્જા પ્રમાણે હોય છે. દાખલા તરીકે કુત્રિકાપણમાંની કોઈ ચીજનું મૂલ્ય સામાન્ય માણસ માટે પાંચ રૂપિયા હોય, તો શાહુકારો માટે અને સાર્થવાહો જેવા મધ્યમ વર્ગના પુરુષો માટે હજાર રૂપિયા હોય અને ચક્રવર્તી માંડલિક આદિ ઉત્તમ દરજ્જાના પુરુષો માટે એક લાખ રૂપિયા હોય. પ્રાચીન કાળમાં ઉજ્જયિની તથા રાજગૃહમાં આવાં કુત્રિકાપણો હતાં. (પૃ. ૩૫-૩૬-૩૭).

(૭) મહારાષ્ટ્ર દેશમાં દાટ્ટની દુકાન ઉપર નિશાની તરીકે ધન બાંધવામાં આવતી. (પૃ. ૩૭).

(૮) દક્ષિણપથમાં કાકિણી એ ત્રાંબાનાણું છે. લિલ્લમાલમાં દ્રમ્મ એ રૂપાનાણું છે. પૂર્વ દેશમાં દીનાર એ સોનાનાણું છે.

(૯) સૌરાષ્ટ્રની દક્ષિણે સમુદ્રમાં આવેલ 'દ્વીપ' (દીવ બંદર)ના બે રૂપિયા ઉત્તરાપથના એક રૂપિયા બરાબર થાય છે. અને ઉત્તરાપથના બે રૂપિયા બરાબર પાટલિપુત્રનો એક રૂપિયો થાય છે. દક્ષિણપથના બે રૂપિયા દ્રવિડ દેશમાં આવેલા કાંચી નગરના એક રૂપિયા-નેલક બરાબર થાય છે, જ્યારે કાંચીના બે રૂપિયા પાટલિપુત્રના એક રૂપિયા બરાબર થાય છે. (પૃ. ૩૮).

આ વિશાળ ગ્રંથમાંના ઉલ્લેખો પૈકીનાં આ થોડાંક ઉદાહરણો માત્ર વાનગીરૂપે જ જણાવ્યાં છે. પ્રસ્તુત પુસ્તિકામાં વિષયવાર ગોઠવેલા ઉલ્લેખમાંથી અભ્યાસી વાચક પોતાની વિશિષ્ટ દૃષ્ટિએ જોઈતી વસ્તુ શોધી લે એવી અમારી વિનંતી છે.

त्रयोदशं परिशिष्टम्

बृहत्कल्पसूत्र-तत्पर्युक्ति-भाष्य-टीकादिगताः पुरातत्त्वविदा-
मुपयोगिनो विभागशो विविधा उल्लेखाः ।

[१ वृत्तिकृतोर्मङ्गलादि]

(१) श्रीमलयगिरिस्वरिकृतं मङ्गलमुपोढातग्रन्थम्

प्रकटीकृतमि भवसप्तहस्तुल्यविरच्य-जिनकल्पम् ।

मन्त्राद्येवमन्त्र-उपलब्धितकल्पकल्पकल्पम् ॥ १ ॥

नमो श्रीश्रीरजिर्न, सुवर्णकल्पमणि बोधविपुलाणि । कल्पार्थप्रयत्नं मित्रगोमि कैद्यतो शुभयोगेन ॥ १ ॥
भाष्य क वाऽतिगन्तीरि, क वाऽई अष्टोपरः । तत्र जानते पूजा, ये मानेर्ष निपुत्रते ॥ २ ॥
अनुत्तुगुरजमिषो, कल्पे साहायक महादेजा । वीप ह्य समति कल्पे, जयति यतीष- स क्षूर्णिकल्प ॥ ४ ॥

विभागः १ पत्रम् १

अथ क सूत्रमन्त्रार्थः को वा निर्युक्तिः को वा भाष्यम् । इति, उच्यते—इह पूर्वेषु यद् नमनं
प्रत्याख्याननामकं पूर्वं तस्य चत्तुर्विधमाचारारम्भं यत्तु तस्मिन् विंशतिपदे प्राचये मूलमुपेयुत्तर-
शुभेषु चापराधेषु द्वाविधमाकीर्णनादिकं प्रायश्चित्तमुपवर्णितम्, कालक्रमेण च इदमनुमानतो वृत्ति-वर्त-
वोर्ष-शुद्ध्याऽऽप्तु-प्रवृत्तिषु परिशीलमानेषु पूर्वाणि दुरत्ययानि जातानि, ततो 'आ भूत प्रायश्चित्तमवच्छेद-'
इति साधूनामनुग्रहं चतुर्विधपूर्य्यधरेण भगवता मन्त्राहुस्वामिना वक्ष्यसूत्रं व्यवहारसूत्रं
व्याकारि, उभयोरेपि च सूत्रस्पर्शिकनिर्युक्तिः । इमे अपि च कल्प व्यवहारसूत्रे सनिर्युक्तिर्न
अल्पग्रन्थतया महावर्तेन च इदमनुमानतो हीनमानसेषाऽऽधुरादिगुणानामिष्टानीन्दननन्दनामल्पशचीनं
इमेहै इत्येवमिषो जाते, ततः सुखमहणं चारण्यं भाष्यकारो भाष्यं कृतवान्, तथा सूत्रस्पर्शिक-
निर्युक्त्यनुगतमिति सूत्रस्पर्शिकनिर्युक्तिर्माध्यं वैको ग्रन्थो जातः ।

विभागः १ पत्रम् २

(२) श्रीक्षेमकीर्तिस्वरिकृतं मङ्गलमुपोढातग्रन्थम्

नतमपममौलिमण्डलमिमुकुटमसूत्रपौतपदकमन्त्रम् ।

सर्वज्ञमस्तुतवाच, श्रीश्रीर नौमि जिनकल्पम् ॥ १ ॥

श्वरमन्त्रद्वयपूर्व, कृत्पूर्व कल्पनामकाव्ययनम् । शुभिहितहितकरिषो, जयति श्रीमन्त्राहुगुरु ॥ २ ॥
कल्पेऽनल्पमनर्थ, प्रतिपदमर्षयति बोधनिष्कल्पम् । श्रीसङ्गदासगणने, विन्तामणये नमस्तस्यै ॥ ३ ॥
पिण्डपदपुण्यकल्प, कल्प विषममपि दुष्काराणो । शुभगीकरोति यक्षूर्णिपीपिका स जयति यतीन् ॥ ४ ॥
आगमदुर्गमपदसंज्ञावितायो निडीकते मिदुषाम् । यक्षपनन्दनरसेर्मलयगिरिः स जयति ययार्थ ॥ ५ ॥
अपलोचनमुपनीय, व्यपनीय ममापि अस्मिन्नग्रन्थम् । वैरवर्धि शिववार्ध, सगुणनि तादहं मन्दे ॥ ६ ॥

ऋक्षपदपद्धतिरचनां, बालक्षिरःशोषरोऽप्यहं कुर्वे । यस्याः प्रसादवशतः, श्रुतदेवी माऽस्तु मे वरदा ॥ ७ ॥

श्रीमलयगिरिप्रभवो, यां कर्तुमुपाक्रमन्त मतिमन्तः ।

सा कल्पशास्त्रटीका, मयाऽनुदन्धीयतेऽन्वयिष्या ॥ ८ ॥

इह श्रीमदावद्यकादिसिद्धान्तप्रतिबद्धनिर्युक्तिशास्त्रसंस्त्रणसूत्रधारः परोपकारकरणैकरीत्याधीक्षितः
सुगृहीतनामधेयः श्रीमद्रघुनाहुस्वामी सङ्गकर्णपुटपीयमानपीयूषायमाणलङ्घितपटकण्डितपेशलालापकं नाधु-गाध्वी-
गतकल्प्या-ऽकल्प्यपदार्थसार्थविधि-प्रतिषेधप्ररूपकं यथायोगमुत्तर्गा-ऽपवादपदपदवीसूत्रकवचनरचनागमं परस्पर-
मनुस्यूताभिसम्बन्धवन्तुपूर्वापरसूत्रसन्दर्भं प्रत्याख्यानाख्यनवमपूर्वान्तर्गताऽऽचारनामकनृतीयवस्तुरहस्य-
निष्यन्दकल्पं कल्पनामधेयमध्ययनं निर्युक्तियुक्तं निर्यूढवान् । अस्य च स्वल्पप्रत्यमहायतया
प्रतिसमयमपसर्पदवसर्पिणीपरिणतिपरिहायमानमति-नेचा-धारणादिगुणग्रामागमैर्दंयुगिनसाधूनां दुरवबोधतया च
सकलत्रिलोकीभुगद्वरणक्षमाश्रमणनामधेयामिधेयैः श्रीसङ्गदासगणिपूज्यैः प्रतिपदप्रकटितसर्वज्ञाजगिरिध-
नामसुदूतप्रभूतप्रसापायजालं निपुणचरण-करणारिपालनोपायगोचरविचारवाचालं सर्वथादूषणकरणेनाप्यदृष्यं
भाष्यं विरचयामहे । इदमप्यतिगम्भीरतया मन्दमेघसां दुरवगममवगम्य यद्यप्यनुपकृतपरोपकृतिरुक्ता
चूर्णिकृता चूर्णिरासजिता तथापि सा निविटजडिमज्जालजालजालालानामस्मादृशां जन्तूनां न तयाविधमव-
धोद्यनिबन्धनमुपजायत इति परिभाष्य शब्दानुशासनादिविश्वविद्यामयज्योतिःपुत्रपरमानुषदितमूर्तिभिः
श्रीमलयगिरिमुनीन्द्रपिपादेर्वरवरणकरणमुपचक्रमे । तदपि कुतोऽपि हेतोरेदानीं परिपूर्णं नाबलोक्यत इति
परिभाष्य मन्दमतिर्माधिमिगिनाऽपि मया गुरुपदेशं निश्रीकृत्य श्रीमलयगिरिविरचितविवरणादूर्ध्वं
विवरीतुमारभ्यते ।

विभागः १ पत्रम् १७७-७८

[२ वृत्तिप्रान्तगता वृत्तिकृतः श्रीक्षेमकीर्तिः प्रदास्तिः]

सौवर्णा विविधार्थरत्नकलिता एते पदुद्देशकः,

श्रीकरूपेऽयंनिधौ मताः सुकलशा दीर्घसङ्ख्येः ॥

दृष्ट्वा चूर्णिमृद्यीनवक्षरतति कुट्यस्य गुर्वस्य,

खानं खानमनी मया स्व-परयोरर्थे स्फुटार्थाकृताः ॥ १ ॥

श्रीकरूपसूत्रममृतं विद्युद्योपयोगयोग्यं जरा-मरणदारुणदुःखहारि ।

येनोद्धृतं मतिमया मयितामृतान्वेः, श्रीमद्रघुनाहुगुरवे प्रगतोऽस्मि तत्सं ॥ २ ॥

यनेदं कल्पसूत्रं कमलमुकुलवन् कोमलं मङ्गलामि-

गोमिदोपापहाभिः स्फुटविषयविभागस्य सन्दर्शिकाभिः ।

सङ्क्रोद्धेयपत्रं सुरसपरिमलोद्धारसारं वित्तेने,

तं निःसम्बन्धवन्तुं नुत मुनिमधुषाः । भास्करं भाष्यकारम् ॥ ३ ॥

श्रीकरूपीध्ययनेऽस्मिन्नतिगम्भीरायंभाष्यपरिकल्पिते ।

विषयपदविवरणकृते, श्रीचूर्णिकृते नमः कृतिने ॥ ४ ॥

श्रुतदेवताप्रसादादिदमप्यन्यं विवृण्वता कुशलम् । यदवापि मया तेन, प्राप्नुयां वोधिमहममलम् ॥ ५ ॥

गम-नयगमीरनीरक्षितोत्सर्गा-ऽपवादवादेभिः । बुक्तिदत्तरत्नरम्भो, जैनागमजलनिधिर्जगति ॥ ६ ॥

श्रीजैनशासनमसालतिगम्भीरः, श्रीसञ्ज्यान्द्रकुलपद्यविक्षयकारी ।

स्वज्योतिरादृष्टदिगम्बरदम्बरोऽभूत्, श्रीमान् धनेश्वरगुरुः प्रयितः पृथिव्याम् ॥ ७ ॥

श्रीमच्चैत्रपुरैकमण्डनमहावीरप्रविश्रुतस्वस्वच्चैत्रपुरप्रबोधतरणेः श्रीचैत्रगच्छोऽजनि ।

तत्र श्रीभुवनेन्द्रसूरिसुगुणभूषणं मासुरज्योतिःसङ्गणजरोहणगिरिः कालक्रमेणामवन् ॥ ८ ॥

तत्सादाभ्युनमण्डनं सममवन् पञ्चद्वयीशुद्धिमान्, नीर-क्षीरसङ्गदूषण-गुणसाग-ग्रहेकमतः ।

काष्ठार्थं च जडोद्भवं पतिररन् वरेण सम्मानसत्त्वापी राजमरालवद् गणिवरः श्रीवैद्यमद्रप्रभुः ॥ ९ ॥

यस्या शिष्याजयलनदसद्विद्वोत्साह्यारुह्य,
विष्वक्कान्तसहा मुनिहितविहितोत्तुङ्गरा वसु ।
तथाय सचरिप्राप्तमतिरुत्तमति श्रीजगन्मन्त्रसूरिः,
भीमदेवेन्द्रसूरिः सरस्वतलम्बितरुणिर्त्तिव ॥ १० ॥
सुतीपशिष्याः सुतवारिवाधेव, परीषदासोभ्यमन-समाभव ।
जयन्ति पृथा विजयेन्दुसूरय, परोपकारदिगुणैषभूरय ॥ ११ ॥

श्रीर्धर्मन्मन्त्रार्थिक निजगतीमेव विजिलैमुषां, येषां वैन्दुरे परेण महदा प्रकान्तकान्तोत्सवे ।
स्यैव मेदरगापतां च जलधि सर्वसहस्र मही, सोम खेम्बमहर्षिः फिड महामोडकृत प्राभूतम् ॥ १२ ॥
वाप वाप प्रवचनवचोवीजराजी विनेयक्षेत्रमाते सुपरिमण्डिते सम्पदाकादिस्तरे ।
यै क्षेत्रज्ञे शुचिपुदगनाप्रावधानस्फारीणि, सिक्ख सेने शुचनहृदयान्दि सङ्गानसप्तम् ॥ १३ ॥
वैरप्रपत्तेः शुभमन्त्रावर्षेत्तात्माधाव कसि सवमभम् ।
अमुष्यकल्याणमवोत्तमार्थसप्तम् सवमनैरसाधि ॥ १४ ॥

किं बहुना ?—

उपोत्तामशुभया वया वचकितं मिश्रम्भरामण्डल,
वा निःशेषविशेषविज्ञानतापैतधमत्तरिणी ।
तस्या भीषिजयेन्दुसूरिपुण्ड्रेनिष्कृतिमाया गुण-
क्षेमे स्नाद् वदि वासवस्तवहृदौ मिड स वाचापति ॥ १५ ॥

तलागिपङ्कज-परिप्लवीयां, शिष्याजयो दधति सम्प्रति मण्डमारम् ।
भीषजस्त्रेण इति सङ्कटादिमोड, भीषसचन्द्रपुण्ड्रस्तु स्तो त्रितीय ॥ १६ ॥
सार्त्तीयकक्षेपां, विनेयपरमपुण्ड्रप्राप्तेऽभिन् । भीक्षेमकीर्तिस्तुतिर्निर्गमे विरुतिमात्ममति ॥ १७ ॥
भीषिकमतः कामति, नवनमिपुण्ड्रपुर्मिते १६१२ वर्षे । ज्येष्ठधेतव्यम्, समर्थतेषा च हस्तार्के ॥ १८ ॥
प्रपमावर्षे किञ्चित्, नयममममममिर्गमिभिरेषा । पुस्तारपुस्तकितनरोद्दह्यदिष मन्त्रितपिरोमि ॥ १९ ॥

इह च—सुशार्दष्टं वतो, भूवस्ये वाचना विवेकन्ने ।
विपमास माधवाया, प्रय सत्याव भूमिदि ॥ २० ॥
ततः—सुने वा माध्वे वा, वन्मतिमोहान्मनाऽप्यवा किमपि ।
किञ्चित् वा निरुत वा, सन्मिष्या वृष्ण भूवाद ॥ २१ ॥

विभागा. ३ पत्रम् १७१०-१२

[३ जैनशासनम्]

अं इच्छसि मप्यगतो, अं च ण इच्छसि मप्यगतो ।
तं इच्छ परस्स वि मा, एत्तिपण जिणसासनयं ॥ ४५८४ ॥

विभागा ४ पत्रम् १२३७

[४ जैनचैत्य-धर्मचक्र-स्तूपादि]

(१) साधर्मिक-मङ्गल-शाश्वत-भक्तिचैत्यानि

साहम्मियाण भट्ट, घटविदे किंगमो जह कुञ्जी ।
मगल सासय मत्तीः अ कयं तत्य आदेसो ॥ १७७४ ॥

चैत्यानि चतुर्विधानि, तद्यथा—साधर्मिकचैत्यानि मङ्गलचैत्यानि शाश्वतचैत्यानि भक्ति-
चैत्यानि चेति । तत्र साधर्मिकानामर्थाय यत् कृतं तत् साधर्मिकचैत्यम् । साधर्मिकथात्र द्विधा—लिङ्गतः
प्रवचनतश्च । तत्रेह लिङ्गतो गृह्यते । स च यथा कुटुम्बी, कुटुम्बी नाम-प्रभृतपरिवारकलोकपरित्तो रजोहरण-
मुखोत्तिकादिलिङ्गधारी वारत्तकप्रतिच्छन्दः । तथा मथुरापुर्यां गृहेषु कृतेषु मङ्गलनिमित्तं यद् निवेद्यते
तद् मङ्गलचैत्यम् । सुरलोकादौ नित्यस्थायि शाश्वतचैत्यम् । यत्तु भक्त्या मनुष्यैः पूजा-वन्दनाद्यर्थं कृतं
कारितमित्यर्थः तद् भक्तिचैत्यम् । 'तेन च' भक्तिचैत्येन 'आदेनः' अधिकारः, अनुयानादिमहोत्सवस्य
तत्रैव सम्भवदिति । एषा निर्युक्तिगाथा ॥ १७७४ ॥ अयैनामेव विभावयिषुः साधर्मिकचैत्यं तावदाह—

वारत्तगस्त पुत्रो, पडिमं कासी य चेदयहरमि ।

तत्थ य थली अहेसी, साहम्मियचेदयं तं तु ॥ १७७५ ॥

इहाऽऽचर्यके योगसङ्गहेषु "वारत्तपुरे अभयसेण वारत्ते" (नि० गा० १२०३. पत्र
७०९) इत्यत्र प्रदेशे प्रतिपादितचरितो यो वारत्तक इति नाम्ना महर्षिः, तस्य पुत्रः स्थापितरि भक्तिभरा-
पूरिततया चैत्यगृहं कारयित्वा तत्र रजोहरण-मुखवन्निक्ष-प्रतिग्रहधारिणीं पितुः प्रतिमामस्थापयत् । तत्र च
'स्थली' सत्रशाला तेन प्रवर्तिता आसीत्, तदेतत् साधर्मिकचैत्यम् । अस्य च साधर्मिकचैत्यस्यार्थाय
कृतमस्माकं कल्पते ॥ १७७५ ॥ अयं मङ्गलचैत्यमाह—

अरहतं पड्डाप, मङ्गुरानयरीप मंगलाइं तु ।

गेहेसु चच्चरेसु य, छन्नउईगामअहेसु ॥ १७७६ ॥

मथुरानगर्यां गृहे कृते मङ्गलनिमित्तमुत्तररेषु प्रयनमर्हत्प्रतिमाः प्रतिष्ठाप्यन्ते, अन्यथा तद् गृहं
पतति, तानि मङ्गलचैत्यानि । तानि च तस्यां नगर्यां गेहेषु चक्षरेषु च भवन्ति । न केवलं तस्यामेव किन्तु
तत्परीप्रतिवदा ये पणवतिसङ्ख्याका ग्रामार्द्धस्तेष्वपि भवन्ति । इहोत्तरापथानां ग्रामस्य ग्रामार्द्ध इति संज्ञा ।
आह च चूर्णिकृत्—ग्रामद्वेषु ति देसभणिती, छन्नउईगामेसु ति भणियं होइ, उत्तरावहाणं एसा भणिद
ति ॥ १७७६ ॥ शाश्वतचैत्य-भक्तिचैत्यानि दर्शयति—

निइयाइं सुरलोए, भत्तिकयाइं तु भरहमाईहिं ।

निस्सा-ऽनिस्सकयाइं, जहिं आपसो चयसु निस्सं ॥ १७७७ ॥

'निलानि' शाश्वतचैत्यानि 'सुरलोके' भवनपति-व्यन्तर-ज्योतिष्क-वैमानिकदेवानां भवन-नगर-विमानेषु,
उपलक्षणत्वाद् मेरुशिखर-चैताद्व्यादिकृत्-नन्दीश्वर-रुचकचरादिष्वपि भवन्तीति । तथा भक्त्या
भरतादिभिर्गुणैः कारितानि अन्तर्भूतपुण्यत्वाद् भक्तिकृतानि । अत्र च 'जहिं आपसो' ति येन भक्तिचैत्येन
'आदेनः' प्रकृतम् तद् द्विधा—निश्चकृतमनिश्चकृतं च । निश्चकृतं नाम-गच्छप्रतिवदम्, अनिश्चकृतं—
तद्विपरीतम् सहसाधारणमित्यर्थः । "चयसु निस्सं" ति यद् निश्चकृतं तत् 'लज' परिहर । अनिश्चकृतं तु
कल्पते ॥ १७७७ ॥

विभागः २ पत्रम् ५२३-२४

(२) धर्मचक्रम्

चके थूमाइता इतरे ॥ ५८२४ ॥

ये पुनरुत्तरापथे धर्मचक्रं मथुरायां देवनिर्मितस्तूप आदिशब्दात् कोशलयां जीवन्त-
स्वामिप्रतिमा तीर्थकृतां वा जन्मादिभूय एवमादिदर्शनार्थं द्रवन्तो निष्कारणिकाः ॥ ५८२४ ॥

विभागः ५ पत्रम् १५३६

(३) स्तूपः

थूममहं संहि-समणी० ॥ ६२७५ ॥

मङ्गुरानयरीप थूमो देवनिमित्तो ।

विभागः ६ पत्रम् १६७६

(४) जीवन्तस्वामिप्रतिमाः

वैतानि 'पूर्वाणि वा' निरन्तानि जीवन्तस्वामिप्रतिमायैनि 'अभिनयानि वा' तत्प्रलङ्घयन्ति, 'एतानि ममादष्टपूर्वाणि' इति ब्रुयां वेदां चन्दनाय गच्छति ॥ २७५३ ॥ विभागः ३ पत्रम् ७७६

जीवन्तस्वामिप्रतिमाचन्दनार्चमुज्जयिन्मार्चसुहस्तिन अण्मनम् । तत्र च रथयात्रायां राजाह्वयप्रदेशे रथपुरतः स्थितनार्चसुहस्तिगुरुं दद्यात् द्रव्यैर्जातिसरणीम् । विभागः ३ पत्रम् ९१८

कोशालायां जीवन्तस्वामिप्रतिमा

विभागः ५ पत्रम् १५३६

[५ जैनस्यविराधायां राजानम्]

(१) श्रेणिकराजः

दिक्खा य चाळिमदे, उचकरण सपसहस्तेहिं ॥ ४२१९ ॥

तथा राजगृहे श्रेणिकैः उज्जयिन्प्रासति चाळिमद्रसं सुप्रतिद्वरितस्य वीर्यायां रातचहसाम्नाम् 'उचकरण' एतेरुण-प्रतिप्रहसकृपमानीतम् । अतो ज्ञापये यथा राजगृहे कुत्रिकापण आसीदिति पुरातनगाथासमाधाय ॥ ४२१९ ॥ विभागः ४ पत्रम् ११४५

(२) चण्डप्रद्योतराजः

पञ्चोप नरसीहे, पव उज्जेशीय कुसिया आसी ॥ ४२२० ॥

× × × चण्डप्रद्योतनाति नरसिंहे अयन्तिजनपदाधिपसमद्रुमवति नव कुत्रिकापणाः चण्डयिन्माणासीत् । विभागः ४ पत्रम् ११४५

(३) मौर्यपदव्युत्पत्तिश्चन्द्रगुप्तभाणकयय

सुरिपादी आणाय, अणवत्थ परपराय चिरिकरणं ।

मिच्छते संकादी, पसखाणा जाय चरिमवद ॥ २४८७ ॥

अणवत्परदे वर्तमानजीवन्तस्वामिप्रतिमां करोति तत्र चण्डुं । अत्र च मौर्यैः-मयूरपोषकचण्डोद्भवैः आधिपत्यावपरेभाषाचारैः राजमिर्दष्टान्तः । × × × × तथा चान् पूर्वोद्दिष्ट मौर्यवृष्टान्तमाह—

मत्तमदाणमडते, आणटुवर्णय छेपु वंसवती ।

गविसण पस वरिसण, पुरिसवद सवालदहण च ॥ २४८९ ॥

पाण्डलिपुत्ते नरैः चन्द्रगुप्तो राजा । यो च मौर्यपोषकचण्डो ति यो वसिया अभिनयति ते तस्य आण परिमवति । चण्डकृत्स्नं विना जाय—आण्डीयो केरियो रायाः । तन्मा जहा एवस्स आण विक्खा मवद तहा करोमि ति । तस्य च चण्डकृत्स्न कण्डिवये मिक्ख नरवत्स एवमि गामे अर्त न सद्ध । तस्य च गामे बहू अंथा बंधा च अतिव । तसो तस्य गामस्स पदिमिदिहेण आणठनणमिमिंत्तं इमेरियो छेडो पेलिमो—आण्णं छित्त्वा वणानां इति सीमं कर्षेति । तेहिं च गामेअगेहिं 'इमिद्विय' इति अउ वत्ते छेपु अंथाय वदं कया । गवेसाविं चण्डकेण—किं क्व ? ति । तसो तन्वाण्ण उवासद्धा ते गामेयणा—एते वसणा रोहणदिसु उवठवमति, कीच मे छिन्न ? ति । दसिं वदणीति—अथं संदिद्धं अथं वेद करोमि । तसो पुरिसेहिं अचोसिरेहिं वदं अउं सो गामो चम्भो बहो ॥

अथ गणपारणमनिञ्च—चण्डकृत्स्न मिक्षमदतं जापि गामे अण्ण 'अन्नं' मिक्षं न लभेत्तस्य । तत्र अन्नास्पावगानिमिषमव छेपु त्रिपित—'अन्नं छेपु वंसवद' इति अण्णं छित्त्वा वणानां इति

कर्तव्या । ततो गवेपगे कृते ग्रामेण च पत्रे दक्षिते 'अन्यदादिष्टं मया अन्यदेव च भवद्भिः कृतम्' इत्युपालभ्य ते पुरुषैर्द्युतिं कारयित्वा सवाल-वृद्धस्य ग्रामस्य दहनं कृतम् ॥ २४८९ ॥ विभागः ३ पत्रम् ७०४-५

(४) सौर्यचन्द्रगुप्त-विन्दुसारा-ऽशोक-कुणाल-सम्प्रतयः

पाडलऽसोग कुणाले, उज्जेणी लेहलिहण सयमेव ।
अहिय सवत्ती मत्ताहिण्ण सयमेव वायणया ॥ २९२ ॥
सुरियाण अप्पडिहया, आणा सयमंजणं निवे णाणं ।
गायग सुयस्स जम्मं, गंधच्चाऽऽउट्टणा कोइ ॥ २९३ ॥
चंदगुत्तपपुत्तो य, विंदुसारस्स नत्तुओ ।
असोगसिरिणो पुत्तो, अंधो जायइ कागिणिं ॥ २९४ ॥

पाडलिपुत्ते नयरे चंदगुत्तपुत्तस्स विंदुसारस्स पुत्तो असोगो नाम राया । तस्स असोगस्स पुत्तो कुणालो उज्जेणीए । सा से कुमारपुत्तीए दिन्ना । सो खुट्ठलो । अन्नया तस्स रत्तो निवेइयं, जहा—कुमारो सायरेगट्ठवासो जाओ । तओ रत्ता सयमेव लेहो लिहिओ, जहा—अधीयतां कुमारः । कुमारस्स मायसवत्तीए रत्तो पासे ठियाए भणियं—आणेह, पासामि लेहं । रत्ता पणामिओ । ताहे तीए रत्तो अन्नचित्तणओ सलागाग्रान्तेन निष्ठयूतेन तीमिल्ला अकारस्योपरि अनुस्वारः कृतः । 'अन्धीयताम्' इति जायं । पडिअप्पिओ रत्तो लेहो । रत्ता वि पमत्तेण न चेव पुणो अण्वाइओ । मुहिसा उज्जेणिं पेसिओ । वाइओ । वाइगा पुच्छिया—किं लिहियं? ति । पुच्छिया न कहिति । ताहे कुमारेण सयमेव वाइओ । चितियं च गेणं—अम्हं मोरियवंसाणं अप्पडिहया आणा, तो कहं अप्पणो पिट्ठो आणं अइक्कमेमि? । तत्तसिलगाए अच्छीणि अंजियाणि । ताहे रत्ता नायं । परितप्पित्ता उज्जेणी अन्नकुमारस्स दिन्ना । तस्स वि कुमारस्स अत्तो गामो दिन्नो । अन्नया तस्स कुणालस्स अंधयस्स पुत्तो जाओ । सो य अंधकुणालो गंधच्चे अइवकुसलो । अन्नया अन्नायचच्चाए गायंतो हिंइइ । तत्थ रत्तो निवेइयं, जहा—एरिसो तारिसो गंधविओ अंधलो । रत्ता भणियं—आणेह । आणिओ । जवणिअंतरिओ गायइ । ताहे अइव राया असोगो अक्खित्तो । ताहे भणइ—किं देमि? । इत्थ कुणालेण गीयं—“चंदगुत्तपपुत्तो य” इत्यादिगाया । ताहे रत्ता पुच्छियं—को एस तुमं? । तेण कहियं—तुवमं पुत्तो । जवणियं अवसारेउं कंठं वेत्तुं अंशुपाओ कओ । भणियं च गेण—किं कागिणीए वि नारिहसि जं कागिणिं जायसि? । अमवेहिं भणियं—रायपुत्ताणं रत्तं कागिणी । रत्ता भणियं—किं काहिसि अंधगो रत्तेणं? । कुणालो भणइ—मम पुत्तो अत्थि । कया जाओ? । संपइ भूओ । आणीओ । संपइ ति से नामं कयं । रत्तं दिन्नं ॥ विभागः १ पत्रम् ८८-८९

(५) सम्प्रतिराज आर्यमहागिरि-आर्यसुहस्तिनौ च

अनुयानं गच्छता चैलपूजा स्थिरीकृता भवति । राजा वा कथिदनुयानमहोत्सवकारकः सम्प्रति-
नरेन्द्रादिवत् तस्य निमन्त्रणं भवति ॥ विभागः २ पत्रम् ५२८

अथ “यत्र ज्ञान-दर्शन-चारित्र्याण्युत्सर्पन्ति तत्र विहर्तव्यम्” (गा० ३२७१) इति यदुक्तं तद्विषयम-
भिहितुः सम्प्रतिनृपतिद्वयान्तमाह—

कोसंबाऽऽहारकते, अजसुहृत्थीण दमंग पव्वज्जा ।

अव्वत्तेणं सामाइएण रण्णो घरे जातो ॥ ३२७५ ॥

कोशाख्यामाहारकते आर्यसुहृत्तिनामान्तिके द्रमकेण प्रव्रज्या गृहीता । स तेनाव्यकेन सामाधिकेन
श्रुत्वा राज्ञो गृहे जात इत्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यः । तच्चेदम्—

कोसंबीए नयरीए अजसुहृत्थी समोसडा । तथा य अंचितकालो । साधुजणो य हिंढमाणो फव्वति ।
तत्थ एणेण दमएण ते दिट्ठा । ताहे सो भर्तं जायति । तेहिं भणियं—अम्हं आयरिया जाणंति । ताहे सो गतो

आवरिदसगाधं । आवरिया उववता । चेह्निं पय—एष पयवतवय्यहे नदिहिदि । ताहे भनिओ—जति पयवयति तो दिज्जए भत्त । सो भणइ—पयवामि ति । ताहे पय्वाइतो, समाय पयिओ । तेन अतिसुदिद्ध ततो कलमनो । तत्स अन्वत्तसमाइयत्स पमावेण कुणालकुमारस्स अन्वत्स रण्यो पुत्तो जातो ॥ ३२७५ ॥

को कुणालो ? कहिं वा अणो ? ति—पाइलिपुत्ते असोगसिरी रावा । तत्स पुत्तो कुणालो । तत्स कुमारसुतीए उज्जेणी दिण्ण । सो न अट्टवरिओ । रण्य केहो निस्सितो—धीप्रमवीयतां कुमारः । अर्धवतीए केहो रण्यो उट्ठितस्स भाइवतीए कत्तं ‘अर्धवीयतां कुमारः’ । सयमेव तत्तत्सत्तमाए अच्छीनि अंजि याणि । धुत्त रण्णा । गायो से दिण्णो । यथव्यक्त्यसिक्ख । पुत्तस्स रत्तवी भागतो पाइलिपुत्त । असो-गसिरीओ अवनिर्वतरिओ यथव्य करेइ । आउछे रावा भणइ—अम्मसु अ से अमिहइय ति । तेन भवि—

अंमसुत्तपुत्तो य, विंदुसारस्स नत्तुओ ।

असोगसिरीओ पुत्तो, अणो जायति काकर्णि ॥ ३२७६ ॥

अम्मसुत्तस रास प्रयोओ विन्दुसारस्स वपे ‘गत्ता’ गौओऽशोकभियो वपस्स पुत्रः कुणाल-नामा अयः ‘अकर्णी’ राज्यं वाचते ॥ ३२७६ ॥

ततो राणा भणितो—किं ते अन्वत्स रजेव ? । तेन भवि—पुत्तस्स मे कजं ति । राणा भणियं—अहिं ते पुत्तो ? ति । तेन आणित्ता दाइओ—इमो मे संपइ जाओ पुत्तो ति । त वैव नाम कय । ततो संवट्ठिओ । सिजं रत्तं । तेन संपइराणा उज्जेणि भाइ अउ वयिखणायइओ तण्णो तत्तद्विण्णं ओभविओ । सण्णे पत्तरापाणो वहीक्या । ततो सो निठल रत्तसिदिं भुंइ । किं—

अससुहत्थाऽऽगमण, वहुं सरणं च पुच्छणा कहणा ।

पाययणम्मि च भत्ती, तो जाता संपत्तीरण्णो ॥ ३२७७ ॥

जीवन्तस्त्रामिप्रतिमावन्मार्गमुज्जयिन्यामार्गमुहस्तिन आप्ममम् । तत्र च रथयात्रायां राजात्रय महेतो रथपुरत स्थितानामार्गमुहस्तिपुरम् इहा वपतेर्गोविन्दरथम् । तत्तत्तत्र गत्ता पुत्तपक्कमत्तमनिवन्ध वृच्छा कृता—अगवन् । अव्यक्तस समाविकस किं कम्म् ? । सुरिण—रत्तवारिक्कम् । ततोऽवी सम्भ्रान्त प्रपट्ठीताकडिरामन्तोवक्कम्पूरितमयवुत्त ग्राह—अगवन् । एवमेवेवम्, परमह भवन्नि कुत्रापि इहपूर्वो न वा ? इति । तत्तं वृत्त उपपुज्य कययन्ति—महाराज । इहपूर्व, तं पूर्वमये मरीय सिण्ण आसीरिस्सादि । ततोऽवी परम संवेगमावत्तसद्वित्ते तन्मग्दसंनमूलं पक्कापुत्तमय भावकवर्गं प्रपचयन् । तत्तवेव प्रवचने सम्प्रतिराजस्य भक्तिं संजाता ॥ ३२७७ ॥ किं—

जयमज्झ मुरिययसे, दाणे वणि विवणि दारसंलोए ।

तसजीयपडिक्कमओ, पमायओ समणसंघस्स ॥ ३२७८ ॥

यथा यथो भवमानो पृथुल आदान्ते च हीन दणं मौर्यवशोऽपि । तथाहि—अम्मसुत्तत्वावद् वत्त-वाहनादिभिर्भूया हीन आसीत्, ततो विन्दुसारो बृहत्तर, ततोऽप्यशोकमीर्हतात्त, तत्तं सम्प्रतिः सर्वोत्कृष्ट, ततो भूयोऽपि तथैव हानिरवसातज्ज, एव कयव्यक्त्य सम्प्रतिनृपतिरासीत् । तेन च राजा ‘दारसंलोके’ चतुर्व्यपि नगरद्वारेषु दानं प्रवर्तितम् । ‘वणि विवणि’ ति इह ये बृहत्त आपणसो पणप इत्युच्यन्ते, ये तु ददिप्रापयसो विपणव, बद्धा ये आपणस्थिता व्यवहरति ते वणिज, ये पुनरपणेन विनाऽप्यूर्ध्वस्थिना वाणिज्यं कुर्वन्ति ते विवनिज । एतेषु तेन राजा आपूर्व वज्रादिक दपितम् । स च राजा परममाणनीला त्रमनीवप्रतिकामक प्रमाणकय त्रमणसंघत्ताऽऽसीत् ॥ ३२७८ ॥

अथ “दाणे वणि विवणि दारसंलोए” इति भावयति—

ओदरियमओ दारेसु, चउसु पि महाणसे स कारेति ।

णिताऽऽणित्ते मोयण, पुच्छा सेसे अमुसे य ॥ ३२७९ ॥

ओदरिक्—प्रमह पूर्वमयेऽह भूया धृत नम् इहाऽऽपण इत्यानीव इत्तन्तमनुस्मरन् नगरस्य चतुर्व्यपि

हरिषु स राजा सर्वाकार-महानसा नि कारयति । ततो दीना-ऽनाधादिपथिष्वलोको यस्तत्र निर्गच्छन् वा प्रविशन् वा भोक्तुमिच्छति स सर्वोऽपि भोजनं कार्यते । यत् तच्छेषमुदरति तद् महानसिक्रानामभवति । ततो राज्ञा ते महानसिकाः पृष्टाः—यद् शुष्माकं दीनादिभ्यो ददतामवशिष्यते तेन धूयं किं कुरुषु ? । ते भुवन्ते—अस्याकं गृहे उपयुज्यते । नृपतिराह—यद् दीनादिभिरभुक् तद् भवद्भिः साधूनां दातव्यम् ॥ ३२७९ ॥ एतदेवाह—

साहूण देह पयं, अहं मे दाहामि तत्तियं मोहं ।

णेच्छन्ति घरे घेत्तुं, समणा मम रायपिंडो चि ॥ ३२८० ॥

साधूनामेतद् भक्त-यानं प्रयच्छत, अहं 'मे' भवतां तावन्मात्रं मूल्यं दास्यामि, यतो मम गृहे धर्मणा राजपिण्ड इति कृत्वा ग्रहीतुं नेच्छन्ति ॥ ३२८० ॥

एमेव तेह्लि-गोलिय-पूविय-मोरंड-दुस्सिण चेव ।

जं देह तस्स मोहं, दहामि पुच्छ य महगिरिणो ॥ ३२८१ ॥

एवमेव तैलिकास्तैलम्, गोलिकाः—मथितविकायिकास्तकादिकम्, पौषिका अप्पादिवम्, मोरण्डकाः—तिलादिमोदकाः तद्विकायिकास्तिलादिमोदकान्, दौष्यिका यन्त्राणि च दापिताः । कथम् ? इत्याह—यन् तैल-तकादि दूयं साधूनां दत्तं तस्य मूल्यमहं भवतां प्रयच्छामीति । ततश्चाऽऽहार-वस्त्रादीं किमीप्सिते लभ्यमाने श्रीमहागिरिरार्यसुहृत्स्तिनं पृच्छति—आर्य ! प्रचुरमाहार-वस्त्रादिकं प्राप्यते ततो जानीय 'मा राज्ञा लोकः प्रवर्तितो भवेत्' ॥ ३२८१ ॥

अजसुहृत्थि ममत्ते, अणुरायाधम्मतो जणो देती ।

संभोग वीसुकरणं, तक्खण आउट्टणे नियत्ती ॥ ३२८२ ॥

आर्यसुहृस्ती जानानोऽप्यनेपणामालीयविष्यममत्वेन भणति—क्षमाश्रमणाः । 'अनुराजधर्मेतः' राजधर्मे-प्रभुवर्तमान एष जन एवं श्येषितमाहारादिकं प्रयच्छति । तत् आर्यमहागिरिणा भणितम्—आर्य ! त्वमप्रीदशो बहुश्रुतो भूत्वा श्येवमालीयविष्यममत्वेनेत्यं ब्रवीषि, ततो मम तव चाद्य प्रवृत्ति विष्यद् सम्भोगः—नैकत्र मण्डप्यां समुद्देशनादित्यवहार इति; एवं सम्भोगस्य विष्यद्वरणमभवत् । तत् आर्यसुहृस्ती चिन्तयति—'मया तावदेकमेतपणीयमाहारं जानताऽपि साधवो ग्राहिताः, स्वयमपि चानेपणीयं भुक्तम्, अपरं चेदानीमदमित्थमपलपामि, तदेतद् मम द्वितीयं चालस्य मन्दलमित्यापन्नम्; अथवा नाद्यापि किमपि विनष्टम्, भूयोऽप्यहमेत-स्मादर्थान् प्रतिक्रमामि' इति विचिन्त्य तत्क्षणादेवाऽऽवर्तनमभवत् । ततो यथावदालोचनां द्रष्टवा स्वापराधं सम्यक् क्षामयित्वा तस्या अकल्पप्रतिषेवनायास्तस्य निवृत्तिरभूत् । ततो भूयोऽपि तयोः साम्भोगिकत्वमभवत् ॥ ३२८२ ॥

अथ "असजीवप्रतिक्रामकः" (गा० ३२७८) इत्यस्य भावार्थमाह—

सो रायाऽवंतिवती, समणाणं सावतो सुविहित्ताणं ।

पच्चंतियरायाणो, सव्वे सद्दाविद्या तेणं ॥ ३२८३ ॥

'सः' सम्प्रतिनामा राजा अचन्तीपत्तिः श्रमणानां 'श्रावकः' उपासकः पद्मणुव्रतधारी अभवदिति शेषः । ते च शाक्यादयोऽपि भगन्तीत्यत आह—'सुविहित्ताणं' शोभनानुष्ठानानाम् । ततस्तेन राज्ञा ये केचिद् प्रालम्बिकाः—प्रत्यन्तदेशाधिपतयो राजानस्ते सर्वेऽपि 'शब्दापिताः' आकारिताः ॥ ३२८३ ॥

ततः किं कृतम् ? इत्याह—

कहिओ य तेसि धम्मो, वित्थरतो गाहिता य सम्मत्तं ।

अप्पाहिता य बहुसो, समणाणं भद्दगा होह ॥ ३२८४ ॥

कथितश्च 'तेषां' प्रालम्बिकराजानां तेन विस्तरतो धर्मः । ग्राहिताश्च ते सम्यक्त्वम् । ततः स्वदेशं गता अपि ते बहुशक्तेन राज्ञा सन्दिष्टाः, यथा—श्रमणानां 'भद्रकाः' भक्तिमन्तो भवत ॥ ३२८४ ॥

अथ कथं तौ धनमसहप्रगच्छेयम् ॥ इत्याह—

अणुजाणे अणुजाती, पुष्पादहणा उदिरणगाह ।
पूय च चेहयाण, ते वि सरब्बेसु कारिति ॥ ३२८५ ॥

अणुयान-रथयात्रा यत्राद्यो नृपति 'अणुयानि' दग्ध-भट-भोजिचरित्तुतो रथेन सह हिंस्यते । तत्र च पुष्पादोपपन्नम् आदिसन्धाद् माल्य-गन्ध-चूर्णं ऽऽभरणरूपेण च करोति । 'उदिरणगाह' इति रथपुरतो विविध-फलानि खाद्यफलानि कर्मदण्ड-वस्त्रप्रवृत्तीनि चोदिरण्यानि करोति । गाह च निशीथचूर्णिकृतम्—रहगतो य निविहृष्टो सज्जो य कवचुप-भयमासी य ओदिरये करोति ॥ अन्येषां च वैलपहमितानां 'वैलानां' मणवद्विम्बानां पूर्वा महता विच्छदैन करोति । तेष्वपि च राजान एवमेव स्रगज्येषु रथयात्रामहोत्सवादिक कारयन्ति ॥ ३२८५ ॥ इह च ते राजान सम्प्रतिवृत्तिना भणित —

जति मे जाणह सार्मि, समणार्थं पणमहा सुविहियार्ण ।
इत्थेण मे न कल्ल, एव दू पियं कुणह मज्झं ॥ ३२८६ ॥

यदि मां सामिन पूय 'जानीय' मन्यन्ते ततः समयेन्य सुविहितेन्य 'प्रणमत' प्रणतः भवत । 'इत्थेण' दण्डपातयेनार्थेन मे न कार्यम्, किन्तेतरेव धनमपणमनादिकं मम प्रियम्, तदेतद् पूय कुण ॥ ३२८६ ॥

धीसज्जिया य तेणं, यमणं घोसायण सरब्बेसु ।
साह्ण सुहयिहाण, जाता पयसिया वेत्ता ॥ ३२८७ ॥

एवं 'तेन' राजा यिहा दत्ता विचरित्ता । तत्तत्तेषां स्रगज्येषु यमणम् । तत्र च तौ सदेष्टेसु सर्वत्राप्य-मायातचोषण करितम्, वैलपहसि च करितानि । तथा प्रत्यन्तिका देशा साधूनां सुखनिहाण सज्जाता । कथम् । इति चेष्ट्यते—तेन सम्प्रतिना सख्यो भणित —अथन्त । एतद् प्रत्यन्तदेशान् गत्वा यम-कथना प्रतिबोध्य पर्यटय । साधुभिरकम्—राजन् । एते साधूनामाहार-वस्त्र-आभारे कल्प्या ऽऽकल्पविभाग न जायन्ति ततः कथं यमनेतेषु निहरणः । एत सम्प्रतिना साधुवैरेन समता यिहा दत्ता तेषु प्रत्यन्त-देशेषु विचरित्ता ॥ ३२८७ ॥ ततः शिष्यम् । इत्याह—

समणमहमाविपसु, तेसु रब्बेसु यसणादीसु ।
साह्ण सुहं विहरिया, तेण चिय महणा ते उ ॥ ३२८८ ॥

अमणवैपयारिभिर्मर्दरेपयारिभिः श्रद्धाग्राह्यारिग्रहणं कुर्वन् साधुविधिना भागितेषु तेषु राज्ञेषु काय-सुख निहता । तत एव च सम्प्रतिवृत्तिव्यपार 'ते' प्रत्यन्तदेशा मद्रस्य सज्जाताः ॥ ३२८८ ॥

इत्येव एवमपि—

उदिण्णजोहाउलसिखसेणो, स पत्थियो निज्जिवससुसेणो ।
समंततो साहुसुहप्पयादे, अकासि अंघे दमिले य घोरे ॥ ३२८९ ॥

उदीर्णा.—प्रत्यय वे योपासीउत्तम-सङ्कीर्णं शिवा प्रतिष्ठिता सर्वत्राप्यप्रतिहता तेना यस ए तथा, अथ एव य 'निज्जिवसुसेन' सख्योद्विग्नविक्रमपतिमेव, एवमेव च सम्प्रतिनामा पार्थिव मन्थान्द्र-प्रविष्टान् यथप्याह महाराष्ट्र-सु-कुकाणैर प्रत्यन्तदेशान् 'योत्त' प्रत्यन्तदेशान् समन्तर 'साधुमुप-प्रचारण' साधूनां सुखनिहरणम् 'अधर्णा' कृतवान् ॥ ३२८९ ॥ विभागः ३ पत्रम् ९१७-२१

(६) आर्यसुहस्ती आर्यसमुद्रः आर्यमज्जुथ

गणहर-चेदय या, आवेसा मुक्कयागरणतो या ।
धुप-चलविसेसतो या, अगा ऽणगेसु जायसं ॥ ३४४ ॥

यद् गणधरे तदाप्रमिष्टम् । न्युत्तर्गणनवरकपादेव स्वधिरैर्मिष्टम्, वे आवेसा, यथा—आर्यमज्जु-

राचार्यस्त्रिविधं शङ्कमिच्छति—एकभक्तिकं यदायुष्मभिमुखनामगोत्रं च, आर्यसमुद्रो द्विवि-
धम्—यदायुष्मभिमुखनामगोत्रं च, आर्यसुहृत्स्ती एकम्—अभिमुखनामगोत्रमिति; यानि च मुक्तकानि
व्याकरणानि, यथा—“ययं देव ! कुणालायाम्” इत्यादि, तथा “मरुदेवा भगवती अनदिवनस्पतिकायिका
तद्भवेन सिद्धा” इत्यादि; एतत्स्थविरकृतम् । आदिशा मुक्तकव्याकरणतश्च अनङ्गप्रविष्टम् । अथवा ध्रुवचन्द्रविशो-
पतोऽङ्गा-ऽनङ्गेयु नानात्वम् । तद्यथा—ध्रुवं अङ्गप्रविष्टम्, तस्य द्वादशाङ्गम्, तस्य नियमतो निर्गृहणान्; चलाग्नि
प्रकीर्णकानि, तानि हि कदाचिर्निर्गृह्यन्ते कदाचिन्न, तान्यनङ्गप्रविष्टमिति ॥ ३४४ ॥

विभागः १ पत्रम् ४४-४५

(७) आर्यवज्रस्वामी

अत्राप्यम्यमार्यवज्रैः, च बालभावे कर्गाभ्याहृतं सूत्रं कृतवान् । पश्चात् तस्योद्दिष्टं समुद्दिष्टमनुज्ञातम् अर्थश्च
तदेव द्वितीयपौरुष्यां कथितः ।

विभागः १ पत्रम् ११९

(८) कालिकाचार्याः तत्प्रशिष्यः सागरश्च

सागारियमपपाहण, सुवन्न सुयसिस्स खंतलक्खेण ।

कहणा सिस्सागमणं, धूलीपुंजोचमाणं च ॥ २३९ ॥

उज्जेणीए नयरीए अज्जकालगा नाम आयरिया सुत्त-ऽश्रयोववैया बहुपरिचारा निहरति । तेसि अज्ज-
कालगाणं सीसत्त सीसो सुत्त-ऽश्रयोववैओ सागरो नाम सुवन्नभूमीए निहरइ । ताहे अज्जकालगा
विंतिंति—एए मम सीसा अणुओगं न मुणंति तओ किमेणसि मज्जे चिट्ठासि ? तत्थ जामि जत्थ अणुओगं
पवसेमि, अवि य एए वि सिस्सा पच्छा लज्जिया सोच्छिहंति । एवं चित्तिक्कण सेजायरमापुच्छंति—कहं अन्नत्थ
जामि ? तओ मे सिस्सा मुणंति, तुमं पुण मा तेसि कहेजा, जइ पुण गाढतरं निच्चंथं करिजा तो खरंटेउं
साहेजा, जहा—सुवन्नभूमीए सागराणं सगासं गया । एवं अप्पाहिता रतिं चेव पमुत्ताणं गया सुवण्ण-
भूमिं । तत्थ गंतुं खंतलक्खेण पविट्ठा सागराणं गच्छं । तओ सागरायरिया ‘खंत’ ति काउं तं नाटाइया
अब्भुट्ठाणाइणि । तओ अत्थपोरिखीवेलाए सागरायरिणं भणिया—खंता । तुच्चं एयं गमइ ? । आयरिया
भणंति—आमं । ‘तो खाई मुणह’ ति पकहिया । गव्वायंता य कहंति । इयरे वि सीसा पमाए संते
संभंते आयरियं अपासंता सब्बत्थ मरिगउं सिजायरं पुच्छंति । न कहेइ, भणइ य—तुच्चं अप्पणो आयरिओ
न कहेइ, मम कहं कहेइ ? । ततो आउरीभूएहिं गाढनिच्चंथे कए कहियं, जहा—तुच्चमच्चएण निच्चंएण सुवन्न-
भूमीए सागराणं सगासं गया । एवं कहिंता ते खरंटिया । तओ तं तह चेव उबलिया सुवन्नभूमीं गंतुं ।
पंथे लोगो पुच्छइ—एस कयरो आयरिओ जाइ ? । ते कहंति—अज्जकालगा । तओ सुवन्नभूमीए
सागराणं लोणेण कहियं, जहा—अज्जकालगा नाम आयरिया बहुसुखा बहुपरिचारा इहाऽऽगंतुकामा पंथे
वईति । ताहे सागरा सिस्साणं पुरओ भणंति—मम अज्जया इति, तेसि सगासं पयंथे पुच्छीहामि ति ।
अचिरेणं ते सीसा आगया । तत्थ अतिगदेहिं पुच्छिजंति—कि इत्थ आयरिया आगया चिट्ठंति ? । नत्थिय, नवरं
अंने खंता आगया । केरिसा ? । वंदिए नायं ‘एए आयरिया’ । ताहे सो सागरो लज्जिओ—यहुं मए इत्थ
पलविणं, खमासमणा य वंदाविया । ताहे अवरण्वेलाए मिच्छा दुक्कं करेइ ‘आसाइय’ ति । भणियं च णेण—
केरिसं खमासमणो । अहं वागरेमि ? । आयरिया भणंति—सुदरं, मा पुण गव्वं करिजासि । ताहे धूलीपुंज-
दिट्ठं करंति—धूलां हत्थेण घेत्तुं तिस्र टाणेसु ओयारंति—जहा एम धूली ठविजमाणी उक्खिप्पमाणी य
सव्वन्थ पसिडइ, एवं अत्थो वि चित्थगरेहिंतो गणहराणं गणहरेहिंतो जाव अन्हं आयरिउवज्जायाणं परंपरणं
आगयं, को जाणइ कत्थ केइ पजाया गडिया ? ता मा गव्वं काहिंति । ताहे मिच्छा दुक्कं करिंता आडत्ता
अज्जकालिया सीसपवीसाण अणुओगं कहेउं ॥

विभागः १ पत्रम् ७३-७४

(९) कालकाचार्यो गर्दमिल्लथ

विज्ञा भोरस्सबली, तेयसलदी सहायलदी या ।

उप्पावेउ सासति, भतिपत्तं कालकज्जो या ॥ ५५९३ ॥

यो मियाबलेन पुणो यथा आर्यरपुट, औरसेन वा बलेन पुण्ये यथा याहुयली, तेजोलम्पा वा सन्निधौ यथा ब्रह्मदत्तः सम्भूतमवे, सहानन्यपुण्ये वा यथा हरिवेदायलः । ईरलोऽपिचरग-मुगय 'भतिप्रान्तम्' अतीवप्रबन्धनप्रसन्नो वासति, 'कालिकाचार्य इव' यथा कालकाचार्यो गर्दमिल्ल-राजान वासितकन् । कथानक सुप्रतीत्यन्त सिद्ध्यते ॥ ५५९३ ॥ विभागः ५ पत्रम् १४८०

(१०) सालवाहननुपः

पट्टाण नवरं । सालवाहनो एवा । सो वरिते वरिते भदयच्छे नहयाहणं (नरयाहण प्रस-
म्भरे) रोहेह । जादे व वरिछारयो भवति साहे छप नवरं पडियाह । एवं कळो वषह ।

विभागः ५ पत्रम् ५३

महुराऽऽणची द्दे, सहसा विगमम अपुच्छित्त कयर ।

तस्स य सिक्खा भाणा, पुहा गता सो वि पाहेउ ॥ ६२४४ ॥

सुवजम्म-महुरपाहण निहिलमनिवेदणा सुगम दित्तो ।

सयमिज्ज एम कुहे, कुहेह इमाई पलयतो ॥ ६२४५ ॥

गोयाधरीए गठीए तवें पतिट्ठाण नवरं । तव सालवाहनो एवा । तस्स छरमो भवथो । भवथा सो सालवाहनो एवा ईवनायगमावेह—महुरा वेत्तुं सिक्खमागळ । सो व सहसा अपुच्छित्त द्देहि सह विगमो । तमो पिता जाया—य महुरा वेत्तुमा । दक्षिणमहुरा उत्तरमहुरा वा । तस्स भाणा सिक्खा, पुणो पुच्छित्त न वीरसि । तमो एम पुहा कळा सोमु नि पडिया । गहियामो सो वि महुरामो । तमो बडावणो वेत्तिमो । वेत्ता गता एवा बडावणो—देव । सो वि महुरामो गहियामो । इएओ भागमो—देव । भगमहिंसीए पुत्तो जामो । जम्मो भागमो—देव । अनुगम पदेहे विपुत्तो निही वाचडो जातो । तमो उवपदि बत्तागनिदेवमेण हरिसवत्तिसम्मानदिवसो परम्पणो जामो । तमो हरिसं भरितमचार्यतो उपनिजं पुद्दह, एमे आहणह, ॥ निहवह, बह्णि व असमज्जणि पत्तसि । तमो खरुगेगमवेणं तम्भ-काएहि पत्तिवोहिउकमेण यमा पुद्दह बह् मिहिया । एवा पुच्छित्तं—कळेव मिहियं । सो मणेह—पुष्णेहि । तमो 'मम सम्भुरनलीयमेव भगति' एहेव एवा सो खरुमो पाएव ताडियो । तमो संफहपुसिहेहि उप्पाडिमो जम्माव संघोमितो न । तमो कटिह वभोवणो उपावडिए एण पुच्छित्तो—कएव भवथो चिट्ठि । संवह-पुसिहेहि व 'देव । पुद्दहं भविज्यकामि' ति सो मारिमो । एवा निधायु पवतो—पुद्दह पव, मए एवा न कि पि वेदय ति । तमो उपावन्थो जामो साहे संफहपुसिहेहि मिज्जणो—देव । वरंजामि, जह वि कयाह बडाहेहि रक्खिमो होजा । तमो वपत्तिक्का भाविमो । एवा संपुद्दो । अनन्थो जम्मावो कटिमो । पुद्दह मिउता भोगा दिता ॥

छम्भन्नसुपणो विमियत्ते—सातपाहनेन एवा महुराग्रहये "ईति"नि एण्णःपड्ढासतिः इत्ता । एतो एण्ण सहसा 'यं महुरां एकेनः' इत्यष्टकं निर्येय । तस्य च एउ जारा टीप्प, एतो न भूय मह एण्णन्ति । तमो एण्ण दिवा गता, दिवा निजय एधे दक्षिणमहुरापानर उत्तरमहुरापो एता एएव । हे अवि च महुरे वत्तन्ति ये उपावज्ज ॥ ६२४४ ॥

सुवजम्म-महुराएव-निधिलमार्थं पुणह निवेदन्तं हर्षय्य सातपाहनो राग 'वीर' वीर-विरोधमवह । वीरविट्ठल च 'इमामि' वाक्यानि प्रनन् उपर्नान-सम्म-पुज्यानि पुद्दसि ॥ ६२४५ ॥

तत्र यानि प्रलपति तान्याह—

सच्चं भण गोदावरि !, पुञ्चसमुद्देण साविद्या संती ।
साताहणकुलसरिसं, जति ते कूले कुलं अत्थि ॥ ६२४६ ॥
उत्तरतो हिमवंतो, दाहिणतो सालिवाहणो राया ।
समभारभरकंता, तेण न पल्हत्थण पुहवी ॥ ६२४७ ॥

हे गोदावरि ! पूर्वसमुद्देण 'शपिता' दत्तगपथा सती सत्यं 'भण' ब्रूहि—यदि तव कूले सातवाहन-
कुलसदृशं कुलमस्ति ॥ ६२४६ ॥

'उत्तरतः' उत्तरस्यां दिशि हिमवान् गिरिः, दक्षिणतस्तु सालवाहनो राजा, तेन समभारभराक्रान्ता
सती पृथिवी न पर्यस्यति, अन्यथा यदि अहं दक्षिणतो न स्यां ततो हिमवात्रिभाराक्रान्ता नियमतः
पर्यस्येत् ॥ ६२४७ ॥

पयाणि य अन्नाणि य, पलवियधं सो अणिच्छियच्चाई ।
कुसलेण अमच्चेणं, खरगेणं सो उवाएणं ॥ ६२४८ ॥

'एतानि' अनन्तरोदितानि अन्यानि च सोऽनीप्सितव्यानि बहूनि प्रलपितवान् । ततः कुशलेन खरकनाम्नाऽ-
मालेनोपायेन प्रतिबोधयितुकामेनेदं विहितम् ॥ ६२४८ ॥ किम् ? इत्याह—

विद्ववितं केणं ति च, तुम्मेहिं पायतालणा खरण ।
कत्थ त्ति मारिओं सो, उट्टु त्ति य दरिसिते भोगा ॥ ६२४९ ॥

'विद्ववितं' विनाशितं समस्तं स्तम्भ-कुञ्जादि । राज्ञा पृष्टम्—केनेदं विनाशितम् ? । अमात्यः सम्मुखीभूय
खरोपं निष्ठुरं वक्ति—शुष्माभिः । ततो राजा कुपितेन तस्य पादेन ताडना कृता । तदनन्तरं सङ्केतितपुरुर्यः स
उत्पाटितः सङ्गोपितश्च । ततः समागते कस्मिंश्चित् प्रयोजने राजा पृष्टम्—कुत्रामात्यो वर्तते ? । सङ्केतितपुरुर्य-
रुक्म—देव ! शुष्मत्पादानामविनयकारी इति मारितः । ततः 'उट्टु कृतं मया' इति प्रभूतं विसृजितवान् ।
स्वस्थीभूते च तस्मिन् सङ्केतितपुरुर्यैरमालस्य दर्शनं कारितम् । ततः सद्भावकथनानन्तरं राजा तस्मै विपुला
भोगाः प्रदत्ता इति ॥ ६२४९ ॥

विभागः ६ पत्रम् १६४७-४९

(११) पादलिप्ताचार्याः

कट्टे पुत्थे चित्ते, दंतोचल मट्ठियं य तत्थगतं ।

एमेव य आगंतुं, पालित्तय वेट्ठिया जचणे ॥ ४९१५ ॥

याः काष्ठकर्मणि पुस्तककर्मणि वा चित्रकर्मणि वा निर्वर्तिता स्त्रीप्रतिमा यद्वा दन्तमयमुपलभ्यं श्रुतिकामयं वा
स्त्रीरूपं यस्यां वसतां वसति तत् तस्यां तत्रगतं मन्तव्यम् । तद्विषयो दोषोऽप्युपचारात् तत्रगत उच्यते । एवमेव
चागन्तुकमपि मन्तव्यम् । आगन्तुकं नाम यद् अन्यत आगतम् । ततो यथा तत्रगताः स्त्रीप्रतिमा भवन्ति
तथाऽऽगन्तुका अपि भवेयुः । तथा चात्र पादलिप्ताचार्यकृता 'वेट्टिक' ति राजकन्यका दृष्टान्तः ।
स चायम्—

पालित्तायरिएहिं रत्नो भणिणीसरिसिया जंतपडिमा कया । चंक्रमणुम्मेसनिमेसमयी तालविट्ठहत्था
आयरियाणं पुरतो चिट्ठइ । राया वि-अदेव पालित्तगस्स सिणेहं करेइ । धिज्जाइएहिं पज्जेहिं रत्नो कहियं—
भणिणी ते समणएणं अभिओगिया । राया न पत्थियति, भणिओ अ—येच्छ, दंसेसु ते । राया आगतो । पालित्ता
पालित्तायरियाणं रुट्ठो पच्चोसरिओ य । तओ सा आयरिएहिं चड त्ति विगरणी कया । राया सुट्ठतरं
आउट्ठो ॥ एवमागन्तुका अपि स्त्रीप्रतिमा भवन्ति । 'जचणे' ति यवनविषये ईदृशानि स्त्रीरूपाणि

प्राप्नुव्येण क्रियन्ते ॥ ४९१५ ॥

विभागः ५ पत्रम् १३१५-१६

(१२) मुरुण्डराजः

दिङ्मतो पुरिसपुरे, मुकुटदूतेण होर कार्यन्व्यो ।

जह तस्स से असउणा, तह तस्सितरा मुणेरम्भा ॥ २२९१ ॥

रथान्तोऽत्र पुरुषपुरे रक्तपटदर्शनाधीनं मुकुटदूतेन भवति कर्तव्य । यथा 'तस्स' मुकुण्डद्वारास्स 'ते' रक्तपटा अशङ्कना न भवन्ति, तथा 'तस्स' सधो 'इतरा' पार्थस्यादयो मुणितम्भा, ता शोषकरिण्यो न भवन्तीत्यर्थः ॥ २२९१ ॥ इदमेव भावयति—

पाटलि मुकुटदूते, पुरिसपुरे सचिवमेळणाऽऽवासो ।

मिक्खु असउण तए, दिणम्मि रओ सचिवपुम्भा ॥ २२९२ ॥

पाटलिपुरे नगरे मुकुण्डो नाम राजा । सचीवद्वारास्स पुरुषपुरे नगरे गमनम् । तत्र सचिवेन सह ग्रीजनम् । तेन च तस्स आवासो सापित । ततो राजानं ब्रह्मायच्छतः 'मिक्खु' रक्तपटा अशङ्कना भवन्ति इति हत्ता च दूतो न राजभक्ष्य प्रविशति । तत्तत्सूचीने दिने राजः सचिवपार्श्वे दृष्टवान्—किमिति दूतो नापापि प्रविशति ॥ २२९२ ॥ एतच्च—

निगममर्ण च अमथे, सम्भावाऽऽरुक्खिए अणर दूय ।

अंतो वहि च रक्खा, नऽरुहिति इह पवेल्लपया ॥ २२९३ ॥

अमाशस्य राजभक्ष्यानिर्गमनम् । ततो दूतास्वागते नञ्च सचिवो निहित । दृष्टवान् तेन दूता—किं न प्रविशति राजभवनम् । स ब्रूह—अहं प्रवने दिवसे प्रस्थित परं तन्मित्रश्च दूता प्रतिनिहता 'अपशङ्कना एवे' इति कृत्वा, ततो द्वितीये सूचीवेऽपि दिवसे प्रस्थितः तत्रापि तथैव प्रतिनिहता । एवं चतुर्वि 'अमथ्यावे' अपि ते सचि दूतामनालो भवति—एते इह रथ्याया अन्तर्बहिर्षा नापशङ्कनसमर्हन्ति । ततः प्रवेशाना दूतास्स राजभवने कृता । एवमस्माकमपि पार्थस्यादयस्तदीयसंयत्ता रथ्यावो हरेयमाना न शोषकरिण्यो भवन्ति ॥ २२९३ ॥

विभागः ३ पत्रम् ३५०

विहवसत्ता व मुकुट, आपुच्छति पम्बयामऽह कएय ।

पासंठे य परिपक्खति, वेसम्माहणेण सो राया ॥ ४१२३ ॥

होमिहि च धरिसणा, माउम्भामस्स होर कुसुमपुरे ।

उम्मायणा पवयणे, निवारणा पावकम्माणं ॥ ४१२४ ॥

उज्जसु चोरे सा यावि मिषपहे मुपति जे जहा बाहिं ।

उज्जूरिया ण्ढी विव, दीसति कुप्पासगादीहिं ॥ ४१२५ ॥

चिखिक्खो य हाहक्खतो य लोपण उज्जितो मैठो ।

ओलोपणद्विणेण य, निवारितो रायसीहेण ॥ ४१२६ ॥

कुसुमपुरे नगरे मुकुण्डो राजा । तस्स अग्निर्षो विहवा । सा अन्नना राय पुच्छइ—अहं पम्बइउक्कमा, सो आइसइ कए पम्बयामि । ति । ततो राजा पासंटीयं वेसम्माहणेण परिन्धं कएइ । इतिपमिडा संदिद्धा ब्रूह—पासंदिमाउम्भामेडु हत्वि सज्जिआइ, यज्जिआइ य—पोरं सुवाहिं, अजहा इमिणइ इतिपणा उवादे-स्सामि ति, एरुम्मि य मुक्के मा ठाहिइ, छाव वहम्माहवेइ जाव सव्वे मुक्का । ततो एगेण मिंठेण चरियाए रायपहे तहा कए जाव नग्गीभूया । रक्का सव्वं भिड्ड । नवरे अज्झा विहीए पविड्डा । रायपहोतिष्साए हत्थी सज्जिओ—मुक्खु पुरां ति । तीए पढमं मुहोत्तिना मुक्का, ततो निचिन्ना, एवं जानि जानि बाहिरीज्जानि चीवराणि दाणि दाणि पढमं मुक्खइ, जाव बहूहिं वि मुक्केहिं नदी विव कुसुमरीहिं मुप्पायथा धीछइ ताहे ओगेण अहंठो कओ—हा पाव । इमेव महाउत्तनस्सिणि अमिद्वेसि । ति । रक्का वि आलोपणद्विण्ण चारिओ, पित्तिर्यं च—एस चम्मो सव्वमुदिट्ठो । अनेण च बहुजणेन कया साधनस्य पर्वसा ॥

विभागः ४ पत्रम् ११२३

(१३) सिद्धसेनाचार्याः

तत्र यो निप्राभृतादिना यदेकेन्द्रियादिगरीराणि निर्वर्तयति, यथा सिद्धसेनाचार्येणाथा उन्पादिताः ।

विभागः ३ पत्रम् ७५३

(१४) लाटाचार्याः

असह्य वसहीय वीसुं, वसमाणाणं तरा तु भयितव्या ।

तत्थऽण्णतथ च वासे, छत्तच्छायं तु वज्जेति ॥ ३५३१ ॥

यत्र सद्दीर्घायां वसतो सर्वेऽपि साधवो न मान्ति तत्र 'विष्वग्' अन्यस्यां वगर्तो वसतां माधूनां शय्यातरा भक्त्याः, तत्र हि यदि साधवः पृथग्गतावुपिता द्वितीयदिने सूत्रपौर्यां कृत्वा समागच्छन्ति ततो द्वावपि शय्यातरौ, अथ मूलवसतिमागम्य सूत्रपौर्यां कुर्वन्ति तत एक एव मूलवसतिशयता शय्यातरः । लाटाचार्या-भिप्रायः पुनरयम्—शेषाः साधवः 'तत्र वा' मूलवसतो 'अन्यत्र वा' प्रविवसतो वगन्तु, न तेषां सम्प्रन्धिना सागारिकेणैवाधिकारः, किन्तु सरुग्गच्छत्स च्छत्रकल्पलान् छत्रः—आचार्यन्तस्य च्छायां वर्जयन्ति, मांलग्न-शय्यातरग्रहमित्यर्थः इति विशेषचूर्णि-निशीथचूर्णयोरभिप्रायः । विभागः ४ पत्रम् ९८३

“अहवा लाटाचार्यानामादेशेन जत्य आयरिओ वसति गो सेजादरो । छतो आयरिओ ।” कल्प-विशेषचूर्णौ ॥ विभागः ४ पत्रम् ९८३ टि० २

[६ चारिखलादिपरिव्राजकादयः]

(१) चारिखलपरिव्राजकाः वानप्रस्थतापसाश्च

चारिखलानां चारस, मट्टीया छ च वाणपत्थाणं । ॥ १७३८ ॥

चारिखलाः—परिव्राजकालेयां द्वादश मृत्तिलालेयाः भोजनशोधनका भवन्ति । पद् च मृत्तिलालेया वान-प्रस्थानां तापसानां शौचसाधकाः सञ्जायन्ते । विभागः २ पत्रम् ५१३

(२) चक्रचरः

चक्रचरादिसम्बन्धिपरलिङ्गेन वा भक्त-मानप्रहणे प्राप्ते सिद्धकेन पर्यटितव्यम् ।

विभागः ३ पत्रम् ८१८

(३) कर्मकारभिक्षुकाः

‘कर्मकारभिक्षुकाणां’ देवद्वोणीवाहकभिक्षुविशेषाणां

विभागः ४ पत्रम् ११७०

(४) उडङ्कर्पिः ब्रह्महत्याया व्यवस्था च

इदं उडङ्करिस्त्रिपत्ती स्तवती दिष्टा । तथो अज्जोववचो तीए समं अहिगमं गतो । सो तथो निग्गच्छंती रिसिणा दिष्टो । रुट्ठेण रिसिणा तस्स सावो दिवो—जम्हा तुमे अगम्मा रिसिपत्ती अभिगया तम्हा ते वंभ-वज्झा उवट्ठिया । सो तीए भीओ कुरुखेत्तं पविट्ठो । सा वंभवज्झा कुरुखेत्तस्स पासओ भमइ । सो वि तथो तव्भया न नीति । इदिण विणा मुञ्जं इन्दट्ठणं । ततो सव्वे देवा इदं मग्गमाणा जाणिऊण कुरुखेत्ते उवट्ठिया, भणितं—एहि, सणाहं कुरु देवलोगं । सो भणइ—मम इवो निग्गच्छंत्तस्स वंभवज्झा लगइ । तथो सा देवेहिं वंभवज्झा चउहा विहत्ता—एको विभागो इत्थीणं रिउकाले ठिथो, विइओ उदगे काइयं निसिरंत्तस्स, तइओ वंभणस्स सुरापाणे, चउत्थो गुरुपत्तीए अभिगमे । सा वंभवज्झा एणु ठिया । इदो वि देवलोगं गओ । एवं तुव्वं पि पुरेकम्मकओ कम्मबंध-वोसो ब्रह्महत्यावद् वेगलो भवति ॥ १८५६ ॥

विभागः २ पत्रम् ५४३-४४

[७ वानमन्तर-यक्षादि]

(१) ऋषिपालो वानमन्तरः

उज्जयिणी राजगृह, तोसलिनगरे इती य इतिवालो ॥ ४२१९ ॥

उज्जयिनी राजगृह च मरुतं कुत्रिकापण्युक्त्यासीत् । तोसलिनगरवास्येन च वणिजा ऋषिपालो नाम वानमन्तर उज्जयिनीकुत्रिकापण्यात् श्रीला खड्गदिमाहृत्येन सम्मणारुधित । ततस्तेन ऋषितडाग नाम सरं कृतम् । × × ×

एमेव तोसलीय, इतिवालो धाममतरो तस्य ।
निजित इतीतलागे, ० ॥ ४२२३ ॥

‘एमेव’ तोसलिनगरवास्येन वणिजा उज्जयिनीनामस्य कुत्रिकापणाद् ऋषिपालो नाम वान-
मन्तरं कृतं । तेनापि तस्यैव निमित्तेन ऋषितडाग नाम सरवके । विभागः ४ पत्रम् ११४५-४६

(२) कुण्डलमेण्डो वानमन्तरः

कौण्डलमेण्ड पमासे, ० ॥ ३१५० ॥

तथा कुण्डलमेण्डनामो वानमन्तरस्य नाम्नायां मदकण्डपरिसरती भूयान् लोकाः सङ्गतिं करोति ।
विभागः ३ पत्रम् ८८३-८४

“महता कौण्डलमिडे कौण्डलमिडो वानमतरो, देव्योनी मरुयच्छाहरणीए, तस्य यात्राप्यं बहुननो
सङ्गतिं करोइ × × ×” इति चूर्णीं निरोपचूर्णीं च ॥ विभागः ३ पत्रम् ८८३ टि० ७

(३) घण्टिकयक्षः

पतिणापतिण सुमिणे, विज्जासिहुं कहेइ मघस्स ।
महया भारखिणिमा, घटियसिहुं परिकहेइ ॥ १३१२ ॥

× × × अथवा “भारखिणिमा” डोम्बी, तस्मात् कुलदैवत घण्टिकयक्षो नाम, स घृष्टं सरं कर्णे
कयति, या च तेन शिष्टं कयितं सद् अन्वली घृष्टधनं शुभागुणानि च परिकयति एष मन्त्रमन्त्रः
॥ १३१२ ॥ विभागः २ पत्रम् ४०३-४

(४) मण्डीरयक्षः

मधुराया मण्डीरयक्षयात्रायां कम्बल-शायली इत्यग्रे पाटिकेन-मित्रेण जिनवाससानाघृष्टवा
वाहितौ, तन्निमित्तं सत्रातवेराम्बी भावकेण्डुविष्टौ मघ प्रसासनाय वात्सल्यौ नामकुमारोपपन्नौ ॥ ५६२० ॥
विभागः ५ पत्रम् १४८९

(५) सीता हलपद्धतिदेवता

सीताइ जन्नो पडुगादिमा वा, जे कयणिज्जा जतिणो भवति ।
साली-फलादीण य णिकयम्मि, पढेज्ज तेहं लवणं शुलो वा ॥ ३६४७ ॥

सागारिणस्यान्येषां च साधारणे क्षेत्रे “सीतायाः” हलपद्धतिदेवतायाः ‘वह’ पूजा भवेत् तत्र घाल्यादि
द्रव्यं यद् उपरुक्तं, घृष्टादयो वा ये तत्र क्षेत्रे अतीर्णं कम्पनीका भवन्ति, यद् वा तत्र शालीनां-फलमादीनां
फलाणां-चिर्मटारीनाम् आदिशब्दाद् बोधार्थप्रयुक्तानां चान्यानां निर्वीर्यमानानां निष्कये तैल वा लवण
वा शुभे वा पठेत्, एषा सर्वार्थेण क्षेत्रमिषया सागारिचर्चिषा ॥ ३६४७ ॥ विभागः ४ पत्रम् १०१३
हु० २३०

[८ विद्यादि]

(१) आभोगिनी विद्या

आभोगिनी नाम विद्या सा भण्यते या परिजपिता सती मानसं परिच्छेदमुत्पादयति ।

विभागः ४ पत्रम् १२५०

(२) अश्व-महिष-दृष्टिविषयोत्पादनादि

तत्र योनिप्राभृतादिना यदेकेन्द्रियादिगरीराणि निर्वर्तयति, यथा सिद्धसेनाचार्यणाश्व्या उत्पादिताः ।

जहा वा एगेणायरिएग सीसस्म जोगो उवदिष्टो जहा महिसो भवति । न च गुनं आयरियाणं माइनि-
जेण । सो निद्वस्मो उजिक्कन्तो महिसं उपाएउं सोर्यायाण हव्ये मिक्किणद । आयरिएग सुनं । तन्व गतो
भणेइ—कि एतेणं ? अहं ते रयणजोगं पयच्छामि, दव्ये आहराहि । ते अ आहरिया । आयरिएग नंजोइया ।
एगंते निक्किन्ता भगितो—एतिएण कालेण उक्कन्निज्जामि, अहं गच्छामि । तेग उक्कन्तो दिट्ठीविस्सो
सप्पो जातो । सो तेण मारितो । एवं अहिगरणच्छेदो । सो वि गण्यो अंनोमुहुत्तेण मथो ति ॥

विभागः ३ पत्रम् ७५३-५४

(३) यन्त्रप्रतिमा

एमेव य आगतुं, पालित्तयवेट्टिया जचणे ॥ ४२१५ ॥

XXX आगन्तुकं नाम यदन्यत्र आगतम् । XXX तथा चात्र पादलिताचार्यरुता 'वेदिक' ति
राजकन्यका दधान्तः । स चायम्—

पालित्तायरिएहि रजो भगिणीगरसिया जंतपडिमा कया । चंक्रमणुस्मैस-निमेसमयी तान्निवेदइथा
आयरियाणं पुरतो चिट्ठ । राया नि अश्व पालित्तगस्स जिणेहं करेद । धिजाएहि पउट्टेहि रजो कहियं—
भगिणी ते समणएणं अभिओगिआ । राया न पत्तियति । भगिओ य—येच्छ, दंसेसु ते । राया आगतो ।
पालित्ता पालित्तयाणं रट्ठो पयोसरिओ य । तओ सा आयरिएहि चउ ति विकरणी कया । राया
मुहुत्तरं आउओ ॥

एवमागन्तुका अपि त्रीप्रतिमा भवन्ति । 'जचणे' चि यवनविषये ईदृशानि स्त्रीरूपाणि प्राप्नु-
येण क्रियन्ते ॥ ४९१५ ॥

विभागः ५ पत्रम् १३१५-१६

[९ जनपद-ग्राम-नगरादिविभागः]

(१) आर्या-अनार्यजनपद-जात्यादि

कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा पुरत्थिमेणं जाव अंग-मगाहाओ
एचए, दक्खिणोणं जाव कोसंचीओ, पच्चत्थिमेणं जाव थूणावि-
सयाओ, उत्तरेणं जाव कुणालाविसयाओ एत्तए । एताव ताव
कप्पइ । एताव ताव आरिए खेत्ते णो से कप्पइ एत्तो वाहिं । तेण
परं जत्थ नाण-दंसण-चरिचाहं उस्सप्पंति चि वेमि ॥

(उद्देशः १ सूत्रम् ५०)

अस्य व्याख्या—कल्पते निर्ग्रन्थानां वा निग्रन्थीनां वा पूर्वस्यां दिशि यावद्भग्न-मगधान् 'एतुं' विहर्तुम् ।
अङ्गा नाम चम्पाप्रतिपदो जनपदः, मगधा राजगृहप्रतिपदो देशः । दक्षिणस्यां दिशि यावत् कौशा-
स्मीमेतुम् । प्रतीच्यां दिशि स्थूणाविषयं यावदेतुम् । उत्तरस्यां दिशि कुणालाविषयं यावदेतुम् । सुत्रे
पूर्व-दक्षिणादिपदेभ्यस्तृतीयानिर्देशो लिङ्गव्यत्ययश्च प्राकृतत्वात् । एतावत्, तावत् क्षेत्रमवधीकृत्य निहर्तुं कल्पते ।

कुन । इत्याह—एतावत् तावद् वक्ष्यामि क्षेत्रम्, नो “ते” सस्य निर्मन्त्रस्य निर्मन्त्र्या वा कल्पते ‘अन’
एवविधाद् आधक्षेत्राद् बहिर्विहृत्यम् । ‘तन पर’ बहिर्विहृत्यु अपि सम्प्रतिष्ठानिष्ठानादारभ्य यत्र ज्ञान-दर्शन-
धारित्र्याणि ‘उत्पन्नन्ति’ इत्यादिनाश्रयन्ति तत्र निहर्तव्यम् । ‘इति’ परित्यक्तौ । प्रथमि इति तीर्थस्वर-गण-
धरोपदेशेन, न तु समनीविद्येति सूत्रार्थः । विभागः ३ पत्रम् ९०५-७

साययमि पुरवरे, समूमिभागमि यदभावेण ।

सुचमिण पण्यत्त, पदुम् त चेत्त काल तु ॥ ३२६१ ॥

साकेते पुरवरे समूमिभागे उपाने समवसृतेन भवत्वा यद्वर्तमानस्वामिना सूत्रमिदं ‘तमेव’ गर्त-
मान काल प्रतीत्य निर्मन्त्र निर्मन्त्रीनां पुरतः प्रकृतम् ॥ ३२६१ ॥ कथम् । इत्याह—

मगहा कोसयी या, धूणाविसमो कुणालविसमो य ।

यसा विहारभूमी, एतावताऽऽरिय देव ॥ ३२६२ ॥

पूर्वसा निधि मगधान् दक्षिणसां निधि कौशाश्रीं अरुणां निधि स्थूणाविययं उत्तरसां निधि
धूणाविययं यावद् ये देशा एतावतावर्तेन भवन्त्यम् । अर्ध एव साधूनामेवा विहारभूमी । इत परं
निर्मन्त्र निर्मन्त्रीनां विहर्तुं न कल्पते ॥ ३२६२ ॥ अथार्थपदस्य निक्षेपनिरूपणयाऽऽह—

नाम उपणा दयिय, देसे जाती कुले य कम्मे य ।

भासारिय सिप्पारिय, पाणे तह वंसण भरिये ॥ ३२६३ ॥

नामायाः स्थापनायां द्रव्यायाः क्षेत्रायां जात्यायां कुत्रायां कर्मायां भागायां विष्णायां ज्ञानायां वर्धनायां-
धारित्रायां धेनि । तत्र नाम-स्थापने सुप्रतीते । द्रव्यायां नामनादियोगेना निनिष्ठानप्रकृतम् । क्षेत्रायां अर्ध-
पार्श्वविजयनयाः तद्वर्तिनो यः । ते न जनपदा राजगृहादिनगरोत्पत्तिना मगधादयः । उक्तम्—

रायगिह मगह १ कपा, अगा २ तह तामडिसि मगा य ३ ।

ककणपुर कळिगा ४, धाणारसि चेव कर्त्ता य ५ ॥ १ ॥

साकेत कोसला ६ मयपुरं य कुट ७ सोरिय कुसहा ८ ।

कपिलं पद्याला ९, अहिच्छता जगला चेव १० ॥ २ ॥

धारयई य सूरहा ११, विदेह मिहिला य १२ यच्छ कोसबी १३ ।

मंदिपुर संहिम्मा १४, मदिहपुरमेव मलयया य १५ ॥ ३ ॥

वैराट यच्छ १६ यरणा, मच्छा १७ तह मच्छियावद् दससा १८ ।

सुसीयई य चेदी १९, वीयमय सिधुसोवीरा २० ॥ ४ ॥

महुय य सूरसेणा २१, पावा मगी य २२ मासपुरि यहा २३ ।

सावत्थी य कुणाला २४, कोडीवरिस य लाडा य २५ ॥ ५ ॥

सेययिया पि य नगरी, केमइमद्द य आरिय मयि ।

अत्युत्पत्ति जिण्ण, यदीम राम-कच्छा ॥ ६ ॥ ३२६३ ॥ सम्प्रति जात्यायांनाह—

अंयट्ठा य कलदा य, विदेहा विदका ति य ।

हारिया तुतुणा चेव, छ यता इम्मजातिमो ॥ ३२६४ ॥

इह यद्यप्याचारादिषु शास्त्रान्तरेषु बहवो जातिभेदा उपवर्त्यन्ते तथापि लोके एता एवाभ्यस्त-कलिन्द-
विदेह विदक-हारित तुन्तुणम्भ्यः ‘इम्मजातयः’ अन्त्यर्चनीया आसन् प्रसिद्धाः । तत एवाभिजातिनिरपेक्ष
जात्यायां, न क्षेपजातिभिरिति ॥ ३२६४ ॥ अथ कुलार्थांश्च निरूपयति—

उग्गा भोगा राइण्य रात्तिया तह य जात कोरज्या ।

इप्पमागा पि य छट्टा, कुलारिया होत्ति नायय्या ॥ ३२६५ ॥

‘उग्गा’ उमदण्डभरित्वाहारिणः । ‘भोगा’ शूरमानीयः । ‘राइण्या’ वदस्याः । ‘रात्तिया’

सामान्यतो राजोपजीविनः । 'घाताः' उदारधात्रिधाः, 'कांरवाः' कुरुवंशोद्भवाः, एते द्वयेऽप्येक एव भेदः ।
'इक्ष्वाकवः' ऋषभनाथवंशजाः पद्माः । एते कुलार्या जानव्याः ॥ ३२६५ ॥

'भापार्याः' अर्धमागधभापाभापिणः । 'शिल्पार्याः' तुष्णाक-तन्तुवायादयः । जानार्याः पद्मवा—आभि-
निर्वाधिक-श्रुता-ऽवधि-मनःपर्यय-केवलजानार्यभेदान् । दर्शनार्या द्विधा—सराग-वीतरागदर्शनार्यभेदान् । तत्र
सरागदर्शनार्याः क्षायोपग्रामिकापक्षमिकमम्यवृष्टिभेदाद् द्विधा । वीतरागदर्शनार्या उपशान्तमोहादयः । आरित्रार्याः
पद्मविधाः—सामाधिक-च्छेदोपस्थाप्य-परिहारविशुद्धिक-मुद्गमसम्पराय-यथाख्यातभेदान् । अत्र च क्षेत्रार्थरविकारः ॥

विभागः ३ पत्रम् ९१२-१४

(२) मण्डलम्

मण्डलमिति षेणलण्डम्, यथा पण्यवतिमण्डलानि सुराप्रादेशः । विभागः २ पत्रम् २९८

(३) जनपदप्रकारौ

आणुग जंगल देसे, चासेण विणा वि तोसलिग्गहणं ।

पायं च तत्थ चासति, पउरपलंवो उ अन्नो वि ॥ १०६१ ॥

देसो द्विधा—अनूपो जङ्गलश्च । नद्यादिपानीयबहुलाऽनूपः, नद्विपरीतो जङ्गलः निर्जलदल्यर्थः । यद्वा
अनूपो अजङ्गल इति पर्यायौ । तत्रायं तोसलिदेशो यतोऽनूपो यतश्चास्मिन् देसे वर्धनं विनाऽपि गारणी-
पानीयैः सस्तिन्यतिः, अपरं च 'तत्र' तोसलिदेशे 'प्रावः' बाहुन्येन वर्धति ततोऽनिपानीयेन विनष्टेषु
संक्षेपे प्रलम्बोपभोगो भवति; अन्यथा तोसलिः प्रचुरप्रलम्बः, तत एतैः कारणेस्तोसलिग्रहणं कृतम् ।
अन्योऽपि य ईदृशः प्रचुरप्रलम्बस्तत्राप्येव एव विधिः ॥ १०६१ ॥ विभागः २ पत्रम् ३३१-३२

(४) ग्राम-नगर-खेट-कर्षट-मडम्ब-पत्तनादि

गम्मो गमणिज्जो वा, कराण गसए व बुद्धादी ॥ १०८८ ॥

गम्यो गमनीयो वा अष्टादशानां करागमिति व्युत्पत्त्या, ग्रन्ते वा बुद्धादीन् गुणानिति व्युत्पत्त्या वा शृणो-
दरादित्वाद् निरुक्तविधिना ग्राम उच्यते ॥ १०८८ ॥

नयेत्य करो नगरं, खेढं पुण होइ धूलिपागारं ।

कच्चडगं तु कुनगरं, मडंयगं सच्चतो छिजं ॥ १०८९ ॥

'नास्ति' न विद्यतेऽत्राष्टादशकराणामेकोऽपि कर इति नकरम्, नखादित्वाद् नकोऽकाराभावः । खेटं
पुनर्धूलिपाकरपरिक्षिप्तम् । कर्षटं तु कुनगरमुच्यते । मडम्बं नाम अन् 'सर्वतः' सर्वात् दिक्षु च्छिन्नम्,
अर्धतृतीयगव्यूतमर्यादायामविद्यमानग्रामादिकमिति भावः । अन्ये तु व्याचक्षते—यस्य पार्श्वतो अर्धतृतीययो-
जानान्तर्ग्रामादिकं न प्राप्यते तद् मडम्बम् ॥ १०८९ ॥

जलपट्टणं च थलपट्टणं च इति पट्टणं भवे दुविहं ।

अयमाइ आगरा खलु, दोणमुहं जल-थलपहेणं ॥ १०९० ॥

पत्तनं द्विधा—जलपत्तनं च स्थलपत्तनं च । यत्र जलपथेन नावादिवाहनार्हं भाण्डमुपैति तद्
जलपत्तनम्, यथा डीपम् । यत्र तु स्थलपथेन शकटादौ स्थापितं भाण्डमायाति तत् स्थलपत्तनम्, यथा
आनन्दपुरम् । अयः—लोहं तदादय आकरा उच्यन्ते । यत्र पाषाणवातुधमनादिना लोहमुपायते स
अयआकरः, आदिशब्दान् तान्न-रूपायाकरपरिग्रहः । यस्य तु जलपथेन स्थलपथेन च द्वाभ्यामपि
प्रकराभ्यां भाण्डमागच्छति तद् द्वयोः पयोर्मुखमिति निरुक्त्वा द्रोणमुखमुच्यते, तच्च भृगुकच्छं
ताम्रलिप्ती वा ॥ १०९० ॥

निगमं नेगमवग्गो, वसइ जहिं रायहाणि जहि राया ।

तावसमाई आसम, निवेसो सत्थाइजत्ता वा ॥ १०९१ ॥

निगमा नाम यत्र नैम्मा—आविज्जनिघेपास्तेषां वर्गः—सम्बुद्धो वसति, अत एव निगमे मवा नैगमा इति व्यपदिश्यन्ते । यत्र नगरादौ रात्रिं परिवसति सा राजधानी । आध्रमो व प्रथमतस्तत्परादिभिर्वासायित, पश्चादपरोऽपि स्नेहस्तत्र गत्वा वसति । निवेशो नाम यत्र स्वर्ग आवासित, आदिग्रहणेन प्राप्नोति वा अन्यत्र प्रस्थित सन् यत्रान्तरानासमभिवसति, नैत्रायां वा गतो लोको यत्र तिष्ठति, एष सर्वोऽपि निवेश उच्यते ॥ १०११ ॥

संयाधो सचोद्धं, वसति अहिं पथ्ययाविसमेसु ।

घोसो उ गोउल असिया उ गामसमाईया ॥ १०१२ ॥

संयाधो नाम यत्र कृषीवत्तलोकोऽन्यत्र कृषय कृत्वा वसिष्वर्गो वा वाणिज्य कृत्वाऽन्यत्र पर्वतादिषु विषयेषु स्थानेषु “संघोद्ध” इति क्वादिक स्मृत्वा गोप्राणरात्रौ च प्रसिध्य वसति । तथा घोपस्य गोकुलमभिधीयते । अत्रिका तु यत्र ग्रामस्वार्थम् आदिग्रहणं विभागो वा चतुर्भागो वा गत्वा स्थित सा ग्रामस्वार्थ एवात्रिका ॥ १०१२ ॥

भाणाविस्त्रागयाण, मिज्जति पुडा उ जत्थ भंडाण ।

पुडमेयणं तग सकरो य केसिंवि कायस्यो ॥ १०१३ ॥

भाणाप्रसरण्यो विग्न्य आगतानां ‘भाण्डानां’ कुटुमारीणां पुडा यत्र विक्रयार्थं निघण्ते तत्र पुटमेयणं दृश्यते । कैपाञ्चिदाचार्याणां मतेन सङ्कुरथ कर्तव्य, “संकरंति वा” इत्यधिक पद पठितव्यमित्यर्थः । सङ्कुरो नाम—किञ्चिद् प्राप्नोऽपि चेदमपि आध्रमोऽपीत्यादि ॥ १०१३ ॥

विभागः २ पत्रम् ३४२-४३

(५) उत्तानुसारेण ग्रामस्य प्रकारः

उत्तानग ओमथिय, संपुडय खडमल्लय तियिहे ।

मिच्छी पडालि बलमी, मफसाटग रुवग कासवय ॥ ११०३ ॥

अस्ति ग्राम उत्तानकमल्लकाकारः, अस्ति प्राप्नोऽयास्तुल्यमल्लकाकारः, एष संपुटकमल्लकाकारः । पण्डमल्लकमपि त्रिविधं भाष्यम् । तत्र—उत्तानकपण्डमल्लकसंस्थितः अयास्तुल्यपण्डमल्लकसंस्थितः संपुटकपण्डमल्लकसंस्थितश्च । तथा मिच्छिसंस्थितः पडालिकासंस्थितः बलमीसंस्थितः अक्षपाटकसंस्थितः रुवकसंस्थितः काश्यपसंस्थितश्चेति ॥ ११०३ ॥

अपैपामेव सत्मानानां कथाक्रम व्याख्यानमाह—

मज्जे गामस्सऽगडो, बुद्धिच्छेदा ततो उ रज्ज्मो ।

निष्खम्म मूलपादे, गिण्ढतीओ धर पत्ता ॥ ११०४ ॥

इह यस्य ग्रामस्य मध्यभागे ‘अगड’ भूपलस्य बुद्ध्या पूर्वोत्पि दिक्षु स्तेदः परिकल्प्यते, ततश्च कृत्स्नाभक्षनतत्पदं बुद्धिच्छेदेन रज्ज्वो दिक्षु निदिक्षु च निष्खम्बं शृङ्गां मूलपादात् उपरि कृत्वा पृष्ठसत्तिर्यङ् तावद् विस्तार्यते यावद् ग्रामपर्यन्तमस्तिनीं धृतिं प्राप्ता भवन्ति, तत उपर्यभिमुखीभूय तावद् गत्वा यावद् उच्छ्रयेण हर्म्यतलानां समीपं तत्र च पट्टच्छेदेनोपस्था, एष इदं उत्तानमल्लकसंस्थितो ग्राम उच्यते, अर्द्धाभिमुख्यं धरावसैनमाकारस्तत् ॥ ११०४ ॥

ओमथिय वि एव, देउल रुक्खो व जस्स मज्जन्निम ।

फूचस्सुयारिं रुक्खो, अह सपुडमल्लमो नाम ॥ ११०५ ॥

अयास्तुल्यमल्लकाकारेऽप्येवमेव भाष्यम्, नवरं यस्य ग्रामस्य मध्ये देवकुलं धृतो वा उद्यैन्दरस्तस्य देवकुलदे शिखराद् रज्ज्वोऽत्रार्थं तिर्यङ् तावद् गीकन्ते यावद् धृतिं प्राप्ता, ततोऽभोमुखीभूय शृङ्गां मूलपादात् एहीता पट्टच्छेदेनोपस्था, एषोऽयास्तुल्यमल्लकसंस्थितः । तथा यस्य ग्रामस्य मध्यभागे वृक्षः, तस्य चोपर्युक्तो पृष्ठः, तत कृत्स्नाभक्षनं रज्ज्वो निर्गता मूलपादानोऽप्येवमेव गत्वा यावद् धृतिं

प्राप्ताः, तत ऊर्ध्वमिमुखीभूय गत्वा हर्म्यतलानां समश्रेणीभूताः, वृद्धगिर्यराट्पर्वतीयं रज्ज्वन्मथं च तिर्यग् गृत्तिं प्राप्नुवन्ति, ततोऽधोमुखीभूय कृष्णमन्विनीनां रत्ननामप्रभारैः गमं सङ्गृह्यन्ते, अथैष सस्पुटकमल्लकाकारो नाम ग्रामः ॥ ११०५ ॥

जह कूचार्धं पासम्मि हंति तो खंडमल्लओ होइ ।

पुव्यावररुक्खेहिं, समसेदीहिं भवे भित्ती ॥ ११०६ ॥

यदि 'कूपादीनि' कृष्ण-वृक्ष-तटभूयानि 'पार्थे' एकस्यां दिशि भवन्ति ततः खण्डमल्लकाकारखिवि-धोऽपि ग्रामो यथाक्रमं मन्तव्यः । तत्र यस्य ग्रामस्य बहिरैकस्यां दिशि कृष्णः ताम्रैर्मथं दिशं मुक्त्वा शेषासु समसु दिक्षु रज्ज्वो निर्गल्य गृत्तिं प्राप्योपरिहर्म्यतलान्यामाश्रयं पट्टहन्तेऽनोपरमन्ते, एष उच्चानक्रमण्डमल्ल-काकारः । अथाङ्गुलखण्डमल्लकाकारोऽप्येवमेव, नवरं यस्यां दिशि देवकुम्भस्य सरो वा वृक्षः । सस्पुटकखण्डमल्लकाकारस्तु यस्यां दिशि कृष्णदुपट्टिण्य वृक्षः, श्रेयं प्राप्नुवन् । "पुव्यावर" इत्यादि, पूर्वस्यामपरस्यां च दिशि समश्रेणिव्यवस्थितैर्वृक्षैर्भित्तिसंस्थितो ग्रामो भवेत् ॥ ११०६ ॥

पासट्टिए पडाली, चलमी चउकोण ईसि दीहा उ ।

चउकोणेषु जहं दुमा, हवन्ति अक्खालतो तम्हा ॥ ११०७ ॥

पडालिकासंस्थितोऽप्येवमेव, नवरमेकस्मिन् पार्थे वृक्षयुगलं समश्रेण्या व्यवस्थितम् । तथा यस्य ग्रामस्य चतुर्ष्वपि कोणेषु ईषदीर्घा वृक्षा व्यवस्थिताः स चलर्भासंस्थितः । 'अञ्जवाटः' मरानां युद्धाभ्यास-स्थानम्, तद् यथा समचतुरस्रं भवति एवं यदि ग्रामस्यापि चतुर्षु कोणेषु द्रुमा भवन्ति ततोऽस्य चतुर्विधव-र्तिभिर्वृक्षैः समचतुरस्रतया परिच्छिद्यमानत्वाद्दक्षपाटकसंस्थितः ॥ ११०७ ॥

बट्टागारट्टिएहिं, रुयगो पुण वेढिओ तरुवरैहिं ।

तिक्कोणो कासवओ, छुरघरगं कासवं धिंती ॥ ११०८ ॥

यद्यपि ग्रामः स्वयं न समन्तधापि यदि रुचकवलयदीर्घवद् वृत्ताकारव्यवस्थितैर्वृक्षैर्वेष्टितस्तदा रुचकसं-स्थितः । यस्तु ग्राम एव त्रिकोणतया निमिष्टो वृक्षा वा त्रयो यस्य बहिर्मुख्यः स्थिताः, एकतो द्वायन्यतस्त्वेक इत्यर्थः, एष उभयथाऽपि काश्यपसंस्थितः । काश्यपं पुनर्नापितस्य संचान्धं धुरग्रहं श्रुयते, तद् यथा व्यस्रं भवत्येवमयमपि ग्राम इति ॥ ११०८ ॥

विभागः २ पत्रम् ३४५-४६-४७

(६) प्राकारभेदास्तत्स्थानानि च

पासाणिट्टग-मट्टिय-खोड-कडग-कंटिगा भवे दव्वे ।

खाइय-सर-नइ-गड्डा-पव्वय-दुग्गाणि खेत्तम्मि ॥ ११२३ ॥

पापाणमयः प्राकारो यथा ह्यारिकायाम्, इष्टकामयः प्राकारो यथाऽऽनन्दपुरे, मृत्तिकाभयो यथा सुमनोमुखनगरे, "खोट" ति काष्ठमयः प्राकारः कस्यापि नगरादेर्भवति, कट्टकाः-वंगदला-दिमयाः कण्टिकाः-बुद्धालादिसम्बन्धिन्यः तन्मथो वा परिक्षेपो ग्रामादेर्भवति, एष सर्वोऽपि द्वयपरिक्षेपः । क्षेत्रपरिक्षेपस्तु खातिका वा सरो वा नदी वा गर्ता वा पर्वतो वा दुर्गाणि वा-जलदुर्गादीनि पर्वता एव दुर्गाणि वा, एतानि नगरादिकं परिक्षिप्य व्यवस्थितानि क्षेत्रपरिक्षेप उच्यन्ते ॥ ११२३ ॥

विभागः २ पत्रम् ३५१

(७) भिन्नभिन्नजनपदेषु धान्यनिष्पत्तिप्रकाराः

तत्रायं तोसलिदेशो यतोऽनूपो यतश्चास्मिन् देशे वर्षेण विनाऽपि सारणीपानीयं नस्यनिष्पत्तिः ।

विभागः २ पत्रम् ३३२

अंम्मे नदी तलाए, कूवे अइपुरए य नाच वणी ।

मंस-फल-पुप्फभोगी, वित्थिन्ने खेत्त कप्प विही ॥ १२३९ ॥

स देशदर्शनं कुर्वन् जनपदानां परिधां करोति—अस्मिन् देशे कथं धान्यनिष्पत्तिः ? । तत्र क्वचिद् देशेऽग्नैः सस्यं निष्पद्यते, वृष्टिपानीयमित्यर्थः, यथा लाटविषये । कापि नदीपानीयं, यथा सिन्धुदेशे ।

वन्निष्ठु तत्रायजले, यथा द्रविडविषये । अथि वृत्तानीये, यथा उत्तरापये । वन्निदितिरुकेन, यथा
वन्नासायां पूरद्वरिष्यमानायां तन्प्राणीयमानितायां क्षेत्रमूलौ धान्यानि प्रकीर्यन्ते, यथा वा हिममरेलके
महिषावजपूरेण धान्यानि वपन्ति । “नान्” इति यत्र नयमारोप्य धान्यमानीनमुत्पुज्यते, यथा फान-
नद्वीपे । “वणि” इति यत्र वाणिज्येनैव वृषिहृदमावृते न कर्षयेत्, यथा मथुरायाम् । ‘मथ’ इति यत्र
कुम्भे समापदिते मासेन चालोऽतिवृद्धते । तथा यत्र पुनः कृतमोगी प्राचुर्येण लोह, यथा कोङ्कणादिषु ।
तथा वानि विन्नीर्णानि क्षेत्राणि कानि वा सन्तिष्ठन्ति । ‘कये’ इति वन्मिन् क्षेत्रे व कम्प-१, यथा
सिन्धुविषये निमिषावाहरोऽर्णित । ‘निदि’ इति वन्मिन् देशे वीर्यं समावार । यथा सिन्धुउ-
रवध- सम्मोज्या, महाराष्ट्रविषये कम्पन्ता अपि सम्मोज्या इति ॥ १२१९ ॥

विभागः २ पत्रम् ३८३-८४

“उत्तरापये भर्योर्हि” इति चूर्णां ॥

विभागः २ पत्रम् ३८३ टि० १

(८) पणित-भाण्ड-कर्म-पचन-इन्धनशालाः व्याघरणशाला च

कोलालियापणो यस्तु, पणिसाला महसाल जर्हि भट ।

कुमारकुडी कम्मे, पयणे पासासु भायाओ ॥ ३४४५ ॥

तोसलिय घरघरणा, अग्गीकुड तर्हि जलति निध ।

तथ सययरहेड, चेडा चेडी य इम्मति ॥ ३४४६ ॥

बौल्लिकाः—कुमारकुड-विक्रयिण तेषामपि पणितशाला भवन्त्याः । किमुक्तं भवति । यत्र इम्मराप
भाणानि विक्रीणते, वणिगे वा इम्मभरद्वारा भावनानि श्रीला यत्रापये विक्रीणन्ति एव पणितशाला ।
भाण्डशाला यत्र घट-करादिभाण्डाणां संगोपितमात्रे । कर्मशाला इम्मभरकुडी, यत्र इम्मभरो
पत्रादिभाण्डानि करोतीत्यर्थः । पचनशाला नाम वनाऽऽवाक्यमाने वर्षासु भावनानि पचन्ते । इन्धन-
शाला तु यत्र तुल्यवृष-कषपल्लिपन्ति ॥ ३४४५ ॥

व्याघरणशाला नाम-तोसलिविषये ग्राममध्ये शाला विषये, तत्रामिदं स्वर्णरहेतोर्निष्यन्ते
प्रज्वलति, तत्र च बहुधेयं एव च स्वर्णरहेतोर्निष्यन्ते प्रवेदन्ते इत्यर्थः । पश्येत्तं मये तस्यै
प्रतिभाति समीपे दृष्टे एव व्याघरणशाला ।

विभागः ४ पत्रम् ९६३

[१० विशिष्टग्राम-नगर-जनपदादि]

(१) अन्धजनपदः

‘दिष्ट’ नामादेशालाभिलानेकविषयम्, यथा—अगधानां ओदन, छाटानां कुरा द्रमिलानां चौर,
अगधानां इन्द्रादि ।

विभागः १ पत्रम् २०

(२) अवन्तीजनपदः

पञ्चोप जरसीहे, जव उत्रेणीप कुत्तिया भासी ॥ ४२२० ॥

॥ x x ॥ घण्डप्रद्योतनाग्नि नष्टिहे अवन्तीजनपदपितृत्वमनुवति नव कुत्रिकापणा उज्जयिन्या
मासीत् ।

विभागः ४ पत्रम् ११४५

(३) आनन्दपुरम्

यत्र तु स्वर्णरहेतु घण्टादीं श्यपिण जायन्तासि तर् स्वर्णरहेतुम्, यथा आनन्दपुरम् ।

विभागः २ पत्रम् ३४२

इष्टमय- शालो यथाऽऽनन्दपुरे, ।

विभागः २ पत्रम् ३५१

अव्युय पादीणवाहम् ॥ ३१५० ॥

‘प्राचीनवाहः’ सरस्वत्याः सम्बन्धी पूर्वदिगभिमुखः प्रवाहः, तत्राऽऽनन्दपुरवास्तव्यो लोको गत्वा यथाविभवं शरदि सङ्घटिं करोति ॥ ३१५० ॥ विभागः ३ पत्रम् ८८३-८४

“पायीणवाहो सरस्वतीप, तत्र आणंदपुरगा जथाविभवेण वचंति सरए” इति चूर्णां विशेष-
चूर्णां च । विभागः ३ पत्रम् ८८३ टि० ७

(४) उज्जयिनीनगरी

जीवन्तस्वामिप्रतिभावन्दनार्थमुज्जयिन्यामार्यसुहस्तिन आगमनम् । तत्र च रथयात्रायां राजा-
ङ्गप्रदेशे रथपुरतः स्थितान् आर्यसुहस्तिगुरुं दृष्ट्वा चपतेर्जातिस्ररणम् । विभागः ३ पत्रम् ९१८

तोसलिनगरे इसी य इसिवालो ।० ॥ ४२१९ ॥

तोसलिनगरवास्तव्येन च घणिजा ऋपिपालो नाम वानमन्तर उज्जयिनीकुत्रिकापणान् क्रीत्वा
खलुद्धिमाहात्म्येन सम्यगाराधितः, ततस्तेन ऋपितडागं नाम सरः कृतम् । × × ×

एमेव तोसलीप, इसिवालो घाणमंतरो तत्थ ।

णिजित इसीतलागे,० ॥ ४२२३ ॥

‘एवमेव’ तोसलिनगरवास्तव्येन घणिजा उज्जयिनीमागम्य कुत्रिकापणाद् ऋपिपालो नाम वानमन्तरः
क्रीतः । तेनापि तथैव निर्जितेन ऋपितडागं नाम सरश्चे । विभागः ४ पत्रम् ११४५-४६

पज्जोप णरसीहे, णव उज्जेणीप कुत्तिया आसी ।० ॥ ४२२० ॥

चण्डप्रद्योतनाग्निं नरसिंहे अचन्तिजनपदाविपत्यमनुभवति नव कुत्रिकापणाः उज्जयिन्या-
मासीरन् । विभागः ४ पत्रम् ११४५

(५) उत्तरापथः

क्वापि कूपपानीयैः सस्यं निष्यद्यते, यथा उत्तरापथे ।

विभागः २ पत्रम् ३८३

“उत्तरापथे अरबट्टेहि” इति चूर्णां ।

विभागः २ पत्रम् ३८३ टि० ४

छन्नउद्गामअद्देशु ॥ १७७६ ॥

इहोत्तरापथानां ग्रामस्य गामार्थ इति संज्ञा । आह च चूर्णिकृत्—गामदेसु ति देसभणिती, छन्नउद्-
गामेसु ति भणियं होइ, उत्तरापथद्वाराणं एसा भणिइ ति ॥ १७७६ ॥ विभागः २ पत्रम् ५२४

दो साभरगा दीविच्चगा तु सो उत्तरापथे एक्को ।

दो उत्तरापथा पुण, पाडलिपुत्तो हवति एक्को ॥ ३८९१ ॥

द्वीपं नाम सुराष्ट्राया दक्षिणस्यां दिशि समुद्रमवगाह्य यद् वर्तते तदीयौ द्वौ ‘साभरका’ रूपकौ स
उत्तरापथे एको रूपको भवति । द्वौ च उत्तरापथरूपकौ पाटलिपुत्रक एको रूपको भवति ॥ ३८९१ ॥

विभागः ४ पत्रम् १०६९

चक्के थूमाइता इतरे ॥ ५८२४ ॥

ये पुनरुत्तरापथे धर्मचक्रं मथुरायां देवनिर्मितस्तूप आदिशब्दान् कोशलायां जीवन्त-
स्वामिप्रतिमा तीर्थकृतां वा जन्मादिभूमयः एवमादिदर्शनार्थं द्रवन्तो निष्कारणिकाः ॥ ५८२४ ॥

विभागः ५ पत्रम् १५३६

(६) कच्छदेशः

“विहिं नि जम्मि ठेसे जो जारिसो आवारो, जथा सिंधुविसए वियडभायणेसु पाणयं अगरहितं भवति,
कच्छविसए गिहयसंसट्टे वि उवस्सए वसंताणं नत्थि दोसो” इति विशेषचूर्णां ।

विभागः २ पत्रम् ३८४ टि० २

(७) काञ्चीनगरी

दो दक्षिणापदा नु, कंचीय जेलमो स दुगुणो य ।
पगो कुसुमनगरगो, ० ॥ ३८९२ ॥

दक्षिणापयी हो रूपको 'काञ्चीपुर्या' द्विविधविषयप्रतिपदाया एक 'नैल' रूपमे भवति । '४' काञ्चीपुरीरूपको द्विगुणित स कुसुमनगररूपको एको रूपको भवति । विभाग ४ पत्रम् १०६९

(८) काननद्वीपः

"नान" इति यत्र नावमारोप्य धान्यनानैतदुत्पद्यते, तथा काननद्वीपे ।

विभागः २ पत्रम् ३८३-८४

(९) कुणालाजनपदः

या देरायती नदी कुणालाजनपदे जोजनार्पितलीनां जहायमानमुत्क नहति तस्या केचित् प्रदेशा
छान्दः न तत्रोक्त नहति ॥

विभागः ५ पत्रम् १४९५

(१०) कुणालानगरी

देरायती नाम नदी कुणालाका जमयां समीपे जहायमानानेनेद्वेयेन नहति ।

विभागः ५ पत्रम् १४९१

(११) कुसुमनगरम्

दो दक्षिणापदा नु, कंचीय जेलमो स दुगुणो य ।
पगो कुसुमनगरगो, ० ॥ ३८९२ ॥

दक्षिणापयी हो रूपको 'काञ्चीपुर्या' द्विविधविषयप्रतिपदाया एक 'नैल' रूपमे भवति । '४' काञ्चीपुरीरूपको द्विगुणित स कुसुमनगररूपको एको रूपको भवति । विभाग ४ पत्रम् १०६९

(१२) कोङ्कणदेशः

तथा यत्र पुष्प-वृक्षमोगी प्रापुर्वेण लोकः, तथा कोङ्कणादिषु । विभागः २ पत्रम् ३८४

"पुष्प" इति जया पुष्पविहाराय मितो भवति, एवं कलमिश्रण वि, जयवा पुष्प-वृक्षमोगी जत्य, जया
तोसलि-कोङ्कणेश्वर" इति चूर्णी । विभागः २ पत्रम् ३८४ टि० १

गिरिजप्रगमाईसु न, संरुद्धि उकोसलमे विहमो उ ।

मगिगि मगट्टी, पमिमयइगाइसु सइमो ॥ २८५५ ॥

गिरिप्रमो नाम-कोङ्कणादिदेशेषु राजाहमलमानी प्रचरपमिसेव । नाह न चूर्णितम्—गिरिप्रम
कोङ्कणादिषु भवति उत्तरे ति । विशेषचूर्णितारः पुनराह—गिरिप्रमो मगलसर्वसदी भवत, य
छादविहाराय नदियारो भवति ति । विभाग ३ पत्रम् ८०७

(१३) कोण्डलमिष्टपुरम्

"महा कोण्डलमिष्टे कोण्डलमैदो कर्मसरो, देवोनी मययच्छारणीय, तय यत्रा नुनो
संगति करे ।" इति चूर्णी विशेषचूर्णी न । विभागः ३ पत्रम् ८८३ टि० ७

(१४) कोण्डलापुरी

यके नृसाहता इतरे ॥ ५८२४ ॥

ये पुनरुत्तरापथे धर्मचक्रं मथुरायां देवनिर्मितस्तूप आदिशब्दात् कोशलायां जीवन्त-
स्वामिप्रतिमा तीर्थकृतां वा जन्मादिभूमय एवमादिदर्शनार्थं ब्रवन्तो निष्कारणिकाः ॥ ५८२४ ॥

विभागः ५ पत्रम् १५३६

(१५) गोह्रविषयः

पालङ्कशाकं महाराष्ट्रे गोह्रविषये च प्रसिद्धम् । “पालकं मरहट्टविसय गोह्रविसय य सागो
जायइ” इति विशेषचूर्णौ ।

विभागः २ पत्रम् ६०३ टि० ४

(१६) चीनाजनपदः

पट्ट सुवस्त्रे मलय, अंसुग चीनंसुके च विगलेंदी ॥ ३६६२ ॥

चीनांशुको नाम-कोशिकाराख्यः कृमिः तस्माद् जातं चीनांशुकम्, यद्वा चीना नाम जनपदः तत्र यः
शङ्कतरः पट्टः तस्माद् जातं चीनांशुकम् ।

विभागः ४ पत्रम् १०१८

(१७) डिम्भरेलकम्

कचिदतिपूरकेण सखं निष्पद्यते, यथा यन्त्रासायां पूरदवरिच्यमानायां तत्पूरपानीयभावितायां क्षेत्र-
भूमौ धान्यानि प्रकीर्यन्ते; यथा वा डिम्भरेलके महिरावणपूरेण धान्यानि वपन्ति ।

विभागः २ पत्रम् ३८३

(१८) ताभ्रलिप्तीनगरी

यस्य तु जलपथेन स्थलपथेन च द्वाभ्यामपि प्रकाराभ्यां भाण्डमागच्छति तद् द्वयोः पयोर्मुत्तमिति निश्चया
द्रोणमुत्तमुच्यते, तच्च भृगुकच्छं ताभ्रलिप्ती वा ।

विभागः २ पत्रम् ३४२

नेमालि तामलिस्त्रीय, सिंधुसौवीरमादिषु ।

सन्वल्लोकोवभोजार्हं, धरिज्ज कसिणार्हं वि ॥ ३९१२ ॥

नेपालविषये ताभ्रलिप्तीयां नगर्यां सिन्धुसौवीरादिषु च विषयेषु सन्वल्लोकोपभोज्यानि कृत्स्नान्यपि
वस्त्राणि धारयेत् ॥ ३९१२ ॥

विभागः ४ पत्रम् १०७३-७४

(१९) तोसलिदेशः

आणुग जंगल देसे, वासेण विणा वि तोसलिग्गहणं ।

पायं च तत्थ वासति, पउरपलंयो उ अन्नो वि ॥ १०६१ ॥

देशो द्विधा—अनूपो जङ्गलश्च । नद्यादिपानीयबहुलोऽनूपः, तद्विपरीतो जङ्गलः निर्जल इत्यर्थः । यद्वा
अनूपो अजङ्गल इति पर्यायः । तत्रायं तोसलिदेशो यतोऽनूपो यतश्चास्मिन् देशे वर्षेण विनाऽपि सारणी-
पानीयैः सस्यनिष्पत्तिः, अपरं च ‘तत्र’ तोसलिदेशे ‘प्रायः’ बाहुल्येन वर्षति ततोऽतिपानीयेन विनष्टेषु
सस्येषु प्रलम्बोपभोगो भवति, अन्यच्च तोसलिः प्रचुरप्रलम्बः, तत एतैः कारणैस्तोसलिग्रहणं कृतम् ।
अन्योऽपि य ईदृशः प्रचुरप्रलम्बस्त्वप्राप्येव एव विधिः ॥ १०६१ ॥

विभागः २ पत्रम् ३३१-३२

“पुष्प” ति जघा पुष्पविक्रणं विक्ती भवति, एवं फलविक्रणं वि; अथवा पुष्प-फलभोगं जत्य, जघा
तोसलि-कोङ्कणेड” इति चूर्णौ ।

विभागः २ पत्रम् ३८४ टि० १

आदेसो सेलपुदे, आदाणऽट्टाहियाए महिमाए ।

तोसलिविसय विण्णवणट्टा तह होति गमणं वा ॥ ३१४९ ॥

‘आदेशः’ संखटिविषये दृष्टान्तोऽयम्—तोसलिविषये शैलपुदे नगरे ऋषितडागं नाम सरः । तत्र
वर्षे वर्षे भूयान् लोकोऽर्द्धाहिकामहिमां करोति । X X X ॥ ३१४९ ॥

सेलपुरे इतितलागमि होति अट्टाहिया महामहिमा । ० ॥ ३१५० ॥
तोसलिदेवे शैलपुरे नगरे ऋषितडागे सखि श्रितिनर्ष महस्य शिच्छेनाट्टाहियमहामहिमा भवति ।
विभाग ३ पत्रम् ८८३

तोसलिप धग्घरणा, जग्गीकुंढं तद्धिं जलति निधं ।
तस्य सयंयरहेउ, चेदा चेडी य जुम्मति ॥ ३४४६ ॥

आपरणशला नाम तोसलिविषये ग्राममध्ये शाळा भित्ते, तत्राग्निकुण्ड सखरहेतोर्निलमेव प्रवहति,
तत्र च बहुवचेदत्र एव च सखरा चेदिष 'प्रक्षिप्यन्ते' श्रवेत्यन्ते इत्यर्थः । वस्त्रेषां मध्ये तस्य प्रतिभाति
समस्तो दृशीते, एषा आपरणशाला । एषासु विप्रत्वां चत्वारो व्युक्ता ॥ ३४४६ ॥ विभागः ४ पत्रम् ९६३

(२०) तोसलिनगरम्

उज्जैणी रायगिह, तोसलिनगरे इती य इतिवालो । ० ॥ ४२१९ ॥

उज्जयिनी राजगृह च नगरे कुत्रिष्यपञ्चमासीत् । तोसलिनगरवास्तव्येन च वणिजा ऋषिपालो
नाम नाममन्तर उज्जयिनीकुत्रिष्यपञ्च फीला सज्जुदिमाहस्येन सम्मगापभित्त, ततलेन ऋषितडागं
नाम सर कृतम् ।
विभाग ४ पत्रम् ११४५

(२१) दक्षिणापथः

कर्षद्वयो मार्गविना तस्य दीवन्ते, ताम्रमय वा मार्गं चद् व्यवहियते, यथा दक्षिणापथे काटिणी ।
विभागः २ पत्रम् ५७३

यथा दक्षिणापथे कर्षार्द्धमात्रवा समितवा महाप्रमाणो मन्त्रकः कियते, स हेमन्तकृतेऽश्वोदयवेलायां
अग्निद्विषयां पञ्चा मूलीनहाय दीयते, त एहीला भुजानस्य सुदीपो भद्रः । आसो वा प्रातर्गन्तुधमाः सासु
विचारमूली गच्छन्त एवम मन्त्रकायां अनुग्रहे सर्वे निमग्नयेत्, पवित्र वा पन्थान व्यतिप्रवन्तो निमग्नयेतु
मज्जिकायां वाऽनुग्रहे सर्वे लक्ष्मिद्वयमा सासु प्रतिपन्नयेतु, एवमपिपु एहीला भुजानस्य सुदीपो भद्रो
भवति ॥ २८५५ ॥
विभाग ३ पत्रम् ८०८

दो दक्खिणापथा तु, कंचीप नेलमो स जुगुणो य ।

दक्षिणापथौ द्वौ स्वर्गौ काञ्चीपुर्याः द्रविडविषयप्रतिपद्याश्च एव 'नेल' रूपे भवति ।
विभाग ४ पत्रम् १०६९

(२२) द्रविडजनपदः

'देवत' भानदेधानाभिलानेद्विषम् । यथा—मगधानागोदन, लाटानां हट, द्रमिलानां चौर,
मन्त्राणाभिजाकुति ।
विभाग १ पत्रम् २०

कविस्तु तदागजले [तस्य निपद्यते,] यथा द्रविडविषये । विभागः २ पत्रम् ३८३

दो दक्खिणापथा तु, कंचीप नेलमो स जुगुणो य ।

दक्षिणापथौ द्वौ स्वर्गौ काञ्चीपुर्याः द्रविडविषयप्रतिपद्याश्च एव 'नेल' रूपे भवति ।
विभाग ४ पत्रम् १०६९

(२३) द्वारिकापुरी

पापागमय प्राकारो यथा द्वारिकाथम्,

विभाग २ पत्रम् ३५१

(२४) द्वीपवेलाकूलम्

यत्र जलपथेन नावदिवाह्यादह माण्डमुपैति तज्जलपथम्, यथा द्वीपम् । विभाग २ पत्रम् ३४२

‘द्वीपं नाम’ सुराष्ट्राया दक्षिणस्यां दिशि समुद्रमवगाह्य यद् वर्तते तदीयौ द्वौ ‘साभरकौ’ रूपकौ स
उत्तरापथे एको रूपको भवति । विभागः ४ पत्रम् १०६९

(२५) धर्मचक्रभूमिका

कविद् धर्मचक्रभूमिकादौ देशे ‘वचकं’ दर्भाकारं तृणविशेषं ‘मुञ्जं च’ शरस्तम्भं प्रथमं ‘विप्लिता’
कुट्टयित्वा तदीयो यः क्षोदः तं कर्तयन्ति । ततः तैः वचकसूत्रैर्मुञ्जसूत्रैश्च ‘गोणी’ बोरको व्यूयते ।
प्रावरणा-ऽऽस्तरणानि च ‘दर्शा’ देशविशेषं समासाद्य कुर्वन्ति । विभागः ४ पत्रम् १०२२

(२६) नेपालविषयः

नेमालि तामलिचीय, सिंधूसौवीरमादिषु ।

सव्वलोकोवभोजाहं, धरिज्ज कसिणाहं वि ॥ ३९१२ ॥

नेपालविषये ताम्रलिप्त्यां नगर्यां सिन्धुसौवीरादिषु च विषयेषु सर्वलोकोपभोज्यानि कृत्स्नान्यपि
वस्त्राणि धारयेत् ॥ ३९१२ ॥ कुतः ? इत्याह—

आइन्नता ण चोरादी, भयं णेव य गारवो ।

उज्झाहचत्थवं चैव, सिंधूमादीसु गरहितो ॥ ३९१३ ॥

नेपालादौ देशे सर्वलोकेनापि तादृशवस्त्राणामाचीर्णता, न च तत्र चौरादिभयम्, नैव च ‘गारवम्’ ‘अहो’ ।
अहनीदृशानि वस्त्राणि प्रावृणोमि’ इत्येवंलक्षणम्, अपि च उज्झाहत्तं—विरूपं यद् बलं तद्वान् सिन्धुसौवी-
रकादिषु गर्हितो भवति, अतस्तत्र कृत्स्नान्यपि परिभोक्तव्यानि ॥ ३९१३ ॥

विभागः ४ पत्रम् १०७३-७४

(२७) पाटलिपुत्रनगरम्

पाटलिपुत्रे नगरे चंदगुप्तपुत्रस्त विंदुसारस्त पुत्रो असोगो नाम राया । तस्त असोगस्त
पुत्रो कुणालो उज्जेणीए । सा से कुमारभुतीए दिहा । विभागः १ पत्रम् ८८

पाटलिपुत्रे नगरे चंदगुप्तो राया । सो य मोरपोसगपुत्रो ति जे खत्तिया अभिजांणति ते तस्त
आणं परिभवन्ति ॥ विभागः ३ पत्रम् ७०४

को कुणालो ? कहं वा अंधो ? ति—पाटलिपुत्रे असोगसिरी राया । तस्त पुत्रो कुणालो ।
तस्त कुमारभुतीए उज्जेणी दिहा । सो य अट्टवरिसो । रक्षा लेहो विसज्जितो—शीघ्रमधीयतां कुमारः ।
असंवत्तिए लेहे रण्णो उट्ठितस्त माइसवतीए कतं ‘अन्धीयतां कुमारः’ सयमेव तत्तसलागाए अच्छीणि
अंजियाणि । सुतं रण्णा । गामो से दिण्णो । गंधव्वकलात्तिक्खणं । पुत्तस्त रज्जत्थी आगतो पाटलिपुत्तं
असोगसिरिणो जवणियंतरिओ गंधव्वं करेइ । विभागः ३ पत्रम् ९१७

दो साभरगा दीविच्चा तु सो उत्तरापथे एको ।

दो उत्तरापहा पुण, पाटलिपुत्तो हवति एक्को ॥ ३८९१ ॥

‘द्वीपं नाम’ सुराष्ट्राया दक्षिणस्यां दिशि समुद्रमवगाह्य यद् वर्तते तदीयौ द्वौ ‘साभरकौ’ रूपकौ स
उत्तरापथे एको रूपको भवति । द्वौ च उत्तरापथरूपकौ पाटलिपुत्रक एको रूपको भवति
॥ ३८९१ ॥ अथवा—

दो दक्खिणावहा तु, कंचीण णेलओ स दुगुणो य ।

एगो कुसुमणगरगो, तेण पमाणं इमं होति ॥ ३८९२ ॥

दक्षिणापथौ द्वौ रूपकौ काञ्चीपुर्यां द्रविडविषयप्रतिबद्धाया एकः ‘नेलकः’ रूपको भवति । ‘सः’
काञ्चीपुरीरूपको द्विगुणितः सन् कुसुमनगरसक्त एको रूपको भवति । कुसुमपुरं पाटलिपुत्रम-
भिधीयते । विभागः ४ पत्रम् १०६९

(२८) पाण्डुमथुरा पाश्चात्यजनपदश्च

अथ ह्यस द्रिसिणमि वि, लक्ष्मी पगंततो न समसह ।

बहु पि न याणते, बोहिय पद्मा कणस सप्त ॥ ४७ ॥

अथ ह्यस द्रिसिणमि वि, लक्ष्मी पगंततो न समसह । तथा च 'बोहिय' पश्चिमदिग्यर्चिनो इत्येच्छा । पनसं दृष्ट्वापि 'पनस' इत्येव न जानते, तेषां पनसस्यात्यन्त-परोक्षत्वात्, नहि तौरे पनस सम्भवति । तथा 'पाण्डा' पाण्डुमथुरावासिन सप्त दृष्ट्वापि 'सप्ततोऽग्नी' इति न जानते, तेषां हि सप्ततोऽस्तन्तरोत्तरा ततो न तद्वत्नेऽपि तद्वत्तराम ॥ ४७ ॥

विभाग-१ पत्रम् १८

(२९) पूर्वदेशः

कथङ्गुमादी तये, रूप्ये पीते तहेय केवडिप ॥ १९६९ ॥

कर्पूरकादयो भार्गविला तस्य वीयन्ते । ताम्रमयं वा नागकं यद् व्यवहियते, यथा—दक्षिणापथे काकिणी । रूप्यं वा नागकं भवति, यथा—मिथुमाले इत्यम् । पीतं नाम—सुवर्णं तन्मयं वा नागकं भवति, यथा—पूर्वदेशे वीयार । 'केवडिको नाम' यथा तत्रैव पूर्वदेशे केवडिमिथानो नागकविशेषः ।

विभाग-२ पत्रम् ५७३-७४

पूर्वदेशाज नम लाटयिपय माप्य महापर्वम् ।

विभाग-४ पत्रम् १०६८

(३०) प्रतिष्ठानपुरम्

पद्महाण नवर । सात्तपाहणो रया । खे वरिसे वरिसे भरुयच्छे नदवाहण (नरयाहण प्रस०) रोहेर । जाहे न वरिसारतो भवति ताहे सनं नवरं पडियाद् । एव यलो वरद् । विभाग-१ पत्रम् ५२

(३१) प्रमासतीर्थम्

कौडलमेढ पमासे, अम्भुय०

॥ ३१५० ॥

प्रमासे वा तीर्थे अर्घुदे वा पर्वते यात्रायां वहुति भिवते । विभाग-३ पत्रम् ८८३-८४

"प्रमासे अम्भुय न पम्पए जताए सखी वीरति" इति सूची विशेषसूचीं न ।

विभाग-३ पत्रम् ८८३-८४ टि० ७

(३२) मिथुमालदेशः

कथङ्गुमादी तये, रूप्ये पीते तहेय केवडिप ॥ १९६९ ॥

कर्पूरकादयो भार्गविला तस्य वीयन्ते । ताम्रमयं वा नागकं यद् व्यवहियते, यथा—दक्षिणापथे काकिणी । रूप्यं वा नागकं भवति, यथा—मिथुमाले इत्यम् । पीतं नाम—सुवर्णं तन्मयं वा नागकं भवति, यथा—पूर्वदेशे वीयार । 'केवडिको नाम' यथा तत्रैव पूर्वदेशे केवडिमिथानो नागकविशेषः ।

विभाग-२ पत्रम् ५७३-७४

(३३) भृगुकच्छपुरम्

यस्य तु जलपथेन च द्वाभ्यामपि प्रथमार्त्ता माण्ड्यावच्छति तद् द्वयोः पयोर्मुलमिति निरुपया श्रेणमुभमुच्यते, तथ भृगुकच्छ ताम्रलिप्ती वा ।

विभाग-२ पत्रम् ३४२

कौडलमेढ पमासे,०

॥ ३१५० ॥

तथा तु पण्डलमेण्डनाग्रो यानमंतरस यात्रायां भरुयच्छारिसरवती म्यान् लोचः वहुति करोति ।

विभाग-३ पत्रम् ८८३-८४

“अहवा कौडलमिंदे कौडलमैंदो वाणमंतरो, देवद्रोणी भरुयच्छाहरणीए, तत्थ यात्राए बहुजगो संखडि करेइ ।” इति चूर्णो विशेषचूर्णो च । विभागः ३ पत्रम् ८८३ टि० ७

पज्जोए णरसीहे, णव उज्जेणीय कुत्तिया आसी ।

भरुयच्छवणियऽसद्दह, भूयऽट्टम सयसद्दस्सेण ॥ ४२२० ॥

कम्मम्मि अदिज्जंते, रुट्ठो मारेइ सो य तं वेत्तुं ।

भरुयच्छाऽऽगम चावारदाण खिप्पं च सो कुणति ॥ ४२२१ ॥

भीएण खंभकरणं, एत्थस्सर जा ण देमि वावारं ।

णिज्जित भूततलागं, आसेण ण पेहसी जाव ॥ ४२२२ ॥

चण्डप्रद्योतनानि नरसिंहे अवन्तिजनपदाधिपत्यमनुभवति नव कुत्रिकापणा उज्जयिन्यानापीरन् ।

तदा किल भरुयच्छाओ एगो वाणियओ असद्दहंतो उज्जेणीए आगंतुण कुत्तियावणाओ भूयं मग्गइ । तेण कुत्तियावणाणिण एण चितियं—‘एस ताव मं पवंचेइ ता एयं मोट्ठेण चारेमि’ ति भणियं—जइ सवसद्दस्से देसि तो देमि भूयं । तेणं तं पि पडिविज्जं ताहे तेण भणइ—पंचरत्तं उदिक्खाहि तओ दाहामि । तेण अट्टमं काळण देवो पुच्छिओ । सो भणइ—देहि, इमं च भणिहिज्ज—जइ कम्मं न देसि तो भूओ तुमं उच्छाएहिइ । ‘एवं भवउ’ ति भणित्ता गहिओ तेण भूओ भणइ—कम्मं मे देहि । दिव्वं, तं रिप्पमेव कयं । पुणो मग्गइ, अन्नं दिव्वं । एवं सव्वम्मि कम्मे निट्टिए पुणो भणइ—देहि कम्मं । तेण भणइ—एत्थं खंमे चडुत्तारं करेहि जाव अन्नं किंचि कम्मं न देमि । भूओ भणइ—अलाहि, पराजितो मि, चिधं ते करेमि, जाव नावलोएसि तत्थ तलागं भविस्सइ । तेण अस्से विलसिगळ्ळ चारस जोयणाइं गंतूण पलोइयं जाव तक्खणमेव कयं तेण भरुयच्छस्स उत्तरे पासे भूयतलागं नाम तलागं । विभागः ४ पत्रम् ११४५

(३४) मगधाजनपदः

‘देशतः’ नानादेशानाधिलानेकविधम्, यथा—मगधानां ओदनः, लाटानां कूरः, द्रमिलानां चारः, अन्ध्राणाम् इडाकुरिति । विभागः १ पत्रम् २०

(३५) मथुरानगरी

“वणि” ति यत्र वाणिज्येनैव शक्तिरुपजायते न कर्पणेन, यथा मथुरायाम् । विभागः २ पत्रम् ३८४ तथा मथुरापुर्यां गृहेषु कृतेषु मङ्गलनिमित्तं यद् निवेद्यते तद् मङ्गलचैत्यम् । × × ×

अरहंतपइड्ढाए, मथुरानयरीए मंगलाइं तु ।

गेहेसु चच्चरेसु य, छन्नउईगामअदेसु ॥ १७७६ ॥

मथुरानगर्यां गृहे कृते मङ्गलनिमित्तमुत्तररुपे प्रथममर्हत्प्रतिमाः प्रतिष्ठाप्यन्ते, अन्यथा तद् गृहं पतति, तानि मङ्गलचैत्यानि । तानि च तस्यां नगर्यां गृहेषु चलेषु च भवन्ति । न केवलं तस्यामेव किन्तु तत्पुरीप्रति-
पद्धा ये पणवतिसङ्ख्याका ग्रामार्दोत्पेक्ष्य भवन्ति । इहोत्तरापथानां ग्रामस्य ग्रामार्द इति संज्ञा । आह च चूर्णिक्त्—ग्रामदेसु ति देसभणित्ति, छन्नउईगामेसु ति भणियं होइ, उत्तरावहाणं एसा भणिइ ति ॥

विभागः २ पत्रम् ५२४

मथुरायां भण्डीरयक्षयात्रायां कम्बल-शवलौ श्यमौ घाटिकेन-मित्रेण जिनदासस्यानापृच्छया वाहितौ, तन्निमित्तं सजातवैराग्यौ श्रावकेणानुशिष्टौ भक्तं प्रत्याख्याय कालगतौ नागकुमारेषूपपन्नौ ॥ ५६२७ ॥

विभागः ५ पत्रम् १४८९

चक्रे धृमाइता इतरे ॥ ५८२४ ॥

ये पुनरुत्तरापथे धर्मचक्रं मथुरायां देवनिर्मितस्तूप आदिशब्दात् कोशलायां जीवन्त-
स्वामिप्रतिमा तीर्थकृतां वा जन्मादिभूय एवमादिदर्शनार्थं द्रवन्तो निष्कारणिकाः ॥ ५८२४ ॥

विभागः ५ पत्रम् १५३६

महुराणची दंडे, सहसा विगम अपुच्छितं कयर ।

तस्स य तियरा आणा, दुहा गता दो वि पाटेउ ॥ ६२४४ ॥

गोयावरीए णीए तडे पतिट्ठाणं नरः । तस्य सालसाहणो राया । तस्य घरमो अमयो ।
अत्रा सो सालसाहणो राया दवनायममाणवेद—महुरा वेत्तुम विगममाणस्य । सो य सहसा अपुच्छितं
दंडेहिं सह निगमो । ततो विन्ता जना—य महुरा वेत्तुमा ? इमिस्सणमहुरा उत्तरमहुरा वा ! ।
तस्य आग सिक्खा, पुणो पुच्छित न वीरवि । ततो दवा दुहा अकण दोमु वि पेसिवा । गहियाओ दो वि
महुराओ ।

विभाग ६ पत्रम् १६४७

धूममह सहिसमणी, बोहियहरण तु गियसुताऽऽतावे ।

मज्जेण य अकवे, कयमि जुदेण मोपति ॥ ६२७५ ॥

महुराणयरीए धूमो देयनिम्मितो । तस्य महिमानिमा सङ्गीतो समणीहिं सम निगमातो । राय-
पुतो य तस्य अदरे आगगतो विट्ठ । ताओ सङ्गी-समणीओ बोहिएहिं गहियाओ वेत्तिणं आगियाओ । ताहिं
तं वाहु वहुण अकरो कओ । तओ रायपुतेण वाहुणा सुक राकणमोदयाओ ॥ विभागः ६ पत्रम् १६५९

(३६) मलयदेशः

पहं सुपसे मलय, ० ॥ ३६९२ ॥

मलयो नाम देशः, तस्यमन्त्र मन्त्रमम् ।

विभागः ४ पत्रम् १०१८

(३७) महाराष्ट्रदेशः

अथ प्रभूतमुपकरणं न चात्रोति सर्ववैद्यारं नेतुं तथा त्रिषु चतुर्षु वा कल्पेषु बहू 'द्यौक्मत्स्यरक्षण'
महाराष्ट्रप्रसिद्धकोटिकुम्भकर्मत्स्यारक्षणे निम्नगच्छति ।

विभाग १ पत्रम् १६७

"मिहि" ति कलिम् देवे कीदृश समाचारः ? यथा तिष्ठन्नु रजयः सम्मोक्षा, महाराष्ट्रविषये
कल्पपाला अपि सम्मोक्षा इति ॥ १९१९ ॥

विभाग २ पत्रम् ३८४

पान्दुराकं महाराष्ट्राद्यै प्रसिद्धम्,

विभाग २ पत्रम् ६०३

"पाक महारुविषय गोहविषय य सागो जाय" इति विशेषपूर्णः ।

विभाग २ पत्रम् ६०३ टि० ४

अथवा निजुर्वित नाम—महाराष्ट्रविषये साधारण विद्वा तत्र निष्कः प्रसिद्धते, विभागः ३ पत्रम् ७३०

कलापि महाराष्ट्रविषयकोपबल साधोराचार्य वेष्टकमिदम् । विभाग ३ पत्रम् ७४१

रसायणो तस्य विद्वतो ॥ ३५३९ ॥

अत्र 'रक्षापन' मणहो दृष्टान्तः । यथा—महाराष्ट्रदेशे रक्षापने मण अत्रु वा मा वा तथापि तत्र-
हानार्थं तत्र अत्रो बन्धते, तं अत्रं दृष्टा सर्वे मिश्रान्तरादक परिदन्ति । विभागः ४ पत्रम् ९८५

नीलकण्ठमादी तु, उष्णियं होति अथियं ।

सितिरि त पि भारेजा, सीत मऽज्जेण कम्मति ॥ ३९१४ ॥

नीलकण्ठदिग्मौर्धिकं महाराष्ट्रविषये 'अचित' मणार्थं मणति, तदपि तत्र आत्त 'मिहिरे' कीदृशते
'पावेद' प्राप्नुयादिसर्वं, सीतं यतो नायेन वनेन निरूप्यते ॥ ३९१४ ॥ विभागः ४ पत्रम् १०७४

(३८) यवनविषयः

पमेय य आगन्तुं, पाटित्तयवेदिया अवये ॥ ४९१५ ॥

××× आगन्तुकं नाम यद् अन्यत आगतम् । ××× तथा नात्र पाटित्ताचार्यद्वया 'वेदि'
पि राजकर्मका दृष्टान्तः । य चायम्—

पालित्तयारिपहिं रजो भगिनिसारित्रिया जंतपटिना कया । चंरुल्लम्भेगनिम्भेगमयी तान्त्रविट्कृत्या आचार-
याणं पुरतो विट्कृत । राया वि अइव पालित्तगस्त सिणेहं करेइ । विजाइएहिं पउट्टेहिं रजो कहियं—भगिणी
ते समणएणं अभिओगिया । राया न पत्तिवति । भगिओ य—पेच्छ, दंसेमु ते । राया आगतो । पालित्ता
पालित्तयाणं रुट्ठो पबोसरिओ य । तवो सा थायारिएहिं चउ ति विकरणीकया । राया मुट्ठुतरं आउट्ठो ॥

एवमागन्तुका अपि ज्ञीप्रतिना भवन्ति । 'जघणे' ति यवनविषये इन्द्रानि क्रील्लपानि प्राप्नुयेंग
क्रियन्ते ॥ ४९१५ ॥ विभागः ५ पत्रम् १३१५-१६

(३९) राजगृहनगरम्

दिक्खा य सालिभदे, उवकरणं सयसहस्सेहिं ॥ ४२१९ ॥

तथा राजगृहे श्रेणिके राज्यननुगानति शालिभद्रस्य मुप्रसिद्धचरितस्य दीक्षायां शतसहस्राभ्याम्
'उपकरणं' रजोहरण-प्रतिग्रहलक्षणमानीतम्, अतो ज्ञायते यथा राजगृहे कुत्रिकापग आसीदिति पुरातन-
गाथासमासार्थः ॥ ४२१९ ॥ × × × ×

रायगिहे सालिभइस्स ॥ ४२२३ ॥

तथा राजगृहे शालिभद्रस्य रजोहरणं प्रतिग्रहस्य कुत्रिकापगात् प्रत्येकं शतसहस्रेण श्रूयते ॥ ४२२३ ॥

विभागः ४ पत्रम् ११४५-४६

(४०) लाटविषयः

'देशतः नानादेशानाश्रित्यानेकविषयम्, यथा—मगधानां ओदनः, लाटानां दूरः, द्रमिलानां चौरः
अन्ध्राणां इडाङ्गरिति । विभागः १ पत्रम् २०

तत्र क्वचिद् देशोऽत्रैः नस्यं निष्पद्यते, श्रुष्टिपानीयैरित्यर्थः, यथा लाटविषये ।

विभागः २ पत्रम् ३८३

गिरिजन्नगमाईसु व, संखडि उक्कोसलंमे विइओ उ ।

अगिगिहं मंगलट्टी, पंथिग-वइगाइस्स तइओ ॥ २८५५ ॥

गिरियजो नाम—कोङ्कणादिदेशेषु सायाहकालभावी प्रकरणविशेषः । आह च चूर्णिंकृत्—गिरियजः
कोङ्कणादिषु भवति उत्सरे ति । विशेषचूर्णिकारः पुनराह—गिरियजो मतवालसंखडी नन्द, सा
लाडविसए वरिसारत्ते भवइ ति ।

विभागः ३ पत्रम् ८०७

"कंजुसिणेदेहिं" ति इह च लाटदेशेऽवधावनं काजिकं भण्यते । वदाह चूर्णिंकृत्—

अवसावणं लाडाणं कंजियं भण्णइ ति ।

विभागः ३ पत्रम् ८७१

पूर्वदेशजं वज्रं लाटविषयं प्राप्य महार्यम् ।

विभागः ४ पत्रम् १०६८

(४१) शैलपुरम्

आदेसो सेलपुरे,०

॥ ३१४९ ॥

आदेशः सङ्गडिविषये दृष्टान्तोऽयम्—तोसलिविषये शैलपुरे नगरे ऋषितडागं नाम सरः । तत्र वर्षे
वर्षे भूयात् लोकोऽष्टाहिकामहिमां करोति । × × ×

सेलपुरे इसितलागम्मि होति अट्टाहियामहामहिमा ।० ॥ ३१५० ॥

तोसलिदेशे शैलपुरे नगरे ऋषितडागे सरसि प्रतिवर्षं महता विच्छेदनाष्टाहिकामहामहिमा भवति ।

विभागः ३ पत्रम् ८८३

(४२) सिन्धुदेशः

कापि नदीपानीयः [सत्यं निष्पद्यते,] यथा सिन्धुदेशे । विभागः २ पत्रम् ३८३

“कये” ति कस्मिन् क्षेत्रे द. क्तः, यथा सिन्धुविषयेऽभिप्रायाहृतोऽर्द्धः । “गिहि” ति कस्मिन् देशे कीदृशः समाचारः । यथा सिन्धुपुरवज्र सम्मोक्षा, महाराष्ट्रविषये क्षयकाला अपि सम्मोक्षा इति ॥ १२३५ ॥

विभाग २ पञ्चम ३८४

“मंसं पितृ अन्य मत्सेन दुग्मिन्स्वे र्दंषिष्यति काले, अथा सिंघुर मुमिन्स्वे पि ।” इति चूर्णा ।

विभागः २ पत्रम् ३८४ टि० १

“मिहि ति जम्मि देहे नेरितो आयारो । जया सिंघूए पिठेएण्य सभोइया” इति चूर्णौ । “मिहि ति जम्मि देहे ओ जारितो आयारो, जया सिंघुमिएर मिदमाण्येणु पण्य अणएहित भणति, षच्छुमिएर गिरह्यसंछे नि उपस्सए वसंताण नणि दोसो” इति त्रिशेषचूर्णौ । विभागः २ पत्रम् ३८४ टि० ३

गोरक्षपालश्चे वा अथिदू सिन्धुदेदीयः प्रनजित ।

विभाग ३ पन्ना ७७५

पटिकुट्ट देव कारणगया उ तदुवरमि निति शरणदा ॥ २८८ ॥

सिन्धुदेशाश्रयितो योऽस्य वनविषयः स मगधस्य 'प्रतिकुल' न तस्य निहतव्यम् । परं तु प्रतिपिबदेष्ट-
मद्विषादिभिः कुर्यादेताः ततो वदा तेषां कुर्यान्नाम 'उपरम' परितमसिर्नपति तथा चारिष्यार्थं ततोऽस्य वन-
विषयाद् निर्गच्छन्ति, निर्गच्छन्ति च संवत्सरविषयं गच्छन्ति । विमता ३ पत्रम् ८१५

विभाग ३ पृष्ठम् ८१६

किंविद् वन्न प्रबनत एव दुर्लभम् तत पाथान्-इतेषु दक्षिणमिन्देषु 'हृद' निरुक्तान्तरानाम् अनिष्टयतीति
 कृत्वा तेन कारयेन दक्षिणमन्त्रस्य न कर्मयेत् । वक्ता 'देवीत' सिन्ध्यादिदेशनाभिस्त यन्नातिदीर्घपाठक
 वन्न तत्र छिन्द्यात्, तस्य दक्षिण न कर्मयितव्या इति भावः ॥ ३९-६ ॥ विभागाः ४ पत्रम् १०७३

विभाग ४ पृष्ठम् १०७२

(४३) सिन्धुसौवीरदेवः

यदा भगवान् भीष्मह्महासीरसामी राजगृहमगच्छ उदायननरेन्द्रमामनार्थं सिन्धुसौवीररेण-
वत्तत् धीतमय नरं प्रथितस्तदा किलापान्तराद्ये बहवः साधवः शुपायान्स्वपादिता वशापायितव्यं वन्तु ।
यत्र च भगवानाचारितमन्त्रं स्तितुताति घट्टयति पानीपूजयः कृद् 'समर्थाय च' गतां-विश्वारिर्जितं
स्थितित्मनवद् । अपि च निवेदेन तत् विवेकदृष्टान्तित्मार्तं 'निरहिततरं' अतिप्रवेनाऽऽगन्तुं-न्युपेक्ष
पापैर्जितमित्यर्थः । विभागा-३ पत्रम् ३१५

विभाग २ पन्ना ३१४

नेमालि तामलिचीय, सिंधुसोयीरमादिमु ।

सम्यलोकोयमोखाह, धरिख कसिणार्हं पि ॥ ३९१२ ॥

नेपालविषये तादृशित्या नमो सिन्धुसौधीराय च निवेद्य सर्वलोकोपमोन्मानि कृत्वाभ्यर्चयामि धारयेत् ॥ ३९१३ ॥ ✕ ✕ ✕ ✕

उज्ज्वाइपरहय येय, सिधमादीसु गरहितो ॥ ३९१३ ॥

अपि च दृग्ज्ञातं-रूपं यद् यत्र तत्रान् सिन्धुसौवीरवारिषु गहिरो भवति, अगद्यत्र कुम्भान्यपि
परिमोक्षयानि ॥ ३११३ ॥ विभाग ४ पत्रम् १०७३-७४

विभाग ४ पृष्ठ १०७३-७४

(४४) सुमनोमूर्खनगरम्

[illegible]

विभागः २ पत्रम् ३५१

(४५) मुराष्टादेशः

मण्डलमिति देशाण्डम्, तथा—वृत्तवृत्तमण्डलमिति सूत्राद्यदेशः । विभागा २ पत्रम् २९८

दो साभरगा दीविच्चगा तु सो उत्तरापथे एको ।

‘द्वीपं नाम’ सुराष्ट्राया दक्षिणस्यां दिशि समुद्रमवगाह्य यद् वर्तते तदीयौ द्वौ ‘साभरको’ रूपकौ स उत्तरापथे एको रूपको भवति । विभागः ४ पत्रम् १०६९

(४६) स्थूणानगरी

न पारदोच्चा गरिहा व लोप, थूणाइएसुं विहरिज एवं ।

भोगाऽइरित्ताऽऽरभडा विभूसा, कप्पेज्जमिच्चैव दसाउ तत्थ ॥ ३९०५ ॥

‘पारदोच्च’ ति चौरभयं तद् यत्र नास्ति, यत्र च तथाविधे वस्त्रे प्रात्रियमाणे लोके गहां नोपजायते तत्र स्थूणादिविषयेषु ‘एवं’ सकलकृत्स्नमपि वस्त्रं प्रावृत्य विहरेत्, परं तस्य दशाश्छेत्तव्याः । कुतः ? इत्याह—
“भोग” ति तासां दशानां शुषिरतया परिभोगः कर्तुं न कल्पते, अतिरिक्तश्चोपधिर्भवति, प्रत्युपेक्ष्यमाणे च दशिकाभिरारभडादोषाः, विभूषा च सदृशाके वस्त्रे प्रात्रियमाणे भवति । ‘इत्येवम्’ एभिः कारणेस्त्रयं दशाः ‘कल्पयेत्’ छिन्यात् ॥ ३९०५ ॥

विभागः ४ पत्रम् १०७२

[११ गिरि-नदी-सरः-तडागादि]

(१) अर्बुदपर्वतः

कौंडलमैह पभासे, अब्बुय०

॥ ३१५० ॥

प्रभासे वा तीर्थे अर्बुदे वा पर्वते यात्रायां संखडिः क्रियते । विभागः ३ पत्रम् ८८४

“प्रभासे अब्बुय य पव्वए जत्ताए संखडी कीरति” इति चूर्णौ विशेषचूर्णौ च ।

विभागः ३ पत्रम् ८८३ टि० ७

(२) इन्द्रपदः—गजाग्रपदगिरिः

इन्द्रपदो नाम—गजाग्रपदगिरिः, तत्र ह्युपरिग्राह्य ग्रामो विद्यते अधोऽपि ग्रामो मध्यमश्रेण्यामपि ग्रामः । तस्याश्च मध्यमश्रेण्याश्चतसृष्वपि दिक्षु ग्रामाः सन्ति, ततो मध्यमश्रेणिग्रामे स्थितानां षट्सु दिक्षु क्षेत्रं भवति ।

विभागः ४ पत्रम् १२९९

(३) उज्जयन्तगिरिः सिद्धिशिला च

उज्जैत णायसंडे, सिद्धिसिलादीण चैव जत्तासु ।

सम्मत्तभाविएसुं, ण हुंति मिच्छत्तदोसा उ ॥ ३१९२ ॥

उज्जयन्ते ज्ञातखण्डे सिद्धिशिलायामेवमादिषु सम्यक्त्वभावितेषु तीर्थेषु याः प्रतिवर्षं यात्राः—संखड्यो भवन्ति तासु गच्छतो मिथ्यालक्ष्मिरीकरणादयो दोषा न भवन्ति ॥ विभागः ३ पत्रम् ८९३

‘धारोदकं नाम’ गिरिनिर्झरजलम्, यथा उज्जयन्तादौ ।

विभागः ४ पत्रम् ९५७

(४) ऐरावती नदी

एरवइ कुणालाए

(उद्देशः ४ सूत्रम् ३३)

ऐरावती नाम नदी कुणालाया नगर्याः समीपे जह्नुर्द्विप्रमाणेनोद्वेधेन बहति तस्यामन्यस्यां वा यत्रैवं “चक्रिया” शङ्कुयात् उत्तरीतुमिति शेषः । × × ×

एरवइ जरिह चक्रिय, जल-थलकरणे इमं तु णाणत्तं ।

एगो जलम्मि एगो, थलम्मि इहइ थलाऽऽगासं ॥ ५६३८ ॥

ऐरावती नाम नदी, यस्यां जल-स्थलयोः पादकरणेनोत्तरीतुं शक्यम् ॥ विभागः ५ पत्रम् १४९१

या पेटावती नरौ कुणालाजनपदे शोभनार्थमितीर्णां जह्वार्थमानमुदकं वहति तस्या केचित् प्रदेशा-
शुभ्यं न तत्रोदकमस्ति ॥ विभागः ५ पत्रम् १४९५

(५) गङ्गा-सिन्धु नद्यौ

तथा महासन्निभः-गङ्गा-सिन्धुप्रमृत्तयो महानयः स्युर्जं जलं महासन्निभवत् ॥

विभागः ४ पत्रम् ९५७

(६) प्राचीनवाहः सरस्वती च

अन्वयः पादीणवाहमि ॥ ३१५० ॥

‘प्राचीनवाहः’ सरस्वत्याः सम्प्रदायी पूर्वदिगभिमुखः प्रवाहः, तत्राऽऽनन्दपुरवास्यो लोचने
गता वयाविमव शरदि सङ्गतिं करोति ॥ ३१५० ॥ विभागः ३ पत्रम् ८८४

(७) बभ्रासा-महिरावणनद्यौ

कचिदतिपूरणेन सत्वं निमग्नये, यथा बभ्रासायां पूरादवरीष्यमानायां सत्पूरानीयमायितायां क्षेत्रभूमौ
भान्यानि प्रकीर्णन्ते, यथा वा हिन्मरेछके महिरावणपूरेण बाण्यानि वपन्ति ।

विभागः २ पत्रम् ३८३

(८) ऋषितडागं सरः

आवेसो खैलपुरे, आवाणऽद्वाहियाय महिमाय ।

तोसलिविस्वय विण्णयण्डु सङ्ग होति गमणं वा ॥ ३१४९ ॥

‘आवेसः’ सङ्गविषये दृष्टान्तोऽयम्—तोसलिविषये खैलपुरे नगरे ऋषितडागं नाम सरः । तत्र
वर्षे वर्षे भूदानं लोचनेऽद्वाहिकमहिम्नां करोति । × × ×

खैलपुरे इतितलागमि होति अद्वाहिया महामहिमा । ॥ ३१५० ॥

तोसलिविषये खैलपुरे नगरे ऋषितडागे सरसि प्रतिवर्षं महता विष्णुर्देनाद्वाहिकमहामहिमा नयति ।

विभागः ३ पत्रम् ८८३

एमेय तोसलीय, इतिपालो वाणमन्तरो तस्य ।

णिजित इतीतलागे, ० ॥ ४२२३ ॥

‘एमेय’ तोसलिनगरवास्येन यमिना उज्जयिनीनामस्य कुत्रिष्यपाद् ऋषिपालो नाम वाणमन्तरः
क्रीतः । तेनापि तत्रैव निर्मितेन ऋषितडागं नाम सरस्यके । विभागः ४ पत्रम् ११४६

(९) भूततडागं

णिजित भूततलाग, ०

॥ ४२२२ ॥

भूतो मण्ड—अवाहि, पराजितो मि, निधये करोति—जाय नावलोएति तस्य तलागं मणिसदृशं । तेन
अस्ते विकसिकृत्य वारस जोयण्डु वत्तु पलोह्वं जाय तस्यलमेव कम तेन मणयच्छत्स उत्तरे पाते
भूयतलागं नाम तलस्यं ॥ विभागः ४ पत्रम् ११४५

(१०) द्यातखण्डम्

उज्जैत पायसदे, सिद्धिसिद्धादीण चेष जत्तामु ।

सम्भक्तमाविपसु, वा इति मिरुछतदोसा उ ॥ ३१९२ ॥

उज्जयन्ते द्वातखण्डे सिद्धिशिलायामेवमादिषु सम्यक्त्वभावितेषु तीर्थेषु याः प्रतिवर्षं यात्राः—
सङ्खड्यो भवन्ति तासु गच्छतो मिथ्यात्वस्थीकरणपादयो दोषा न भवन्ति ॥ ३१९२ ॥

विभागः ३ पत्रम् ८९३

[१२ सङ्खडी-यात्रा-अष्टाहिकामहादि]

(१) सङ्खडिशब्दस्यार्थः

“भोज्यं” सङ्खडी भवति । आह च चूर्णिकृत्—“भोजं ति वा संखडि ति वा एण्टं ।”

विभागः ३ पत्रम् ८९०

(२) देशविदेशेषु जैनेतरसङ्खडियात्रादि

गिरिजश्रंगमाईसु च, संखडि उकोसलंमे विद्मो उ ।

अग्निगडि मंगलट्टी, पंथिग-चइगाइसु तइओ ॥ २८५५ ॥

गिरियज्ञो नाम-कोङ्कणादिदेशेषु सायाहकालभावी प्रकरणविशेषः । आह च चूर्णिकृत्—
“गिरियज्ञः कोङ्कणादिषु भवति उस्सरे” ति । विशेषचूर्णिकारः पुनराह—“गिरिजश्रो मतवाल-
संखडी भइ, सा लाडविसए वरिसारते भइ ति । [गिरिक (ज) न ति भूमिदाहो ति भणितं होइ ।]”
तदादिषु सङ्खडिषु वासव्वादयन्त्र वा कापि सूर्ये प्रियमाणे उत्कृष्टम्-अवगाहिमादि द्रव्यं लब्ध्वा यावत्
प्रतिश्रयमागच्छति तावदस्तनुपगतो रविः ततो रात्रौ भुङ्क्ते इति द्वितीयो भग्नः । तथा दक्षिणापथे कुडवार्दमा-
त्रया समितया महाप्रमाणो मण्डकः क्रियते, स हेमन्तकालेऽरुणोदयवेलायां अग्निष्ठिकायां पक्त्वा धूलीजट्टाय
दीयते, (स गुडघृतोन्मिश्रोऽरुणोदयवेलायां धूलीजट्टाय दीयते एयोऽग्निष्ठिका ब्राह्मण उच्यते, प्रत्यन्तरे) तं
गृहीत्वा भुजानस्य तृतीयो भग्नः । आदो वा प्रातर्गन्तुकामः साधुं विचारभूमी गच्छन्तं दृष्ट्वा भग्नार्थी अनुद्वे-
स्ये निमन्त्रयेत्, पयिका वा पन्यान् व्यतिव्रजन्तो निमन्त्रयेयुः, प्रजिकायां वाऽनुद्वेसे सूर्ये उचलितुकामाः साधुं
प्रतिलाभयेयुः, एवमादिषु गृहीत्वा भुजानस्य तृतीयो भग्नो भवति ॥ २८५५ ॥ विभागः ३ पत्रम् ८०७

अथ सङ्खडी कथं कुत्र वा भवति ? इत्युच्यते—

आदेसो सेलपुरे, आदाणऽट्टाहियाए महिमाए ।

तोसलिविसए विण्णवणट्टा तह होति गमणं वा ॥ ३१४९ ॥

“आदेशः” सङ्खडिविषये दृष्टान्तोऽयम्—

तोसलिविषये शैलपुरे नगरे ऋषितडागं नाम सरः । तत्र वर्षे वर्षे भूयान् लोकोऽष्टाहिकाम-
हिमां करोति । तत्रोत्कृष्टावगाहिमादिद्रव्यस्यादानं-ग्रहणं तदर्थं कोऽपि लुब्धो गन्तुमिच्छति । ततः स गुरुणां
विज्ञपनां सङ्खडिगमनार्थं करोति । आचार्या वारयन्ति । तथापि यदि गमनं करोति ततस्तस्य प्रायश्चित्तं
दोषाश्च वक्तव्या इति पुरातनगाथासमासार्थः ॥ ३१४९ ॥ अथैनामेव विज्ञोति—

सेलपुरे इसितलागमि होति अट्टाहियामहामहिमा ।

कौंडलमेंढ पमासे, अचुय पादीणवाहमि ॥ ३१५० ॥

तोसलिदेशे शैलपुरे नगरे ऋषितडागे सरति प्रतिवर्षं महता विच्छर्देनाऽष्टाहिकामहामहिमा
भवति । तथा कुण्डलमेण्डनाम्नो वानमन्तरस्य यात्रायां भरुकच्छपरिसरवर्ती भूयान् लोकः सङ्खडिं
करोति । प्रभासे वा तीर्थे अर्बुदे वा पर्वते यात्रायां सङ्खडिः क्रियते । “प्राचीनवाहः” सरस्वत्याः
सम्बन्धी पूर्वदिगभिमुखः प्रवाहः, तत्राऽऽनन्दपुरवास्तव्यो लोको गत्वा यथाविभवं शरदि सङ्खडिं
करोति ॥ ३१५० ॥

विभागः ३ पत्रम् ८८३-८८४

“अहवा कौंडलमिंढे कौंडलमेंढो वाणमंतरो । देवशोणी भरुकच्छाहरणीए, तत्थ यात्राए बहुजणो

संपादितं करो । पमासे मन्त्रुए व जन्मए जत्ताए संखडी कीरति । पायीणवाहो सरस्सतीए,
तत्तए आणदपुरगा जणविमयेन वण्णि सरए ।" इति चूर्णी विशेषचूर्णी व ॥

विभाग ३ पत्रम् ८८३ टि० ७

(३) देशविदेशेषु जैनदर्शनसङ्ग्रहियाश्रादि

साय सङ्ग्रहयो द्विपा—सम्यग्दर्शनमाविततीर्थविषया मिथ्यादर्शनमाविततीर्थविषयाश्च । तत्र प्रथममायामु
गन्तव्यम्, यत आह—

उज्जैत पायसडे, सिद्धसिलादीण चेव जत्तासु ।

सम्मत्तमाविप्पसु, ण इति मिच्छत्तदोसा उ ॥ ३१९२ ॥

उज्जयन्ते छातवण्डे सिद्धशिलायामेवमादिषु सम्यक्तमावितेषु तीर्थेषु या- प्रतिवर्षं यात्राः-
सङ्ग्रहयो भवन्ति तामु गच्छन्तो मिथ्यात्वस्मिरीकरणद्वयो दोषा न भवन्ति ॥ ३१९२ ॥

विभाग ३ पत्रम् ८९३

(४) आवाहमहादि

होहिति जयगगाहं, आवाह विवाह-पञ्चयमहादी ॥ ४७१६ ॥

आवाह विवाह पर्यंतमहादीनि प्रकरणाणि 'नवामासि' प्रस्नानक्रान्ति भविष्यन्ति । आवाह-वप्या
वरपुत्रजननम्, विवाह-पानिग्रहणम्, पर्यंतमह-प्रतीत, आदिगण्यम् तद्वाग-महीमहादिपरिमह ।

विभाग ४ पत्रम् १२६९

'महुरायां मण्डीरयस्ययात्राया कश्यप-शायलां इयमां चटिकेन-मित्रेण जिनदामसागाहृच्छया
वाहितौ, तस्मिन् सज्जतवैराग्यो आचरेत्तावुज्जितो भक्त प्रसादसाध कालगौ नागपुमारैरुपसी ॥५६२०॥

विभाग ५ पत्रम् १४८९

धूममह सहिसमणी, बोहियहरणं तु निवसुताऽऽताये ।

मज्जेण य अकूदे, कयम्मि जुदेण मोपति ॥ ६०७५ ॥

महुरानयरीए धूमो वैभनिमित्तो, तस्स महिमानिमित्त सहीतो समणीहिं सम निगयातो ।
उपपुतो य तस्य अरुदे आवावतो विट्ठ । तामो सही-सुनयीमो बोहियहिं यदियातो वेगतेण आविषामो ।
साहिं त साहु दङ्गण अकूदो कजो । तजो उयपुतेण आहुण्य जुद्ध दाक्कन मोर्यामो ॥

विभागा ६ पत्रम् १६५६

[१३ आपणाः-हृदाः]

(१) पणि-विपणी

दाणे यणि विपणि दारसलोए ॥ ३२७८ ॥

"यणि यियणि" ति इह ये वृक्षरा आगम्यन्ते पणय इत्युच्यन्ते, ये तु दूरिद्रागम्ये विपणय, यदा
ये आपगम्यन्ता व्यहरन्ति ते यणिज्ज, ये पुनरागम्ये विनाऽप्यङ्गुथिना वानिय्य कुवन्ति ते विपनिज ।

विभाग ३ पत्रम् ९१८

(२) कुत्रिकापणाः तत्र च मूल्यविभागादि

युं चि पुदपीय सण्णा, ज विज्जति तत्त चेदणमचेय ।

गहणुयमोमे य उम, न तं तहिं मायणे णत्थि ॥ ४०१४ ॥

'यु' इति पृथिव्या संज्ञा, तस्या त्रिक कुत्रिक-सम-जन्म-मृत्त-मृत्त-तत्परा-दह कुत्रिकापणाः ।
किमुक्तं भवति । इत्यह-—'तत्र' पृथिवीयव वरु किमपि चेतनमवतन वा इव सन्त्यापि तोह्य ग्रहणा-

पमोगङ्गमं विद्यते तन् 'तत्र' आपने न नान्ति, "द्वौ नर्तौ प्रहस्य गनयनः" इति वचनाद् अस्म्येवेति भावः ॥ ४२१४ ॥ अथोत्कृष्ट-मध्यम-जघन्यमूल्यस्थानानि प्रतिपादयति—

पणतो पागतिपाणं. साहस्सो होति इममादीणं ।

उक्कोस सतसहस्सं, उत्तमपुरिसाण उवधी उ ॥ ४२१५ ॥

प्राकृतपुरदणानां प्रव्रजतामुपधिः कुत्रिकापणसन्धः 'पद्मः' पद्मरूपकमूल्यो भवति । 'इन्द्यादीनां' इन्द्र-श्रेष्ठि-सार्धवाहादीनां मध्यमपुरदणानां 'साहसः' सहस्रमूल्य उपधिः । 'उत्तमपुरदणानां' चक्रवर्ति-नाण्डलीक-प्रवृत्तीनामुपधिः शतसहस्रमूल्यो भवति । एतच्च न्यूनमानं जघन्यतो मन्तव्यम् । उक्तपतः पुनव्रजणामप्य-नियतम् । अत्र च पद्मकं जघन्यम्, सहस्रं मध्यमम्, शतसहस्रमुत्कृष्टम् ॥ ४२१५ ॥

कथं पुनरेकस्यापि रजोहरणादिवस्तुन इत्थं विचित्रं नूनं भवति ? इत्युच्यते—

विक्कितं जघा पप्प, होइ रचणस्स तच्चिघं मुल्लं ।

कायगमासज तथा, कुत्तियमुल्लस्स निक्कं ति ॥ ४२१६ ॥

यथा 'रत्नस्य' मरुत्त-पद्मरागादेर्विकेतां 'प्राप्य' प्रतीत्य तद्विघं न्यूनं भवति, यद्यश्चो मुग्धः प्रबुद्धो वा विकेता तादृशमेव स्वल्पं बहु वा न्यूनं भवतीति भावः । एवं 'जायकं' ग्राहकमानाद्य कुत्रिकापणे भाण्ड-मूल्यस्य 'निष्कं' परिमाणं भवति, न प्रतिनियतं किमपीति भावः । इतिशब्दः स्वरूपोपदर्शने ॥ ४२१६ ॥

एवं ता तिबिह जणे, मोल्लं इच्छाए दिज्ज बहुयं पि ।

सिद्धमिदं लोगमि वि, समणस्स वि पंचगं मंडं ॥ ४२१७ ॥

एवं तावत् 'त्रिविधे' प्राकृत-मध्यमोत्तमनेदभिज्ञे जने 'मूल्यं' पद्मकारूपकपरिमाणं जघन्यतो मन्तव्यम् । इच्छया तु 'बहुपि' यथोक्तपरिमाणादधिकमपि प्राकृतद्वयो द्युः, न कोऽप्यत्र प्रतिनियतः । न चैतदत्रैवोच्यते किन्तु लोकेऽपि 'सिद्धं' प्रतीतमिदम्, यथा—अनन्यथापि 'पद्मकं' पद्मरूपकमूल्यं भाण्डं भवति । दह च रूपको यस्मिन् देशे यद् भाण्डं व्यवहियते तेन प्रमाणेन प्रतिपत्तव्यः ॥ ४२१७ ॥

अथ कुत्रिकापणः कथमुच्यते ? इत्याह—

पुव्वभविगा उ दंवा, मणुयाण करिति पाडिहेराइं ।

लोगच्छेरयभूया, जह चक्कीणं महाणिहयो ॥ ४२१८ ॥

'पूर्वभविष्यः' भवान्तरसङ्गतिश्च देवाः पुण्यवतां मनुजानां 'प्रातिहायानि' यथाभिलषितायां पडौक्ललङ्गणानि कुर्वन्ति । यथा लोकाश्चर्यभूताः 'महाणिघयः' नैसर्गप्रवृत्तयः 'चक्किणां' मरतादीनां प्रातिहायानि कुर्वन्ति । वर्तमाननिर्देशत्वात्तल्लमर्हाकृत्वाविरुद्धः । एवं कुत्रिकापणा उच्यन्ते ॥ ४२१८ ॥

ते चैतेषु स्थानेषु पुरा बभूवुः इति द्योयति—

उल्लेणी रायणिहं, तोसलिनगरे इसी य इसिवालो ।

दिक्खा य सालिभहे, उवकरणं सयसहस्सेहिं ॥ ४२१९ ॥

उल्लयिनी राजगृहं च नगरं कुत्रिकापणयुक्तमासीत् । तोसलिनगरवालयेन च वणिजाः कपिपालो नाम वानमन्तर उल्लयिनीकुत्रिकापणान् क्रीतां खलुदिमाहात्म्येन सन्धगाराधितः, ततस्तेन कपितडानं नाम सरः कृतम् । तथा राजगृहे श्रेणिके राज्यमनुशासति शालिभद्रस्य सुप्रसिद्धचरितस्य रीक्षायां शतसहस्राभ्याम् 'उवकरणं' रजोहरण-प्रतिग्रहलङ्गनमानोतम्, अतो ज्ञायते यथा राजगृहे कुत्रिकापण आसीदिति पुरातनगाथासमासायः ॥ ४२१९ ॥ सान्प्रतमेनामेव विशृणोति—

पलोए णरसीहे, णव उल्लेणीय कुत्तिया आत्ती ।

भरयच्छवणिगऽसहह, भूयऽट्टम सयसहस्सेणं ॥ ४२२० ॥

कम्ममि अदिल्लंते, रुद्धो मारेइ सो य तं वेत्तुं ।

भरयच्छाऽऽगम, बावारदाण खिप्पं च सो कुणति ॥ ४२२१ ॥

भीषण खंभकरण, एतुस्सर जा ण देमि वावार ।

णिज्जित भूततलाग, आसेण ण पेहसी जाव ॥ ४२२२ ॥

चण्डप्रद्योतनानि नरसिंहे अद्यन्तिजनपदाधिपसमनुमति नव कुत्रिकापणा उज्जयिन्याभासीरत् । तदा किल भद्रयच्छात्रो एवो वामिनो अग्रहत्वे उज्जैष्णीए आगत्य कुत्तियावणाओ भूय मगध । तेण कुत्तियावणवामिण चित्तिर्य—‘एष ताव म पवचेइ ता एव मोक्षेण वारेमि’ ति भणिर्य—जइ सयसहस्से देसि तो देमि भूय । तेण त पि पडिबच्च ताहे तेण मगध—‘पंचरा उदिक्खाहि तमो दाहामि । तेण अट्टम काले देवो पुच्छिओ । सो मगध—देहि, इम च भमिहिज्ज—जइ कम्म न देसि तो भूओ तुम उच्छाएहिइ । ‘एव भवत’ ति भणित्ता गद्धिओ तेण भूओ मगध—कम्म मे देहि । दिव, त खिण्मेव कय । पुणो मगध, अथ दिव । एव सव्वमि कम्मे निद्धिए पुणो मगध—देहि कम्म । तेण मगध—एतय खमे चट्ठरं करेहि जाव अथ किं पि कम्म न देमि । भूओ मगध—अत्ताहि, पराजितो मि, विंघ ते करेमि—जाव नाबलोएहि ताव तत्तम भमिस्सइ । तेण अस्से निळगिगल्ल वारस जोयणाइ गतुण पलोइय जाव तक्कणमेव कय तेण भद्रयच्छस्स उत्तरे पासे भूयतलाग नाम तत्तम ॥

अनुमेवार्चमभित्तिराह—“भद्रकच्छ” इत्यादि । भद्रकच्छवणिना अग्रहपठा ‘भूत’ पिपावनिष्ठेय कुत्रिकापणे गार्हित । ततोऽष्टम कृत्स्न कृतसहस्रेण भूत प्रवत्त, इव च भणितम्—कर्मण्यदीयमाने अथ ‘हह’ कुपितो मारपटीति । स च भूत खीत्स्व भद्रकच्छे आगमन कृत्वा व्यापारदान तस्य कृतवान् । स भूतस्य व्यापारे क्षिमेव करोति । तस्य सर्वकर्मपरिसमाप्ती वणिक्का भीतेन भूतस्य पार्थाय खम्भ एक करयावके । ततस्त भूतमभित्तिराह—वाचस्परे व्यापारे न ददामि तावद् ‘अत्र’ खम्भे ‘उत्तर’ आरोहा-उत्तरोहनिर्वा कृष इति भाव । तत स भूत उच्छवाह—निर्जितोऽई भवता, अत आत्मन पराजयमिदं करोमि । अन्तेन गच्छन् यावद् ‘न प्रेक्षते’ न पश्चादवलोकते तत्र प्रवेष्टे तदग्न करिष्यामि इति भणित्ता तथैव हवे भूततलाग कृतवान् ॥ ४२२० ॥ ४२२१ ॥ ४२२२ ॥

यमेव तोसलीय, इसियालो वाणमतरो तथ ।

णिज्जित इतीतलागे, रायगिहे साळिमइस्स ॥ ४२२३ ॥

“यमेव” तोसल्लिगदवालयेन वणिक्का उज्जयिनीमागम्य कुत्रिकापणाद् अविपाळो नाम वानमन्तरः श्वेत । तेनापि तथैव निर्जितेन अपितलाग नाम सरथके । तथा राजगृहे साळिमद्रस्य रजोहरण प्रतिमह्य कुत्रिकापणात् प्रलेक कृतसहस्रेण श्वेत ॥ ४२२३ ॥

विभागः ४ पत्रम् ११४४-४६

(३) कौलालिकापणः—पणितशाला

कोलालियावणो खलु, पणिसाला०

॥ ३४४५ ॥

कौलालिका—कुलालकर्म विक्रयिणस्तोषामापण पणितशाला भन्तव्या । किमुक्त भवति?—अत्र कुम्भधरा भाजनानि विक्रीणते, वणिजो वा कुम्भकारहस्ताः भाजनानि कीत्वा वज्रापणे विक्रीणन्ति सा पणितशाला ।

विभागः ४ पत्रम् ९६३

(४) रसापणः

रसावणो तथ दिट्ठो ॥ ३५३९ ॥

अत्र ‘रसापणः’ मयह्यो दृष्टान्त । तथा—महात्माद्देशे रसापणे मय भवतु वा मा वा तथापि उत्तरिज्ञानार्थं तत्र श्वनो बध्यते, त च्चन दृष्टा सर्वे मित्रान्तरादन परिहरन्ति । विभागः ४ पत्रम् ९८५

(५) कोट्टकम्

‘जन’ लोक प्रचुरफलवामटव्यां गत्वा कृत्स्नानि वाततर्पणं कृत्वा अत्र गत्वा शोषयति, पश्चाद् गन्त्री-पोट्टलकादिभिरानीय नगरादीं निक्षेपयति तत्र कोट्टकमुच्यते । विभागः २ पत्रम् २७९

[१४ नाणकानि-सिक्काः]

कचङ्गुमादी तंवे, रूपे पीते तहेव केवडिण ॥ १९६९ ॥

कपर्दकादयो मार्गयित्वा तस्य दीयन्ते । ताम्रमयं वा नाणकं यद् व्यवहियते, यथा—दक्षिणापथे काकिणी । रूपमयं वा नाणकं भवति, यथा—भिल्लुमाले द्रम्मः । पीतं नाम—सुवर्णं तन्मयं वा नाणकं भवति, यथा—पूर्वदेशे दीनारः । 'केवडिको नाम' यथा तत्रैव पूर्वदेशे केतराभिधानो नाणकविशेषः ।

विभागः २ पत्रम् ५७३

अथ कतमेन रूपकेणेदं प्रमाणं निरूप्यते ? इत्याह—

दो साभरगा दीविच्चगा तु सो उत्तरापथे एको ।

दो उत्तरापहा पुण, पाडलिपुत्तो हवति एको ॥ ३८९१ ॥

'द्वीपं नाम' सुराष्ट्राया दक्षिणस्यां दिशि समुद्रमवगात् यद् वर्तते तदीयौ द्वौ 'साभरकौ' रूपको स उत्तरापथे एको रूपको भवति । द्वौ च उत्तरापथरूपकौ पाटलिपुत्रक एको रूपको भवति ॥ ३८९१ ॥ अथवा—

दो दक्षिणावहा त्, कंचीए णेलओ स दुगुणो य ।

एगो कुसुमनगरगो, तेण पमाणं इमं होति ॥ ३८९२ ॥

दक्षिणापथौ द्वौ रूपकौ काञ्चीपुर्या द्रविडविषयप्रतिबद्धाया एकः 'नेलकः' रूपको भवति । 'सः' काञ्चीपुरीरूपको द्विगुणितः सत् कुसुमनगरसत्क एको रूपको भवति । कुसुमपुरं पाटलिपुत्रमभिधीयते । 'तेन च' रूपकेणेदमनन्तरोक्तमष्टादशकादिप्रमाणं प्रतिपत्तव्यं भवति ॥ ३८९२ ॥

विभागः ४ पत्रम् १०६९

[१५ वस्त्रादिसम्बद्धो विभागः]

(१) वस्त्रपञ्चकम्

कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा इमाइं पंच वत्थाइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा । तं जहा—जंगिए भंगिए साणए पोत्तए तिरीडपट्टे नामं पंचमे ॥

(उद्देशः २ सूत्रम् २४)

× × ×

कल्पते निर्धन्यानां वा निर्धन्यानां वा इमानि पञ्च वस्त्राणि 'धारयितुं वा' परिग्रहे धर्तुं 'परिहर्तुं वा' परिभोक्तुम् । तद्यथा—जङ्गमाः—त्रसाः तदवयवनिष्पन्नं जाङ्गमिकम् । सूत्रे प्राकृतत्वाद् मकारलोपः । भङ्गा—अतसी तन्मयं भाङ्गिकम् । सनसूत्रमयं सानकम् । पोतकं—कार्पासिकम् । तिरीटः—वृक्षविशेषः तस्य यः पट्टः—चल्कलक्षणः तन्निष्पन्नं तिरीटपट्टकं नाम पञ्चमम् ॥ एष सूत्रसङ्क्षेपार्थः । अथ विस्तरार्थं भाष्यकृद् विभागपुराह—

जंगमजायं जंगिय, तं पुण विगालिदियं च पंचिंदी ।

एकेकं पि य एत्तो, होति विभागोणऽणोणविहं ॥ ३६६१ ॥

जङ्गमेभ्यो जातं जाङ्गिकम्, तद् पुनर्विकलेन्द्रियनिष्पन्नं पक्षेन्द्रियनिष्पन्नं वा । अनयोर्मध्ये एकैकमपि विभागेन चिन्त्यमानमनेकविधं भवति ॥ ३६६१ ॥ तद्यथा—

पट्ट सुवन्ने मलय, अंसुग चीणंसुके च विगलेंदी ।

उण्णोदिय मियलोमे, कुतवे किहे त पंचिंदी ॥ ३६६२ ॥

“पट्ट” पि पट्टसूत्रजम्, “सुवर्णे” पि सुवर्णसूत्र केचामिन् इमीना भवति तन्निष्पन्न सुवर्णसूत्र-
जम्, मलयो नाम देशसन्मन्मन् मलयजम्, अमुक-सुवर्णसूत्र तन्निष्पन्नमशुकम्, चीनाशुको नाम-
कोशिकारस्य इति तस्माद् जात चीनाशुकम्, यद्वा चीना नाम जनपदं तत्र यं सुवर्णसूत्र पट्टसू-
त्राद् जात चीनाशुकम्, एतानि विकलेन्द्रियनिष्पन्नानि । तथा और्णिकमौष्टिकं मृगरोमज चेति
प्रदीयानि, कुतपो जीणम्, पिष्ट-वेणवेवोर्णारोमादीनामनवका तन्निष्पन्न वस्त्रमपि किष्टं, एतानि पवे-
न्द्रियनिष्पन्नानि द्रष्टव्यानि ॥ ३६६२ ॥ अथ भाद्रिकरीनि चत्वार्यप्येक्याववा व्याचष्टे—

अतसी-यसीमादी, उ भगिय साणिय च सणवके ।

पोत्तय कप्पासमयं, तिरीटकफल्हा तिरीटपट्टो ॥ ३६६३ ॥

अतसीमय वा “वसि” पि वस्त्रकरीलस मन्वाद् वद् निष्पद्यते तद् वा, एवमादिक भाद्रिकम् । यत् पुन-
रुनसुनस्यद् जात तद् वस्त्र स्नानकम् । पोतक कर्मासमयम् । तिरीटस्यत्वाद् जात तिरीटपट्टकम्
॥ ३६६३ ॥ विभागः ४ पत्रम् १०१७-१८

यथाकं जुजं कसति विष्पिठ तेहि कूपय गोणी ।

पाडरणऽऽसुराणि य, करेति देसि समासख ॥ ३६७५ ॥

इतिह धर्मसकभूमिकादी देसे ‘वचक’ दर्भाक्षरं कृपविशेष ‘सुख च’ शरत्सम् प्रथम ‘विपिठा’
कृद्विज्ञा तदीयो य क्षौरस्य कर्तव्यम् । तत् ‘ते’ वचकस्यैवमुत्प्रेक्ष्य ‘गोणी’ क्षौरको व्यूयते,
प्रावरणाऽऽसुराणि च ‘देसी’ देशविशेष समसत्वं कुर्वन्ति । अतस्तन्निष्पन्न रजोहरणं यथाक-
विष्पिकं मुजविष्पिकं वा भव्यते ॥ ३६७५ ॥ विभागः ४ पत्रम् १०२१-२२

(२) सुरायाः प्रकाराः

अथ सुए-सीवीरकपदे व्याचष्टे—

पिट्टेण सुरा होती, सीवीर पिट्टवज्जियं जाणे ।

सापतगाण लहुगा, कास भगीयरथ सुत्त तु ॥ ३६७६ ॥

ग्रीष्मादिष्वन्यथा पिट्टेण वद् विकटं भवति सा सुरा । यत्तु पिट्टमिति प्राज्ञा-वर्गेरुदिभिर्मन्त्रैर्निष्पाद्यते
तद् मय सीवीरकविकटं जानीयात् । एतद् द्विविधमपि यत्रोपनिक्षिप्तं भवति तत्रोपाभवे विप्रता
यत्तुल्लुभ ॥ विभागः ४ पत्रम् ९५३

गोहीणं पिट्टीणं, वंसीणं येय फलसुराण च ।

दिट्ठ मय सधियया, जले देसे कुट्टवीणं ॥ ३६१२ ॥

‘गोहीणां’ गुडनिष्पन्नानां ‘वंसीणां’ ग्रीष्मादिष्वन्यत्रोदनिष्पन्नानां ‘वांसीका’ वक्षस्त्रीलकनिष्पन्नानां ‘फलसुराणां’
यं सालफल-प्राक्षा-सर्जूरदिनिष्पन्नानाम् एवमिषानां सुराण्यं सधियया अन्यस्मिन् देशे मया कुट्टविर्णं पृष्टु
इष्टा ॥ ३६१२ ॥ विभागः ४ पत्रम् ९५४

(३) सहस्रानुपातिविषम्

सहस्रानुपातिविषं मयमात्रं सहस्रान्तरितमपि पुरुषं मारयति । विभागः ४ पत्रम् ११४२

[१६ प्राकृतव्याकरणविभागः]

वाक्येण नमोऽज्ञा, तित्थयराणं तिडोपमहियाण ॥ १ ॥

‘इला’ विधाया ‘नमोऽज्ञा’ प्रणयम्, केच १ इलाह—‘सीवरेच्य’ सीवरे संसारसमुद्रोऽनेनेति सीव-
द्वादस्य प्रवचनं तदाचारं सहो वा, लक्षणशील्यन्वीर्यप्राप्त्यर्थम् । पायाया पट्टी चतुर्व्यर्थे प्राकृत-
स्यात् । उक्तं च—“छट्टियिमर्त्तिय अछद्द चउत्थी” इति । x x x

सकयपाययवयवाणं विभासा जत्थं जुज्जते ज तु ॥ २ ॥

मलयगिरिप्रभृतिव्याकरणप्रणीतेन लक्षणेन संस्कारमापादितं वचनं 'संस्कृतम्, प्रकृतौ मयं प्राकृतं स्वभावसिद्धमिलयः, तेषां संस्कृत-प्राकृतवचनानां 'विभाषा' नैविकस्येन भाषणं कर्तव्यम् । तथैवम्—

ए-ओकारपराई, अंकारपरं च पायप नतिथ ।

च-सगारमज्झिमाणि य, क-चवग्ग-तचग्गनिहणाई ॥

अस्या इयमक्षरगमनिका—एकारपर ऐकारः, ओकारपर औकारः, अंकारपर अः इति विसर्जनीयाख्यमक्षरम्, तथा चकार-सकारयोर्मध्ये ये अक्षरे श-पाविति, यानि च कवर्ग-चवर्ग-तवर्गनिधनानि ट-ञ-ना इति, एतान्यक्षराणि प्राकृते न सन्ति ॥

तत एतैरक्षरैर्विहीनं यद् वचनं तत् प्राकृतमवसातव्यम् । एभिरेव ऐ औ अः श ष ण अ न इत्येवंरूपैरुपेतं संस्कृतम् । एषां संस्कृत-प्राकृतवचनानां विभाषा “जय जुजते जं तु” ‘यज’ प्राकृते संस्कृते वा ‘यद्’ वचनम्—एकवचन-द्विवचनादि ‘युजते’ घट्टमदति तद् वक्तव्यम् । तत्र संस्कृते एकवचनं द्विवचनं बहुवचनं च भवति, यथा—वृक्षः वृक्षाः वृक्षाः; प्राकृते सैकवचनं बहुवचनं वा, न तु द्विवचनम्, तस्य बहुवचनेनाभिधानात्, “बहुवचनेण दुवचण” मिति वचनात् । ततः ‘कमव्ववहाराण’ मित्यदोषः ॥

विभागः १ पत्रम् ३

सकय-पाययभासाविणियुत्तं देसतो अणेगविहं ।

अभिहाणं अभिघेयातो होइ मिणं अभिणं च ॥ ५७ ॥

अथवा द्विप्रकारम्—संस्कृतभाषाविनिर्युक्तम्, यथा—वृक्ष इति, प्राकृतभाषाविनिर्युक्तं च, यथा—रोक्खो इति । ‘देशतः’ नामादेशानाश्रित्यानेकविधम्, यथा—मगधानाम् ओदनः, लाटानां कूरः, द्रमिलानां चौरः, अन्ध्राणाम् इडाकुरिति । तथा तद् ‘अभिधानं’ व्यञ्जनाक्षरम् अभिघेयाद् भिन्नमभिधं च । तत्र भिन्नं प्रतीतम्, तादात्म्याभावात् ॥ ५७ ॥

विभागः १ पत्रम् २०

[१७ सागधभाषामयाणि पद्यानि]

जइ ताव दलंतऽनालिणो, धम्मा-ऽधम्मविसेसवाहिला ।

बहुसंजयविदमज्झके, उवकलणे सि किमेव मुच्छितो ॥ ४३२५ ॥

विभागः ४ पत्रम् ११७१

खमए लद्धण अंवले, दाउ गुल्लण य सो वलिट्टए ।

वेइ गुल्लं एमेव सेसए, देह जईण गुल्लिं बुचइ ॥ ४३३० ॥

सयमेव य देहि अंवले, तव जे लोयइ इत्थ संजए ।

इइ छंदिय-पेसिथो तहिं, खमओ देइ लिसीण अंवले ॥ ४३३१ ॥

विभागः ४ पत्रम् ११७२

वयणं न वि गव्वभालियं, एलिसयं कुसलेहिं पूजियं ।

अहवा न वि एत्थ लूसिमो, पगई एस अजाणुए जणे ॥ ४३६२ ॥

मूलेण विणा इ कैलिसे, तल्लु पवले य घणे य सोभई ।

न य मूलविभिन्नए धडे, जलमादीणि वलेइ कणहुई ॥ ४३६३ ॥

विभागः ४ पत्रम् ११७९-८०

[१८ लौकिकाः न्यायाः]

(१) कोल्लुकचक्रपरम्परन्यायः

‘कोल्लुकपरम्परेण’ महाराष्ट्रप्रसिद्धकोल्लुकचक्रपरम्परन्यायेन x x x

कोल्लुपरंपर संकलि, आगासं नेइ वायपडिलोमं ।

अच्छुद्धा जलणे, अक्खाई सारमंडं तु ॥ ५७५ ॥

ज्वलने प्रवर्द्धमाने सर्वसुतस्त्रणमेकवारमसृष्टुम् कस्येयं चतुर्षु पत्रेषु वा वप्राति, यद्वा य कोल्लुकचक्र-
न्यायेन परम्परया 'संश्लि' ॥ तान् पोट्टलकान् दवरकेन सङ्गृह्य यत्र न तुण्णदिघन्मवस्तत आधर्यं
तदपि वातप्रतिबोधेन तत्र नयति । अथ ज्वलनेनातिप्रसरत्वा ते 'अष्टद्वुष्टा' सस्थानं ह्यावितास्ततो यद्
सारं भाणम्महादि तद् निष्पादयन्ति ॥ ५७५ ॥

विभाग- १ पत्रम् १६७०

(२) छागलन्पायः

किं छागलेण जपह, किं न होप्येह एवऽज्ञाणता ।

यहुप्यहिं को विरोहो, सलमेहि य नागपोतस्स ॥ ६०७९ ॥

किमेव छागलेन न्यायेन चत्पवः ? वेत्तव्यमूर्ततया किमेवमेव प्रलयः ? इत्यर्थः । किं वा मामेव
मजानन्तोऽपि "होप्येह" यत्ने वृत्ता प्रेरयवः ? अथवा ममापि बहुभि- सह को विरोधः ? सत्त्वैरिव
नागपोतस्तेति ॥ ६०७९ ॥

विभाग- ६ पत्रम् १६०७

(३) वणिप्र्यायः

स ग्राह—क पुनर्वसिप्र्यायो येनैवा ह्युदा क्रियते ? सावधो भवते—

धरथाणाऽऽभरणानि य, सध्वं छड्ढेत्त एगयत्तेयं ।

पोतस्मि विघण्णस्मि वाणितधम्मो हयति मुद्धो ॥ ६३०९ ॥

यथा कोऽपि वानिज प्रयुत ऋण कृत्वा प्रवहनेन समुद्रमव्याह, तत्र 'पोते' प्रवहने विपत्ते आत्मीयानि
परकीयानि च प्रभूतानि वस्त्राभ्याभरणानि वसम्पात् क्षेत्रमपि च वानानि च न्यायक सर्व 'छड्ढेत्ता'
परिहस्य 'एकवलेय' एकेनैव परिधानवाससा उत्तीर्ण 'वनिग्घमे' वणिप्र्याये 'छड्ढे नयति' न ऋणं
वाप्यते । एवमियमपि साध्या तव सत्त्वमात्मीय च सारं सर्वं परिहस्य निष्कान्ता, संसारवसुद्रादुत्तीर्णा इति
वनिग्घमेण ह्युदा, न धनिज ऋणमात्मीय वापितु समन्वे, तस्माद् य किमिदं वचनमाव्यमहोति करोति-
शानीमेवा क्षेत्रमा तपोवामिन्यम्, पोतपरिप्रवृत्तमिति निर्जनो वासिजयति ॥ ६३०९ ॥

विभाग- ६ पत्रम् १६६५

[१९ आयुर्वेदसम्पद्धो विभागः]

(१) महावैद्यः अष्टाङ्गायुर्वेदस्य निर्माता च

'योगीश्वर महावैद्य' इति, 'अथा' इति दृष्टान्तोपन्यासे, 'योगी' धम्मवन्तरि, तेन च विभक्तवान-
वहेनाऽऽगामिनि कथे प्राप्नुयेण रोगसम्पन्नं इष्टा अष्टाङ्गायुर्वेदकर्म वैद्यकशास्त्र कथे, तस्य यथाप्राप्त
धेनापीत स महावैद्य उच्यते ।

विभाग- २ पत्रम् ३०२

(२) रोग-औषधादि

पडमुप्पले माठलिंगे, परहे वेव निवपत्ते य ।

पिपुवय सधियाय, यामकोये य सिंसे य ॥ १०२९ ॥

पित्तोदये पघोत्तल्लोपधम्, सधियाये 'गलुक्ति' बीजपूरकम्, कात्तप्रकोये एरव्यप्रामि 'सिंसे'ति
श्लेष्मोदये निम्बप्रामि ॥ १०२९ ॥

विभाग- २ पत्रम् ३२३

तथा श्लेष्मदनात्रा रोगेन मल पावो शूलै-विनावद् महाप्रमानौ भवत- स एरविषः मृदीपदी ।

विभाग- २ पत्रम् ३५८

उक्त्य मियग्यरशाले—

उत्तयेत हि साऽवस्था, देश-नात्य-ऽऽमकान् प्रति । वस्यममर्षं कर्षं स्यात्, कर्म कर्म च कर्मयेत् ॥

विभाग- ४ पत्रम् ९३६

दन्तानामञ्जनं श्रेष्ठं, कर्णानां दन्तधावनम् । शिरोऽभ्यङ्गश्च पादानां, पादाभ्यङ्गश्च चक्षुषोः ॥
पूर्वाह्णे वसनं दद्यादपराह्णे विरेचनम् । नातिकेचपि रोगेषु, पथ्यमाहुर्विजोपणम् ॥
विभागः ४ पत्रम् १०६३

[२० शकुनशास्त्रसम्बद्धो विभागः]
चोरस्त करिसगस्त य, रितं कुट्यं जणो पसंसेद । नेहपवेसे मज्ज, पुत्रो कुंभो पसत्यो उ ॥
विभागः ४ पत्रम् ११७९

मइल कुचेले अब्भंगियहए साण खुज्ज वडमे या ।
एए तु अप्पसत्था, हवन्ति खित्ताउ णितस्स ॥ १५३७ ॥
'मलिनः' गरीरेण वर्द्धवा मलीमसः 'कुचेलः' जीर्णवस्त्रपरिधानः 'अभ्यङ्गितः' ज्ञेयाभ्यङ्गशरीरः द्या
वामपार्श्वार्द्धं दक्षिणपार्श्वगामी 'कुञ्जः' वक्रशरीरः 'वटमः' वामनः । 'एते' मलिनादयोऽप्रगल्भा भवन्ति
क्षेत्राभिर्गच्छतः ॥ १५४७ ॥ तथा—

रक्तपट चरग तावस, रोगिय विगला य आउरा वेज्जा ।
कासायवत्थ उद्धूलिया य जत्तं न साहति ॥ १५४८ ॥
'रक्तपटाः' सौगताः, 'चरकाः' काणादा घाटीवाहका वा, 'तापसाः' सरजस्त्राः, 'रोगिणः' कुप्यादिरोगा-
क्रान्ताः, 'विकलाः' पाणि-पादाद्यवयवव्यङ्गिताः, 'आतुराः' विविधदुःखोपद्रुताः, 'वेद्याः' प्रसिद्धाः, 'क्रपायवत्त्राः'
क्रपायवस्त्रपरिधानाः, 'उद्धूलिताः' मल्लोद्धूलितगात्रा धूलीधूसरा वा । एते क्षेत्राभिर्गच्छन्निर्दृष्टाः सन्तो यात्रा-
गमनं तत्पर्वतकं कार्यमप्युपचाराद् यात्रा तां न साधयन्ति ॥ १५४८ ॥
उच्चा अपशकुनाः । अथ शकुनानाह—

नंदीत्तरं पुण्णस्स दंसणं संख-पडहसहो य ।
भिगार-छत्त-चामर-वाहण-जाणा पसत्थाइं ॥ १५४९ ॥
समणं संजयं दंतं, सुमणं भोयगा दधिं ।
मीणं घटं पडागं च, सिद्धमत्थं वियागरे ॥ १५५० ॥
'नन्दीत्तरं' द्वादशविधतूर्यसमुदायो युगपद् वाच्यमानः, 'पुणंस्स' पूर्णकलशस्य दर्शनम्, शङ्ख-पटहयोः
शब्दश्च श्रूयमाणः, शृङ्गार-च्छत्र-चामराणि प्रतीतानि 'वाहन-यानानि' वाहनानि-हस्तिपुराङ्गमादीनि यानानि—
क्षिविकादीनि, एतानि 'प्रशस्त्रानि' शुभावहानि ॥ १५४९ ॥
'भ्रमणं' लिङ्गमात्रधारिणम्, 'संयतं' पट्कायरक्षणे सम्पग्यतम्, 'दान्तम्' शब्दिय-नोऽशब्दियदमनेन,
'सुमनसः' पुष्पाणि, मोदका दधि च प्रतीतम्, 'मीनं' मत्स्यम्, घण्टां पताकां च दृष्ट्वा शुक्ला वा 'सिद्धं'
निष्पन्नम् 'अर्थं' प्रयोजनं व्यावृत्त्यादिति ॥ १५५० ॥

दिट्ठंतो पुरिसपुरे, मुरुंडदूतेण होइ कायव्वो ।
जह तस्स ते असउणा, तह तस्सितरा मुणेयव्वा ॥ २२९१ ॥
हृद्यन्तोऽत्र पुरुषपुरे रक्तपटदर्शनाकीर्णं मुरुण्डदूतेन भवति कर्तव्यः । यथा 'तस्य' मुरुण्ड-
दूतस्य 'ते' रक्तपटा अशकुना न भवन्ति, तथा 'तस्य' साधोः 'इतराः' पार्श्वस्थ्यादयो मुणितव्याः, ता
दोषकारिण्यो न भवन्तीत्यर्थः ॥ २२९१ ॥ इदमेव भावयति—
पाडलि मुरुंडदूते, पुरिसपुरे सचिवमेलणाऽऽवासो ।
भिक्षू असउण तइए, दिणम्मि रत्तो सचिवपुच्छा ॥ २२९२ ॥

पाटलिपुत्रे नगरे मुरुण्डो नाम राजा । तदीयदूतस्य पुरुषपुरे नगरे गमनम् । तत्र सचिवेन सह
मीलनं । तेन च तस्य आवासो दापितः । ततो राजानं द्रष्टुमागच्छतः 'भिक्षवः' रक्तपटा अशकुना

भयन्ति इति वृत्तं च दत्तो न राजभवनं प्रविशति । ततस्तृतीये दिने राजं क्षयिवार्ये वृत्ता-किमिति दत्तो नाद्यापि प्रविशति ॥ २२९२ ॥ ततश्च—

निगमणं च अमये, सम्पादाऽऽहफिखण्ड मण्ड दूय ।

अतो यदि च रच्छा, नऽरहिति इह पवेसणया ॥ २२९३ ॥

अनास्यस्य राजभवनवर्षिर्भवनम् । ततो दत्तव्यावासे गत्वा क्षयिवो मिक्षित । वृत्तं तेन दत्तं—किं न प्रविशति राजभवनम् । स ग्राह—अहं प्रथमे दिवसे प्रस्थित पर तच्छयिकान् दृष्ट्वा प्रतिनिवृत्तं 'अपराधुना एते' इति कृत्या, ततो द्वितीये तृतीयेऽपि दिवसे प्रस्थितः तत्रापि तथैव प्रतिनिवृत्तः । एव वदन्ने 'आत्मावे' क्षयिवे सति दत्तमालो भवति—एते इह दृष्ट्याया अन्त-यर्द्धियां नापराधु-नत्वमर्हन्ति । तत्र प्रवेष्टवा दत्तस्य राजभवने कृता । एवमस्मादपि पार्श्वस्यादप-क्षयिवर्षयस्य दृष्ट्यादौ ददमाना न दोषकारिण्यो भवन्ति ॥ २२९३ ॥ विभागः ३ पत्रम् ६५०

[२१ कामशास्त्रसम्बद्धो विभागः]

चीयत्त ककडी कोड कटक विसम्प समिय सत्ये य ।

पुणरपि निवेस फाटण, किमु समणि निरोह भुञ्जितरा ॥ १०५१ ॥

एगस्य रत्तो महादेवो । तीरे क्यडियाओ पियाओ । ताओ अ एणो निजतपुरिओ दिने दिने आवेति । अज्जन्वा तेन पुरिसेण अरापमितीए अंगादानसंठिया क्यडिया आगिता । तीरे देवीए तं क्यडिय पावेत्ता बोनुप जाय—वेच्छामि ताव केरिणो पाओ ति एणए पडिसेवियाए । तदे ताए सा क्यडिया पावे बधिउं सागारिपट्टाण पडिसेविउमाउत्ता । तीरे क्यडियाए कटओ आसी, सो तम्मि सागारिए कम्मो । निष्ठाप्पिय च त । ताहे वेवस्स सिद्ध । ताहे वेज्जेय समिया मरिया, तच्च निवेछामिया, उट्टवेत्ता भुञ्जियणवेउं विविध । तम्मि पदेउं तीए अवेच्छमाणीए सच्चय उप्परापुट्टयारं खोदिरं । पुनो तेनेदागारेण निवेछामिया । पदेविय । पूएण छन निगमओ कटओ । पडमा जाया । जति ताव तीरे देवीए दडिएण पडिसेमिज्जमाणीए बोउव जायं, किमय पुण छमणीण निष्कमिउत्ताण भुञ्जमोणीण अमुत्तमोणी य ॥ विभागः २ पत्रम् ३२९

एसा तीही रिउच्छे मेहुण्णवी सज्जापुरिउं अल्लमणी सत्ये बहवे इह पुरिउं निजुं गुहं पडिहा चाहं काटमाउत्ता । सा य तेन पडिसेविता । तच्च तेतिं दोण्ड नि संसारउप्पावणो अपुरणो जाणो । गुहापडिस्स वत्त सा दिने दिने योगल आवेउं देह । सो पि त पडिसेवद । जइ एव जीविततट्टीपु नि सारुदइ पुरिओ मेहुण्णम्यं पडिसेवद × × ×

विभागः ३ पत्रम् ७१७

अह—एणा अविरेया अजाउम काहं बोसिरंती विरेहे कणेण दिट्ठा । सो य ताओ पुण्ण कोलितो पाह्णि बरेतो अणीओ । सा अणारी विरेह—वेच्छामि तावए एम किं करेह ति । तस्स पुरतो सागारिय अमिमुह काउं पाणुएदं हण्णेहि य आहोमहि ठिया । तैग सा पडिसेविया । तीए अणारीए तवेव कणे अपुरणो जतो । एव मिय-अल्ल-वानराठी नि अणारी अमिउवति ॥ विभागः ३ पत्रम् ७१८

अपय विजुवित नाम-महाराष्ट्रविषये सागारिक विद्वान् तत्र मिच्छ प्रक्षिप्यते ॥

विभागः ३ पत्रम् ७३०

कप्यपि महाराष्ट्रादिविषयोत्पन्नस्य सायोरज्ञानं नेच्छन्निदम् ॥ विभागः ३ पत्रम् ७४१

उपहय उपवरणमि, सेञ्जायरमूषियानिमिसेण ।

तो कविल्लगस्स पेओ, ततिओ जामो दुरदियाओ ॥ १५५४ ॥

उप्यतरप्रतिप्रतिमितेन पूर्वम् 'उपग्रहे' अत्राज्ञानात्ने 'दृष्टव्ये' द्विषे सति तत्र कदेन कपिलस्य उपविष्टहस्तप्रीत्यो वेतो वात हस्तपराय । मकारंभु कथानकेनोच्यते—

मुद्रित्या आदरिता । सेपि तीतो कविल्लो नम ग्राणो । गो विज्जवरस्स मूढिएण एह पेउं करेति । तस्य तावेव अज्जोववाओ जाओ । अज्जन्वा सा विज्जवरमूषिया एगमिणी अतिरे वाचीण दोदप्पादण मया ।

सा ततो दुद्ध-दर्हिं घेतूणाऽऽगच्छति । कविलो य तं चेव वाटगं भिक्वयारियं गच्छति । तेणंतरा असारिए अणिच्छमाणी बला भारिया उप्पाइया । तीए कच्चट्टियाए अदूरे पिया छित्ते किंति करेद । तीए तस्स कहियं । तेण सा दिट्ठा जोणिन्मेए रुहिरोक्खित्ता महीए लोलितिया य । सो य कोहाउहत्थगओ रुट्ठो । कविलो य तेण काळेण भिक्खं अडित्तुं पडिनियत्तो, तेण य दिट्ठो । मूलाओ से सागारियं सह जलधरेहिं निक्कतियं । सो य आयरियसमीवं न गओ, उच्चिन्नवंतो । तस्स य उच्चरणोच्चघ्राणण तत्तिओ वेदो उदिण्णो । सो जुल्लकोट्टिणीए संगहिओ । तत्थ से इत्थीवेओ वि उदिण्णो ॥ विभागः ५ पत्रम् १३७१

[२२ ग्रन्थनामोल्लेखाः]

मलयगिरिप्रभृतिव्याकरणप्रणीतेन लक्षणेन संस्कारमापादितं वचनं संस्कृतम् । विभागः १ पत्रम् ३

शब्दानुशासनादिविधविद्यामयज्योतिःपुत्रपरमाणुघटितमूर्तिभिः श्रीमलयगिरिमुनीन्द्रर्षिपादैर्विवरण-
करणमुपचक्रमे । विभागः १ पत्रम् १७८

संव्यूहतो यथा मलयवतीकार इत्यादि

विभागः १ पत्रम् ९९

जे रायसत्थकुसला, अतकुलीया हिता परिणया य ॥ ३८२ ॥

ये 'राजशास्त्रेषु' कौटिल्यप्रभृतिषु कुशला राजशास्त्रकुशलाः, विभागः १ पत्रम् ११३

योऽपि च व्यक्तः सोऽपि यदि निद्रालुर्भवति तरङ्गवत्यादिकथाकथनव्यसनी वा तदा न रक्षति, प्रमाद-
बहुलत्वात् ॥ ५६५ ॥ विभागः २ पत्रम् १६५

विशाखिल-चात्स्यायनादिपापश्रुतान्यभ्यस्यतत्तेषु बहुमानशुद्धिं कुर्वतो ज्ञानमालिन्त्यम्,

विभागः १ पत्रम् २११

तत्र योनिप्राभृतादिना यदेकेन्द्रियादिशरीराणि निर्वर्तयति । यथा सिद्धसेनाचार्येणाश्वा उत्पादिताः ।

विभागः ३ पत्रम् ७५३

अक्खाइयाउ अक्खाणगाइँ गीयाइँ छलियकच्चाइँ ।

कहयंता य. कहाओ, तिसमुत्था काहिया होंति ॥ २५६४ ॥

तथा 'आख्यायिकाः' तरङ्गवती-मलयवतीप्रभृतयः, 'आख्यानकावि' धूर्त्ताख्यानकादीनि 'गीतानि' ध्रुवकादिच्छन्दोनिबद्धानि गीतपदानि, तथा 'छलितकाव्यानि' शृङ्गारकाव्यानि, 'कथाः' वसुदेव-
चरित-चैटककथादयः, 'तिसमुत्थाः' धर्म-कामा-ऽर्थलक्षणपुरुषार्थत्रयवच्यताप्रभवाः सङ्कीर्णकथा इत्यर्थः ।
एतान्याख्यायिकादीनि कथयन्तः कायिका उच्यन्ते, कथया चरन्तीति व्युत्पत्तेः ॥ २५६४ ॥

विभागः ३ पत्रम् ७२२

दंसणजुत्ताइअत्थो वा ॥ २९९० ॥

"दंसणजुत्ताइअत्थो व" ति दर्शनविशुद्धिकारणीया गोविन्दनिर्युक्तिः आदिशब्दात् सम्म(न्म)ति-
तत्त्वार्थप्रभृतीनि च शास्त्राणि तदर्थः-तत्प्रयोजनः प्रमाणशास्त्रकुशलनामाचार्याणां समीपे गच्छेत् ॥

विभागः ३ पत्रम् ८१६

उक्तं च भिषग्वरशास्त्रे—

उत्पद्येत हि साऽवस्था, देशकालमयान् प्रति । यस्यामकार्यं कार्यं स्यात्, कर्म कार्यं च वर्जयेत् ॥

विभागः ४ पत्रम् ९३६

